DE NAVORSCHER.

EEN MIDDEL TOT

GEDACHTENWISSELING EN LETTERKUNDIG VERKEER

TUSSCHEN ALLEN

DIE IETS WETEN,

IETS TE VRAGEN HEBBEN OF IETS KUNNEN OPLOSSEN

ONDER BESTUUR VAN

J. F. VAN SOMEREN,

BIBLIOTHECARIS DER RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT.

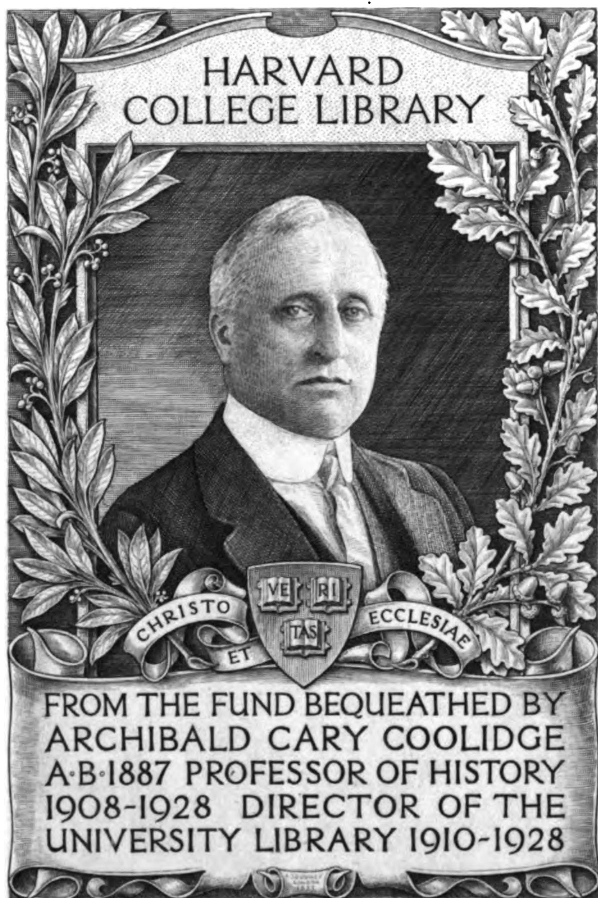
Zes en vijftigste jaargang.

ZALT-BOMMEL

H. J. VAN DE GARDE & Co.

1906.

HARVARD
COLLEGE LIBRARY
CHRISTO
ET
ECCLESIAE
VE RI TAS
FROM THE FUND BEQUEATHED BY
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
A·B·1887 PROFESSOR OF HISTORY
1908-1928 DIRECTOR OF THE
UNIVERSITY LIBRARY 1910-1928

DE NAVORSCHER.

DE NAVORSCHER.

EEN MIDDEL TOT

GEDACHTENWISSELING EN LETTERKUNDIG VERKEER

TUSSCHEN ALLEN

DIE IETS WETEN,

IETS TE VRAGEN HEBBEN OF IETS KUNNEN OPLOSSEN

ONDER BESTUUR VAN

J. F. VAN SOMEREN,

BIBLIOTHECARIS DER RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT.

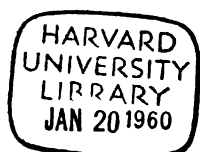
Zes en vijftigste jaargang.

ZALT-BOMMEL

H. J. VAN DE GARDE & Co.

1906.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
JAN 20 1960

GESCHIEDENIS.

VAN METERENS HISTORIEWERK.

NIEUWE ONTDEKKINGEN EN VERBETERINGEN.

In het eerste deel van mijn „Beschrijvende catalogus van gegraveerde portretten van Nederlanders, uitgave van het Frederik Muller-fonds", gaf ik onder N°. 17—36 eene beschrijving van de mij toen (1887) bekende uitgaven van Van Meterens Historiewerk. Sinds dien tijd zijn mij weder een viertal andere edities onder de oogen gekomen, waarop ik, in afwachting van een later te geven supplement-catalogus, thans hier de aandacht wensch te vestigen.

In de eerste plaats verdient de door Prof. R. Fruin in de Bijdragen v. geschied- en oudheidkunde, 3de reeks, dl. 4, blz. 427 en v.v. en door mij in den Nederl. Spectator 1895, no. 21 gesignaleerde Hoogd. uitgaaf in twee deelen hier vermeld te worden. Beide deelen behooren bij elkaar. Van elk deel is slechts één exemplaar bekend. Het eerste deel berust op de Stadsbibliotheek te Elbing en houdt het volgende in:

Titel: Historia, /Vnnd Ab contrafeytungh/ fürnemlich der Niderlendischer ge-/schichten, und Kriegez hendelen, mit höch-/sten fleisz beschrieben, durch Merten/ von Maneuel, 1593. /Cum Gratia & Priuilegio./ fol.

Boekdruktitel op een strookje, dat in een ledig gelaten middencartouche van een gegraveerde titelplaat geplaatst is. De keerz. onbedrukt; landkaart = die in v. Som. no. 17; Voorrede 2 blz.; Tekst van boek I, geno. bovenaan 1—16 en verv. onderaan 1—55; 2^{e} boek, onderaan geno. 57—121; 3^{e} boek, onderderaan geno. I—XVIII en 23—48; 4^{e} boek, d^{o} geno. I—VIII en 9—65; 5^{e} boek d^{o} geno. I en 2—57; 6^{e} boek d^{o} geno. I en 2—51; 7^{e} boek, d^{o} geno. 1—51; 8^{e} boek, d^{o} geno. 1— .

Het tweede deel, dat aangetroffen wordt ter Koninkl. Bibliotheek in Den Haag, heeft den volgenden titel en inhoud:

Historiae, /Vnnd Abcontrafeytung,/ fürnemblich der Niederländischer/ Geschichten vnnd Kriegshändelen. Der/ AnderTheil mit höchstem /fleisz beschrieben, durch D.M.M./ Anno MDXCVI./ Cum Gratia & Priuilegio. / fol.

Boekdruktitel opgeplakt op dezelfde titelpl. alsvoren aan de keerz. bedrukt met een portret van Matthias van Oostenrijk; Tekst boek 9—17, alles onderaan gepag. en ieder met nieuwe paginatuur. Op de laatste bladzij van boek 12 vindt men het vignet, dat ook voorkomt in de uitgaaf van 1596 (v. Som. n° 17) en in: Historicae relationis continuatio. Durch Jacobvm Francvm. Ursel, N. Henricus 1595. 4°. Voor verdere typographische bijzonderheden wordt verwezen naar bovenaangehaald artikel in De Nederl. Spectator v. 1895.

Hierin bevinden zich de platen van Hogenberg, meestal zonder de onderschriften, die bij het afdrukken met een strook papier zijn overdekt geweest. Verder bevat het 2e deel de volgende 7 portretten, welke ook voorkomen in v. Som. no. 17, 18 en 19. Zie ald.

Anjou Frans van, boek X, 1 v. 2.
Ernst van Oostenrijk, boek XVII, 1 v. 2.
Leicester, Rob. Dudley v., boek XIII, 1 v. 2.
Maria Stuart, boek XIII, 59 v. 60.
Matthias v. Oostenrijk, titelkeerz.
Maurits v. Oranje, boek XV, 2 v. 3.
Parma, Alex. Farnese v., boek XII, 1 v. 3.

Bovenstaande deelen vormen derhalve tezamen de eerste uitgaaf van Van Meterens werk, maar zijn als geschiedkundige bron van weinig belang. (Zie Fruin t.a.pl.) Zij waren wel bekend, maar tot dusver niet nauwkeurig bibliographisch beschreven.

Prof. Fruin, die bij het schrijven van zijn artikel (1888) van het bestaan des eersten deels met den datum 1593 onkundig was, hield den druk van 1596 (v. Som. no. 17) voor den eersten, omdat de tekst in het tweede deel in de „geïllustreerde" uitgaaf een kort vervolg bevat op den tekst der andere, hoewel men geneigd zoude zijn, zegt hij, deze later ontdekte voor de oorspronkelijke en de andere, zonder „de af beeldingen" voor goedkoopere nadrukken te houden.

Hier bestaat m.i. aanleiding tot misverstand, in de eerste plaats wegens twee door Prof. Fruin gebezigde uitdrukkingen. *Alle*

drukken n.l. van Van Meteren, geene uitgezonderd, zijn *geillustreerd*, en bevatten, de een meer, de ander minder afbeeldingen van vorsten en veldheeren. Het is dus minder juist te spreken van „*de* geïllustreerde uitgaaf" of van eene zonder „afbeeldingen", aangezien onder die term zoowel portretten als voorstellingen van veldslagen en belegeringen kunnen verstaan worden.

M.i. doet het feit dat in de beide deelen van den eersten druk de prenten van Hogenberg worden aangetroffen ook weinig af tot de oplossing van de prioriteitskwestie der uitgaaf. Had men hier te doen met *oorspronkelijke*, voor dit werk opzettelijk vervaardigde prenten, dan ware het een ander geval; maar — Hogenbergs prenten, dezelfde, welke voor Van Meteren moesten dienen, waren elders meer dan eens gebruikt, ja zelfs, niet weinig *afgesleten* in 1593, het jaar waarin het eerste deel het licht zag.

Nu het bestaan van het eerste deel in dàt jaar geconstateerd is, ligt het voor de hand te denken dat de boekdrukker-uitgever ten gerieve van de koopers van dat deel zich beijverd heeft het tweede deel in 't licht te geven, aleer hij tot een nieuwen druk van het geheele werk overging. Het eene kan hebben plaatsgegrepen in 't begin, het andere in het eind van 1596. In elk geval pleit het voorkomen der prenten van Hogenberg eer vóór dan tegen de prioriteit.

Is deze veronderstelling in strijd met de aanwezigheid van een kort vervolg, dat volgens Prof. Fruin voorkomt in dl. II van den eersten druk?

***

Van de uitgaaf van Vennecool te Delft van 1605 (v. Som. no. 22) is inmiddels ook een vervolg of tweede deel te voorschijn gekomen. Ik ontdekte dit voor eenige jaren op eene auctie der firma R. W. P. de Vries te Amsterdam. Het bevatte den volgenden titel:

Het tweede deel van de Commentarien ofte Memorien van den Nederlantsen staat, handel, oorloghen ende gheschiedenissen van onsen tijden etc. Dit tweede deel bestaende in twaelf boecken, beginnende vant twintichste af, tot het een en dertichste boec, ende daer in gebrocht de gheschiedenissen tot den J. 1610. Beschreven door Eman. van Meteren. Ghedruckt op Schotlandt buyten Danswijck, bij Hermes van Loven. Voor den autheur z.jr. (1611?) fol.

Plaatdruktitel, dezelfde als v. Som. no. 23; keerz. „Corte verclaringhe" enz.; Wtleghsel vant Tittelblat, Opdracht, Voorreden, Corte beschrijvinge van de XVII Prov., Lofdichten op v. M. enz., portret, samen 24 ongen. blz.; Tekst, gen. fol. 1—294; Register, 17 ongen. blz.; laatste blz. wit.

Dit tweede deel is, zooals de schrijver in zijne voorrede zegt, gedrukt om die lezers te gerieven, welke de uitgave van Jac. Jansen Vennecool bezaten, waarmede waarschijnlijk bedoeld wordt de 2e druk van Jac. Cornelisz. Vennecool van 1605, die evenals de eerste van 1599 met het 19de boek eindigt. [1])

De tekst is een herdruk van dien in de uitgave van 1609 (v. Som. no. 23), blz. 174 v. tot slot, met bijvoeging van het 29e, 30e en 31e boek. Dit deel moet dus verschenen zijn in of na 1611, omdat het 31e boek niet in druk verschenen is vóór de uitgave van 1611, die wij hierna zullen bespreken. [2])

Herin 8 portretten, waarvan slechts 4 vermelding verdienen, nl.: Albertus van Oostenrijk en Isabella, blz. 49; Mendoça blz. 71 en Jac. van Heemskerk, blz. 91. Deze portretten worden later gebruikt in de Hoogd. uitgave, te Arnhem bij J. Jansen v. 1609—20 in fol. verschenen (v. Som. no. 26 *b*—*d*). Voorts de portretten der Treves-mæckers bij blz. 253 op 1 plaat, welke eveneens daarin voorkomt.

* * *

Aan de beschrijving van de uitgaven van 1609 en 1610, vermeld onder no 23 en 24 van bovengenoemden portretcatalogus, heb ik bij deze gelegenheid nog het een en ander toe te voegen.

Tot nu toe waren zij, die zich met de vergelijking of beschrijving van de dusgenaamde uitgaven van „Hermes van Loven" hebben beziggehouden, er niet over eens, waar deze ter perse waren gelegd. Daar de oplossing van deze vraag niet zonder belang is, omdat het hier geldt de geboorteplaats der uitgaaf van 1609, die volgens prof. R. Fruin de definitieve redactie van Van Meteren bevat, heb ik mij de moeite gegeven de typografische uitvoering van beide uitgaven te vergelijken met die van andere gelijktijdige drukwerken.

[1]) In Fred. Muller's Catalogus van boeken over Nederl. geschied. (Amst. 1859, blz. 55, no. 1041, was dit 2e deel gebonden achter een ex. van Vennecool's uitgaaf van 1599.

[2]) Kan dit de Amsterdamsche druk zijn, in de Voorrede der uitgave van 1614 bedoeld? (Verg. Fruin, Verspr. geschriften. Dl. VII, blz. 391).

Wie geen vreemdeling is in de zoo rijke historische literatuur der 17[de] eeuw en geleerd heeft hare voortbrengselen uit een bibliographisch oogpunt te bezien, zal, mits hij over een uitgebreid materiaal kunne beschikken, allengs gewaarworden dat het, in het algemeen genomen, niet zoo heel moeilijk valt om buitenlandsche van inlandsche drukwerken te onderkennen, en de laatstgenoemde wederom toe te schrijven aan de plaatsen, alwaar zij ter perse gelegd werden. Zoo zijn b.v. Amsterdamsche drukken gemeenlijk licht uit Haarlemsche, Haagsche, Dordsche of Leidsche drukken, en deze weder uit Utrechtsche persuitgaven af te zonderen. Wel hebben zij allen sommige lettertypen, formaten en papiersoorten gemeen, maar in de wijze van versiering, door de drukkers aangebracht, zijn al spoedig karakteristieke en in 't oog springende verschillen op te merken, waardoor de oorsprong van elk hunner kan worden vastgesteld. Dit heeft vooral, zoo niet uitsluitend, betrekking op de drukwerken der eerste kwarteeuw; daarna, onder den toevloed van kerkelijke en politieke strijdschriften, veelal zonder schrijvers- en drukkersnaam verschenen, verflauwen de grenzen tot onherkenbaar wordens toe.

Met het veelsoortige materiaal, dat de Utrechtsche bibliotheek te mijner beschikking bood, aangevuld door boeken uit andere openbare bibliotheken, was ik na eenigen tijd in staat deze uitgaaf van Van Meteren te determineeren, en meende ik uit eene typografische bijzonderheid, bevestigd door andere gegevens, voldoende aanwijzing te hebben verkregen, om ze toe te kennen aan de werkplaats van Salomon de Roy, „ordinaris-drukker der Staten 's Lands van Utrecht."

Zooals ik hierboven aantoonde, zijn de sierletters en ornamenten, door den drukker tot opluistering van den tekstletter aangebracht, de hoofdkenmerken om een druk van een anderen te onderscheiden.

Dit toegestemd, verdient het opmerking dat de drukker van Van Meterens werk van 1609 aan 't eind van het 17[e] boek (fol. Cxx) en later meermalen [1]) een slotvignet gebruikt heeft, dat in dien vorm bij geen ander gevonden wordt dan in drukken van Salomon de Roy. Het vertoont een Medusahoofd met sierwerk waarboven twee lauwertakken. Wel is dit vignet ook door anderen

[1]) O. a. op fol. Cxlvij en Clxxiiij.

gebezigd, maar dan steeds afwijkende in teekening. Toch zou ik schromen alleen op dezen grond het drukwerk aan Salomon de Roy toetekennen, ware het niet dat ook de sierletters op fol. 114, CXLvij, de koplijsten op fol. 1, aan het hoofd der opdracht, boven het Eerdicht van Viverius, alsmede de slotvignetten op fol. Lxviiij en fol. 27 van den Appendix eveneens in verschillende drukken van de Roy worden aangetroffen. Men vergelijke daartoe o. a.: P. Bor, Van de Nederl. oorloghen, beroerten, enz. Utr. bij Salomon de Roy 1601. fol.; Nassovischen Oraignienboom. Ibidem 1615. fol.; Copien van de sententien ofte vonnissen binnen Utrecht gewesen. Ibid. 1611. 4° (Knuttel, n° 1834); Placaet van de... Staten ... van Utrecht. Ibid. 1615. 4° (Thysius n° 575); Ordonnantie ende instructie op de stijl ... van procederen... voor den Hove van Utrecht. Ibid. 1630. 4° en meer andere. Blijkens de vele drukken, die ik van de Roy onder oogen kreeg, schijnt hij niet alleen een welvoorziene drukkerij, maar ook een uitgebreiden kring van begunstigers bezeten te hebben, waartoe wellicht zijne post als „ordinaris drucker, van de Staten van Utrecht het hare zal hebben bijgedragen. Als drukker van Bor's geschiedwerk kan hij de aandacht van Van Meteren of van diens lasthebbenden op zich hebben gevestigd, en misschien de tusschenpersoon zijn geweest, die aan dezen berichten over Utrechtsche zaken en gebeurtenissen deed toekomen.

* * *

Dezelfde methode met soortgelijke gegevens leidde ten opzichte van een andere uitgaaf tot dezelfde resultaten.

Onder n° *27a* en *b* van den meermalen aangehaalden catalogus werden beschreven de beide deelen eener kwarto-uitgaaf van 1611, op welker beschrijving de Leeuwardensche archivaris, Mej. R. Visscher, kort geleden mijne aandacht vestigde. In de stedelijke Bibliotheek van Leeuwarden, zoo berichtte zij, berust een ex. dezer uitgaaf, in enkele opzichten verschillende van het door mij beschreven ex. 1). Dit deed mij de zaak opnieuw onderzoeken en gaf verrassende resultaten.

Allereerst zij opgemerkt tot rectificatie van mijne beschrijving dat de plaatdruktitel van dl. I mij voorkomt te zijn uit de werkplaats van C. de Passe te Utrecht. Voorts is de tekst van

---

1) Catalogus der Stedel. Bibliotheek van Leeuwarden, 2de Supplement. Leeuwarden 1901, blz. 59.

dl. II niet geno., gelijk ik destijds aanteekende, van fol. 1—413, maar aldus: 18e—20e boek fol. 1—118; Register op boek 18—20, 8 ongeno. blz.; dan opnieuw een 20e boek en verv. loopende tot het 32e boek, fol. 1—413; Register van alle ghedenckw. gheschied. 19 blz. ongeno., laatste bladz. wit. De twee portretjes zijn verkleinde navolgingen van die in de editie van Vennecool van 1605.

Van dezen druk nu bestaan nog andere exemplaren of uitgaven, onderling en van bovenst. beschrijving verschillende, het eene in de Utrechtsche, het andere in de Leeuwarder bibliotheek.

Het Utrechtsche heeft titelplaat en het voorwerk met portret, zoo ook den tekst genummerd als hierboven is aangegeven. Maar de tekst van het 2e stuk eindigt met het 30e boek op fo. 360; dan volgt één blz. wit en een „Register of rijcke tafel en aanwijsinghe" op het 2e stuk; laatste blz. wit.

Het Leeuwarder exemplaar daarentegen heeft één bladzij minder, missende het 2e lofdicht, onderteekend: Recht moet recht zijn en het portret van v. M. De eerste pagineering loopt daar van fo 1—117 v. met register van 7 blz., ongeno, en aan het slot een Register van 15 ongeno blz.

Uit het bestaan van *drie* verschillende exemplaren valt af te leiden, dat de drukker oorspronkelijk heeft willen volstaan met een vervolg van *drie* boeken met een register van 8 blz., zonder meer.

Daar er evenwel geen ex. bekend is, dat enkel de boeken 18—20 inhoudt, zal wellicht onder het drukken de kopij van het 2e twintigste (feitelijk *een en* twintigste) tot dertigste boek den drukker in handen zijn gekomen, en besloot hij dezen (zonder afzonderlijken titel) met een *nieuw* register aan het vroeger gedrukte in één deel toe te voegen, om aldus eene uitgaaf in twee deelen van nagenoeg gelijken omvang te vormen.

Reeds was een gedeelte der oplaag op die wijze in den handel gebracht, toen hij in het bezit geraakte van de kopij voor boek 31 en 32, de laatste, die bij des schrijvers dood beschikbaar was. Ook deze vereenigde hij in het restant der oplaag met de reeds gedrukte en deed het register, met den inhoud van de laatste toegevoegde boeken verrijkt, van 13 nu op 19 bladzijden overdrukken. Het *sterfjaar* van v. M. *alleen*, dat voorkomt op folio 41.. van de laatstgenoemde categorie van exemplaren,

doet de gissing aan de hand, dat deze in het jaar 1612 in den handel zijn gebracht.

Wat nu ter staving kan worden aangevoerd van de bewering, dat ook deze uitgaaf aan Salomon de Roy te Utrecht moet worden toegekend, is het volgende:

Dl. I. De koplijst op fol. 1 bestaat uit dezelfde figuren als die eener dergelijke lijst aan het slot van het „Placcaet van de Staten v. Utrecht, nopende de qualificatie van de notarissen". Utr. bij Salomon de Roy 1606. 4°.

De sierletter D op fol. 149 is dezelfde als die in: Ordonnantie, waer nae d' Commissaris, Clercq, Procureurs ....'s Landts van Utrecht....hemluyden sullen reguleren. Utrecht, bij denzelfden drukker 1622. 4°.

Het vignet op de laatste bladzij van het Register komt voor op: Copiën vande sententien ofte vonnissen binnen Utrecht teghens Jan Ruysch c.s. Utrecht, bij denz. 1611. 4°.

Dl. II. Het sluitstuk op fol. 39 verso is gelijk aan dat in de uitgaaf van 1609 op fol. CXX (eind 17e boek).

Het sluitstuk op de laatste bladzij van het Register vóor het (2e) „Twintichste" boek komt overeen met dat in Dl. I, blz. 568.

Het sluitstuk *met de breuk* ter linkerzij op fol. 308 is hetzelfde als datgene wat gevonden wordt in P. Bor's geschiedwerk Van de Nederl. oorloghen, beroerten, enz. Utrecht bij denz. 1601. fol., ald. fol. 52 verso, en aan het slot, waarin *dezelfde breuk* te zelfder plaatse wordt aangetroffen!

Hierbij gevoegd dat de tekstletter van verschillende grootte, zoowel als de lettertype der kantteekeningen en die der opschriften en der lofverzen in velerlei drukwerken van S. de Roy tusschen 1594 en 1615 worden teruggevonden en de titelplaat van dl. II voortkomt uit een *Utrechtsche* werkplaats (van C. de Passe), acht ik het aan geen twijfel onderhevig of deze uitgaaf is ook bij hem ter perse gegaan.

* * *

Onder n° 26 b c. d zijn in verschillende drukken dl. 2 en 3 eener Hoogd. uitgaaf van Van Meteren beschreven, waaraan ik

thans de beschrijving van het nog niet bekende *eerste* deel kan toevoegen. Dit deel is aldus samengesteld:

Plaatdruktitel, in welks midden in boekdruk: Historia, oder Eigentliche und warhaffte Beschreibung aller fürnehmen Kriegshändel ... Geschichten ,.. so sich in Niderlandt,.. biss an das Jahr 1605 zugetragen haben ... beschrieben Durch Eman. Meteranum, sampt ... aller Gubernatoren Bildnussen ... Jetzo wider auffs neu aussgangen ... Gedruckt zu Arnhem, bey Johan Janssen ... Anno 1605. fol.

Volgt: Vorrede 6 blz. waarvan de laatste wit; Tekst gen° 1—878 of bevatt. boek 1—19. Geen register.

Dit deel behelst de volgende portretten: 1° Filips de Stoute, Jan zonder Vrees, Filips de Goede, Karel de Stoute, Maximiliaan I en Maria v. Bourgondië, twee aan twee boven elkaar, in med. met Lat. randschr. van naam, vroeger gebezigd in de Lat. uitgaaf van 1598 en in de Duitsche van 1603 (v. Som. n° 19 en 21); 2° Filips de Schoone en Alva, beide grooter dan de vorige, uit Hogenbergs prentw. en v. M's Lat. uitgaaf van 1598; en eindelijk eene serie van 14 staande figuren (op 13 pltn.) der landsvorsten en stadhouders, met bewerkten achtergrond, en 1 reg. Lat. onderschr. door *C. v. Sichem*, welke later voorkomen in v. Reyd's Voornaemste geschiedenissen. Arnhem 1626. (v. Som. n° 51). Alle portretten zijn min of meer afgesleten en bedrukt met Duitschen tekst.

De tekst van dit deel is vertaald naar de uitgaaf van 1599 (of 1605).

Van het 2e deel (v. Som. 26*b*) dezer Hoogd. uitgaaf zijn mij thans drieërlei soort van exemplaren bekend geworden. 1° zooals beschreven is t. a. pl.; 2° met de woorden: Gedruckt im Jahr nach der Geburt unsers Hernn, 1609; 3° een exemplaar met aanwijzing op den titel: „Gedruckt zu Cölln, bey G. Greuenbruch Anno 1609."

De sub 1 en 3 vermelde exemplaren bevatten geen portretten; dat sub 2 voorin: 4 portretten, n.l. Karel v. Bucquoy door B. F.; Albertus v. Oostenrijk, Infante Isabella en Ambr. Spinola, alle (door en) met adres van C. de Pas, welke later gebezigd zijn in het 3e deel van 1620 en in de Duitsche uitgaaf van 1627—40 (v. Som No. 26c en 31*).

De tekst is in de eerstgen. twee ex. geheel dezelfde en gen.

1—420 (boek 20—27) en 1—96 (boek 198); doch in het 3e loopt de paginatuur van het 2e stuk van 1—198, terwijl hier een 29e boek is bijgevoegd.

* * *

Ten slotte volge hierna een tabel van de thans bekende uitgaven van Van Meteren, chronologisch geschikt, in 3 kolommen naar de redactie van den tekst.

J. F. VAN SOMEREN.

UITGAVEN.

in v. Meterens tekst.	in den gewijzigden (Staten-)tekst	in tekst van verschillende hand.
1599. Delf, bij J. C. Vennecool.	N. 1614 te 's Gravenh. bij H. Jacobssz.	H. 1593. dl. I. Z. pl. Boek 1—7.
1605. Zelfde adres. (v. Som. No. 22).	F. 1618 La Haye, chez H. Jacobsz. Wouw.	H. 1596. dl. II. Z. pl. Boek 9—17.
1509. Op Schotlandt buyten Danswijck bij Hermes van Loven.	N. 1623 's Gravenh., bij de Wed. en erfgen. v. H. Jacobssz. van Wouw.	H. 1596. Hamburgk. F. van Dortt (v. Som. No. 17).
1610. Zelfde adres.	N. 1635 Zelfde adres.	H. 1597. Z. pl.
1611. Tweede deel of vervolg van de uitgaaf van 1605.	N. 1647 Amst. bij J. J. Schipper.	L. 1598. Z. pl.
1611. dl. 1. Z. pl. en jr. (v. Som. No. 27*a*).	N. 1652 } N. 1663 } Zelfde adres.	H. 1603. Z. pl.
dl. 2. Gedruckt op Schotlant buyten Danswyck bij Hermes van Loven (v. Som. No. 27*b*). Drie verschillende drukken.	N. 1748—63 Gorinchem, in 8°.	H. 1605. Dl. I. Arnhem, bey J. Janssen. Boek 1—19.
	N. 1786 Amsterdam, S. J. Baalde 8°.	H. 1609. Dl. II. (v. Som. No. 26*b*). Drie verschillende exemplaren.
	N.B. Tusschen den voorlaatsten en laatsten druk moet nog een 8° uitgaaf hebben bestaan, eveneens in 10 8° dln., daar de laatstgenoemde als „derde" druk op den titel wordt aangeduid.	H. 1614. Dl. II. Hetz. adres als die van 1605. (v. Som. No. 26*c*).
		H. 1620. Dl. III. Hetz. adres (v. Som. No. 26*d*).
		H. 1627. Amsterdam, bey Johan Jansons.
		H. 1633. Dl. I. Amsterdam, bey W. Bleav.
		H. 1635. Dl. II. Hetz. adres.

N. = Ned.; F. = Fransch; H. = Hoogd.

Een brief van Jhr. J. de Bosch Kemper. — Dezer dagen kwam mij een origineele brief in handen van wijlen Jhr. Mr. J. de Bosch Kemper, die mij belangrijk genoeg voorkomt te worden gepubliceerd. Uit dit schrijven blijkt wel de eenvoud en de nederigheid van een zoo verdienstelijk man als de Bosch Kemper.

Aan wien de brief is gericht, weet ik niet, doch naar ik vermoed aan Mr. G. W. Vreede, in of vóór 1842, te oordeelen naar een schrijven dat l.g. afdrukte in zijn werk, getiteld: *Jhr. Mr. Jeronimo de Bosch Kemper als staatsburger en geleerde herdacht. Utr.* 1877 blz. 32—33. De door mij bedoelde brief luidt aldus:

Hooggeleerde Heer!

Ofschoon het mij niet voor den geest staat, dat ik het auteurschap der staatkundige partijen heb erkend, ten minste in eenig gedrukt schrift, maak ik daarvan tegenwoordig geen groot geheim meer. Toen ik in 1837 eenigen ledigen tijd had, heb ik de verzuimde studie der Vaderlandsche geschiedenis zoeken in te halen, en ten einde de ontvangen indrukken meer te preciseren en met meer lust te werken, heb ik daarvan een boekje gemaakt. Ik was echter te zeer van de onvolledigheid overtuigd, om er mijn naam voor te durven zetten, en die onvolledigheid heeft mij tot heden het verzoek van den uitgever doen afslaan om het te herdrukken. Ik stel echter *zeer* hoogen prijs op uwe aanmerkingen, en wel in die mate, dat ik niet alleen U ten hoogste daarvoor dankbaar zal zijn, maar dat die aanmerkingen misschien, wanneer zij geene al te groote omwerking noodig hebben, zullen kunnen overhalen om ter eeniger tijd het werkje te doen herdrukken. Van dit jaar zal er echter weinig van komen, daar ik onderscheidene andere bezigheden mij voorgenomen heb, en dit brengt mij tot een verzoek aan UEd. Onze Vaderlandsche geschiedenis mist nog geheel een geschiedenis van den toestand der lagere volksklassen. Ik heb hiertoe eenige bijdragen verzameld tot een voorlezing in het Instituut, maar wat ik gevonden heb is zeer onvolledig. Uwe verhandeling geeft geen geschiedkundige bronnen aan. Het eenigste *geschiedkundig* geschrift over de armoede in Nederland dat ik aangehaald heb gevonden, is dat van den heer Le Jeune, „Geschiedkundige nasporingen over de armoede", 's Gravenhage 1815, maar ik kan het hier in Amsterdam nergens krijgen en de uitgever heeft er geene exem-

plaren meer van. Ik wilde ook gaarne onderricht worden, waar ik iets konde vinden van de hoegrootheid der daghuren, daar toch uit deze, in vergelijking met de duurte der levensmiddelen, waaromtrent vele opgaven uit de zestiende en zeventiende eeuw bestaan, naar mijn oordeel de juiste gevolgtrekking tot den meerderen of minderen welstand te trekken is.

Mogt UEd. bij de mededeeling van Uwe aanmerkingen op de Staatkundige partijen mij tevens eenige informatien geven omtrent de bronnen waaruit ik putten kan voor eene geschiedenis der armoede in Nederland, ik zoude UEd. dubbelen dank schuldig zijn.

Neem inmiddels de opregte verzekering aan van mijne hoogachting

UEd. dw. dr.,
(get.) J. De Bosch Kemper.
Medegedeeld door W. P. J. Overmeer.

Van Ramsdonc. — In het jaar 1625 was Jacob Jacobsz van Ramsdonc, ingenieur-militair, in dienst van Holland. Hij ging over in dienst van den Koning van Spanje, werd Katholiek en liet vrouw en kinderen in Holland achter. v. R. wordt genoemd als uitvinder der „pontons artificiels”. Bij het gevecht bij Saftinghe werd v. R. door de Hollanders gevangen genomen (1630), gepijnigd en eerst in 1634 weer vrijgelaten. Hij stierf bijna een jaar later te Brussel.

Wie kan mij meerdere inlichtingen omtrent Van Ramsdonc verschaffen?

Utrecht. J. Eijsten.

NAAMLIJST DER OFFICIEREN v. d. GARDE
v. d. Raadpensionaris R. J. Schimmelpenninck.

In mijn bezit bevindt zich een hs. opgave van officieren, die hebben deel uitgemaakt van de Garde van den Raadpensionaris R. J. Schimmelpenninck, met opgave hunner positie in 1828.

Over deze Garde, die werd opgericht bij Staatsbesluit van 28 Juni 1805, berust op het Rijksarchief te 's Gravenhage een naamlijst in hs. der officieren, met vermelding der korpsen, waarbij zij voor de oprichting dezer lijfwacht dienden. Op dit stuk ontbreken eenige namen, die voorkomen op mijn handschrift en omgekeerd.

Ik vertrouw dat de opgave, hier gegeven, zoo volledig mogelijk is, vooral wat betreft de voornamen dezer officieren. De meeste dezer militairen toch zijn naderhand overgegaan bij de Garde van Koning Lodewijk Napoleon en komen als zoodanig met hun voornamen voor in het officiersboekje van het jaar 1808. Met behulp van dat boekje kwamen dan ook de meeste voornamen der officieren, waarvan enkel de voorletters in de opgave Rijksarchief vermeld worden, tot hun recht.

In R. J. Schimmelpennincks biographie *), staat o.a. over deze Garde aangeteekend: dat er vele jongelui onzer eerste familiën met oudere collega's van naam in dienden en zij een school in het leger vormden, welke later de meest verdienstelijke opper- en hoofdofficieren van ons leger mocht voortbrengen.

Deze lijfwacht, ook genaamd Pretoriaansche of Lijfgarde, bestond uit 1 bataljon van 8 compagniën Garde Grenadiers, 2 comp. Garde lichte Infanterie, 1 comp. Garde Artillerie (te voet) en 3 comp. Garde te paard, n.l. 1 escadron van 2 comp. Garde Dragonders (ook Grenadiers te paard genaamd) en 1 comp. Huzaren. **)

Het zij mij thans vergund de uitgewerkte opgave te laten volgen; moge zij den lezer eenig belang inboezemen!

*) Deel II, p. 154.
**) De uniformen van Land- en Zeemacht door S. F. G. ten Raa.

Officieren bij de Lijf-Garde van Z.Exc. den Heere Raadpensionaris.

	STAF V. H. CORPS.	VÓÓR DE OPRICHTING V. H. GARDE CORPS.	POSITIE IN 1828.
Collaert (Jean Antoine).	Kolonel Comm.	Kolonel bij het Regiment Huzaren.	Overleden als Luitenant-Generaal den 21 April 1816. [1]
Meyer (Adriaan Frans).	Kap.-Adjudant.	Kapitein bij het 5e Bataljon Infanterie.	Luitenant-Generaal. [2]
Kesman (Johan Hendrik).	Kapitein-Kwartm.	Kapitein bij het 1ste Bataljon Infanterie.	Gepens. als Generaal-Majoor.
	GARDE GRENADIERS. STAF.		
Queysen (Philip Hendrik).	Luit.-Kolonel.	Luit.-Kolonel bij het 8ste Bat. Infanterie.	Overl. als Generaal-Majoor. [3]
Katwinkel (Hendrik Otto).	Majoor.	Majoor bij het 11de Bataljon Infanterie.	Gepensioneerd als Kolonel.
Speelman (Johannes).	Luit.Adjudant.		Overleden als Generaal-Majoor. [4]
Behr (Johan Martijn).	Kapitein.	Kapitein bij het 3e Bataljon Jagers.	Gepensioneerd als Luit.-Gen. [5]
Waefelaer (Johannes Cornelis).	,,	Kapitein bij het 17e Bataljon Infanterie.	Overleden als Kolonel.
Van Thielen (Alexander).	,,	Kap. b. h. 11e Bat.-Inf.	Te Waterl. gesn. als Luit.-Kol. [6]
Livingston (Alexander Jacobus).	,,	,, ,, ,, 2e ,, ,,	Gesn. in 1812 als Luit.-Kolonel. [7]
Van Betuw (Hendrik).	,,	,, ,, ,, 6e ,, ,,	Overl. in 1824 als Kolonel.
Le Bron (Laurent Marie).	,,	,, ,, ,, 16e ,, ,,	Gepensioneerd als Kolonel.
Poupart (Pierre Charles).	,,	,, ,, ,, 16e ,, ,,	Maréchal de camp in Frankrijk. [8]

Officieren bij de Lijf-Garde van Z.Exc. den Heere Raadpensionaris.

	GARDEGRENADIERS. STAF.	VÓÓR DE OPRICHTING V. H. GARDE CORPS.	POSITIE IN 1828.
Van Essen (J.)	Kaptein.	Kap. b. h. 7e Bat.-Inf.	Overleden als Kapitein.
Pyman (Gerrit Jan).	1ste Luit.	1e Luit.- b. h. 11e Bat. Infanterie	Gepensionneerd als Luit. Kol. [9])
Haack (Jan Adam).	,, ,,	1e Luit.- b.h. 4e Bat. Infanterie.	Overleden als Kapitein. [10])
de Kock (Johannes Petrus).	,, ,,	1e Luit.- b.h. 21e Bat. Infanterie.	Kolonel in Franschen dienst.
Van Boecop (Cornelis Gerardus Iman).	,, ,,	1e Luit., 16e Bat. Inf.	Gener. Majoor. [11])
De Groot (Gualtherus Cornelis).	,, ,,	,, ,, 5e ,, ,,	Kol., gepens. als Gen.-Maj. in 1830
Lotichius (Philip Lodewijk. Frederik).	,, ,,	,, ,, 12e ,, ,,	
Kuyk (Wouter).	,, ,,	,, ,, 2e ,, ,,	Overleden als Kolonel in 1826.
Aberson (F. N. L.).	,, ,,	,, ,, 20e ,, ,,	Gen.-Maj. overl. reeds in 1805.
Cambier	1ste Luit.		
De Favauge (Henri Theodoor David).	2de Luit.	,, ,, 19e ,, ,,	Kolonel, Generaal-Majoor in 1831. [12])
De Eerens (D. J.).	,, ,,	,, ,, 18e ,, ,,	Luitenant-Generaal. [13])
De Quay (Carel Jacob Rudolf).	,, ,,	,, ,, 15e ,, ,,	Overleden als Kapitein in 1813.
Gruneboseh (Jan Willem).	,, ,,	,, ,, 2e ,, ,,	Luitenant-Kolonel der Infanterie. [14])
Van Bronkhorst (Jan Maarten).	,, ,,	,, ,, 16e ,, ,,	Kap. Ritm. Majoor in 1831. [15])

Officieren bij de Lijf-Garde van Z.Exc. den Heere Raadpensionaris.

	GARDE GRENADIERS STAF.	VÓÓR DE OPRICHTING V. H. GARDE CORPS.	POSITIE IN 1828.
Van der Ley (T. D.)	2de Luit.	2e Lt b/h. 13e Bat. Inf.	Gepensionneerd als 1e Luitenant.
Van Teylingen (J.)	,, ,,	,, ,, ,, Regt. Saxen Gotha.	Luit. Kol. Kolonel Lid v.h. Hoog Mil. Gerechtshof.
Hollingerus Pypers (A. M. M.)	,, ,,	,, ,, ,, 20e Bat. Inf.	Aan zijn wonden overl. in Spanje als 1e Luitenant.
Pfnor (F. C.)	,, ,,	,, ,, ,, 14e ,, ,,	in vreemden dienst.
Hogeveen (J. F.)	,, ,,	,, ,, ,, 14e ,, ,,	
Van Hasselt (J. C.)	,, ,,	,, ,, ,, 5e ,, ,,	overleden.
Noot (A. A. H.)	,, ,,	,, ,, ,, 8e ,, ,,	Bezweken als 1e Luit. in Rusland in 1812.
Pitcairn (A.)	,, ,,	,, ,, ,, 6e ,, ,,	Overleden als 2e Luit. in 1806.
Van Tengnagel (Zeno Guillaume Anne Louis)	,, ,,		Gen.-Majoor.
Snouckaert (Willem Carel)	,, ,,		Kapitein. In 1830 Majoor v. d. Gen. Staf.[15])
Calkoen (Abraham)	,, ,,		Kolon. Commandant der Kurassiers No. 1, overleden in 1830.[16])
Van Bronkhorst (Abraham Gerard)	,, ,,		Majoor. In 1831 Luit. Kol.-Adjudant v. Z.M. Koning Willem I.
Rost van Tonningen (Nicolaas Albert)	,, ,,	,, ,, ,, 5e ,, ,,	Overl. als Luit. Kolonel in 1817.

Officieren bij de Lijf-Garde van Z.Exc. den Heere Raadpensionaris.

	GARDE DRA-GONDERS.	VÓÓR DE OPRICHTING V. H. GARDE CORPS.	POSITIE IN 1828.
Van Renesse van Wilp (Johan Peter Coenraad Hendrik)	Luit. kol.	Luit. kolonel bij het Regiment Dragonders.	Overleden als Brigadier.
Van Hasselt (Johan Hendrik Cornelius)	Luit. adj.	1e Luit. b.h. 1e Regt. Lichte Dragonders.	Overleden als Kol. in 1812. [17])
Willich (C.)	tweede Pikeur	1e Luit. b.h. 1e Regt. Lichte Dragonders.	[18])
Laats (François Joh. Marcus)	Ritm.	Ritm. b.h. 1ste Reg. Lichte Dragonders.	Gepensioneerd als Kolonel. [19])
Weerts (Jan).	,,	Ritm. b.h. 1ste Reg. Lichte Dragonders.	Gepensionneerd als Luit.-Kolon.
Dubois (Joseph).	1ste Luit.	1ste Luit.b.h. 2de Reg. Lichte Dragonders.	Gepens. als Generaal-Majoor. Overl. in 1829. [20])
Farjon (Pieter Carel).	,, ,,	1ste Luit. b.h.1steReg. Lichte Dragonders.	
Van Balveren (WalravenEliasJohan)	2de Luit.	kadet b.h. 2de Reg. Lichte Dragonders.	Kolonel, Generaal-Majoor in 1834. [21])
de Tiecken (Petrus).	,, ,,	2de Luit. b.h. Reg. Dragonders.	demissie.
Van Zuylen van Nijevelt (Arnout Jacob).	,, ,,	kadet b.h. 1ste Reg. Lichte Dragonders.	Overl. als Majoor op Java. [22])
Dumonceau (Jean François).	,, ,,	kadet b.h. 4de Bat. Artillerie.	MajoorLuit.-Kolonel in 1831. [23])
	GARDE HUZAREN.		
Van Heilman (Louis Joseph).	Ritm.	Ritm. b.h. Reg. Drag.	Gepensionneerd als Kolonel. [24])
Van Westreenen (Jan Liebrecht).	1ste Luit.	1ste Luit. b.h.1steReg. Lichte Dragonders.	demissie. [25])
Quaita (Reinhard Joseph).	2de Luit.	2de Luit. b.h. Reg. Huzaren.	

Officieren bij de Lijf-Garde van Z.Exc. den Heere Raadpensionaris.

	GARDE HUZAREN.	VÓÓR DE OPRICHTING V. H. GARDE CORPS.	POSITIE IN 1828.
Van Haersolte (Gerrit GoderdAntoineZwier).	2de Luit.	kadet b.h. Reg. Huz.	[26]
Both (George August)	Ritm.		Gepensionneerd als Kolonel.
Trip (Albertus Dominicus),	1ste Luit.		Luitenant-Generaal. [27]
Post (Jan).	„ „		Generaal-Maj. [28]
Metelerkamp (Matthias Willem).	2e Luit.		Kapitein, Majoor in 1831. [29]
ten Brink Weerts (Jacob Walter).	„ „		Bezweken als 1e Luitenant in Rusland in 1812.
Sloet v. Oldruitenburg (Arend)	„ „		Vermist in Rusland in 1812.
	GARDE LICHTE INF. STAF.		
Schmidt (Johan Christiaan).	Majoor.	Kap. b.h. 2e Bataljon Jagers.	Overl. als Generaal-Majoor in 1825. [30]
Van Duinen	1e Luit.-adjudant.	....	Luit.-Kolonel, Kolonel in 1831.
Cort Heyligers (Gijsbertus Martinus).	Kapitein.	Kap. b.h. 4e Bataljon Jagers.	Luit.-Gener. [31]
Tindal (Ralph Dundas).	Kapitein.	Kap. b.h. 2e Bataljon Jagers.	Gener. der Inf. [32]
Dibbets (Bernardus Johannes Cornelis).	1e Luit.	1e Luitenant b.h. 17e Bataljon Infanterie.	Generaal-Majoor Luit.-Generaal in 1831. [33]
Van Beresteijn (Paulus Anne).	„ „	1e Luitenant b.h. 1e Bataljon Jagers.	Gepensionneerd als Groot-Maj. [34]

Officieren bij de Lijf-Garde van Z.Exc. den Heere Raadpensionaris.

	GARDE LICHTE INF. STAF.	VÓÓR DE OPRICHTING V. H. GARDE CORPS.	POSITIE IN 1828.
Boellaard (Adolphus Pieter).	2e Luit.	2e Luitenant b.h. 1e Bataljon Jagers.	Luit.-Kolonel. [35]
Van den Broek (Johannes Joseph).	„ „	2e Luitenant b.h. 15e Bataljon Infanterie.	demis. als Luit.-Kolonel.
Van Middachten			Onbekend.
Sloet van Twee Nyenhuizen.			Gesneuveld in 1821.
	GARDE ARTILLERIE.		
Gunckel (Carel August).	1e Kapitein.	2e Kapitein bij het 4e Bataljon Artillerie.	Luitenant-Generaal. [36]
Kuitenbrouwer, (Martinus Anthonius).	2e Luit.	2e Kapitein bij het 1e Bataljon Artillerie.	Kolonel, Generaal-Majoor in 1834.
Van Winter, (Johannes Cornelis).	1e Luit.	1e Luitenant bij het 2e Bataljon Artillerie.	Luitenant-Kolonel.
De Ranitz, (Frederik Hendrik).	1e „	„ „	Luitenant-Kolonel.
List (Frederik Carel).	2e „	2e Luitenant bij het 2e Bataljon Artillerie.	Kolonel, Generaal-Majoor in 1836.
De Vries (Martinus).	2e „	2e Luitenant bij de Rijdende Artillerie.	Bezweken in Rusland in 1812.

AANTEEKENINGEN.

[1]) Geboren te Bleken 13 Juni 1761, kwam uit Oostenrijkschen dienst over als Kapitein bij het Regiment Dragonders van Mattha en werd in 1786 gepensioneerd, doch bij de nieuwe organisatie van het leger in 1795 werd hij geplaatst bij de Bataafsche huzaren. In 1805 zag hij zich benoemd tot Kolonel-Commandant van de Garde van den Raadpensionaris.

[2]) Geboren te Axel 4 September 1769, † te Amsterdam 9 Febr. 1845, trad in 1785 in dienst als cadet bij het Holl. reg^{t}. artillerie te voet en werd in 1795 benoemd tot officier.

[3]) Geb. te Deventer 8 April 1758, overl. te Utrecht 26 Juli 1816.

[4]) Begon zijn militaire loopbaan als tamboer bij het Regiment van v. Efferen.

[5]) Geboren in 1776; trad den 2den Augustus 1792 in dienst als cadet bij het Regiment Infanterie.

[6]) Begon zijn militaire loopbaan als cadet bij het Regiment Oranje Gelderland.

[7]) Begon in 1780 zijn militaire loopbaan als cadet bij het Regiment Stuart.

[8]) Geboren in 1774. Als cadet in dienst getreden bij het 1e Bataljon van het Regiment Wallon van Generaal Grenier. In 1795 werd hij als 1e Luitenant aangesteld bij het 1e Bataljon der 6e Halve Brigade Infanterie.

[9]) In Juni 1786 benoemd tot cadet bij het Regiment Stuart.

[10]) Begon zijn militaire loopbaan als cadet bij het Regiment van Generaal d'Envie.

[11]) Geboren te Breda 3 Januari 1781, overleden 4 April 1839. In dienst getreden in 1795 als cadet bij de 6e Halve Brigade Infanterie.

[12]) Geboren te Maastricht 1 December 1782, overleden te Utrecht 9 Juni 1855; in dienst getreden als cadet bij de Infanterie na 1795.

[13]) Geboren te Alkmaar 17 Maart 1781, trad op 17-jarigen leeftijd als gewoon soldaat in dienst. Hij overleed 30 Mei 1840 als Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië.

[14]) Geboren 29 November 1785, begon zijn militaire loopbaan als cadet bij de Artillerie en werd bij de Infanterie overgeplaatst. Bij Quatre Bras voerde hij met veel beleid het Bataljon Jagers aan waarover hij het bevel voerde. In 1837 zag hij zich benoemd tot Lid van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht en verkreeg tevens den rang van Generaal-Majoor.

[15]) Geb. 4 Oct. 1790, overl. 16 Mrt. 1847. Den 27 Januari 1804 élève 's lands Artillerie School. Gepensionneerd in 1841.

[16]) Geb. te Amsterdam 6 April 1780, overl. te Arnhem 2 Oct. 1830.

[17]) Geboren te Zutphen den 27 Maart 1776. In 1799 was hij Luitenant der Cavalerie. Te Elbing in Pruisen bezweek hij den 30sten December 1812 tengevolge der doorgestane vermoeienissen in den Russischen veldtocht.

[18]) Geb. in 1770. Overl. 30 Sept. 1824. In 1787 in dienst getreden, klom hij op tot ritmeester, in welken rang hij den 1 April 1815 werd benoemd.

[19]) Begon zijn militaire loopbaan als cadet bij het Regement Cavalerie van v. Stockum.

[20]) Geboren te Hilversum 22 Dec. 1772, overleden 4 Juli 1829. Hij trad in 1788 bij het Regiment Fransche Koninklijke Dragonders in dienst. Na de veldtochten 1792—95 te hebben medegemaakt, verzocht hij zijn ontslag en trad in Hollandschen dienst.

[21]) Geb. te Leur 17 Nov. 1784, overl. op Echteld den 12 Aug. 1865.

[22]) Geb. in 1787, overl. 11 Oct. 1821. Trad in 1802 in dienst en werd 28 Juni 1805 tot 2de luitenant aangesteld.

23) Geb. te Brussel den 1 Maart 1790, overl. te 's Gravenhage 1 Maart 1884; werd in 1805 benoemd tot 2de luitenant en bereikte den rang van Luit.-Generaal in 1852.

24) Is zeven jaren cadet geweest bij het Regiment Dragonders van Hessen-Cassel.

25) Geb. in 1774, overl. 11 Oct. 1855. Trad in 1795 in dienst en werd den 10 Juli van dat zelfde jaar benoemd tot 2de luitenant. Den 1 Jan. 1815 werd hij gepensionneerd.

26) Overleden.

27) Geb. in 1776, overl. 22 Maart 1835; trad in 1791 in dienst; na den 5den Sept. 1792 benoemd te zijn tot 2de Luitenant, bereikte hij na het doorloopen der verschillende rangen den 24sten Nov. 1816 den rang van Luit.-Generaal.

28) Geb. te Tiel 28 Augs. 1778, overl. te Utrecht 18 Augs. 1841, trad in 1796 als cadet bij de Cavalerie in dienst, werd tot 2de luitenant aangesteld den 15den Febr. 1803.

29) Geb. in 1780, overl. 8 Maart 1845. Trad in dienst in 1803 en werd in 1840 als Luit.-Kolonel gepensionneerd.

30) Was in 1779 Vaandrig en Adjudant bij het Regiment van Efferen.

31) Geb. te Heusden 26 Juli 1770, trad in 1786 in dienst bij het regiment Mariniers van de Rijngraaf van Salm en was in 1805 opgeklommen tot Majoor van de Garde van den Raadpensionaris.

32) Geb. te Deventer 24 Febr. 1773, overl. te Zeist 4 Augs. 1834, begon zijn militaire loopbaan op twaalfjarigen leeftijd als cadet bij het Infanterieregiment van Stuart.

33) Geb. te Arnhem 7 Septr. 1782, overl. te Maastricht 6 Mei 1851, trad in 1796 als cadet bij de Infanterie in dienst.

34) Geb. te 's-Hertogenbosch 20 Augs. 1776, overl. te Vught 23 Febr. 1844. Was eerst van 1794 tot ongeveer 1799 drossaard van Boxtel en Liempde en ging toen over in den militairen dienst.

35) Geb. te Meerkerk 14 Dec. 1784, overl. te Utrecht 23 Sept. 1847.

36) Geboren te 's Gravenhage 20 Januari 1775, trad op 15-jarigen leeftijd in dienst als cadet bij de Artillerie en bereikte, na het doorloopen van alle rangen, in 1815 den rang van Generaal-Majoor. Hij stierf in 1860 in den kerker, omdat hij wegens vergiftiging van zijn maitresse ter dood was veroordeeld, welk vonnis door den koning, uit aanmerking zijner vroegere verdiensten en hoogen ouderdom in levenslange gevangenisstraf was veranderd.

Vrijenban bij Delft. C. F. GIJSBERTI HODENPIJL.

EEN LIED UIT 1787.

Het op bladz. 22 volgende vond ik onder boedelpapieren uit den Patriottentijd. Ik betwijfel of het ergens gedrukt is, en daarom is hetwellicht een curieuse bladvulling in dit tijdschrift.

Den Haag. M. G. WILDEMAN.

LIED
BEIM MARSCH DER PREUSSEN NACH HOLLAND.

1

Nun Patriotten geht ins Feld!
Wir wollen euch besuchen
Wie man uns sagt, habt ihr viel Geld
Könnt schimpfen, pochen, fluchen.
Wohlan! so schaft nur brav herbey
Wir lachen eurer Prahlerey
und wissen Schimpf zu rächen.

2

Euch zeigte Preussen immerdar
und Braunschweig sich als Freunde
ihr aber zeigt euch offenbar
als dieser Häuser Feinde
Undank der alles Guts vergist
beleidigend und tükkisch ist
der musz gezüchtigt werden.

3

Was glaubt ihr denn, was wäret ihr?
Und was ist unser König?
Was seine Schwester? was sind wir
Ihr alles? wir nur wenig
bis her habt ihr Soldat gespielt,
O! hütet euch! dass ihr nicht fühlt
Wie wir Soldaten spielen.

4

Ihr geke Patriotten droht
Utrecht an allen Eken
bey solchem Wind bewahr uns Gott
selbst in den Brand zu stekken
wo bleibt ihr dann? was thäten wir,
wir machten's wie der Grosvecier
und schmissen euch ins Feuer [1])

5

Ein Hündchen, das sich schmiegt und [biegt
das wird kein Löwe tödten
wann ihr vor unsern Füssen liegt
wir werden euch nicht treten:
Denn Preussen sind voll edlen Muths
und thun auch selbst den Feinden guts
So bald sie sich bekehren.

6

Setzt euren Prinzen wieder ein
der euer Recht vertheidigt
Fleht die Prinsessin zu verzeih'n
Dasz ihr sie so beleidigt
last eure Schnaphahns all zu haus
und liefert uns die Schurken aus
und zahlet dann die Kosten.

7

Wir halten euren Souverains
den Weibern die Pantoffeln
ihr commandirt als Capitains
inzwischen die Kartoffeln
den Cabliau und besten Fisch
und bataillirt mit uns am Tisch
mit Austern und Garneelen.

8

Dann wollen wir Victoria
Oranje boven! trinken
en op het welzijn van Mamma
met Dogter liefje klinken
in Bisschoff von bourdauschen Wein
und da thut viel Oranje drein
das stärket Herz und Magen.

9

Dies ist der allerbeste Rath
den wir euch können geben.
Folgt dem, so solt ihr inderthat
recht herrlich mit uns leben
allein der arme Patriot
der mir mit seinem Schnaphahn droht
dem sey der Himmel gnädig!

10

Der Domine der Gottes Wort
und Friede solt verkünd'gen
und reizt das Volk durch Burgermord
und Raub sich zu versünd'gen
Dess' Antlittz paket er's nicht ein
sol unser Quispedorchen seyn
Sein Kragen unser Schnapftuch.

11

Bedenkt auch euer dikkes Fleisch,
verwegne Zeitungsschreiber,
schreibt jetzt bescheiden artig, keusch,
und schrekt nicht alte Weiber,
denn setzet einmal das voraus
wir machen Spas, nicht Ehre draus
mit Pöbel Krieg zu führen.

[1])Wenn der Pöbel in Constantinopel die Häuser in brand stekt und die Mordbr enner werden entdekt, so läst sie der grosvecier auf der Stelle lebendig ins Fe uer werfen.

OUDHEIDKUNDE.

Potterskamer. Potbroeders. — Bij het voormalige Gasthuis te Middelburg behoorde een gebouw, dat als de „potterskamer" bekend was. Nu wordt in het opstel van Jer° de Vries in Eigen Haard, jaargang 1905, blz. 796, Het St. Anthony Gasthuis te Leeuwarden, gesproken van potbroeders. Wat verstaat men onder potbroeders en potterskamer? Was het eene vereeniging, die potbroeders, die zorgden, dat sommigen behoeftigen een gemeenschappelijken maaltijd konden gebruiken en heette de plaats, waar dit geschiedde, potterskamer?

Domburg. H. M. KESTELOO.

Osset. Aelff. — In de Leprozen-rekening te Middelburg van 1555 vindt men eene betaling aan Willem den borduurwerker voor het leveren van vijf lappen van „haelff osset, omme te stellen op den nieuwen aelff, daer de priester misse celebreert." Wat verstaat men onder osset en wat onder aelff?

Domburg. H. M. KESTELOO.

De „sleutel" der kamerheeren. — Het is bekend, dat aan alle hoven der wereld deze sleutel gedragen wordt achter op de lendenen, ter hoogte van de rechterheup. Hoe heeft men deze schijnbaar zonderlinge plaats gekozen?

Ik ben toevallig op het spoor gekomen, toen ik eens een ploegbaas tegen schaftttijd de loods zag sluiten en den zwaren sleutel, die voor zijn broekzak te groot was, zag bevestigen in de gesp van de broek. Iets dergelijks zal oudtijds de hofbeambte, met de sluiting der hofvertrekken belast, gedaan hebben; oudtijds gold het niet miniatuursleuteltjes, zooals tegenwoordig, maar zware volumineuse instrumenten, die niet in een in de kleeding genaaiden zak te bergen waren.

Mijn conjectuur wordt bevestigd door een schilderij van A. van Dijck in de Spencer-collectie. Zij stelt Rubens voor, zijn kamerheer-sleutel, die wel 22 centimeter lang schijnt, dragende aan zijn

gordel op de rechterheup. Rechts en niet links, omdat men gemeenlijk zich van de rechterhand bedient.

VICTOR DE STUERS.

Kloppen van schepen (LV, 645). — De veronderstelling van den steller der vraag is juist. Zulk een onderzoek wordt o.a. nog heden ten dage vanwege verzekeringmaatschappijen ingesteld. Het kloppen van den scheepstimmerman kan vergeleken worden met dat van den geneeskundige, die ter auscultatie borstkas en rug van zijnen patient beklopt!

Sp. °/ *Olst.* VAN HOEVELL.

Scheepskameelen. — Zoude iemand mij ook kunnen opgeven, waar ik een uitvoerige beschrijving kan vinden, liefst met afbeeldingen van de constructie en werking van scheepskameelen, zoowel van de oorspronkelijken, uitgevonden door Meeuwes Meindertszoon Bakker in 1690, als van de verbeterde soorten later in gebruik.

J. Th. B.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

Van Aeswijn-v. Wachtendonk (LV,649). — De ouders van Steesken of Eustatius van Aeswijn tot Gramsbergen zijn :

Reiner van Aeswyn, leeft 1552, is dood 1557, trouwt 1533, en *Josina van Broekhuizen*, vrouwe van Brakel, waarmede beleend 1525, weduwe 1764 en 1578.

Zijne grootouders :

Reyner van Aeswyn, heer van Swanenborch bij Gendringen, ob. vóór 1521 ;

Agnes van Ulft, erfdr. van Gramsbergen en de Kemnade, bel. 20 Sept. 1519 met den Hof te Brugge, is weduwe 7 Aug. 1521, leeft nog 1533 ;

Stees van Broekhuizen, met Brakel beleend 1515, uit Bomelreweerd beschreven om de Hertogin te ontvangen 1519, is dood 1525, en *Cornelia van Wyhe van Echteld*, leeft nog bij het huwelijk van haar kleinzoon *Arend van Aeswyn* 1578.

Het huwelijk van *Agnes van Aeswyn* met *Langen van Munster-Surenberg* wordt behalve bij Fahne nergens bevestigd. Volgens mijne gegevens hadden *Stees van Aeswyn* en *Anna v. Wachtendonk* twee dochters : *Aleida* gehuwd met *Haaften* en *Margreta* gehuwd met *van Munster-Ruynen.*

's *Gravenhage.* J. D. WAGNER.

Van Aeswijn-v. Wachtendonk (LV, 649). — *Statius van Aeswyn*, heer van Gramsbergen, gehuwd met *Anna van Wachtendonck*, vrouwe van Bösenberg († 1626) had tot ouders *Reiner van Aeswyn*, heer van Kemnade, Duringen, Wesenhorst, ter Stonde en Gramsbergen, en *Josina van Broeckhuisen*, vrouwe van Brakel en Willige-Langerak, en tot grootouders *Reynold van Aeswyn*, heer van Gramsbergen en Brakel, en *Agnes van Ulft*, vrouwe van Kemnade, Ter Stonde, Ter Brugge en Gramsbergen, benevens *Steffen* of *Eustaetius van Broeckhuisen*, heer van Brakel en *Cornelia van Wyhe tot Echteld.*

Aangezien *Agnes van Ulft* gesproten is uit het huwelijk van *Evert*, heer van Kemnade en *Juta van Heeckeren van der Ese*, vrouwe van

Gramsbergen, moet Gramsbergen van 't geslacht Heeckeren van der Ese in dat van Ulft en daarna in dat van *Aeswyn* zijn overgegaan.

Data kan ik tot mijn leedwezen niet geven. Alleen vond ik, dat de huwelijksvoorwaarden van *Reiner* of *Reinolt van Aeswyn* en *Josina van Broeckhuisen* dateeren van Donderdach na O. L. V. dach Assumptionis 1533 en dat eerstgemelde overleed in 1555. Men consulteere vooral de Kroniek van 't Historisch Genootschap te Utrecht, 1851, bl, 15; eene genealogie komt voor in Moreri, A bl. 683.

Assen. J. A. R. KYMMELL.

Ban Gowé (LV, 649). — *Julia Maria Ban Gowé* heeft gehad zes kinderen, waarvan er vier zijn overleden. Een zoon en eene dochter leven nog. Laatstgenoemde woont te 's Gravenhage.

Aan J. C. S. wordt medegedeeld, dat bij de redactie van „de Navorscher" het volledige adres kan bekomen worden van inzender dezes, doch dat men, voordat meerdere inlichtingen gegeven worden, schriftelijke mededeeling wenscht, waarom deze vraag gedaan wordt.

's Gravenhage. L. H.

Diederik v. Hemert (LV, 121, 304, 650). — Voor „een belangstellende in het geslacht van Hemert" ligt bij mij ter dispositie een cachetafdruk van D. v. H. De kleuren zijn niet aangegeven; het wapen gevierendeeld: 1 en 4 drie palen van vair en een schildhoofd beladen met een opkomenden leeuw in 1 omgewend; 2 en 3 een staande leeuw in 2 omgewend. Helmteeken: een uitkomende leeuw waar*voor* de letters: D V waar*achter* de letter: H. Geen tenanten, wel helm en lambrequins. Let wel, dat de leeuwen in 1 en 3 omgewend zijn, dus die van 2 en 4 aanzien. Zeer toevallig komt dit omwenden van dieren in een *gelijksoortig* wapen voor en wel bij dat van *Wynaendts van Resandt* n.l. op den grafzerk in het voorportaal der St. Maartenskerk te Tiel, van *Johan W v. R.* en diens vrouw, zijne achternicht *W.v.R.* De twee helften van het schild zijn precies gelijk, alleen in het schildhoofd zijn de vossen naar elkaar toegekeerd.

Tiel. Jonkh. VAN KINSCHOT.

Jacobus Cornelis Crookceüs. — Luit.-kolonel van het Regiment van Dort en Grootmajoor te Hulst, gehuwd 14 Oct. 1738 te Zutphen met *Margareta Engelbertha Willinck*, geb. 8 Sept. 1710 te Zutphen, had 4 kinderen, te weten *Arnolda Louisa*,

Adrianus, *Rudolfina Abigail* en *Engelberth Gerhard Johan*. Deze laatste studeerde en werd advocaat te Zutphen. Is het bekend dat hij gehuwd is geweest en bestaan in dat geval nog nakomelingen van hem ? - of is de naam *Crookceüs* thans geheel uitgestorven ?

J. WILLINCK.

Kloeckhoff (LV, 658). — Deze familie, waartoe o.a. een kapitein der garde van Prins Willem V behoorde, voerde als wapen een anker om welks stam zich een slang kronkelt ; het veld is van goud, de kleuren der figuren zijn mij onbekend. Het helmteeken is een zonnebloem tusschen een vlucht.

Den Haag. BEELAERTS VAN BLOKLAND.

de Jongh v. Hedikhuizen. — Is het wapen der familie de Jongh van Hedikhuizen hetzelfde, als dat van de familie de Jongh van Beek en Donk ? Zoo niet, wat is dan het eerstgenoemde ?

Q. N.

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN
AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON
DOOR MR. F. H. DE VOS. *)

BRONS.

A. Joachim Fredrik Brons tr. Cornelia Beata Wolf. Bij wie :
- I. Petronella Cornelia, ged. te Colombo 23 Maart 1783.
- II. Johan Christiaan, ged. te Colombo 21 Dec. 1785

B. Johan Justus Brons tr. Maria Rodrigo. Bij wie :
- I. Johanna Maria, ged. te Colombo 10 Juli 1791.

BEUKELMAN.

A. Jan Pieter Beukelman tr. Dona Adriana. Bij wie :
- I. Jan Roeland, ged. te Colombo 1 Maart 1778.

B. Johannes Beukelman tr. Maria Perera. Bij wie :
- I. Engelina Louisa } ged. te Colombo 10 Aug. 1800.
- II. Johannes Jacobus } ged. te Colombo 10 Aug. 1800.
- III. Cornelia, ged. te Colombo 9 Mei 1815.

BELING (LIV, 173).

Petronella Adriana, ged. te Colombo 14 April 1805.

*) Vervolg van Nav. LV, blz. 666.

Carl Ferdinand Christoffel, geb. te Colombo 17 Febr. 1808, ged. aldaar 13 Maart 1808.

William Christiaan, geb. te Colombo 16 Oct. 1810, ged. aldaar 16 December 1810, en Maria Petronella Ferdinand waren ouders van:

1. Emelia Henrietta, geb. 23 Sept. 1836, ged. te Colombo 30 Oct. 1836.
2. Georgiana Maria, geb. 7 Juni 1838, ged. te Colombo 5 Augustus 1838.
3. William Michael, geb. 2 Mei 1840, ged. te Colombo 10 Juli 1840.
4. Charles Henry, geb. 24 Sept. 1841, ged. te Colombo 24 Oct. 1841.
5. John Henry, geb. 10 Nov. 1842, ged. te Colombo 29 Jan. 1843.
6. Frederick Edward, geb. 2. Sept. 1845, ged. te Colombo 2 Nov. 1845.
7. Charlotte Paulina, geb. 4 April 1847, ged. te Colombo 16 Mei 1847.
8. Walter Frederik, geb. 8 Nov. 1848, ged. te Colombo 4 Febr. 1849.
9. Edward Clement, geb. 24 Juli 1850, ged. te Colombo 1 Sept. 1850.

BITAAR.

Johannes Bitaar tr.(1) Margareta .... Bij wie:

I. Johan Carl, geb. 3 Jan. 1823, ged. te Colombo 2 Febr. 1823 tr. Celestina Witkop. Bij wie:
   (1) Charles Benjamin, geb. 17 Sept., ged. 6 Oct. 1848.

II. Isabella Marceliana, geb. 26 April 1829, ged. te Colombo 23 Mei 1829.

Johannes Bitaar tr.(2) Anna Maria Terse. Bij wie:

III. Gerardus Arnoldus, geb. 5 Dec. 1837, ged. te Colombo 11 Dec. 1838.

IV. Johannes Henricus, geb. 5 Dec. 1840, ged. te Colombo 3 Jan. 1841.

V. John Frederick, geb. 1 Oct. 1842, ged. te Colombo 22 Jan. 1843.

VI. Jacobus Martinus, geb. 7 Maart 1856, ged. te Colombo 24 April 1856.

BEKKENHOFF (LIII, 577).

A. Isaac Augustinus Bekkenhoff tr. Louisa Pancheron. Bij wie:

1. Frederick Everardus, geb. 15 Dec. 1825, ged. te Colombo 15 Jan 1856.

B. Theodosius Wilhelmus Bekkenhoff tr. Gerrardina Elizabeth Schimmelketel. Bij wie:

1. Louisa Carolina, geb. 1 Jani 1821, ged. te Colombo 1 Juli 1821.
2. Gerrardina Henrietta, geb. 24 Oct. 1829, ged. te Colombo 15 Nov. 1829.

VAN BUREN (LIII. 55; LV. 418).

Libertina Wilhelmina van Buren tr. te Colombo 10 April 1826 James Short.

Lambertus Wilhelmus van Buren tr. te Colombo 13 Febr. 1826 Anna Johanna Stevens, † 1 Sept. 1846.

Jemima Petronella van Buren tr.(2) te Colombo 27 Oct. 1845 Paget Gardiner Jackson.

BUITENDIJK.

Johan Buitendijk tr. Johanna Susanna van Geyzel (LIV, 115). Bij wie:

1. Wilhelmina Petronella geb. 1 Sept. 1812, ged. te Colombo 13 Sept. 1812.

BALAC.

Pieter Balac tr. Maria N........... Bij wie:

1. Petronella Christina, ged. te Colombo 1774.

BRUKVELD.

Harmanus Brukveld tr.(1) Maria Soetrig (Pieris). Bij wie:

I. Johanna, ged. te Negombo 19 Oct. 1768.
II. Henricus, ged. te Negombo 6 Juli 1771.
III. Johanna Henrietta, ged. te Negombo 13 Sept. 1772.
IV. Wilhelmina Catharina, ged. te Negombo 5 Maart 1775.
V. Livinia, ged. te Negombo 19 Sept. 180.

BENTER.

Adam Benter, van Saksen, tr. te Colombo 14 Dec. 1746 Anna de Souza van Colombo, wed. van Caspar Kok.

BERTRAND.

Jan Bertrand van Kinitz tr. te Colombo 6 Maart 1757 Bertina Gomez van Colombo.

BRONSWYK.

Jan Bronswijk Janszn. van Deventer tr. te Colombo 27 Juli 1760 Magdalena Marsveld van Negombo.

BOUSOUR.

Jan Bousour tr. Natalia Wissenberg. Bij wie:

I. Jan, ged. te Nagam 16 Oct. 1739.

II. Caspar, ged. te Nagam 24 Jan. 1744.

BOEKENBERG.

Rijcloff Willem Boekenberg tr. Anna Dias. Bij wie:

I. Huijbert Willem, ged. te Colombo 20 Sept. 1761.

BINKERT.

Christiaan Binkert tr. Anna Louisa Tissera. Bij wie:

I. Isabella Orselinda Maria, ged. te Colombo 6 Nov. 1768.

BAURKARD.

Charles Baurkard van Hannover (Reg[t] de Meuron) tr. te Colombo 14 Maart 1790 Maria Saphira Goedman van Colombo. Bij wie:

I. Philippine Maria, ged. te Colombo 2 Jan. 1791.

II. Juliana Petronella, ged. te Colombo 7 Juni 1795.

BARDUSZ.

Petrus Bardusz tr. Louisa Hatansz. Bij wie:

I. Petrus Rijcloff, ged. te Colombo 31 Juli 1796.

BEGER.

Petrus Jeremias Beger tr. Anne Maria Klekamp. Bij wie:

I. Johanna Maria, ged. te Colombo 26 Aug. 1770.

BANDITZ.

John Casper Banditz tr. Regina Perera Mijnkaart. Bij wie:

I. Antonio Godfried, ged. te Colombo 9 Juli 1775.

BEGLEY.

Willem Begley tr. Francina Eweke. Bij wie:

I. Johannes, ged. te Colombo 1 Febr. 1795.

BOESER.

Johan Hendrik Boeser tr. Anna Gieris. Bij wie:

I. Maria Henrica, ged. te Colombo 2 Mei 1784.

BOUCHER.

Caesar Boucher van Parijs tr. te Galle 13 Aug. 1775 Anna Maria Schoemaker van Manaar.

BONINI.

Jan Bonini tr. te Galle 19 Mei 1775 Leonora Eijgener.

VAN BURGONJE.

Nicolaas van Burgonje van Gorcum tr. te Galle 23 Juni 1782 Anna Helena Huijbertsz van Galle (Nav. XLIX, 44).

BERG.

Joseph Liboris Berg van Hildesheim tr. te Galle 3 Febr. 1782 Elizabeth Blekenberg van Galle.

BARSENBACH.

Jacob Barsenbach tr. Francina Straatslange. Bij wie:

I. Barent, ged. te Galle 13 Maart 1751.

II. Josina, ged. te Galle 14 Juili 1754.

BREDEVELD.

Abraham Bredeveld van Rotterdam tr. (1) te Galle 13 Juni 1784 Clara Pijster van Galle en (2) te Galle 2 Dec. 1792 Johanna Baltina Magnus van Galle.

BASILICUS.

Joris Basilicus van Leeuwarden tr. te Galle 14 Dec. 1783 Catharina Mond van Galle.

BERNSTEIN.

Johan Christiaan Bernstein van Leipzig, organist, tr. te Galle 25 Juni 1786 Maria Jacoba Sievertsz van Colombo (Nav. LII. 438).

BOURBOOM.

Jan Bourboom van Wijk-bij-Duurstede tr. te Galle 14 Oct. 1781 Francina Holst van Galle.

VAN BREUKELEN.

Gijsbert Cornelis van Breukelen tr. Sieka (?) Fransz. Bij wie:

I. Gertruida, ged. te Colombo 12 Juli 1704.

DE BERCHE.

Lodewijk de Berche van Luxemburg, tr. (1) Johanna Gertruida Hartel en (2) te Galle 24 Febr. 1788 Debora Hopman van Galle.

BEETS.

Jan Christoffel Beets van Amsterdam tr. te Galle 2 Febr. 1794 Alida van Smit van Galle.

VAN BRONKHORST.

Johannes van Bronkhorst van Doesburg tr. (1) Regina Florentina de Wit en (2) te Galle 1795 Christina Florentina Salomonsz. van Matara.

BOTTERS.

Gijsbertus Botters van Amersfoort tr. te Galle Aug. 1793 Louisa...... van Colombo.

BRUYZER.

Reijnier Bruyzer tr. Monica Ledulx. Bij wie:

I. Willem, ged. te Galle April 1692.

BERKHOVEN.

Martin Berkhoven tr. Maria Davidsz. Bij wie:

I. Pasquiem, ged. te Galle Mei 1692.

II. Barbara, ged. te Galle Jan. 1697.

III. Paulus, ged. te Galle 31 Mei 1699.

BELLO.

Johan Bello tr. Maria Jacobsz. Bij wie:

I. Francina, ged. te Galle 18 Apr. 1694.

II. Johanna, ged. te Galle 10 Maart 1697.

III. Maria, ged. te Galle 24 Oct. 1700.

IV. Johannes, ged. te Galle 15 Jan. 1702.

DE BAAL.

Claas de Baal tr.....................Bij wie:

I. Sander Claas, ged. te Galle 22 Nov. 1705.

BRELOFSBERG.

Johannes Brelofsberg tr. Johanna Bruyn. Bij wie:

I. Elsje, ged. te Galle 3 Juni 1708, tr. Christiaan Meyer.

BLOEMENDAAL.

Jan Bloemendaal tr. Catharina....van Galle. Bij wie:

I. Anna, ged. te Galle 26 Oct. 1710.

BLEKENBERG.

Antony Blekenberg tr. Catharina Cornelisz. van Galle. Bij wie:

I. Maria, ged. te Galle 30 Apr. 1713.

II. Paulus, ged. te Galle 2 Sept. 1714, tr. Francina Pietersz. Bij wie:

(1.) Elizabeth, ged. te Galle 7 Febr. 1734.

(2.) Johanna, ged. te Galle 4 Maart 1736.

(3.) Clara, ged. te Galle 21 Juli 1737.

BAHR.

Gerrard Hendrik Bahr tr. Johanna Philipina Menges. Bij wie:

I. Hendrik Pieter, ged. te Colombo 17 Nov. 1793.

II. Pieter Gerrit, ged. te Colombo 8 Maart 1798.

III. George Willem, ged. te Colombo 26 Jan. 1800.

VAN DEN BRUN.

Pieter van den Brun tr. te Galle 15 Apr. 1792 Margareta Leonora Dias van Galle

BOUCHAARD.

Christiaan Bouchaard van Maagdeburg tr. Maria....van Galle. Bij wie:

I. Christiaan Jacob, ged. te Galle 29 Oct. 1713.

BENKEMAN.

Dirk Benkeman tr. Anna Maria Jansz. Bij wie:

I. Dirk, ged. te Galle 21 April 1715.

II. Christoffel, ged. te Galle 21 April 1715.

BESTENAAR.

Jan Uldrich Bestenaar tr. Dominga ....van Colombo. Bij wie:

I. Uldrich Petrus, ged. te Galle 24 Dec. 1717.

BETELJO.

Antony Beteljo tr. Maria Dias. Bij wie:

I. Domingo, ged. te Galle 14 Juni 1723.

DE BOS.

Abraham de Bos tr. Dona Christina........ Bij wie:

I. Philip, ged. te Galle 5 Nov. 1742.

BOS.

Michael Bos van Dalbetz (?) tr.te Colombo 28 Jan. 1781 Apollonia Adriaansz. van Colombo.

BUSCH.

Matthys Busch van Coblentz tr. te Colombo 11 Juli 1779 Elizabeth Bossen van Colombo, wed. van Frederik Spang.

DE BUYZER.

Jan de Buyzer tr. Margareta Helma. Bij wie:

I. Adrianus Matthys, ged. te Galle 3 Febr. 1742.

II. Johannes, ged. te Galle 13 Mei 1746.

VAN BRAMMEN.

Hans Otto van Brammen tr. te Colombo 13 Jan. 1726 Catharina Fourier van Colombo.

BATTIGER.

Joost Hendrik Battiger van Brunswijk tr. te Colombo 14 Juli 1726 Johanna Backer van Colombo.

BRONT

Jan Stuart Bront van Bemmel tr. te Colombo 28 Juli 1737 Gertruida Willemsz. van Colombo.

BAGMAN.

Hendrik Bagman van Bagdad tr. te Colombo 24 Juli 1746

Elizabeth Egert van Colombo, wed. van Jan Herman Backer.

BUSSELMAN.

Dirk Busselman van Duur tr. te Colombo 25 Mei 1794 Petronella Cornelia Koch van Jaffna.

BEAUCHAMPS.

Jean Antonie Beauchamps (Regt. Luxemburg) tr. te Colombo 28 Oct. 1787 Francina de Costa van Colombo.

BURCHARD.

A. Jan Tobias Burchard van Dresden tr. te Colombo 16 Oct. 1757 Johanna Pereira van Colombo. Bij wie :

I. Jan Christiaan, ged. te Colombo 10 Sept. 1758.

B. Johannes Burchard tr. Catharina Poelman. Bij wie :

I. Johanna Carolina, ged. te Colombo 5 Dec. 1802.

BORGUARD.

Jochem Christiaan Borguard van Vermeeren (?) tr. te Colombo 6 Aug. 1786 Jacoba van Kesteren van Amsterdam, wed. van Cornelis Matthys van Aalburg.

BURNAT.

Daniel Burnat van Canton Bern, gewezen Dissave van Matara, † te Colombo 1806, tr. aldaar 15 Maart 1789, Elizabeth Holst van Galle.

BROEN.

Jan Jansz. Broen tr. Anna Stevensz. Bij wie :

I. Elizabeth, ged. te Calpentyn 17 Aug. 1727.

BLOO.

Johan Hendrik Bloo van Medenbach tr. te Colombo 17 Febr. 1793 Susanna Everardina Klijn van Colombo.

VAN BOETEREN.

Hendrik van Boeteren van Haarlem tr. te Colombo 3 Nov. 1748 Susanna Paskier van Colombo.

BELISSE (LIV, 686).

Arent Julius Belisse tr. (1) te Colombo 16 Nov. 1783 Anna Maria de Silva van Kalutara.

BUTGER (LV, 242).

A. Johan Daniel Butger tr. Johanna Rodrigo. Bij wie :

I. Agatha Cornelia, ged. te Galle 23 April 1757.

B. Diedrich Daniel Butger van Lubeck tr. te Colombo 30 Sept. 1756 Anna Christina Graauw van Colombo, wed. van Pieter van Ham. Bij wie :

I. Catharina Elizabeth, ged. te Colombo 29 Juni 1754.
II. Johan Daniel, ged. te Colombo 31 Oct. 1756.
III. Godfried Diedrich, ged. te Colombo 23 Juli 1758.

C. Joost Hendrik Butger tr. Johanna Bakker. Bij wie :
I. Petronella, ged. te Colombo 17 Mei 1732.
II. Adriana, ged. te Colombo Nov. 1739.

BORGENS.

Jan Hendrik Borgens van Weenen tr. te Colombo 13 Juni 1751 Phillippa Hendriksz. van Colombo, wed. van Bossie Boelens.

BULCHARD.

Jacob Bulchard van Colombo tr. te Colombo 29 Mei 1903 Johanna Elizabeth Obla van Colomba.

BRONDER.

Antonij Bronder van Sabhar, tr. te Colombo 15 Febr. 1767 Adriana Rodrigo van Colombo.

BRONNER.

Hendrik Bronner van Zurich tr. te Colombo 10 Juli 1768 Adriana Perera van Colombo.

BARTHOLOMEUSZ.

A. Fredrik Bartholomeusz van Hesperingen tr. te Colombo 23 Sept. 1764 Christina Scholtz van Colombo. Bij wie :
1. George Fredrik, ged. te Colombo 8 Sept. 1765.

B. Jan Bartholomeusz van Colombo tr (1) ....tr (2) te Colombo 26 November 1775 Christina de Silva van Colombo.

C. Philip Bartholomeusz tr. Francina de Neijs. Bij wie :
I. Simon Lodewijk, ged. te Colombo 5 Apr. 1801.
II. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 10 Juli 1803.
III. Johannes Henricus, ged. te Colombo 15 Febr. 1807.

D. Louis Ursinus Bartholomeus tr. Thomasia Margareta van der Wall. Bij wie :
1. Louis Ursinus ged. te Kalutura 10 Dec. 1817.
2. Gerrit Arnold Edward, ged. Aug. 1818.

E. Johannes Ursinus Bartholomeusz. tr. Anna Wilhelmina Hicken Bij wie:
1. George Abraham Lambert, ged. te Colombo 9 Aug. 1807
2. Fredrik, ged. te Kalutara 26 Juli 1812.

F. Jan Bartholomeusz van Galle tr. te Colombo 9 Juli 1809 Maria Elizabeth Trouw van Colombo.

G. Petrus Bartholomeusz tr. Jacobina Carolina Frederica Kasar. Bij wie:
1. James Matthes, ged. te Colombo 11 Nov. 1838.
2. Maria Carolina, ged. te Colombo 17 Maart 1844.

H. Lucas Adriaan Bartholomeusz tr. Anna Christina Loos. Bij wie:
1. Richard, ged. te Colombo 18 Maart 1831.
2. Alfred, ged. te Colombo 26 Febr. 1832.
3. Susan, ged, te Colombo 5 Juni 1833.
4. James, ged, te Colombo 16 Juli 1834.
5. Francis, ged. te Colombo 17 Dec. 1837.
6. Fredrik, ged. te Colombo 8 Mei 1840.
7. Camilla, ged. te Colombo 9 Dec. 1842.

I. John William Fredrik Bartholomeusz. tr. te Manaar 18 Oct. 1827 Frederica Elisabeth Thiedeman.

BEEKMAN.

A. Dirk Pieter Beekman van Nijmegen, Vaandrig, tr. te Colombo 3 Maart 1718 Adriana Margarita Beekman van Colombo, ged. aldaar 4 Dec. 1701 d. v. Jan Beekman, Vaandrig, en van Catharina Loos.

B. Dirk Beekman tr. Anna Elizabeth de le Vacre. Bij wie:
1. Johannes, ged. te Colombo 30 Juni 1719.

C. Weddich Beekman van Waarbergen (?) Boekhouder, tr. te Colombo 1 Juni 1766 Elizabeth van Wageningen van Colombo. Bij wie:
I. Severinus Cornelis, ged. te Colombo 3 Febr. 1771, tr. te Kalutara 24 Febr. 1803 Helena Wilhelmina Herman. Bij wie:
(1) Euphrosine Jacomina Eliza, ged. te Katutara 25 Dec. 1801.
(2) Maria Cornelia, ged. te Colombo 5 Febr. 1809.
II. Anna Maria Frederica, ged. te Colombo 1 Sept 1773.

D. Pieter Beekman van Tonnigen tr. (1) te Colombo 24 Juli 1681 Hester Polack van Batavia. Bij wie:
1. Maria ged. te Colombo 1 Nov. 1682.
Pieter Beekman tr. (2) te Colombo 24 Juni 1696 Johanna Wijngaartsz van Galle, wed. van Hans Grimmer.

E. Coert Harmen Beekman van Hesse tr. (1) .... en (2) te Colombo 25 Jan. 1756 Anna Margareta van der Heyden. Bij wie:

I. Johannes Coenraad, ged. te Colombo 24 Oct. 1756.
II. Andreas, ged. te Negombo 16 Maart 1759.
III. Harmanus, ged. te Negombo 7 Aug. 1763.

F. Barent Beekman van Utrecht tr. te Colombo 28 Juli 1737 Anne Hartman van Colombo.

G. Roelof Beekman van Colombo, Chirurgijn, tr. te Colombo 21 Jan. 1753 Gertruida Mulder van Galle. Bij wie:
I. Pieter Tobias, ged. te Colombo 5 Mei 1754.
II. Roelof, ged. te Colombo 10 Oct. 1756.
III. Anna Gertruida, ged. te Colombo 5 Nov. 1758.
IV. Johanna Maria, ged. te Colombo 23 Dec. 1760.
V. Hendrik Diedrick, ged. te Colombo 3 Maart 1765, tr. Catharina Henrica van Odijk. Bij wie :
(1). Adriana Helena, ged. te Colombo 14 Sept. 1794.
VI. Johannes, ged. te Tutucorin 1 Maart 1767.
VII. Johannes Andreas, ged. te Tutucorin 15 Oct. 1769, tr. Apollonia Andreza Groos. Bij wie :
(1) Johan Gerrard Andreas, ged. te Colombo 15 Febr. 1795.
VIII. Phillippus ged. te Colombo 24 Mei 1772.

BERGMAN.

A. Adriaan Bergman van Rotterdam tr. (1) te Colombo 3 Juni 1764 Catharina Adriana........van Galle en (2) te Colombo 28 Jan. 1781 Maria Jansz van Colombo. Bij wie:
1. Arnoldus, ged. te Colombo 19 Sept. 1790.

B. Zacharias Bergman van Berlijn tr. te Colombo 9 Apr. 1717 Anna Baak van Colombo.

C. Johannes Bergman van Amsterdam tr. te Colombo 13 Dec. 1722 Elisabeth Pelgrij van Colombo.

D. Nicolaas Bergman van Colombo tr. 12 Dec. 1802 Christina Dorothea Juriaansz van Colombo.

BARVOET.

Adolph Barvoet van Lubeck, 2de Pakhuismeester, † vóór 12 Maart 1713, tr. (1) te Colombo 28 Apr. 1686 Anna Jansz. van Colombo. Bij wie :
I. Adolph, ged. te Colombo 2 Juli 1688.

Adolph Balvoet tr. (2) te Colombo 1 Sept. 1697 Gertruida Maartsz. van Amsterdam. Bij wie :
II. Arnoldus, ged. te Colombo 13 Juli 1692.
II. Gertruida Victoria, ged. te Colombo 29 Juni 1698.

IV. Martinus, ged. te Colombo 28 Febr. 1700.
V. Johanna, ged. te Colombo Juni 1704.
VI. Anna Wilhelmina, ged. te Colombo 28 Juli 1705.
VII. Arnoldus, ged. te Colombo 19 Juni 1707.
VIII. Gertruida, ged. te Colombo 26 Mei 1709.

BEAUMONT.

A. Cornelis van Beaumont van Breda tr. Deliana Blesius. Bij wie:
(1) Anna Henrietta, ged. te Colombo 9 Oct. 1712.

B. Antonij Beaumont van Colombo tr. aldaar 27 Dec. 1711. Catharina Farras van Colombo. Bij wie:
(1) Maria, ged. te Colombo 29 Oct. 1713.

C. Nicolle Julie de Beaumont van Picardie (Regt. Luxembourg) tr. te Colombo 10 Juni 1787 Theresa Fernando, wed. v. Jan Bastiaansz.

BERENSTRAAT.

Abraham Berenstraat, Chirurgijn te Manaar, tr. Jacomina .... Bij wie:
1. Johannes, geb. te Manaar 20 Mei 1689, ged. te Calpentijn 26 Maart 1690.
2. Abraham, geb. te Manaar, tr. te Colombo 23 Jan. 1701 Dona Maria Perera van Colombo. Bij wie:
(a.) Alexander, Assistent, ged. te Colombo 29 Nov. 1706, tr. te Colombo 3 Mei 1739 Anna Maria Bok van Colombo. Bij wie:
(aa.) Abraham, ged. te Colombo 24 Sept. 1743, tr. te Colombo 22 Juli 1764 Florentina Elizabeth Molder van Calpentijn.

VAN DEN BOSCH.

A. Pieter van den Bosch van Antwerpen tr. (1) Maria de Costa. Bij wie:
I. Pieter, ged. te Colombo 19 Oct., tr. (1) te Colombo 21 Nov. 1694 Maria Rodriguez van Jaffna. Bij wie:
(1). Dorothea, ged. te Calpentijn 7 Nov. 1705.
Pieter tr. (2) Antica Farres. Bij wie:
(2) Salomon, ged. te Colombo 20 Dec. 1716, tr. (1) te Colombo 1 Juni 1738 Abigail Willemsz. van Colombo en (2) te Colombo 7 Jan. 1745 Rosina Jacoba Fransz van Colombo.
II. Dirk, ged. te Colombo 18 Juli 1675.

Pieter van den Bosch tr. (2) te Colombo 7 Nov. 1680 Antonia de Costa, wed. van Clement Magellan. Bij wie :

III. Jacob, ged. te Colombo 3 Dec. 1682.

Pieter van den Bosch tr. (3) te Colombo 9 Nov. 1684 Francisca de Costa van Colombo. Bij wie :

IV. Elizabeth, ged. te Colombo 5 Oct. 1685.

V. Daniel, ged. te Colombo 19 Dec. 1686.

VI. David, ged. te Colombo 29 Apr. 1688.

B. Dominicus Danielsz. van den Bosch van Colombo tr. (1) te Colombo 14 Januari 1723 Francina Zager van Colombo en (2) te Colombo 15 Febr. 1732 Gertruida Henrietta van Gent. (Nav. LIV, 106).

Uit het 1ste huw. :

I. Daniel Roelant, ged. te Colombo 7 Nov. 1723.

III. Daniel Roelant, Chirurgijn, ged. te Colombo 29 Juni 1727, tr. (1) Johanna Catharina Willemsz (2) te Colombo 28 Febr. 1768 Johanna Helena Kok van Colombo en (3) Dona Francina de Silva.

Uit het 2de huw. :

(1) Maria Petronella, ged. te Chilaw 21 Apr. 1769.

Uit het 3de huwelijk :

(2) Johannes Cornelis, ged. te Colombo 2 Aug. 1778.

III. Josina, ged. te Colombo 12 Sept. 1728.

IV. Johannes Cornelis, ged. te Colombo 18 Sept. 1729.

C. Coenraad Daniel van den Bosch tr. Maria de Jager. Bij wie :

I. Catharina, ged. te Colombo 3 Sept. 1719.

II. Jan Arent, ged. te Colombo 25 Dec. 1720.

III. Dominicus Roelant, ged. te Negombo 22 Febr. 1722.

IV. Gertruida, ged. te Colombo 7 Maart 1723.

V. Dominicus Diedrich, Assistent, ged. te Colombo 2 Apr. 1724, tr. te Colombo 5 Febr. 1758 Sara Gertruida Emau van Tutucorin (LII, 215).

VI. Coenraad Daniel, ged. te Calpentyn 19 Aug. 1725, tr. Gertruida Dias. Bij wie :

1. Maria Gertruida, ged. te Colombo 20 Mei 1751.
2. Petronella Elizabeth, ged. te Colombo 22 Apr. 1753.

F. Johannes van den Bosch te Maria de Silva. Bij wie :

1. Jacobus Coenraad, ged. te Colombo 17 Jan. 1790.

G. Jan van den Bosch, tr. Maria Barendsz. Bij wie:

1. Maria, ged. te Negombo 7 Maart 1700.

H. Arnoldus Paymont van den Bosch tr. te Colombo 11 Febr. 1683 Francina Ferreira, wed. van Joost Andriesz.

J. Baltus Jansz. van den Bosch tr. te Colombo 29 Aug. 1683 Anna Huijbertsz van Colombo.

K. Lucas van den Bosch tr. Maria Breda. Bij wie:

1. Lucas, ged. te Negombo 28 Aug. 1739.

L. Harmanus van den Bosch tr. Gijsberta van Hoven. Bij wie:

1. Anna Theodora, ged. te Galle 9 Febr. 1730.

BOSCH.

A. Abraham Bosch van 's Gravenhage, Dispencier, tr. (1) .... en (2) te Colombo 25 Oct. 1689 Petronella Agnes Pasque de Chavonnes van Hulst. Bij wie:

1. Maria Magdalena, ged. te Colombo 4 Febr. 1691.

B. Joseph Bosch van Frankfort a/O tr. te Colombo 22 Nov. 1767 Christina Fernando van Colombo.

C. Jan Bosch tr. Elizabeth Coersee. Bij wie:

1. Gabriel ged. te Colombo 14 Apr. 1726.

(*Wordt vervolgd.*)

Witkop.—v. Horstman. — Welke wapens werden gevoerd 1°. door het geslacht „*Witkop*" of „*Witkops*" dat te Zutphen, Leiden en Haarlem heeft bestaan; en 2°. door het Geldersche geslacht „*Van Horstman*"?

TH. à TH. V. D. HOOP.

Wapen. — Ter beantwoording van de vraag dient dat volgens de wapenkaart van Schiedam Cornelis Jacobe Fabry drie ossenkoppen in zijn wapen voerde, zonder meer. De kleur is niet aangegeven. Zie mijn werk „De Regeering van Schiedam", overgedrukt uit de Wapenheraut. De verdere Schiedamsche wapens kan men daarin ook vinden.

Den Haag. J. VAN DER MINNE.

Florison (LV, 648). — Wytske F. is te Pietersburum geb. Haar doop zal daar wel te vinden zijn. v. E.

Geslacht Kolff (LV, 649). — Antonia Hubrechta Kolff was de derde dochter van Nicolaas Christiaan Kolff, geb. te Amersfoort

30 Aug. 1749, raad en schepen aldaar, † a. d. Vuursche 27 Maart 1821, × te Amfoort 18 Oct. 1772 met Johanna Methorst, geb. aldaar 4 Jan. 1751, † aldaar 1 Nov. 1786, dochter van Jan Gijsbert en van Sophie van Binkesteyn.

Nicolaas Christiaan Kolff was oudste zoon van *Lambertus Kolff*, geb. te Tiel 28 Juni 1717, predikant, 't laatst te Amersfoort, † aldaar 11 Mei 1781, × aldaar 15 Nov. 1746 met Hermina Johanna Methorst, geb. 26 Maart 1727, † 29 Jan. 1801, dochter van Nicolaas en van Elisabeth Magdalena Offerhaus.

Lambertus Kolff was vierde zoon van *Gualtherus Kolff*, geb. Maassluis 22 Mei 1683, predikant, eerst te Nieuw-Beijerland, vervolgens te Tiel, daarna te Delfshaven, † aldaar Sept 1727, × te Nieuw-Beijerland in April 1709 met Constantia van Oosterwijk † Delfshaven Sept. 1727.

Gualtherus Kolff was 2e zoon van *Wouter Kolff*, geb. Nijmegen 22 Sept. 1644, predikant te Dalem, Noordeloos en Maassluis, † aldaar 1 Mei 1705, × met Petronella van Duuren, geb. Nijmegen 6 Oct. 1644, † Maassluis 1712.

Wouter Kolff was tweede zoon van Wouter Colf, later schrijvende Kolf en Kolff, geb. Nijmegen 9 Nov. 1610, × Rijswijk 7 Juli 1641 met Maria van Heteren, wed. van Gerrit Kiespenningh.

Wouter Colf was oudste zoon van Wouter Colf Wouterszoon, die in Nijmegen woonde en gehuwd was met Peterke Wilheims overl. na 1644. Tot hiertoe gaat de geslachtslijst der fam. Kolff. Deze — of zijne voorouders — schijnen uit Duitschland afkomstig te zijn.

Tot nadere inlichtingen is bereid

Deil (*Geld.*) W. M. KOLFF.

Martini c.a. — „Anna Margaretha Martini, geb. 12 Oct. 1738, „† op het huis te Doornick 3 Oct. 1821.

„tr. 1° .... Rozenburg of Rozenstengel.

„tr. 2° 6 Sept. 1763 Johan Bernard Sigismund de Ranitz, geb. „25 Julij 1731, † 4 Junij 1811; ging in 1754 naar Suriname als „1ste luit. bij de troepen aldaar, was daarna kapitein van een „divisie burgers daar ter plaatse, zoon van Mr. Johan Hendrik de „Ranitz en van diens 1e vrouw Amelia Candace de Sevenaer."

Wie waren haar ouders en wie en wat was haar 1ste man?

P. H. A. MARTINI BUYS.

KERKGESCHIEDENIS.

PREDIKANTEN VAN WATERGANG.

In de kerk te Watergang, gemeente Landsmeer (beschreven N.H. oudheden 3de stuk pag. 72) hangt een bord, waarop:

„NAAMLIJST DER PREDIKANTEN VAN WATERGANG
sedert deszelfs separatie van Landsmeer in den Jare 1656".

SIMON RIJSER Propot. beroepen 10 Apr. 1656, van zijn dienst ontslagen 23 April 1690.

Ls. HONDIUS Propot. beroepen 18 Juli 1691, overleden 12 Januari 1726.

Hs. Jonas Predikant beroepen van Marken 14 Juli 1726, overl. 3 Nov. 1749.

J. J. BRAHE Propot. beroepen 30 Maart 1750, vertrokken naar Vlissingen 5 Dec. 1751.

L. DE B. ESVELT Propot. beroepen 3 April 1752, vertrokken naar Alblasserdam 3 Aug. 1755.

Js. ROSTERK Propot. beroepen 19 Oct. 1755, vertrokken naar Ysselstein 25 Juli 1762.

Ps. HOFFER Propot. beroepen 28 Oct. 1762, vertrokken naar Hedel 13 Junij 1773.

J. L. GROENEWEG Propot. beroepen 4 Julij 1773, overl. 14 Aug. 1787.

E. CHEVALLIER Pred. beroepen van Werverhoofd 6 Dec. 1787, vertrokken naar Warmershuizen 1 Nov. 1790.

Js. WALLER Pred. beroepen van Scharwoude 22 Febr. 1791, vertrokken naar Rissen 24 April 1798.

H. WEDDELINK Pred. beroepen van Nieuwland 15 Mrt. 1798, vertrokken naar Ootmarsum 22 Oct. 1802.

S. T. HUBERT Pred. beroepen van Ransdorp 19 Mei 1803, vertrokken naar Kwadijk 7 Mei 1809.

H. C. TILLE rustend Pred. van Almelo, beroepen 8 Juni 1809, overl. 21 Oct. 1826.

ABEL VRIJBURG Propo[t]. beroepen 18 Nov. 1828, van zijn dienst ontslagen 1 April 1836.

C. W. THOMSEN Propo[t]. beroepen 27 Juni 1836, vertrokken naar Benningbroek 20 Febr. 1848.

B. ELFERINK Propo[t]. beroepen 15 Mrt. 1848, overl. 23 Juli 1851.

A. F. GERLACH Predikant beroepen van St. Phillipsland 30 Juli 1852, vertrokken naar Wijdenes 17 Aug. 1856.

A. J. BERGMAN Propo[t]. beroepen 8 Sept. 1856, Emeritaat verleend 1 Jan. 1883.

Dr. H. EDEMA VAN DER TUUK pred. beroepen van Kinswerd 11 Dec. 1883.

Anna Maria van Schurman machtigde 6 Febr. 1671 te Herford, waar de Labadisten, tot welken zij behoorde, toen een toevluchtsoord gevonden hadden [1]), Engelbrecht von Rehden, tot het invorderen van een kapitaal van 400 gulden en rente, van Cornelius Albert Stavers, te Achthoven, in het land van Vianen, die daarom zijn hof verbonden had. De volmacht, (in het Rijksarchief, aanwinsten 1891, no. 3, k) is door Anna Maria met haar mooie handschrift [2]) geteekend, en meegeteekend door Henricus Schluter, (pr(op), requisitus curato(r), ook een Labadist [3]) en wordt gevolgd door een bekrachtiging van de abdis van het „freyweltliche" stift Herford, van denzelfden dag.

In het archief van de gemeente Leksmond (waaronder het genoemde Achthoven behoorde) vindt men een akte van verpachting van vijf morgen hooi- en weiland te Lakerveld, van de WelEd. juffrouw Anna Maria van Schurman, door haar gemachtigden Dirk Amburen, schout van Leksmond, en Engelbrecht van Rhee. Op dit stuk teekende de schout betalingen van de pacht aan tot 11 Juli 1678. 4 Mei tevoren was Anna Maria gestorven.

P. VAN MEURS.

1) H. VAN BERKUM, *De Labadie en de Labadisten*, I, 164 en vlg., en II, 1 en vlg. Dr. G. D. J. SCHOTEL, *Anna Maria van Schurman*, 208 en vlg.
2) Ook bij SCHOTEL te zien. (Aanteekeningen, tusschen bl. 4 en 5).
3) VAN BERKUM, I, 133 en 134, en SCHOTEL, 212.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

EEN DOMINEESVERS.

Naar aanleiding van het door *Mr. C. Bake* (Nav. 1905 : 173) medegedeelde *domineesvers*, zij hier vermeld, dat in hetzelfde jaar en bij denzelfden uitgever een „*pastoorsvers*" verscheen, dat volgens den inhoud blijkbaar van denzelfden auteur is. De volledige titel is:

Negentien Amsterdamsche priesters op een kabeljauwmaal bij den bisschop van Haarlem. Luimig dichtstukje door een Oud-Student. Amsterdam J. A. Schuurmans. Anjelierstraat bij de Prinsengracht. 1855.

Het boekje is acht bladzijden groot, terwijl het vers — onderteekend met de initialen M.E. — 6 bladzijden beslaat.
Dit werkje is in den handel geweest, daar het vermeld wordt in *Brinkman's catalogus*. Het werd o.m. in 1892 verkocht door *Frederik Muller en Cie*, in het Cabinet *Slagregen*. (Cat. II, prenten, 992)."

Een exemplaar berust in de Haarlemsche gemeentebibliotheek.*)

Een aardig domineesvers berust in handschrift in l.g. bibliotheek en is getiteld:

Modern, Conservatief en orthodoxe of het pleizierreisje van Amstels priesterschaar naar Haarlem. Luimig dichtstuk door H......

Het is niets meer dan een rijmelarij, doch het beschrijft op geestige wijze de genoegens van de gezamenlijke Amsterdamsche predi-

*) Een afschrift is in ons bezit, waarbij onze medewerker, de Hr A. Aarsen nog het volgende mededeelt: Zoowel dit als het meegedeelde Domineesvers (LV, 173) zijn van de hand van den Amsterdamschen liederdichter Jan Schenkman of gaan ten minste op zijn naam door. Met meerdere dicht- en prozastukjes, alle van luimigen aard, ook in 't Joodsche dialect, werden ze in één bandje door den genoemden Schuurmans uitgegeven. Schenkman was vóór 50, 60 jaar bij iedereen in de hoofdstad om zijn populaire, luimige stukjes bekend, gelijk in onzen tijd Speenhoff en Boedels dat zijn. Bij elke gelegenheid en op elk voorval wist hij een versje of een voordracht te maken, pittig en toch kiesch, en dat doorgaans goed pakte ook. Zijn eigenlijk beroep was schoolmeester, maar toen hij aan 't dichten of liever aan 't uitgeven van zijn stukjes begon, ging de lust voor 't vak er uit. Hij was indertijd, om zoo te zeggen, de opvolger van Jan van Gijsen, Pieter Langendijk en meerdere van die luidjes.

kanten op een Zomerschen dag te Haarlem en omstreken, De volgende predikanten worden daarin vermeld: *Hugenholtz*, *Hasebroek*, *Pantekoek*, *Blaauw*, *van Bell*, *Laurillard*, *Modderman*, *Berlage*, *Prins*, *Ternooy Apel*, *Steenberg*, *Limburg Brouwer*, *Brumund*, *Moll*, *Meyboom*, *Sluyter*, *Ten Kate*, *Adriani*, *van Marken*, *Postumus Meijes*, *Brandt*, *Vinke*, *Cramer*, *Eekhoorn*, *Scheltema*, *Stricker*.

Het vers heeft ten doel te doen zien, dat menschen van uiteenloopende richtingen toch wel met elkander vriendschappelijk kunnen omgaan.

H. W. P. J. O.

Amsterd. rederijkerskamer Achilles. — Is er onder de medewerkers of lezers van „de Navorscher" wellicht iemand, die mij omtrent de door mijn vader, Mr. J. van Lennep, opgerichte Rederijkerskamer Achilles inlichtingen kan geven of naar iemand verwijzen, die daartoe in staat is?

Amsterdam. M. J. VAN LENNEP.

Nederl. spreekwijze. — In een vlaamsche novelle (schrijver mij onbekend) vond ik de uitdrukking:

„Gij zoudt uw mond voor de tanden gehouden hebben." —

Het is mogelijk, dat dit eene uitvinding van den schrijver is. Maar het kan heel goed de oorspronkelijke vorm zijn (bewaard gebleven in vlaamsch dialect) van een bekende uitdrukking. Weet een der lezers dit ook te zeggen ?

A. Q. N.

Handschriften van P. C. Hooft o. a. — In den „Catalogue du livres anciens, rares et curieux, manuscrits et imprimés.... sur l'Amérique.... dont la vente aura lieu le 18—22 Mai 1869 .... par Frederik Muller à Amsterdam" trof ik de navolgende handschriften aan, wier tegenwoordig verblijf ik zeer gaarne zou te weten komen.

1624. *Hooft, P. Cz.* — Breve Instruttion all' Viaggio d'Italia per il M. Ill. Sig. Hooft mio Sig. et Prou. Colend^mo^, fatte per il suo homillis. serv. D. Antonio Marganetti. (1608?) 42 pp. 8°.

Instructions pour P. Cz. Hooft, lors de son voyage en Italie. Provenant de la bibliothèque de P. v. Musschenbroek et plus tard de celle de J. Koning.

1625. *Hooft, P. Cz.* — Historiën van C. Corn. Tacitus sedert

Neroos aflijvigheijt. 5 boeken. Boexken van C. C. Tacitus, van de gelegenheyt en de volken van Germanien (beide vertaald door P. C. Hooft). 461 pp. d. en veau. fol.

Beau ms. sur papier, „volschreeven den 28 Maart 1637", de la main de Justus Baak, beaufrère du traducteur.

1626. Bundel *Nederduitsche gedichten* uit het begin der XVIIe eeuw, waarbij eenige door een latere hand achtergevoegd zijn. vol. de 320 pag. veau doré. 4° oblong.

Au commencement du vol. se trouve l'inscription: Clara Valckeniers 1645. Les poèmes, pour la plupart des chansons d'amour, sont de la meilleure période de la poésie érotique Hollandaise, de Hooft etc. On ne les trouve que dans les rares collections de chansons de la première moitié du XVIIe siècle.

De uitvoerige beschrijving van deze handschriften zal het, dunkt mij, gemakkelijk maken om ze op te sporen.

Utrecht. J. F. VAN SOMEREN.

KUNSTGESCHIEDENIS.

EEN BEROEMD HAARLEMSCH HORLOGEMAKER
IN DE 17e EEUW.

Het is zeker niet te vlug, doch thans kan ik eene nadere toeliting gegeven op eene vraag, vóór ruim een halve eeuw in dit tijdschrift gedaan.

In Nav. IV : 223 werd onder bovenstaand opschrift het volgende geplaatst :

In het Journal de Voyages de Monsieur *de Monconys*, Paris 1677, 4° 1ère partie, p. 157 lees ik :

„Nous partismes en bateau pour aller a Arlé (Haarlem)..... „Nous logeames..... D'abord je fus voir le fameux horlogier „*Jouan Leouarden*, logé dans un cotté de la Place, qui nous fit „voir de son bel ouvrage *sans corde ny chainette*. Le 18 Aoust „1663 je fus prendre le matin ce mesme Horlogier, lequel quoy-„que Anabaptiste(!), est le plus doux, le plus sage et le plus offi-„cieux homme qu'on puisse voir."

Wie weet meer van hem en zijne uitvinding ? J. D.

L.

In de Nav. IX :350 komt o.m. de volgende aanteekening voor uit de Puiboeken van Amsterdam :

„9 Jan. 1683. Jan van Leeuwaerden,van Haerlem, horologie-„maker, wedr. van Anna Reijers, woont op de Zingel, ten eenre, „en Belitje van Diepenbroec, J. D. van Haerlem ...... ter „andere zijde."

In de Opr. Haarl. Cour. van 1689 (no. 15) vond ik de volgende advertentie, waaruit valt af te leiden, dat hij werkelijk een kunstenaar in zijn vak is geweest.

„Op Donderdag,den 14 April, voor de middag, sal men tot Amsterdam ten huyse van de Wed: van *Jan van Leeuwaerden* op

de Cingel bij de Blaeu-Burgwal verkopen velerhande Horlogien daer onder *extraordinaire konstige en curieuse stucken*, so van Hang- als Sack Horlogien, in Geëmalieeerde, Goude en Silvere Kassen, met desselfs onopgemaekte werken; mitsgaeders de gereedschappen, tot 't Horologiemaken behorende."

Uit de *Opr. Haarl. Cour.* van 1692 (no. 16) teekende ik nog de volgende advertentie op:

„Op Donderdag, den 17 April, 's morgens ten 9 uuren, sal men tot Haerlem op de Groote Marckt ten huyse van wijlen *Matthijs van Leeuwaerden*, in sijn Leven Horologiemaker, verkopen alle desselfs nagelaten Hang- en Sack-Horlogien; waer onder een uitmuntend konstig geamallieert; de Horologiemakers Gereedschappen en 'tgeen verders daer aen dependeert, als Veeren, Glasen, sleutels enz."

Haarlem schijnt in dien tijd goede horlogiemakers te hebben bezeten. De volgende advertentie, uit de *Opr. Haarl. Cour.* van 1693 (no. 11) doet ons dit zien.

„Op Donderdag, den 26 Maert, zijnde de 5de Paesdag, 's morgens ten 9 uuren, sal men tot Haerlem in de Zijlstraet in het *Gout Horologie* verkopen de nagelatene Horologien van den overledene *Willem van den Bergh*; bestaande in Sack-Horologies in Gout en Silver; Hang-Horologies, gaende met Veeren en oock met Gewicht; Slag-Wercken en wijsende Wercken; daer onder wijzende 't op en ondergaen van de Son, het korten en langen van de Dagen, het op en ondergaen van de Maan en de ouderdom van de Maen en Dagh van de Maent en 12 Maenden ende Dagh van de Weeck, gaende 5 à 6 Weecken sonder op te halen, en oock mede wijsende Uuren, Minuten en Seconden; ende het geene liefhebbers meerder vertoond sal werden: Sullende deselve Horologies twee dagen te vooren gesien konnen werden.'"

H. W. P. J. O.

DE PORCELEINFABRIEK TE OUD-LOOSDRECHT.

In de Navorscher, aflevering 3 en 7 van 't vorige jaar, wordt een vraag gedaan en worden meeningen geuit over de beteekenis van de letters M. O. L. als merk van de porceleinfabriek te Oud-Loosdrecht.

De eene inzender spreekt de meening uit, dat het zoude beteekenen : Merk Oud-Loosdrecht.

Waarschijnlijk lijkt ons dit niet, omdat iedereen al wel wist, dat deze letters een merk vormden. Zulke letters of teekens werden al eeuwenlang als merken gebezigd en begrepen, zonder dat men er ooit behoefde bij te zetten, dat het een merk was.

De heer de Vries uit eene andere meening en begint zijn schrijven : „De bekende porceleinfabriek „Amstel" ook wel genaamd Oud-Loosdrecht" ; doch negeert in deze weinige woorden de geheele bekende geschiedenis van deze twee verschillende fabrieken op verschillende plaatsen. Verder zegt hij : „toevallig heette de Directeur (van die fabriek Amstel) juist Mol" ; en ziet daarbij over het hoofd, dat Ds. de Mol al twee jaren dood was, toen de fabriek naar Ouder-Amstel werd overgebracht. Nog verder zegt hij, dat die fabriek „Amstel" o.a. als merk had M. O. L., wat ook niet juist is ; want dit was het merk van de fabriek te Oud-Loosdrecht. En dat het merk M. O. L. zoude beteekenen Manufacture Oud-Loosdrecht, zooals tot nu toe vrij algemeen werd aangenomen, dit betwijfelt de heer de Vries, omdat geene fabriek, voorzoover hem bekend is, het woord Manufature of fabriek, zij het afgekort tot eene letter M. of F. in haar merk gebruikte, doch alleen letters, die de plaats aanduidden of figuurmerken. Mag ik den geachten inzender opmerkzaam maken op de beroemde fabrieken te Berlijn, Sèvres, Worcester, Meissen, de Manufacture de Duc d' Angoulème, op Parijsche fabrieken en op „de Arnhemsche Fabrique" (deze laatste van aardewerk) enz., die alle het woord Manufacture of fabriek voluit of afgekort gebruikten?

Nu kwam mij echter een document onder de oogen, dat waarschijnlijk de ware, andere beteekenis van de M. in het merk M. O. L. aangeeft. Bovendien werpt het nog wel eenig licht op de geschiedenis der Loosdrechtsche fabriek ; en het is allen gevalle curieus.

Het is een „Plan van Geldleening ten behoeve van de fijne Porcellain Fabriecq van de Oude Loosdrecht" van Juli 1779.

Het document maakte deel uit van de tentoonstelling van oudheden in de Sijpe(Nieuw-Loosdrecht), waar voor twee jaar o.a. een belangrijke verzameling Oud-Gooisch porcelein en aardewerk te zien was. Verleden zomer was deze speciale verzameling teruggenomen en door Delftsch aardewerk vervangen. Alleen het Loosdrechtsch porcelein bleef aanwezig. De catalogus der tentoon-

stelling gaf zoowel bij de beschrijving van het porcelein als in de voorrede menige weinig bekende of onbekende mededeeling over de verschillende fabrieken en hare fabrikaten.

Men meende tot nu toe, dat toen Ds. Joannes de Mol, die de fabriek in 1771 oprichtte met het door hem gekochte materiaal van de Weesper porceleinfabriek, in 1782 overleed, de fabriek overging aan eene combinatie van heeren, die haar nog 2 jaren in Loosdrecht exploiteerden en haar toen naar Ouder-Amstel overbrachten. Nu blijkt ons echter uit bovengenoemd „Plan van Geldleening", dat reeds in 1779 Ds. de Mol het voornemen had de zaak op grooteren voet te drijven. Daartoe moest deze leening dienen. Of zij geslaagd is? Of de fabriek nog in 1779 is uitgebreid geworden? Wie waren de Commissarissen, die de administratie van deze leening op zich wilden nemen ? Of zijn zij er nooit geweest ?

Eene verklaring hierop vinden wij in een artikel van De Navorscher, III, pag. 124, onderteekend „Elsevier." Hier wordt aangehaald eene beoordeeling van P. J. Kasteleyn's Volledige Beschrijving van alle kunsten, Ambachten, Handwerken, Fabrieken, enz. III, stukken, in de Vaderl. Letteroefeningen van 1789 pag. 448, waar o.a. het volgende voorkomt :

> „Na het overlijden van Ds. de Mol, die in 1782 stierf, raakte de geheele fabriek alleen in het bezit van *eenigen der hoofdparticipanten*, zijnde de Heeren J. Rendorp, A. Dedel, C. van der Hoop, Gijsbr. en J. Hope.
>
> Zij werd door gemelde heeren in 1784 overgebracht aan den Amstel, nabij Amsterdam, even voorbij den Omval, aan het zoogenaamde Molentje, en aldaar met verdubbelden ijver voortgezet door den heer F. Daeuber (?)."

De uitdrukking „van eenigen der Hoofdparticipanten" schijnt er wel op te wijzen, dat de fabriek toen al op aandeelen stond. De afleiding mag dan gewaagd worden, dat het „Plan van geldleening" en de organisatie der fabriek en magazijnen in 1779 geslaagd is; en Ds. de Mol daarna niet meer uitsluitend eigenaar, doch slechts Directeur was.

In allen gevalle zien wij uit ons „Plan van Geldleening", waarvan wij extracten uit enkele artikelen laten volgen :

1° dat het volkomen zeker is, dat nog in 1779 de fabriek geheel alleen toebehoorde en gedreven werd door Ds. de Mol ;

2°. dat de fabriek een *Magazijn* tot verkoop had te Amsterdam.

De leening wordt aldus aangekondigd :

„Tot voortzetting van de Porcellain-Fabriecq in de Oude Loosdrecht zal door den Eerwaarden Heer Joannes de Mol genegotieerd worden een somma van tweemaal honderdduizend guldens op de volgende wijze. Art. 1. De voorschreeven som zal genegotieerd worden tegen vierhonderd Obligatiën of Aandeelen, op naam of in blanco na een yders verkiezing, tegens den Intrest van 4 pct. 's jaars, op primo July te betaalen, door den Fabriquant of Geldopneemer geteekend, en door Heeren Commissarissen gecontrassigeert."

Van deze gelden zoude de Mol dadelijk *f* 25000 mogen opnemen en daarvoor verbinden bij hypothecaire acte alles, wat tot de fabriek behoorde, als gebouwen, speciën, materialen, vormen. En ook alle nog te maken porceleinen. Deze leening zoude afgelost worden, door telkens, wanneer voor *f* 2100 aan porcelein verkocht was, 4 obligatiën uit te loten met eene premie van *f* 25 in geld of van *f* 40 in porcelein, ter keuze van den houder ; te kiezen uit het *Magazijn te Amsterdam,* dat evenals de geheele administratie die leening onder het beheer van Commissarissen zoude komen(art. 3, 4, 6, 8, 10) Ds. de Mol zoude de fabriek blijven beheeren als „Fabriquant."

Wanneer hij meer geld wilde opnemen, zoude hij voor elke *f* 1000 in pand moeten geven *f* 1500 aan porcelein, dat dan wederom in *het Magazijn te Amsterdam* ten verkoop zoude gedeponeerd worden (art. 7).

Curieus is zeker art. 5, dat aldus luidt :

„De Wel Edele Gestrenge Heeren :

— —

— —

zijn verzocht geworden, zich met de Commissie ter uitvoering van dit Plan te willen belasten ; en, zulks uit enkele zucht ter bevordering der Vaderlandsche Fabricqen, gunstig op zich genomen hebbende, zullen een boekhouder aanstellen, op ordentelijk salaris, door de Fabriquant te betaalen, ten einde dezelfde tot den Ontvangst, Verkooping, en aflevering der Porcellainen, in *het Magazijn te Amsterdam* adsisteere, de Penningen daarvoor ontvangen en verantwoorde, de geheele nummerlijst der in pand gegeevene porcellainen in orde houde, en voorts aanteekening houden van het verkogten, zooals het behoort."

De namen van de Commissarissen zijn in het gedrukte stuk,

dat tevens voor inteekenlijst moest dienen, niet ingevuld. Blijkbaar werd dus evenzeer naar Commissarissen gezocht, die „zulks uit enkele zucht ter bevordering der Vaderlandsche Fabriquen" wilden op zich nemen, als naar geldschieters.

De inteekening was opengesteld ten Comptoire van den Notaris Reinier van Eibergen, op de Heerengracht, over de Bergstraat te Amsterdam. Het Plan was gedrukt te Amsterdam bij Hendrik Botter, Boekverkooper in de St. Luciesteeg over het Burgerweeshuis. „Bij wien dit Plan te bekomen is."

Uit het geheele stuk blijkt ten duidelijkste dat de verkoop van het porcelein der Oud-Loosdrechtsche Fabriek reeds vóór 1779 te Amsterdam plaats vond in een *Magazijn*. Wel te begrijpen, want te Loosdrecht zelf zoude de omzet niet groot zijn geweest.

De met M. O. L. gemerkte stukken waren dus porcelein, dat afkomstig was uit het *Magazijn Oud-Loosdrecht* te Amsterdam.

Nog waarschijnlijker wordt dit als men nagaat, dat zeer dikwijls behalve dit merk ook te gelijker tijd of alleen een ander merk L. voorkomt. Misschien had dit betrekking op het verschil tusschen het aan de Vennootschap behoorende porcelein; namelijk datgene, wat de Fabriquant" en vroegere eigenaar als pand gaf voor de *f* 25000, al dadelijk opgenomen en voor wellicht later nog opgenomen gelden, waartoe hij gerechtigd was; en het andere door den fabrikant vervaardigde porcelein,dat niet in pand gegeven werd en dan misschien het merk L. droeg. Ook zijn er nog meer geheel andere werken, die blijkbaar ook van de fabriek te Oud-Loosdrecht afkomstig zijn.

Loosdrecht. W. VOOGSGEERD.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

HET GESLACHT MACALESTER LOUP.

Was het tot dusverre al kranig, indien men zijn geslachtsboom kon laten opklimmen tot de kruistochten, een geslachtsboom, die met Japhet begint, is wellicht „noch nie dagewesen".

De hieronder genoemde Duncan Macalester Loup, geboren den 5 April 1751, aan wiens aanteekeningen deze geslachtslijst is ontleend, was blijkbaar een grappenmaker: Japhet plaatst hij als stamvader aan het hoofd, en als no. 2 volgt Magog, de stamvader der Scythen; no. 4 was Ubbon, stichter van Upsala, no. 9 Thor, die werd opgenomen in den rang der goden wegens zijne wijsheid enz. Bij de eerste 10 ontbreken jaartallen; bij no. 11, Freijer, staat het eerste jaartal, nl. 890 vóór Christus.

In 't geheel zijn 27 dergelijke stamvaders vóór Christus genoemd en 45 na Christus, onder wie enkele koningen van Zweden, Denemarken, Gothenland en Noorwegen, zoomede een veroveraar der eilanden Schotland en Ierland — totdat we zijn genaderd aan Olaus II. Met dezen verkrijgen de aanteekeningen m. i. eenige historische waarde, daar nu meer geregeld wordt verwezen naar historische bronnen.

Olaus II ([1]) 1086, wordt genoemd als de stamvader der groote en beroemde familie van de Koningen der Eilanden (Aebudae).

Somerled 1124 huwde Quirite, dochter en erfgename van Olaus, Koning van Aebudae en erfde den titel van Koning der eilanden. Hij rukte met een leger op tegen Malcolm IV, Koning van Schotland in 1157 en verloor den slag bij Renfew in 1164, alwaar hij sneuvelde. Hij had vier zonen:

([1]) Peerage of Douglas, blz. 357 en vlgd. — Abercrombie, blz. 248. — Chronicle of Melrose.

1. Dudgal, Vader der Mac Dougals, sneuvelde met zijn vader.
2. Reginald, zijn opvolger.
3. Angus.
4. Olaus.

REGINALD 1156 (¹), genaamd: „Reginaldus filius Somerledi Insularum Rex", was ook heer van Argyle en Inchgall; hij heeft bij zijne vrouw Ionia twee zonen nagelaten: Dovenald en Roderick.

DOVENALD 1214, had twee zoons:
Angus, stamvader der Lords Macdonald en:
ALEXANDER stamvader van het geslacht Macalester Loup.

ALEXANDER (Alester) 1280, was Tighearn of Tisarn (in de taal der bergbewoners opperste heer) van Loup (²) en Ardpatrick. Zijne afstammelingen hebben den naam Mac Alester Loup blijven voeren volgens de taal van het land (Mac = zoon); en hebben zich nedergezet in Argyle, (Argyleshire). Deze Mac Alester-Loup's hebben hetzelfde wapen als de Lords Macdonald en de zijlinie Alexanders van Menstrie, graven van Stirling, zoomede hetzelfde devies „per mare per terras".

DOVENALD 1315.

JOHN 1325, huwde Catharina, dochter van John Denniston te Renfew.

REGINALD 1398, trad in dienst van Margaretha van Noorwegen en hielp haar door zijn moedig gedrag Koning Albrecht verdrijven in den beroemden slag (van Falköping) 21 Juni 1388.

ANGUS 1437.

ALEXANDER 1472, huwde Aza, dochter van den graaf van Langellan.

JOHN 1496.

(¹) Chronicle of Manchartulary of Paisley en Chronicle of Manchartulary of Lennox, blz. 182.
(²) „Loup" komt ook wel voor als „Lupe".

ANGUS 1568, huwde Elizabeth, dochter van Alexander, 5e Baron van Menstrie. Hij kreeg o.a. het privilegie van kopermunten van Koning Jacobus I. Hij had 2 zoons, Gory, jong gestorven, en

ALEXANDER 1568, vader van

JOHN (1603), Esquire, Laird of Baanderheer van Loup en Ardpatrick, die huwde met eene dochter van Ridder Douglas Campbell, Baronnet Laird van Auchinbreck (1),

HECTOR 1628, huwde de dochter van Collin Campbell, Heer van Kilberry.

GORRY 1650, huwde eene dochter van Robert Montgomery, Heer van Shellmorley.

ALEXANDER 1680, Mac Alester, Lord Lupe, Heer en Tighearn van Laraich, Dunskey, Druimnalaich, Scotamill, Couldrynich, Barnallen, Culna, Shamrock, Balliver, Balliminock en Glinallach (in het district Knapdale in Argyle) en van de landen van Rannaichan en Dunulock. Hij had de tienden van het gemaal, recht van visscherij enz.

Alexander huwde eene dochter van Douglas Campbell, ridder Baronet en Tighearn van Auchinbreck (2). Hij had zes zonen:

Archibald.

Charles, hoofd van den Schotschen tak.

Hector.

John.

(1) Deze familie is 1453 gesproten van Duncan Campbell, grootvader van de Campbells Hertogen van Argyle.

In een atlas in de Bibliotheek der Utrechtsche Universiteit vond ik een kaart van Schotland uit de 16e eeuw met de verschillende „clans"; de clan „Macalester" kwam daarop voor in het Noorden van het schiereiland Kintyre. In de Vereenigde Staten van Noord-Amerika ligt eene stad Mac-Alester in het Indian Territory aan de Canada-rivier, eene zijrivier van de Arkansas.

(2) Onder de papieren bevindt zich een brief, gedateerd Campbelltown 1 Juni 1685 en onderteekend door Archibald, 9e Graaf van Argyle, waarin deze hem aanspoort, tot verdediging van den Protestantschen godsdienst, zich aan het hoofd zijner ondergeschikten met hem te vereenigen.

Deze brief schijnt niets te hebben te weeg gebracht en Argyle verloor in deze noodlottige rebellie zijn hoofd. (Zie Engelands Staatsveranderingen door D. v. H., gedrukt te Haarlem bij J. A. Beverwijk, blz. 721).

DUNCAN, hoofd van den Hollandschen tak ([1]) en Gorry.

Charles huwde met eene dochter van Lamond; zijne afstammelingen, die omstr. 1800 nog te Loup in Argyleshire woonden, zijn heeren van Loup en Ardpatrick.

Deze titel en bezitting wordt betwist, zegt de schrijver der aanteekeningen, door den staak, die in Holland woont, „zijnde in de testamentaire dispositiën te zijnen nadeele onder de Hollandsche linie berustende."

Deze kwestie, hoewel van veel belang, zal moeielijk meer zijn uit te maken, daar, voor zooverre mij bekend is, deze testamentaire dispositiën niet meer bestaan. Hierbij zou het van belang zijn, te weten of Duncan oudste of 5e zoon was.

Opmerkelijk is het echter dat de Hollandsche tak den naam Loup later schijnt te hebben aangenomen; immers Duncan, geb. 1751, komt steeds voor als Macalester en zijn zoon Robert, geb. 1782, zoowel als zijn broer, zusters en afstammelingen, als Macalester Loup.

DUNCAN verliet in 1707 of 1709 ([2]) Schotland — met generaal Murray, vader van den Gouverneur van Gent — zette zich neer in Holland en werd officier in de Schotsche Brigade in het Regiment van........................

Hij huwde 1717 Johanna Luchtemaker, dochter van Arnold Luchtemaker, Burggraaf van Meurs en had 8 zonen en 4 dochters.

ROBERT, geb. den 29 November 1718 te Iperen, huwde te Gorinchem met Levina van der Burch, dochter van Johan van der Burch, Heer van Naaltwijk. Hij was generaal-majoor in Hollandschen dienst, overleed te 's Hage, Zondag 9 Maart 1800 en werd begraven in de Kloosterkerk. Zijne vrouw stierf te Nijmegen 15 October 1761.

Alexander, geb. 1720 — vermoedelijk te Doornik — gest. 1721.

Jan, geb. 1721, gehuwd met een dochter van Baron Cloudt

([1]) Volgens eene andere aanteekening is Duncan de oudste en Charles de derde zoon.

([2]) Brieven destijds in bezit van zijn Vader Alexander Lord Lupe en van zijn Oom Hector, (voor zoover bekend niet meer aanwezig).

van Pelden, ritmeester van een compagnie cavalerie. Uit dit huwelijk zijn verwekt drie kinderen (van wie niets bekend).

Agnes, geb. 31 Aug. 1723 te Namen, overleed December 1782. Zij huwde kapitein Mackenzie en had een zoontje, dat vermoedelijk vroeg is gestorven.

John, geb. 1725, Luitenant-kolonel in het Regiment van Nijvenheim.

James, geb. 1727 te Doornik.

Lamberta, en Catherina, } geb. 1729 te Breda, ongehuwd overleden te 's Hage.

Hugh, geb. 1733, overleden te 's Bosch, als luitenant onder het Regiment van Majoriebanks.

Alexander, geb. 1735.

Gorri William, geb. 1738.

Mary, geb. 1741, ongehuwd overleden te 's Hage.

ROBERT had vier kinderen:

DUNCAN geb. te Gorinchem 5 April 1751. Hij huwde Maria Ouwens, dochter van Willem Ouwens, premier van Franeker en lijfarts van Prinses Louise Marie van Oranje. Hij was eerst luitenant-kolonel bij de gereduceerde Schotsche Brigade, ging later naar West-Indië en was daar „agent for the colony Estates and department of the winkels."

Hij stierf 30 Januari 1812 op de plantage Vrijheid en werd begraven op de plantage Zandvoort. (1)

Zijne vrouw was 5 December 1811 te 's Gravenhage overleden.

(1) **Extract from the registers of persons who have died whithin the colony of Berbice and whereof return has been made to the secretary's office of said Colony.**

Margaretha Maria, geb. te Doornik 5 Juni 1755, gehuwd met Joost le Boullenger, majoor der Friesche Gardes te paard.

Johanna, geb. te Nijmegen 24 December 1756, geh. met J. A. van den Santheuvel, majoor onder Nijvenheim.

Charlotte Elizabeth, geb. te Breda 22 November 1758, geh. met George Cunninghame, (geb. Breda 26 Mei 1730) Generaal-majoor in Engelschen dienst ([1]).

Duncan had 6 kinderen, waarvan 2 jong gestorven.

ROBERT, geb. te 's Gravenhage, 29 Januari 1782, huwde Frederica Wilhelmina Jorissen, geb. 1 Juni 1783 te 's Hage, gestorven den 19 October 1828 te Rotterdam. Zij was eene dochter van Matthias Jorissen en Johanna Sophia Helena Bird.

Hij huwde daarna met Catharina Maria Tierens, geb. 18 Mei 1790 te Gorinchem en overleden te Zalt-Bommel, 11 December 1872. Hij was eerst predikant te Zalk, daarna te Zalt-Bommel, en overleed aldaar 18 Januari 1861.

Johanna Petronella, geb. 31 October 1783, vermoedelijk jong gestorven.

Willem Johannes, geb. 29 Maart 1787, overleden 8 jaar oud.

DATE OF DECEASE.	NAME.	AGE.	PLACE OF BIRTH.	PLACE OF DEATH.	PROFESSION OR OCCUPATION.
1812 Januari 30.	Duncan Macalester.		Holland.	died on Plant. Vrijheid buried on Plant. Zandvoort.	Agent for the colony Estates and departement of the winkels.

A true extract.
New Amsterdam Berbice 24 November 1823.
(get.) Jas. Thanks,
Dept.-Secr.

([1]) James Cunninghame, kolonel van een regiment Schotten ten dienste dezer landen, gehuwd met Johanna le Plat, dochter van Adriaan Le Plat en Maria van Nispen.

Levina Charlotta Elizabeth, overleden te Zalt-Bommel, 29 Juni 1873.

Johanna Petronella, geb. 7 Januari 1793.

Willem, geb. 2 October 1799, huwde Helena Johanna Hartevelt en overleed kinderloos te Zalt-Bommel, 21 Juli 1886.

ROBERT had 8 kinderen.

Maria, geb. 1 October 1807 te Zalk, overleden 27 October 1867 te Hoogeloon, gehuwd met Ds. J. A. Carlier, predikant te Zuilichem; 2 zonen.

Matthias, geb. 14 Augustus 1809 te Zalk, huwde met Jacoba Roering, was predikant eerst te Zalk, daarna te Breukelen en overleed kinderloos te Arnhem, den 19 December 1883.

Johanna, geb. 28 Mei 1811 te Zalk, overleed 16 Januari 1897 ongehuwd te Delft.

Johannes, geb. 1 April 1813 te Zalt-Bommel, overleden ongehuwd 7 Januari 1896 te Nunen.

Duncan, geb. 20 December te Zalt-Bommel. Hij is in West-Indië geweest en in Oost-Indië, huwde in Oost-Indië met Cornelia van Blommestein en overleed aldaar den 1887.

Emilia, geb. 6 Mei 1816 te Zalt-Bommel, huwde 2 Augustus 1839 met Dr. A. C. C. De Jongh, predikant te Waardenburg, uit welk huwelijk 1 dochter en 3 zonen. Zij overleed 25 Maart 1904 te Zalt-Bommel.

Robertine, geb. 1 Maart 1819 te Zalt-Bommel, aldaar ongehuwd overleden 8 Mei 1896.

WILLEM, geb. 4 Sept. 1821 te Zalt-Bommel, gehuwd met Jacoba Sophia Adriana van de Wall. Hij was 't laatst ontvanger der registratie te Amsterdam en overleed 18 Maart 1883. Twee kinderen, n.l.:

ROBERT, geb. 16 November 1854 te Elst (bij Nijmegen), gehuwd met Johanna Louise van der Leeuw, Mr. in de rechten, eerst hoofdredacteur van het Vaderland, thans voorzitter van het bestuur van de Rijksverzekeringsbank.

Anna Herbertha, geb. 2 Maart 1858 te Papendrecht, ongehuwd te Hilversum.

Robert heeft twee kinderen.

WILLEM, geb. 26 September 1883 te 's Gravenhage.

Cornelia, geb. 8 October 1885 te 's Gravenhage.

In de „Dictionary of National Biography" vol. 34, 1893, komt voor: Arthur Macalister 1818—1883, „Australian Politician", geboren te Glasgow. Hij emigreerde in 1850 naar Australië, repatrieerde in 1881 en overleed in 1883 in de buurt van Glasgow. Hij liet volwassen kinderen na in Queensland.

Utrecht. M. J. DE JONGH.

Wetenschappelijke genealogen. — Het vak van geslacht- en wapenkunde heeft in Nederland van het begin der XVIe eeuw tot heden tal van beoefenaars gevonden, al stonden deze met hare wetenschappelijke zuster, de geschiedenis, soms op niet al te besten voet. Er school heel wat kaf onder het koorn, en menige geslachtboom of afstamming is saamgesteld uit bronnen, die alleen de ijdelheid van den belanghebbende of de vindingrijkheid van den genealogist als echt vermocht aan te nemen. Bijna elke eeuw, tot de onze toe, heeft van die vervalschers gekend, wier rijke fantasie charters, gedenksteenen en geschilderde glasvensters als uit den grond tooverde.

Maar tegenover de mannen van het slag als Butkens, Pieter van Brederode, de Launay en v. Wijckerslooth stonden ook de echte navorschers, wien het slechts te doen was om de waarheid zelve, en die elk kwartier, elke linie, elken datum van geboorte, huwelijk of overlijden door bewijsstukken wisten te staven, onverschillig of dit den drager van dezen of genen ge-

slachtsnaam welgevallig ware of niet. En de namen van twee hunner kwamen ons dezer dagen weder voor den geest bij het doorzien van den welverzorgden auctie-catalogus der handschriften uit de verzameling van wijlen Jhr. M. P. Smissaert en anderen, die de firma Fred. Muller & Co. te Amsterdam in het begin der maand April onder den hamer bracht. Aan de genealogische werken van Arnold van Buchell en Cornelis Booth was daarin terecht de eereplaats toegewezen. Zij immers vertegenwoordigen het type van den wetenschappelijken geslacht- en wapenkundige, zooals wij dat in de voorgaande regelen geschetst hebben.

Het is uit hunne brieven, aan verschillende bekenden gericht, wel glashelder gebleken welk standpunt zij innamen b.v. tegenover de misleidende en vervalschte documenten van Butkens en de zijnen. Booth's kennis als genealoog was zóó vermaard binnen en buiten de grenzen der Vereen. Provinciën, dat de wapenkoning van „Zijn Christelijke Majesteit" anno 1668 naar hem verwezen werd als kenner bij uitnemendheid. En Van Buchell toont zich in zijne stamboomen en kwartierstaten zoo afkeerig van het vermooien van de dingen dat hij niet schroomt ironische kantteekeningen daaraan toe te voegen, of den spot te drijven met de pretensies van sommige langs minder oirbaren weg tot aanzien gekomen klein-burgers of landedelen, die op allerlei wijze zich omhoog trachten te werken en dus gaarne adellijke diploma's van buitenlandsche vorsten aankochten. Moge de tijd niet verre zijn, dat een onzer hedendaagsche geslachtkundigen uit de bronnen van Utrechts rijks- en gemeentearchief en gewapend met de gegevens, die de thans aldaar bewaard wordende handschriften van Booth en van Buchelius hem kunnen aan de hand doen, een even verdienstelijken arbeid over de Utrechtsche regeeringsfamiliën levert als de heer Elias dien heeft gegeven over de Vroedschap van Amsterdam [1]).

Wij dachten hieraan, toen ons binnen weinige maanden na elkaar werden toegezonden de uitvoerig bewerkte genealogiën van het geslacht Hoeufft [2]) en van de familie Reepmaker. [3]) En

---

[1]) Joh. E. Elias, De Vroedschap van Amsterdam 1578—1795. Haarlem, Vincent Loosjes 1903, 05. 2 dln. gr. 8°.

[2]) Genealogie van het geslacht Hoeufft met vermelding van wapens en kwartieren alsmede een aanhangsel. Naar het hs. van wijlen Jhr. D. Hoeufft bewerkt aangevuld door Jhr. Mr. W. H. Hoeufft. Niet in den handel. Middelburg, J. C.

wij kozen met opzet tot opschrift boven ons artikel de woorden: *wetenschappelijke genealogen*, omdat wij dit toepasselijk achtten op de bewerkers van de thans voor ons liggende geslachtslijsten.

„Wij beleven ernstige tijden", zoo zegt de schrijver der genealogie Hoeufft; „De vierde stand komt op, breekt zich baan en „eene revolutie (moge het zijn eene evolutie, vreedzaam en ge- „leidelijk!) is uit de nevelige verte in aantocht. Dat ligt in de „lijn der geschiedenis. Wat echter in vervolg van tijd ook moge „worden afgeschaft en vernietigd of voor immer verdwijnen, „men kan iemand zijne voorouders niet ontnemen." Maar wat baat iemand een beroep op zijne afstamming, wanneer men die niet kan bewijzen, althans zoo aannemelijk mogelijk maken? Daarbij komt deze overweging dat elke goed saamgestelde stamboom, elk deugdelijk familieregister, met bewijsstukken gestaafd, eene onschatbare bijdrage kan leveren tot de sociale geschiedenis van een geheel tijdperk, omdat de daarbij medegedeelde bijzonderheden betreffende beroep, betrekking of bedrijf, de boedelpapieren, inventarissen van bezittingen, magescheiden, enz. hun licht verspreiden over de verhoudingen in de maatschappij, waarin die personen geleefd hebben.

Hoeveel nieuws is er niet aan het licht gebracht door het werk van den heer Elias, dat wij hierboven reeds aanhaalden, over de historische verschijnselen, de sociale verhoudingen en de economische toestanden, die het Amsterdamsche leven sedert de Spaansche tot de Fransche overheersching in beroering brachten!

Bovendien kan het naspeuren of samenstellen van oude geslachtlijsten voor den belanghebbende niet alleen uit ethische beginselen voortspruiten, maar ook van invloed zijn op zijne betrekking tot de landstreek, waar hij leefde, tot zijn vaderland. Inzoover immers de lotgevallen zijner familie dikwijls nauw samenhangen met die der landstreek, alwaar zijn stamslot of voorouderlijke woonplaats gevestigd was, en deze op hare beurt zich laten inschakelen of op den voorgrond treden in de grootere geschiedenis van zijn vaderland, kan de belangstelling in den engeren kring der familiegeschiedenis vaderlandslievende gevoe-

Altorffer 1905. VII en 285 blz. 8°.

[3]) Genealogie der familie Reepmaker samengesteld door Jacob Reepmaker AAz. Niet in den handel. Gebr. Tuinzing. Rotterdam 1905. fol. 152 blz. Met platen, afbeeldingen en portretten.

lens aankweeken en bevorderen, en werkt de ethiek der stambeschrijving als een zuurdeeg, dat het familiegevoel opwekt, de stamverwantschap levendig houdt en het staatsverband duurzamer maakt.

Ziedaar slechts eenige, o.i. niet onbelangrijke motieven genoemd voor het beoefenen van wetenschappelijke genealogie.

Iets van hetgeen hierboven is aangevoerd, heeft ongetwijfeld de samensteller der Genealogie Hoeufft gevoeld, waar hij in zijne inleiding er op wijst dat de eerste acht geslachten (generaties) van den stamboom of in het geheel niet of niet door betrouwbare bescheiden gestaafd worden, *omdat deze zijn geleverd door Delaunay, een bekenden falsaris uit de tweede helft der 17de eeuw.* En te minder mag men de betrouwbaarheid van zijn werk in twijfel trekken, als men zijne verklaring (blz. 256) verneemt, dat hij „niets wat op wangedrag gelijkt, opzettelijk" heeft verzwegen. Ook liet hij niet na, met erkenning van de groote verdienste van den heer Elias, dat hij in zijn bovenaangehaald werk het volle licht heeft doen vallen op de beroepen en bedrijven van de beschreven voorvaderen, deze te juister plaats mede te deelen voor zoover ze van zijn familieleden bekend waren.

Is de Genealogie Hoeufft als uitgave bedoeld te zijn een gewoon boek zonder typographische of artistieke pretensies, de Genealogie der familie Reepmaker heeft daarentegen geheel het voorkomen eener luxe-uitgaaf in folio formaat, versierd met fraaie afbeeldingen van portretten, monumentale gebouwen, graftomben en kwartierstaten. In zoover is dit werk zelf reeds een monument, en voor de kunstgeschiedenis niet zonder belang. Historisch-economische bijzonderheden, gelijk men die in het werk Hoeufft dikwijls aantreft, worden hier echter zelden medegedeeld; en dit is wel te betreuren, daar op die wijs wederom eene gelegenheid verzuimd is om bijdragen te leveren tot de kennis van die physiologische, psychologische en maatschappelijke problemen, waaraan, zooals Prof. Brugmans opmerkt, de genealogie zoo rijk is, en die in den regel door geslachtkundigen met heilige vrees vermeden worden. Een aanzienlijk koopmansgeslacht, gelijk dat der Reepmakers met zijne voorname alliantiën te Rotterdam, te Amsterdam en te Dordrecht, bezit zeker in zijn archief overvloedige stof tot het opbouwen van onze handelsgeschiedenis, die zonder kennisneming van talrijke in parti-

culiere handen berustende bronnen moeilijk zal zijn te bewerken.

Zonder twijfel zal de nauwgezette uitgever der Genealogie Reepmaker het belang van dergelijke aanteekeningen uit een sociaal-economisch oogpunt inzien, en de bestaande leemte weten aan te vullen, doór in een aanhangsel uittreksels te geven uit de belangrijkste der voorhanden familiepapieren. Dan zal zijn werk, al zij het niet voor den handel bestemd, toch in wijderen historischen kring de aandacht kunnen trekken, zooals het dit nu reeds doet — en terecht — bij de beoefenaars der Nederlandsche kunstgeschiedenis. RED.

Samuel Johan Holland. — Daar reeds meermalen door belangstellenden onderzoekingen zijn ingesteld omtrent de nalatenschap en descendenten van den hierboven genoemden persoon en men veronderstelde, dat deze Samuel Johan Holland, tusschen de jaren 1796—1810 als Consul of wel als Diplomatiek-Agent van Nederland te Londen in functie zou geweest zijn, zoo moge de navolgende regelen den geinteresseerden in deze vraag eene welkome bijdrage zijn.

Wij zien hier n.l. uit, dat Samuel Johan Holland, kortheidshalve alleen genoemd Samuel Holland, eerst als Luitenant in Hollandschen dienst trad en daarna in Engelschen dienst overging en dat op zijn levenswijze nog al het een en ander viel aan te merken. Het wordt nu duidelijk waarom sommige personen beweren aan hem vermaagschapt te zijn zonder daarvoor juiste gegevens te kunnen aanvoeren; hetgeen wel het gevolg is van het feit, dat hij, behalve wettige, ook natuurlijke kinderen had verwekt bij eene bijzit.

Zijne wettige huisvrouw was Geertruij Hassé, die den 29en October 1769 tot de Staten Generaal een rekest richtte, waarin zij Hunne Hoog Mogenden om hunne tusschenkomst vroeg.

Het rekwest in originale berust in het Rijksarchief te s' Gravenhage (4e lias Ao 1769) en is vergezeld van een extract uit het Register der Resolutiën der H. M Heeren Staten Generaal 16 April 1766.

Suppliante wijst daarin op de concubinage van haren man, Samuel Johan Holland, „weleer Lieutenant onder het corps ar„tillerie van den Lientenant Generaal van Creutsnach en thans „Landmeter-Generaal van Noord-Amerika en kapitein van het „60e Regement Royaal America aldaar, ten dienste van den

„kroon van Groot-Brittanien, wonende te Maastricht."

Hij was dus blijkbaar hier te lande teruggekeerd, evenals eenige jaren vroeger, n.l. in 1763. Bij deze bijzit, zoo vervolgt zij haar schrijven, met wie haar man sedert langen tijd geleefd heeft, verwekte hij niet alleen verscheidene kinderen, maar bovendien verkwistte hij zijn geld met haar, „mits„gaders dat hij inden jare 1763 hier te lande in persoon geretourneerd geweest zijnde volgens zijn eigen schrijven onder andere „in den Hage, Rotterdam en elders zich bevonden had gehad. v. B. v. H.

Familie van Rossum. — Den 5en Febr. 1682 werd te Rotterdam geb. Huibert, zoon van Willem van Rossum en van Lysbeth van Diemen. Getuige was Maarten van Rossum.

Wie weet iets mede te deelen omtrent de voorouders van dezen Willem van Rossum, afkomstig uit Bommel? Bij het sluiten van zijn huwelijk, den 17en April 1675, was Lysbeth reeds 33 jaar oud, zoodat Willem waarschijnlijk omstreeks 1640 (of eerder) werd geboren. Hij overleed in 1715.

Stamt Willem af van een der zonen van Johan van Rossem — † te Bommel in 1568 — uit diens huwelijk met Odilia van Zuylen van Nievelt † 1555? Johan, heer van Kessel, Steven, heer van Pouderoijen en Nievelt, en Maarten, heer van Meijnerswyck en Wadestein, waren gehuwd. De laatstgenoemde, in 1570 schepen van Tuyl, met een dochter van Adriaan van Malsen en Josina Blaesvelt. Wellicht was Johan van Rossum, die in 1616 met Anna van Brienen huwde, een afstammeling van Johan en Odilia.

Of stamt Willem af van de heeren van Zoelen, met welke heerlijkheid Gosewijn van Rossum in 1424 werd beleend en die ongeveer twee eeuwen in de familie bleef? Uit dezen tak stamde waarschijnlijk Martina van Rossum, dochter van Maarten Willemsz. en van Maria van Rechteren, gehuwd met Godard van Harf en daarna — omstreeks het einde der 16e eeuw — met Schellard van Obbendorp. Ook Christina van Rossum — en haar broeder Willem — die in 1563 huwde met Willem van Gent, kan uit dezen tak stammen. Misschien ook Maarten van Rossem, nog in het einde der 16e eeuw gehuwd met Catharina Bax?

De heerlijkheden Zoelen en Rossem (of Rossum), nog vereenigd in den zoon van Gosewijn, Johan † 1470, werden gescheiden bij diens kleinzonen: Otto, zoon van Johan en van Mar-

griet van Wijhe, en Johan † 1512, zoon van Johan en Margriet van Groesbeek. De hier aangegeven bijzonderheden kunnen wellicht het verkrijgen van de gevraagde inlichting bevorderen.

R.

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON

DOOR MR. F. H. DE VOS. *)

BAUSEN.

Louis Charles Bausen tr. te Colombo 31 Juli 1796 Wilhelmina de Silva.

BEENKE.

Daniel Beenke van Koerland tr. te Colombo 31 Jan. 1768 Johanna Fernando van Colombo.

BELLEN.

A. Jan Hendrik Bellen van Eitersheim tr. te Colombo 17 Aug. 1766 Dominga de Silva.

B. Benjamin Bellen tr. Rachel Pay. Bij wie:

1. Abraham, ged. te Colombo, 27 Juli 1666.

BERGAIGNE.

Alexander Bergaigne, Opperhoofd van Tutucorin, tr. Jacoba Six. Bij wie:

1. Hendrik tr. Johanna Rex. Bij wie:
   1. Catharina, ged. te Galle 1680.
   2. Alexander, ged. te Galle Aug. 1683.
   3. Johanna, ged. te Galle 1684.
   4. Johan Hendrik, ged. te Galle Mei 1686.
   5. Willem Carl, ged. te Galle 29 Jan. 1696.

VAN BERGEY (Berkhey?)

Jan van Bergey van Leiden, Schrijver, tr. te Colombo 9 Apr. 1684 Martha Josephs van Galle, geadopt. dr.v. Daniel Harthouwer, Equipagie-meester. Bij wie:

I. Johannes, ged. te Colombo 21 Jan. 1685.

II. Fredrick, ged. te Colombo 3 Aug. 1686.

III. Daniel, ged. te Colombo 18 Maart 1688, tr. te Colombo 19 Aug. 1708 Feliciana Willemsz van Colombo. Bij wie:

(1) Fredrik Hendrik, ged. te Colombo 28 Apr. 1709.

(2) Martha Anna, ged. te Colombo Apr. 1711.

---

*) Vervolg van Nav. LV, blz. 666.

(3) Martha Marianna, ged. te Colombo 1 Nov. 1722.
IV. Philippus, ged. te Colombo 1 Apr. 1659.
V. Hendrik, ged. te Colombo 31 Juli 1690.

VAN BERKEL.

Jan van Berkel van Middelburg, Krankbezoeker, tr. (1) Anna Reyniersz van Middelburg en (2) te Colombo 19 Febr. 1682 Cecilia Nobels van Biervliet, wed. v. Hendrik van Gewin. Uit het 1ste huw.:
1. Johanna Maria, ged. te Colombo 9 Nov. 1679.

VAN BERN.

A. Hans van Bern, Vaandrig, tr. te Colombo 11 Nov. 1708 Maria Christina Welters van Colombo.

B. Harmanus (Bernardus?) van Bern, van Bellingerswolderschans (sic) tr. te Colombo 1 Nov, 1739 Elizabeth Wilhelmina Driemont (LIII. 418) van Tutucorin. Bij wie:
1. Adriana Dorothea, ged. te Colombo 26 Apr. 1074.

BETTEMOND.

Jan François Bettemond van Frankrijk (Regt. Luxembourg) tr. te Colombo 15 Apr. 1787 Susanna Engelberta Kroon. Bij wie:
1. Pierre Lucas, ged. te Colombo 19 Aug. 1787.
2. Pieter Eduard, ged. te Colombo 21 Dec. 1788.

BETZ.

Jan Coenraad Betz van Gissenraad, tr. te Colombo 16 Oct. 1763 Johanna Maria Boeblistz van Colombo.

BLAAUWESTEIN.

A. Joris Blaauwestein, van Rotterdam, Ziekentrooster en voorlezer, † vóór 14 Febr. 1697, tr. te Colombo 10 Juni 1688 Anna van Ravenswaaij van 's Hertogenbosch.

B. Johannes Blaauwestein tr. Maria Elizabeth Cortsz. Bij wie:
1. Joris Johannes, ged. te Colombo 31 Maart 1720.

BLANCKERT.

A. Rudolph Blanckert, van Scheindel, Prov. assistent, tr. te Colombo 26 Mei 1697 Maria Chiap van Colombo.

B. Dirk Pieter Blanckert, van Rotterdam, Kapt. der burgerij, tr. (1) te Colombo 31 Jan. 1723 Rachel Vessels van Leeuwarden, wed. van Mozes Herman, Predikant; (2) te Colombo 22 Juni 1727 Catharina Wichelhuyzen van 's-Hertogenbosch, wed. v. Gerrit van Barneveld, Burger-vaandrig en (3) te

Colombo 1 Maart 1739 Geertruida Hertenberg van Macassar.
Uit het 1ste huw.:
1. Pieter Dircksz, ged. te Colombo Dec. 1722.
Uit het 3de huw.:
2. Wilhelmus Johannes, ged. te Colombo 13 Aug. 1741.

UYT DEN BOGAART.
Gijsbert Willem uyt den Bogaart tr. Louisa...... Bij wie:
1. Willem Willemsz, ged. te Colombo 16 Febr. 1696.

BORGMOLEN.
Pieter Borgmolen van Rotterdam, Assistent, tr. te Colombo 18 Dec. 1712 Cornelia de Boot van Colombo, wed. van Johannes Baak.

BOUMAN (LIV, 382.)
Isaac Bouman van Nijtebun (?) tr. te Colombo 8 Jan. 1764 Agida Gomez van Colombo. Bij wie:
1. Maria Juliana Petronella, ged. te Colombo 22 Apr. 1770.

BOUT.
Pieter Bout van Alkmaar, Opperhoofd van Manaar, tr. (1) Susanna de Mei, geb. 1673, † 6 Febr. 1701 en (2) te Colombo 7 Aug. 1701 Agnita Ram van Amsterdam, wed. v. Arnoldus Voltelen, Predkt.

BRESILIUS.
Frederik Bresilius, van Walfrode (Luneburg), tr. te Colombo 18 Mei 1766 Elizabeth Resel van Galle.

BRETNECH.
Johan Heinrich Bretnech, van Laumersheim, tr. (1) te Colombo 19 Juni 1768 Wilhelmina Jansen, wed. v. Godfried Voerman. Bij wie:
I. Wilhelmina Leonora, ged. te Colombo 9 Apr. 1769.
Johan Heinrich tr. (2) te Colombo 2 Sept. 1770 Dorothea Adamsz van Trincomalie.

BOOL.
A. Jan Bool, van Hamburg, tr. (1) Anna Catharina Paulsen en (2) te Colombo 18 Dec. 1763 Anna Maria Colaas van Colombo.
B. Jan Christoffel Bool, van Mecklenburg, Luit., tr. te Colombo 1 Apr. 1770 Louisa Perera, wed. v. Willem Willemsz., Boekh.

BAUSWEIN.
Johannes Bauswein, van Oxford, Q^r M^r (Dragonders), tr. te

Colombo 24 Febr. 1765 Rebecca Heideman van Colombo.

BOUDEWIJNS.

Govert Boudewijns tr. Marretje Gerritsz. Bij wie:

1. Boudewijn, ged. te Colombo 15 Nov. 1657.

BOUWENS.

A. Frans Bouwens, van Hulst, tr. Angela de Cruz. Bij wie:

1. Antonie, ged. te Colombo 25 Dec. 1685.
2. François, ged. te Colombo 25 Juli 1688, tr. (1) te Colombo 5 Mei 1715 Louisa Rodrigo. Bij wie:
   a. Antonie, ged. te Colombo 5 Apr. 1716.
   François tr. (2) Elizabeth Dircksz. Bij wie:
   b. Angela, ged. te Barberijn 2 Febr. 1727.
3. Isabella, ged. te Colombo 29 Juni 1691.
4. Balthazar, ged. te Colombo 17 Jan. 1794.

B. Frans Bouwens, van Colombo, tr. aldaar 19 Aug. 1763 Christiana de Soysa van Colombo.

BOUTER.

Pieter Bouter tr. Lucika Antony. Bij wie:

1. Martha, ged. te Colombo 1 Sept. 1658.

BARTELS (LIII, 185).

A. Hans Bartels tr. Anna Gerondes. Bij wie:

1. Adriaan, ged. te Colombo.

B. Hendrik Bartels tr. Cornelia van Cleef. Bij wie:

1. Louisa, ged. te Galle 17 Jan. 1744.

C. Jan Bartels, van Tonderen, tr. te Colombo 2 Sept. 1688 Maria Dominga van Kalutara, wed. van Claas Jansen.

D. Frederik Bartels, van de Wezen (?) tr. te Colombo 27 Apr. 1778 Johanna Sophia Pah van Colombo. Bij wie:

1. Jan Fredrik, ged. te Colombo 31 Jan. 1779.

D. Johan Hendrik Bartels, van Burgwedel, tr. te Colombo 16 16 Sept. 1794 Anna Catharina Dompe (Pompe ?) van Colombo. Bij wie:

1. Johan Willem, ged. te Colombo 13 Nov. 1791.

VAN BAMBERG.

Johan Frederik van Bamberg tr. te Colombo 2 Febr. 1738 Anna Maria de Silva.

DE BITTER.

Pieter de Bitter tr. Margrita Cramper. Bij wie:

1. Ida, ged. te Colombo 19 Febr. 1662.

DE BONA.

A. Casrer (Francisco) de Bona, van Triquena (Trincomali ?), tr. te te Colombo 14 Sept. 1684 Lucique.... van Negombo. Bij wie:

1. Maria, ged. te Colombo Jan. 1684.
2. Francisco, ged. te Colombo 4 Nov. 1688.

B. Jan de Bona tr. Johanna de Salvador. Bij wie:

1. Jan Hendrik, ged. te Kalutara 10 Oct. 1703.
2. Christina, ged. te Kalutara 29 Jan. 1713.
3. Johannes, ged. te Kalutara 21 Jan. 1714.

C. Bernardus de Bona tr. Maria Jonkers. Bij wie:

1. Carolus, ged. te Kalutara 20 Maart 1726.
2. Johanna, ged. te Kalutara 23 Febr. 1730.
3. Arnoldus, ged. te Alikan 2 Apr. 1732.
4. Johannes, ged. te Kalutara 9 Juni 1737.
5. Elizabeth, ged. te Kalutara 14 Aug. 1739.

BEWYN.

Ziron Bewijn, van Neuburg, Boekhouder te Trincomale, tr. te Colombo 21 Febr. 1773 Susanna Cramer van Ternate.

BOKMAN.

Fredrik Coenraad Bokman, van Brunswijk, tr. te Colombo 9 Juni 1776 Justina Seraphina Jansz van Colombo.

BISSON.

Jan Bisson, van Negombo, tr. Anna de Pla van Colombo. Bij wie:

1. Louisa, ged. te Colombo 20 Sept. 1685.
2. Tobias, ged. te Colombo 7 Nov. 1694.

BOESEM.

Jan Boesem, van Soesten, tr. te Colombo Oct. 1617 Maria Taida van Colombo.

BOIS.

Broer Cornelisz Bois van Amsterdam, Chir., tr. te Colombo 23 Oct. 1685 Jacomina Woutersz van Colombo. Bij wie:

1. Johannes Cornelis, ged. te Colombo Febr. 1690.
2. Elizabeth, ged. te Colombo 15 Nov. 1691.
3. Bartholomeus, ged. te Colombo 6 Dec. 1693.
4. Sara, ged. te Colombo 5 Mei 1695.
5. Christina, ged. te Colombo 1696.

DE BOIS.

Pieter de Bois van Colombo, tr. aldaar 17 Juni 1692 Dominga Gonsalvez van Colombo. Bij wie:

1. Maria, ged. te Colombo 7 Febr. 1697.
2. Willem, ged. te Colombo 16 Juli 1702.

BRAEDER.

Hendrik Braeder van Louwen (Leuven ?) tr. Francisca Rodriguez van Colombo. Bij wie:

1. Maria, ged. te Colombo 17 Jan. 1686.

BEEM.

Johannes Beem van Kerkenrode tr. te Colombo 16 Mei 1672 Wilhelmina Matthijs van Colombo.

BEHM.

Pieter Willem Behm van Osnabrück tr. te Galle 28 Juni 1780 Anna Maria Mommeijer van Kalutara.

BROECKS.

A. Hendrik Broecks van Werningdam (?) tr. te Colombo 3 Juni 1770 Francina Wolf van Colombo.

B. Jan Hendrik Broecks tr. Elizabeth Wolf. Bij wie:

1. Gerrardus Johannes, ged. te Colombo 17 Jan. 1768.

C. Jan Christoffel Broecks van Mecklenburg tr. te Colombo 10 Oct. 1745 Sara Catharina Schot, wed. van Christoffel Riecke.

D. Jacobus Broecks tr. Catharina Rosairo. Bij wie:

1. Catharina Elizabeth, ged. te Colombo 12 Aug. 1798.

BRIEGER.

Carl Brieger van Taeh (Tay ?) tr. te Colombo 28 Febr. 1773 Catharina Maria Jacolijn van Colombo. Bij wie:

1. John Willem, ged. te Colombo 23 Aug. 1776.

BAREGER.

Andries Bareger van Lubeck tr. Maria Francis van Colombo. Bij wie:

1. Caspar, ged. tc Colombo 8 Apr. 1688.

BOUTONNER.

François Boutonner van Montpellier tr. te Colombo 29 Nov. 1772 Anna Catharina Simon van Colombo.

BORREMANS.

Jacob Borremans van Brussel tr. te Colombo 3 Nov. 1748 Anna Maria Jansz.

BUYTHAAS.

Lieve Buythaas tr. te Colombo 29 Aug. 1694 Dominga Jansz. van Colombo. Bij wie:

1. Dominga, ged. te Colombo 9 Oct. 1701.

BAART.

A. Jan Baart tr. te Colombo 22 Mei 1695 Anna Sax van Colombo, weduwe van Jan Dam. Bij wie:
 1. Anna, ged. te Colombo 20 Juni 1700.

B. Johannes Baart van Lockweiler tr. te Galle 11 Juni 1769 Dona Maria Magdalena..., weduwe van Hendrik de Silva.

BURT.

Pieter Burt van Tutucorin Qr. Mr. (Kwartierm. ?) tr. te Colombo 23 Mei 1762 Margarita van Zijl van Matara. Bij wie:
 1. Jacobus Pieter, ged. te Colombo 9 Sept. 1770, tr. aldaar 21 Juni 1795 Maria Elizabeth Pegalotte (LIV. 377) van Colombo. Bij wie:
 (1). Maria Elizabeth, ged. te Colombo 25 Maart 1798.
 2. Wilhelmina Catharina, ged. te Colombo 13 Sept. 1772.

BOGAART.

A. Pieter Boogaart van Geisberg tr. (1).................. en (2) te Colombo 9 Aug. 1696 Natalia Alvis van Colombo.

B. Jan Bogaart tr. Maria. .... Bij wie:
 1. Maria, ged. te Galle 14 Nov. 1700.

C. Jan Bogaart tr. Magdalena Marius. Bij wie:
 1. Anna Wilhelmina, ged. te Colombo 27 Oct. 1737.
 2. Jacobus, ged. te Negombo 11 Jan. 1744.

D. Dirk Bogaart tr. (1) Christina Gilles. Bij wie:
 1. Helena. ged. te Galle 4 Nov. 1703.
 2. Petrus, ged. te Galle April 1708, tr. Francina Fernando. Bij wie:
 (1). Cornelis, ged. te Colombo 25 Maart 1734.

Dirk Bogaart tr. (2) Catharina van Leeuwen. Bij wie:
 3. Gertruida, ged. te Galle 14 Aug. 1709.

BOGAARS (LIV. 381).

Hendrik Ezechiel Bogaars tr. (2) Johanna Rosina Pieris. Bij wie:
 1. Willem George, geb. Aug. 1810, ged. te Colombo 10 Nov. 1811.

VAN BREEN.

Abraham van Breen van Smyrna tr. te Colombo 24 Mei 1743 Johanna Elizabeth ter Zijde van Colombo (LIV. 41). Bij wie:

1. Maria Constantia, ged. te Colombo 18 Apr. 1745.
2. Elizabeth Esther, ged. te Colombo 22 Dec. 1748.

BURING.

Jan Buring van Wesel tr. te Colombo 9 Aug. 1696 Anna Dernee van Colombo. Bij wie:

1. Johanna Louisa, ged. te Colombo 16 Jan. 1701.

BESELERS (BYSLER).

Rudolph Beselers van Zurich tr. (1) te Colombo 27 Sept. 1696 Martha Jansz. Bij wie:

1. Christoffel, ged. te Colombo Juni 1696.

Rudolph Beselers tr. (2) Simonia Alvis. Bij wie:

2. Johannes, ged. te Colomba 28 Sept. 1704.

BALTUS.

A. Jan Baltus van Breda tr. te Colombo 18 Oct. 1696 Maria Chergiers van Colombo. Bij wie:

1. Jan, ged. te Colombo Oct. 1697.

B. Abraham Baltus tr. Clara Woutersz. Bij wie:

1. Petronella, ged. te Negombo 6 Juli 1725.
2. Clara, ged. te Negombo 28 Oct. 1726.

DE BEENHOUWER.

Jan de Beenhouwer van Dendermonde tr. te Colombo 19 Mei 1697 Maria de Saram van Colombo. Bij wie:

1. Jan, geb. te Colombo, tr. aldaar 31 Mei 1711 Hester Hartman van Colombo.
2. Maria, ged. te Colombo 18 Febr. 1691.
3. Pieter, Assistent, ged. te Colombo 12 Dec. 1694, tr. aldaar 20 Maart 1717 Barbara de Vos van Colombo.
4. Maria, ged. te Colombo 19 Mei 1697.

BEELHOUWER.

Jan Paulus Beelhouwer van Halsouw (?), tr. te Colombo 22 Febr. 1739 Helena de Ridder van Colombo.

BOOMHOUWER (BAUMHAUER ?).

Jan Fredrik Boomhouwer van Borgsteinstadt (Burgsteinfurt ?) tr. te Colombo 19 Sept. 1751 Catharina de Marlin van Colombo, weduwe van Jan Steven Spoor.

BAARTHOUWER.

Johann Adolph Fredrik Baarthouwer van Werningerode tr. te Colombo 26 Aug. 1781 Elizabeth Wolf van Colombo, weduwe van Jan Hendrik Broecks. Bij wie:

1. Johanna Catharina, ged. te Colombo 1 Jan. 1781.
2. Wilhelmina Carolina, geb. 24 Aug. 1782, ged. te Colombo 27 Juli 1783.

BURGER.

Hans Hendrik Burger, van Velsen tr. te Colombo 30 Jan. 1740 Catharina Scherm van Colombo.

BERGER.

Joseph Berger van Pabsheim (Elsas) tr. te Colombo 10 Juni 1792 Petronella Lourensz. van Colombo.

BOLSE.

Johannes Bolse, van Kalutara, tr. te Colombo 13 Febr. 1763 Regina Voogt van Colombo.

BLOK.

A. Pieter Dircksz Blok, van Amsterdam, tr. te Colombo 5 Febr. 1690 Maria Fransz van Colombo. Bij wie:
1. Pieter, ged. te Colombo 18 Apr. 1694, tr. aldaar 2 Dec. 1713 Elsje Lubecq van Colombo.
2. Johannes, ged. te Colombo 1 Jan. 1696, tr. aldaar 22 Febr. 1722 Margareta Wittebron van Colombo.
3. Gerrit, ged. te Colombo 4 Aug. 1697.
4. Jan, ged. te Colombo 24 Mei 1699.
5. Dominga, ged. te Colombo Oct. 1702.

B. Herman Blok, tr. Maria Bello. Bij wie:
1. Hermanus Lourentius, ged. te Galle 21 Mei 1730, tr. aldaar 25 Mei 1755 Dona Lourenzia Philipsz van Galle.
2. Johannes Adolphus, ged. te Galle 12 Juli 1733.
3. Gerrit Hendriksz, ged. te Galle 11 Sept 1784.
4. Gabriel Christiaansz, ged. te Galle 4 Maart 1736, tr. (1) aldaar 6 Dec. 1761 Sara de Silva van Galle en (2) te Galle 30 Juni 1764 Anna Maria Stroeff van Colombo.
5. Adriaan, ged. te Galle 16 Nov. 1738, tr. aldaar 7 Dec. 1760 Anna de Silva van Tellicadde. (?)

C. Hendrik Blok van Galle, tr. te Colombo 8 Juli 1708 Anna Lammertsz van Colombo. Bij wie:
1. Anna Maria, ged. te Galle 1 Nov. 1711.

D. Hermanus Ernestus Blok, van Galle, tr. aldaar 23 Nov. 1788 Anna Helena Sybrandsz van Galle.

E. Jan Blok tr. Maria Justina Claasz. Bij wie:

1. Maria Johanna Elizabeth, ged. te Colombo 3 Dec. 1797.

F. Abraham Blok tr. Gertruida Elizabeth Marshall. Bij wie:

1. Henriette Dorothea, ged. te Colombo 12 Oct. 1832.
2. William James, ged. te Colombo 29 Mei 1835.
3. Emelia Sophia, ged. te Colombo 19 Oct 1837.
4. Bernardina Margarita, ged. te Colombo 21 Febr. 1840
5. John Henry, ged. te Colombo 26 Maart 1843.
6. Louise Elizabeth, ged. te Colombo 12 Juni 1846.
7. William Godwin, ged. te Colombo 7 Apr. 1850.

BAAS.

Paulus Baas, van Neurenberg, tr. te Colombo 13 Juli 1755 Elizabeth Kok van Colombo. Bij wie:

1. Anna Catharina, ged. te Colombo 2 Oct. 1757.

BONTE.

Hartwijck Bonte, van 't Graafschap Vliet (?), tr. te Colombo 21 Apr. 1743 Aletta Coers van Colombo. Bij wie:

1. Johan, ged. te Colombo 9 Juni 1748.

BOEKENS.

Hendrik Claas Boekens, van Amsterdam, tr. te Colombo 28 Sept. 1692 Margarita Maartensz van Colombo. Bij wie:

1. Claas, ged. te Colombo 14 Juli 1695.

BUITAART.

Joos Buitaart van Antwerpen, tr. te Colombo 30 Nov. 1692 Simonia Cornelisz van Colombo.

BOUWER.

Jacobus Bouwer van Bremen, tr. te Colombo 20 Juni 1743 Henriette Alders van Colombo. Bij wie:

1. Susanna Philippina, ged. te Colombo 23 Mei 1751.

BLAAUW.

A. Johan Blaauw van Doornik, tr. te Colombo 9 Juni 1693 Cecilia Francisco van Colombo, wed. v. Pieter Barendsz.

B. Weibrin Gerkes Blaauw, van Collum, Posthouder van Tangalle, tr. te Matara 2 Juni 1771 Sibilla Lourensz van Galle.

BRILJE.

Claude Claudisz Brilje, van Utrecht, tr. te Colombo 1697 Elizabeth Labaar van Beypore.

BRIL.

Johan George Bril tr. Anna Caen. Bij wie:

1. Augusta, ged. te Colombo 5 Juni 1796.

BREM.

Hendrik Brem, van Jaffna, tr. te Colombo 16 Febr. 1698 Louisa Corea van Colombo, wed. v. Louis Fernando.

BAUSEM.

Adam Bausem, van Negombo, tr. te Colombo 25 Juni 1702 Maria Hendricksz, wed. v. Theunis Michael Pijper, Vaandrig.

VAN BUREN (LIII. 54).

Theunis Willemsz van Buren tr. Anna Tissera van Colombo. Bij wie:

1. Jan Hendricksz, ged. te Colombo 19 Jan. 1698.
2. Casper Jan, ged. te Colombo 23 Jan. 1701.

VAN BROYEL (LI. 207, 545.)

Arent van Broyel, van Amsterdam, tr. te Colombo 8 Febr. 1739 Adriana Gobius van Samarang, wed. Falk. Bij wie:

1. Gustaaf Arent, ged. te Colombo 23 Aug. 1744.

DE BAAR.

A. Hendrik de Baar tr. Anna Joosten. Bij wie:

1. Anna, ged. te Colombo 21 Juli 1699.
2. Judith, ged. te Colombo 3 Jan. 1700.

B. Jacob de Baar tr. Diana...... Bij wie:

1. Jacob, ged. te Galle 20 Febr. 1701.

VAN BALEN.

A. Frank van Balen, Baas der huistimmerlieden d. O-IC., tr. Helligonde van der Baak. Bij wie:

1. Willem, ged. te Colombo 12 Dec. 1701.

B. Carl Balen, van Amsterdam, tr. te Colombo 18 Dec. 1801 Dona Francina...... Bij wie:

1. Maria Francina, ged. te Colombo 24 Jan. 1807.

C. Antonij van Balen, van Zwijndrecht, tr. te Colombo 7 Sept. 1783 Anna Philipina Jansz.

BOSMAN.

A. Juriaan Bosman, van Bambergen, tr. Christina...... Bij wie:

1. Elisabeth, ged. te Colombo 7 Mei 1702.

B. Casper Hendrik Bosman, van Bijlevelt, tr. te Galle 25 Nov. 1766 Catharina de Jong van Middelburg. Bij wie:

1. Willem, ged. te Tutucorin 28 Febr. 1767.

BREYDER.

Jan Uldrich Breyder, van Zurich, tr. te Colombo 11 Juli 1706 Anna Pieris van Colombo. Bij wie:

1. Anna Barbara, ged. te Colombo 28 Febr. 1712.

BRANDENBURG.

A. Jan Theophilus Brandenburg tr. te Colombo 8 Aug. 1736 Johanna Flok van Colombo. Bij wie:
   1. Abigail, ged. te Colombo 20 Nov. 1707.

B. Frans Brandenburg, van Hamburg, tr. (1) Sica.... Bij wie:
   1. Henningh, ged. te Colombo 24 Maart 1748.

   Hij tr. (2) te Colombo 10 Juli 1748 Clara Hoffman van Colombo. Bij wie:
   2. Jan Christoffel, ged. te Colombo 20 Apr. 1749.

BIS.

Pieter Francis Bis van Oudenaarde tr. te Colombo 20 Aug. 1704 Maria de Aroesie van Colombo.

BORN.

A. Willem Born tr. te Colombo 8 Aug. 1706 Jochemina de Wandel van Colombo.

B. Hendrik Born van Breslau tr. te Galle 8 Mei 1757 Laurentia Dias van Matara.

BRECHMAN.

Johannes Brechman tr. (1) Susanna .... Bij wie:
   1. Magdalena, ged. te Galle 12 Apr. 1704.

Hij tr. (2) Catharina Molyn. Bij wie:
   2. Cornelia, ged. te Galle 9 Juni 1720.
   3. Frederik (volgt).
   4. Maria, ged. te Galle 8 Juli 1725.
   5. Anna Elizabeth, ged. te Galle 11 Apr. 1728.

Frederik, ged. te Galle 29 Nov. 1721, tr. Maria Elizabeth Claasz van Galle. Bij wie:
   1. Johannes Nicolaas, ged. te Galle 28 Jan. 1758.
   2. Johannes Hendrik, ged. te Galle 18 Mei 1758, tr. Maria Buultjens. Bij wie:
      (a) Willem, ged. te Galle Oct. 1800.
   3. Sara Wilhelmina, ged. te Galle 17 Oct. 1761.
   4. Douwe, ged. te Galle 12 Nov. 1763, tr. Johanna Cornelia Deutrom (XLIX, 446), † te Galle 8 Dec. 1822. Bij wie:
      (a) Johannes Frederik, ged. te Galle 29 Oct. 1797.
   5. Hendrik Frederik, ged. te Galle 13 Jan. 1764.
   6. Frederik, ged. te Galle 3 Mei 1766, tr. te Galle 19 Febr.

1792 Anna Francina Grosman van Colombo.

7. Maria Catharina, ged. te Galle 12 Febr. 1769.

BARBER.

A. Jacob Barber tr. Louisa Pietersz de Roos. Bij wie:
1. Pieter, ged. te Colombo 24 Juni 1708.
2. Elizabeth, ged. te Colombo 24 Aug. 1712.

B. Michael Barber tr. Isabella Angenita Ferdinand. Bij wie:
1. Johan Coenraad, ged. te Colombo 15 Dec. 1782, tr. Maria Magdalena Tuuring. Bij wie:
1. Henry Olke, ged. te Colombo 16 Jan. 1814.
2. Sielnet (Siegfried ?) ged. te Colombo 30 Apr. 1815.
3. Charles Arnoldus, ged. te Colombo 12 Jan. 1817, tr. (1) Charlotta Frederica.......... † vóór 25 Mei 1843. Bij wie:
(a) James Henry, geb. te Colombo 22 Febr. 1843, ged. aldaar 25 Mei 1843, tr. (1) Catharina Toussaint en (2) Anna Toussaint (LIV, 178).

Charles Arnoldus tr. (2) Harriet........ Bij wie:
(b) William, ged. te Colombo 28 Dec. 1845.
(c) Grezilda, ged. te Colombo 2 Juli 1848.
(d) Coenraad Frederik, ged. te Colombo 30 Juni 1850.
4. George Allen, ged. te Colombo 8 Maart 1818.
5. Annetta Bolina, ged. te Colombo 3 Juli 1825.
6. Matilda Dorothea, ged. te Colombo 29 Mei 1831.
7. Johan Carl Cypriaan, ged. te Colombo 16 Maart 1834.
8. Louis Edward, ged. te Colombo 20 Dec. 1835.

BOOM.

Johannes Boom, Luitenant, tr. Elizabeth Somer. Bij wie:
1. Anna, ged. te Tutucorin 30 Maart 1714.
2. Arnoldus Johannes, ged. te Colombo 7 Maart 1717.
3. Arnoldus Wilhelmus, ged. te Colombo 23 Apr. 1719.

BRUWAART.

A. Pieter Bruwaart van Reinberg, Boekdrukker, tr. te Colombo 20 Juli 1749 Susanna Pereira van Colombo.

B. Johannes Bruwaart van Colombo, Letterzetter, tr. (1) Anna Louisa de Soysa en (2) te Colombo 19 Dec. 1790 Anna Simonsz van Colombo. Uit het 1ste huw.:
1. Johannes Wilhelmus, ged. te Colombo 13 Maart 1768.
2. Herman Frederik, ged. te Colombo 19 Oct. 1770.

C. Carl Frederik Bruwaart tr. (1) te Colombo 12 Nov. 1797 Johanna Francina Dekker. Bij wie:
1. Johannes, ged. te Colombo 26 Apr. 1798.
2. Pieter Albert, ged. te Colombo 18 Oct. 1807 tr. Francina Elizabeth Schumaker. Bij wie:
(a) Frederik Arnoldus, ged. te Colombo 12 Oct. 1828.
(b) Diedrich Arnoldus, ged. te Colombo 7 Nov. 1830.
(c) Margareta Catharina, ged. te Colombo 13 Apr. 1834.
(d) Bernardus Martinus, ged. te Colombo 28 Mei 1836.
Carl Frederik Bruwaart tr. (2) Anna Alida de Silva. Bij wie:
3. Elizabeth Frederica, ged. te Colombo 8 Oct. 1815.

BRAKEL.
A. Hendrik Brakel van Colombo, Boekhouder, tr. te Galle 23 Nov. 1760 Maria Agneta Hendeling van Galle.
B. Philip Brakel van Sheerenberg tr. te Galle 6 Nov. 1763 Louisa de Lemmo van Galle, wed. v. Willem Schild.

BUULTJENS.
A. Willem Buultjens van Noteboom (Nussbaum ?), tr. te Galle 2 Mei 1780 Elizabeth Adriaansz van Galle. Bij wie:
1. Dirk.
B. Hendrik Buultjens van Galle tr. te Galle 12 Oct. 1788 Dorothea Elizabeth Schrijver van Bimblipatnam. Bij wie:
1. Wilhelmus Martinus, ged. te Galle 14 Oct. 1792.
2. Cornelis Henricus, ged. te Galle 20 Apr. 1794, tr. Johanna Elizabeth Steijnholster. Bij wie:
(a) Jonathan Henry, ged. te Galle 26 Juli 1829.
C. Abraham Buultjens tr. Henriette van Geyzel (L., 543; LIV, 114, 177). Bij wie:
1. Helena Dorothea, ged. te Galle 25 Juli 1830.
2. Johannes Frederik, ged. te Galle 19 Aug. 1835.
3. Carlina Henriette, ged. te Galle 9 Sept. 1838.

BRINKMEIJER.
Barent Brinkmeijer van Colombo tr. te Colombo 8 Mei 1707 Susanna de Vlaming van Colombo, wed. v. ....

BAUDITZ.
John Justus Bauditz van Hamburg tr. te Colombo 9 Nov. 1788 Christine Alwis van Colombo.

BOSSIER.

A. Jan Bossier van Sint (-Truyden?) tr. te Colombo 29 Apr. 1708 Antonica Dias van Colombo. Bij wie:
   1. Mariana, geb. te Colombo Mei 1702.
   2. Johannes, ged. te Colombo 1704.
   3. Louisa, ged. te Colombo 1 Mei 1707.
   4. Jan Hendrik, ged. te Colombo 17 Maart 1709.

B. Pieter Jacobus Bossier van Hoogstraaten tr. te Colombo 9 Nov. 1755 Catharina Naija van Colombo.

BRUKET.

Jacob Bruket van Orange tr. te Colombo 15 Aug. 1706 Dona Louisa van Colombo. Bij wie:
   1. Francina, ged. te Colombo 14 Aug. 1707.

BREQUET.

Louis Brequet van Neuchatel, Predikant b.h. Regt. de Meuron, tr. te Galle 14 Sept. 1788 Anna Catharina Gilaauw van Galle, wed. v. Johan Frederik Christiaan Brandes, Kapt. d. militie te Batavia.

BERTRAND.

Johan Bertrand tr. Bertina Gomez. Bij wie:
   1. Johan Reinholt, ged. te Colombo 17 Juli 1763, tr. Susanna Frederica Boetz. Bij wie:
      (a) Anna Henrica, ged. te Colombo 27 Apr. 1794.

BARENGER.

Pierre Barenger, van Genève, tr. (1) te Colombo 29 Juli 1792 Cecila Corea en (2) 16 Apr. 1797 Margarita Petronella Chisstoffelsz. Bij wie (2de huw.):
   1. Johanna Louisa, ged. te Colombo 4 Febr. 1768.
   2. Johanna Louisa, ged. te Colombo 18 Mei 1800.
   3. Carolina Theresia, ged. te Colombo 4 Jan. 1807.
   4. Johannes Ludovicus, ged. te Colombo 4 Jan. 1810.

BAUERLE.

A. Mathys Bauerle, van Heidenheim, tr. te Colombo 18 Apr. 1798 Eliza Francina Gerlach (LIII, 578). Bij wie:
   1. Frederica Francina, } ged. te Colombo 31 Jan. 1802.
   2. Johannes Frederik, }

B. Johannes Bauerle, van Heidenheim, tr. te Colombo 2 Juni 1799 Petronella Muller, wed. Muller.

BERTRAM.

A. Arnoldus Bertram, van Haarlem, tr. te Galle 5 Apr. 1767 Susanna Fransz. van Galle.

B. Frans Bertram, van Galle, tr. te Galle 29 Sept. 1793 Elizabeth Cornelia Magellan van Galle.

C. Jan Godlieb Bertram, van Colombo, tr. (1) te Colombo 1 Febr. 1795 Maria Philipina Kunst (LIII, 697) van Colombo. Bij wie:

1. Sophia Amelia, ged. te Colombo 25 Dec. 1795.

Hij tr. (2) te Colombo 16 Sept. 1798 Gertruida Cornelia Erfson, wed. v. Jan Frederik Rühne (LII 43). Bij wie:

2. Anna Gertruida, ged. te Colombo 12 Mei 1805.
3. Cornelia Henrica, ged. te Colombo 7 Febr. 1808.

BREMER.

Hendrik Willem August Bremer, van Pinia(?), tr. te Colombo 27 Aug. 1747 Elizabeth Wolf van Colombo. Bij wie:

1. Francis Albertus, ged. te Colombo 4 Oct. 1750.
2. Johannes Philippus, ged. te Colombo 12 Nov. 1752.

BRACKER.

A. Pieter Bracker, van Stuer, tr. (1) te Galle 9 Juni 1776 Maria de Bruyn; (2) te Galle 16 Febr. 1783 Elizabeth Louise Gerssen van Galle en (3) te Galle 13 Maart 1785 Helena Jansen van Galle. Uit het 3de huw.:

1. Willem Cornelis, ged. te Tutucorin 16 Aug. 1786.
2. Petronella Helena, ged. te Tutucorin 29 Juli 1787.
3. Johannes Harmanus, ged te Tutucorin 31 Jan. 1790.
4. Anna Maria Louisa, ged. te Tutucorin 19 Febr. 1792.

B. Pieter Antonij Bracker, van Galle, tr. te Colombo 14 Febr. 1802 Maria Mardappa van Colombo. Bij wie:

1. Helena Justina, ged. te Colombo 5 Dec. 1802.

BOSSCHART.

Johannes Bosschart van Amsterdam, Dispencier te Galle 1692. † vóór Juni 1699, tr. te Colombo 2 Febr. 1673 Engeltje Pietersz van Negapatnam. Bij wie:

1. Johannes, tr. Helena de la Porte (XLIX, 109). Bij wie:
   a. Helena, ged. te Galle 31 Juli 1712.
2. Pieter, tr. Jacomina Sanders, Bij wie:
   a. Maria Jacomina, ged. te Galle 7 Mei 1724.

BOETZ.

Johan Godfried Boetz tr. Francina Simonsz. Bij wie:

1. Susanna Frederica, ged. te Colombo 6 Aug. 1769.
2. Johan Hendrik Christiaan, Assistent, ged. te Negombo 20 Juli 1772, tr. te Colombo 3 Mei 1795 Carolina Robertina Adamsz. Bij wie:
   a. Frederik Godfried, ged. te Colombo 27 Apr. 1796.
3. Maria Sophia Elizabeth, ged. te Colombo 10 Maart 1776.

DE BRUNO.

Willem de Bruno tr. (1) Francina Louisa Flock. Bij wie:

1. Francina Ignatia, ged. te Galle 11 Maart 1792.

Hij tr. (2) Agnita Gijsberta Hendeling. Bij wie:

2. Sara Wilhelmina, ged. te Galle 17 Mei 1746.
3. Agnita Henrietta, ged. te Galle 8 Juni 1749.
4. Louisa Isabella, ged. te Galle 10 Oct. 1751.
5. Magdalena, ged. te Galle 25 Oct. 1753.
6. Willem, ged. te Galle 29 Mei 1757 tr. (1) Jubella Elizabeth Hendeling. Bij wie:
1. Willem, ged. te Galle 17 Jan. 1779.

Willem tr. (2) te Galle 23 Juli 1786 Johanna Florentina Ludowijn van Galle.

B. Johannes de Bruno, van Galle, Assistent, tr. te Galle 18 Nov. 1794 Anna Cornelia Hendeling van Galle, wed. van Jan Schut, Boekhouder.

DE BERTO.

Lourens de Berto, van Calais, tr. te Galle 4 Juli 1756 Jubica...... Bij wie:

1. Martha Margareta, ged. te Galle 9 Juli 1752.
2. Adriaan Lourens, ged. te Galle 19 Juli 1755, tr. te Galle 26 Mei 1771 Leonora Woutersz van Galle.

BELLEKE.

A. Johan Christiaan Belleke tr. Anna Juliana du Port. Bij wie:

1. Daniel Christiaan, ged. te Negombo 8 Sept. 1769.
2. Justina Elizabeth, te Kalutara 14 Febr. 1781.

B. Johan Fredrik Belleke tr. Anna Henrietta Meynert. Bij wie:
Anna Elizabeth, ged. te Colombo 15 Mei 1796.

BRASCH.

Joachim Brasch tr. Anna Gertruida Sliggers. Bij wie:

1. Frederik Thomas, ged. te Calpentyn 1 Apr. 1767.

2. Johan Hendrik, ged. te Chilaw 10 Sept. 1773.
3. Jacob Frederik, ged. te Calpentyn 13 Mei 1775.

BILLING.

A. Jan Willem Billing, van Saksen, tr. (1) te Colombo 18 Juni 1769 Louisa Rodrigo, wed. v. Jan Jansz, Kwartiermeester; (2) te Colombo 18 Oct. 1772 Clara Commara van Colombo en (3) te Colombo 24 Sept. 1775 Henrietta Adriana Bakker van Colombo. Bij wie (3de huw.):
1. Sara Wilhelmina, ged. te Colombo 19 Oct. 1783.

B. Fredrik Jacob Billing, van Strohkirchen, Onderkoopman, tr. te Tutucorin 19 Nov. 1796 Apolonia Magdalena van Angelbeek van Batavia. Bij wie:
1. Johan Gerrard, ged. te Colombo 25 Oct. 1771.
2. Willem Ehrenfried, ged. te Colombo 22 Dec. 1782.
3. Christiaan Hendrik, ged. te Colombo 16 Juli 1786.

BREBISCH.

Jan Balthazar Brebisch tr. Elizabeth Jansz. Bij wie:
1. Eleanora, ged, te Rulutara 12 Dec. 1755.
2. Johan Jacob, ged, te Kalutaea 28 Oct. 1757.
3. Johan Frederik, ged. te Kalutura 13 Oct. 1758.
4. Johan Hendrik, ged. te Kalutura 18 Apr. 1759.
5. Jan, ged. te Kalutara 3 Juli 1762.
6. Anna Elizabeth. ged. te Kalutara 16 Jan. 1763.

BIJSAK.

Isaac Bijsak tr. Anna Sitters. Bij wie:
1. Arnoldus Johannes, ged. te Tutucorin 20 Juli 1755.
2. Arnoldus Hartwich, ged. te Tutucorin 14 Nov, 1756.

BATTA.

A. Jean Henry Batta van Deone (Deori?), tr. te Colombo 2 Mei 1790 Maria Francina Hazelmeijer van Colombo.

B. Jan Coenraad Batta tr. Johanna Philipina Meijer. Bij wie:
1. Eliza Wilhelmina, ged. te Colombo 15 Juni 1823.

C. John Gray Batta tr. Henrietta Elizabeth .... Bij wie:
1. John Enfield, ged. te Colombo 16 Juli 1848.
2. Emmeline, ged. te Colombo 8 Sept. 1850.

BOLONJE.

A. Andreas Bolonje tr. Susanna Jansz. Bij wie:
1. Gerrit, } ged. te Galle 18 Juni 1741.
2. Agneta, }

B. Johannes Bolonje tr. (1) Christina Moulin. Bij wie:
1. Anna Christina, ged. te Colombo 3 Apr. 1740.
Hij tr. (2) Johanna Dircksz. Bij wie:
2. Jacob Johannes, ged. te Colombo 24 Maart 1748.

C. Adrianus Bolonje van Galle tr. te Galle 18 Nov. 1753 Maria Battus van Galle. Bij wie:
1. Maria, ged. te Galle 19 Oct. 1755.
2. Petronella, ged. te Galle 29 Jan. 1757.

D. Pieter Bolonje van Galle tr. te Galle 3 Febr. 1735 Catharina de Silva van Galle. Bij wie:
1. Antonij, ged. te Galle 8 Jan. 1730.
2. Jacob, ged. te Galle 6 Maart 1735, tr. te Galle 27 Juli 1763 Christina de Silva van Galle.
3. Francina, ged. te Galle 3 Nov. 1739.

E. Johannes Bolonje van Galle tr. te Galle 21 Oct. 1764 Isabella Caspersz van Colombo.

BOELE.

A. Pieter Boele van Dordrecht tr. (1) Anna van der Kaas; (2) te Galle 31 Oct. 1737 Christina Jansz van Galle.

B. Jacob Boele van Sluis, Schoolmeester, tr. te Colombo 27 Juni 1723 Sibilla Pool van Galle. Bij wie:
1. Anna Christina, ged. te Colombo 11 Juni 1723.

BOELENS.

Bessie Boelens, † vóór 13 Juni 1721, tr. Philippa Hendriksz. Bij wie:
1. Christina, ged. te Colombo 24 Nov. 1734.

BUSING.

A. Eylert Busing van Oldenburg, Assistent, tr. te Galle 3 Aug. 1766 Catharina Dorothea Prevo van Colombo.

B. Christiaan Busing tr. Margareta Johanna...... Bij wie:
1. Johan Ernst, ged. te Colombo 20 Mei 1792.

BRINKMAN (LII, 498; XLVIII, 512).

A. Frans Nicolaas Brinkman van Esserhausen tr. te Colombo 9 Febr. 1738 Hendrina Carlier. Bij wie:
1. Johanna, ged. te Colombo 11 Sept. 1746.
2. Willem, ged. te Colombo 15 Dec. 1748.
3. Hendrik, ged. te Colombo 19 Juli 1739, tr. Helena Johanna.

B. Johannes Brinkman van Colombo, Assistent, tr. aldaar 16 Oct. 1768 Adriana Betger „verlatene huisvrouw" van Jan Godfried Ebert.

C. Robert Brinkman tr. Maria Dias. Bij wie:
 1. Gerrit, ged. te Colombo 5 Jan. 1661.

D. Jan Philip Brinkman van Quedlinburg tr. te Colombo 2 Mei 1751 Anna Wijnand van Jaffna, wed. v. Jacob Willem Landsmith, Chirurgijn.

E. Jan Brinkman van Dokkum tr. te Galle 16 Apr. 1786 Maria Henrietta La Tour van Galle.
Paulusz. Bij wie:
 1. Hendrina Adriana, ged. te Colombo 16 Apr. 1769.
 IV. Adriana Gertruida, ged. te Colombo Mei 1742.
 V. Jonas, ged. te Colombo 3 Mei 1745.
 VI. Henrietta Huberta, ged. te Colombo 16 Apr. 1752.
 VII. Petronella Hendrina, ged. te Colombo 12 Mei 1754.

BONUM.

Jan Bonum van Amsterdam, Chirurgijn, tr. te Colombo 12 Apr. 1722 Christina Stadlander van Colombo. Bij wie:
 1. Jan, ged. te Colombo 14 Maart 1723.

BEIJERMAN.

Christiaan Beijerman van Rodenburg, Chirurgijn, tr. te Colombo 26 Dec. 1762 Robertina Gevertsz van Colombo, wed. van Reynier de Jood, Assistent.

BRALLE.

Jan Bralle tr. Maria de Silva. Bij wie:
 1. Bartholomeus, ged. te Colombo 1703.

BAGILET.

Robert Cornelis Bagilet van Galle tr. te Colombo 27 Mei 1736 Merciana Ledulx van Colombo.

BAILLET.

Isaac Baillet van Puch tr. Johanna Perera van Negombo. Bij wie:
 1. Catharina, ged. te Galle 26 Dec. 1714.
 2. Johannes, ged. te Galle 15 Maart 1715.
 3. Elizabeth, ged. te Galle 27 Nov. 1717.
 4. Johanna, ged. te Galle 15 Oct. 1719.

DE BUCQ.

Cornelis de Bucq van Utrecht, Predikant, † 1725, tr. te Colombo 13 Sept. 1722 Magdalena de Vries.

BOXBERGEN.

Jurgen Coenraad Boxbergen van Halberstadt, Chirurgijne tr. te Colombo 28 April 1725 Anna Maria Kloege (Kluge) van Jaffna (LII. 441).

BOELRIG.

Antonij Boelrig van Delmanshorst, Qr. Meester, tr. te Colombo 19 Nov. 1786 Catharina Elizabeth Claasz van Colombo, wed. v. Johan Christiaan Halle.

BERCHEM.

Johan Berchem van Amsterdam, Kapt. d. mil., tr. te Colombo 12 Juli 1750 Susanna Petronella van de Rondewerken van Colombo, wed. v. Gerrardus Kerssen, Opperkoopman.

BAUER.

Jurgen Rudolph Bauer van Breslau, 2de meester, tr. te Colombo 27 Jan. 1754 Regina Margarita Fritsons van Colombo.

BERRADO.

Jacob Berrado van Genua tr. (1) Johanna Pereira en (2) te Colombo 24 Juli 1785 Johanna Jansz van Colombo.

DE MEURON-BULLOT.

Johan Pieter de Meuron-Bullot, Kol. v. h. Regt. de Meuron, verdronken te Madras 29 April 1803, tr. Elizabeth Allemand. Bij wie:

1. Anna Brigantina Petronella, ged. te Colombo 7 Sept. 1788, verdronken te Madras 29 April 1803.
2. Samuel, ged. te Colombo 28 Febr. 1790.
3. Elizabeth Johanna, ged. te Colombo 11 Mei 1794.

DE MEURON-DE BOVERESSE.

Henry David de Meuron-de Boveresse, Majoor v. h. Regt. de Meuron, geb. te Neufchatel, verdronken te Seringapatnam 23 Sept. 1804, tr. Jeanne Marie Roger de Sedan, geb. 1755 te St. Thomas 17 Aug. 1805. Bij wie:

1. Charles Frederick, ged. te Colombo 10 Apr. 1791.

BOVERYN.

Bartholomeus Boveryn van Turena (Piemont) Regt. de Meuron, tr. te Galle 10 April 1791 Adriana Engel van Galle.

BILLAIN.

Pierre Charles Billain van Vernou (Regt. Luxemburg) tr. te Colombo 14 Febr. 1784 Dona Elizabeth van Colombo, wed. van Johan August Haupt.

BERTIN.

René Francois August de la Motte-Bertin, Kapt. v. h. Regt. Luxemburg, tr. te Colombo 4 Febr. 1787 Jacomina Christina von Sohsten (LII. 130), wed. van Johan Jacob Coquaart, Kolonel.

VON BRAUNHOFF.

Christopher Sigismond von Braunhoff van Mittau (Koerland), Vaandrig, tr. te Colombo 4 Juni 1786 Carolina Catharina Jacobs, van Colombo. Bij wie:

1. Johannes Christopher, ged. te Colombo 18 Maart 1787, tr. Anna Catharina Werkmeister. Bij wie:
   a. Johanna Elizabeth, ged. te Manaar 28 Febr. 1812.

BLONDEEL.

Johanes Blondeel van ter Goes, Ondermeester, tr. te Colombo 8 Febr. 1758 Johanna Fybrandsz van Colombo, wed. van Dirk van Geyzel (L. 543; LII, 565, 629; LIV. 114, 177). Bij wie:

1. Anna Catharina, ged. te Colombo 12 Aug. 1759.
2. Willem Cornelis, ged. te Colombo 20 Mei 1764.

BOYER.

Laurens Boyer van Montpellier (Langedoc), Kapt. v. h. Regt. de Meuron, tr. te Colombo 25 Jan. 1795 Aletta Louisa Margareta Olweg van de Kaap G/H., wed. van André Reborg, Chirurgijn v. h. Regt. de Meuron.

BAUWENS.

Johan Daniel Bauwens tr. te Colombo 18 Dec. 1796 Adriana Philipina de Silva.

BÄ(of AE)R.

Jean Thomas Bär van Hammerswijl(?), Lt. v. h. Regt. de Meuron, geb. 22 Juli 1769, † te Delft 23 Dec. 1832, tr. te Colombo 5 Juli 1795 Sybrandia Theodora Albertina Schorer van Trincomalie, geb. 29 Mei 1798, † te Delft 15 Mei 1854.

BRACHE.

Carl Diedrich Brache van Brunswijk, tr. te Colombo 14 Mei 1786 Maria Elizabeth Claasz van Colombo.

BROHIER.

.... Brohier tr........... Bij wie:

I. Jan, Kapt. d. artill., tr. Magdalena Elizabeth van Hek, wed. Albertus Cramer (LII. 38, LI. 44).

II. Philippus Mattheus tr.......... Bij wie:
Jan, Kapt. bij de Grenadiers daarna Provincial Judge, geb. te Jersey, † te Colombo 1802, tr. (1) Quiteria Fernandez, ged. te Colombo 27 Mei 1759, d.v. Gabriel Fernandez en v. Johanna Suaris en (2) te Colombo 13 Febr. 1791 Isabella Fernandez.

Uit het 1ste huw.:

1. Susanna Isabella tr. 23 Aug. 1795 Johan Godfried Koch van Jaffna Lt. d. artill.
2. Jan Hendrik, ged. te Colombo 20 Jan. 1782.
3. Jan Hendrik, ged. te Colombo 10 April 1785.
4. Julia, ged. te Colombo 11 Juni 1786, tr. (1) 14 Aug. 1803 Harmanus Rutgerus van Ebbenhorst van Jaffna; (2) James Henry Hughes.
5. Augustus Philippus Mattheus, ged. te Colombo 22 Maart 1789.

Uit het 2de huw.:

6. Pieter Isaac (volgt).
7. Francis Jacob Ferdinand Boyle, geb. te Jaffna, † te Colombo 28 Dec. 1846.
8. Nathaniel Godfried Pearce (volgt).
9. Willem Rudolph, ged. te Colombo 11 Nov. 1798.

Pieter Isaac, geb. te Jaffna 13 Mei 1792, † te Colombo 5 Dec., 1857, tr. 23 Oct. 1815 Anna Louisa Elizabeth von Ranzow. Bij wie:

I. Charlotte Amelia, ged. te Colombo 11 Aug. 1816, tr. aldaar 5 Febr. 1840 J. F. Meier.
II. Anna Elizabeth, ged. te Colombo 19 Juli 1818.
III. Willem Frederik, ged. te Colombo 19 Nov. 1820.
IV. Anna Henrietta, ged. te Colombo 12 Mei 1822.
V. John Robert, ged. te Colombo 27 Juni 1824, tr.... † te Colombo 5 Juli 1861. Bij wie:
(1) eene dochter geb. 8 April 1846.
(2) Robert Willem Mathew, ged. te Colombo 3 Dec. 1848.

(3) James Hope, ged. te Colombo 30 Juni 1850.
VI. Antonette Carolina, ged. te Colombo 21 Mei 1826.
VII. Petronella Charlotta, ged. te Colombo 21 Mei 1829.
VIII. Eliza Georgiana, ged. te Colombo 25 Sept. 1831, tr. 28 Oct. 1850 Eugene Godwin Sissouw (LI. 333).
IX. Jane Frances ged. te Colombo 10 Nov. 1833 tr. te Colombo 24 Mei 1858 F. D. Koelmeyer.
X. Richard Annesley, geb. te Colombo 27 Maart 1836.

Nathaniel Godfried Pearce, † te Kandy 29 Juli 1861, tr. Wilhelmina Gertruda Spaar. Bij wie:
I. James Herris, ged. te Colombo 4 Mei 1823, tr. Louisa Catharina Loftus. Bij wie:
(1) Juliet Nancy, ged. te Colombo 26 April 1846,
(2) Nathaniel Lorenzo, ged. te Colombo 12 Mei 1847.
(3) Jean Boyle, ged. te Colombo 10 Aug. 1848.
II. Francis Harriet, geb. 1824, tr. te Kegalle 27 Jan. 1840 A. van der Wall.
III. Eliza Petronella Georgiana, ged. te Colombo 28 Aug. 1825, tr. te Kegalle 28 Jan. 1841 Charles Louis van der Wall.
IV. Francis Allen, ged. te Colombo 12 Aug. 1827.
V. Louisa Dorothea, ged. te Colombo 24 Mei 1829.
VI. Anna Gertruida, ged. te Colombo 18 Sept. 1831.
VII. Emelia Petronella, ged. te Colombo 7 Sept. 1834, tr. 11 Mei 1857 A. W. la Brooy.

VAN BARNEVELD.

A. Gerrit van Barneveld tr. Catharina Wichelhuyzen. Bij wie:
1. Joan Gerritsz, ged. te Colombo 30 Oct. 1707.

B. Pieter van Barneveld van Uithoorn, Ondermeester, tr. te Galle 26 Mei 1765 Cornelia Catharina Fock (LII. 500).

BECHT.

Johannes Becht tr. Cecilia........ Bij wie:
1. Henricus, ged. te Colombo 15 April 1787.

VAN BEEST.

Hermanus van Beest tr. Francina van Geleyn. Bij wie:
1. Matthijs, ged. te Colombo 26 April 1709.

BLESWIJK.

A. Joris Jansz Bleswijk tr. Christina.......... Bij wie:
1. Joris, ged. te Galle 1709.

B. Hendrik Bleswijk tr. te Colombo 21 Dec. 1755 Maria Dias van Colombo.

C. Abraham Bleswijk van Colombo tr. (1) te Colombo 23 Mei 1751 Maria Fernando van Colombo; (2) te Colombo 5 Aug. 1753 Cleopatra de Silva van Colombo.

BREVIS.

Jan Balthazar Brevis van Berlijn, Chirurgijn, tr. (1) te Colombo 2 Nov. 1749 Anastasia Perera van Colombo; (2) te Colombo 20 Sept. 1754 Elizabeth Jansz van Colombo.

BROBERG.

Lourens Fredrik Broberg van Stockholm, Kapt. d. artill., tr. te Colombo 28 Dec. 1794 Arnolda Jacoba van Cuylenburg (L. 540). Bij wie:

I. Pieter Johannes, ged. te Colombo 29 Jan. 1797.

BODEMZIEK (BOHNENSIEG ?). Verg. LIV, 253.

Frederik Willem Bodemziek van Segelhorst, Schoolmeester tr. (1) te Galle 24 Mei 1763 Gertruida Fransz van Galle; (2) te Galle 19 Maart 1769 Cornelia Buys van Colombo; (3) te Galle 3 Maart 1771 Anna Cornelia van Ende van Galle.

BUSSCHOP.

A. Johannes Busschop tr. Maria Speelder. Bij wie:

I. Johannes, ged. te Galle 1 Juli 1703.

II. Johannes, ged. te Galle 21 Dec. 1704.

B. Johannes Hendrik Busschop tr. Petronella Rheevoet. Bij wie:

I. Leonard, ged. te Galle 16 Nov. 1732.

C. Michael Busschop van Dresden tr. Madeleine...... Bij wie:

I. Catharine, ged. te Galle 2 Dec. 1708.

VAN DEN BROECK (LII. 136).

Gijsbert van den Broeck tr. Leonora Lanson. Bij wie:

I. Gertruid, ged. te Galle 25 Mei 1710.

II. Maria, ged. te Galle 31 Oct. 1712.

III. Magdalena, ged. te Galle 1 Dec. 1720.

BRUGMAN.

A. Johannes Brugman van Amsterdam tr. te Colombo 23 Juli 1780 Johanna Maria Perera van Colombo.

B. Andries Brugman van Amsterdam tr. te Galle 13 Oct. 1793 Jacoba Salomina van Sieling van Galle.

BRONET.

Joseph Bronet van Dorsten tr. te Colombo 25 Juli 1779 Do-

minga de Silva van Colombo, wed. van Andries Wijnberg.

BAMER.

Hendrik Bamer tr. Elizabeth Faber. Bij wie:
I. Johannes, ged. te Colombo 5 Maart 1729.

BOLT.

A. Joost Herman Bolt tr. (1) Susanna............ Bij wie:
I. Coert Willem, ged. te Galle 23 Sept. 1714.
Joost Herman Bolt tr. (2) Regina de Saat. Bij wie:
II. David, ged. te Galle 8 Maart 1720.

B. Hendrik Bolt van Galle tr. (1) te Galle 26 Maart 1738 Dominga Dircksz van Colombo. Bij wie:
I. Magdalena ged. te Galle 26 Oct. 1738.
Hij tr. (2) Louisa Tonnon. Bij wie:
II. Frans, ged. te Galle 4 Dec. 1740.
III. Willem Hendrik, ged. te Galle 21 April 1743.

BEVERWIJK.

Claas Beverwijk van Amsterdam tr. (1) te Galle 16 Juni 1754 Johanna Dias van Galle en (2) te Galle 29 Juni 1755 Anna Maria Adriaansz van Galle. Bij wie:
I. Abraham Claasz, ged. te Galle 13 Febr. 1756.
II. Christoffel, ged. te Galle 8 Jan. 1758.

BLANKENBERG.

A. Matthijs Blankenberg tr. Louisa Gerritsz. Bij wie:
I. Elizabeth, ged. te Galle 13 Juni 1723.

B. Gerrit Blankenberg van Galle tr. aldaar 25 Juli 1756 Florentina Fransz van Galle.

BOSCHEYDEN.

Adriaan Boscheyden van Utrecht tr. te Galle 5 Febr. 1755 Sara Lanson van Galle.

BRETT.

John Brett van Ierland tr. te Galle 21 Mei 1795 Frederica Jacoba Rothe van Galle.

BRIEL.

Johan Willem Briel van Hanau tr. te Galle 20 Febr. 1763 Maria Adriana van Seventer van Galle.

BRIET.

Carl Briet van Kom....wijk(?) tr. (1) Elizabeth Andriesz en (2) te Galle 1795 Johanna Catharina van Poulier van Galle (XLIX. 521).

Blommert.

Abraham Blommert van Manaar tr. te Galle 20 Sept. 1767 Catharina Elizabeth Hogermus (Hogermans?) van Galle.

Bommert.

Wouter Bommert tr. Francisca Jansz. Bij wie:

I. Elizabeth, ged. te Galle 19 Dec. 1723.
II. Pieter, ged. te Galle 24 Febr. 1726.

Berman.

Leendert Berman van Ouwerkerke tr. te Galle 12 Mei 1771 Wilhelmina van der Sloot van Galle.

Bosgaard.

Willem Bosgaard van Amsterdam tr. (1) Grietje van Dijk; (2) te Galle 29 Aug. 1773 Margareta Petronella.... van Negapatnam.

Bovyn.

Adriaan Bovyn tr. Susanna de Koster. Bij wie:

I. Maria Susanna, ged. te Colombo 25 Dec. 1740.

Bossen.

Hendrik Bossen van Bremen, Opperstuurman, tr. te Colombo 24 Juli 1735 Maria de Wit van Colombo. Bij wie:

I. Maria Alida, ged. te Colombo 8 Juli 1736.

Brink.

A. Ernst Pieter Gustaaf Brink tr. Johanna Petronella Hoebert. Bij wie:

I. Johan Willem, ged. te Colombo 12 Mei 1774.

van Brink.

Hendrik Frederik van Brink tr. Anna Maria Perera. Bij wie:

I. James Willem, geb. te Colombo 4 April 1833, }
II. Louis Godfried, geb. te Colombo 12 Jan. 1835, } ged. te Colombo 18
III. Louisa Eliza, geb. te Colombo 10 Mei 1839, } Oct. 1840.
IV. Arnoldina Elizabeth Bernardina, ged. te Colombo 13 Maart 1842.
V. Henrietta Wilhelmina Rudolphina, ged. te Colombo 23 Febr. 1845.

van den Brink.

Jan Hendrik van den Brink tr. Elizabeth Antoni. Bij wie:

I. Louisa, ged. te Colombo 11 Sept. 1735.

Beeker.

Harmanus Beeker van Hester (?), Vaandrig der burgerij, tr. (1)

Isabella van der Laan en (2) te Colombo 8 Nov. 1789 Francina Gertruida Nassau van Colombo.

BREDERO.

David Willem Bredero tr. Elizabeth Andriesz. Bij wie:

I. Susanna Catharina, ged. te Colombo 1738.

BERVELING.

Willem Berveling van Amsterdam tr. te Colombo 22 Sept. 1743 Catharina Hoepels (L. 538). Bij wie:

I. Isabella Cornelia, ged. te Colombo 25 April 1745.

BOEGMAN.

Jan Andreas Boegman tr. Ziewilla (Cyrilla?) Basqua. Bij wie:

I. Johannes Pieter, ged. te Colombo 17 Jan. 1795.

BODE.

Lodewijk Bode tr. Emma Maria Christie. Bij wie:

I. Carolina Frederica Christina, ged. te Colombo 13 Mei 1792.

BEUGEN.

Jan Beugen tr. Regina Hendricksz. Bij wie:

I. Johanna Gertruida, ged. te Colombo 5 Maart 1747.

II. Anna Catharina, ged. te Colombo 9 Nov. 1749.

BRUGSCHE.

Hans Lodewijk Brugsche tr. Paulina Fernando. Bij wie:

I. Maria Elizabeth Christina ged. te Colombo 19 Sept. 1756.

BURUKER.

Johan Paul Buruker van Lentschna tr. 23 Juni 1793 Maria Magdalena Goodwill van Galle. Bij wie:

I. Dorothea Maria Carolina, ged. te Colombo 22 Febr. 1795.

GENEALOGIËN OF GENEAL. GEGEVENS VERZOCHT

OMTRENT DE VOLGENDE GESLACHTEN EN PERSONEN:

1. *Van Herwaarden* (Tiel, wapen ?)
   in het bijzonder Herman Jeliszn. v. H. × Gysselken van Vinceler, levend ± 1600. Hij † voor 1621 (op Vreemdgeding Signaat Tiel, 19 Maart 1621).
2. *Van Vinceler* (Veluwe, Betuwe, in zilver een rood kruis) i.h.b. Gysselken v. V. voornoemd.

Haar sterfdag? Zij woonde waarschijnlijk eerst te Tiel, later te Huissen en † na 1650.

3. *Vos* (Nijmegen; in goud een klimmende roode vos) i. h. b. Heymerik Janszn. V. × Johanna de Hoogh. Hij komt Ao 1668 voor, op den vierden band, van den beker van het schippersgild te Nijmegen (Catalogus mus. v. Oudh. aldaar pag. 224).

4. *de Hoogh* (Betuwe, wapen?) waaruit o.a.

Jan de Hoogh × N. N.

Dirk de Hoogh	Paulus de Hoogh
×	×
N. N.	N. N.
Johanna de Hoogh	Elisabeth de Hoogh
×	×
Heymerik Janszn. Vos, voornoemd	Dirk Verheyden.

5. *Hack* (Tiel; in zilver een schuingeplaatste roode schaar) i.h.b. Hendrickske Gevertsdr. H. × Tiel 7 Aug. 1736 Evert Hermansz. (toenaam onbekend).

6. *Versteegh* (Tiel, wapen?)
i.h.b. Otto Stevenszn. V. weeshuismeester te Tiel × Tiel 10 Juli 1669 Clara Evertsdr. (toenaam?) dr. van Evert Hermanszn. en Hendrickske Gevertsdr. Hack voornoemd.

7. *Blo(e)m* (Nijmegen; wapen?)
i.h.b. Gerrit B. (zoon van Rijn B.) × Gijsken Hermansdr. levende ± 1650.

W. D.

Binckes. — „Weet ook iemand: waar zich thans bevindt het „portret van den Commandeur *Jacob Binckes* en van zijne bruid „*Ingena Rotterdam*, dat, tijdens de uitgaaf van Mr. de Jonge's Geschiedenis van het Ned. Zeewezen in het bezit was van den Burgemeester Lemker te Kampen en 2° of en zoo ja welke portretten er meer van dezen zeeheld bestaan?

Sneek. S. H.

Eene Mevr. de Wed. Binkes woont of woonde althans kortgeleden (zie Haagsch adresboek van 1904 of daaromtr.) te 's Hage. Wellicht is bedoelde dame in de gelegenheid den vrager in te lichten. Moet de naam „Lemker" niet „Lemke" luiden? RED.

Een tot dusver vergeten tak der Van Teylingen. — In het door James de Fremery bewerkte „Supplement op het Oorkondenboek v. Holland en Zeeland", 1901 (Nal. 3, 42) treft men aan in 1283 „Florentius, frater domini de Telynghe" als leenman van Teilingen voor 40 sc. van de *Winter*bede te Voerhout.

Het is wel niet twijfelachtig of deze, hetzij dezelfde persoon, hetzij de vader geweest zij van zekeren *Toykin*, vermeld o.a. bij Hamaker, (Rekeningen der graaflijkheid van Holland) aldus: 1317 leenmannen van *Herfst*beden „Vorhoute......ende Gherid Toykins broeders van Theylingen, 9, pd. Lisse deselve broeders, 25 sc." (I, 67); 1334 d° d°. „In Vorhoute Gherid van Nortivike ende Toyken erfnamen. In Lisse denselven erfnamen, 26 sc." (I, 225); 1343 d° d°. „In Voirhout Florijs Willem Toykijns 1. 5 pd. ...... In Lisse Toykins erfnamen 25 sc." (II 41).

Ik zal niet verder uitweiden over dezen Toykin, om hem niet te verwisselen met een ander van denzelfden voornaam, die volgens de oorkonden niets met dezen Van Teylingen gemeen heeft. Ik wil alleen dit zeggen, dat tengevolge van bovenstaande aanteekeningen de geslachtlijst van deze familie kan worden aangevuld als volgt: Toykin van Teilingen liet twee zoons na, te weten: a. Willem, die een zoon naliet, genaamd Florijs; b. Gherid.

Stockholm, 26 Maart 1906. HANS TOLL.

KUNSTGESCHIEDENIS.

HAARLEMSCHE HORLOGEMAKERS.

Reeds meermalen is in De Navorscher gewag gemaakt van de Haarlemsche horlogemakers. In de 1ste aflev. van jg. 56 trof mij hetgeen W. P. J. O. over deze zaak mededeelde. Nu onlangs werd ik door de welwillendheid van den Heer dr. A. H. Garerr, regent van het Remonstrantsche hofje, dat opgericht is door Justus van Leeuwarden, in de gelegenheid gesteld afschrift te nemen van eenige horlogemakersrekeningen enz. uit de 18de eeuw, die ik hier laat volgen. Wellicht kan dit alles nog aangevuld worden door hetgeen in de archieven uit andere plaatsen wordt gevonden, hetgeen onze kennis, in het bizonder van de prijzen, die voor herstellingen berekend werden en van de namen, zoowel van de makers als van de onderdeelen der uurwerken, zou kunnen vermeerderen. Zooals men zien kan, komen al de namen van de horlogemakers, wier rekeningen hier overgedrukt zijn, voor op de lijst, die ik verleden jaar in De Navorscher publiceerde.

Haarlem. C. TEN BOOM.

1731 De hoer Merkman Debit
an P. Kock

Voor het schoonmaken van een oud hang orloogij en een nieu haamer angemaakt	**3—12—0**
2 nieu koorden ingezet	**0—16—0**
Nog voor dito heer een stand orloogij schoongemakt	**4— 0—0**
Voldan 5 Julij 1731	**f 8— 6—0**

Pieter Kock

Ontfangen van D Hr Pieter Merkman
Een hondert tagtigh gulds voor een gedreeven goud zak orloogie
Amsterdm 12 Sept 1731
Segge f 180.— Pieter Paulus

24 feb. 1732 De Heer Merkman oover de krogt.
Debet aan P. Kock

voor stellen van een stand horloogij de ligting en Voorloop
Verandert de saag en sluijting Verandert het doorslaan belet 7—10—0
Aan mijn voldaan Abram Clarenbeek
op den 17 Maart 1733
Perorder van mijn meester Pieter Cock.

	1734 de Hr Merkman debet aan Isaac Hasius Horlogiemaker	
23 April	Een goudt Slagh Horlogie hersteld dat qualick slaan gerepareert	f 1—18—
25 Martii	Een ander goudt Repetitie sac Horlogie schoongemaackt en hersteld en Een nieuwe onrust gem.	f 8—„—„
	Voldaan 26 Juniius 1734	f 9—18—„

uE Dienar
I. Hasius

Ik ondergeschreven beken ontfangen te hebben uijt handen van Mijn Heer Pieter Merkman d Somma van f 275— alsmeede een ouwde goude horlogie In Voldoening aan Zijn Ed: verkogt goude Repeticie gemaak J. van Ceule 's Hage No. 933 welk Repeticie ik met deeze belove dat alt geen dat in drie jaaren tijd aan deselve mogt mankeren ik aanneemt voor mijn Reekening te late maken behalvent breeken dat voor Reekening van Zijn Ed: zal zijn en dat op condicie dat mijn Heer de Repetitie aan mijn moet geven als its aan mankeert om bij mijn horlogiemaker gemaakt te werden d' drie jaaren te begine met dato dezer

Harlem den 18 July 1737
H Kok Morisco (of J. T Mori of Nori Morisco)
In d Wagenstraat t derde huis
van d Molenstraat
's Hage.

1740		
16 Maart	De heer P. Merkman debet an P. Kock Voor schoonmaken van een goud horlogie	1—4—
29 Octob^r	Een staandhorloogij Verplaast	„—16—
1741	Voor Dito Heer	
	Een staand horloogij schoongemaakt en verscheiden gaaten Verbost	4—16—
		6—16—
25 April	een staand horloogij uijt het pand oovergebracht	„—16—

Voldaan den 25 April 1741
Pieter Kock

Haarlem den 4 april 1743

Menheer Piter Merkman Debit aan david baron voor het vermaake van Een goudt orlogie met naam Piter Paulus amsterd^m de gang verholpe als ook de schuijfw^k	f —10—
Swart in de weyserplaat	—12—
Schoongemakt En in order gebragt	1—10—
	f 2—12—
Verder. voor het vermaake van Een goud repetisie met naam jan van Ceule le jeune haage de tande van de 2 groote raade regt gemakt zijnde verbooge de grng verbet.	f —18—
1 schroef aan de Veer van de groote haamer	— 6—
de Cadratur haar Effekt laate doun de dreuker vreij vant groote rat gemakt	1— 4—
het werk schoongemaakt En in ord^r	4—„—
	f 6— 8—

aug 30, Verder voor het verstellen van't silver orlogie van zijn Soon Jan Ingram Lond. 1 tap aan het onreust gemakt de gang verholpe En schoongemakt — 1—16—

Ten dank Voldaan Hrarlem — f 10—16—
den 6 Mart 1745 David Baron

Haarlem 21 Junij 1743
Menheer Mat^{s} Merkman Debit aan David Baron voor het volgende orloogis verstelt
Een niewe veer aan Een goudt slagorlogie aan het Slagwerk — f 4— „ —
1 Veertie aan de ligting van slag — —12—
voort Schoonmake van het Selve En de gang Verbeetert En in orde gebragt — 3— —

f 7—12—

Verder voor het vermaake van Een goudt repetisie het alles Slaan en niet Slaan aan dezelve gemakt de Eure doun slaan schoongemakt En in order gebragt — f 13— „ —
verder aan Een Silvere orlosie met naam Woudenberg amsterd de steuijting verholpe verder in order gebragt — „—12—

f 21— 4 —

Ten dank Voldaan Haarlem
den 3 mart 1745
David Baron.

Haarlem maij 1746
Mynheer Piter merkman Debit aan david baron voor het vermaake van Uwe goudt repetisie met naam van oeule le jeune haage En deselve in order gebragt van oly in deselve — f 1—4—
voor uwe staandt orlogie verplaats En weederom geplaast — 1—4—

Ten dank Voldaan Haarlem — f 2—8—
den 14 february 1748
David Baron.

ik ondergeschreve beken ontfange te hebbe uijt hande van mijnheer merkman de somma van 24 gulde voor een gelevert uerwerk
de weduwe mattheus noltus
den 25 november 1747,

Haarlem den 14 9ber 1749
De Heer Pieter Merkman debet
aan Jacques menil

17 ditto	2 maal UE standorlogie in orde geset	f —16—
	voort Verstelle van UE Goud repetitie het kroonrat dieper doen Ingrijpe, de Gaate verbost en in ord^{r} Gebragt	„ 2— „ —
17 10ber	voort verstelle van UE huijs^{w} Goud repetisie Een oog an de Veer Vant repetitie	„ 1— „ —
	de Veer Vant kwartierstuk Vastgehegt en een schroef an de Brug vant minuutrat	„ — „ —
	de tande Van diverse raade regt geset die Gebooge waare	„ —18—
	het Wijserwerk in ord^{r} Gebragt ent'werk schoongemaakt	„ 4— „ —
1750 29 Maart	de buijle uijt de Goude kasse vant repetitie gedaan die gevalle Waare	„ —12—

Ten dank Voldaan — f 10— 6—
den 28 7ber 1751
Jacques Menil

Haarlem den 9ber 1750

Juffrouw Van Leeuwarden Nu Huijsvrouw Van de Heer Pieter Merkman debet aan David Baron

	voor het in order stelle van UEd tafelorlogie En Vers olie ant zelve Gedaan	f 1—4—
5 Junij	Voor het Schoonmaake Van Een klijn Goud orlogie Sonder Minute de Naam van Leeuwarden En de ketting Vermaakt die Gebrooke Was	1—16—
	Voor een Sleutel	—11—
1755		
18 Octobr	Voort Vermaake En in ordr stelle van UE Zilver Zakorlogie	1—10—
	Een Sleutel ant Zilver orlogie	—12—
		f 5—13—
	Nog Voor het in order brenge Van UE huijsorlogie	—12—
	Ten dank Voldaan Haarlem den 6 Maart 1756 David Baron.	f 6—12—

Haarlem den Jare 1754
De Heer Pieter Merkman debt aan
Jacques Menil

	Voort onderhouwen Van UE. Staandorlogie verscheene 15 7ber 1754	f 3— „ —
Maij	Een Glas op Een Pinchbech orlogie	„ — 6—
23 9ber	Een ditto op UEd Goud repetitie	„ —11—
	Een dito op En Pinchbek orlogie	„ —11—
	Voldaan den 15 februarij 1755 Jacques Menil	f 4— 8—

Haarlem 1756

De Heer Pieter Merkman debet aan Jacques Menil

	Voor Een jaar onderhoud van UE Staand orlogie Verscheene 15 7ber 1756	f 3— „ —
9ber	UEd Goud repetitie in order gebragt	„ —12—
	Voldaan den 30 April 1749 Jacques Menil.	f 3—12—

Haarlem 5 Mart 1757

Mijn Heer de Heer Pieter Merkman debit aan daniel Le Terre

Een goud repetitie vermaakt met naam Cabrier Londen No 1401 Een tent in de laaste rat van de repetitiepart geset En Verders alles Weer in Order gebragt	f 3— „ —
den 26 Augustus de boove Staand repetisie in ordre gebraht	„ —12—
Voldaan Haarlem den 4 9bre 1757 Daniel Le Terre	f 3—12—

Haarlem, den 25 Augustus 1757

De Heer Pieter Merkman, debet aan Jacques Menil

Voor het in order Brengen van UE Goud Repetisie	f —18—
Voor Een jaar onderhoud van UE Staand orlogie Verscheene 15 7ber 1757	„ 3— „ —
Voldaan, den 8 April 1758 J. Menil	f 3—18—

Haarlem, den 1 Januarij 1760
De Heer Pieter Merkman debit aan Jacques Menil
voor Een jaar onderhoud van UEd staand orlogie Ver scheene den 15 7ber 1759 f 3—„—
Voor het verstelle van twee brille „ —8—

Voldaan 17 Maij 1760 f 3—8—
J. Menil

Haarlem 25 September 1770
Mejuffrouw Van Leeuwarde Weduwe van De Heer Pieter Merkman debet an daniel Le Terre
Een goudt repetisie den naam J. van Ceule Le Jeune Hage
Een nieuwe Veer in de gaande part gedaan Schoongemaakt
En in ordre gebragt f 10—„—
den 2 November Een goudt Horologie de naam m Van Leeuwarde
Haarlem de ketting vermaakt en Verders in ordre gebragt „ 1—8—

Voldaan 18 Januarij 1771 f 11—8—
Par order van mijn vader
AB Le Terre

Haarlem, den 31 7ber 1770
Mejuffrouw de Wed: Van de Heer
P. Merkman debit a Jacques Menil
Voor een Jaar onderhoud van UE. Staand orlogie Verscheene op dato f 3—„—
Voldaan den 9 februarij 1771
J. Menil

OUDHEIDKUNDE.

BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS
VAN HET
Vaderlandsche Schoolwezen (1700—1800).

DOOR

WIJLEN H. DE JAGER. [1]

In de 19de eeuw was er te Brielle meer dan ééne stadsschool en nevens de stadsscholen waren er nog particuliere scholen. Wij willen eerst handelen over stadsscholen, drie in getal, namelijk de Latijnsche school, de stadsburgerschool met armschool en de Fransche school, vervolgens over de andere scholen. Aan hetgeen wij over de scholen hebben mede te deelen, ga eene opgave van de alumni vooraf.

ALUMNI.

Tengevolge van eene schikking met Alkmaar [2] was er in 1705 weer plaats voor een alumnus van Brielle en den 15den Sept. 1704 werd de alumnusplaats in het Staten-College toegestaan aan Philippus Burchardus, zoon van den Brielschen rector Joachemus Burchardus, (Burghardus) „midts hem tot geen andere Faculteijt applicerende als tot dienst van Godes Kercke ende de schoolen deser Landen". Voor de dedicatie van theses werden dezen alumnus bij besluit van 11 Dec. 1706 30 gulden vereerd.

Op het verzoek van den Brielschen predikant Abraham Huijberts om zijn neef Cornelis Huijberts „met de vacante alumnusplaetse in de academie van Leijden wegens dese stad te beneficieeren", werd den 9den Jan. 1708 door de Vroedschap gunstig beschikt, „dewijl geen ingeboorne studenten" waren. Herhaaldelijk werd hem een som van f 30 vereerd voor de dedicatie van theses (Ress. Mag. 28 April 1709, 26 April 1710).

1) Zie de jaren 1651—1700 behandeld in Nav. Jg. XLVI en XLVIII.
2) Ress. Vroedsch. 15 Sept. 1703, 4 Mei 1705. Ook in 1720 had eene schikking met Alkmaar plaats (Res. Vr. 19 Nov. 1720). Alkmaar en Brielle hadden „bij beurte een tour om iemand in 't Staten-College te zenden.

Den 30sten Dec. 1721 werd door de Vroedschap bepaald, dat Benjamin Buis (Buijs) de alumnusplaats zou hebben, in geval hij „een ordentelijke attestatie van desselfs studie en leven exhibeeren" kon.

In 1739 werd de alumnusplaats te Leiden verzocht door Hermanus Rotgers voor zijn 17jarigen zoon Daniel, die „de Latinsche schoolen" te Brielle „bereijds een jaar was gepasseert" en in de theologie wilde gaan studeeren. Den 30sten Aug. werd besloten genoemden Daniel met de alumnusplaats te begunstigen „voor zodanigen tijd als de tourbeurte deeser stad in het Staaten Collegie te Leijden noch was duurende". Er waren reeds twee jaren van verloopen.

In 1756 ontving de Vroedschap een brief van prof. Schultens, subregent van het Staten-College, waarin hij herinnerde dat het weer de „tourbeurte" van Den Briel was om een jongman naar Leiden te zenden en verklaarde den alumnus „na desselfs vermogens te sullen onderwijsen in de gronden van *edelmoedige* geleerdheid en godvrugt". Daar geen Briellenaar zich had aangemeld en vooreerst zich niet zou aanmelden, werd de 20jarige Carel Tieleman, geboren en wonende te 's Gravenhage, den 12den Sept. 1756 met de alumnusplaats door de Vroedschap begunstigd.

Omdat Den Briel vroeger „de tourbeurt" aan Alkmaar afgestaan had, presenteerde Alkmaar in 1763 hare „tourbeurt" aan Brielle en op aanbeveling van Ds. Cleijn begunstigde de Brielsche Vroedschap den 16den Sept. 1763 met de alumnusplaats. Stefanus Leijendekker, zoon van een gestorven predikant van Bemmel. Wegens wangedrag verloor Leijendekker de plaats en voor de overige jaren werd zij gegeven aan Joh. Ludovicus Deodatus van Eirborg, gewezen Roomsch priester, den 3den Nov. 1766.

In 1779 ontving de Vroedschap bericht, dat Den Briel weer iemand in 't Staten-College kon plaatsen en bij besluit van 23 Mei 1780 werd als alumnus van Brielle aangenomen Johannes Cornelis Boot, student in de Theologie te Leiden, zoon van een predikant. In 1785 kwam de plaats open, doordat Boot proponent was geworden en voor de jaren, die van de 8 nog overig waren, werd de beurs gegund aan David Salaindre Lapra, student in de letteren te Leiden.

Den 17den Junij 1791 werd door Brielle met de alumnusplaats

begunstigd Antonius Stephanus Bresser, student in de Theologie te Leiden.

LATIJNSCHE SCHOOL.

Terwijl de Curatoren in deze school in de 17de eeuw nu door de Magistraten, dan door de Vroedschap werden benoemd, was het in de eerste helft der 18de eeuw regel de benoeming door de Magistraten te laten geschieden. Den 9den Febr. 1765 oordeelden de Magistraten dat de benoeming „natuurlijk en om verscheijdene redenen behoorde aan de Vroedschap, te meer dewijl de Rector op voorstel van Heeren Curatoren door den Vroedschap werd aangestelt" en werd besloten aan de Vroedschap voortaan de benoeming van Curatoren op te dragen.

In de 18de eeuw werden tot Curaroren benoemd:

13 Sept. 1701 Dr. Anthony Taal en Mr. Pieter Gomarus in plaats van 2 gestorvenen, zoodat het College toen bestond uit de genoemden alsmede Mr. Jacob Commersteijn en Dr. Texelius.

30 Sept. 1710 W. Pieter van Almonde loco Mr. Jacob Commersteijn overleden.

22 Dec. 1714 Mr. Pieter Molewater loco Mr. Pr. van Almonde overleden.

30 Sept. 1715 Dr. Abraham Huiberts loco Dr. Petrus Texelius gestorven.

30 Aug. 1726 Mr. Cornelis Langereis loco Dr. A. Taal gestorven.

6 Nov. 1728 Mr. Jacob Briel loco Mr. Pieter Molewater, op verzoek ontslagen, en Mr. Johan Deijm, loco Mr. P. Gomarus, op verzoek ontslagen.

31 Jan. 1733 Mr. Pieter de Winter loco Mr. J. Deijm gestorven.

20 Oct. 1736 Ds. Gerardus Perizonius loco Ds. A. Huiberts gestorven.

29 Junij 1737 Dr. François Petrus Gomar loco Mr. Jacob Briell overleden.

18 April 1739 Nicolaas de la Bassecour, loco Mr. P. de Winter, overleden.

12 Aug. 1741 Ds. Wigbold Muilman loco Ds. G. Perizonius.

3 April 1745 Mr. George Marcus Warrij loco Mr. C. Langereis overleden.

13 Jan. 1753 Mr. Theodorus Beels loco Dr. F. P. Gomar overleden.

21 Jan. 1765 Dr. Cornelis van Dam van Aerden loco Mr. G. M. Warrij.

7 Dec, 1766 Jacob Cornelis Warrij van Blotenburgh loco N. de la Bassecour, overleden.

29 Jan. 1772 Ds. Cornelius Cleijn loco Ds. W. Muijlman als emeritus vertrokken uit Brielle.

23 Junij 1775 Mr. Jan Melvill loco Mr. Th. Beels overleden.

13 Nov. 1780 Mr. Adriaan Dirk van der Eijk loco J. C. Warrij van Blootenburg, op verzoek als vroedschap ontslagen en dientengevolge afgetreden als curator.

14 April 1788 Adrianus Johannes Hogendijk van Domselaar en Mr. Adriaan Mattheus de Wit, loco Mr. A. D. van der Eijk en Mr. J. Melvill, als vroedschappen en dientengevolge ook als curatoren ontslagen.

13 Jan. 1798 Mr. Adriaan Dirk van der Eijk loco A. J. Hagendijk van Domselaar, vertrokken, en Ds. Johannes Franciscus Brouwer loco Ds. C. Cleijn overleden.

De gewoonte, om door curatoren aan de leerlingen prijzen te laten uitreiken, bleef gehandhaafd. Men zie Ress. Mag. 18 Maart 1730, 30 Jan. 1734, 21 Febr. 1749, 15 Febr. 1755, 26 Juli 1783, 10 April 1784. Uit enkele dezer Resoluties blijkt, dat de prijzen *die werden vereerd, werken waren van „auctores Classici"*. Behalve de leerlingen der Latijnsche school ontving in dit tijdvak slech(s één persoon een stoffelijk blijk van hulde. In 1754 werden namelijk vereerd aan kapitein Thomson, in garnizoen te Brielle, „een silvere tafel-toebacqs doos, twee dito toebacqs confoortjes, met het wapen van de stad daarop, benevens een exemplaar van de Beschrijving der stad, gebonden in een franse band, met het wapen der stad"; hij ontving dit bewijs van erkentelijkheid, omdat hij aan de Magistraten had aangeboden „een plan off kaart van de stadt met desselfs fortificatien en environs", door hem zelven gemaakt (Ress.Vroedsch. 29 Sept. 1753, 30Jan. 1754). Van andere vereeringen zag ik geen melding gemaakt, wel van boeken, wier verkoop werd verboden.

In 1748 werden in beslag genomen exemplaren van een boekje, getiteld: „Het gedrag van de Regenten en Bestierders van de Republijck der Vereenigde Nederlanden, gedurende den tegenwoordigen oorlog, ontvouwd door een Hollandsch Heer". — In 1750 werd het drukken en verkoopen verboden van een geschrift, opgesteld door D. van der Kezel, Th. Hogenbergh, W. van Zutphen en J. Kamerling, en getiteld: „Opening van het voorgevallene

in de correspondeerende Synodens omtrent het Overijselsch verzoek betrekkelijk tot de zaek van Ds. Schortinghuijs boek, genoemd: „Het Innig Christendom, aan haar Ed. Mog. de Heeren Staaten van Overijssel den 17den Maert 1750 gedaen door deputati etc". — In 1770 werd op verzoek van de Regeering van Dordrecht te Brielle de verkoop verboden van een boekje, getiteld: „De gulde vrijheijd off oude constitutie der Regeeringen, Burgerijen en gilden der Holl. steeden, zooals die door de oude Graaven ingesteld ende begreepen is, in het advis van het Hoff van Holl. van 1685, rakende de oudste stád Dordrecht, mitsgaders de verantwoording van de heer Jacob de Beveren als thresaurier van 1672, rakende het beswaaren, hem ongegrond ten lasten gelegt, alsook de verantwoording van Joan Bareuth, pred. te Dordrecht, in twee gedrukte memorien en eyse brief aan de Magistraat dier stad overgeleevert in 1766 en 1767 (Ress. Mag. 16 Junij 1770). — In 1776 werd op verzoek van Gec. Raden de verkoop verboden van de brochure: Mémoires d'une Reine infortunée, entremelées de lettres à plusieurs de ses parents et amies etc. Traduit de Langlois. Londres chez J. Bew dans Pater noster Rouw", en van de brochure: Lettre d'un Danois impartial au Chevallier Meanwell a Yorke, en forme de réplique à une libelle infame intitulé mémoire d'une Reine infortunée, à Breda, chez P. Telltruth, 1776. — Op verzoek van de Staten werd in 1784 de verkoop verboden van een boekje, getiteld: Rapport van Gecommitteerdens van de Staaten van Holl. en Westvr. nopens den staat van s'lands frontieren, magazijnen en arsenalen gedrukt in Holland 1784.

De conrector J. Magerus werd 24 Sept. 1706 begraven en de rector stelde het zonder conrector tot in 1709. [1] Bij besluit van 9 Sept. 1708 kende de Vroedschap den rector Joachim Burghardus f 63 toe „in consideratie van de instructie, die hij alleen was gevende". In plaats van Magerus werd op „voorslag" van Curatoren den 7den April 1709 tot conrector benoemd Nicolaes Waijford op het oude tractement. Meer dan eens bleef deze conrector maanden achtereen weg van de school [2] en den 24sten Oct. 1712 werd hij daarom door de Vroedschap ontslagen. Op

1) Zie de later volgende Res. van Gec. Raden van 23 Aug. 1708, waardoor verklaard wordt dat er niet terstond een conrector benoemd werd,

2) Res. Mag. 6 Dec. 1710; Res. Vr. 24 Oct. 1712.

zijn verzoek werd hij echter den 10den Julij 1713 in zijn ambt hersteld met de boodschap, dat hij zich stipt aan de bevelen van Curatoren te houden had en, indien daarover weer klachten kwamen, hij dan „de facto" zou worden „gedeporteert". 1) In 1718 nam de dood hem weg. Hij werd 30 Dec. 1718 begraven. De rector ging hem nog voor. Deze werd 1 Mei 1718 begraven. „Om redenen" werd „het regt van begraeven wegens den rector Joachemus Burchardus aan desselfs weduwe 2) geremitteert" door de Magistraten den 23 April 1718. Aan Lijsbeth Gardenier weduwe van Cornelis van der Weijde „als gestelde erfgenaem van Waifort" werd bij besluit van 31 Dec. 1718 uitbetaald het „vierendeel jaar tractement", waarin de conrector gestorven was, om daarmede „bij provisie de kosten van de begraeffenisse te voldoen".

Eerst den 24sten April 1719 kwamen de Curatoren de belangen der Latijnsche school bepleiten bij de Vroedschap. Zij gaven toen te kennen, dat „om de schoolle, die zeer was gedeclineert, eenigermate te herstellen, noodig was, dat daartoe in plaatse van twee één bequaam persoon werd aangestelt" op een door de Vroedschap te bepalen tractement. De Vroedschap vond zulks goed en Curatoren werden gemachtigd naar één persoon voor de „twee bedieningen" uit te zien. Den 1sten Mei 1719 besloot de Vroedschap dat „wanneer tot bedieninge van de rector en conrectore plaetse één in plaatse van twee personen werden verkoren, aan den Ontfanger van de geestelijke goederen" van wegen de Vroedschap zou „werden gegeven een acte van dedommagement of decharge voor alle naermaninge, die sijn E. bij haar Ed. mog. de heeren Gecommitteerde Raden daerover soude konnen ontmoeten". Den 4den Dec. 1719 werd tot rector aangesteld, om tegelijk te fungeeren als conrector, Rutger Ouwens „meester in het derde school der stad Delff" op een tractement van f 800, vrij huishuur en vrijdom van zekere „stadtsimposten".

---

1) De Rector kreeg voor de „waarneming van de discipulen van den conrector in 1712 en 1713 uit het ingehouden tractement 50 gld.'i (Res. Vr. 6 Febr. 1714).

2) Over die weduwe zie men Ress. Vroedsch. 14 en 25 Sept. 1718. Den 25sten April 1719 werd te Brielle begraven Anna Kostius, wed. Burchardus. In 1702 werd te Brielle op belijdenis aangenomen tot ledemaat der Herv. Kerk Susanna Maria Burchardus (Acta van 27 Julij 1702). Onder de personen met attestatie ingekomen, vermelden de Acta van 23 April 1711 Hendrick Burchard „uijt het Switzersche Batalion". — Den 8sten Jan. 1708 werd te Brielle begraven „Jonkheer Philip Burgart".

Op verzoek van Ouwens werd den 24sten Aug. 1720 door de Magistraten besloten „in de courant een reijs of drie te doen stellen dat de rector „sijne dienst aanpresenteerde om kinderen in de Latijnsche en Grieksche taale te onderwijsen en ten zijnen huijsen in de cost te houden en te logeeren". Daar „het eerste school van geen gebruijk was", werd den rector vergund het te „gebruijken tot een washuijs" en de tafels en banken verhuisden naar de „stadtsschuur" (Res. Mog. 24 April 1723). Benoemd tot rector te Middelburg, vroeg en verkreeg Ouwens [1] den 11den Sept. 1723 zijn ontslag.

Op dezelfde condities als Ouwens [2] werd den 4den Oct. 1723 tot rector van de triviale school aangesteld Esaias Rouxel „conrector in de triviale schoolen binnen de stad Nimwegen".

Den 5den Julij 1733 werd aan de Vroedschap gecommuniceert, dat aan de Curatoren van de Latijnsche schole verscheiden klagten waren gedaan van de ouders der kinderen, de scholen frequenterende over het meenigvuldig veniam geven, zo dan door Burgemeesteren, curatoren als andere; dat Curatoren daarover bij den anderen waren geweest ende, geconsidereert dat zulks in tijd en wijlen zoude kunnen strekken tot groot nadeel van de schoole en discipulen; ende daarom onder den haren hadden besloten aan de Vroedschap te proponeren, dat haar Ed. Gr. Achtb. geliefden goed te vinden om den rector te authoriseeren om nog briefjes nog bodens met veniam, nog van burgemeesteren, nog van curatoren, nog van wie dezelve ook zoude mogen komen, te behoeven te respecteren en den Secretaris te qualificeren om dezelve resolutie te schrijven in een boek, onder den rector berustende". Met dankzegging aan Curatoren werd het geproponeerde door de Vroedschap gearresteerd.

Rouxel, die „veeltijts sieklijk" was en klaagde over het „stadshuijs", dat hij bewoonde [3], fungeerde bij de Ned. Herv. Gemeente als ouderling (Acta van 2 Oct. 1729) en werd 4 Sept.

---

1) Bij zijne huisvrouw Maria Feith won hij te Brielle: Peter, gedoopt 8 Maart 1720, getuigen: Arnoldus Feith en Hendrina Feith; Margarijta Christina, gedoopt 19 Julij 1722, getuigen: Johannes Verhel Sr. en Hendrina Feith.

2) Over het geslacht Ouwens zie men Alg. Ned. Familieblad. 1888, blz. 29—36, 73—76, 85—88. Den 4den Sept. 1669 is te Brielle gedoopt Johannes, zoon van Abraham Ouwens en Cornelia Vermeer. Getuige was Maria Vermeer.

3) Res. Mag. 21 Mei 1729.

4) In de kerkeraadsacta van 23 Jan. 1735 is vermeld Samuel Rouxel, ingekomen met attestatie van Leiden. In de Acta van 15 Jan. 1747 Elisabeth Alida Rouxel, op belijdenis aangenomen tot lidmaat.

1744 begraven. [1]) Hij liet eene weduwe na, die Nov. 1744 „het schoolhuijs quiteerde" (Res. Vr. 26 Oct. 1744). Den 4den Oct. 1744 stelden de Curatoren aan de Vroedschap voor tot rector van de triviale school aan te stellen Ds Antonius Faber „preceptor in het tweede school te Haarlem" en tot „aanmoediging" van dien Heer „het minerval, dat zeer gering was, naamelijk twee gulden in het vierendeel jaars eenigsins te verhoogen" en hem jaarlijks „een zekere quantiteijt turf toe te voegen". De Vroedschap benoemde Faber op een tract. van f 800, vrij huishuur, 50 tonnen turf jaarl. en het „minerval tot 3 gulden het vierendeel jaars en verdere emolumenten". Faber [1]) nam de benoeming aan en aanvaardde het rectoraat in Nov. 1744. Daar hij eenige kostleerlingen verwachtte, werd er 29 Mei 1745 besloten „bij provisie een appartementje of drie tot logeering van jonge luyden in des rectors woning in orde te maaken". In 1757 werd in de school een verbetering aangebracht. Res. Mag. 24 Sept. 1757: „De burgemeester Warrij heeft voorgedragen dat Ds. Faber, rector, zijn Ed. hadde te kennen gegeven, dat de Latijnsche school zijnde bevloert met groote sware witte steenen en het getal der discipelen tegenwoordig vrij sterk was, zoodat bij de aanstaende winter deselve heel ver van den haert zouden moeten afsitten en daerdoor veel koude komen te lijden, en wel principaelijk den rector selve, omdat daer meest altijd bij het instrueeren van de discipulen buijten om was gaende, met verzoek dat haar Ed. Achtb. van die goedheid gelieven te zijn, om een gedeelte van die steene vloer in een houte te doen veranderen, tot zoo verre als de discipelen om den haert waeren zittende en zijn Ed. daerom moest heenen gaen, met verzoek van het goedvinden van Haar Ed. Achtb. daeromtrent te mogen verstaen: waerop gedelibereert sijnde ende den Fabrijcq daerover gehoort hebbende, dat de steenen, aldaer leggende, aen de stad van vrij wat meerder nut zouden zijn tot het dekken van riolen als het kostbare, dikke, zware hout, dat daertoe moesten gebruijken zoo is geresolveert.,.. het nodige gedeelte van de steenen vloer te laten opnemen en een houte te laten leggen".. Eene Res. Mag. 3 Oct. 1761 luidt: „Gezien en ondervonden sijnde, dat den rector Faber eijgener authoriteid sijn sitbank in de Groote kerk

[1]) Zie wat ik schreef over hem in Alg. Ned. Familieblad, 1890, blz. 35 en 1892, blz. 8.

heeft verlaten en is gaen sitten in de bank onder het orgel (die aen fatsoendelijke luijden is geaffecteert en haer geld daerin versitten) en dat op een voorwendsel, zooals onderrigt sijn, dat de zoon van de Franse stadsschoolmeester ook was komen zitten in de bank van den rector, de duijdse en franse schoolmeesters geaffecteert, om in hetwelk te voorsien geresolveert is, dat den rector sijn plaats en banck als van ouds zal moeten blijven behouden, ten eijnde het oog bequaemelijk kan houden op sijn discipulen, sittende in een bank vlak voor hem, en dat om verder alle disputen voor te komen, de duijtse en franse stadtschoolmeesters voortaen sullen moeten gaen sitten aen de andere zijde van gemelde bank, daer tot hier toe de oudste discipulen van de Latijnse schoolen hebben gezeten, en die alsnu bij vervolg in deselfde banck bij den rector sullen moeten sitten".

De rector Faber stierf 2 Aug. 1776, oud circa 68 jaar, en in zijne plaats werd tot „rector in de triviale schoolen" den 17den Sept. 1776 op dezelfde voorwaarden als Faber benoemd Ds. Isaak de Leeuw, praeceptor in de tweede school te Rotterdam. Den 2den Mei 1777 vroeg en verkreeg hij wegens zijne benoeming tot „rector der Latijnsche schoolen" te Alkmaar zijn ontslag als rector te Brielle. Op voorstel van de Curatoren werd 14 Junij 1777 door de Vroedschap besloten dat de rectors zich verbinden moesten „3 volle jaaren" te blijven „except alleen wanneer zij tot professoren op universiteiten of tot professoren of lectores op Gymnasia wierden beroepen". En op denzelfden dag werd benoemd tot „rector in de triviale schoolen" Mr. Johannes Sterke J. U. D. en rector te Sneek. Sterke nam de benoeming aan en was te Brielle werkzaam tot in 1789. Benoemd tot rector te Deventer, nam hij die benoeming 14 dagen in beraad. „De genoegens welke hij te Brielle als rector kwam te genieten", maakten dat hij „haesiteerde" de benoeming aan te nemen, maar hij eindigde toch met het rectoraat te Deventer, gelegen „in de provincie van zijn geboorte", te aanvaarden. Den 26sten Febr. 1789 vroeg en verkreeg hij te Brielle zijn ontslag. Aan curatoren werd opgedragen „te inquireeren na een bekwaam persoon en *vooral van de oude constitutie*". Uit de sollicitanten werd eerst door de Curatoren en vervolgens den 6den April 1789 gekozen Willem Lodewijk Gautier J. U. C. en „praeceptor van het tweede Erasmiaanse school te Rotterdam". In de Res. Vroedsch. van 31 Mei

1789 leest men van „den hier beroepene en reets gearriveerde Rector Gautier, welke binnen weijnige dagen deszelvs Rectoraat met een publicque oratie staat te aanvaarden". Tijdens Gautier rector was, werd op voorstel van Mr. Willem Hoijer den 1sten Febr. 1795 besloten het vleesch, brood en jenever voor het Fransche Guarnisoen, tot heeden toe op het Raadhuis uitgedeeld, te doen bezorgen in de groote voorkamer van het Latijnsche school en hetzelve aldaar te doen uitdeelen".

In 1799 verklaarde Mr. Andreas van der Sluis, ontvanger van de geestelijke goederen, aan de Municipaliteit van Brielle dat hij zich „bezwaard" vond om de „f 800, zijnde het jaarl. tractement van den Rector der Latijnsche schoolen langer te betalen als strijdig met de acte van Staatsregeling". Den 3den Jan. 1799 besloot dientengevolge de Municipaliteit „zich te adresseeren aan de Eerste Kamer van 't Wetgevend Lighaam met instantelijk verzoek omme continuatie dezer betaling op de vorige voet". Tijdens deze zaak hangende was, den 4den Maart 1799, legde de burger Van Andel een door hem te 's Gravenhage gelicht extract over uit het Register der Ress. van Gec. Raden van de Staten van Holl, genomen 8 Sept. 1649, betrekkelijk de betaling van het tractement van den rector uit de geestel. goederen, en namens den representant Van Andel werd den 18den Maart 1799 aan de Municipaliteit bericht „dat bij het Vertegenwoordigend Lighaam favorabel was gedisponeerd op het verzoek om behoud van het tractement van den Rector uit de geestel. goederen". Naar aanl. hiervan wil ik hier nog mededeelen eene Resolutie van Gec, Raden, dd. 23 Aug. 1708, luidende als volgt: „De Heeren van Dorp en Pesters, bij haar Ed. Mog. versogt en gecommiteert zijnde tot het opnemen en sluyten van de jaarl. Reeckeningen van Adriaan van Almonde, ontfanger van de conventuale en ecclesiastijcque goederen in de stad Brielle ende den lande van Voorne, hebben gerapporteert, dat in den jare 1649 tusschen haar Ed. Mog. ende de Heeren Burgemeesteren en Regeerders der voorsz. stad was gesloten seecker accoord, daarbij was ter nedergestelt, dat door de voorsz. Heeren Burgemeesteren uijt het voorsz. comptoir jaerlijcx soude werden getrokken de somme van 800 guldens, tot betalinge van de tractementen van den rector en conrector van het Latijnse school binnen de voorsz. stad, te weten 500 guldens voor den rector en 300 guldens jaerl.

voor den conrector aldaar, dat den conrector in den voorledenen jare 1707 gestorven sijnde, bij den voornoemden ontfanger Almonde difficulteijt was gemaekt om in de betaling van desselfs tractement van 300 guldens te continueren, ende dat de gemelte Heeren Burgemeesteren ernstelijk hadden versogt, dat hetselve mogte geschieden, en des te meer omdat al eenige oncosten omtrent het beroepen of aannemen van eenen anderen conrector alsmede het waarnemen van desselfs plaatse gedurende de vacature zouden moeten werden gesupporteert: waarop sijnde gedelibereert, is goedgevonden ende verstaan, dat de voorn. ontfanger Van Almonde geauthoriseert ende gelast sal werden, zooals haar Ed, Mog. hem authoriseren en gelasten bij desen, dat hij de voorsz. somme van 300 guldens over het gemelde tractement van den voorsz. conrector aan de meer gemelte Heeren Burgemeesteren sal hebben te voldoen ende die somme brengen in de uijtgeven van zijne volgende reeckeningen".

Aangaande Joh. Verhel, schoolmeester in de groote school, hebben wij reeds 't een en ander gemeld. Zooals wij hierna zullen mededeelen, kwam er in 't begin dezer eeuw een stadsschool waar fransch werd geleerd, en voor Verhell was dat financieel schadelijk. Zooals hij 14 Sept. 1708 aan de Vroedschap te kennen gaf, werden „de fatsoenlijkste kinderen van hem afgenomen en bij de fransse meester ter schoolle besteet", en had hij „niet als gemeene en door den armen gehouden werdende kinderen te instrueren". Daardoor was hij niet „in staet om te subsisteren" en hij vroeg „omme augmentatie van tractement". Eerst in 1710 werd een beslissing genomen. De Vroedschap vermeerderde den 16den Maart 1710 zijn tractement met f 50 en in plaats van „vrijen brand" stonden de Heeren hem twee à drie karren hout toe. In 1716 werd bepaald, dat hij in plaats van 3 karren hout 50 ton turf zou ontvangen, zijnde het opdragen voor zijne rekening.

In 1713 verzocht Verhel aan de Magistraten dat zijn zoon Johan „mogte hebben de survivance van stadsschoolmeester", en 21 Aug. 1713 vonden de Heeren goed Johan Verhel Jr aan te stellen „beneffens desselfs vader tot stadsschoolmeester, dog buiten laste dezer stad".

Den 8sten April 1726 werd de vader begraven en zijn zoon Johan Verhel werd in zijne plaats den 23sten April 1726 aangesteld tot „stadsschoolmeester", bij provisie op een tract. van

f 250 jaarl. „zonder meer". Ofschoon de lighaemsconstitutie van den meester reeds geruimen tijd vóór 1753 „slegt" en „gebrekkelijk" was, en er „veel klagten" kwamen van ouders, die hun kinderen goed onderwezen wenschten te zien, liet de Regeering om den ouden, gebrekkelijken meester te sparen, de zaken op den ouden voet, maar spoedig na den dood van Johan Verhel,die 12 Maart 1765 begraven werd, gaf men uitvoering aan een plan, dat reeds enkele jaren geleden gevormd was, en in plaats van een schoolmeester voor burger- en arme kinderen, kwamen er twee, een stadsschoolmeester voor de burgerkinderen en een ondermeester voor de arme kinderen, beide staande onder het toezicht niet van de Curatoren der Latijnsche school, maar van Schoolarchen.

Stads burger- en armschool.

Klachten over toenemende armoede werden reeds in de 18de eeuw aangeheven, althans te Brielle, en de klachten waren niet ongegrond. Terwijl, volgens Jan Kluit, die destijds leefde, te Brielle „de bedeelingen vóór 1740 maandelijks bedroegen omtrent 500 à 600 gulden", werden zij sedert al grooter en in December 1757 werd door de diakenen „bedelinge gedaan aan circa 100 personen", die met elkander 156 kinderen hadden en per maand f 800 kostten „aan bedeling van geld, kleederen, brood etc".

Uit de beschrijving, welke Kluit na deze mededeeling geeft van de onbeschaafden en onopgevoeden zijner dagen blijkt dat het toen al even als nu was. Wij lezen in zijn „Brielsche Jaarboeken": „Ordinair zijn deze luiden vroeg huwbaar, off worden in tegenstelling van wellevender luiden, door hunne gantsch onbeschaafde en onbehoorlijke opvoeding hunner ouders al te vroeg huwbaar gemaakt. Althans het is niet vreemt jongens van 9 en 10 jaren op de publijcque straten toeback te sien smoken en elkander de allerafgrijsselijkste vloeken toe te duwen. —In dezen ruwen en onbesnoeiden staat, sonder eenig onderwijs opgevoed zijnde, bereiken veele nauwlijks den ouderdom van 16 en 18 jaren off trede in den egt, teelen al mede vroeg kinderen voort en worden na de godloose en woeste denkbeelden van hunne domme ouders alweder voor den armen opgevoedt".

Dat er ter bestrijding van de armoede aan de kinderen onderwijs gegeven moet worden, toonde de Kerkeraad der Ned. Herv.

Gemeenten te beseffen, toen hij in 1751 zeker besluit betreffende 't schoolbezoek nam. In de Acta van 1 Oct. 1751 staat: „Bij deeze gelegenheid is voorgesteld, dat er verscheide van die kinderen van de arme waaren, die, schoon reeds de ouders vermaand waaren dezelve in de stadsschool te zenden, egter zonder behoorlijke opvoeding en onderwijs bleeven, en dus meer en meer verwilderden: waarom het noodig was met meer nadruk daarin te voorzien. De E. Vergadering heeft daarop geresolveerd, dat zulke persoonen, 't zij ledemaaten of geene ledemaaten, die van de Diaconie geld of brood trekken, en kinderen hebben van eenen bequaamen ouderdom om te kunnen schoolgaan, zoo dezelve niet alrede op het eenen of andere ambagt besteld zijn, verpligt zullen weezen zulks met den eersten te doen of anders zoolang dezelve daarin zuimagtig blijven, van de armelijst zullen afgelaten worden". In 1760 vernam de Kerkeraad, dat er onder de bedeelden ouders waren, wier kinderen niet school gingen en die op de vermaning om hunnen plicht te doen te kennen hadden gegeven, dat de stads-schoolmeester hun kinderen „niet wilde ontfangen" in zijn school. Twee diakenen kregen toen in last, om zich bij bequaame gelegenheid in de stadsschool te begeven er zig deswegens nader bij den stadsschoolmeester te informeeren", De armverzorgers volbrachten dien last en rapporteerden „dat de schoolmeester meende niet gehouden te zijn aan den Kerkenraad deswegens eenige informatie of opening te geven. Het rapport wordt door den Kerkeraad „provisioneel aangenomen voor notificatie, om over dit poinct nader te delibereren" (Acta van 10 Jan. en 7 Febr. 1760).

Dat de Magistraten ééne lijn spanden met den Kerkeraad, toonden zij den 27sten Jan. 1759. Eene Resolutie van dien dag luidt: „Den heer Burgemeester Van Hoogwerf heeft ter vergadering voorgedragen, hoe dat over eenige jaren al is gebesoigneert geworden over de erectie van een stadsarmeschool, dog dat sulks is interrupt geloopen; dat het jegenwoordig nog meer als ooijt noodsakelijk werd om daerop te denken en voor te zorgen, dewijl de ondervinding leert, dat de armkinderen zeer losbandig werden opgetrokken en langs 's Heeren straten loopen, sonder iets te leeren of te doen, derhalve in deliberatie bragt of daartegen niet eens behoorde te werden voorsien: waarop gedelibereert sijnde, zoo is goedgevonden dese zaek te maken

commissoriaal en te stellen in handen van de beijde Burgermeesteren en 4 voorsittende heeren, met versoek om hetselve hoe eerder hoe beter bij der hand te willen vatten".

Het duurde nog enkele jaren, voordat er spijkers met koppen werden geslagen. In 1760 sprak Jan Kluit met den burgemeester De la Bassecour over de wenschelijkheid om de toenemende armoede tegen te gaan door het „opregten van eene arme kinderschool" en hij bezorgde dien heer op schrift zijne consideratieën over de stichting van zulk een school. Hij toonde daarin een voorstander te zijn van den maatregel, door den kerkeraad in 1751 genomen om het schoolverzuim tegen te gaan en omtrent een voorname oorzaak van schoolverzuim, den veldarbeid, schreef hij: „ofschoon veele zouden voorgeven dat hunne kinderen in 't velt gingen arbeiden en voor een gedeelte de kost hielpen winnen, soo behoorde daaromtrent voorsieninge te worden gedaan in de jaren te bepalen, en 't is seker dat het veldwerk des winters niet geschied, wanneer de scholen nuttigst zijn". Betreffende den aan te stellen meester oordeelde hij dat er een moest gekozen worden „die in allen deele het caracter van een schoolmeester konde mainteneeren; zijne bequaamheden zouden sig niet alleen moeten bepalen tot leezen en schrijven en de gronden van de religie aan de jeugt te leeren, neen, maar hij zoude vooral bequaam en kundig moeten zijn in het instrueeren van de navigatie". Van de schoolkinderen schreef hij nog: „principaal dient de navigatie het voornaam onderwerp van hun onderwijs te zijn; deze worden alsdan des te spoediger gedepecheert en in staat gestelt, wanneer zij sig wel gedragen, een goed fortuin te bereiken".

Het opstel van Jan Kluit werd aan dezen en genen ter inzage gegeven en de hand zou in 1763 aan 't werk zijn geslagen, indien er geen „inconvenient" was geweest. J. Verhel, schreef Kluit „schoon door hogen ouderdom en lichaams swakheid buiten staat konde men niet gevoeglijk als een braaff man zijnde van zijn ampt ontsetten". Na zijn dood in 1765 kreeg men de beschikking over f 250, die de overledene jaarl. als tractement had ontvangen, en het plan, dat reeds jaren lang had bestaan, werd nu ten uitvoer gebracht.

Den 1sten April 1765 werd aan de Magistraten voorgesteld het schoollokaal, dat tot dusver door den stadsschoolmeester

gebruikt was, te approprieeren tot een armschool" en het lokaal dat in 1723 na de opheffing van het conrectoraat aan den Rector afgestaan was voor huiselijk gebruik, te approprieeren tot een burgerschool; (1) aan het hoofd der laatste school een bekwamen meester te stellen en aan het hoofd der armschool een ondermeester, die, onder het oog en opzigt van den meester der burgerschool werkzaam zou behooren te zijn. De Vergadering hechtte dan het voorgestelde zijn goedkeuring en benoemde eene commissie om met den kerkeraad der Ned. Herv. Gemeenten in overleg te treden over de armschool. De kerkeraad wenschte dat de onderwijzer der armschool zou aangesteld worden door den meester der burgerschool „met voorkennis", goedkeuring en ten genoegen van de Heeren van de Regeering en van den kerkeraad, en zegde voor de „instructie van de arme kinderen" f 150 jaarlijks toe. De Magistraten vereenigden zich met den gezegden wensch des kerkeraads en de volgende Instructies werden ontworpen en gearresteerd.

Instructie voor den stadsschoolmeester.

1. Sal den voorsz. schoolmeester zijne school moeten houden in het groote school dezer stad onder de directie van de drie heeren Scholarchen, bij de Magistraat daartoe benoemd, voor sooveel het stadsburgerschool aangaat, en voor soo verre het armeschool aangaat, onder de directie van de ses schoolarchen.

2. Sal geen discipelen, soowel meisjes als jongens, mogen aannemen als die den ouderdom van 6 jaren en daarboven hebben bereikt, ten einde dezelve met de vereischte bevatting zouden kunnen leeren leezen, schrijven, cijfferen, navigatie- off stuurmanskunst etc. gelijk hij ook de arme kinderen, die tot de vaart gedestineert en voor de stuurmanskunst vatbaar zijn, in die kunst sal onderwijzen, off den armmeester daartoe bequaam maken; en sal voorn. kinderen moeten houden in goede discipline en gehoorsaamheid, niet alleen binnen, maar ook sooveel mogelijk buiten de school, en sal hij ook sorge dragen dat in het armschool insgelijks alles met soo veel stilte en sonder geraas toegaan mag, als mogelijk is.

3. Sal school moeten houden van den 1 April tot den laatsten Sept. van 's morgens ten halff negen tot des middags ten

(1) Het geheele gebouw, op de Groenmarkt staande, had vroeger volgens J. Kluit 3 spitse gevels.

halff twaalff uuren, en des namiddags van halff twee tot halff vijff; en van den 1 Oct. tot den laatsten Maart van 's morgens ten negen tot des middags ten 12 uuren, en des namiddags van één tot vier uuren. Sal ook mogen avondschool houden, hetzij aan zijn huis, hetzij (indien zulx mogt worden toegelaten door de scholarchen) in het school selve.

4. Met opsigt tot de discipelen van het Latijnsche school sal hij gehouden weezen, indien het mogt worden gerequireert, om dezelve tot onderhoud van hun schrijven off cijfferen te onderwijzen des woensdags en zaterdags, 's morgens van elff tot 12 uuren, en in dat geval vermogen om het burgerschool een halff uur vroeger te laten uitgaen, en ook om de pennen tot het gebruik van de Latijnsche discipelen te vermaken.

5. Sal niet vermogen om uit sigh selven aan zijne discipelen eenige vrije dagen te geven als alleen des saterdags na de middag, op Nieuwejaarsdag en Bededagh, voorts de eerste helft van de Paasch- en Pinxterweek, de helft van de week, in welke de eerste Kerstdag valt, off soo die op een woensdag valt, alsdan die woensdag en de volgende dagen van die week, en laatstelijk de week van de Brielsche jaarmarkt, zullende dan ook in die vacantie sorge dragen, dat de schoolen, soowel van de arme als burgers kinderen, behoorlijk gesuivert en schoongemaakt worden.

6. Sal gehouden en verpligt weezen om ter voorsz. tijd en uure sig in het school te laten vinden, teneinde het onderwijs op zijn behoorlijke tijd mogte werden aangevangen.

7. Sal de discipelen dagelijks onderwijzen in de catechismus en speciael des wekelijks van buiten laten leeren die sondags affdeling, die sondags daaraanvolgende in de kerke geleerd en verhandelt wordt, om dus beurtelings off wel door de daartoe bequaamste des sondags in de kerke overluid te worden opgeseid, [1] en zullen die wat verder gevordert zijn tot het leeren hunner belijdenis moeten worden ter hand gestelt, en daarin dagelijks onderweezen worden het boekje, genaemt Kort Begrip der Christelijke Religie voor eenvoudigen, die sig bereiden tot de belijdenis des geloofs, geschikt na de leiding, door wijlen Ds. Abraham Hellebroek gehouden in zijn Eerw. alsints bekend boekje,

[1]) In 1785 werd afgeschaft de gewoonte om de catechismusvragen aan de leerlingen te laten doen door den dienstdoenden predikant en geschiedde zulks van toen af door den voorzanger, vóór 't eerste gezang.

genaamt Voorbeelt der goddelijke Waarheden, gedrukt te Delft.

8. Sal voor salaris off schoolgelt der burgerkinderen niet meer mogen vorderen als van een eerst beginnende in de spel- off leesoeffeningen in het vierendeel jaars een gulden en 10 stuivers, en van een meerder of verder gevorderde, hetzij in het schrijven off cijfferen, twee gulden in het vierendeel jaars, de schrijfboeken off pennen etc. daar nogtans niet onder begrepen.

9. Sal geensints vermogen eenig schoolgelt te vorderen voor het onderwijs der kinderen in de Latijnsche school, art. 4 hiervoren genoemd, maar sal deselve op zijn hierna te noemen en toegevoegd tractement moeten onderwijzen en alleenlijk mogen declareeren aan dezelve voor de leverancie van boeken en pennen etc. daartoe specterende.

10. Zal tot een jaarlijks tractement genieten een somma van 150 gulden, en des begerende alle 3 maanden zijn verdiend salaris kunnen ontvangen.

11. Zal hebben vrij huishuur[2)] en vrijdom van stadsaccijns van bier en wijn en 25 ton turff, doch waarvoor hij dan verder zal verpligt weezen

12. om het opsigt te hebben over het arme school, mitsgaders over den arm- of ondermeester, en nauwkeurig agt te geven dat alles aldaar in eene behoorlijke order toegaat, en dat de arme kinderen wel en na behooren onderweezen worden, de vlijtige en goedwillige na bevind van saken gepreezen en beloond, de quaadwilligen en tragen naar merite gestraft off behandelt worden, edog dat alles met verstand en sonder passie off haastigheid, teneinde dezelve door een goed en moderaat exempel tot leering en tugt mogen worden opgeleid en aangespoort.

13. Sal gehouden weezen om soowel des morgens als namiddags op zeker gesteld uur, namelijk wanneer de burger- en arme kinderen hunne schriften hebben affgeschreven, in het armschool te gaan, ten einde de arme kinderen hare schriften off andere verrigtingen te inspecteren en na te sien, om na bevind van saken dezelve met bedaartheit te corrigeren off te laudeeren, sooals het behoort.

[2)] Het huis van J. Verhell, grenzende aan de erve van de groote school, werd door de Vroedschap in 1765 gekocht voor f 390, de onkosten niet medegerekend (Ress. Vroedsch. 10 en 14 Mei 1765).

14. Bij siekte, absentie off sterfgeval van den arm- off ondermeester sal hij verpligt weezen om soowel het school der armen als dat der burgerkinderen gedurende dat incident off vacatuure gelijkelijk waar te nemen, en zulx tottertijd er wederom een ander sal weezen aangestelt off wel dat denzelfde zijn dienst weder sall kunnen waarnemen, dog sal reciproque den arm- off ondermeester gehouden en verpligt zijn bij siekte, absentie off sterffgeval van den eersten off stadsburgerkindermeester, om het burgerkinderschool met dat van het armschool gelijkelijk waar te nemen, tottertijd er al mede een ander stadschoolmeester sal weezen aangestelt, off wel totdat denselven zijn dienst weder sal kunnen waarnemen.

15. Eer en alvorens een aanvang met de onderwijzing werd gemaakt, sal hij des voormiddags het gebedt door iemand der bequaamste scholieren overluid laten opseggen, en na het eindigen off voor het uitgaan van het school het gebedt voor den eeten, en des namiddags met de dankseggingе en des avonds met het avondgebedt en dat soowel des morgens als namiddags altijd besluiten met het Onze Vader, mitsgaders voor het uitgaan der scholen soo 's morgens als namiddags, met het nasingen van een off twee veerskens uit de Psalmen Davids, beginnende van voren affaan, totdat zij geheel uit zijn, edog vooral sorg dragen, dat zulx alles geschied met de uiterste eerbied en ontsag voor de goddelijke Majesteit.

16. Zal gehouden en verpligt weezen om te aller uuren den onder- of armmeester met zijn adsistentie, raad en daat bij te staan, alsmede hem tot zijn dienst en pligt, soo hij die mogt versuimen, aan te manen, met dien verstande nogtans, dat zulx niet openlijk off in presentie van de discipelen geschied, ten einde een iders agting geconserveert en de goede harmonie mogt onverbroken blijven, 't geen anders bij manquement van dien de allergevaarlijkste middelen van ongehoorzaamheid en disrespect zouden uitleveren. En sal, daarinne niet reusserende, kennisse moeten geven aan de drie hier vorengemelde heeren Scholarchen.

17. Sal gehouden zijn om alle saterdagen na de middag de beide scholen soowel dat der armen als burgerkinderen, voor zijn eijgen rekening en ten zijnen koste te laten reinigen en de vloeren, schuuren etc., en vervolgens om het vierendeel jaars de voorsz.

schoolen geheel schoon te laten maken, de glazen wasschen en de tafels en banken laten afschuuren, doch in welk laatste geval de discipelen alsdan een geheelen vrijen dag sal kunnen en mogen gegeven worden,

18. Beide de schoolen moeten 's morgens ten 8 uuren geopent en des middags ten 12 uuren weder gesloten en des namiddags ten 1 uur wederom geopent en des avonds na het uitgaan der schoole wederom gesloten worden, en sal de sleutels vervolgens op een vaste plaats onder zijne bewaring nemen.

19. Voorts sal den voorn. stadsschoolmeester alle avonden, voor en aleer de voorsz. schoolen finaal gesloten worden, selfs en in persoon na de scholen gaan en nauwkeurig vooral des winters visiteren, off er ook eenig vuur, hetzij in de stoven als anders, is overgebleven, soo ja, dat dan te doen bergen, ten einde alle ongelukken voor te komen.

20. Sal moeten sorge dragen, dat de burgerkinderen altijd voor- en de armekinderen altijd achterin ter schole komen, voor welke laatste daartoe ook expres een brug agter over de sloot is gemaakt, item ook voor ider class is een privaat en afgezondert secreet, ten einde de burger- en armekinderen altijd mogen zijn en blijven gesepareert.

21. De voorn. schoolmeester sal moeten doen professie van de gereformeerde Christelijke Religie en onderteekenen de formulieren der leere volgens het besluit en het formulier van onderteekening, vastgesteld in het Synode Nat. anno 1618 en 1619.

22. Eindelijk, indien de Heeren Burgemeesteren en Vroedschappen off. de voorsz. schoolarchen te eeniger tijd raadzaam vonden en noodig oordeelden deze Instructie te veranderen, te vermeerderen off te verminderen, zal den voorn. schoolmeester gehouden zijn het selve ten allen tijden te gehoorsamen, na te komen en te observeeren.

Instruktie van den meester der Armschool.

1. De armmeester zal zijn school moeten houden in de school, daartoe van stadswegen geschikt, onder de directie van de 6 daartoe benoemde schoolarchen, die elk halfjaar aen schoolexamen doen zullen.

2. Zal geene discipulen, zoowel meisjes als jongens, mogen

aanneemen dan die den ouderdom van 5 jaaren en daarboven bereikt zullen hebben, ten einde dezelve met de vereischte bevatting zouden kennen leeren leezen, schrijven en cijfferen.

3. Zal de voorschr. kinderen moeten houden in eene goede dicipline en gehoorzaamheid, niet alleen binnen, maar ook, zooveel mogelijk, buiten de school, ten einde op de beste wijze te verhoeden dat de schoolieren nog in nog buiten de school met vloeken, zweeren en het misbruiken van Gods heiligen naam zich bezondigen, dat zij ook geen andere dartelheden, krakelingen, scheldingen of vegtereien, 't zij onder elkander, 't zij tegen anderen pleegen, maar integendeel hun naar hunne vatbaarheid uitscherpen, aan hunnen Schepper te gedenken, in de dagen hunner jongelingschap zich zedig en geschikt aan te stellen, zich zoo in de school als in de huizen en op de straten eerbiedig te gedragen tegen allen, die over hen gestelt zijn, als overheden, predikanten, ouderlingen, diaconen, meesters, ouders en naastbestaanden.

4. Dit art. is gelijk aan art. 3 van de voorgaande instructie. Alleen aan 't slot leest men hier: zal ook mogen avondschool houden ten dienste van meer bejaarde armenkinderen etc.

5. Zal ook de arme kinderen des zondags doen school komen des morgens ten half negen en des middags ten een uuren, om dezelve naar de kerk te geleiden, en over dezelve aldaar het oog te houden, zullende om eene bekwaame plaats in de kerk voor dezelve verzogt worden, en zal voorts de oudste der armenkinderen verpligten de publieke catechisatiën bij te wonen des zondags avond in den zomer, en des dingsdags avond in den winter.

6. Dit art. luidt als art. 5 van de voorgaande instructie, met dit onderscheid dat men hier leest: de eerste helft van de week van de Brielsche jaarmarkt, en hetgeen dan elders volgt, hier niet wordt gevonden.

7. Zal verpligt wezen ten voorschr. tijden en uuren zich in het school te laten vinden, ten einde het onderwijs ter behoorlijken tijd worde aangevangen en nooit, ten zij bij ziekte of met permissie van de schoolarchen en met voorkennis van den stads-schoolmeester zich mogen van de school absenteeren of 't zelve door een ander laten waarnemen, zal ook toezien dat de kinderen bij tijds en altijd school zijn en niet zonder noodzaake thuis blijven, ten welken einde de Naamlijst door eenen

van de oudste schoolieren zal worden afgelezen,om de afwezende aan te teekenen en aanstonds naa schooltijd door daaromtrent woonende kinderen naar de reden van die absentie bij de ouders te doen vernemen, zal voorts tot beter observantie op elken eersten dag van de maand aan den diaconrendant opgeven eene lijst van degenen, die dikwijls afwezig geweest zijn, om dus de nalatigen tot hun plicht te brengen.

8. Zal op de beste wijze de kinderen van jongs af de beginsels der Christelijke gereformeerde Religie inscherpen en ten dien einde de kleinste of minstgevorderde aanstonds laten van buiten leeren : 1. het gebed des Heeren, 2. de 12 artikelen des geloofs, 3. de 10 geboden, 4. het morgen- en avondgebed, alsmede het gebed voor en na den eeten, zooals die staan achter onze Psalmboeken, 5. de instelling van de bediening des doops en avondmaals, zooals die staan in de 71e en 72e antwoorden van den Heidelbergschen Catechismus.

Die dit van buiten kennen zal hij laten leeren eenige voornaame schriftuurtexten, en dan voorts alle week de daartoe bekwaame dien zondag, waarover des zondags staat gepredikt te worden om, des noods, door dezelve beurtelings in de kerk overluid te kunnen worden opgezegd. Voor die wat meer gevordert zijn zal hij gebruiken het boekje Kort begrip etc. (zie art. 7 vorige instr.). En zal de kinderen ten minste eens ter weeke, en wel des woensdags namiddags ten 2 ure, hetgeene zij van buiten geleerd hebben, worden afgevraagt, zullende niet alleen in het gewoone school-examen daarnaar worden onderzocht, maar ook door eenen van de predikanten, die het goedvind, nu en dan eens op dat uur een schoolbezoek gedaan worden.

9. Zal voor het schoolgeld der armenkinderen niet mogen genieten boven het vast salaris, hem in het volgend art. weggelegd. De schoolbehoeften van school-, schrijfboeken, pennen enz. zullen door den stadsmeester geleevert worden, doch zal den armmeester verpligt zijn voor in de boeken te schrijven den naam aan wien het gegeven wordt, mitsgaders den dag van de uitgeeving, ten einde de kinderen te beter zorg mogen dragen om hunne boeken rein en ongebroken te bewaren, en zal geene schoolboeken mogen gebruiken dan met voorkennis en approbatie van de schoolarchen, die hem daarvan eene lijst zullen opgeeven.

10 Zal tot een jaarlijx salaris genieten eene somma van 250 gulden, f 100 te betalen voor de stad, f 150 door den kerkeraad uit de „arme middelen," en des begerende alle 3 maanden zijn verdient salaris kunnen ontvangen.

11. Zal, dog onder het opzicht van den stadsmeester naauwkeurig agt geven, dat dit Reglement behoorlijk worde onderhouden, de vlijtige etc. (als in art. 11 vorige instructie). Alleen is *beloont* hier geschrapt, leest men hier *tot leering en onderwerping*, en dan aan 't slot, waartoe aan den stads-schoolmeester eene copie van deeze Instructie voor den armmeester mede zal worden ter hand gestelt.

12. Zal gehouden en verpligt zijn bij ziekte, absentie of sterfgeval van den stadsmeester het burger-kinderschool met het armenschool gelijkelijk waar te neemen tottertijd een ander schoolmeester zal zijn aangestelt, of wel totdat dezelve zijnen dienst weder zal kunnen waarnemen, zullende in dat geval ook trekken de helft van het schoolgeld van de burgerkinderen naar den tijd dat hij dezelve heeft onderwezen.

13. Eer en alvorens een aanvang met de onderwijzing wordt gemaakt, zal hij des voormiddags het morgengebed door eenen der bekwaamste schoolieren overluid laten opzeggen en daarnaa denzelven laten leezen een capittel bij vervolg uit het O. T., voor het uitgaan het *gebed voor den eeten*, des nademiddags met de *dankzegging naa den eeten* beginnen, dan laten leezen een capittel bij vervolg uit het N. T. en eindigen met het *avondgebed*. De gebeeden zullen altijd moeten besloten worden met het gebed des Heeren, zullende geene andere gebeeden dan de bovengenoemde in de school mogen gebruikt worden, en zullen ook voor het uitgaan der schoole zoo 's morgens als 's namiddags moeten gezongen worden een of twee verskens uit de Psalmen van het begin tot het einde vervolgende, en zal de meester zorg dragen, dat zulx alles geschiede en gehoort worde in alle stilte en met eerbiedig ontzach voor de godlijke Majesteit.

14. Zal zich moeten onderwerpen, in geval van pligtverzuim aan de bescheide correctie van den stadsmeester, die zulx afzonderlijk en niet in tegenwoordigheid der schoolieren en volgens het 16de art. van zijne Instructie zal moeten doen, en die in geval van weerstrevigheid van den armmeester kennis zal geeven aan de zes Heeren Schoolarchen.

15. Zal behalve de vrije dagen, in art. 6 bepaald, elk vierendeel jaars mogen geeven eenen vrijen dag, dan namelijk wanneer de stadsmeester dien geeven zal om de beide schoolen te laten schoonmaken volgens art. van de Instructie van den stadsmeester.

16. Zal moeten zorg dragen dat de armenkinderen altijd agter in ter schoole komen langs de brug, die daartoe expres gemaakt is en gebruiken een afgezondert secreet, ten einde de burger- en armekinderen altijd mogen blijven gesepareert.

17. Luidt als art. 21 voorg. instructie.

18. Luidt als art. 21 voorg. instructie.

Deze instructies, waarvan de eerste door mij is medegedeeld naar een afschrift van J. Kluit, en de 2de naar een afschrift in de Kerkeraadsacta, (1) werden 5 Dec. 1765 door de Vroedschap gearresteerd. Op denzelfden dag bepaalde de Kerkeraad, dat de bedeelde ouders, wier kinderen nalatig zouden zijn in het school: gaan, „van de lijst der bedeeling" zouden worden „afgeschreven". Zulk een bepaling nam ook de Magistraat. Daar de kinderen der armen naar de kerk moesten worden geleid, werden er in de St. Catharina Kerk boven de banken der weeskinderen twee galerijen gemaakt, één voor de jongens, een tweede voor de meisjes. Den armmeester werd aldaar een plaats gegeven, waar hij „een goed toezigt" kon hebben. Op den 2den Febr. 1766 werden de galerijen voor de eerste maal door 84 kinderen bezet. J. Kluit vermeldt, dat het kerkgaan der kinderen „vervolgens met zeer veel vrugt gecontinueert is". De kinderen moeten dan een bijzonder scherp gehoor en de prediker een bijzonder krachtig en helder stemgeluid gehad hebben.

Ter verkrijging van een fonds ter betaling van de kosten voor schoolbehoeften ten dienste van de armschool stelde de Vroedschap voor overdekte schalen of bekers op de nachtmaalstafel te plaatsen. De Kerkeraad, die liever een collecte op den 2den Pinksterdag had voorgeschreven gezien, legde zich bij dat voorstel neer, maar op die conditie dat er op teruggekomen zou worden, ingeval de inzameling voor de Diaconie-armen door den in te voeren maatregel mocht blijken minder op te brengen (2).

(1). In de Acta, waarin dat afschrift voorkomt, is ook vermeld, dat de Diakenen op zich namen om zooveel mogelijk, overeenkomstig den wensch der Magistraten, de gealimenteerden te verplichten „om hunne honden weg te doen".

(2) Ress. Vr. 10 Jan. 1766, Acta van 13 en 18 April 1766.

Den 5den Dec. 1765 werd door de Magistraten tot stadsschoolmeester aangesteld Abraham de Jongh; deze sloeg voor Pieter van Vliet aan te stellen tot armmeester en zoowel de Magistraten als de kerkeraad keurden dien voorslag goed. Niet in staat „om de krijgsraaden bij begraaffenissen als anders te kunnen bijwoonen, als moetende op die tijd schoolhouden", vroegen en verkregen beide meesters vrijdom van „togt en wacht". De Jongh moest daarvoor f 4, Van Vliet f 2 betalen aan „de quartieren daar zij onder gehoorende" waren (Res. Mag. 25 Jan. 1766).

In den ouderdom van ruim 82 jaren stierf A. de Jongh in 1797 (Res. Municipaliteit 14 Juli 1797). Na zijn dood delibereerden de Schoolarchen over hetgeen „tot verbetering van het schoolweezen zoude zijn te doen" en den uitslag deelden zij den 7den Oct. 1797 aan de Municipaliteit mede. De armmeester Van Vliet had een sober tractement (1). In 1797 bestond het uit f 150 van de Diaconie, f 25, voor huishuur uit 't fonds, ontstaan door de giften bij het avondmaal geofferd, en f 100 van de stad. De Scholarchen merken op, dat bij eene vacature, die spoedig te verwachten was, „niet ligtelijk een bequaam armschoolmeester zoude te krijgen zijn voor zulk een „salaris", dat de Diaconie behoorde te worden ontheven van de betaling van f 150 en dat „'t fonds van 't armschool" in staat was „die betaaling over te neemen" en op hun rapport werd besloten aan den stadsarmschoolmeester, met ingang van van 1 Oct. 1797, jaarl. toe te voegen f 150 uit 't fonds van de armschool en f 150 uit de stadskas, aan hem ter bewoning te geven het vacante stadsschoolhuis en hem te vergunnen „in de daartoe geschikte huizinge avondschool voor burgerkinderen te houden". Voorts werd besloten een „stads Nederduitschen schoolmeester" te beroepen op een tractement van f 100 en 25 ton turf, en de scholarchen te authoriseeren om de f 25 uit het fonds van de armeschool (2), tot dusver verstrekt aan den armmeester voor huishuur voortaan te „besteeden aan eereprijsen voor des verdienende leerlingen der burgerscholen". Ook dit laatste werd bepaald op 't rapport der Scholarchen, dat het volgende inhield, „welke f 25 bequaamlijk

(1) In 1768 gaf de kerkeraad aan Van Vliet met 't oog op zijn behoeftigen staat en zijn vigilantie in 't „waarneemen van het armenschool" hem een douceur van 20 gulden" (Acta van 29 Dec. 1768).

(2) Den 3den Juni 1797 werd de burger C. W. Hogerwaerd vooralsnog als administrateur van het Stadsfonds voor het Armschool gecontinueerd.

kunnen worden besteed tot bekostiging van een off ander eereprijs voor eenig leerling off leerlingen op de overige schoolen, alwaar examina door Schoolarchen zullen geschieden, ten welken einde wel is waar 't fonds van 't Armeschool niet is ingerigt, dog waarteegen de geevers van hetzelve zig nimmer zullen opposeeren, dewijl deeze weinige penningen, die dat fonds zeer wel kan missen, hunne kinderen worden aangevuurd tot het maken van vorderingen in hunne leeringen en de geevers dit dus kunnen aanmerken als een wedergeschenk voor hunne giften.

Voordat de vacature, door den dood van De Jongh ontstaan, vervuld was, stierf ook Van Vliet (1), circa 72 jaar oud. Den 17den Mei 1798 werd hij begraven en reeds 15 Mei werd er besloten sollicitanten door advertenties in de couranten op te roepen Uit de 7 personen, die zich aanmeldden, werd een 3tal gemaakt Albert Hania Steinmetz, „schoolmeester te Catwijk en Keulen bij Delft", Pieter van der Linden, schoolmeester in 't Weeshuis te Schiedam en Pieter Joh. Princen, „eerste ondermeester in 't armschool te Schiedam". De Scholarchen bevalen met overlegging van alle stukken vooral no 1 aan en met gelijke aanbeveling werd het drietal aan den Agent der Nat. opvoeding opgezonden (Res. 7 Juni 1798) door de Municipaliteit, na bevonden te hebben dat de 3 personen „de tegenwoordige order van zaaken toegedaan" waren. De Agent benoemde Steinmetz, die berichtte, dat hij van plan was 9 Julij 1798 den post stadsarmschoolmeester te aanvaarden. In een request, door hem in 1799 ingediend, deelde Steinmetz mede, dat zijn voorganger Van Vliet „bij zijn tractement als schoolmeester nog eene vaste bediening hadde, welke hem nog f 2 per week opbragt (naamlijk poortier van de Lange poort) behalve de emolumenten aan dat ampt verknogt". Vervolgens, dat hij in zijn school 's winters bij de 120 en zomers ruim 80 kinderen had, en dat hij door „de geweldige duurte van de noodwendigste levensmiddelen" van zijn tractement als schoolmeester niet kon bestaan. In dat request verzocht hij dientengevolge om f 50 meer tractement en eenige turf. Op voorstel van de Scholarchen, die niet alles wat de requestrant had gezegd konden onderschrijven, daar hij wel ver-

(1) In 1795 moest hij beleven, dat de stadsarmschool „geapproprieerd" werd tot een „vleeschhouwerij voor de fransche Troupes" (Res. 9 Febr. 1795).

keerd ingelicht was, werd aan Steinmetz, die in „'t waarneemen van de school veel genoegen" gaf, 25 ton turf jaarl. toegezegd. (Res. 6 Junij 1799).

Voor den post van hoofd der Nederduitsche burgerschool deed zich weer één liefhebber op, Johannes Niermeijer, schoolmeester te Delft, maar deze kon geen genoegen nemen in een tractement van f 100 en 25 ton turf en vroeg f 100 meer tractement De Scholarchen, „het vervallen schoolweezen in achting neemende, adviseerde f 100 meer te geven, maar de Municipaliteit wilde dien weg niet op, en toen Steinmetz benoemd was tot armmeester, besloot zij den post van stadsschoolmeester aan te bieden aan den gemelden Pieter van der Linden (Res. 13 Junij 1798). Daar deze man te Schiedam een ruimer bestaan had, verzocht hij f 50 meer tractement en den 21sten Junij 1791 werd besloten hem die verhooging te accordeeren en alzoo het tractement te brengen op f 150 en 35 ton turf. Van der Linden verklaarde zich nu bereid den post te aanvaarden en de Agent der Nat. Opvoeding stelde den man den 6den Julij 1798 aan. Met zijn huisvrouw P. van der Bel gearriveerd te Brielle werd hij 24 Sept. 1798 opgeroepen om den burgereed te doen. In 1800 vroeg hij f 50 tractement meer en om dat verzoek ingang te doen vinden, wees hij op de noodzakelijkheid, waarin hij verkeerd had om een huis te koopen en daarin een geschikt schoolvertrek te maken, op de duurte der „voornaamste behoeftens" en op de zeer trage betaling der schoolgelden. Den 16den Febr. 1800 stond de Municipaliteit, „vermits zijn goed gedrag en accurate waarneming zijner bediening" en om „hem te meer aan de stad te verbinden" f 30 meer toe, zoodat zijn tractement f 180 werd en de 25 ton turf werden gebracht op 50.

Zoodra er besloten was tot de stichting van een stads-burger- en armschool, werden er drie Scholarchen benoemd, met de bepaling, dat de 3 predikanten der Ned. Herv. Gemeente mede Scholarchen zouden zijn over de armschool. Toen en later werden de volgende magistraatspersonen tot Scholarchen aangesteld:

1. Nicolaas de la Bassecour, aangesteld 8 Juni 1765.
2. Jan Aarnoud Gallas, aangest. 8 Juni 1765.
3. Mr. Andreas van der Sluys, aangest. 8 Juni 1765.
4. Cornelis van Ysendoorn, aangest. 7 Dec. 1766 loco No. 1 overl.
5. Pieter Poorterman, 20 Jan. 1772 loco No. 4 overleden.

6. Jacob Cornelis Warry van Blootenburg, 18 Dec. 1777 loco No. 2 overleden.
7. Dr. Adriaan de Mirell, 13 Nov. 1780 loco No. 6 afgetreden.
8. Mr. Adrianus Martinus de Wit, 16 Junij 1786 loco No.5 overl.
9. Jacob Minheer
10. H. M. van Lith
11. S. Lelyzee van der Waall } met de 3 Nederduitsche predikanten aangesteld 3 Junij 1797.
12. J. F. Tromer
13. A. A. Huigens } met H. M. van Lith aangesteld 11 Junij 1798. Den 2den Julij 1798 werd Minheer aangesteld loco Huigens.

Bij besluit van 3 Junij 1797 werd „ter verbeetering van het zoo vervallene schoolweezen der stad” besloten „de authorisatie van Schoolarchen over Stads Armschool verder te extendeeren tot het moogen visiteeren van alle overige schoolen der stad (uitgenoomen de Latijnsche), door gepaste middelen de ambitie der leerlingen op te wekken en toevoorzicht te houden op de pligtbetragting der onderwijsers off onderwijsters”.

Herhaaldelijk toonden de Scholarchen, dat zij een oog in 't zeil hielden. In 1773 bij het laatst gehouden examen op de cursusschool hadden zij bemerkt, dat „dikwils de uijtgegeve prijsjes aan naarstige kinderen door de ouders in de bank van Leeninge werden verpand, en op hun aanwijzingen werd besloten de prijsjes met het stadswapen en de letters A. S. te laten teekenen en aan de bankhoudster te verbieden dus geteekende boeken te beleenen.

Onderscheidene arme ouders waren nalatig in het zenden van hun kinderen naar de school en de kerk. In 1768 werden de nalatigen door den kerkeraad op hun plicht gewezen en bedreigd met inhouding van de bedeeling. In 1779 was het schoolverzuim weer groot. De kerkeraad, daarop door de Scholarchen gewezen, gaf te kennen dat het veroorzaakt werd door de „meenigvuldige zieke kinderen, die weer tot haar oppassing de gezonde nodig hadden”, maar hij werd toch uitgenoodigd te doen wat hij reeds in 1768 niet zonder succes had gedaan.

Om „het wangedrag der schamele jeugt te beter te beteugelen”, werd in 1783 te Brielle een stadshuis, staande in de Langstraat op den hoek van de oude Varkensmarkt, gedeeltelijk ingericht voor een spinschool. De Scholarchen oordeelden het spinnen „van zeer groot nut, maar nog meer het leeren leesen, schrij-

ven etc." en bevonden hebbende, dat veel arme kinderen weg-bleven van de school, waar het laatste geleerd werd, doordat de „spinmatres" deze kinderen zoo'n groote taak oplegde, dat zij die niet konden afdoen zonder de lagere school te verzuimen, vestigden zij de aandacht op deze oorzaak van schoolverzuim, met het gevolg dat de Commissarissen van de spinschool lieten weten dat zij zorg zouden dragen, dat de kinderen, die kwamen spinnen, ook ter school gingen. (Ress. 4 en 11 Dec. 1784).

Door de 2 jongste predikanten werd toegezegd, dat zij op de armschool zouden komen catechiseeren. Op de eerste de beste catechisatie, werden 20 kinderen „niettegenstaande plegtige aanzegging" gemist. De Scholarchen waren terstond in de weer en op hun verzoek werden zij met de diakens gemachtigd, om de ouders der nalatigen te ontbieden, het „naar verdienste te corrigeren en aan te zeggen dat zij bij verdere terughouding hunner kinderen zo met inhouding hunner alimentatie als anderzins gepunieert" zouden worden (Res. 6 Jan. 1800).

Den 8sten Maart 1800 rapporteerde de Scholarchen dat het geringe nut, dat de armschool stichtte, hieraan te wijten was, dat vele ouders, wanneer hun kinderen hun „overlastig" waren, trachtten ze op de school te krijgen, maar hen „daarvan onttrokken bij 't minste gevoel van eenigen dienst van dezelve te kunnen trekken of een niet noemenswaardig gewin te doen verdienen". Wanneer dat zoo bleef, zou „de mindere classe van ingezetenen uitmuntende blijven in drieste onkunde boven die classe van andere steeden, alwaar zedert lange betere orders waren gesteld". De Scholarchen, leest men verder in de Resolutie van den gezegden dag, „hebben dus aangelegd een verband-boek, in hetwelke onder eene acte van verbindenis de ouders bij ondertekening hunner namen zig zullen verbinden hunne kinderen ter zaake van 't onderwijs te stellen onder 't bewind van Scholarchen, zodat zij dezelve niet van 't school zullen kunnen terughouden zonder voorafgaand ontslag van Scholarchen, hetwelke aan de genoegzaam gevorderden op de schoolexamen voor Paasschen, eens 's jaars zal worden gegeeven; verzoekende daarop de sanctie dezer Vergadering en handhaving des noods in 't vervolg, wanneer zij zullen verpligt zijn de desobediente en tegensporrelige ouders aan deze Vergadering aan te klagen". De Municipaliteit approbeerde zonder uitstel „de acte van verbindenis" en zegde „handhaving

van 't gezag van Scholarchen" toe „in gevalle van aanklagte". [1])

Den 3den Dec. 1795 ontving de Provisioneele Raad van Brielle een request, onderteekend door leden van de Roomsch-Cathol. Gemeente te Brielle, waarin o.a. verzocht werd om „een Roomsch stads-armschool". 't Request werd in handen van een commissie gesteld en op haar voorstel werd den 25sten Maart 1746 besloten, „dewijl het schoolweezen binnen deeze stad over het geheel voorziening vorderde" de zaak „provisioneel te houden in advijs". In Nov. 1796 klopten de R.-Catholieken weer aan om „een roomsche schoolmeester ten koste van de stad" en 21 Jan. 1797 werd besloten te antwoorden: „dat de vergunning van een Roomsche school reeds lange gegeeven is, dog dat een tractement aan de schoolmeester niet kan worden gegeeven, dewijl zelfs het tractement van den ordinaris Holl. stads schoolmeester na zijnen dood als een nuttelooze uitgave zal behooren te worden afgeschaft, alzoo buiten dat 't bestaan voor meer dan eene schoolmeester niet kan worden gevonden".

Dat wat toen, naar men meende, behoorde afgeschaft te worden, niet afgeschaft werd, heb ik reeds medegedeeld. Aan den plaatsvervanger van De Jong werd weer tractement toegekend, maar een Roomsche stads-school kwam er niet. Nevens de Nederduitsche stadsschool had Den Briel in de 18de eeuw behalve de Latijnsche alleen een Stads Fransche school.

Stads Fransche School.

Het besluit, dat den 11den Maart 1640 betreffende de aanstelling van een Franschen schoolmeester genomen, doch niet uitgevoerd werd, werd opnieuw, maar gewijzigd door de Vroedschap genomen op den 15den Oct. 1703. Op dien dag brachten de burgemeester Leenmans en anderen, die gecommitteerd waren geworden „wegens het introduceeren van een fransse school", te Brielle, aan de Vroedschap rapport uit en zij werden terstond gemachtigd „uijt te zien naar een bequaem persoon tot een fransse schoolmeester ende een matres, te samen op een tracte-

[1]) Enkele bladzijden verder in 't Register; waarin dit opgeteekend staat, wordt vermeld dat door de Scholarchen met goed gevolg Jan Groeneveld, beroepen schoolmeester td Hoogvliet, geëxamineerd werd en wel op verzoek van den Agent der Nat. Opvoeding, die nog niet kon beschikken over departementale schoolbesturen (Ress. 3 Febr. en 3 April 1800).

ment van 200 guldens, ende een vrije woning, en op soodanige verdere conditien en ordres" als namaals zouden opgesteld worden. Tegelijkertijd werd besloten een oproeping „te doen stellen in de Couranten".

Nog vóór het eind van 1703 was van Claes van der Bel, timmerman een huis gekocht in het Noordeinde, genaamd „het Swaentje", voor f 600. Voor „oncosten en reparatien" aan dit huis, dat voor „fransse school" moest dienen, moest nog f 400 worden betaald en uit de „ordinaris thesaurie" werd alles voldaan (Ress. Vr. 3 Dec. 1703 en 2 Jan. 1704).

Den 24sten Dec. 1703 werden de gecommitteerden met het oog op de „goede getuijgenissen", die gegeven waren, geauthoriseerd om Stephanus le Febre, fransse school ophoudende binnen Veere, op de gevouglijkste maniere doenlijck zijnde, voor fransse schoolmeester nevens de matres zijn huijsvrouw aan te nemen, t'samen op een tract. van 200 g. jaarl., vrij woninge en vrij van stadswijn- en bierimposten, en verdere stipulatien daervan ter neder te stellen ende te arresteren".

Le Febre kwam te Brielle, maar voordat er een jaar verstreken was, moest er naar een anderen meester omgezien worden. De heeren, die gecommitteerd waren geweest om een Fransche school te „introduceeren", bleven werkzaam als commissarissen of directeurs van die school en zij waren helaas verplicht iets treurigs aan de Magistraten mede te deelen. Res. Mag. 30 Aug. 1794 leest men: „De Heeren Commissarissen van de Franse school hebben aen de vergaderinge geremonstreert dat haar Ed: eenige tijt herwaarts hadden geremarqueert dat Stephanus le Febre, Franse schoolmeester alhier, was comen te vervallen in een frenesije ofte een sot gebrek in sijn verstant, soodanich dat, denselven daarop geexamineert sijnde, haar Ed: was gebleken, gevende aan sijn scholieren seer wonderlijcke themaas ofte voorschriften, ende ook dat den voorschreve Lefebre daarop hem albereijts hadde geabsenteert ende begeven heeft uit de stad; ook dat desselfs vrouwe, soo gesegt werde, niet en was van een goet comportement". Aan het verzoek, dat tot dienst van de burgerije daerinne mochte werden voorsien, werd voldaan door het „Franse schoolmeesterampt vacant te stellen en aan de directeurs op te dragen uit te zien naar „een ander bequaam Franse schoolmeester". Voorts werd de burgemeester Leenmans gemachtigd de

vrouw van Stephanus „uitte schoolhuijsige binnen 8 dagen te doen vertrecken ende het schoolbort in te doen trecken". Den 13den Dec. 1704 kreeg een stadsbode den last om gezegde vrouw „te interdiceren geen kinderen meerder te instrueren in de Franse taal" en dat „bij onwilligheijt van dien jegens haar op een ander manier geproscedeert" zou worden.

Den 17den Nov. 1704 ontving de Vroedschap een request van Mr. Charles Voijer (1) „Fransche spraakmeester in den Haghe" loco Lefebre te worden aangesteld. Op voorstel van de gecommitteerden geschiedde zulks en de condities, waarop hij werd aangenomen, waren bijna als de vroeger gestelden. Men sprak nu alleen van „vrij woninge en school" en „op soodanige school- ofte leergelt ende verdere stipulatien" als de gecommitteerden den benoemde zouden „ter handen stellen". Hem werd nog de verplichting opgelegd om „van het leergelt" aan den schrijfmeester Mr. Johan Verhel f 50 's jaars te betalen, diens leven lang.

Den 2den Jan. 1708 was Voijer vertrokken (2) en moest er naar „een ander bequaam, getrout persoon" omgezien worden. Velen meldden zich aan voor de vacante plaats en Daniel Bonnet wonende te Zutphen werd geoordeeld de bekwaamste te zijn. Hij werd dan ook den 9den April 1708 door de Vroedschap benoemd op een tractement van f 200, vrij huishuur en 100 tonnen turf jaarlijks. Aan Mr. Verhell behoefde hij geen f 50 uit te keeren. Den 17den Aug. 1709 werd door de Magistraten aan den boetehouder van de „Armen te Maarland" gelast den Franschen schoolmeester „provisioneel te doen brengen 75 tonnen turf, ende indien hij met deselve in sijne menage niet mogte toekomen, alsdan en anders niet de resterende 25 tonnen daarbij te voegen".

Bonnet was als schoolmeester en voorlezer bij de Waalsche Gemeente werkzaam tot aan zijn dood. Den 2den Sept. 1716

---

(1) Bij Marianne Bonnet won Charles Voijer een zoon Andre, geboren 11 April 1705; bij den doop was getuigen Mademoiselle Madelaine le Maistre loco Elizabeth le Maistre, hare zuster te 's Gravenhage. De moeder werd begraven 6 Jan. 1707 en de weduwnaar die voorlezer en diaken was bij de Waalsche gemeente, trouwde in Sept. van 1707 met Mario Jaupiter. (Jaupitre) j.d. uit Frankrijk, wonende te 's Gravenhage. In 1790 werd te Nieuwe Tonge als predikant beroepen Izaäcus Matthias Voijer Joh. Henr. fil., pred. te Oudelande. Van Nieuwe Tonge vertrok hij in 1799 naar 's Heer Abts en Sinoutskerke.

(2) Na zijn vertrek werd een stadsbode gelast het schoolgeld en zijn tractement in te vorderen en daarmee zijn schulden te voldoen.

(3) werd hij begraven, nalatende eene weduwe (Res. Mag. 70 Oct. 1716).

Jacques Rousset, met goedkeuring van de Magistraten aangesteld door den Waalschen Kerkeraad als voorzanger, werd ook tot „Fransse schoolmeester" aangesteld op den 19den Jan. 1717 op dezelfde condities als Bonnet en de Vroedschap keurde de aanstelling op den 25sten Jan. goed. Rousset verliet den Haag voor Den Briel en was aldaar meester tot in 1724. In dat jaar werd door de Magistraten den 3den Junij gedelibereerd over „de veele klagten, dagelijks en sedert langen tijt gekoomen over de slegte conduiten en gedrag" van Rousset, alsmede over zijn „slegte instructie" en met goedvinden van de Vroedschap, werd den 10den Junij bepaald dat de man tot 1 Nov. mocht aanblijven, maar dan ontslagen zou zijn (2).

Tot waarneming van de school werd op den 5den Aug. 1724 benoemd Mademoiselle Catharina Van der Wal, „Fransche school houdende in 's Hage", op een tractement van f 200 „neffens vrij huijshuer, brand en verdere emolumenten". Zij nam de benoeming aan (Res. Mag. 19 Aug. 1724) en kwam met haar man te Brielle. In 1727 werden de echtelieden ontboden door enkele Vroedschappen, wien opgedragen was uit te zien naar een voorzanger voor de Waalsche Gemeente, en den man werd gevraagd „of hij sig nog niet bequaam hadde gemaakt off daermede bezig was, omme het voorleserschap te kunnen waarneemen" (3). De vragen der heeren „omtrent sijn bequaemheit" werden door monsieur zoo „impertinent, onbeschaemt, quaadsprekent en disrespectueus" beantwoord, dat zij genoodzaakt waren „de comparitie aff te breeken". Het had tengevolge dat volgens Magistraatsbesluit van 1 Maart 1727 den man werd aangezegd, dat hij binnen 8 dagen de stad moest verlaten om er niet weer in te komen

---

(1) In 't aangehaalde Bulletin. T, 2, p. 244 staat verkeerdelijk dat hij in 1727 stierf. In de Resoluties der Brielsche Regeering heet hij Bonet. In 1709 werd te Brielle op belijdenis aangenomen Maria Bonet (Kerkeraadsacta van 2 Jan. 1719). Den 25sten Sept. 1695 werd te Brielle gedoopt Gijsbert, zoon van Willem Janse Bonet en Annetje Juriaan.

(2) Jaques Rousset won bij Marie Louise Perret een dochter Jeanne, geboren 23 Febr. 1718. Bij den doop waren getuigen Jaques Warry, majoor en Jeane de Loches. Den 24sten Maart 1729 werden begraven Maria Roset en haar kind. Hier zal de huisvrouw van Rousset zijn bedoeld. Met attestatie van 4 Aug. 1720 zijn in Den Haag getruwd Jaques Rousset wedr. en Anna Kelks te 's Gravenhage.

(3) Res. Vroedsch. 24 Febr. 1727.

Mademoiselle wendde zich den 7den Juli 1727 tot de Vroedschap en dewijl zij, zooals zij verklaarde, „sag dat niet alessints genoegen kost geven", bedankte zij „als Fransche mademoiselle" met verzoek om een douceur voor transportkosten. Haar demissie werd haar geaccordeerd en men zeide haar f 100 toe voor de gemaakte en te maken transportkosten.

Den 27sten Sept. 1727 werd tot meester aangesteld Jean van Hendregt op de oude condities. Over dezen man zie men wat ik schreef in het Bulletin, T. II, p. 244. Na het verlies zijner huisvrouw zocht hij te vergeefs naar een mademoiselle om in de school „de jonge juffertjes soo wel als de jongens in de Franse taal en handwerken" te onderwijzen, en 1 Dec. 1731 werd hem gezegd, dat hij, indien hij vóór 1 Jan. geen adsistente had, hij dan zou worden bedankt. Den 11den Aug. 1732 kreeg hij zijn ontslag, niet om het gemis van een mademoiselle, maar omdat alle „serieuse waarschouwingen tot het behoorlijk waarnemen van zijn plicht in de ordere van zijn school te houden" vergeefsch waren geweest en het „hoe langer hoe erger" geworden was. Om zijn „onbequaemheid" kreeg hij ook als voorzanger zijn congé.

Tot zijn opvolger werd 12 Oct. 1732 gekozen Paul la Combe, „schoolmeester in het Fransche school tot Kuylenburg" op dezelfde voorwaarden als vroeger Voijer. Hij werd benoemd voor 3 jaar. De benoeming nam hij aan en de te Amsterdam geboren meester deed den 13den Dec. 1732 den eed als poorter van Brielle. Den 9den Mei 1733 verscheen hij voor de Magistraten en deelde hun mede, dat hij „het geluk hadde, dat zijn school, zo in kostkinderen als leerlingen, dagelijks merkelijk quam toe te nemen, zo verre dat geen plaats meer hadde om de kostkinderen, die reets hadde en noch binnen korten was wachtende, langer te kunnen logeren, nochte ook de leerlingen behoorlijk te kunnen plaatsen". Hij verzocht mitsdien om „de schuur, komende achter de huijzinge op het erff te doen approprieren tot een schoolkamer". De kostkinderen zouden dan kunnen logeeren „boven, waar de school" was. Aan zijn verzoek werd voldaan, ofschoon de kosten f 450 bedroegen. Overeenkomstig de verplichting, die hem op gelegd was, om 3 maanden vóór de expiratie van den tijd, waarvoor hij benoemd was, continuatie te vragen, richtte hij zich 10 Sept. 1735 tot de Magistraten en hij werd voor 3 jaren gecontinueerd, bij welke gelegenheid hem aangezegd werd „van noijt

buiten de stad te vertrekken om te vernachten", tenzij hij permissie had van de Burgemeesters. „Bij den gerechte van Saardam geadmitteert om aldaar kostschool te worden", vroeg en verkreeg La Combe den 4den Febr. 1736 zijn ontslag, in te gaan April 1736, en men nam weer zijn toevlucht tot de couranten om een plaatsvervanger te krijgen.

Een Fransche schoolmeester uit Amsterdam, Jaques Guerin, meldde zich aan, maar zijn request werd voor notificatie aangenomen. Na dezen presenteerde Jean des Fontaines, „school houdende te Amsterdam", zijn dienst aan de Brielsche Magistraten en op dezelfde voorwaarden als La Combe werd deze den 13den Mei 1736 aangesteld. Bij de uitkomst bleek hij geen waardig opvolger van La Combe te zijn. Den 9den Jan. 1740 werd hij door de Magistraten, „wien verscheijde klachten zo over deszelfs gedrag alsmede over zijn onordentelijk schoolhouden" ter oore waren gekomen, ernstig gereprimendeert" en hem werd gezegd, dat, ingeval hij zich niet beter gedroeg en, op zijn school paste", men genoodzaakt zou zijn hem te ontslaan. De noodzakelijkheid daartoe bestond den 17den Aug. 1746, en omdat hij „tegens alle vermaaningen, waarschouwingen en bevelen bij continuatie even weijnig ordre in zijn school kwam te houden en alles liet verloopen, waardoor het heijlzaam oogmerk van de Regeering, namelijk om de jeugt, zo meijsjes als jongens, een goede educatie en onderwijs zo in leezen, schrijven, cijfferen, de Fransche taal en nuttige handwerken te konnen laaten leeren, ten eenemaal illusoir werd gemaakt en het stadsgeld onnuttelijk werd weggegeeven. Alzo deszelfs school genoegsaam geheel verloopen was en niemand zijne kinderen meerder bij hem ter school wilde of durfde bestellen", werd Des Fontaines ontslagen als „stads Fransche schoolmeester". Met het oog op zijne 5 kinderen, werd hem vergund tot 1 April 1747 in de stad te blijven en 't tractement te innen.

In de couranten werd een advertentie geplaatst, om bekend te maken dat te Brielle vacant was „de Fransche schoolmeestersplaatse, met een sortabel tractement, fraaije emolumenten en vrije wooning". Sollicitanten, bij de „vereijschte bekwaamheden" een vrouw hebbende, „mede zeer bekwaam tot het geven van een goede opvoeding aan jonge juffers", konden zich adresseeren aan Burgemeesters en Regeerders van Brielle.

Den 15den Oct. 1746 werd benoemd Claude Marchant, „Fransche school houdende tot Rotterdam”, en men stelde hem aan „bij provisie tot wederopzeggens toe”, op de gewone voorwaarden. Ook hij mocht zonder permissie niet elders vernachten. In 1747 toonden de „kapiteijnen van de Burgerije zich eenigsins misnoegt, dat den nieuwen Franschen schoolmeester, als zijnde een gebeneficieerde van de stad, was vrijgestelt van de Burgerwacht”. Met ’t oog daarop, werd door de Magistraten goedgevonden te besluiten, dat genoemde meester „mede zou worden geloot onder de drie vendels, doch buijten extraordinairis gevallen” vrij zou zijn „van tocht en wacht”. Op ’t verzoek van Marchant en zijn vrouw om „een fatsoenelijke en vaste plaats in de Franse kerk voor derzelver schoolieren, zo wel jonge juffertjes als jongetjes, te mogen hebben, werd den 27sten Jan. 1748 door de Magistraten een gunstige beschikking genomen. Den 22sten Aug. 1750 werd Marchant, daar hij „door indispositie niet boven” bij de Heeren kon komen, door een bode aangezegd dat hij „van nu af aen, bij het nieuw in te komene guarnisoen, en ook in ’t vervolg geen officieren ofte geene andere commensalen logeeren of te houden” mocht. „Vermits het overlijden van zijn huisvrouw [1]) verzocht Marchant den 12den Junij 1773 zijn ontslag en „wegens zijn onvermogen en zijnen ouderdom eenig douceur tot sijn subsistentie”. Het voorstel om hem zijn ontslag te geven en „ter betooning van het genoegen van hun Edele Achtb. in zijnen gedane dienst” zijn leven lang f 50 ’s jaars toe te staan en die f 50 te vinden door vermindering van het tractement des opvolgers met f 50, werd door de Vroedschap met goedkeuring vernomen en alzoo werd door de Magistraten den 26sten Junij 1772 besloten.

Ter voorziening in de vacature werd op verzoek van de Burgemeesters Hendrik Michiel van Lith, „ondermeester in een fransche kostschool te Delft”, door den Franschen predikant geëxamineerd, zoo in het leesen, singen, als spreeken van de fransche taal”. De uitslag was voldoende, en de getuigschriften in orde bevonden hebbende, stelden de Magistraten den 7den Aug. 1773 tot meester den genoemden Van Lith aan, „mits sig in alles gedragende als een ordentelijk en capabel Fransche schoolmeester behoort te doen, met de jonge heeren te geven goed en kundig

---

[1]) Zij heette Jeanne Maria Morel en werd, nalatende een zoon, 3 Juni 1773 te Brielle begraven.

onderwijs, en mits zig binnen den tijd van 4 maanden voorsiende van een bekwaame en kundige huijsvrouw, om als mademoiselle de jonge juffrouwen te kunnen instrueren, of anders van een capable en kundige ondermademoiselle ter approbatie van hun Edele Achtb. Van Lith beloofde zich naar dit alles te zullen gedragen. Hij had in den echt met Anne Marie Martine, die hem de volgende kinderen schonk: Gerard, geboren 15 April 1775, begraven 12 Mei 1778; Henriette, geboren 22 Juli 1776; Magdelaine, geb. 27 Juni 1778, Gerard, geb. 9 Dec. 1779; Catharina, gedoopt 21 Juli 1782; Jean, geboren 21 Nov. 1784. (¹) Na den dood van Claude Marchant verzocht de „stads Fransche schoolmeester" Van Lith f 50 meer tractement en de Vroedschap besloot „tot betoning van het genoegen van hun Ed. Gr. Achtb. in zijnen dienst", op den 19den Maart 1782 's mans tractement te brengen op f 200, maar legde hem de verplichting op, „tot beeter educatie der discipulen", wanneer het getal boven de 40 gekomen zou zijn, „een bekwaame ondermeester ten zijnen koste te nemen". Van Lith toonde een patriot te zijn door lid en secretaris te worden van een genootschap *Getrouw voor stad en Vaderland* en van een burger-societeit: *Het Staatsgebouw eischt Burgertrouw* (Res. Mag. 13 Nov. 1787) en als schoolmeester en voorlezer werd hij den 10den April 1788 ontslagen.

Men zie het aangehaalde Bulletin, T. I. p. 191 en hetgeen ik schreef in Eigen Haard, 1883, blz. 190 en 191. Met zijne 5 kinderen vertrok Van Lith naar Haarlem (Res. Mag. 3 Mei 1788 en Res. Prov. Raad 18 Maart 1795, maar in 1795 kwam hij te Brielle terug, afgehaald door een lid van de societeit *Gelijkheid en Eendragt.* Uit Res. Prov. Raad van 28 Maart 1795 blijkt, dat hij tot raad der Gemeente benoemd werd, en uit Res. 18 Juni 1795 dat hij was aangesteld tot „Commis van s'Lands Magazijnen te Brielle", welke post minder opbracht dan die, welke hij te Haarlem nog altijd bekleedde. Te Brielle werd hij secretaris en als zoodanig werd hij den 18den Jan. 1803 door den Raad

¹) Met uitzondering van n°. 5 werden deze kinderen gedoopt in de Waalsche kerk. N°. 1 en 3 hadden tot maraine Magdalena van Toornburgh, weduwe van Gerard van Lith, grootmoeder der kinderen. N° 2 had tot maraine Levina van Lith, tante van het kind. N° 4 Catherine van Lith (tante van het kind) die ook getuige was bij den doop van N° 5. Den 31sten Aug. 1780 werd te Brielle begraven Johanna van Lith, huisvrouw van Christof Hunold Kapitein. Misschien heette deze Johanna evenals de meester *Van Lith.*

herbenoemd. Nalatende eene weduwe en 3 kinderen is hij in den ouderdom van 54 jaren den 18den Juli 1804 te Brielle begraven. Aan zijne weduwe werd „tot een blijk van erkentenis voor de goede diensten", door haren man bewezen, een douceur van *f* 100 geschonken (Res. Raad 27 Juli 1804).

Uit verscheiden sollicitanten werd in plaats van Van Lith tot „stads fransche schoolmeester" aangesteld, Jean du Buij, geboren te Haarlem, Fransche kostschoolhouder te Voorburg, op een tractement van f 200 en verdere emolumenten. Op den dag zijner aanstelling, 24 Mei 1788, deed hij te Brielle den eed als poorter en „ten aansien van zijne bediening als stads fransche schoolmeester den behoorlijken eed van zuivering".

Zooals in 't vervolg zal blijken, werd in 1796 aan zekere dame vergund les te geven in 't fransch en handwerken aan jonge juffrouwen. Door die vergunning achtte Du Buij zich zeer benadeeld en hij gaf zulks aan den President van de Municipaliteit te kennen. Aan de mededeeling dat reeds eenige jonge juffrouwen zijne school verlaten hadden voegde hij de verklaring, dat „ofschoon zijn huisvrouw indedaad geene bekwaamheden had tot het geeven van onderwijs aan jonge juffrouwen, zij daartoe in allen gevalle niet verplicht was", wat naar hij meende uit zijne akte van aanstelling bleek. Den 4den Jan. 1797 kwam het een en ander ter kennisse van de Municipaliteit en in de Resolutie van dien dag staat: „waarop gemelde acte, houdende onder anderen de remotie van den burger H. M. van Lith op authorisatie zoo genoemd van Willem de vijfde, geleezen en in achting genoomen zijnde, dat hij, opvolger zijnde van burger Van Lith, niet alleen volgens het aloude gebruik had moeten zorgen voor de educatie van jonge juffrouwen ten zijnen huise, zooals door zijn praedecesseur en huisvrouw was gedaan, maar inzonderheid zig had behooren te houden aan de geest van de advertentiën, in de couranten bij het vaceeren van die post geplaatst wordende, en de resolutie in Aug. 1773 genoomen, bij dewelke burger Van Lith werd verpligt om, indien zijne aanstaande huisvrouw tot het geeven van onderwijs aan jonge juffrouwen onbequaam mogt zijn, eene onder-mademoiselle ten zijnen koste en ten genoegen van de Regeering aan te stellen. Dat hij, du Buij zig ook zelfs niet aan de letter van de acte zijner aanstelling had gehouden, als behoorende volgens dezelve de kinderen en pupillen, aan hem en

zijne zorg toevertrouwd, ten genoege der geenen, die hun zenden, waar te neemen, daar integendeel van 't begin zijner bediening aff de klaagstem is opgegaan, dat voor jonge juffrouwen in zijn school niets te profijteeren was: om alle welke reedenen is geresolveerd, aan voorn. du Buij onder het oog te brengen zijn vermeetel gedrag van kwaad te durven keuren eene resolutie tot bevordering van het welsijn van de jeugd deezer stad en tot aanvulling van zijn gebrek genoomen, en, vermits het tractement van f 200 is toegelegd niet alleen voor het onderwijsen van jongelingen, maar ook van jonge dogters, een honderd guldens van dit zijn tractement af te neemen". Tegelijkertijd werd besloten die f 100 te geven aan de dame, die les gaf in 't Fransch en de handwerken. In 1798 verzocht Du Buij aan de Municipaliteit, dat de hcm in 1797 ontnomen f 100 aan zijn tractement mochten toegevoegd worden en hem werd geantwoord, dat aan zijn verzoek zou worden voldaan, zoodra hij „eene onder-mademoiselle bekwaam om aan jonge burgeressen handwerkjes te leeren" zou hebben aangesteld (Ress. 8 en 11 Oct. 1798). In 1799 verzocht hij vernietiging van 't besluit, in 1798 ten zijnen nadeele genomen, met de mededeeling dat hij zijn oudste dochter [1]) zou opleiden tot onderwijzeres, maar den 6den Jan. 1800 besloot de Municipaliteit te persisteeren bij hetgeen laatstelijk was bepaald. Over Du Buij zie men voorts 't aangehaalde Bulletin T. II, p. 244 en 245.

PARTICULIERE SCHOLEN.

Den 31sten Dec. 1701 werd aan Cornelis de Valk schoolmeester, van plan naar Herkingen te vertrekken, door de Brielsche Magistraten met 't oog op zijne kinderen eene akte van indemniteit gegeven. Dat deze De Valk te Brielle schoolmeester was, zag ik niet vermeld. [2]) Wel vond ik geboekt dat in 1707 aan

---

[1]) Als kinderen van J. de Buij en Sara Adriana van Hoogenhuizen staan geboekt in 't Doopsregister der Ned. Herv. Gemeente te Briello: Geertruida Petronella Wilhelmina, gedoopt 8 Maart 1789, getuige Mej. Geertruida Coolenbrander. In 't Doopregister der Waalsche Gemeente: Sara Adriana, geboren 3 Aug. 1790, begraven 19 Aug. 1790; Jean Gerard, geb. 6 Aug. 1793, begraven 24 Aug. 1793; Jacques Gerard, geb. 28 Juni 1796, begraven 7 Jan. 1797; Jeanne Josine, geb. 6 Juni 1801, begraven 23 Juli 1801; Johanna Frederica, geb. 17 Juli 1805.

[2]) Evenmin zag ik de aanstelling vermeld van Antonij Smits (ook van der

Pieter Pieterse van der Zee „geaccordeert" werd „om publijcque bijschool te houden, mits hem regulerende naer de schoolordere" van 1618 (Res. Mag. 26 Febr. 1707), en dat 13 Aug. 1712 „Teunis Janse Vos gepermitteert" werd, om „school te mogen houden ende de jeugd te instrueren in de letteren en schrijfkonst als naar behooren". Uit Res. Mag. 22 April 1713 blijkt, dat hem het gezegde gepermitteerd werd „vermits zijn indispositie". In 1713 was de man hersteld en weer gezond zijnde bedankte hij voor de ontvangen vergunning en werd weer loods. In zijne plaats kreeg toen Arij Gouwentak de vergunning „tot het instrueren van de jeugt", maar met deze conditie, dat ingeval Vos „door lichaemelijke ongemakken en siekte weder buiten staat" mocht raken „van zijn lootsplaats waar te nemen", hem de plaatse weer gecedeerd moest worden.

Den 31sten Aug. 1715 werd aan Martinus de Jong vergund „omme schrijf- en cijfferschool te houden", en den 13den Nov. 1717 kreeg Aarnout Ente permissie „omme school te houden en de jeugd naar behooren te instrueren". In 1738 verzocht Gerrit Menheer ([2]) Gerritsze „school te mogen houden om de jeugt te leeren leezen en schrijven" en den 5den April werd hem zulks toegestaan. Hetzelfde werd vergund den 18den Febr. 1741 aan Abraham de Jong, „jongman van 't Zuijdland", nadat „hij gerechtelijke attestatie van zijn goed gedrag gebleken was. ([3]) Den 7den Febr. 1761 werd „aan Abr. de Jong schoolmeester voor het teeckenen van eenige Resol. boeken van haar Ed. Gr. Mog. met het jaartal, gedaan in den jare 1754, ordonnantie geaccordeert ter somma van f 3 10 ct.

Den 24sten Oct. 1744 verzocht Paulus van der Voorden aan de Magistraten permissie om een school „op te richten om de jeugd te leeren leezen, schrijven en cijfferen etc." en opmerkelijk is zijn verklaring, dat hij zulks wilde doen „zoo tot welzijn van zig zelven als tot soutien van zijn vader en zusters en broeder". Aan het welzijn van de „jeugd" schijnt hij niet te hebben

---

Smiths genaamd), van welken schoolmeester 2 kinderen pro Deo werden begraven 11 Oct. 1702 en 9 Sept. 1703. Het register waarin het laatste voorkomt, vermeldt ook de begrafenis van „Hester Leenders een schoolvrouw van kleijne kinderen", op 10 Sept. 1709.

[2]) Men zal Minheer hebben te lezen.

[3]) In Res. Mag. 9 Mei 1731 is sprake van schoolmeester de Jong in de Nieuwstraat.

[4]) Zooals is vermeld, werd Mr. de Jong stadsschoolmeester.

gedacht. De permissie werd hem „tot kennelijk wederzeggens" gegeven. Den 29sten Jan. 1753 werd Paulus van der Voorden, nalatende 2 kinderen, pro Deo begraven, en den 17den Febr. 1753 verzocht Dirk Dekker aan de Magistraten om in plaats van den overledene „tot schoolmeester te werden geadmitteert". Men besloot het verzoek ter kennisse te brengen van de Vroedschappen en dezen „in consideratie te geven en te verzoeken dat ter deser occasie mogte werden geformeert en gearresteert een behoorlijk schoolreglement over alle de schoolen binnen de stad en tegelijk in consideratie genomen werden de gebrekkelijke lighaemsconstitutie van den stadsschoolmeester Johannes Verhell". De burgemeesters brachten hetgeen door de Magistraten besloten was aan de Vroedschappen den 18den Febr. 1753 over en in de Ress. Vroedsch. van dien dag leest men: „dat de Heeren van de Magistraat geconsidereert hebbende de slegte en gebrekkelijke constitutie, waarin den stadschoolmeester J. Verhel zig al zedert een geruijmen tijdt heeft bevonden, en dat in het geheel binnen dese stadt geen behoorlijk toesigt off reglement op de schoolen is, geoordeelt hebben hetselve aan haar Ed. Gr. Agtb. te moeten voordragen en recommandeeren, ten eijnde tot het een en ander eens voorsieninge mogte werden gedaan: waarop, zonder op de zaken zelff als nog te delibereeren off resolveeren, goedgevonden is deese zaaken te maken commissoriael en deselven te stellen in handen van de heeren beijde burgermeesteren en vier voorsittende heeren om dezelven te examineeren en haar Ed. Gr. Agtb. te dienen van derselver consideratien en advis". De zaak schijnt in den doofpot gedaan te zijn. Men vindt althans in de eerstvolgende vroedschapsresoluties niets van „consideraties en advis" over de door de Magistraten aanhangig gemaakte punten. Deze bleven intusschen werkzaam en den 2den Junij 1753 werd door de Magistraren het volgende besluit genomen: „Den heer Burgermeester De la Bassecour heeft nog ter vergadering voorgedragen, dat heeren Burgemeesteren dagelijks veel klagten en aenloop hadden, zoo van de heeren predicanten als van particulieren, burgeren en ingezetenen dezer stad, over het gebrek van schoolmeesteren om de jeugd in het lesen, schrijven, cijfferen en beginselen van den godsdienst te onderwijsen; dat heeren Burgemeesteren zig derhalven verpligt gevonden hebben aen haar Ed. Achtb. te proponeeren of niet soude

kunnen goedvinden om Dirk Dekker, burger deser stad, mitsgaders Pieter van Vliet, althans ondermeester te Kralingen, dewelke beijde versogt hebben om een particulier school te mogen opregten, bij provisie tot particuliere schoolmeesteren te admitteeren: waerop gedelibereert sijnde, goedgevonden is ten genoegen en versoeken van de burgeren en ingezetenen deser stad Dirk Dekker en Pieter van Vliet tot particuliere schoolmeesteren te admitteeren en daertoe aan deselve acte van admissie te verleenen".

In 1772 was Dekker nog werkzaam als meester maar met het oog op zijn „behoeftigen toestand" werd hem op zijn verzoek den 18den Jan. door de Magistraten toegestaan „om alleen en met seclusie van alle andere persoonen 's weekelijks een geschreeve kerkbriefje voor een geringe somme te mogen uitgeeven."

Van Vliet werd, zooals reeds bericht is, meester in de stadsarmschool.

In 1771 verzocht Jacob de Haan „ondermeester binnen den dorpe van Hoogvliet," om als schoolmeester te Brielle te worden geadmitteerd. Gezien hebbende „de testimonia van zijn gedrag en exemplaaren van zijn schrift," die voldoende werden bevonden, lieten de Magistraten hem den 23sten Maart toe en hij legde den eed als poorter af.

De Haan werd aangesteld tot „schoolmeester en collecteur te Heenvliet en in zijne plaats wenschte te Brielle geadmitteerd te worden Christoffel Kunst, „ondermeester by Johan Hendrik Bigelink, parochie-schoolmeester te Vlaardingen." De sollicitant meldde zich, persoonlijk vergezeld van zijn patroon bij de Magistraten den 2den Dec. 1786 aan, maar oordeelende „de onderwyzing van kinderen een zaak van het aldergrootste belang" vonden de Heeren goed door den secretaris te doen informeeren bij Dr. De Beveren Esveld te Vlaardingen „na de bekwaamheid en conduites" van Kunst. De informaties waren niet „zodanig, dat deselve souden voldoen aan de requisiten van een capabel schoolmeester." Bovendien was de sollicitant „nog zeer jong van jaaren" en met 't oog op 't een en ander werd zijn verzoek gewezen van de hand.

Daarop deed zich als sollicitant op Jan Kok, schoolmeester en voorzanger „in de Kaage, onder de hoge en vrije heerlykheid Alkemade." Hij legde een attestatie over van den predikant dier gemeente, houdende dat „Kok was een jongman van een onbesproken

gedrag, zeer bekwaam in den schooldienst waar te neemen, zoo in het leeren van de jeugd als haar eene goede opvoeding te geeven" en „staande de vergadering", op 16 Dec. 1786 gehouden, „blijken van zyne kundigheid in het schrijven" gegeven hebbende, werd Kok als schoolmeester geadmitteerd.

In 1789 werd Kok binnenvader en schoolmeester in het Brielsche Weeshuis loco Christiaan Hoff, die ontslagen was. [1] In de Magistraatsvergadering van 12 Sept. 1789 werd over dezen man gesproken door den burgemeester Hogendijk van Domselaar. Rentmeester van 't Weeshuis zijnde, was hij door Hoff aangesproken over de hem bij zijn vertrek te geven attestatie. „Ik denk niet dat er van het Keesendom in zal komen," had Hoff gezegd en den burgemeester had hij daarop „gerudoyeert", zoodat de Edel Achtbare genoodzaakt was geweest hem te zeggen, dat, indien hij niet zweeg, hij hem dat wel zou leeren. Daarop was Hoff gegaan naar meester Kok in de Nieuwstraat en aan dezen had hij verklaard, „dat, als er in de attestatie van het Keesendom stond, hij zig met 400 man zoude vervoegen voor het huis van den burgemeester en hem dat wel anders leeren zoude." Van deze „verregaande brutaliteit" gaf Hogendijk kennis aan de Heeren en zij besloten het medegedeelde te laten notuleeren, opdat „de dienende en aankomende Magistraat op dusdanige handelwijze" zou achtgeven.

Dat Jan Kok in plaats van Hoff in 't Weeshuis kwam, blijkt uit Res Mag. 31 Oct. 1789, waarbij loco Kok werd aangesteld tot schoolmeester Hendrik Seldenrijk, geboren te N. Loosdrecht, schoolmeester „aan de Kruisweg onder Schieland", nadat hij „ten vollen genoegen" van de heeren „blijken van zijn kundigheid in het schrijven" gegeven had. Met zijn zwager Jan Visser als ondermeester was Seldenrijk werkzaam, maar hij ondervond „dat de betaaling voor het onderwijs der bij hem schoolgaande kinderen voor en groot gedeelte zeer slegt en wankelbaar was", en om met de zijnen naar behooren te kunnen bestaan, nam hij de betrekking aan van boekhouder in de brouwerij en branderij van den heer Kruine. Onzeker „of hij in die nieuwe bediening slagen zoude", wenschte hij als schoolmeester gecontinueerd te worden en permissie te hebben om zich door zijn zwager te laten vervangen zoo vaak

[1]) Hem ging in 't Weeshuis als schoolmeester voor Roelant van Hoogerwoert (Hoogwoerde), in 1725 aangesteld tot ziekentrooster en in 1733 overleden (Ress. Mag. 5 Jan. 1725, 3 Sept. 1729, 9 Mei 1733). Den 11den Jan. 1707 werd begraven Willem Vermaat, schoolmeester in 't Weeshuis.

en zoo lang dat noodig mocht zijn. De Magistraten delibereerden over de zaak; het bleek hun, dat Visser kundig was in het schrijven en zij permitteerden den requestrant, zijn school door zijn zwager „het zij als onder- of tweede meester te laten bedienen", wanneer hij afwezig moest zijn. Zij voegden er echter de „serieuse recommandatie" bij aan den meester en den ondermeester om in de school „zig alleen met het onderwijzen der jeugd te verbeesigen" en zich niet op te houden met „schrijven voor particuliere of voor hun eijgen". (Ress. Mag. 1 en 22 Juni 1793). In 1797 maakte Visser zich schuldig aan mishandeling van een kind. Res. Municipaliteit 4 Jan. 1797: „De Praesident communiceert, dat zig ten zijnen huize had vervoegd eenen Johannes Hendriks met klagten, dat de schoolmeester Visser zijn zoontje, bij hem ter school gaande, op eene zeer verregaande wijze met een bulpees had geslaagen, zodat hij, Praesident, voornoemden zoon en meester Visser had gelast voor deeze vergadering te verschijnen. Waarop de jongeling gehoord en inspectie van zijn ontbloot ligchaam genoomen zijnde, is het bevonden, dat hij onschuldig en op een verregaande wijze was geslaagen, zodat meester Visser, binnengestaan zijnde en niets bondigs tot zijn defensie in te brengen hebbende, na deliberatie, op een significante wijze is gecorrigeerd, met aanzegging van geene instrumenten tot het straffen van kinderen meer op zijn school te moogen gebruiken; dat hem op de minste mishandeling aan eenig kind de stad zal worden ontzegd en hij voor morgen middag ten 12 uuren 4 zilveren ducatons voor den armen ten huize van de Praesident te bezorgen hebben zal." Den 10den Sept. 1798 werd aan „Jan Visser, nederduitsch schoolmeester, op desselvs verzoek" door de Municipaliteit „geaccordeerd attestatie van goed gedrag".

In 1795 verzocht Johannes Dirks onderwijs te mogen geven „in het leezen, schrijven en cijfferen en in de gronden van de Roomsch Catholique Religie". De Provisioneele Raad besloot, alvorens hem te admitteeren, op den 13den Mei den sollicitant „door den Roomsch Pastoor van Gulik te doen examineeren, om alsdan een nader besluit te nemen."

In 1797 werd het verzoek van Jan van Santen, schoolmeester aan „de Poeldijk", om zich als meester te Brielle te mogen „etablisseeren", door den Municipaliteit „gehouden in advis" (Res. 1 April); met welk gevolg, zag ik niet genotuleerd.

Den 9den Dec. 1799 verzocht de burger Richter, wonende te Delft, voor en met zijn dochter verlof aan de Brielsche Municipaliteit om te komen wonen te Brielle en haar te vergunnen „jongedochters te onderwijzen in hetgeene tot een goede educatie behoord.” Den President was die „mademoiselle allezins aannemelijk” voorgekomen en er werd besloten aan het verzoek te voldoen.

Of genoemde dame kennis van de Fransche taal rekende tot „hetgeene tot een goede educatie behoord” en genoemde taal onderwees, kan ik niet beslissen. Aan personen, die buiten de stads Fransche school les gaven in de Fransche taal, ontbrak het in Den Briel niet.

Eén van de „Livres de la Diaconie de l'Eglise Wallonne de la Brille” gewaagt van twee „maitresses d'Ecole”, Neeltje Jans en Neeltje Willems. In 1736 werd aan de eene uitbetaald ƒ 2-2-8, aan de andere ƒ 2-14- voor het geven van onderwijs aan „nos enfants Vaudois”.

Dat deze personen consent ontvangen hadden om onderwijs te geven, zag ik niet vermeld. Zij zullen geen consent gevraagd hebben. Jan Kluit, die in de tweede helft der vorige eeuw leefde en zijn werk over Brielle schreef, teekende het volgende op: „De particuliere schoolmeesters vragen alleen admissie bij de Magistraat, en, voor zoo verre dezelve catechiseermeesters zijn, mede bij de Kerkenraad — dog ontvangen geen instructie of ordonnantie — en de matressen of schoolvrouwen vragen thans in 't geheel geen consent meer.”

In 1740 en 1743, alsmede in 1796, en later werd ook door „matressen” admissie gevraagd. Den 28sten Sept. 1740 wendde zich met het gewenschte gevolg tot de Magistraten mademoiselle Beatrix Lovens Angelicque, weduwe van Jean de Midorge, te Amsterdam, verzoekende zich te Brielle te mogen „nederzetten ende op te zetten een Fransche school voor jonge juffertjes, voorgevende bequaam te zijn tot het leeren van de Fransche taal, allerleij handwerken en wat verder tot een goede educatie vereijscht word”. Den 9den Nov. 1743 werd aan Jeanne Catharine du Rouseaux, wier man diende op den voor Brielle liggende „uijtlegger”, geaccordeerd te Brielle „een Fransche school te houden”. Den 24sten Dec. 1796 verzocht Anna Frederika Gravier de Loisy aan de Municipaliteit „inwooning en vergunning om aan jonge juffrouwen de Fransche

taal taal en handwerken te onderwijzen", overleggende getuigschriften van bekwaamheid en goed gedrag.

De Municipaliteit, „in achting genoomen hebbende de verblinde partijzugt van de voorige regeering, waardoor dit gedeelte van eene beschaafde opvoeding door de dimissie van A. M. Martine, huisvrouw van den burger Van Lith, op den 10den April 1788 voorgevallen, zeedert die tijd geheel is te niet geloopen", accordeerde het gedane verzoek .Hare werkzaamheid was nadeelig voor de Fransche stadsschool en mr. Du Buij klaagde bij de Municipaliteit. Zooals wij reeds hebben vermeld, viel zijn klacht alles behalve in goede aarde. Hem werd f 100 gekort en wat hem ontnomen werd, werd „tot aanmoediging" aan Mad. de Loisy gegeven. Den 15den Febr. 1797 kreeg de Regeering van haar een schriftelijk verzoek „om te doen wegnemen de ijzeren tralien van de vensters, waarvoor zij was zittende om onderwijs te geven" ; het verzoek werd „gehouden in advijs". Voordat er een beslissing gevallen was, had de dame het voornemen opgevat om naar Frankrijk te vertrekken en zij verzocht den 11den Maart 1797 „op haar pas te doen stellen een certificaat in het Fransch, dat zij om famielIezaaken in het wintersaisoen binnen deeze stad tot 16 Maart 1797 was opgehouden geweest." De secretaris werd daartoe „gequalificeert" en mademoiselle nam schriftelyk afscheid van de Regeering. Enkele maanden na haar vertrek vroeg zij uit Parijs herhaaldelijk om onderstand aan de Municipaliteit en met goedkeuring van de Regeering werd haar geschreven, dat brieven, van haar komende, niet meer zouden worden aangenomen. Juffrouw Nissaeus, met haar moeder wonende ten huize van den advocaat-fiscaal Tullingh, wenschte in plaats van M. de Loisy „Fransche schoolhoudster" te worden en zij gaf aan de Municipaliteit te kennen, dat de advocaat-fiscaal had bewilligd „dat zijn huis door haar wierd gebruikt". De President wees er op dat deze dame „uit hoofde van haare educatie alle consideratie verdiende, maar men besloot toch de zaak „in advis" te houden. Den 21sten Maart 1797 werd goedgevonden de burgeres Jeanette Nissaeus te admitteeren en haar tot wederzeggen ƒ 100 jaars te geven. In Oct. van hetzelfde jaar gaf zij te kennen dat zij in Nov. zou bedanken voor hare betrekking. Den 16den Sept 1799 werd aan Madcmoiselle La Fargue op haar verzoek inwoning toegestaan, terwijl het „aan haar werd gelaten desbegerende een Fransche jongejuffrouwenschool op te rigten."

Toen de stads Fransche school in Des Fontaines een meester had, die niet berekend was voor zijn taak, en in de dagen van Du Buij, wiens echtgenoote niet in staat was op te treden als schoolmaitresse, stond de Stedelijke Regeering toe, dat er buiten de stadsschool door een dame onderwijs werd gegeven in de Fransche taal en handwerken voor jongejuffers, maar zij liet buiten den stadsmeester niemand toe om aan jongens de Fransche taal te leeren. In 1759 klaagde de stadsmeester Claude Marchand, dat een gewezen soldaat, Anthony Girouet, „zig onderwond om binnen de stad verscheide jonge luijden te gaan instrueren in de Fransche taal, jaa selfs hem discipulen quam ontrekken, die reets onder zijn onderwijs waeren." Hij verklaarde van oordeel te zijn, dat „vermits hij was aengestelt tot ordinaris en vast schoolmeester om de Fransche tael te instrueeren, geen ander bevoegt was sulks in zijn praejudicie te doen." De Magistraten waren van hetzelfde oordeel en aan Girouet werd uit hunnen naam aangezegd, dat hij volgens besluit van 24 Nov. 1759 zich „na dese winter" te onthouden had „om eenige verdere instructie in de Fransche taal aen ymand beneden de 14 jaeren oud te geven „op poene" dat „andere messures" tegen hem, indien hij voortging, genomen zouden worden" (Ress. Mag. 24 Nov., 8 Dec. 1759). In Maart 1760 bleek, dat hij ook jongelieden beneden de 14 jaar instrueerde, hij werd toen herinnerd aan de bepaling van 24 Nov. ll. en hem werd aangezegd dat hij na ultimo April in 't geheel niet meer mocht instrueeren (Ress. 10 Maart 1760).

Scheepskameelen (LVI, 24). In C. van Yk, De Nederlandsche Scheeps-bouwkunst opengesteld. Amst. J. ten Hoorn 1697, komt op blz. 360/61 een beschrijving voor van de door Meeuwis Meindertz. Bakker uitgevonden scheepskameelen en tegenover den tekst is de binnen- en buitenzijde afgebeeld op een ingevoegde plaat.

In 's Rijks Prentenkabinet en ook in den Atlas van Stolk te Rotterdam, is bovendien nog een prent, door Muller reeds vermeld in het Supplem. van zijn Beschrijving van historieprenten, onder No. 3013 B en getiteld: „Verscheyde aanwijzing van bequame middelen, om Oorlogs- en geladen Koopvaardij-Schepen, heen en weêr, over 't Pampus, en andere drooghten te halen", enz.

Op deze prent is een kameel afgebeeld, waarin een schip opgetrokken wordt, en één, waarin het schip zich reeds bevindt.

Rotterdam. G. VAN RIJN.

Scheepskameelen (LVI, 24). — Zie afbeelding met tekst bij C. Allard „Nieuwe Holl. Scheepsbouw, tot Amsterd. II p. 8, 9. uitg. 1705".

Sneek. S. H.

Trouwring. — De Stads Editie van de Oprechte Haarlemsche Courant van 30 April 1906 zegt, dat de trouwring door de Katholieken steeds aan de linkerhand, door de Pretestanten gewoonlijk aan de rechterhand wordt gedragen. Is dit inderdaad het algemeen gebruik en welke is de reden van het verschillend dragen ?

Haarlem. JANSSEN VAN RAAY.

Straatnamen te Gorinchem.

Appel- of Kriekenmarkt.
Groen- of Nieuwe Markt.
Krommenhoek of Kromhout.
Achter de Kerk of Oud Kerkhof.
Tuinstraat of Kievitseiland.
Pomp- of Fonteinstraat.
Gewet, Oude Wet of Heerenlaantje.
Nieuw- of Baarsteeg.
Spaarpot- of Blauweschuitsteeg.
Bloempot- of Zwijnskopsteeg.
Gasthuissteeg of Lindenboom.
Knip- of Jacob Robbensteeg.
Helm- of Heilige levenssteeg.
Kat- of Karnemelksteeg.
Krijt- of Revetsteeg.
Nieuw- of Zustersteegje.

's Gravenhage. J. D. WAGNER

KERKGESCHIEDENIS.

DE REMONSTRANTEN EN CONTRA-REMONSTRANTEN in de voorm. classe van Voorne en Putten,

IN 'T BIJZONDER TE BRIELLE.

AANTEEKENINGEN DOOR WIJLEN H. DE JAGER [1].

VI.

In zijn Verweerschrift verhaalt Willem Crijnsze, dat hij in 1614 „gesuspendeert" werd, omdat hy geweigerd had zekere akte tegen de scheuring van den predikstoel voor te lezen. Dit stemt geheel overeen met de Magistraatsresolutie van 6 Dec. 1614. Op dien dag vergaderden de Magistraten voor- en namiddag, des voormiddags met de 3 predikanten, des namiddags met de 3 predikanten en 3 ouderlingen. Aan Willem Crijnsze werd gevraagd, „oft hy swaricheyt maecte te publiceren d'acte, by den Kerckenraet goetgevonden ende by den Magistraat geapprobeert, omme niet alleen te weeren de scheuringe, in de kercke gevallen, maar oock te steuten alle vordere scheuringe ende de gemeente wederomme tot ruste ende eenicheyt te brengen." Met den Kerkeraad meenden de Magistraten ongetwijfeld, dat de voorlezing dier akte „goede ende groote vrucht soude schaffen". Zoo vóór als na den middag antwoordde de leeraar echter, „dat hy hem daarinne beswaert vont." Hij meende „dat de swaericheyt daermede niet soude gerecht zyn ende dat de formaliteyt niet goet waere" en zei dat hij de akte niet voorlezen wilde. Hij bleef bij zijn weigering en overeenkomstig de gedane bedreiging werd hij „gesuspendeert." Den 9den Dec. 1614 werd de suspensie opgeheven. In eene Magistraatsresolutie van dien dag leest men : „Sijn verschenen in de vergaderinge van de Magistraet den Kerckenraet, ende de drie predicanten in haerluyder presentie affgevraecht zijnde, off d'acte, by den Kerckenraet ingestelt ende goetgevonden, niet en es goet ende gestelt naer waer-

[1]) Vervolg van Nav. Jg. LI, blz. 258.

heyt, ende off zy die volcoomentlick thoestaen ende tevreeden zyn te onderteyckenen, hebben alle drie verclaert jae, dat d'acte goet ende naar waerheyt gestelt es, ende heeft Willem Crinsze perticulier verclaert, dat hy de remonstrantie by sijnne medebroeders in zijn faveur overgelevert, approbeert, ende dat hy neffens haer versouct t'gunt daerinne staet, dat hy d'voornoemde acte in forma gelooft [1], in zijnne predicatie de gemeente voor te dragen, d'selve te vermanen dat zij van alle scheuringen willen afstaen ende hen wederomme vougen tot het gehoor van Godts Woort ende 't gebruyck der sacramenten, ende tot dien eynde d' selve gemeente inplanten ende verclaren, datter geene reedenen souffisant zijn, omme scheuringe te maecken. Welcke verclaringe gehoort ende 't versouck van den voornoemden Willem Crinsze, zijnde mijn heeren van de Magistraet genegen, omme in alles den vrede te soucken ende de saecke voor dese mael daerbij te laeten berusten, op hoope dat daerdoor eenicheyt ende vrede sal werden gevordert, hebben de voorseyde suspentie affgedaen ende doen d' selve aff mits desen, admitteren den voorseyden Willem Crinsze dienst te doen ende te exerceren, als hy te vooren gedaen heeft."

VII.

In 1615 vonden de leden van den Brielschen kerkeraad goed dat ieder hunner „soude overleggen ende bedencken soodanighe middelen, waerdeur de droevighe scheure der Gemeente mochte gheheelt worden ende met eenen „verhoed, dat zij niet grooter werd. Willem Crijnsze zond als slotsom zijner overlegging den 13den Maart 1615 een geschrift in, waarin hij 't volgend advies gaf:

„Eerst dat in de predicatiën eenen eenparighen voet ghehouden worde.

Ten tweeden dat deselve eenparicheyt sy in conformiteyt van de leere, die in dese gemeente voor 4, 5, 6 ende meer jaren ende volghens van den beghinne der Reformatie ghepredict is.

Indien desen voorslach den broederen niet en behaecht, ick bekenne dat ick gheen beter en weet, doch evenwel sal ick noch een ander middel voorslaen, hoewel niet so goedt als het eerste, te weten

1° dat men dan te minste de leerpuncten, die men deurgaens in

[1]) Men zal *belooft* te lezen hebben.

de kercke ghepredict heeft ende nu in verschil ghetrocken worden, niet openbaerlick van den predickstoel teghenspreke;

2°. ende insonderheyt dat deselve niet hatelicken voorghestelt en worden;

3°. eyndelick dat het hooghe ghevoelen van de predestinatie 'twelk by verscheydene leeraers der Gereformeerde kercke als haer particulier ghevoelen ghedreven wordt, niet alsoo wederlegt en wordt, dattet schijnt, dat sulcks hier voortijts van de predicanten int ghemeen gheleert ende ghepredict is gheweest."

Voor 'tgeval de twee voorslagen niet mochten worden aangenomen gaf Willem Crijnsze nog als laatste „advijs," dat „men uyt den naem van dese vergaderinghe schryve aen de Broederen N. Dammius ende L. Fraxinus, hare E biddende dat zy op eenen zekeren dach .... haer willen laten vinden in dese vergaderinghe, om met haren goeden raedt ende advijs op de swaricheden deser gemeente te letten ende yet goedts te beraemen."

VIII.

In zijn Verweerschrift heeft Willem Crijnsze medegedeeld, dat hem eerst werd „geraden by de kercke te blyven van de voornaemste predicanten in Hollant, mette welcke hy communiceerde." Ter bevestiging van het laatste strekt een concept van een brief, in het archief der Classe Brielle bewaard, gericht den 7den Dec 1615 aan een „Eerw. ende seer lieve broeder in den Heere" en luidende: „Ick hebbe van overlange begheerte gehadt aen uwe E. te schryven, mede oock aan D. N. N., als aen soodanige, die na mijn oordeel met mij gelijcke swaricheyt onderworpen sijn, hebbende mede-arbeyders van der Remonstrantsche parthie. D'oorsake mijns schryvens is dese vrage, of het niet gheraden en ware, dat wy ende meer andere broeders, die oock Remonstrantsche collegen hebben, metten anderen correspondentie hielden, 'tsy dat wy personelicken by den anderen quamen ofte elcanderen schriftelicken adviseerden ende raedt gaven, hoe wij ons voortaen eenparichlicken hebben te reguleren, dewyle het bekent is, datter veele syn, so van binnen als buyten der gemeente, die seer smadelyck van ons spreken ter oorsake, dat wy metten Remonstranten in eene gemeente den godsdienst pleghen. Men segt van ons, dat wij hincken aen wedersijden, dat wij huychelen, dat wij om der gagien wille gheduldich

sijn, dat wyluyden de kercke den meesten afbreuck doen etc. Om sulx nu soveel het meugelick is, 't ontgaen, 'tsy dat wy met bequaeme redenen dese nasprake van ons weeren, ofte dat wy arbeyden om de Remonstranten van ons te doen ofte selfs van haer te scheyden dunct my dattet ons noodich is aen eene lijn te trecken ende niet verscheydene weghen in te loopen. Ick bekenne voor mijn hooft, dat ick mij selve alleen hiertoe te swack vinde ende niet sekers en can resolveren. Want als ick overlegge, dat ick uyt eenen soo publycquen dienst niet en behoore te scheyden, sonder suffisante redenen te connen geheven; dat oock veele van der gemeente my ernstich bidden by haer te willen blyven, opdat se niet 't eenemael van de ghesonde spyse berooft worden, ende dat my toe ghelaten is van de Magistraet myne conscientie te quyten tot de beste stichtinge der gemeente, soo word' ick daerdeur als gebonden ende opgehouden. Wederom overdenckende, hoe dese menschen de kercken verstoort hebben ende noch niet en soecken te stillen by goede middelen, ende hoe menich vroom lidtmaet der kercke om dieswille sich absenteert van 't ghehoor des Woordts ende ghemeenschap der Sacramenten, so wordt mijn inwendighe ghequelt ende onwilligh om met henl. huys te houden. Ick vacilere ende waggele nu aen d'een, dan aen d'ander syde, inclynerende evenwel meest tot het laetste. Ick hoore dat meest alle de predicanten, die buyten schoots sijn, seggen ende schryven, dat wy met gheen goede conscientie by den Remonstranten meughen blyven. Ende ick sie, dat deghene, welcke met my in een parquet sijn, mede plaetse houden, gelijck ick doe. Hierom dunct het my ongheraden d'aldereerste te sijn die scheyde, dewijle het sich soude laten aensien als wilde ick uytmunten ende schynen van meerder oordeel ende beter conscientie te wesen dan andere ghetrouwe herders sijn. Ick hebbe lange (doch te vergeefs) ghewacht op eene Sinodale vergaderinge, 'tmach sijn dat uwe E. oock alsoo ghedaen heeft : dan ick desperere voortaen van deselve. Ock en verwachte ick gheenen troost van die broeders, welcke in hare kercken vreedtsaem sitten. Hierom dunct my, dat wy selfs moeten beproeven, off wy deur Gods ghenade ons selven connen redden. Ick sal Eerw. seer lieve broeder, antwoordt wachtende, hier mede eyndighen ende uwe E middelertyt den God aller vertroostingen bevelen.

IX.

In plaats van terstond met zijn geestverwanten zich van de Remonstrantsche leden der Classe af te scheiden, vergaderde Willem Crijnsze nog een poos met hen en liet zich zelfs in den aanvang van 1616 met Ryckewaert afvaardigen om de doleerenden over te halen nog eens met de Remonstrantsche broeders samen te komen. Ter rechtvaardiging zijner handelwijze schreef hij aan den Zuidlandschen predikant J. Florianus een uitvoerigen brief. Na gewezen te hebben op de „gheleghenheyt" des tijds en de „ghestaltenisse der kercken," schreef hij in dien brief: „Dit alles moet wel aenghemerckt worden ende het en moet ons niet alleen omsichtich, maer oock doorsichtich maken. Wij en moeten gheen dommecracht (soo men seyt) ghebruycken, maer voorsichticheyt, niet henlieden (de Remonstranten) wycken, maer confronteren, niet haer de plaetse laten, maer liever henlieden uytdringen. Wy hebben, soo wel een woordt int capittel als zij doen ende beter. Ende hierom acht ick het in alle manieren nootsakelick, dat wij ons selven in de vergaderinge verthoonen ende het vaentjen alsoo niet en laten leggen, voordat wij verwonnen sijn, ons simpelick houdende binnen de grentzen onser parochiën ende daer het beste doende, sonder ons meer te bemoeyen met de alghemeene saken des Classis, die ons nochtans mede aengaen."

Naar het oordeel van Willem Crijnsze waren er twee dingen, die „ghebetert" moesten worden, zou de Classe „stichtelick" kunnen bijeenkomen, namelijk „1° onsuyverheyt in de leere ende 2° disordre." Op de vermelding daarvan liet hij in zijn brief volgen: „Sullen nu dese dinghen ghebetert worden, soo moet het door onslieden gheschieden (ick spreke ten aenzien van de conjuncture des tijts); van anderen en staet ons teghenwoordich niet te verwachten. Ende salt door ons gheschieden, soo moeten wij bij den anderen comen (want wij en praten nimmermeer beter dan als wij bij elcanderen sijn, so Timmerman salr. plach te seggen). Wij moeten dan compareren, voet bij stick setten ende in aller vrijmoedicheyt (doch met bedaertheyt) proponeren wat tot verbeteringhe dient. Ende hierin moeten wij eendrachtich sijn, want onse eendracht is onse macht. Ten ontbreeckt ons niet aan de waerheyt.... maer aen eendracht. Het schijnt dat wij uit den tuijmelwijn ghedroncken hebben, ende dat sommighe (diet nochtans wel meenen) een goede sake bederven,

omdat de andere hare opinie niet en willen volghen. In dit stuck sijn de Remonstranten gheschicter dan wij sijn. Sy luysteren na malcanderen ende waer sij hooren dat yemandt wat voorslaet, 'twelk sij meenen dat hare sake dienstich is, dat aquiesceren sij, al waert oock teghen haere eyghene opinie. In somma, als ser een is onder henlieden, de welcke gheeuwt, soo gheeuwen sy alle ghelycke. Hiermede sien sij ons een voordeel aff ende dit moeten wy oock van haer leeren ofte wij en sullen niet uytrichten. Ick hebbe verstaen, dat de Broeders van tweederley ghesintheyt waren om de oorsake van haere afscheydinghe (indient niet gebeterd worde) voor te stellen : eenighe wilden dat ment soude nemen op de disordre, andere op de leere. Hieruyt ist ghecomen, dat de propositie, by uwe E. als preses ghedaen, van veelen ontkent wordt haere resolutie gheweest te sijn, ende dit maeckt de sake verwerret. Men moet dan noch eens versamelen ende eene eenparighe vaste resolutie maken, om deselve in den Classe voor te stellen. Ende soo men in de Classe bevindt door onderlinghe debatten, dat de Remonstranten wat wycken ende haer selven redelicken ghelaten, moet men de ghenomene resolutie soo precyse niet vasthouden, maer een weynich ghewonnen hebbende, moet men ter naester reyse alweder aenhouden, op hope van een goedt eynde ten laetste te sullen becomen.

Ist sake dat wy alle vordere bijeencoëmsten der Classis t' eenemael afsnijden, soo sal ons 't selve seer qualick nagheduydet worden. De Remonstranten laten haer hooren, dat se all willen doen, dat redelick is om de scheuringhe te vermyden, dat se in alles, daerinne men hun can schuldt gheven, schuldt willen draghen, dat se haer selven willen onderwerpen het oordeel des Classis. Laet ons ten minsten beproeven, off sijt afsoo meenen ende doen sullen. Wij weten dat men niemandt onverhoort mach veroordeelen. Wat sal men van ons segghen, indien wij soo clacx achterblijven ? Sal men niet segghen, dat wij enckel ende crachts-macht de verwoestinghe der kercken begheerich sijn ? Dit en can ons gheenen goeden naem maecken, hoe goedt dat wijt oock meenen.

Mij dunckt, dat wij wel goede reden ende stoffe hebben om haer te beschuldighen.

Eerst daerinne, dat sij (ofte immers eenighe uyt den haren) hebben gheconcipieert de vermaerde vijff articulen, ende oock seeckere onderteeckeninghe hebben ghedean, sonder het selve haere medebroeders

in kercken ende Classen te communiceren : het welcke is een disordre ende een beghinsel van scheuringhe, bij henlieden aldereerst int werck ghestelt. Hiervan behoort men haer af te eysschen redenen, waerom sij sulcks ghedaen hebben ? Ende soo sij gheene bequaeme ende ghenoecksaeme redenen connen bybrenghen, haer te censureren. Nemen sij de censure aen, soo is dat tot daer toe wel. Weijgheren sij sulcks, soo mach men haer overtuyghen van ceditie, hardtneckicheyt ende scheurmakerie.

Men sal haer oock verbieden niet meer metten anderen te vergaderen ende conventicula te houden, als voor desen dickwils van henlieden gheschiedt is, ten minsten dat sijt niet meer en doen, sonder voorweten des Classis ende den Classi te rapporteren wat in soodanighe vergaderinghe ghehandelt ende besloten is. Nemen sij sulcks aen, soo sal daerdoor wechghenomen worden alle vordere machinatie teghen de kercke. Weygheren sijt, soo en moghen sij met recht onse particuliere bijeencoemsten niet misprijsen. Laet dit eens in den Classe met bequaemheyt voorghestelt ende met bescheydenheit ghedreven worden. Mij aengaende, wil de goede handt daeraen houden ende sal de broederen niet beswycken.

Hierby can voor het tweede volghen de disordre, die sij doorgaens toeghestaen hebben in de beroepinghe der predicanten, waervan sij oock behooren schuldt te bekennen, ofte ten minste te belooven, dat se voortaen met goede ordre sullen procederen. Hier sal dan oock noodick sijn bij ons eene ordre te beraemen, soo int verkiesen der predicanten als in hare examinatie ende aenneminghe, mede van de visitatiën der kercken ende ampt der visitatoren van de discipline etc. Eenighe heeren, ende niet van de gheringste, houdent voor vast, bij soo verre wij selve eene ordre met elcanderen connen beramen, dat by den Heeren Staten wel sal gheaggreëert ende gheauthoriseert worden voor onse Classe by provisie tot eene alghemeene verbeteringhe toe. Soo wij dan daertoe connen gheraken, dewyle wij noch de meeste stemmen hebben, soo meen' ick dat de sake noch eenichsins ende al vrij wat veel sal gheholpen wesen.

Ten laetsten ('twelck doch het voornaemste is) moet men spreken van de leere, waerinne sijlieden niet sonder groote schulden sullen bevonden worden, indien de broederen goede memorie hebben van 'tghene syluyden ghepredict hebben. In dit punct en moeten wij de sake niet generael nemen op de conferentie ende eenighe schriften, bij sommighe Remonstranten uytghegheven. Want ghe-

lijck wij niet en souden willen beschuldight worden met eenighe particuliere schriften onser medebroederen, alsoo en waert gheen reden henlieden daermede te willen beswaren; maer wij moeten besien, of niet eenighe predicanten deses Classis ofte ghepredict ofte ghesproken hebben 'tghene strijdt teghen eenighe articulen ende antwoorden onser Confessie ende Catechismi, ende daer moeten wij se vast houden ende tot schuldtbekenninghe dringhen. Item of sij niet en leeren ofte gheleert hebben soodanighe dinghen, die vorder gaen dan de vijff articulen. (want de 5 artyckelen, soo sij daer leggen, dunct mij, dat wij voor desen moeten in hare waerde laten) als namentlicken dat sij int voorstellen des 1en artyckels niet en refuteren den 16en artykel onser Confessie, ende soo voorts. Ick meene, soo wij desen voet houden, dat onse bijeencoemste niet sonder vrucht en sal wesen. Ten minsten sullen wij onse conscientiën beter quijten ende meerder stoffe hebben om onse afscheydinge te verantwoorden. Ende dit alles sage ick gaerne.

Want mijne meeninge en is niet, dat wij alle tijt met den Remonstranten sullen Classem houden, hoe sij haer oock ghedraghen. Tot dien eynde en hebbe ick niet uytgheweest met D. Theophilo, maer dat men noch eenmael soude byeencomen ende alle dinghen met bequaemheyt voordraghen, opdat wy alles doen totten welstant der kercken wat in ons is.

Voorts, nadien veele broeders in den Briel ende elders, die haer van de kercke afsonderen, voorgheven (ende niet al buyten rechtvaerdighe suspitie), dat de Remonstranten noch al meer dinghen achterhouden ende in haren boesem draghen, dan wel de 5 articulen met letteren medebrenghen, dewelcke sij dan onder 't decksel van de vijff articulen int heymelick ende openbaar voortsaeyen, so dunct mij, dat wij dienselven voet in desen mochten houden als onse broeders ghehouden hebben in de Delfsche Conferentie ende henlieden afvraghen, tot contentement sulcker broederen ende ons alle, of sij detesteren ende verwerpen alle soodanighe schriften ende poincten, welcke buyten de voorn. articulen uytghegeven sijn, soo van Arminio, Vorstio, Bertio, Venatore ende anderen meer, die men alsdan soude moghen opsoecken. Indien sij dat willen doen ende onderteeckenen soo meen ick, dat in het voorstellen van de 5 articulen, soo sij daer leggen, gheenen sonderlinghe swaricheyt en is. Ende indien sijt weygheren, soo sal de reden om te scheyden dies te rechtvaerdigher sijn ende beter om te verantwoorden.

Dese dinghen, eerw. ende seer lieve Broeder, en hebbe ick niet connen nalaten uwe E. te communicéren. Bidde oock dat se uwe E. met aendacht overlegge ende mij daerop wederomme uwe E goetvinden communicere, waer aen mij vriendschap geschieden sal. De Heere wil ons door synen Geest gheleyden ende langs soo meer in de suyverhyet sijner waerheyt verstercken tot sijns naems eere ende stichtinghe sijner Kercke. Amen."

X.

In de vergadering der Classe van 10 Mei 1616 kwam een missive ter tafel van de Staten van Holland dd. 22 Dec. 1615 ter begeleiding van onderscheidene resoluties, welke aan de leden der Classe werden voorgelezen en voorgehouden ter nakoming [1]). De predikanten, die contra-remonstrantsch waren en zich afgescheiden hadden, waren op die vergadering door drie broeders vertegenwoordigd en van wat er voorviel heeft Willem Crijnsze een verslag gegeven in zijne Notitie en bevat het Notulenboek der Classe een verslag, opgesteld door een remonstrantschen broeder en medegedeeld in De Navorscher 1896 blz. 72 en 73. In de Vroedschapsvergadering van 11 Mei 1616 werd er verslag van gegeven door de heeren, die de vergadering hadden bijgewoond, Jhr. O. van Sevender, baljuw, Cornelis Huybrechtsze en Lenaert Jansze, burgemeesters, en de vroedschap nam dit besluit: „Is goetgevonden dat de Heeren Gecommitteerde Raden sal werden vertoont wat op de vergaderinge is gepasseert, ende deselve versoucken, dat sij de affgesonderde broeders, elcx perticulier, willen beschryven, om jegens de XIII Juny eerstcomende opte classicale vergadering te verschijnnen, ende dat sy op deselve vergaderinge yemant uyt het collegie van de heeren Gecommitteerde Raeden willen committeeren omme door haar E autoriteyt het gescheurde lichaem te helpen vereenigen." Om dat te verzoeken werden gecommitteerd de baljuw en de burgemeester Lenaert Jansze, maar de Gecommitteerde

[1]) In de Magistraatsvergadering van 19 Dec. 1615 werd aan de drie predikanten van den Briel aangezegd, dat de Staten, „omme te onderhouden vrede ende eenicheyt in de kercke", goedgevonden hadden dat zou worden „naergecoemen de resolutie, tot dien eijnde in den jaere 1614 ingestelt". De predikanten werd dientengevolge gelast „haer daerna te reguleren, op peine dat anders daerinne voorsien souden worden", en zij beloofden hetgeen de Staten besloten hadden na te komen.

Raden voldeden niet aan het verzoek. De Staten van Holland zonden eerst 26 Sept. een paar commissarissen naar Den Briel.

XI.

Nadat de Staten van Holland in 't begin van Sept 1616 te 's Gravenhage zoowel de Remonstrantsche als de Contra-remonstrantsche broeders gehoord hadden, vaardigden zij commissarissen af naar Den Briel, om een conferentie te houden met al de broeders der Classe. Ryckewaart werd opgedragen een verslag te geven van die op 27 en 28 Sept. gehouden conferentie en hij schreef daarin: „Is bij hare E. (de Commissarissen) veelvuldighe instantie gedaen om den Classen wederom te vereenighen ende te bevredighen, doch te vergeefs, alsoo degene, die haar afgesondert hadden, in gebreken waren ende tot geen reconciliatie wilden verstaen." Voordat de commissarissen heengingen, stelden de Remonstrantsche leden der Classe hun een vertoog ter hand, waarin zij o. a. schreven: „Wij, onderscreven bedienders des Goddelycken Woorts in de Classe van Voorne ende Putten, hadden van hertten gewenscht, dat eenighe onse medebroederen belieft hadden neffens ons Classem te formeren ende is ons van hertten leet, dat sijlieden daertoe door gheen redenen noch instantiën.... hebben connen bewogen worden, want wij verhoept hadden, dat ons door dat middel occasie soude gegeven geweest zijn, om ten overstaen van uwe E. te beantwoorden ende te dilueren verscheyden beschuldinghen,by henlieden tegen eenighe van den onsen aen de Staten overgelevert, mitsgaders oock om haerlieden te vertoonen verscheyden ergernissen, bij den haren gegeven, oock leeringhen, opentlijc voorgestelt, vuytdruckelyck strijdende tegen de fondamenten van onse christelijcke reformatie, ende onder ander met namen dat men opentlijck op den predickstoel gewenscht heeft om sodanige kerckelijcke regieringhe als het pausdom is, daer haer de overicheyt met de kercke niet en bemoyen.... Sijn evenwel oock verblyt ende dancken Godt, dat haere lieve soo dickmael ende rondelyck voor uwe EE. hebben verclaert, dat het niet alleene en sijn de veelvuldighe beschuldiginghen, vervaet in seker gescrift ende voor desen aen de Staten overgelevert...... maer dat het haer insonderheyt schort op de leere, in de 5 articulen begrepen. De uitgebrachte beschuldigingen worden voorts „opgeraepte ende opgesochte pretexsten" genoemd en 't geschrift

eindigt met de betuiging : „wij zijn bereyt neffens de broederen alle kerckelijcke dienst te doen ende kerckelijcke censuren te gebruycken ende in deselfde goede gemeenschap ende broederschap te houden, mits de moderatie, by de HH. Staten geresolveert ende de respective dienaren des Goddelycken Woorts belast, te wederzyden toegestaen worde."

Ter verklaring hunner „afscheydinge" gaven de „afgesonderde" predikanten aan de Commisssarissen van de Staten een geschrift over, dat het volgende inhield :

„Alzoo het kennelick is, dat alle de disordren, ende mesusen, die in onsen Classe voorgevallen sijn ende waerom wy ondergeschreven van de Remonstrantschen syn afgescheyden, haeren oorsprong genomen hebben uyt de nieuwicheden, die de Remonstranten met het maeken ende dryven eenigher articulen in de kercke Gods hebben gedrongen, streckende tot vercleyninge van de almachticheyt ende eereGods ende verminderinge van de verdiensten onses Heeren Jesu Christi, als oock tot beneminge van den gewissen troost aller warer geloovigen, ende wy oock noch tegenwoordich bemercken, dat om dese onsalige fonteyne te stoppen ons alle hope benomen wordt, dewyle de E.E. Heeren gecommitteerden van de Eed. Mog. Heeren Staten haerselven alsoo verclaren, dat tot de vereenighinge in de leere (bestaende in de behoudenisse van de oude suyverheyt) gantsch gheenen raedt offte middel is, willende haere E. E. wel arbeyden om de censure te helpen bevorderen over het argerlicke leven maer niet over de onsuyvere leere der predicanten ; nadien wy oock verstaen, dat, wanneer wy alschoon ghereconciliëert waren, wij onsselven dan souden hebben te reguleren, so wel in 't predicken als int beroepen der predicanten, na seeckere resolutiën, dewelke van onse parthiën, (na allen ooghenschijn) selve sijn geconcipiëert, ende by de Eed. Mog. Heeren Staten int gemeen niet en sijn gearresteert, dewelcke oock met de heylsaeme leere onses Meesters Jesu Christi niet in alles overeen en comen,so ist dat wy mits desen verclaren gantsch geen gemeenschap te connen houden op soodanigen voet metten genen, die de kercke Gods soo jammerlicken hebben beroert ende als overhoop gheworpen, waervan sy noch rechtevoort gheen teecken van leedtwesen en bethoonen. Ende willen henluyden selfs gevraecht hebben, off de invoeringe soodaniger articulen ter salicheyt noodich sy ofte

niet? Isse na haere meeninge noodich so en connen wy noodtshalven met hen niet accorderen, tenzy dat wy de waerheyt verlaten ende de voorseyde articulen aennemen van dewelcke wy abhorreren. Isse daerentegen onnoodich, so wijst het hem selven, dat de Remonstranten van haren onnoodigen arbeydt moeten ophouden ende aflaten, opdat wy metten anderen eendrachtelick Gods kercke meugen bouwen ende stichten. Wy geven dan henlieden te kiesen of te deelen of sy namentlick willen staende houden, dat de veranderinge in de leere noodich ofte onnoodich sy ter salicheyt. Gelyck wy oock de E. E. Heeren Commissarissen ende volgens de Eed. Mog. Heeren Staten te bedenken geven, off sulcke veranderinge in de religie voor ons algemeene,lieve vaderlandt dienstich ende profytich sy. Ende also wy gantschelick betrouwen, dat hare E.E. ende Eed. Mog. sullen oordeelen neen, so ist, dat wy persisteren by onse oodtmoedige versoeck, in onse requeste aan Hare Eed. Mog. gedaen."

XII.

In zijn verweerschrift schreef Willem Crijnsze: „Selfs noch als daerna D. Johannes Becius, predicant te Dordrecht, aen my geschreven hadde in den naem van sommige heeren derselver stadt, dat ick met noch drie of vier predicanten uytten Classe by Haere Edelen tot Dordrecht soude willen comen, om te besien of men eenigen middelwegh conde vinden totte reconciliatie des Classis, hebbe ick syne E. geantwoordt etc." Bedoelde brief, in het archief der Classe Brielle bewaard gebleven, luidde aldus:

Eerweerdige, seer lieve Medebroeder,

Myne Heeren Schouttet ende Borgemeester deser stadt hebben my te kennen gegeven, dat Hare Edelen seer becommert sijn over de dolerende broeders in de Classe van den Briell, also daer geresolveert is haer tegen de naest-aenstaende dachvaert t' ontbieden om de Classe te vereenigen, oft, so dat niet en wil vallen, te resolveren wat men doen sal tot de meeste ruste der kercken, ende des Landts. Ende Hare Eedelen vreesen, indien de dolerende broederen persisteren by haer schriftelick vertooch, de E. Heeren Commissarisen in den Briel overgegeven, dat daer lichtelick we-

derom yet voorgenomen ende geresolveert sal werden tot schade ende nadeel van de goede sake. Daeromme wouden Hare Eedelen wel, dat uwer drie ten minsten eens overquaemen, om met eenige onser heeren in onse tegenwoordigheyt te overleggen, hoe haer de dolerende broeders best sullen dragen in dese sake, om sowel met goede voorsichticheyt, die ons Christus Matth. 10 recommandeert, als met volstandicheyt de waerheit voor te staen, ende tot de meeste ruste ende vrede der kercken te doen alles wat met goede conscientie can gedaen worden. Waertoe wy metten anderen bestemt hebben den achtsten November, dat is, van morgen in acht dagen, na den middach omtrent twee oft drie uyren. Indient uwe E. alsdan belieft met noch twee oft drie van de oudste ende verstandichste broederen over te comen, ick meyne, men soude den broederen wel eenen wech connen wysen ende eenige conditiën voorslaen, op de welcke de broeders haer wel met d' andere soude connen vereenigen sonder quetsinge harer concientiën ende met behoudinge ende voordeel van de waerheyt, van dewelcke wy niet alleen niet en mogen afwijcken, maer moeten oock toesien, dat wy door onse onvoorsichtige handelingen onse kercken van deselve niet en berooven ende deselve in de uytterste ruyne ende desolatie brengen. Twelck grootelicks te vreesen staet, indien wy in dese conjuncture van tyden tot geenderhande duldingen der Remonstranten en willen verstaen, ghelyck aen d' andere syde sulcke duldinge, als de Remonstranten versoecken, nergens toe anders als tot verdruckinge der waerheyt en can strecken, Daeromme hier voorsichticheyt van noode is, om sulcken middelwech te treffen, daerdoor noch de waerheyt vercortet, noch de consciëntie gequetst en worde, ende evenwel den Remonstrantsgesinde geene occasie gegeven en werde, om de waerheyt voorder te verdrucken. Hiermede Eerw. l. Medebroeder, blijft der genade Gods bevolen. Met haeste, in Dordrecht den 31ⁿ October 1616.

Uwer E. dienstwillige
Joh. Becius.

Eerwaerdigen, godsaligen, seer voorsienigen Willem Crijnsz. trouwen bedienaar des H. Evangelie in den Briel.

GENEALOGISCHE AANTEEKENINGEN BETREFFENDE

DE FAMILIE VAN DAM (UTRECHT).

I.

KAREL VAN DAM. Kassier van de Kamer Amsterdam der West-Indische Compagnie en van de Geoctroyeerde Societeit van Suriname.

Geboren te Amsterdam 16 November 1692. [1])

Gedoopt in de Zuiderkerk te Amsterdam : [2])

„1692 den 19den Novemb. van do. van Oostrum
V(ader) de Hr. Willem van dam [3])
M(oeder) Bregetta graaflant [4]) KAREL
G(etuigen) de Hr. Jan graaflant [5]) en Adriana van dam" [6]).

Hij heet vermoedelijk naar zijn oom, Mr. Karel Rudolph van Kuffeler [6]).

11 Maart 1721. *Benoemd*, in plaats van Gijsbert van Wieringen, tot *Kassier van de Geoctroyeerde Societeit van Suriname* op hetzelfde tractement (*f* 300) en dezelfde emolumenten als zijn voorganger [7]).

14 Maart 1721. *Benoemd*, in plaats van Gijsbert van Wieringen, die den 7den t. v. op verzoek eervol ontslagen was, tot *Kassier der West-Indische Compagnie ter Kamer Amsterdam*, op een jaarlijksch tractement van *f* 900, zooals gemelde van Wieringen genoten had, mits stellende een gelijke borgtocht ten behoeve der Cie. van *f* 50.000 [8]).

18 Maart 1721. Legt in de Kamer Amsterdam der W. I. Cie. den eed af in handen van den Heer Hack, ter vergadering presideerende [8]).

22 April 1721. De borgtocht van Carel van Dam, gepasseerd voor den notaris Joannes van Geuns, goedgekeurd door de

Kamer Amsterdam der W.I.Cie.; „de H. H. Commissarissen tot de saken van de cas" verzocht den voorn. cassier van Dam den 1en Mei in functie te stellen [8]).

27 Mei 1721. Is binnengestaan (in de vergadering van de S.v. S.) Carel van Dam, in de jongste vergadering tot cassier van deze Societeit aangesteld, en heeft aan den Heer President overgeleverd een dubbeld van de grosse van de borgtocht bij de juffrouwen Clara Elizabeth, Lidia Adriana en Brigitta van Dam [9]) op den 26en Maart j.l. onder andere, mede ten behoeve van deze Societeyt voor den Notaris Johs. van Geuns gepasseerd; heeft vervolgens den eed, hem voorgelezen, in handen van den Heer Burgem. van den Bempden ter vergadering presideerende, afgelegd; wordt gequalificeerd het saldo der Cie. ten bedrage van *f* 28.618, door den boekhouder in orde bevonden, van den gewezen kassier over te nemen; de gage van den nieuwen kassier begint op heden [7]).

1 October 1721. Verstaan door de S. v. S., dat de kassier Carel van Dam een borgtocht zal stellen van *f* 20.000 ten behoeve van de „Heeren deser Tafel". Karel van Dam, binnen ontboden, neemt aan zulk een borgtocht te zullen doen passeeren [7]).

9 November 1724. Bij de Kamer Amsterdam der W. I. Cie. een request van Karel van Dam ingekomen, verzoekende om vermeerdering van zijn tractement en om toestemming, dat, als de vergadering het in die van Xen [10]) mocht willen brengen, van Dam zich tot die vergadering zou mogen richten en dat de Heeren Gecommitteerden dezer Kamer zijn verzoek alsdan zouden steunen; het request om advies gesteld in handen van H.H. commissarissen tot de zaken van de kas [8]).

19 Juni 1725. Ingevolge zijn request van 9 November t. v. wordt door de Kamer Amsterdam der W. I. Cie. aan Carel van Dam een jaarlijksch tractement van *f* 1200 toegekend, in te gaan 1 April 1725, gezien „de menigvuldige occupatiën, de welke aan de voorn. cassier zoo door de continueele vercopingen, als anderzints gegeven werden, tevens in achting genomen hebbende desselfs assiduiteyt en naarstigheid in het waarnemen van zijn voorsz. Bediening" [8]).

3 October 1726. Van Dam door de K. A. der W. I. Cie. gemachtigd om *f* 60.000 uit te betalen aan A. Blenke, boekhouder der

Kamer van Stad en Lande, voor de uitrusting van een schip [8]).

8 Maart 1727. In de S. v. S. gelezen het request van den kassier van Dam; geeft te kennen, dat hem bij aanstelling ƒ300 tractement toegelegd is, dat hij altijd getracht heeft de illusere vergadering in alles genoegen te geven en verzoekt, dat zijn tractement mag verhoogd worden. Met eenparige stemmen werd besloten het tractement met ƒ300 's jaars te vermeerderen, in de hoop en verwachting, dat van Dam zich die gunst door continueelen ijver en vlijt waardig toonen zou. Bepaald werd, dat de vermeerdering niet ingaan zou, eer van Dam ingevolge de Res. van 1 October 1721 een borgtocht van ƒ20.000 ten behoeve van deze Societeit in het particulier zou hebben gestort, waarin hij tot nog toe in gebreke gebleven was. van Dam bedankte de Heeren dezer Tafel voor hun gunstige dispositie en beloofde de borgtocht te zullen stellen [7]).

11 Maart 1727. Carel van Dam komt ter vergadering van de K. A. der W. I. Cie., deelt mede, dat H.H. Directeuren van de S. v. S. geëischt hebben, dat hij een *afzonderlijke* borgtocht van ƒ20.000 ten behoeve dier Societeit zou stellen en verzoekt, dat zijn borgtocht voor de W. I. Cie. moge verminderd worden van 50 op 30 duizend gulden [8]).

1 April 1727. Conform het advies van H.H. Commissarissen voor de kas van den 25en Maart t. v. wordt besloten het bovenstaande verzoek niet toe te staan [8]).

28 Mei 1727. Is ter vergadering van de S. v. S. getoond zekere acte van borgtocht bij de juffrouwen Clara Elisabeth en Lidia Adriana van Dam [11]) in dato 2 April jl. alhier (= Amsterdam) gepasseerd voor den notaris van Geuns en getuigen ter somma van ƒ20.000 ten behoeve van deze Societeit voor de „getrouwighijd en goede administratie van den cassier Karel van Dam"; de vergadering heeft dezelve geapprobeerd en verklaard zich dezelve wel te laten gevallen [7]).

1 Juli 1727. De cassier van Dam door de K. A. der W. I. Cie. gemachtigd de achterstaande 100ste penningen over de jaren 1716 t/m 1720 over te maken naar 's Gravenhage [8]).

6 Augustus 1727. Zijn Karel van Dam en zijne borgen door de S. v. S. ontlast van een borgtocht, door de jufferen van Dam ten voordeele van haar broeder den cassier Karel van Dam op den 26 Maart 1721 voor den notaris J. van Geuns en getuigen

ter somma van ƒ 50.000 gepasseerd, voor zoover de H.H. dezer Tafel in die borgtocht gecomprehendeerd waren. [7]). De bedoelde borgtocht was derhalve in 1721 bij zijn benoeming tot kassier van 2 colleges ten behoeve dier 2 colleges g e z a m e n l ij k gesteld.

21 Januari 1729. Van Dam brengt in de K. A. der W. I. Cie. verslag uit omtrent den koers der wissels op Zeeland, in verband met een geldzending, groot ƒ 30.000, dier Kamer aan de Amsterdamsche [8]).

12 October 1729. Van Dam verzoekt tevergeefs aan de Vergadering der Thienen (bewindhebbers W. I. Cie.) om een jaarlijksche recognitie te mogen genieten voor het invorderen van de gelden, de respectievelijke Kamers, buiten de Kamer Amsterdam, specteerende [12]).

17 October 1730. „In deliberatie geleght zijnde (in de Verga- „dering der Thienen) het versoek van Carel van Dam, cassier „van de Camer Amsterdam, tendeerende, omme te mogen hebben „een jaarlijks douceur van de respe. Cameren, voor welker ree- „kening hij de wissel- en bodemarije-brieven, van tijdt tot tijdt komt „in te vorderen, zoo is goedtgevonden ende verstaan, aan denzel- „ven cassier voor reekeningh van de Generale Compagnie, voor de „moeijte en occupatiën, dewelke aan hem wegens den voorsz. „ontfangh gecauseert werden, toe te leggen hondert silvere duca- „tons jaarlijks, ende de Camer Amsterdam te versoeken, omme „de voorsz. zomme aan den gem. Cassier jaarlijks te voldoen" [12]).

1731. *Kerkmeester* van de *Zuiderkerk* te Amsterdam [13]). Hij bleef dit tot aan zijn dood [14]).

3 November 1732. Van Dam door de K. A. der W. I. Cie. gemachtigd ƒ 17.000 aan de O. I. Cie. te goed te schrijven voor door de W. I. Cie. op de laatste verkooping der O. I. Cie. gekochte „boesjes" of „cauris" [8]).

9 December 1732. Van Dam wordt door de K. A. der W. I. Cie. gelast het laatste kwart-jaarlijksche tractement van de ambtenaren der W. I. Cie. niet uit te betalen, voordat deze de quitantien hebben getoond van de te betalen 100e en 200e penning belasting op hun tractement, ingesteld volgens placaat van Ha. Ho. Mo. van 29 Februari t. v. De Kamer nam dit besluit te meer, omdat zij bij Res. van 6 September 1732 bepaald had, dat de ambtenaren die belasting boven hun gewoon tractement zouden ontvangen [8]).

30 December 1732. Eenige H.H. Bewindhebbers der K. A. van de W. I. Cie. brengen verslag uit omtrent wenschelijke wijzigingen in de boeken van den kassier en van de kommiezen van de koopmanschappen. De boeken van eerstgenoemde kunnen ongewijzigd blijven [8]).

1 December 1733. De kassier van Dam wordt door de K. A. der W. I. Cie. gemachtigd de opbrengst van suiker à *f* 20.451:16, voor rekening van de S. v. S. verkocht, in de kassa dier Societeit over te brengen [8]).

4 December 1733. Aan van Dam wordt door de genoemde Kamer gelast de subsidie der provincie Holland voor 200 mannen van oorlog, te verstrekken voor de jaren 1731, '32 en zoo vervolgens, niet in de groote kas te storten, doch daarvan een afzonderlijke kas te houden en daarover naar behoefte te disponeeren [8]).

7 December 1740 komt bij de S. v. S. een request in van van Dam, waarin hij te kennen geeft zijn functie nu haast 20 jaar met allen ijver en attentie waargenomen te hebben. De zaken van de Societeit zijn sedert dien krachtig geaccresseerd, speciaal door considerabele remises uit Suriname; de wisselbrieven moet hij altijd door een ander laten incasseeren, uit zijn privé beurs te betalen, aangezien het hem niet mogelijk is te zelfder tijd in de kassierskamer te vaceren en die penningen te gaan ontvangen. Daar van Dam reeds in 1727 het tractement van zijn voorgangers genoot, wier bezigheden veel minder waren dan de zijne nu, verzoekt hij, ook met het oog op den bloei der zaken, den goeden stand van de kas en de belangrijke te stellen borgtocht, om vermeerdering van tractement [7]).

28 December 1740. Het tractement van van Dam door de S. v. S. verhoogd met *f* 200 en alzoo gebracht op *f* 800, in te gaan 1 Januari d. a. v. [7]).

30 October 1742. De kassier Van Dam door de K. A. der W. I. Cie. gemachtigd een kistje met goud van de Kamer in het Noorderkwartier (Hoorn) over te nemen, om dat goud te doen verkoopen en de netto opbrengst voor die Kamer te goed te schrijven [8]).

3 Januari en 6 April 1753. Aan den cassier van Dam en de verdere dezes Societeitsbedienden, die zulks aangaat, gelast om in de eerstkomende vergaderingen over te leveren de staten van de So-

cieteits in- en uitschulden, ten einde na deze gezien te hebben, te resolveeren tot het doen van eene afgifte of uitdeelinge ten behoeve van de respective leden dezer Societeit [7]).

Bovendien wordt Karel van Dam èn in de notulen der S. v. S. èn in die van de K. A. der W. I. Cie. van 1721—1754 tal van malen genoemd in verband met opdrachten van geringere beteekenis, zijn ambt betreffende, als het bewaren van nagelaten goederen en waarden van overleden beambten, het innen van pretentiën, zoowel van koloniën als van particulieren, het innen van wissels, het opmaken van recepissen, het bewaren van uit de koloniën ingekomen goudkisten, het ontvangen van het lastgeld der schepen, het ontvangen van wissel- en van bodemarij-brieven, het voldoen van assignatiën van andere Kamers, enz. enz.

Woonde in 1735 1740 en 1745 op de Keizersgracht bij de Utrechtsche Straat, in 1746, 1749 en 1750 op de Heerengracht bij den Amstel N. Z. [14]).

20 October 1753. Sterft ongetrouwd te Amsterdam [1]).

23 October 1753. De commies Evert Berewout wordt gemachtigd, vermits het overlijden van den kassier van Dam, voorloopig alle gelden:voor de W.-I.Cie.te ontvangen en de betalingen tedoen [8]).

Mercuri den 24 October 1753. Extra-ordinaire vergadering der K. A. van de W.-I. Cie. „Na voorgaande deliberatie is goedgevonden en verstaan het gebruijk van het trekjagt van dese compagnie te accordeeren aan de naastbestaande vrienden van den overledene cassier Karel van Dam op Vrijdag en Saturdag aanstaande tot transport van deszelfs lijk na Nigtevegt". Zijn lijk is derhalve den 26en October 1753 per jacht naar Nigtevecht vervoerd [8]).

Begraven: Protestantsche kerk te Nigtevecht.

„No. 67 en 68.

Een kelder van den Heer Jacob van Dam, Domheer te Utrecht [15]).

1753. Den 27 October. Begraven de Heer Carel van Dam" [16]).

Hoogstwaarschijnlijk was de omstandigheid, dat de familie van Dam destijds een buitenplaats „Oost-Vegt" onder Kleyn Muyden bij Nigtevecht [17]) bezat, de oorzaak, dat Karel van Dam in genoemd dorp begraven werd.

Het bedoelde graf is nog in de kerk in het koor aanwezig; het

is een gewone kelder, gedekt met een groote, blauwe, eenvoudige zerk. Daarop wordt alleen van Dam's oudere broeder Jacob vermeld; links van het graf hangt aan de kerkmuur een groot zwart grafbord, het wapen der van Dam's in het midden bevattend, en daaromheen de volgende 8 kwartieren, alle met wapens:

Van Dam	Graafland
Segwaert	Van de Ven
Poeyt	Van Hoorn
Crayesteyn	Kloek.

„1753. Gecollecteerd bij de lijkstatie van den Heer Karel van Dam, *f* 1—4" [18]).

„1753. 27 Oct. Ontvangen voor het begraven van den Heer Karel van Dam, *f* 7, 36 stuivers". [19]) In Februari t. v. had Karel van Dam *f* 22 present gedaan aan de kerk te Nigtevecht voor 2 graven, aan Ds. Bopp verkocht [19]).

Zijne *nalatenschap* bedroeg *f* 85.734 : 15, „wordende geërfd door des everledens Broeder en Zuster, [20]) ider de helft".

Zijn broeder, Mr. Willem van Dam, deed den 27en November 1753 eed als geïnstitueerde mede-erfgenaam; de 20e penning werd 16 Januari 1754 betaald. Onder de nagelaten goederen kwam voor: „Een Huis en Erve op de Heere-gragt N. Z. het vijfde Huis van den Binnen-Amstel; bewd geweest bij den overledene, *f* 12.000; voorts 2 hofsteden in de Watergraafs Meer, genaamd „Dantzich" en „de 2 Suiker-Molens" ter waarde respectievelijk van 7 en 2 duizend gulden; voorts 10 duizend gulden obligatiën uit de Hollandsche loterij; obligatiën ten laste van de O.-I. Compagnie, van het Gemeene Landscomptoir te Amsterdam, ten laste van wijlen den Roomschen Keizer op Sileziën, den Keurvorst van de Paltz, enz. [21]).

Omtrent de afwikkeling zijner zaken met de beide maatschappijen, wier kassier Karel van Dam was, vindt men nog het volgende vermeld:

29 October 1753. Extra ordinaris vergadering van S. v. S. De Heer burgemeester Hop, ter vergadering presideerende, deelt aan H.H. der tafel mede, dat de kassier Karel van Dam, den 20en t. v. overleden was. Op zijn voorstel worden de H.H. van Hoesen, van Loon en Ploos van Amstel met den secretaris van Meel gecommitteerd om met de H.H. gedeputeerden van de W.-I. Compie

ter Kamer Amsterdam ten overstaan van een notaris en getuigen het saldo der kas van de Societeit, alsmede de boeken, charters en papieren uit handen van de erfgenamen over te nemen en te deponeeren in de secretarie in de ijzeren kist. De secretaris van Meel werd gecommitterd om tijdens de vacature de administratie van de kas waar te nemen [7]).

30 October 1753. Hetzelfde wordt in de vergadering der K. A. van de W.-I. Cie besloten; hier zullen de 2 H.H. commissarissen tot de zaken van de kas het saldo onder hun berusting houden. [8])

7 November 1753. Schepen van Hoesen brengt verslag uit in de S. v. S. De genoemde gecommitteerden der Societeit met de H.H. de Petersen en Temminck, bewindhebbers van de K. A. der W. I. Cie hebben ten overstaan van notaris Beukelaar en getuigen, het comptoir van van Dam den 31en October geopend en de boeken, brieven, charters en papieren van de Societeit medegenomen. Wegens afwezigheid van den Heer Willem van Dam, oud-schepen en raad in de vroedschap der stad Utrecht, een der erfgenamen van wijlen den kassier, was men overeengekomen, dat de saldo's der respective kassen den 12e November zouden worden geëxtraheerd [7]). Namens Mr. Willem van Dam was diens zoon Jacob [22]) tegenwoordig [23]).

13 November 1753 verklaren de gecommitteerden van de K. A. der W.-I. Cie van de erfgenamen van den overleden kassier te hebben overgenomen de compagniesboeken en de gelden der Cie ten bedrage van ruim ƒ 62.000; alles is met de erfgenamen geregeld en hun een notarieele acte van decharge gegeven. In verband met het overlijden van van Dam werden eenige kleine wijzigingen in de instructie van den kassier gemaakt. Uit die instructie blijkt, dat de kassier alle gelden ontving en de uitgaven voor de Kamer deed, daarvan boek hield en de kas behoorlijk afgezonderd houden moest van die der S. v. S. Voorts moest hij iedere 14 dagen den stand van de kas opgeven aan den advocaat van de Compagnie, terwijl zij iedere maand met den opperboekhouder moest gecontroleerd worden. De kassier moest de 4 middelste werkdagen der week, des voormiddags van 10—12 uur op het West-Indisch Huis aanwezig zijn, alsmede des Dinsdagmiddags van 4 uur tot zoolang als de H.H. Bewindhebbers dien namiddag vergaderden. Van de suiker, voor de S. v. S. verkocht, moest afzonderlijk boekgehouden worden, de opbrengst

3 maanden na den verkoop in de kas dier Societeit worden gestort. Ten slotte moest de kassier de in gebreke blijvende debiteuren opgeven en hen tot betalen aanmanen [8]).

21 November 1753 brengt schepen van Hoesen ook namens de andere commissarissen rapport uit in de S. v. S., hoe men den 12e t.v. het saldo der kas, ten bedrage van *f* 33.798 uit handen van de erfgenamen van den kassier van Dam had overgenomen en hun daarvoor quitantie had gegeven [7]).

27 November 1753 werd Willem Backer W. C. zoon op zijn verzoek benoemd tot kassier van de W. I.Cie. ter K.A. in plaats van van Dam. Het tractement was den 20en t.v. vastgesteld op *f* 900; de borgtocht op *f* 25.000 [8]).

5 December 1753 werd genoemde Heer Backer benoemd tot kassier van de S. v. S. op een aanvangstractement van *f* 600, waarbij hij de 100e en 200e penning voor eigen rekening moest nemen [7]).

In Mei en Juli 1756 werd nog een briefwisseling gevoerd tusschen de „Commissarissen tot de Cas van de Societeit van Suriname" en Mr. Willem van Dam, oud Schepen en Raad in de Vroedschap der Stad Utrecht over hetgeen den erfgenamen van Carel van Dam toekwam in de „provisiën wegens den ontfang der Extra ordinaire off dubbele Lastgelden". Bedoelde commissarissen hadden het aandeel van van Dam daarin vastgesteld, hetwelk in Juli 1756 kon uitbetaald worden [24]).

De *handteekening* van Karel van Dam komt voor in het z.g. eedboek van de W. I. Cie. Hij heeft hier geteekend onder de rubriek „Bedienden" der Compagnie, vermoedelijk bij het aanvaarden zijner betrekking in 1721, ten bewijze, dat hij kennis genomen had van en den eed gedaan op de Res: van Ha: Ho: Mo: de Staten Generaal datis 10 en 20 September 1715 „rakende het niet mogen geven en nemen van verboden giften en gaven en van corruptien, bij het gem. Placcaat breder geexpresseert". Hij teekende hier: „K. van Dam, als Cassier van de Westind. Comp." [25]).

Ook in verschillende stukken der Zuiderkerk te Amsterdam komt zijne handteekening voor. het laatst in Februari 1753.

Teteringen. W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

AANTEEKENINGEN.

[1]) Genealogie van het geslacht van Dam bij Ferwerda, 12e generatie, v. 8. [2]) Oud-archief Amsterdam. Doop-, trouw- en begraafboek No. 98. [3]) Mr. Willem van Dam, geb. te Amsterdam, 26 Dec. 1652, tweede advocaat der Oost-Indische Compagnie 1676, bewindhebber dier Compagnie ter Kamer Amsterdam 1685, sterft te Amsterdam 17 April 1713. [4]) Brechien (Brigitta) Graafland, geb. te Amsterdam 20 April 1661 *), sterft aldaar 29 Juni 1710, dochter van Cornelis, bewindhebber der O. I. Cie. ter Kamer Amsterdam 1664, raad te Amsterdam 1667—1677, schepen 1677 en van Clara van de Venne. [5]) Mr. Joan Graafland, burgemeester van Amsterdam 1703, enz., een oudere broeder van Brigitta. [6]) Adriana van Dam, de oudste zuster van Mr. Willem van Dam, trouwt Mr. Karel Rudolph van Kuffeler. [7]) Notulen van de Societeit van Suriname op den genoemden datum. [8]) Notulen van de Kamer Amsterdam der West-Indische Compagnie op den genoemden datum. [9]) De drie zusters van Karel van Dam. [10]) De vergadering van Xnen (tienen) vormde het centraal bewind der W. I. Cie. [11]) De twee destijds nog in leven zijnde zusters van van Dam. Bregitta was den 27sten September 1725 te Amsterdam overleden. [12]) Notulen van de Vergaderingen der Thienen op den genoemden datum. [13]) Jan Wagenaar. Amsterdam in zijne opkomst, aanwas, enz., IIe stuk, blz. 132. cfrm. Ferwerda. [14]) Zie de jaarboekjes van Amsterdam der genoemde jaren; hij teekende nog stukken, de kerk betreffende, in Februari 1753. Later werd de Heer Maarten Backer in zijn plaats tot kerkmeester der Zuiderkerk benoemd. [15]) Jacob van Dam, een oudere broeder van Karel van Dam, geboren te Amsterdam 11 December 1688, overleden op zijn buitenplaats „Oostvegt" onder Kleyn Muyden bij Nigtevecht den 7den Januari 1733 en begraven in den genoemden kelder te Nigtevecht. [16]) Begraav Boek van Nichtevecht. [17]) De naam der buitenplaats komt nog voor op een hek; paardenstal en koetshuis, waarvan thans 2 woningen zijn gemaakt, bestaan nog; de oranjerie en de moestuin zijn thans in bezit van een hovenier. [18]) Boek van ontvang en uitgaaf der diaconie te Nigtevecht. [19]) idem van de kerk te Nigtevecht. [20]) Van de 8 kinderen van Mr. Willem van Dam waren nog slechts over: Clara Elisabeth van Dam, geb. te Amsterdam 19 November 1682, gestorven te Amsterdam 6 Oct. 1755, gehuwd met Ds. Johan Costard de la Moraisière en Mr. Willem van Dam, geb. te Amsterdam 1 Maart 1690, raad te Utrecht 1729, schepen 1730, enz., gestorven te Utrecht 11 Maart 1778. [21]) Boeken van de collaterale successie van Amsterdam. No. 32, Folio 451 tot en met 453. [22]) Jacob van Dam, geb. te Utrecht 25 April 1720, overleden aldaar 4 September 1783, raad in de vroedschap te Utrecht 1754, schepen aldaar 1756, enz. [23]) Notulen van de Kamer Amsterdam der W. I. Compin. dd. 6 November 1753. [24]) Brieven van de Societeit van Suriname met diverse personen. W. I. Archief (Rijksarchief 's Hage) Suriname No. 105. [25]) W. I. archief No. 448.

Stamlijst Ripperda-Münster (LVI, 94, 95). — In het „Jahrbuch der Gesellschaft für bildende Kunst und Vaterländische Altertümer zu Emden, XIIter Band, 1stes und 2tes Heft, 1897", komt een opstel voor van Professor Dr. A. Pannenborg te Göttingen over „Eilard Loringa und seine Genealogien", waarin die Professor mededeelt, dat hij in 't bezit is van een folio handschrift, getiteld: „Genealogiae aliquot Nobilium Frisiae patriae nostrae, breviter cum descriptione heroicarum ab ipsis gestarum, ex Em-

*) Ferwerda zegt ten onrechte: 1662.

mio cronographio et aliis congestae studio et opera valetudinarii E. Loringa. Anno 1638".

Gaf het opstel van Prof. Dr. Pannenborg, ten aanzien der Oost-friesche familiën, reeds eenige gegevens ter bevestiging en aanvulling der stamlijst Ripperda-Münster, toezending dier stamlijst aan genoemden hoogleeraar, met verzoek om uitvoeriger aanvullingen en verbeteringen, zal goede vruchten kunnen opleveren, vooral ten aanzien der geslachten Ripperda, Werdum, Cankena (uitgestorven 3 Juni 1554 met Hicco Cankena, „Hauptling zü Dornum"), Howerda en Ukena.

Loringa liet zijne genealogiën voorafgaan door een in 1637 door hem vervaardigde copie der „Annales Frisiae ab Ernesto Friderico à Wicht, Historiarum patriae studiosissimo comportatae et ad annum 1602, qui ipsi fatalis fuit, perductae, descriptae manu E. Loringa, anno Christi 1637", welke annalen zeer zeker ook licht zullen kunnen geven.

Een „Stammbaum-Howerda" is te consulteeren in de Universiteits-bibliotheek te Göttingen (Redaction Ulrichs von Werdum, cod. M. S. hist. 484 f.).

Over de familie Ripperda gaf de heer Mr. C. P. L. Rutgers, rijksarchivaris in Overijssel, in 1902 een genealogie uit, die voor de tabel Ripperda-Münster van groot gewicht is.

Het geslacht von Werdum vond in Johannes Holtmans te Cronenberg een beschrijver, die het uitvoerig behandelde in 't reeds aangehaald Jahrbuch-Emden, IX, 2, bl. 47—64 (1891).

Harkenroht's Oostfrische oorspronkelijkheden, in 1731 te Groningen uitgekomen bij Hayo Spandau, bevat een aantal grafschriften, waarvan ik enkele kon benutten ter aanvulling der tabel, terwijl ook gegevens werden ontleend aan de bekende werken van d' Ablaing over de Geldersche Ridderschappen en aan kwartierstaten van de Drentsche ridders van 1600—1795, met welker samenstelling ik mij onledig houd, speciaal aan dien van Hendrik Munster Wilhelm van Bernsaw, heer van Ruinen.

Met overneming alzoo van 't geen door mij gevonden is, stelde ik de hierachter volgende stamlijst samen.

Stamlijst Ripperda-Münster (LVI, 94,95). — De ouders van Hiska (Hysa) van Dornum, † 1535, vrouw van Bolo Ripperda, waren:

Hero Moritz Kankena heer van Dornum en Wittmund, † 1515, hij erfde van Cirk K. 1475 het huis Friedeburg, dat hij tegen een burg te Dornum met de gravin Theda van Oostfriesland inruilde, × Alget (Alckelt) van Werdum, † 1492.

Hare grootouders:

Mauritz Kankena, komt voor 1447—1454, † 1454, × Etta van Dornum.

Hikko Boings van Gödens, † 1491, × 1° Hiska (Hysa) Kankena van Wittmund, weduwe en erfgename van Reent den jongere van Werdum.

Ulske Ukena, in den kwartierstaat genoemd, dochter des beroemden Focko, trouwde 1435 en leefde nog 1481.

Middelburg. Mr. B. F. W. VON BRÜCKEN FOCK.

Stamlijst Ripperda-Münster (LVI, 94, 95). — Van Ukena moet zijn Ukena, Van Houwerda alleen Houwerda, Hayo Ripperda st. St.Nicolaasdag 1504 en is te Farmsum begraven. De tweede Hayo Ripperda was op riddercedul der Graafschap 1555. Hiska of Heisa van Dornum is dr. van Hero en v. Algerta van Werdum.

Gerrit van Hackfort, ob. 1483, tr. Mechteld Tengnagel.

Uit dit huwelijk Jacob v. H. tot Hacfort en Vorden, ambtman van Zalland 1481, ob. 1504, tr. 1471 Margriet van Essen, vrouwe van Herxen, dr. van Hendrik v. E. (ob. 1466) en van Agnes v. Reede.

Hieruit Hendrik v. H. tot Vorden, ob. Paaschavond 1536, begr. te Vorden, die naliet Henrica (niet Henriette) v. Hacfort, vrouwe v. Vorden.

's Hage. . J. D. WAGNER.

Genealogiën of geneal. gegevens (LVI, 93 en vv.) — Ad. 1. *a.* In 1576 woonde te Tiel een Herman van *Herwerden.* Hij was broeder O. L. Vr.

b. De Schepen-kerkmeester Rutger van Niel was gehuwd met eene Margaretha *van Herwerden.*

(In de luiboeken enz. komen voor: t/n. van Niel:

Cornelis; z^n^ dochter overl. 21 maart 1702, zijne vrouw 15 April d. a. v.

Grietje, 31 Mert 1716. Overluid.

Evert, z^n^ vrouw 3 ijanw. 1741. Overluid.

frenske, in Eygendom verkoft een kerckegraefsteden, van frenske van Niell, no. een en taghentigh voor de somma van veertien gulden.

Jenne, 2 Nov. 1763. Overluid.)

c. De predikant te Tiel: B. van Laer was gehuwd met eene Bernardine *van Herwerden*, die verm. 1667 overleed.

(In de luiboeken komen voor t/n. van Laer:

Bastianus, de vrouw van — 3 Posen en in een kerkengraeft f 18.—, 19 Jan. 1712.

24 Jan. 1715: drie Poosen geluyt over Peter van Laar en in een kerckegroef f 18.—

27 Juli 1773: Jan de Laar.

14. Sep. 1797: E. M. de Laar.)

d. 1758 juffrouw *van Herwaerden*, 1 Augs. geluy f 36, baer 6, inganck f 1, 2 schilten f 3.—

e. G. *van Vinceler*, is volgens eene aant. bij mij, (bron onbekend) overl. 18, begr. 22 Febr. 1653.

Ad 2. *a.* Graf no. 53, St. Maartenskerk, Tiel.

Bartens, nu Hoogendijk en Buddingh, 9 v. lang, 5 v. breed, Burgem[r] W. A. van Lidth de Jeude, die alhier ook begraven is met zijne Ehevrouw *van Vinceler*. —

b. Rink, beschrijving van Tiel noemt p. 315 als schepen in 1702: Willem *van Vinceler*, dezelfde als genaamd op p. 103. Het was in 1703 geen schepen meer en was verm. genaamd: Willem Caspar Mattheus.

c. de hierboven bij *a* bedoelde mej. *van Vinceler* was: Juliana, geh[d] in 1743, overleden in 1791 en begraven als:

„31 Oct. 1791: Mevrouw douairiere van Lidth de Jeude voor „by avond te laten sinken f 36.— Baar f 6.— Ingang f 1.—" (de luiboeken bevatten vele opgaven i/z Li(d)t(h) de Jeude(n).)

d. In kerkregisters komt voor Daniel de Win, kolonel, 1730 geh[d] met Wilh[a] van Lucretia *van Vinceler* en M. Blanken, 1718 geh[d] met Theodora Agnes *van Vinceler*. In de luiboeken zijn ze niet te vinden, dus zijn zij elders overleden. Gen[de] Bl. was wed[r] van Anna Maria v. L. de J. (Zie Stam- en wapenboek p. 228, waar

nog diverse v. Vinceler's genoemd worden). De combinatie v. L. de J. en Blan(c)ken komt voor in luiboek 1694:

„den 19e mey heeft de Raetsheer Lith de jeude drie posen „doen luyen over Sijn nicht Blancken tot twaalf gulden en eene „gulden voor het insetten van het graft dus f 13,0.0."

e. 1701. 3 Nov. 3 Posen over het kint van Dr Fincelaer f 12.— voor 't Graft te openen 10 st.

Ad 3. *a.* St. Maartenskerk Tiel:

Graf no. 70. —

Vrouw van Ooyen en Yken Vriessen
nu A. *Vos.* S van Cleeff.

b. Rink p. 314, 321, 322 noemt leden van het geslacht Vos.

c. Herman Dijckmeester, overluid Tiel 5 en 6 April 1717: „6 poosen over de schout Dijkmeester en 't graft openen f 25.—, was gehuwd met Maria *de Vos.* Zijne moeder werd overluid te Tiel 5 Dec. 1696: twaelf gulden wegens de moeder van den Scholtus Herman Dijckmeester en eene gulden voor het insetten van het graft dus f 13.— De Schout Dijckmeester liet een kind overluiden 25 Juni 1702.

d. De naam Maria *Vos* komt in 1583 voor als non i/h St. Ciliaklooster en die van Seger *Vos* als molenaar te Tiel (1658).

Ad 4. 1808. 18 Oct. Wm *de Hoog* z'n kind kerkegraf f 3.—

Ad 5. *a.* H. A. *Hack* was kerkmeester in 1648, 1651.

b. 1683. den 7 Nov. 12 gld. wegens Geertruyd *Hack* ende eene gulden voor het openen v. h. graf dus f 13.0.0.

1690. den 3 Juli 6 gld. weegens het kind van Corn. *Hack* en 10 st. voort insetten dus f 6.10.—

1703. 11 febr. over Josten *Hack* 3 poosen over sijn soon f 12.—
voor het openen van het graft f 1.—

1725. May 23. drie poosen over de wed. Aert Joosten *Hack* geluijt en in de kerk begraven bij den rendant niet ontvangen wordt dese post gereserveert om op de restantceel te brengen. —

1728. den 29e Janr ontfangen het geluij hiervoorsz. Over de wede Aert Joosten *Hack* ter somma van f 13.—

1705. 5 Dec. 3 poosen over Aert Joosten *Hack* f 12.— voor 't graft openen f 1.—

c. Maria Sikkel tr. Jan van Leeuwen, die 1690 hertrouwt Swana *Hack.*

d. de eerst voorkomende naam *Hack* te Tiel is verm. die van

den goudsmid Hack in 1419; later komt de naam voor bij de schepenen van Tiel en Santwyck. —.

e. De naam Hermansz, vooral Herman Hermansz, zonder verderen toenaam, komt meer te Tiel voor o.a. in 1558 als vicaris der St. Maartenskerk, in 1527 en 1658 als bewoners van Tiel. In 1698 huwde een Belijken Hermans met een v. Cattenburg. Enkele personen van dien naam hadden onaangenaamheden te Tiel in den Remonstrantentijd (Ao 1620). —

f. In kerkregisters komt voor:

1666. Vooreerst ontvangen van Herman Hermanss van wege Gerrit Lam, mullenaar enz.

g. de ouders van een Herman Hermansz., stamvader van het geslacht Dyckmeester; zouden te vinden zijn in het oud-Archief te Arnhem. —

Ad 6. *a*. Het wapen Versteegh (oorsprong Tricht) is gedeeld: 1. in goud zwart gehaakt kruis. 2. in azuur zilveren, goud gekroonde zwaan. (Niet onmogelijk dat het bovengedeelte oorsponkelijk een schildhoofd is geweest.)

b. Omtrent Versteegh zijn nader te raadplegen de protocollen van bezwaar van Tricht op het oud archief te Arnhem; voor de generatiën na 1691 de poorterboeken te Amsterdam.—

c. Otth Versteegen had in de St. Maartenskerk te Tiel een graf no. 28, lang 8 v. breed 6 v.

d. 1690. den 16 Oct. 12 gld. wegens de vrouwe moeder van Ooth Versteegh en eenen gulden voort insetten dus f 13.0.0.—

1696. den 4 february. twaalf gulden wegens mijn confrater Otto Versteegh en een gulden voor het insetten dus f 13.—

1701. 5 May. Is vrouw Versteeg gesonken 36 gl. voort graf te openen 1 gl. hiervan aengetoont in den extr. ontfanck gecort 35 gld rest 2.—

e. Genoemde Ot Versteegh komt niet voor in een mij bekende genealogie Versteegh (beginnende verm. 1570 zeker 1625) waarvan afstammelingen te Tiel, Doesburg, Amsterdam, Zweden enz. Het opgegeven wapen is niet speciaal bekend als dat van O. V. maar wel als dat van het geslacht Versteegh.

Ad 7. Nòch in mij bekende kerkregisters nòch in de luiboeken vind ik „Bloem". „Blom" komt voor als overluid:

1701. 22 Mert. voort graft te openen van een kint van Antony *Blom* 10 st.

1727. 30 Aug. over Antony *Blom* twee poosen tot f 12.—

1734. 27 feb. drie poosen over vrouw *Blom* met den Ingang f 13.—

1776. 9 Jan. van wijlen W? N. *Blom* uytvaart naar Wadenoyen Luyen f 24.—

1791. 24 feb. de vrouw van H. Blom twee dagen luyen f 24.—; Baar f 6.—; Ingang f 1.—

1792. 1 May Hermanus Blom. Luyen f 6.—; Baar f 3.—; Ingang f 1.—

1795. Wylen A. Blom Luyen f 6.—; Baar f 3.—

1801. 20 Janry Kind van J. Blom. Kerkegraf f 3.—

1808. 30 Sep. voor de huysvrouw van Blom. baar f 3.— kerkegr. f 6.— benevens andere Blommen nà 1811. —

Tiel. Jonkh. VAN KINSCHOT.

Alliantie Boelens-Montfoort. — *Andries Boelens*, ridder, meermalen burgemeester van Amsterdam, is volgens Elias' Vroedschappen en Alberdingk Thijms Patriciaat gehuwd met *Maria Jan Bethsd*, ook Schaep zegt dit.

Een manuscript noemt als zijne huisvrouw *Maria van Montfoort* en zegt, dat zij de moeder was van *Geertruid*.

Eene scheidingsakte, door Schaep aangehaald, noemt *Geertruid* niet onder de kinderen van *Andries Boelens*, van Wieringen en Elias daarentegen wel en worden door laatstgenoemde bewijsgronden bijgebracht.

Is *Andries Boelens* tweemaal gehuwd geweest?

Kan de genealogie van het geslacht *van Montfoort* inlichting geven? De geslachten zijn verwant. *Dirckge Dirck Boelensd.*, de dochter van *Andries*, broeder *Dirck*, huwt *Jacob Florisz van Montfoort*. Zie Elias' Vr. no. 38. M.

de Bosset (LV, 362). — Naar aanleiding der vraag betreffende George François de Bosset, die met Anna Margaretha van Heemskerck huwde, kan uit geloofwaardige (hoewel niet gecontroleerde) familie-aanteekeningen, het volgende omtrent deze familie worden medegedeeld. Aangevuld uit andere (genoemde) bronnen:

1. J. Georges de Bosset bracht vele jaren te Batavia door. Hij huwde N. N. Uit dit huwelijk kinderen, o.a.:
2. Abraham de Bosset, overl. 1781, lid van den Grooten Raad van Neufchâtel (Grand Conseil), huwde Henriette de Luze. Uit dit huwelijk kinderen, o.a.:
3. Georges François de Bosset, overl. 1812 te 's Gravenhage, zaakgelastigde (chargé d'affaires) van Hessen en van Mecklenburg, huwde Anna Margaretha van Heemskerck. (er staat: épousa Mlle de Heemskerck; de ce mariage Madame Teding van Berckhout et Madame de Bruyn Kops, tandis que M^e. van der Goes était une cousine de ces dernières). Uit dit huwelijk:

4a. Anna Madeleine Henriette de Bosset, geb. 's Gravenhage, 1 Sept. 1793, overl. Haarlem 19 Nov. 1869, huwt Jonkheer Mr. Jan Pieter Teding van Berckhout (Ned. Adelsboek 1906. bl. 57).

4b. Marie Constance Françoise de Bosset, geb. 's Gravenhage 7 Januari 1795 (Caland's register Gemeentearchief 's Gravenhage), waarschijnlijk gehuwd met den Heer de Bruyn Kops, en ouders van het latere lid van de 2e Kamer der Staten-Generaal.

In het werk: Madame de Charrière et ses amis par Philippe Godet Genève 1906. Deel, I bl. 501, komt voor: N. N. de Bosset (de la Rochette) te Neuchâtel was in 1793 gehuwd met N. N. Sandoz; en bl. 493, uittreksel van een brief van Madame de Charrière: „Bosset des Gardes vient d'épouser une Hollandaise.... On la connait „à Berlin, où elle alla visiter son mari, l'envoyé „de la république M. de Heyden. Elle était veuve. M. de Bos- „set était veuf. Elle est riche, il a des enfants: ces deux personnes se sont épousés".

Kan hier bedoeld zijn Georges François de Bosset, die huwde Anna Margaretha van Heemskerck; of Henry de Bosset, die huwde Cornelia Jacoba van Schuylenburch; was een dezer dames weduwe van een Gezant der Republiek vóór 1791 te Berlijn, Van Heyden?

Elders staat in dat werk vermeld als reeds gehuwd in 1798, N. N. de Bosset en N. N. de Luze. Zij wordt aldaar genoemd: une *jeune* femme de grand mérite. Hier kan niet bedoeld zijn

bovengenoemde Abraham de Bosset, overl. 1781, die huwde Henriette de Luze.

Verder is bekend, doch zonder opgave der verhouding tot de vorigen:

1. N. N. de Bosset huwt N. N. de Ligonier. Uit dit huwelijk o.a.:
2. Henry de Bosset huwt Cornelia Jacob van Schuylenburch. Uit dit huwelijk o.a. de twee volgende:
3a. Louis François Claude de Bosset huwt te Haarlem 30 Oct. 1811, Maria Teding van Berkhout, weduwe van Willem Huydecoper van Maarsseveen.
3b. Constance Louise de Bosset huwt 12 Aug. 1804 Mr. Maarten baron van der Goes van Dirxland, weduwnaar van Geertruida Francisca de Eerens. (Nav. 1905 en Ned. Adelsboek 1906 bl. 229).

De in den aanhef genoemde J. Georges de Bosset had, behalve den reeds aldaar genoemden Abraham, o.a. nog een zoon, wiens kleinzoon Louis Philippe de Bosset huwt Rosalie Wilhelmine de Meuron. Uit dit huwelijk o.a. een zoon: Eugène Philippe de Bosset, geb. 1836, overl. 1903, huwt te Zeist 3 October 1868 Jonkvr. Sophie Johanna Ida Henriette Van den Bosch.

(Familieaanteekeningen en Ned. Adelsboek 1906, bl. 87.)

Voor meerdere bijzonderheden betreffende *de Bosset* houdt zich aanbevolen A. B. C.

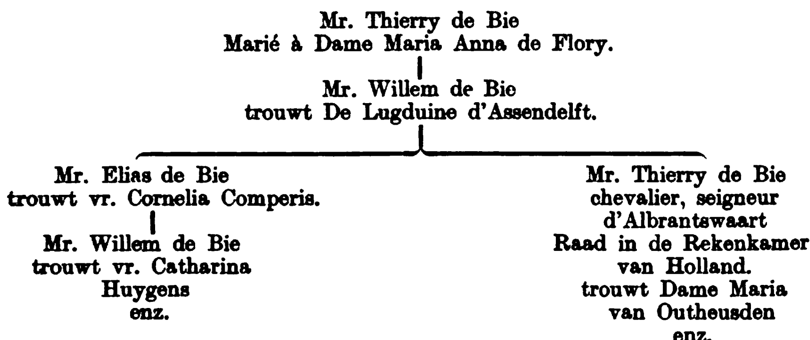
Gravin van der Burch. — Einde Juni 1906 overleed te 's Gravenhage O. M. E. M. S. gravin van der Burch, echtgen. van A. T. J. Kiehl, 22 j. oud.

Welke familie Van der Burch wordt hier bedoeld?

d. V.

Familie de Bije of de Bie. — Ik bezit van deze familie, welke onder de oudste familiën in Nederland gerekend kan worden, als afstammende van de Heeren *van Breda*, door de sires *van Schoten*, — een fragment-genealogie, in de helft der 18de eeuw (1752)

uit Brussel, door den Heer J. J. Harrewijn, aan den Heer *Samuel Thierry de Bye*, Procureur te 's Gravenhage, geschreven.

Is dit fragment, dat ik voortzetten kan, bekend?

St. Petersburg. Mr. ROBERT ERMERINS.

Geslacht Calff (Herhaalde vraag). — Leven er nog afstammelingen van dit met Peter den Groote bevriende geslacht in Zaandam of elders?

Is de familie *Kalff*, die dikwijls genoemd wordt in de Nederl. dagbladen, met deze familie verwant?

MARTINUS.

Diederik van Hemert (LVI, 26). — Onder dankbetuiging aan Jonkhr. van Kinschot voor de vriendelijke beschikbaarstelling van een cachetafdruk van D. V. H., aantoonende, dat van 1 en en 3 de leeuwen zijn omgewend, en dus die van 2 en 4 aanzien, merk ik op, dat op aanwezige borden van Japansch blauw porselein, de wapens voorkomen van Diederik's dochter, Anna Anthonia van Hemert en van haar man Abraham van Bleyswijk Guiljelmuszoon. In dit wapen zijn de leeuwen van 1 en 3 *niet* omgewend.

Het wapen is overigens (gevierendeeld) en volkomen overeenkomstig de verdere beschrijving door Jhr. van Kinschot gegeven. Ook volkomen overeenkomstig het wapen op een aanwezig cachet, dat blijkbaar afkomstig is van de familie van Hemert, die later den naam „Junius" aan den haren toevoegde, want

het cachet zelf is volkomen gelijk aan een ander, dragende het wapen van „Tierens"; (*)

Daar Mr. Joannes Junius van Hemert (wiens zoon de eerste was, die den naam Junius als familienaam wettelijk voerde), gehuwd was met Petronella Tierens, dr. van Mr. Zeger Tierens en Cecilia van Schuylenburg, kan veilig worden aangenomen, dat het wapen van „van Hemert" op het eene cachet, het wapen was van dezen Joannes Junius van Hemert.

Het bovenstaande geeft mij aanleiding om aan den Heer van Kinschot het vriendelijk verzoek te richten, te willen mededeelen of er bepaalde gegevens aanwezig zijn, waaruit blijkt dat het wapen met de omgewende leeuwen in 1 en 3 werd gevoerd door Diederik van Hemert, heer van Eethen, Meeuwen en Babyloniënbroek, burgemeester van Heusden, dan wel of dit geacht wordt voldoende te blijken uit de letters D. V. H., daarbij voorkomende.

In het door mij ingezonden artikel, Nav. 1905, bl. 650—653 werden de ouders van Catharina van Broeckhuyzen, die gehuwd was met Diederik van Hemert niet genoemd. Zij was dr. van Johan v. Br. en van Antonia Stuermans, (Nav. . . . bl. . . .)

In genoemd artikel zijn eenige drukfouten (waarschijnlijk door onduidelijk schrift) ingeslopen, als:

bl. 652, regel 13 v.o. staat Deyns, lees Deym, en verder, waar staat T*h*ierens, lees Tierens;

bl. 653, in den kwartierstaat bovenaan, 1e staat Van Wal lees van Wel, idem 7e staat Deyn, lees Deym;

bl. 653, regel 5 v.o. staat Margaretha Clara Anna van Broekhuyzen, lees M. Cl. A. van Boschuysen;

bl. 653, regel 18 v.o. staat dat Cornelia v. Schuylenburg, die huwt mr. Diederik van Bleyswyck, de *zuster* was van Cecilia van Schuylenburch, die huwt mr. Zeger Tierens; lees *tante*.

A. B. C.

Junius (XLVII, 577—585). — Zoude de Heer Jan H. Junius de goedheid willen hebben om mede te deelen, of de *bewijzen*

---

*) en bijna gelijk aan een ander, dragende: gevierendeeld, 1 en 4 van Schuylenburg; 2 en 3 Deym. De ouders van Cecilia van Schuylenburg, die huwde Mr. Zeger Tierens, waren: Hendrik van Schuylenburch en Petronella Deym. Wil iemand de ouders enz. opgeven van deze Petronella Deym?

aanwezig zijn, dat Jacob Junius, die huwt Maria Leenaerts, en Louis Junius, die huwt Elisabeth Wilsoet, de zoons waren van den Predikant, eerst te Warmond, later te Haarlem en Katwijk, en eindelijk te Delft: Isaac Junius, zoon van François de Jonge.

Hoe aannemelijk dit ook schijne is daarmede echter niet overeen te brengen: 1e. de opgaven van twee M. S. geslachtslijsten, waarin zij worden vermeld als zoons van Isaac Junius, zoon van Franciscus Junius (du Jon), den in 1602 overleden hoogleeraar in de theologie te Leiden, en waarin *later* is bijgeschreven, dat deze Isaac de bedoelde Predikant was; en 2e. de geslachtslijst door den Delftschen burgemeester mr. W. van der Lely opgemaakt en aanwezig in het Delftsch gemeente-archief, die hetzelfde vermeldt als de in sub 1 genoemde geslachtslijsten; er kan dus nader bewijs noodig geacht worden.

Daarbij moet worden opgemerkt, dat aangezien de vader (François) van den predikant Isaac Junius bij diens eerste huwelijk tegenwoordig was in 1607, hij niet kan zijn geweest de hoogleeraar Franciscus, die reeds in 1602 overleed.

De Predikant Isaac Junius*) had twee broeders: 1. Pauwels de Jonge, Griffier en Secretaris van Prins Maurits, gehuwd met Geertruit Schouten (zij hertrouwde Leonardt de Casembrood), uit welk huwelijk Paulus de Jonge; 2. Cornelis, gehuwd met Elisabeth van der Voght (deze naam is in het stuk zeer onduidelijk geschreven, men kan ook lezen Focht of Iocht). Uit dit huwelijk kinderen.

Het bestaan dezer broeders blijkt uit het volgende:

1. *Transportboeken*, klapper van „die Haghe", aanwezig Rijksarchief: Jaar 1638, no. 1614. „Leonardt de Casembroot, vervangende Jacob Schouten, voochden van 's moederszijden van „Pauwels de Jonge, sone van den Heer Pauwel de Jonge, in „leven Griffier van S. H., geprocreeert bij wijlen Jve. Geertruit „Schouten. Ende Ds. Abrahamus Junius, Predicant tot Nootdorp „voor hemzelf en vervangende synen broeder Davidt Junius, Pred. „tot Hemert, voochden van 's Vaderssyde met Dionys Spranhui„sen, Predicant tot Delft ende Michiel Balde (moet zijn Baelde) „coopman aldaar, als voochden van de naergelaten kinderen van „Ds. Isaacus Junius, Predicant tot Delft. Ende Elisabeth van der „Voght (onduidelijk) als moeder van hare kinderen geprocreeert

*) wiens tweede vrouw heette de Reverset (niet Reversteegh).

„bij Cornelis de Jonge ; alle kintskinderen van Françoys de Jonge".

2. Jaar , no. 1203. Jve. Geertruit Schouten, Wed. van den Heer Paulus de Jongh, Secr. en Griffier van S. Exc. den Prince van Orangien, geassisteert met Olivier Schouten, Baillu van Monster, haren broeder.

3. Register Caland, Gemeentearchief te 's Gravenhage : de huwelijksinschrijving van Paulus de Jonge, 9 December 1618 te 's Gravenhage en Geertruit Schouten. Beiden wonen hier.

4. Nav. 1900, bl. 491—498. Aanteekeningen Fred. Caland : Leonardt Casembroodt (zoon van Jacob of Jacqs C. en diens tweede vrouw Barbara Dominicle) overl. 1649, huwt 1e Jonkfrou Geertruit Schouten, wed. wijlen den heer griffier Pauwels de Jonge, te 's Gravenhage 12 September 1632.

Verder blijkt uit de huwelijksinschrijving van Jacob Junius en Maria Leenaerts, dat deze Jacob omstreeks 1620 werd geboren volgens de familiepapieren in 1619, 3 Februari. In geen geval kan hij in 1626 als student te Leiden zijn ingeschreven.

Voor nadere bijzonderheden beveelt zich beleefdelijk aan

A. B. C.

R. K. Kerkregister van Delfshaven. — In de Beschrijving en geschiedenis van Delfshaven door T. J. Kleyn, Delfshaven 1873, wordt op blz. 91 melding gemaakt van een Rekeningboek van Kerkmeesters der R. K. Gemeente te Delfshaven, loopende van het jaar 1530 tot 1552.

Kan iemand mij mededeelen, waar dit boek dat in 1873 particulier eigendom was, zich thans bevindt ?

Rotterdam. E. WIERSUM.

Meranus. — Zijn de huwelijken bekend van :

1° (± 1410) *Jan Meranus* (*Meureensz*) en N ..... *de Limbourg*, dochter van *Léonard*.

2° (± 1435) *Hendrik* of *Claes Meranus* (*Meureensz*) en *Cather-van Homoet*.

3° (± 1462) *Marten* of *Claes Meranus* (*Meureensz*) en *Maria van Wisch*, dochter van *Diederik* en *Catherina de Voocht*.

M.

van Romondt. — I. *Johan van Romondt*. geb. ..... overl. ..... huwde Agnes *Schelle van Wittingh*.

II. *Diderik van Romond*, zoon van genoemden Johan, was muntmeester te Enkhuizen, geb...... overl....... huwde *Petronella Schuurman*, geb...... overl...... dochter van Petrus Schuurman, burgemeester van Zwolle (?) en van A...... Elbers (?)

III. *Johan van Romondt*, hun zoon, geb. 1642, overl. 1710. Muntmeester te Utrecht,huwde *Maria van Oudt*, geb.... overl.... dochter van Hubert van Oudt en van Sibilla Codde.

IV. Mr. *Cornelis van Romondt*, geb 1673, overl. 1708, huwde *Elseba van Dinter*, geb...... overl...... dochter van..........

V. Hunne dochter : *Petronella van Romondt*, geb. 1706, overl..., huwde *Nicolaas Kien*, Burgemeester van Utrecht.

Kan iemand het ontbrekende aanvullen?

St. Petersburg. Mr. R. C. ERMERINS.

Teyler-Taylor. In „The Review of Reviews" der maand Juni dezes jaars, van W. T. Stead, wordt beweerd, dat de stichter van Teyler's museum een afstammeling is van zekeren Thomas Taylor, die in de 16de eeuw naar Holland uitweek.

Tot dusver was mij dit onbekend; maar is die bewering juist?

Sp. o. O. VAN HOEVELL.

UITTREKSELS UIT DE DOOPBOEKEN VAN HATTEM.

MEDEGEDEELD DOOR F. A. HOEFER [1]).

L.

1635	4 Jan.	*Louwe*	Burgem. Garrit *Loeffsen.*
1636	16 Oct.	*Aaltjen*	Burgem. Garrit *Loeffsen.*
1637	20 Aug.		
1638	15 Juli	*Anne*	Burgem. Gerrit *Loeffsen.*
	31 Oct.	*Petrus*	Petrus *Lippenius.*
1641	14 Mrt.	*Maria*	Petrus *Lippenius.*
1659	15 Mei	*Jan*	Mr. Jan *Luijnink.*
1664	23 Mrt.	*Jan*	Mr. Jan *Luijnink.*
1665	24 Mrt.	*Johannes*	Mr. Jan *Luijnink.*
1666	11 Mei	*Lubbert*	Derk *Lubberts*, postmeester.

[1]) Vervolg van Nav. LIII, blz. 64. — Wegens bezwaren van typographischen aard is de uitgave van deze „Uittreksels" onderbroken geworden. Wij zijn thans in de gelegenheid ze geregeld voort te zetten, wat wij gaarne zullen doen. (Red.).

1667	4 Aug.	*Hessel*	Mr. Jan *Luijnink.*
1671	20 Aug.	*Margarieta*	Mr. Jan *Luijnink.*
1675	10 Febr.	*Hendrik*	Meester Jan *Luijnink.*
1676	15 Dec.	*Jacobus*	Albert *Luijlofs* en Magtelt Averkamp.
1677	24 Jan.	*Grietjen*	Hendrik *Laman* en Margien Claes.
1688	16 Apr.	*Catharina*	Harmen *Laman* en Geertruijt Hendrikx.
1698	2 Oct.	*Henrick*	Steven *Laman* en Wijmtje.
1700	28 Juli	*Hertger*	Gerrit *van Laer* en Geesjen Alberts.
1704	14 Sept.	*Catarijn*	Steven *Laman* en Weijme Herberts.
1707	28 Aug.	*Johanna Beerndina* .	Henricus *van Loenen* en Clasina Greve.
1708	14 Dec.	*Maria*	als boven.
1710	2 Apr.	*Eva*	als boven.
1711	18 Febr.	*Joannes*	Henr. *Laman* en Geesjen Jans.
1712	15 Mei	*Jannes*	als boven.
	4 Dec.	*Gerharda*	als boven.
1714	21 Jan.	*Geertruijd*	als boven.
	26 Dec.	*Joannes*	Henricus *van Loenen* en Clasina Greve.
1718	18 Aug.	*Geertruijd* en *Margareta*	Hendrik *van Loenen* en Clasijna Greve.
	16 Oct.	*Geertruijd*	Hendrik *Laman* en Geesjen Jans.
1724	22 Nov.	Hendrikus	Albert *van Laar* en Fenna van der Vaarst.
1726	17 Febr.	*Helena*	Hendrik *van Loenen* en Lutgerda Voskuil.
	8 Sept.	*Peternella*	Albert *van Laar* en Fenna van der Vaarst.
1729	19 Jan.	*Gerrit*	als boven.
1730	1 Mrt.	*Gerrit*	als boven.
1732	25 Jan.	*Lubbertus*	als boven.
1734	11 Apr.	*Aleida*	als voren.

1735 18 Sept. *Gerrit* . . . . . . Hartger *van Laer* en Stijntje Hullemans.
9 Oct. *Rutger* . . . . . Albert Tonus *van Laar* en Feann van der Vaarst.
1736 26 Aug. *Geesje* . . . . . Hartger *van Laar* en Stijntje Hullemans.
1737 27 Oct. *Gerrit* . . . . . . Hartger *van Laer* en Stijntje Hullemans.
1738 17 Dec. *Geertruid*. . . . . Albert *van Laar* en Fenna van der Vaarst.
1740 31 Jan. *Wolter* . . . . . Hartger *van Laar* en Stijntje Hullemans.
1741 30 Apr. *Gerrith* . . . . . als boven.
31 Mei *Wolter* . . . . . Albert *van Laar* en Fenna van der Vaarst.
1742 8 Aug. *Aleida* . . . . . als boven.
1744 11 Juli *Wolter* . . . . . Hartger *van Laar* en Stijntje Hullemans.
1746 20 Mrt. *Geesjen* . . . . . als boven.
1755 19 Nov. *Fenna Maria* . . . Hendricus *van Laar* en Anna Croon.
1769 9 Oct. Albertus . . . . . Lubbertus *van Laar* en Geertruij van Arras.
1770 4 Nov. geb. 31 Oct. Jan . . als boven.
1772 2 Dec. Alida . . . . . . als boven.
1811 4 Jan. geb. Paulus Adrianus 10 Febr. ged. Abraham *Schim van der Loeff* en Johanna Dorothea Rutgers, getuige Adriana Catharina Rutgers.

M.

1634 7 Apr. *Maria* . . . . . Johannes *Martinij*, schoolmeester.
1635 10 Nov. *Gijsebertus* . . . . Meester Johannes *Martinij*.
1639 15 Mrt. *Jan* . . . . . . Mr. *Marten*.
1661 30 Nov. *Hester Helena* . . . Jacob *Muijs*.
1663 21 Mrt. *Willem* . . . . . Jacob *Muijs*.
1664 11 Dec. *Giesbert* . . . . . Burgem. *Muijs*.
1673 31 Mrt. *Willem* . . . . . Burgem. Jacob *Muijs*.

1674	26 Aug.	*Johanna Geertruijt* .	Jacob *Muijs*.
1678	29 Sept.	*Gerhardina*	Burgem. Jacob *Muijs* en Gesina van Heerde.
1679	12 Oct.	*Jan*	Hendrik *van Meekeren* en Louise Brokx.
1683	9 Sept.	*Hans Jurrien* . . .	Hendrik *van Meekeren* en Louise Brokx.
1684	31 Aug.	*Willem*	als boven.
1686	17 Mrt.	*Harmen*	als boven.
1688	28 Sept.	*Gargien*	als boven.
	28 Oct.	*Wilhelmina Elisabet* .	Jan Willem *van de Merwede* en Maria Geertruijt Hoevakker.
1690	29 Jan.	*Garrit Jan*	Hendrik *van Meekeren* en Louise Brokx.
1692	1 Mei.	*Jurrien*	als boven.
1695	8 Dec.	*Gerirghien*	Henrick *van Meekeren* en Louijse Brocks.
1703	9 Sept.	*Wilhem*	Johan *Meijlinck* en Aleida Hullemans.
1706	1 Aug.	*Gesina*	als boven.
1711	7 Juni.	*Geertruijd*	Wilhem *van Meeckeren* en Jennighjen Jans.
1712	3 Aug.	*Henrick*	als boven.
1713	23 Juli.	*Henrick*	als boven.
1714	10 Mei.	*Anna Maria* . . .	Herman *van Mekeren* en Maria Hengevelds.
1715	19 Apr.	*Henrick*	Herman *van Mekeren* en Maria Hengevelds.
1716	22 Jan.	*Gerritje*	Willem *van Meeckeren* en Jantje Jans.
	24 Mei.	*Joannes*	Herman van *Mekeren* en Maria Hengevelds.
1722	25 Jan.	*Hendrik*	Jurrijen *van Mekeren* en Geertjen Hendriks.
1723	8 Apr.	*Willempjen*	als boven.
	21 Juli	*Jan*	Jacob *Meylinck* en Elsje van Loo.
1724	29 Oct.	*Arnout*	als voren.

1725	2 Febr.	*Gerrit Jan*	Jurrien *van Meckeren* en Geertje Hendriks.
1727	26 Mrt.	*Niklaas* . , ...	Jacob *Meylinck* en Elsjen van Loo.
	24 Juni	*Jan*	Jurrien *van Meekeren* en Geertje Hendriks.
1728	28 Juli	*Willem Nicolaus* . .	Jacob*Meijling* enElsjen van Loo.
1729	27 Febr.	*Gerregje*	Jurrien *van Mekeren* en Gertje Hendriks.
1730	15 Febr.	*Bartha*	Jacob *Meijling* en Elsje van Loo.
	22 Oct.	*Joannes Augustus* .	Willem *Meijling* en Anna Catharina Brandt getuige: Maria Clasina Brandt.
1731	2 Febr.	*Berendina*	Jurrien *van Meckeren* en Geertje Hendriks.
	25 Juli	*Hendrik*	Jacobus *Meijlink* en Elsje van Loo.
1732	16 Jan.	*Joannes Augustus* .	Willem *Meijlink* en Anna Catharina Brand.
	28 Dec.	*Jan*	Jurrien *van Mekeren* en Geertje Winters.
1733	1 Nov.	*Petronella*	Jacob *Meijlink* en Elsje van Loo.
	7 Oct.	*Albertus Wilhelmus* .	Willem *Meijlink* en Anna Catharina Brandt.
1734	11 Juli	*Andries*	Berend *Mulder* en Margrita Barneveld.
1735	26 Jan.	*Hermannus*	Jurriaan *van Mekeren* en Geertje Winters.
	26 Juni	*Lambertus*	Jacob *Meylink* en Elsje van Loo.
	9 Nov.	*Bernardus Jakobus* .	Willem *Meylink* en Anna Katharina Brand.
1743	31 Juli	*Willemina*	Hendrik *van Mekeren* en Fennigjen Loops.
1744	9 Sept.	*Jurriaan*	als boven.
1747	28 Mei	*Willemina*	als voren.

1748	2 Febr.	*Geertruijd*	Arnoldus Lambertus *de Mist* en Geertruijd Brechta Vestrinck.
1760	5 Nov.	*Lambertus*	Jan *Meijlink* en Johanna van Dapperen.
1762	12 Mei	*Christina*	Hermannus *van Meekeren* en Hendrika Keijmans.
1763	6 Mrt.	*Jan Berend* . . .	Jan *Meijlink* en Johanna van Dapperen.
1764	29 Febr.	*Geertruijd*	Hermannus *van Mekeren* en Hendrika Keijmans.
	30 Sept.	*Hendrikus*	Jan *van Marle* en Berentjen Jans.
1765	4 Aug.	*Elsjen*	Jan *Meijlink* en Johanna Woltera van Dapperen.
1766	31 Mrt.	*Jurrien*	Hermannus *vanMeekeren* en Hendrika Keijmans.
1767	20 Sept.	*Klasina*	Jan *Meijlink* en Johanna Woltera van Dapperen.
	25 Oct.	*Willempjen* . . .	Jan *van Marle* en Berentjen Jans.
1768	28 Aug.	*Arend Otte*	Hermannus *van Mekeren* en Hendrika Keijman.
1769	23 Apr.	*Berend*	Jan *van Marle* en Berentjen Jans.
1770	28 Jan.	*Barta*	Jan *Meijlink* en Johanna Woltera van Dapperen.
1771	6 Jan.	*Willempjen*	Jan *van Marke* en Berentje Jans.
	9 Jan.	*Geertrui* . . : . .	Hermannus *van Mekeren* en Hendrika Keijmans
1772	17 Mei	*Jacob*	Jan *Meijlink* en Johanna Woltera van Dapperen.
	3 Sept.	*Geertrui*	Hermannus *van Mekeren* en Hendrika Keijmans.
1773	13 Aug.	*Teunisjen*	Jan *van Marle* en Barentjen Jans.
1774	20 Mrt.	*Hendrik*	Hermanus *van Mekeren* en Hendrika Keijmans

1775	19 Juli	*Henderika*	Arent *van Marle* en Berentjen Corneles.
1776	5 Apr.	*Berend*	Jan *van Marle* en Berentjen Jans.
	30 Juni	*Hendrik*	Jurjen *van Mekeren* en Hendrika Barneveld.
	23 Oct.	*Gerrit*	Arend *van Marle* en Beertjen Cornelesen
1778	28 Juni	*Berend*	Jurien *van Mekeren* en Hendrina Barneveld.
	22 Juli	*Willemijntje* . . .	Arend *van Marle* en Beertje Kornelis.
1779	19 Sept.	*Lijde*	Jan *van Marle* en Berentjen Jans.
	26 Dec.	*Elisabeth*	Arent *van Marle* en Bertjen Kornelis.
1780	12 Nov.	*Engelbertus* . . .	Jurien *van Mekeren* en Hendrina Barneveld.
	23 Febr.	*Engeltjen*	als boven.
1786	16 Apr.	*Johan Everard Cornelis*	Franciscus van *Meyers* en Johanna Catharina Wijnen
	10 Mei	*Barta*	Jurrien *van Mekeren* en Aaltje van Straaten.
1790	3 Febr.	*Gerriet*	Jan *Mensink* en Sibilla Maria Roesink.
1791	15 Mei	*Hermaenus*	Jurrien van *Mekeren* Hermannuszoon en Aaltje van Straaten.
1792	21 Mrt.	*Johanna Woltera* . .	Jan Berend *Meijlink* en Maria Chatarina Klok.
	14 Dec.	*Hendrikje*	Jacobus *Misotte* en Arendje Bosch.
1793	26 Mei	*Hendrik Jurriaan* .	Jan Berend *Meijlink* en Maria Chatarina Klok.
	11 Aug.	*Hendricka Christina*.	Jurrien v. *Meekeren* Harmanusz. en Aaltje v. Straaten.
1794	18 Dec.	*Hendrika Kristina* .	als boven.
1795	9 Sep.	*Jan*	Jan Berend *Meijlink* en Maria Chatarina Klok.

	26 Nov.	*Hermanus*	Jurrien *van Meekeren* Hzoon en Aaltjen van Straaten.
1797	30 Aug.	*Jan*	Jan Berend *Meijlink* en Maria Chatarina Klok.
	21 Nov.	*Hendrica Christina* . .	Jurrien *van Meekeren* Hzn. en Aaltje van Straaten.
1798	4 Mrt.	*Hendrica Christina* .	Arend Otto *van Meekeren* en Berendina van Ittersum.
	27 Apr.	*Jurrien*	Hendrik *van Meekeren* en Anna Wijnkes.
	3 Oct.	*Jan*	Jan Berend *Meijlink* en Maria Chatarina Klok.
1799	7 Apr.	*Willem*	Arend Otto *van Meekeren* en Berentien van Ittersum.
1799	27 Oct.	*Ida*	Hendrik *van Meckeren* en Anna Wijnkes.
1800	20 Febr.	*Janna*	Jurrien *van Meekeren* Hzn. en Aaltje van Straaten.
	26 Oct.	*Margjen*	Arend Otto *van Mekeren* en Berendina van Ittersu m. Hendrik *van Mekeren* en Anna Wijnkes, doopsgetuige de grootmoeder Hendrina Barneveld, huisvrouw van Jurrien van Mekeren Hzn.
1801	6 Apr.	*Jan Arnoldus* . . .	Jan Berend *Meijlink* en Maria Chatharina Klok.
	21 Juni.	*Jurrien*	Berent *van Meekeren* en Jennigjen de Wolff.
1802	5 Aug.	*Anna Hendrina* . .	Hendrik *van Mekeren* Jurrienszoon en Anna Wijnkes, getuige de moeder Hendrina van Mekeren, geboren Barnevelt.
1803	28 Aug.	*Hermanuns*	Berend *van Mekeren* en Jen nigje de Wolf.

1804	19 Aug.	*Hendrik*	Hendrik *van Meekeren*, Jurrienszoon en Anna Wijnkes.
1805	20 Jan.	*Clasina Johanna* . .	Berend *van Meekeren* en Jannigjen de Wolf.
	2 Juni	*Geertruij*	Jurrien *van Meekeren* en Aaltje van Straaten.
	1 Sept.	*Clasina Lamberta Jacoba*	Jan Berend *Meijlink* en Catharina Klok.
1806	20 Apr. geb. 27 Apr. ged.	*Hermannus*. . .	Berend *van Meekeren* en Jannigje de Wolf.
	29 Mei. geb. 8 Juni ged.	*Berend Barneveld*	Hendrik *van Meekeren*, Jurrienszoon en Anna van Meekeren, geb. Wijnkes.
	22 Juli geb. 31 id. ged.	*Egbert*	Dries *van Marle* en Gerriggjen Egberts.
1807	19 Aug. geb. 10 Sep. ged.	*Ida Dina* . . .	Hendrik *van Meekeren* Jurrienszoon en Anna Wijntjes.
1808	21 Jan' geb. 4 Febr. ged.	*Gerrit Jan* . .	Jurrien *van Meekeren* Harm. zoon en Aaltje van Straaten.
	1 Mrt. geb. 13 id. ged.	*Willem Nicolaas*	Jan Berend *Meijlink* en Maria Catharina Klok.
1809	17 Jan. geb. 2 Febr. ged.	*Karel Ferdinand Lodewijk*	Willem *de Man* en Johanna Sophia Antoinetta Elbers.
	1 Juni geb. 15 id. ged.	*Berend Barnevelt*	Hendrik *van Meekeren* Jzn. en Anna Wijnkes.
	31 Aug. geb. 10 Sept. ged.	*Hendrina Anna*	Barend *van Meekeren* en Jannigje de Wolff.
1810	1 Juli geb. 29 id. ged.	*Jacob Marinus* .	Berend *Meijlink* en Maria Catharina Klok.
	3 Aug. geb. 15 id. ged.	*Johanna* . . .	Hendrik *van Meekeren* Jzn. en Anna Wijnkes.
1811	5 Febr. geb. 17 id. ged.	*Willem Jan* . .	Berent *van Meekeren* en Jennigjen de Wolff.

N.

1661	7 Juli. *Derk*	Albert *Nijhoff*.
1663	23 Aug. *Hendrik*	Albert *Nijhoff*.
1667	30 Dec. *Anthony*	Albert *Nijhoff*.
1686	12 Sept. *IJda*	Peter *Nijhoff* en Maria Jans.
1688	16 Sept. *Garrit Krijt* . . .	als boven.
1691	4 Mrt. *Hendrik*	als boven.
1695	31 Juli *Fenneken Cuijpers*. .	Peter *Nijhof* en Marij.
1696	2 Oct. *Elisabeth Geertruijd*.	Dr. Henrick *van Nijendam* en Geertruijd Godela van Langen.
1698	25 Sept. *Elisabeth Geertruijd*.	als boven.
1699	26 Febr. *Albert Nijhof* . . .	Peter *Nijhof* en Maria.
1701	23 Oct. *Aleida*.	als boven.
1711	4 Oct. *Jan Hendrik* . . .	Herman *Nijhof* en Catelijn Christijn Luijers.
1761	8 Nov. *Margaretha Agnis* .	Gerrit Evert *Nilant* en Petronella van Warmelo.
1807	1 Febr. *Goosen* . . . . . 5 id. ged.	Hendrik *Nijhof* en Marigjen Goosens.
1810	11 Febr. *Klaas* . . . . . . 18 id. ged.	als boven.
1811	20 Jan. *Jacob* . . . . . . 27 id. ged.	Willem Christiaan *Nes* en Grietje Jacobs.

P.

1677	31 Jan. *Hendrik*	Mr. Claas *Pauwels* en Margrita Berents.
1705	15 Juli. *Charles Nicolaes* . .	Martin Christoffel *de Pape* en Agnis Martin.
1712	28 Aug. *Rudolph*	Rudolph *Philip* en Agnis Fonteijn.
1713	5 Oct. *Elsjen*.	Rudolph *Philip* en Agnis Fonteijn.
1741	4 Juni. *Joannes Abraham Frederik*	Frederick Charles Pelichet en Marie Françoise de la Viere.
1743	23 Jan. *Christiaen*	Philippus *Prins* en Anna Margaritha.

			N. B. ouders Paeps en getuigen Luthersch: Christiaan Wouwenberg en Marigjen Prins.
1787	6 Mei.	*Anna Johanna Hendrika*	Ingevolge het doopbriefje Maria Henriette Pommer en Johannes Lodewijk Halloij.
1788	27 Aug.	*Johanna Wilhelmina Gerharda*	Adriaan *Piper* en Jacoba Mathia Augusta van Vlierden.
1790	24 Febr.	*Constantia Wilhelmina*	als boven, getuigen Johan Willem Joachim Piper en Constantia Susanna à Meijnsma, echtel. voor welke afwezig zijnde, de de vader zelve het kind ten doop gehouden heeft.

B.

1634	9 Febr.	*Lambertus*	Jor. Johan *Ripperbant*.
1636	16 Oct.	*Jan*	Jonker *Ripperbant*.
1638	28 Dec.	*Hendrina*	Jonker *Ripperband*.
1639	13 Nov.	*Harmen*	Jan *van Rheenen*.
1640	11 Mrt.	*Willemtjen* . . , .	Joghem Rengers bij Mechtelt een kint in onecht geproqureert.
	22 Mrt.	*Derck*	Jonker *Ripperband*.
1641	6 Juni.	*Willemtjen* . . .	Jonker Rengers bij Magtelt Berents in onecht.
	2 Oct.	*Garrit*	Jan *van Rheenen*.
1642	4 Mrt.	*Fredrik Maurits* . .	Ritmeester *Raetsink*.
	3 Apr.	*Jan*	Zalig. Jan *Ripperband*.
1669	6 Jan.	*Ida*	Stoffer Jans *van Rheenen*.
1670	4 Sept.	*Anna Willemina* . .	Jonker Pouwel *Rengers*.
	24 Nov.	*Lowisa Christina* . .	Jonker Jan *Ripperband*.
1730	30 Apr.	*Jacomijna*	Jan *Roesink* en Janna Scholten.

1731	4 Nov.	*Gerdina*	Jan *Roesink* en Janna Scholten.
1741	22 Mei.	*Magrita*	als boven.
1742	20 Oct.	*Magrita*	als boven.
1763	17 Apr.	*Janna*	Lambert *Roessink* en Aaltjen Takken.
1764	7 Nov.	*Gerdina*	als boven.
1767	7 Jan.	*Sibilla Maria*	als boven.
1768	21 Dec.	*Niesje*	als boven.
1770	21 Nov.	*Gerrigjen*	Jannes *van Raalte* en Aaltje Serris.
	25 Nov.	*Jan*	Lambert *Roesink* en Aeltjen Takken.
1787	16 Dec.	*Jan*	Hendrik Jan Dirks *van Raan* en Elisabeth Greve.
1788	3 Aug.	*Theodorus Johannes*	Johannes *Rutten* en Henrica Margaretha Barneveld.
1795	8 Jan.	*Geurt*	Hendrik Jan *van Raan* en Elisabeth Greve.

S.

1634	25 Juni	*Albertien*	Jan *van Steenbergen*, glasemaker.
	23 Nov.	*Jacobjen*	Lambert *Smith*.
1635	6 Dec.	*Wolter*	Jan *Smith*.
1636	4 Sept.	*Gargien*	Lambert Peters *Smith*.
1636 1637	16 Oct. 20 Aug.	*Anne*	Dries *Smith*.
1638	21 Jan.	*Jacob*	Lambert *Smith*.
1654	17 Mrt.	*Hendrik*	Mr. Coendert *Smith*.
	10 Aug.	*Claas*	Albert Jans *Smith*.
1655	20 Juni	*Willem*	Jan Driessen *Smith*.
	2 Sept.	*Stijntjen*	Derk *Smith*.
	16 Sept.	*Hendrik*	Coendert *Smith*.
1658	31 Jan.	*Janneken*	Jan Jansen *Smith* van Wesel.
	9 Mei	*Eeffjen*	Willem Jans *Smith*.
1659	1 Apr.	*Arent*	Gerrit Joosten *Smith*.
	24 Apr.	*Hendrik*	Coendert *Smith*.
	3 Juli	*Peter*	Albert *Smith*.
1660	12 Dec.	*Anna Geertruijd*	Jonker *Salevelt*.

1661	13 Jan.	*Gerbrandus*	Mr. Coendert *Smit.*
	20 Oct.	*Christina.*	Jonker *Stegeman.*
1662	12 Oct.	*Jacobjen.*	Gerrit *Smith.*
1663	8 Mrt.	*Jan Adriaen* . . .	Burgem. Otto *Schrassert.*
	3 Oct.	*Fenna.*	Garrit *Smith.*
	21 Dec.	*Johanna Margarieta* .	Jan Jacob *Salevelt.*
1664	8 Mei	*Angnis*	Burgem. Otto *Schrassert.*
	20 Juni	*Joost*	Jan Jansen *Smith.*
	31 Juli	*Lijsjen*	Jan *Smith* van Wesop.
1666	29 Juli	*Petronella*	Burgem. Otto *Schrassert.*
1667	18 Aug.	*Johanna*	Burgem. Otto *Schrassert.*
	22 Sept.	*Joghem*	Jan *Smith.*
1669	9 Apr.	*Gerritjen* . . .	Jan *Smith.*
	11 Apr.	*Jacobjen*	Joosten *Smith.*
1670	2 Febr.	*Adriana*	Burgem. Otto *Schrassert.*
1673	12 Jan.	*Arnoldus.*	Mr. Jochim *de Swarte.*
1675	10 Febr.	*Angeniete*	Hendrik *Souwman.*
1676	16 Jan.	*Anna Catharina* . .	Jacob *Smith* en Hendrikje van Rheenen.
	8 Oct.	*Petrus.*	Jochem *Swart* en Machtelt van Beek.
1677	9 Sept.	*Willem*	Hendricus *Souwman* en Geertruijt Willems.
1678	22 Sept.	*Geesjen*	Pauwel Jans *Swarts* en Maria Berents.
1679	29 Mei	*Willemina*	Hendrik *Souwman* en Geertruijt Willems.
1681	2 Oct.	*Theunis Berents* . .	Hendricus *Souwman* en Geertruijt Willems.
1687	25 Mei	*Maria Elisabet.* . .	Richard Henry *Schomberg* en Wendela Jans.
1697	6 Jan.	*Nicolaes Wilhelm* . ,	David *Stael* en Geesjen Claes.
1699	15 Oct.	*Engelbert Otto* . . .	Otto Jacob *Schrassert* en Geertruijt van Heerde.
	13 Dec.	*Henricus Johannes* .	Franciscus Johannes *Salmuth* en Elseba Uerwerker.
1701	9 Febr.	*Henricus Johannes* .	als boven.
	4 Sept.	*Henrijk*	Jan *Stael* en Hermtje Hullemans.

1702	1 Mrt.	*Hendrina.*	Franciscus Jacobus *Salmuth* en Elsabeth Uerwerker.
1703	15 Apr.	*Henricus Johannes* .	als boven.
1705	2 Sept.	*Bernhardus*	als boven.
1708	3 Juni	*Johanna Bernhardina*	als boven.
1709	28 Aug.	*Johan Henrick.* . . .	Gerardt Matthijs *Schilders* en Catharina Martini.
1713	28 Mei	*Hermannus Gerhardus*	Mauricus *van Soest* en Elisabeth Stoffenbergh.
1715	21 Juli	*Anna Catrijn* . . .	Mauricus *van Soest* en Marij Stoffenbergh.
1721	5 Nov.	*Otto Jakob*	Engelbert Otto *Schrasser* en Agnes Jacoba Schilders.
1723	3 Mrt.	*Gerrit Mathijs* . . .	als boven.
	22 Aug.	*Willem Joannes* . .	Willem *Sweerts* en Petronella Sermes.
1724	30 Apr.	*Hieronymus Wilhelmus*	Wilhelmus *Snabelius* en Bartha Johanna Muijs.
	31 Dec.	*Martina Catrina* . .	Willem *Sweerts* en Petronella Sermes.
1725	8 Apr.	*Johanna Charlotte.* .	Engelbert Otto *Schrassert* en Agnis Jacoba Schilders.
1726	19 Apr.	*Bartha Erlanda* . .	Wilhelmus *Snabelius* en Bartha Johanna Muijs.
	2 Juni	*Petronella*. . . .	Willem *Sweerts* en Petronella Sermes.
1727	2 Febr.	*Engelbertina Geertruyd*	Engelberth Otto *Schrassert* en Agnes Jacoba Schilders.
	17 Dec.	*Hugo Lourens* . . .	Willem *Sweerts* en Petronella Sermes, getuigen: de heer Lourens Sweerts, juffrouw Helene Sermes, wed. de heer Hugo Perix, capit. Cornelis van Vianen, juffrouw Hester van Iperen, huijsvrouw van den heer L. Sweerts.

1729 3 Apr. *Lourens Hugo* . . . Willem *Sweerts* en Petronella Sermes, getuigen: de heer Louwrens Sweerts en juffr. Hester van Yperen, neffens: de heer Cornelis van Vianen en juffr. Helena Sermes, in plaats juffr. Anna Mollaerts, huijsvrouw van den heer Jan van Eerde.

1734 5 Sept. *Henderik*. . . . . Henderik *Saraij* en Stijntje Scholte.

1749 18 Juli *Augustus Johannes* . Matthijs *Sloot* en Johanna Augusta Brandt.

1751 25 Juli *Franssiena Sophia* . Johan Casper *Schmiedeman* en Johanna Geertruijd Lindemans.

1754 16 Juni *Adolfina* . . . . . als boven.

1756 4 Apr. *Hendrik Fredericus* . Rutger *Souman* en Elisabet Barnevelt.

1759 14 Febr. *Maria Magdalena* . Rutger *Souman* en Elizabeth Barnevelt.

12 Aug. *Louise Jacoba Elisabeth* . . . . . Esaias *Storm* nu genaamt *de Grave* zie acta synedrii 1768, en Charlotta Wilhelmina van Lintelo.

1760 17 Dec. *Lubbertus Jacobus* . Rutger *Souman* en Elisabeth Barneveld.

1761 27 Nov. *Eleonora Petronella Carlotte* . . . . . Esaias *Storm* nu genaamt de *Grave*, zie acta synedrii 1768, en Charlotte Wilhelmina van Lintelo.

1762 13 Juni *Reinhard Henricus* . Johan Casper *Smiedeman* en Johanna Geertruit Lindeman.

1763 9 Oct. *Reinhard Johannes* . Casper Johan *Smiedeman* en Johanna Geertruid Lindeman.

	16 Oct.	*Adriaan Willem* . .	Esaias *Storm*, nu genaamd *de Grave*, zie acta sijnedrii 1768, en Charlotte Wilhelmina van Lintelo.
1765	23 Oct.	*Maurits Carel George*	als boven.
1778	4 Jan.	*Petrus Antonij* . .	Ad. Fred. *van der Scheer* en Antonetta Maria Lutjes, getuigen Antony Lutjes en Hermina Francina van Beem.
1779	8 Aug.	*Hendrikus Everhardus Johannes* . . .	als boven, getuigen: Thijsje van der Wal en Hermina Francina van Beem.
1785	31 Juli	*Willem Fredrik* . .	Hendrik Fredrikus *Souman* en Aleijda van Wijk.
1788	1 Juni	*Hendrikus Jacobus* .	als boven.
	17 Aug.	*Augustus Antoni Johan Pieter*	Adriaan Willem *Storm de Grave* en Maria Cornelia de Laver.
1790	10 Oct.	*Anna Dorata* . . .	Johan Joachim *Seeger* en Bregetta Deannenburght.
1792	11 Mrt.	*Joachim Christoffel* .	als boven.
1793	14 Nov.	*Willemina Bregitta* .	als boven.
1794	30 Mrt.	*Adolphina Elisabeth* .	Rijndert Jan *Schmiedeman* en Johanna Petronella Tydeman.
	4 Dec.	*Cornelis Marinus* . .	Adriaan Willem *Storm de Grave* en Maria Cornelia de Laver.
1795	11 Oct.	*Johan Cornelis* . .	Johan Jochems *Seeger* en Bregitta Dannenborght.
1796	13 Mrt.	*Maria Anna* . . .	Adriaan Willem *Storm de Grave* en Maria Cornelia de Laver.
1797	22 Sept.	*Louise Elisabeth Jacoba*	als boven.
1798	18 Febr.	*Dorothea Hendrika Elisabeth*	Hermannus Casijn *Suermondt* en Catharina Louisa Habbe.

1799	3 Mrt. *Rutger Hendrik* . .	Lubbertus Jacobus *Souman* en Elsjen Meijlink.
1800	3 Apr. *George*	Jan Berend *Segers* en Aletta Johanna Lemke.
1801	19 Apr. *Johanna Woltera* .	Lubertus Jacobus *Souman* en Esjen Meijlink.
	2 Aug. *Johanna Susanna* .	Rhijndert Jan *Schmiedeman* en Maria van der Spyk.
1802	14 Febr. *Aletta Jeannette* . . geboren den 2 Februari.	Jan Berend *Seegers* en Aletta Johanna Lemke.
1804	22 Jan. *Jacob Derck Johan*	Albrecht Christian *Schott* en Geertruida van der Sluijs.
1805	2 Juni *Elisabeth Gesina Catharina*	Lubertus Jacobus *Souman* en Elsjen Meijlink.
1108	23 Apr. *Johan Albert Jacobus Pieter* . . . . 1 Mei ged.	Reindert Jan *Schmiedeman* en Jacoba Maria van der Spijk.
1809	20 Mrt. *Jan Lambertus* . . 30 Mrt. ged.	Jacobus *Souman* en Elsje Meijlink.
1810	18 Febr. *Hendrik Frederikus*. 11 Mrt. ged.	Willem Frederik *Souman* en Hendrika Nardon.

T.

1666	23 Mei *Derk*	Jan Harms *Tromp*.
1668	19 Jan. *Dries*	Jan Harms *Tromp*.
1669	24 Nov. *Hendrikjen*	Jan Harms *Tromp*.
1670	11 Oct. *Gargjen*	Willem Jacobs *Torsink*.
1671	18 Oct. *Ariaen*	Jan Harms *Tromp*.
1686	10 Nov. *Judith*	Willem *Taats* en Biatrix Gockelius.
1689	17 Apr. *Derk Jan*	als boven.
1692	8 Juni *Anna Charlotta* . .	als boven.
1695	17 Mrt. *Jan Carel*	als boven.
1706	28 Nov. *Andreas*	Osuwaldus *Tulleken*, borgerm. en Josina Tulleken.
1707	30 Oct. *Willem Jan*	Osuwaldus *Tulleken*, Hoogh-Scholtus en Josina Tulleken.

1711	18 Jan.	*Abigail Marta* . . .	als boven.
1714	25 Mrt.	*Christiaen*	als boven.
1721	13 Juli	*Barta Elijsabedt* . .	Hermen *Torsinck* en Aaltje Kramers.
1722	24 Juni	*Barta Elizabet* . . .	als boven.
1723	31 Jan.	*Aaltje*	Francis Joos *Tibou* en Ariën Jans.
	21 Juli	*Willem Jan*	Hermen *Torssinck* en Aaltje Kramers.
1725	1 Juli	*Peter*	Tobias Samuel *Timée* of Peter Janssen nae het briefje.
1732	4 Mei	*Oswald*	Willem Jan *Tulleken* en Catharina Jakomina Otters.
1736	22 Febr.	*Rutger*	als boven.
1766	3 Dec.	*Catharina Jacomina* .	Oswald *Tulleken* en Françoisa Greve.
1768	28 Sept.	*Willem Jan*	als boven.
1770	7 Oct.	*Johanna Francoisa Henritta* .	als boven.
1772	20 Sept.	*Daniel*	als boven, getuigen waren: Jacob Cremer, J. S. Z., predikant in Leerdam en Johanna Jacoba Greve, echtel. Beide in name en plaatse van den WelEd. Gestr. Heer Mr. Daniel Tulleken, heere van Melis en Mariakerke, burgem. der stad Middelburg en vrouwe Jacoba van Santen, echtelieden.
1775	1 Dec.	*Anna Jacoba* . . .	Oswald *Tulleken* en Françoise Greve, getuigen warend. WelEd. Gestr. heer Daniel Tulleken, heer van Melis en Mariekerke, burgemeester der stad Middelburg, ende vrouwe Anna Jacoba van Santen, echtel., maar dese niet te-

			genwoordig sijnde heeft de vader selve dit kind ten dope gehouden.
1778	16 Dec.	*Melchior Reinier* . .	Oswald *Tulleken* en Françoisa Greve.
1780	20 Aug.	*Arnoldus Theodorus* .	als boven, getuigen waren de WelEd. Gestr. Heer Oswald Theodorus Tulleken, heere van Rijswijk en den lande van Altena en de vrouwe Elizabeth Wolfsen, echtel. welke afwezig zijnde, zoo is het kind door de vader selv ten dope gehouden.
1782	5 Mei.	*Elisabeth Theodora* .	als boven.
1787	11 Febr.	*Reiniza Maria* . . .	als boven, zonder getuigen.
1797	22 Oct.	*Daniel*	Willem Jan *Tulleken* en Christina Bondam.
1800	6 Jan.	*Johannes Petrus* . .	Albertus *Tijdeman* en Dirkje Barneveld.
1803	6 Febr.	*Gerrit*	als boven.

U.

1664	18 Nov.	*Albert*.	Berent Gerrit van *Ulsen*.
1668	2 Aug.	*Angeniet*	Johannes *Urbanus*.
1672	5 Mrt.	*Elsabe*	Berent *Uurwerker*.
1744	9 Oct.	*Berent*	Hendrik *van Ubsen* en Geertruij Castelaars.

V.

1702	20 Dec.	*Fennighjen*	Lubbert *van der Vaerst* en Aleijda van Oen.
1707	27 Juli	*Henrick*	Lubbert *van der Vaerst* en Aleida van Oen.
1708	21 Oct.	*Hendrina Johanna* .	Lubbert *van der Vaerst* burgerm. en Aleida van Oen.
1735	2 Febr.	*Johannes*	Jacob *van Vlierden* en Johanna Augusta Brand, getuige: Constantia van Collen.
1736	15 Apr.	*Petrus*.	als boven.

1737	4 Aug.	*Clasina*	als boven, doch getuige: Anna Catharina Brand.
1738	14 Dec.	*Constantius*	als boven, doch getuige: Constantia van Collen.
1741	10 Sept.	*Anna*	als boven.
1743	30 Juni	*Wilhelmus*	als boven, doch getuige: Anna Catharina Brandt Wed. Meijlink.
1744	16 Aug.	*Jacob*	als boven, zonder doopgetuigen.
1759	22 Juli	*Gerhardus Jacobus Wilhelmus* .	Johannes *van Vlierden* en Hester Helena Broekhuisen, getuige: Johanna Wilhelma van Ommen.
1760	27 Juli	*Johanna Wilhelmina Aleijda* .	als boven, getuige: Gerhardina Broekhuisen.
1762	7 Nov.	*Jacoba Mathia Augusta*	als boven, getuige: Augusta Brandt.
1764	29 Febr.	*Ida Johanna Reijnira*	Constantius *van Vlierden* en Petronella Greve, getuige Ida Françoisa Brouwerius.
1766	25 Mei	*François Augustus* .	als boven, zonder getuige.
1768	1 Mei	*Aleijda Elisabeth Reijniera*	als boven.
1771	12 Mei	*Geertruij Henrietta* .	als boven.
1801	17 Juni	*Nicolaas Gijsbertus* .	Arnoldus *Versfelt* en Helena Lijbrands.

W.

1636	8 Mei	*Jannetje*	Mr. Wannert *Wijnink*.
1636-1637	16 Oct.-20 Aug	*Gargien*	Hendrik *Wenthold*.
1638	30 Nov.	*Albert*	Hendrik *Wenthold*.
1641	19 Febr.	*Berent*.	Hendrik *Wenthold*.
1666	17 Jan.	*Elisabeth*	Rutger *Wijnen*.
1667	14 Jan.	*Geertruijt*	Burgem. Rutger *Wijnen*.
	4 Dec.	*Geertruijt*	Burgem. Rutger *Wijnen*.
1669	7 Nov.	*Sibille*	Burgem. Rutger *Wijnen*.

1671	12 Juni	*Osewold*	Rutger *Wijnen.*
1673	1 Juni	*Derk Garrit*	Burgem. Rutger *Wijnen.*
1676	18 Mei	*Willem Hendrik*	Rutger *Wijnen* en Maria van Heerde.
1691	9 Aug.	*Jan*	Borchard Joost *van Weleveld,* heer van Salk en Anna van Keppel toe Molencaten.
	18 Oct.	*Christoffel Fredrik*	Casper Fredrick *Wittinskij* en Judith van Haersolte.
1708	10 Oct.	*Hieronymus*	Oswaldus *Wijnen,* secretaris, en Catharina Tonneman.
1710	9 Mrt.	*Maria Sophia*	als boven.
1711	6 Mrt.	*Catharina Wilhelmina*	als boven.
1713	26 Febr.	*Catharina Wilhelma*	als boven.
1715	18 Aug.	*Rutger Hieronymus*	als boven.
1717	1 Jan.	*Christina*	als boven.
1718	23 Aug.	*Catharina Wilhelma*	als boven.
1720	25 Sept.	*Peter*	Arnoldus *Westenberg* en Geertruijdt Johanna Greve.
	27 Nov.	*Wilhelm Jan*	Secretaris Osewold *Wijnen* en Catharina Tonneman.
1721	2 Nov.	*Gijsbert*	Arnoldus Albertus *Westenberg* en Geertruydt Johanna Hester Greve.
	21 Nov.	*Wijnen*	Lubbert *Wijnen* en Dina Bernevelts.
1722	3 Mei	*Adriaan Johannes.*	Secretaris Osewaldt *Wijnen* en Katharina Tonneman.
1723	4 Aug.	*Sara Anna*	als boven.
	27 Oct.	*Evert*	Lubbert *Wijnen* en Dina Barneveldts.
1724	14 Mei	*Melchior Diderick*	Arnold *Westenberg* en Geertruijd Johanna Hester Greve.
1725	12 Aug.	*Nicolaus*	Lubbert *Wijnen* en Dijna Barneveld.
	23 Sept.	*Derck Gerhardt*	Osewoldt *Wijnen,* Secretaris en Catharina Tonneman.

1726	27 Febr.	*Jan Oortwijn*	Arnoldus Albertus *Westenberg* en Geertrui Johanna Hester Greve.
	8 Sept.	*Krielis*	Lubbert *Wijnen* en Dijna Bernevelt.
1727	8 Oct.	*Willem Hendrik* . .	Osewolt *Wijnen* en Catharina Tonneman.
1728	29 Sept.	*Elisabeth*	Rutger *Wijnen* en Maria Sophia Wijnen.
1729	15 Apr.	*Gerrit*	Lubbert *Wijnen* en Dina Barneveld.
	3 Juni	*Elbertha Rolina* . .	Arnoldus Albertus *Westenberg* en Geertruijt Joh. Greve.
	13 Nov.	*Rudolph Anthony* . .	Osewald *Wijnen* en Catharina Tonneman.
1731	4 Nov.	*Lijsbeth*	Lubbert *Wijnen* en Dina Barneveld.
1734	3 Jan.	*Klasina*	als boven.
1736	13 Juni	*Gerrit*	als boven.
1740	26 Mei	*Steven*	als boven.
1745	29 Sept.	*Maria Francoise* . .	Melchior Diderik *Westenberg* en Maria Henriette Pelichet.
1749	5 Jan.	*Fennigjen*	Gerrit *Wijnen* en Geertje Jans.
	27 Apr.	*Willem*	Jacob *Wijnen* en Stijntje Steenbergen.
1751	16 Mei	*Hendrik*	Jacob *Wijnen* en Stijntje Steenbergen.
	18 Juli	*Arnolda Elberta Judit*	Melchior Diderik *Westenberg* en MariaGoverdina Scheffer, getuige : M. D. Westenberg.
1752	5 Nov.	*Jacob*	Jacob *Wijnen* en Stijntjen Steenbergen.
1753	21 Febr.	*Johan Dionisius Wesselus*	Melchior Diderik *Westenberg* en MariaGoverdinaScheffer.

	15 Juli	*Johannes Fredrikus* .	Adrianus Joh. *Wijnen* en Adriana Wilhelmina Boelen.
1754	1 Febr.	*Gerregjen*	Jacob *Wijnen* en Stientjen Steenbergen.
	18 Sept.	*Johanna Catharina* .	Adrianus Johannes *Wijnen* en Adriana Wilhelmina Boelen.
1755	12 Jan.	*Teunis*	Gerrit *Wijnen* en Aaltje Teunis.
	20 Mrt.	*Lubbert*	Evert *Wijnen* en Hendrika Veltkamp.
	15 Juni	*Jacob*	Jacob *Wijnen* en Stijntjen Steenbergen.
1756	19 Mei	*Lubbert Jans* . . .	Wijnen *Wijnen* en Anna Christina van Assen.
	19 Sept.	*Wijnen*	Gerrit *Wijnen* en Aaltjen Teunis.
1757	9 Mei	*Johannes Frederikus*.	Adrianus Johannes *Wijnen* en Adriana Wilhelmina Boelen.
	8 Juni	*Petronella Everharda*.	Cyriacus Lancelot *Wildrik* en Maria Anthonia Greve, getuige: Petronella de Wolffs geb. Hoorn.
1758	17 Sept.	*Berend*.	als boven.
1759	17 Jan.	*Lubbert*	Wijne *Wijnen* en Anna van Asselt.
	21 Jan.	*Leentjen*	Gerrit *Wijnen* en Aeltjen Teunis.
1760	5 Mrt.	*Gerrit*	Jacob *Wijnen* en Steintje Steenbergen.
	13 April	*Wibbina Gerharda* .	Cyriacus Lancelot *Wilderik* en Maria Anthonia Greve, getuige: Petronella Hoorn.
	31 Aug.	*Wendilia Antonia* .	Adrianus Johannes *Wijnen* en Adriana Wilhelmina Boelen.
	22 Oct.	*Wijnen*	Gerrit *Wijnen* en Aaltje Teunis.

1761	1 Mei	*Gerrit Dina*	Wijnen *Wijnen* en Anna van Assen.
	17 Mei	*Rutger*.	Jacob *Wijnen* en Stijntje Steenbergen.
1762	14 Nov.	*Gerrit*	als boven.
1763	26 Jan.	*Hendrik Willem* . .	Evert *Wijnen* en Hendrika Veldkamp.
	13 Mrt.	*Gerrit*	Jacob *Wijnen* en Mijntje Steenbergen.
	3 Juni	*Gerharda Maria* . .	Adrianus Johannes *Wijnen* en Adriana Wilhelmina Boelen.
	12 Oct.	*Maria*	Cyriacus Lancelot *Wildrik* en Maria Anthonia Greve.
1764	20 Mei	*Lubbert Jan* . . .	Wijnen *Wijnen* en Anna van Assen.
	8 Juli	*Gerrit*	Jacob *Wijnen* en Stijntje Steenbergen.
1765	9 Sept.	*Gerrit*	als boven.
1766	23 Jan.	*Geertjen*	Gerrit *Wijnen* en Aaltjen Teunis.
	28 Mei	*Aleijda Elsabe* . . .	Adrianus Johannes *Wijnen* en Adriana Wilhelmina Boelen.
1767	21 Jan.	*Hendrik Willem* . .	Evert *Wijnen* en Hendrika Veltkamp.
	13 Sept.	*Gerritje*	Jacob *Wijnen* en Stijntje Steenbergen.
	20 Sept.	*Gcrdina*	Wyn *Wijnen* en Anna van Assen.
1768	5 Juni	*Hieronijmus*. . . .	Rudolph Antoni *Wijnen* en Johanna Wendilia Boelen.
	31 Juli	*Janna*.	Gerrit *Wijnen* en Aaltje Teunis.
1769	12 Nov.	*Maria Adriana* . .	Rudolph Antonij *Wijnen* en Johanna Wendilia Boelen.
	1 Dec.	*Jacob Willem Christiaan*	Adrianus Johannes *Wijnen* en Adriana Wilhelmina Boelen.

1770	11 Febr. *Geertje*	Jacob *Wijnen* en Jannitje Jakobs.
1773	29 Jan. *Knelis*.	Evert *Wijnen* en Hendrika Veltkamp.
1774	13 Juli *Susanna*	Wijnen *Wijnen* en Anna Kristiaen.
1784	25 Juli *Jan*.	Willem *Wijnen* en Hendrikjen Jans.
1788	3 Febr. *Jacob*	Jan *Westenberg* en Jennegien van Dueren.
1788	3 Mei *Gerrit Derck* . . .	Teunis *Wijnen* en Grietjen Hulsbergen.
	24 Mei *Christiaan*.	Lubbert Jan *Wijnen* en Anna Catharina Mulder.
1790	3 Oct. *Johanna Petronella* .	Hieronimus *Wijnen* en Geertruijda Henrietta van Vlierden.
1791	28 Jan. *Hendrik*	Teunis *Wijnen* en Grietje Hulsbergen.
	10 Apr. *Gerregjen*	Willem *Wijnen* en Hendrikjen Jans.
	25 Mei *Wijnand*	Lubbert Jan *Wijnen* en Anna Catharina Mulders.
1792	13 Mei *Zwaantje*	Jan *Westenberg* en Janna Bomhof.
	6 Juni *Rudolph Antonie* . .	Hieronimus *Wijnen* en Geertruijda Henrietta v. Vlierden.
1793	10 Oct. *Anna Susanna* . . .	Lubbert Jan *Wijnen* en Anna Catharina Mulders.
1794	17 Apr. *Geertruijd*	Teunis *Wijnen* en Grietje Hulsbergen.
	22 Juni *Hendrik*	Jan *Westenberg* en Janna Bomhof.
1795	8 Mrt. *Andries*	Lubbert Jan *Wijnen* en Anna Mulder.
	28 Juni *Jacob*	Willem *Wijnen* en Hendrikje Jans.
1796	10 Mrt. *Evert*	Hendrik Willem *Wijnen* en Aaltje Martens.

	28 Mrt.	*Teuntje*	Jan *Westenberg* en Janna Bomhof.
1797	25 Juni	*Maria Adriana* . .	Hieronimus *Wijnen* en Geertruijda Henrietta van Vlierden.
	30 Aug.	*Anna Gerdina* . . .	Lubbert Jan *Wijnen* en Anna Katharina Mulders.
1799	6 Jan.	*Jacobus Augustus*. .	Hieronijmus *Wijnen* en Geertruijd Henrietta van Vlierden.
	17 Jan.	*Aaltje*	Teunis *Wijnen* en Grietje Hulsbergen.
	1 Dec.	*Reinhard Burchard Willem* .	Derk Jan *van den Wall* en Elisabeth Jacoba Judith van Heeckeren, doopgetuige Willemina Johanna Agnes Isabella van Heeckeren.
1800	24 Juli	*Gerrit*	Lubbert Jan *Wijnen* en Anna Catharina Mulders.
	7 Sept.	*Derk*	Jan *Westenberg* en Janna Bomhof.
1801	12 Apr.	*Marten*	Hendrik Willem *Wijnen* en Aaltjen Martens.
1803	27 Jan.	*Hendrika*	Cornelis *Wijnen* en Hendrikjen Martens.
1805	4 Apr.	*Gerrigjen*.	Hendrik Willem *Wijnen* en Aaltjen Martens.
	9 Oct. geb. / 20 id. ged.	*Jan*.	Jan *Westenberg* en Janna Bomhof.
1807	19 Oct. geb. / 12 Nov. ged.	*Evert*	Hendrik Willem *Wijnen* en Aaltjen Martens.
1808	27 Dec. geb. / 1 Jan. ged.	*Jannigjen* . .	Jan *Wijnen* en Jantjen Willems.
	17 Febr. geb. / 21 id. ged.	*Gerrigjen* . .	Cornelis *Wijnen* en Hendrikjen Martens.
1809	11 Mrt. geb. / 19 id. ged.	*Willem* . . .	Jan *Wijnen* en Jantjen Willems.

UITTREKSELS UIT HET REGISTER VAN LIDMATEN
DER HERVORMDE GEMEENTE TE HATTEM.

In het tweede doopboek, loopende van 5 Januari 1634 tot 10 Juli 1695 komt voor een lijst van lidmaten, hetzij door belijdenis te Hattem, hetzij door inlevering van attestatie. Het register begint in 1697 en eindigt met 1762. Hieronder geven wij een uittreksel van dit register. F. A. HOEFER.

1701.	In de lente	op belijdenis	Geertruijd *Averkamps*.
1704.	In den zomer	„	Barthold *Averkamp*, secretaris.
1706.	In den winter	„	Catharina *Aminck*. Anna *Aminck*.
1708.	In den winter	„	Gerharda *Averkamp*. Joanna Jacoba *Averkamp*.
1709.	In den herfst	„	Aleida *Aminck*.
1710.	In den zomer	op attestatie	Eva Elisabeth *Altetus*. Anna Maria *Altetus*. Bartha *Altetus*.
1715.	In de lente.	op belijdenis	Joh. *Aminck*.
1725.	In de lente	„	Elmert van *Asselt*.
1732.	In den winter	op attestatie	Anna *Ankersmit*, met attestatie vertrokken naer Kampen.
1738.	In den zomer	„	Gerarda *Averkamp*, van Amsterdam.
1751.	In de lente	„	Anna Maria *Altetus*, van Zutphen.
1759.	In den winter	„	Coenraad *Auckes*, van Amsterdam.
1697.	In den winter	„	Monsr. Pierre *de Beauvois* et Mademoiselle sa grande fille.
1705.	In de lente	op belijdenis	Mergeau *Beauvois*, 10 April 1718 attestatie gegeven naar Arnhem.

	In den zomer	op belijdenis	Evert Gerrits *Barnevelt.*
1710.	In de lente	,,	Andries *Barneveld.*
1712.	In den zomer	,,	Henrick *Barneveldt.*
1713.	In de lente	op attestatie	Elisabeth *Boreas*, moeder van Henrick Barneveld.
1715.	In den zomer	,,	Daniel *Beauvois.*
1716.	In de lente	op belijdenis	Gardina *Barneveld*, 30 April 1717 met attestatie naar Thamen.
	In den zomer	,,	Arnolda *Bol.*
	In den winter	op attestatie	Hendrik *Bijvank* en Geertruda *Haringa*, echteluijden.
1717.	In den zomer	,,	Willen Janszen *Brouwer*, attestatie gegeven na Wilp 6 Novenber 1723.
1719.	In den herfst	op belijdenis	Johanna *Bolt*, attestatie gegeven na Wageningen 21 September 1721.
1720.	,,	,,	Aleijda *Bolt*, attestatie gegeven naar Kampen, den 13 Juni 1737.
	,,	,,	Gerdina *Barneveld*, van Alkmaar, attestatie gegeven naar Arnhem den 15 September 1730.
1722.	In den zomer	op attestatie	Christiaan *Berstenhorst* van Grave.
1723.	In den zomer	op belijdenis	Margarita *Barneveldt*, attestatie naar Campen, den 20 Maart 1726.
1724.	In de lente	,,	Lubbertje *Barneveld* nae, Haarlem 1725 den 2 Meij.
	In den zomer	,,	Gosuinus *Barneveldt.*
1725.	In de lente	,,	Klaes *Boone.*
	,,	,,	Margrita *Barneveldt.*
1726.	,,	op attestatie	Lubbertje *Barneveld*, van 's Gravenhage.

1727.	In de lente	„	Aletta *Boonzaaijer*, van Rheenen.
1729.	„	op attestatie	Juffer Anna Catharina *Brand*, van Twello.
1730.	In den herfst	op belijdenis	Maria Clasina *Brandt*.
1732.	In de lente	„	Johanna Angnita *Brandt*, attestatie na Wesop den 23 Augustus 1763.
	„	„	Eva *Barneveld*.
1733.	In den herfst	„	Anna Maria *Barneveld*.
1734.	In den zomer	op attestatie	Johanna Reinera *Brouwerius*, van Amsterdam.
1736.	In den winter	„	Anthonia Ulrica *van Beuningen*, van Amsterdam, attestatie gegeven na Amersfoort, 1739.
	In de lente	op belijdenis	Hendrik van *Brummen*.
	„	„	Derk *Barneveld*.
	„	„	Wolter *Barneveld*.
	„	„	Lumina *Byvank*, attestatie gegeven naar Petten, den 11 Juli 1738.
	„	„	Elisabeth *Barneveld*.
	„	„	Anna Christina *Brandt*, attestatie gegeven na Doesburg 1754.
1740.	In den winter	op attestatie	Lubberta *Barneveld*, vertrokken na Amsterdam.
1741.	In den winter	„	Maria Gabriel *Bretagne*, van 's Gravenhagen, weer vertrokken naer 's Hage.
	„	„	Johannes *van Barneveld* en Jacoba van *Zil*, egtelieden, van Deventer.
1742.	In de lente	„	Sophia *Bleijenburg*.
1745.	„	op belijdenis	Gesina *Barneveld*.
1746.	„	„	Adriana Wilhelmina *Boelen*.
	In den winter	op attestatie	Henricus *Barneveld*, van Namen.

1747.	In de lente	op belijdenis	Berend *Barneveld*.
1748.	,,	,,	Lubbertus *Barneveld*.
	,,	,,	Catharina Aleijda *Barneveld*.
	,,	,,	Elisabeth *Blijenburg*.
	In den herfst	op attestatie	Johanna Geertruij *Budde*, van Deventer, vertrokken naar Deventer.
1749.	In den zomer	,,	Wilhelmina *Bosboom*, van Amsterdam, met attestatie na Arnhem den 9 September 1753.
1750.	In de lente	op belijdenis	Johanna Wendeelia *Boelen*.
1752.	,,	op attestatie	Jacobus *Barneveldt*, Yperen, attestatie gegeven naar Bergen op Zoom.
	In den winter	,,	Petronella *Barnevelt*, van Amsterdam.
1753.	In den zomer	op belijdenis	Catharina *Blomhoff* en Ida *Blomhoff* deze twee zijn van de Luthers tot onze religie overgegaan.
	In den herfst	op attestatie	Petronella *Barneveld*, van Amsterdam.
1754.	In de lente	,,	Ida Françoise *Broërius*, van Amsterdam.
	In den herfst	op belijdenis	Alida Marie *van Barneveld*, na Rotterdam den 28 Augustus 1756.
1755.	In de lente	,,	Willemina *van Brummen*.
	,,	op attestatie	Ida *Brouwer*, van Amsterdam, nae Zwartsluis 1760.
1757.	In den zomer	,,	Isaak *de Bois*, van Amsterdam, na Epe.
	In den winter	op belijdenis	Johannes *Barneveld*.
1758.	In de lente	,,	Hendrina *Barneveld*.
	In den winter	,,	Johanna *Barnevelt*, attestatie na Amsterdam 1761.
	,,	,,	Hendrik *van Brummen*.

1761.	In de lente	op belijdenis	Hendrik *Barnevelt*.
1762.	In den herfst	op attestatie	Samuel Quintijn *Brouwer*, van Epe.
			Gerrit Willem *van Barnevelt*, van Amsterdam.
1700.	In de lente	,,	Maria *Crange*.
1701.	,,	op belijdenis	Geertruijd Sophia *Cruijners*.
1707.	,,	,,	Barta *Croon*.
1708.	,,	,,	Anna Catharina *Cramer*.
1715.	In den winter	op attestatie	Stvenija [?] *Cloek*.
1716.	In de lente	op belijdenis	L. *Coopsen*.
1717.	In den winter	,,	Gerrit Gerrits *Cruijner*.
1723.	In den winter	,,	Aaltje Arents Gerarda Wijnanda *Covijn*, attestatie gegeven nae Oosterwolde den 26 Maart 1733.
1724.	In de lente	,,	Dirk *Cloek*.
1732.	In den zomer	op attestatie	Mademoiselle *des Coeurs*, van Zutphen, met attestatie vertrokken naar 's Gravenhage, den 16 October 1734.
1735.	In den herfst	,,	Coenraad *Cuneus*, van Nijmegen.
1739.	In den herfst	,,	A. Petronella *de Boer*, huijsvrouw van D. J. J. *Cremer*, van Scherpenzeel.
	,,		Maria Elizabeth *Cremer* na Zutphen den 10 Meij 1755.
	,,		Jacoba *Cremer* na Zutphen den 10 Meij 1755.
1742.	In de lente	,,	Bernard Hendrik *Cremer*, van Arnhem.
1760.	In de lente	op belijdenis	Frans *van de Capelle*, van de Roomsche kerk tot ons overgegaan.
	In de lente	op attestatie	Hendrik *Courdes*, van 's Gravenhage, na Dalfsen, 1762.

1697.	In den zomer	op attestatie	Anna *Loefsen*, wed. *Daendels* en hare dochters :
	,,	,,	Laurentia *Daendels*.
	,,	,,	Aletta *Daendels*.
	,,	,,	Barta *Daendels* en
	,,	,,	Suanida *Daendels*.
1699.	In de lente	,,	Mejuffr. Johanna Adriana *Doijs*.
			Mejuffr. Henriette Josina *Doijs*.
1700.	In de lente	,,	Mejuffr. Aleijda *Doijs*.
	,,	,,	Anna Geertruid *Drost*.
1707.	In de lente	,,	Jacob *Drost*. N. B. deze attestatie heeft van Leenhof.
1714.	In de lente	,,	Johannes *Drachten*, proponent en alhier rector, met attestatie vertrokken naar Deventer, den 13 December 1735.
1716.	In den zomer	op belijdenis	Maria Geertruijd *Daendels*, met attestatie vertrokken na Twello.
1717.	In den zomer	,,	Melchior *Daendels*, capitein.
	In den herfst	op attestatie	Dirk *Brouwer*.
1723.	In den herfst	,,	de heer burgermeester Egbert *Daendels*, van Heerde.
1725.	In den winter	op belijdenis	Egbartha Jacoba *Daendels*, attestatie na Twello, den den 21 Juli 1726.
1731.	In den herfst	op attestatie	de Heer Abraham *van Diest*, leutenant onder 't regiment van den Heere Collonel t'Hoef, vertrokken met attestatie naar Venlo, den 9 Meij 1731.
1741.	In den herfst	,,	Burchert Johan *Daendels*, J.

			U. Dr., van Harderwijk.
1747.	In den zomer	op attestatie	Jan Christiaan *Dinkgreve*, van Maastricht.
1756.	In den herfst	,,	Wilhelm Hendrik *Delbrugge* van Lingen, met attestatie na Oldenbroek 1762.
1708.	In de lente	op belijdenis	Jan *van Eerten*, chirurgijn.
1715.	In den zomer	op attestatie	Sophia Geertruijd *Eijlbragt*.
1717.	In den herfst	,,	Jan *van Eerten*.
1721.	In de lente	,,	Margareta *van der Elst, van* Maastrigt.
	.In den zomer	op belijdenis	Willemina Maria *van Eerten*.
1727.	,,	op attestatie	Gerrit *van der Elst*, van Amsterdam.
1730.	In den winter	,,	Willem Jan *van Eerten*, van Amsterdam.
1733.	,,	,,	Anna Maria *Eekhout*, van Kampen, attestatie gegeven naar Heerde, den 10 Augustus 1739.
	,,	,,	Aletta Johanna *Eekhout*, van Zwolle, attestatie gegeven naer Kampen, den 18 December 1736.
1737.	In de lente	op belijdenis	Jan *Engelenberg*, attestatie naar Zwolle 1743.
1750.	In den herfst	,,	Catharina Christina *Evertze*, van Amsterdam.
1757.	In de lente	,,	Lambert *Evertsen*, van Heerde.
1761.	In den zomer	op attestatie	Berend *Engelenberg*, van Zwolle.
1702.	In den winter	,,	Aleijda *Feijth*.
1722.	In den zomer	,,	Joan Bernhardt *Flöriks*, van Grave.
1699.	In de lente	,,	Claesjen *Greven*.
	In den winter	op belijdenis	Jan *van Galen*.
1705.	,,	op attestatie	Aeltje Gerrits, dochter van

			Gerrit *van Galen*.
1706.	In de lente	op belijdenis	Geertruid *Greve*, de rentmeestersdoghter.
	„	„	Jacobjen *van Galen*.
	In den winter	op attestatie	Clasina *Greve*, Henr. van Loenen's vrouw.
1707.	In de lente	„	Barbara *Gosens*, N. B. dat deze hooghlijk betuigt heeft, dat haer op de reyze herwaerts haer attestatie ontrooft is door een partij.
	In den winter	op belijdenis	Gerdina *Greve*
1708.	„	„	Engeltje *Greve*, ritmeestersdoghter.
1710.	„	„	Doctor Gerhard *Greve*.
1713.	In de lente	„	Marten Gerrits *van Galen*.
1716.	In den zomer	op attestatie	Geertruijd *Greve*, attestatie gegeven nae Oen 1726 den 22 December.
1721.	„	op belijdenis	Johanna *van Galen*.
	In den herfst	op attestatie	Casparus *van Geyn*, van Huissen.
1722.	In den herfst	op belijdenis	Jan *van Galen*.
	„	op attestatie	Nölleke *van Geyn*, van Huyssen, attestatie nae Arnhem, den 1 October 1723.
1723.	„	„	de heer burgemeester *Melchior Greve*, van Oen.
1724.	In de lente	„	Maria *van Gelder*, attestatie nae Campen den 15 Augustus 1727.
1732.	In den winter	„	Engeltje *Greve*, van Oen, weer daerwaerts vertrokken met attestatie den 5 April 1735.
1753.	In den zomer	op belijdenis	Maria Jda *Greve*.
1754.	In den herfst	„	Petronella *Greve*.
1756.	In het voorjaar	op attestatie	Maria Anthonia *Greve*, van Elburg, attestatie nae De-

			venter 1777.
1757.	In den zomer	op attestatie	Adriana *Giephart*, van Amsterdam, na Epe.
1758.	In den winter	op belijdenis	Johanna Jacoba *Greve*.
1762.	In den zomer	,,	Françoise *Greve*.
1697.	In den herfst	op attestatie	Adriaen *van Hout*, borgerm, en Elisabeth van Vreden, sijn Ed. huisvrouw.
1699.	In de lente	op belijdenis	Juffer Hendrina *van Haersolte toe Yrst*.
1700.	In den zomer	,,	Geertruijd *van Heerde*.
1704.	In de lente	,,	Sara *van Hardenbergh*.
1705.	In den zomer	op attestatie	Joncker Joan *van Heucklom*, borgerm.
1706.	,,	op belijdenis	de heer Nicolaes Steven *van Haersoltc*.
1708.	In de lente	,,	Hester *van Hardenbergh*.
	In den herfst	,,	de heer Derck *van Haersoltc tot Yrst*, lieutenant Collonel.
1709.	In den zomer	,,	Johannes *Hegeman*, schoolmeester.
	In den herfst	,,	Anna *Hengevelt*.
1716.	In den winter	,,	Dirk *van Heerde*, J. U. D.
	,,	op attestatie	Hendrik *van Hees*, quartiermeester onder den heer van Ginkel, vertrokken na Utregt met attestatie.
1719.	In de lente	op belijdenis	Elizabeth *Heijlevers*, attestatie gegeven na Amsterdam.
1720.		,,	Agatha Arnoldina *van Hardenberg*.
1721.	In de lente	,,	Abraham *Hardenbroek* en zijn huisvrouw Margaretha *Lunink*, beide van Amsterdam.
1722.	In den zomer	op attestatie	Roedolf *Hesseling*, van Grave.

1722.	In den zomer	op attestatie	de heer Johannes *Hegeveldt* en Juffrouw Konstantia *van Kollen*, van Voorburg
1724.	In den zomer	op belijdenis	Kornelis *Heylever*.
	In den winter	,,	Quintinus *van Hardenberg*, attestatie na Maastrigt, den 15 Januari 1725.
1726.	,,	op attestatie	Edzerd *Hobbo van Burmania*, van Arnhem.
1731.	In den zomer	,,	Rudolf *Hesseling*, van Maastricht, attestatie afgegeven na Elburg den 30 Maart 1733.
1737.	In de lente	,,	Agnes Sophia Henriette *van Haersolte*, van Delft.
1738.	,,	op belijdenis	Johannes *Hegeman*, attestatie gegeven naer 's Gravenhage, 1742 den 8 Mei.
	In den herfst	,,	Willem *van Haersolte*.
1739.	In den zomer	op attestatie	Joachemine, Wilhelmina Janetta Jacoba *van Haersolte*, van Delft.
1740.	In den winter	,,	de heer Abraham *Halloij*, van 's Hertogenbosch,met attestatie vertrokken na Schiedam 1 Juli 1741.
	,,	,,	Elisabeth *Heilever*.
	,,	,,	Egbert *Haverkamp*, van Amsterdam.
1745.	In de lente	,,	Geertruij *Hummelin*, van Meenen, met attestatie vertrokken naar Nijmegen.
1747.	In den zomer	,,	Aaltjen *van Heerde*, van Zwol, attestatie gegeven na Heerde.
1751.	In de lente	,,	Anna *ter Haar*, van Zwolle.
1755.	In den zomer	,,	Levin *van Hoole*, van Koningsbergen.
1760.	In de lente	op belijdenis	Johanna Henrica *ab Hoge-*

			land, met attestatie na Vaassen 1766.
1706.	In den zomer	op attestatie	Juffr. Geertruid Agnes *van Ingen*.
1743.	In den herfst	,,	Dirk *Jaling*, van Amsterdam.
1745.	In de lente	,,	Geerard *Jalingh* en Sybilla *Engelenburgs*, echtelieden van Yperen, attestatie gegeven op Nijmegen, den 20 December 1775.
1753.	In den winter	op belijdenis	Gerrit *Jochems*, 21 Augustus 1787 attestatie na Zwol.
1760.	In de lente	,,	Hendrik *Jochems*.
1705.	In den zomer	op attestatie	TheodorusWilhelmus*Kloeck*, borgerm. ende Anna Christina Elisabeth *Vincelaer*, syn Ed. huisvrouwe.
1711.	In den herfst	,,	Anna Geertruijd *Kloeck*, met attestatie vertrokken naar Sallik November 1720.
1713.	,,	,,	Roebert Baron *van Keppel*, heer tot Dinxhof, synde de attestatie door G. Lucassen, eccl. tot Olst.
1722.	In de lente	op belijdenis	Jan Steven *Kloek*.
1728.	In den herfst	op attestatie	Anna Geertruijd *Kloek*, van Zallik.
1755.	In de lente	,,	Anna *Kroon*, van Briel, attestatie gegeven na den Briel 6 Januari 1758.
1699.	In de lente	,,	Mevrouw Margarita Odilia *van Lintelo*.
1707.	In den herfst	op belijdenis	Catharina *Laman*.
1708.	In de lente	,,	Lambertus *van Loenen*.
1709.	In den herfst	,,	Ida *van Laer*.
1722.	In den zomer	op attestatie	Hendrik *Lutz*, van Grave.

1724.	In den winter	op belijdenis	Alberth *van Laar*.
1725.	In de lente	,,	Hartger *van Laar*.
1727.	In den zomer	,,	Janna *van Loenen*.
1731.	In de lente	,,	Jan *Ligtenberg*, attestatie gegeven na Amsterdam, den 29 April 1732.
1738.	In den herfst	op attestatie	Jan *van Loenen*, van Deventer, attestatie gegeven naar Delft.
1743.	In de lente	,,	Fennigjen Jan *Loops*, van Ootmarsum, van Zwolle.
1749.	,,	,,	JohannaGeertruij*Lindeman*, van Deventer.
1750.	,,	,,	Judikje *Laman*, van Edam.
1752.	In den zomer	,,	Henricus *van Laar*, van IJperen.
1755.	In de lente	op belijdenis	Clasina *van der Laan*.
	In den zomer	,,	Claas *van Laar*, van Amsterdam.
1759.	In de lente	op attestatie	Henriette *van Lintelo*, van Zutphen.
1760.	In den herfst	,,	Charlotte Willemina *van Lintelo*, van Zutphen.
	,,	,,	Theodora Cornelia *van Lintelo*, van Zutphen, met attestatie na Zutphen 1760.
1703.	In den zomer	,,	Johanna Catharina *Martini*, genaemt *Schilders*.
	,,	,,	Jan *Meijlingh*.
	In den winter	,,	Agnes *Martini*, genaemt Pape.
1709.	,,	,,	Gerhardina *Muis*.
1710.	In den winter	,,	Jannigje Jans, huijsvrouw van Wilh. *van Mekeren*.
1712.	In den zomer	,,	D. Antonius Frederijck *Morsser*, S. S. Th. stud.
1721.	In de lente	,,	Juriaan *van Mekeren*, van Haarlem.

1721.	In den winter	op belijdenis	Maria *van Marle*, attestatie na Zwolle 11 December 1724.
1723.	In den herfst	op attestatie	Barta Johanna *Muijs*, van Arnhem, attestatie nae Campen den 15 Augustus 1727.
	In den winter	op belijdenis	Wilhelmus *Meijlink*.
1730.	„	op attestatie	Maria *van Marle*, van Campen.
1734.	„	„	Harmen Jan *Mulart*, van Schapen, uit het ampt Lingen.
1740.	In de lente	„	Hendrikus *van Marle*, van Heerde.
1745.	„	„	Johanna *Makalister*, van Meenen, attestatie gegeven op Meurs.
1753.	In den winter	op belijdenis	Hendrik van *Mekeren*.
1756.	In de lente	op attestatie	Albertus Wilhelmus *Meijling*, van Deventer.
1758.	„	op belijdenis	Arnoldus *Meijlink*.
1759.	„	op attestatie	Jan *Meijlink*, van Zwolle.
1708.	In de lente	op belijdenis	Wilhelmina Machtild *van Nieudam*.
	„	„	Ida Peters *Nijhof*.
1713.	In den herfst	„	Gerrit Peters *Nijhof*.
1714.	In den winter	„	Elsken *Nijendam*.
1737.	In den winter	op attestatie	Margaretha *van Nottelen*, van Zwol.
1738.	In den herfst	„	Geertje Henriks *Nijhof*, van Ommen.
1741.	In den winter	„	Margrita *Nessing*, van Arnhem, attestatie gegeven op Amsterdam, den 18 December 1745.
1760.	In de lente	„	Gerrit Evert *Nijland*. Petronella *van Warmelo*, echtelieden, beide van De-

			venter.	
1748.	In den winter	op attestatie	Johan Andries *Oelte*, van Werkhoven, vertrokken na Doornik.	
1722.	In den zomer	„	de heer Arnoud *Pennink*, van Grave.	
	„	„	Hendrik *Paasschen*, van Grave.	
1735.	In den zomer	„	W. J. *Pars*, attestatie gegeven naar Heerde, 1739 den 11 Augustus.	
1738.	In den zomer	„	Maria *Pelichet*, uit 's Hage.	
1739.	In den zomer	op belijdenis	Petronella Elizabeth du *Prè*.	
	„	op attestatie	Leonard Daniel *Pellichet*, van Menen, Marie Françoise *de Laviere*, huysvrou, Frederic Charles *Pellichet* en Marie Henriette *Pellichet*.	Mastrecht.
1740.	In de lente	„	Frederik Charles *Pellichet*, van Menen.	
1746.	In de lente	„	Elisabeth *Pellichet*, van Schiedam.	
	„	„	Henrik *Pfaf*, van Essenbach, vertrokken den 12 April 1746 met deselve attestatie.	
1749.	In de lente	„	Anna Lucia freule *Patkul*, met attestatie na Campen 1764.	
1751.	In den zomer	„	Nicolaas Olivier *Pelichet*, van Yperen, attestatie gegeven na Suriname, den 8 Augustus 1753.	
1752.	In den winter	„	Anne Jeanne *Pelichet*, van Zwolle, na Amsterdam 1758.	
1754.	In den herfst	op belijdenis	Maria Françoise *Pelichet*.	

1702.	In den herfst	op belijdenis	Arentje *van Raen*.
1707.	In de lente	„	Johanna Janss, doghter van Thonis *de Rohaen*.
1712.	„	„	Gerrit *van Raen*.
1716.	In den zomer	op attestatie	Bernardina *Rothuijs*, attestatie na Zutphen 16 September 1723.
1719.	In de lente	op belijdenis	Anna Sophia *van Rhee*.
	„	„	Johanna *van Rhee*, met attestatie na Amsterdam.
	In den herfst	„	Henrica *Rothuijs*, attestatie na Zutphen 16 September 1723.
1720.		op attestatie	Dirk Pietersz. *van Rinderen*, van Doornik.
1721.	In de lente	op belijdenis	Maria *van Raen*, attestatie na Elburg 19 Mei 1723.
	In den herfst	„	Michiel *Rothuijs*, attestatie gegeven na Zutphen, 16 Maart 1722.
1723.	In den winter	op attestatie	de Welgeboren Heer Diederick van *Renesse*, burgemeester alhier, van Twello.
1727.	In de lente	op belijdenis	Jan *Roesing*.
1733.	In den herfst	op attestatie	Johan Georg *Reuter*, van Schenktenachsfeld, in het vorstendom Hertsfeld, attestatie gegeven na Meenen den 3 Juli 1741.
1742.	In den herfst	op belijdenis	Engbert *de Ridder*.
1754.	In den winter	op attestatie	Everhardina Beata *toe Reppel*, van Hasselt, attestatie gegeven na Zwolle den 30 October 1755.
1758.	In de lente	op belijdenis	Lambertus *Roessink*.
	In den winter	op attestatie	J. C. E. *Ranitz*, van Renkum.
1761.	In den zomer	„	Fredrick Christoffel *Römer*, van Lunen, in de graaf-

			schap Mark, met attestatie na Amsterdam 1762.
1697.	In den winter	op attestatie	Elisabeth *Schoubartijn*.
	,,	,,	Anna *van der Scheer*.
1699.	In de lente	op belijdenis	Otto Jacob *Schrassert*.
	In den winter	,,	Agniet *Soumans*.
1700.	In de lente	op attestatie	Vrouw Adriana *Schrasser*, genaemt *de Beijer*.
1702.	In den winter	,,	Juffer Johanna *Schrasser*.
1708.	In den herfst	,,	Gerard Matthaeus *Schilder*, capitein-lieutenant.
1710.	In den zomer	,,	Willemijn *Soumans*.
	In den winter	,,	Reinerus *a Staveren*, S. S. Th. Cand.
1712.	In den zomer	,,	Henrina *Swierincks*, huisvrouw van Henr. Barneveldt.
1718.	In de lente	,,	Johan Hendrik *Steynmeyer*, van Mons, attestatie na Zutphen 27 April 1722.
	,,	,,	Christoffel *Schier*, van Breda, attestatie na Zutphen, 27 April 1722.
1720.	,,	,,	Willem *Swerus*, N. B. Willem Swerus de Jonge, en Peternella Seimes zijn huijsvrouw van Amsterdam, attestatie afgegeven naar Leiden, den 15 Maart 1736.
1721.	In de lente	op belijdenis	David *Staal*.
		,,	Jacoba *Schilders*, huijsvrouw van Engelbert Otto Schrasser.
	In den zomer	,,	Elberta *Staals*, attestatie gegeven na Amsterdam 19 Juli 1723.
1722.	In den zomer	op attestatie	Maria Magdalena *Sheerborg*, van Grave.

1722.	In den herfst	op attestatie	Thomas *van der Sande*, van Grave.
1725.	In den winter	op belijdenis	Engelberth Otto *Schrassert*
1735.	In den winter	,,	Helena *Sweerts*, attestatie gegeven naer Leiden, den 15 Maart 1736.
1736.	In den winter	op attestatie	Beert Beertsen *Stael*, van 't Oldebroek, attestatie gegeven na Heerde 1739.
1739.	In den herfst	,,	Johannes Casparino *Schmiedeman*, van Zwolle.
1745.	In de lente	,,	Hendrica *Scholtsen*, van Yperen.
	,,	,,	Frederik *Schouten* en Hermana *Hendriks*, van Yperen.
1749.	In de lente	,,	Everhardus *Schelkes*, cornet, van Nijmegen, vertrokken na Doornik.
1751.	In den herfst	op belijdenis	Mathys *Sloot*, met attestatie vertrokken na Wesop 1763.
1753.	In de lente	op attestatie	Mathys *Sloot*, van Curacao.
1759.	In den winter	,,	Nicolaas *Staal*, van Amsterdam.
	,,	,,	Elberta *Staal*, van Amsterdam.
1760.	In de lente	,,	Sara Maria *du Sart*, van Amsterdam.
1761.	In de lente	op belijdenis	Esaias *Storm*.
1701.	In de lente	,,	Herman *Torssijnck*.
1704.	In den zomer	op attestatie	Osuwaldus *Tolleken*, borgerm. et uxor.
			Josina *Tolleken*.
1720.		,,	Frederik Willem *Tork*, van Wageningen, attestatie gegeven naer Arnhem, den 15 September 1730.
1722.	In den winter	op belijdenis	Derk Christiaan *Tulleken*,

			attestatie gegeven na Maastrigt den 24 April 1723.
1726.	In de lente	op belijdenis	Abigael Marta *Tulleken*.
1727.	In de lente	,,	Wilhelmus Johannes *Tulleken*, attestatie na Sas-van-Gent, den 7 Juny 1727.
1728.	In de lente	,,	Andreas *Tulleken*.
1750.	In de lente	,,	Josina Christina *Tulleken*.
1751.	In de lente	op attestatie	Anna Geertruyd *Tulleken*, van Zutphen, met attestatie van 16 December 1787 na Zwolle.
1698.	In de lente	op belijdenis	Beernd *Urbanus*.
1755.	In den zomer	,,	Jan Carel *van der Upwig*, met attestatie na Batavia.
1703.	In den winter	,,	Lubbert *van der Vaerst*.
1704.	In den zomer	op attestatie	Coenraad Henriks *Vos*.
1705.	In den zomer	,,	Jan *Vastenauw*.
1710.	In den zomer	,,	Margarita *Vredings*, wed. *Altetus*.
1715.	In den winter	,,	Anna Christina *van Vinselaar*, wed. Cloek.
1721.	In de lente	,,	Fenna *van der Vaarst*, van Voorst, attestatie gegeven naar Amsterdam 24 April 1722.
	In den zomer	op belijdenis	Elizabeth *Vos*.
1722.	In de lente	,,	Geertruij *van der Vaarst*, nae Leiden den 24 April 1724.
1729.	In den herfst	op attestatie	Geertruij *van der Vaarst*, van Leijden.
1730.		op belijdenis	Hendrina Johanna *van der Vaerst*.
1733.	In den zomer	op attestatie	Willem Hendrik *Vet*, van Namen.
	In den herfst	,,	Jacob *van Vlierden*.
1745.	In de lente	,,	Arent Dirks *Vastenhout* en Hildegonda *Bruyngins*, echtelieden, van Yperen, ver-

			trokken naar 't Hage, den 30 Maart 1746.
1755.	In den herfst (13 Sept).	op belijdenis	Petrus *van Vlierden*, S. S. Th. Stud. attestatie na Harderwijk den 15 September 1755.
1757.	In den winter	,,	Margareta *Vredenburgh*.
1760.	In den herfst	,,	Clasina *van Vlierden*.
1702.	In den winter	op attestatie	Geertruijd *Weijlands*, Uerwerkers vrouw.
	,,	,,	Willem *de Wolfsen* ende sijn huisvrouw.
1706.	In den zomer	,,	Burgem. *H. Wentholt* en sijn huisvrouw.
	,,	,,	Juffr. Anna *Bonkelweer*.
1716.	In den zomer	op belijdenis	Phebe Sibilla *Wentholt*, attestatie na Harderwijk den 19 Meij 1729.
1717.	In de lente	op attestatie	Cornelia *van Wolfswinkel*, huijsvrouw van D. Patijn, predicant alhier.
1718.	In de lente	,,	Elisabeth *Wijnen*, van Elburg.
1720.	....	,,	Harmen *Weifenbach*, van Doornik.
	....	,,	Augustus *Brant*, oud-diakon op Batavia en Clasina Sepp zijn huisvrouw, van Batavia, attestestatie afgegeven na Twello 9 October 1721.
1721.	In den winter	,,	Anna de *Wit* van Thamen, aan den Uithoorn.
1724.	In den herfst	,,	Arnoldus Elbertus *Westenbergh*, van Lochem.
1726.	In den zomer	op belijdenis	Maria Sophia *Wijnen*.
1735.	In den herfst	,,	Rutger Hieronimus *Wijnen*, attestatie gegeven naar 's Gravenhage, 1738

			den 25 April.
1737.	In de lente	op belijdenis	Katharina Wilhelmina *Wijnen.*
	In den winter	op attestatie	Geertje *Wijnen*, van 't Oldebroek.
1740.	In den winter	,,	de heer Hendrik Jan *Wiechers* en
			Mevrouw Arendina *Wiechers*, geboren Nijsing, van Eelde, vertrokken na Bennebroek, wederom vertrokken na Eelde.
1743.	In de lente	,,	Johanna *van Warmelo*, van Amsterdam.
1745.	In de lente	,,	Hermyna *Weninck*, van Meeen.
1748.	In de lente	op belijdenis	Jan *Weenink.*
	In den winter	,,	Mr. Gijsbertus *Westenberg.*
	,,	,,	Herman *Wouters*, van Werkhoven, vertrokken na Doornik.
1749.	In den herfst	op attestatie	Willemina van *Wolfswinkel*, van Otterlo, met attestatie vertrokken na Amsterdam den 28 April 1559.
1750.	In de lente	,,	Adrianus Johannes *Wijnen*, van Zwolle.
	,,	,,	Gesina *Weernink*, van Gildehuijs.
1759.	In den zomer	,,	Evert *Wijnen*, van Maastrigt.
1761.	In de lente	,,	Rudolf Anthoni *Wijnen*, van 's Gravenhage.
		op belijdenis	Wijne *Wijnen.*
1762.	In den zomer	,,	Maria Françoise *Westenberg*, na 's Hage 1762.

HUWELIJKEN TE HATTEM GESLOTEN.

Het *oudste* trouwboek begint met Januari 1583 en loopt geregeld door tot Juni 1603. Daarna volgen in dit boek nog negen bladzijden met minder zorgvuldig bijgehouden registers.

Met het oog op de personen in de registers vermeld en de belangrijke aanteekeningen bij sommige paren voorkomende, hebben wij gemeend dit boek geheel te moeten mededeelen en een uittreksel, loopende over de laatste negen bladzijden.

Tevens blijkt uit het gering aantal huwelijksinzegeningen der eerste jaren, hoe weinig nog de hervorming te Hattem ingang gevonden had [1]).

Het *tweede* daarop aanwezige trouwboek begint met 28 Augustus 1692 en eindigt den 3den Augustus 1725.

Het *derde* trouwboek loopt van 1 September 1725 tot 16 Mei 1756.

Het *vierde* trouwboek bevat de registers van 27 Mei 1756 tot 11 September 1791.

Het *vijfde* en laatste trouwboek loopt van 7 October 1791 tot 8 December 1811.

Van de laatste vier trouwboeken geven wij slechts uittreksels en wel in alphabetische orde. Van de huwelijken door militairen gesloten hebben wij die van de soldaten ook opgenomen, wanneer daarbij regimenten of onderdeelen er van met de commandanten vermeld werden, en dit wegens het belang uit een krijgskundig historisch oogpunt.

F. A. HOEFER.

Dese naebeschreven sint deghene dwelck alhijr uthgeroepen ende getrout sint in denn jaere XVc LXXXIII.

Jan.	Johann Henricks van den Koeberg	Nelle Cornelijs, weduwe Steven Daems.
	Heymenn Aelts	Jutte Gerrijts, weduwe van z. van Bestenn.

[1]) Vergelijk F. A. Hoefer, Aanteekeningen betreffende de kerk van Hattem, uitgegeven door de vereeniging „Gelre", blz. 171 vlg.

Febr.	Johan Jacobs in de Voscuijll ende	Griete Jans.
	Johan Goessens, Goessen wevers soin	Nelle Henrichs.
	Laurens Lubbers	Tijs Jans.
	Evert Jans van Pinxerren . .	Anne Berents.
	Henrick Jans	Tenys Egbers.
	Arendt Henricks	Jenne Henricks.
Mart.	Johan Jans van Cleve . . .	Aeltgen Rotgers.
	Guert Berents	Fenne Berents.
	Derck Jans	Fenne Geerlichs.
	Jacob Sents	Jacobgen Berentsdochter.
	Melchior Sents	Anne Jans.
	Heyman Gerrijs	Hermen Henricksen.
April.	Thonijs Henrichs, mollener. .	Jenne Jans.
	Johannes Moller	Merrijken van Wije.
	Johann Berentsen	Nelle Stevens.
Mai.	Wilm Stevens	Aleijdt Berens.
	Derck Assen.	Gerrijckenn Jans, Wesepe.
	Berendt Jacobs.	Gyels Henricks.
	Gerrijdt Johans.	Griete Jacobs.
Juni.	Tijs Mathijssen	Catharina Heecks.
Juli.	Johan Hermssen Vogelsanck .	Henrijcksen Jansen.
Aug.	Willem Everssen . . . . . dese den 25 Sept. getrouwet.	Merrijcken Gerrijtssen, tijchelers dochter.
Sept.	Dirck Koeck van Ravensberg, onder capteijn Coert Dercksen van Steenwijck	Anneken van Monijichuijsen.
Oct.	Gerrijt Janssen	Swane Janssen.
Nov.	Jacob Bartels . . . . . . dese den 18 Decembris tsamen ghegeven.	Fenne Tiels.
Dec.	Willem Janssen Snellers. . .	Mechtelt Henrichs.
	Derck Henrichs Swollanus . . Dit pair des Woensdages voir Kersmis tsamen ghegeven.	Aeltken Maessen.

ANNO XV^{c} LXXXIIII.

Jan.	Henrick Heppen van Alckmaer,	Bette Jans, Johan Jacobs-

	soldaet.	dochter.
Febr.	Johan Dercks van Campen, smit.	Merrije Zaerts Mullers.
Mart.	Wennermer Dercks, up die poorte.	Griette Gerrijts.
April.	Johan Peters, Peter Derexssoen	Myrrijcken Tonijs van Amsterdam.
Mai.	Johan Peters	Henricksken Tijs.
	Henrick Jans van Enckhuijsen, soldaet.	Jacobgen Jans.
	Johan Arents in de Nijestaet.	Jenne Hermssen.
	Lucas Henricks	Aleijdt Henricks.
	Frederick Jans.	Geest Gerrijts.
	dese den 21 Junii ghecopuleert.	
Juni.	Jochim Jacobs	Jenne Lubbers van Epe.
Aug.	Johan Reijnerssen van Herderwijck	Geertgien Johans Poecks.
	Alt Jacopssen	Gertken Gerrijtz tot Wesepe.
Oct.	Johan v. Lennep, borgerm. alhyr	Joffer Dorothea van Essen, Rycquyt van Essen, dijckgrevens dochter.
Nov.	Andries Bertels van Cleve, messeler.	Stijne Arents.
	Johan Stevenssen Brouwer. .	Bette Janssen up Ghelder.
	Johan Sanderssen.	Zwane Hermssen.
	Derck Johans van Campen, Johan ter Stegen soene.	Leve Peters Derxsdochter.

ANNO 1585.

Jan.	Gerrijdt Janssen van Velthuijsen	Jenneken Stevens.
	Berendt Gherrijts Schomaecker van Wagheninghe.	Merrijs Peters.
	Evert Dercksen van Santen, soldaet onder den hopman Sijmon Swane, dese twe gecopuliert denn 3 Februarij.	Jutte Daemther Kuijs, dochter van Doesberch.
Febr.	Gerrijt Albers	Aleijdt Gerrijts.
	Roel Gerrits van Itterwoldt, soldaet onder denn hopman Sijnen Swanen.	Trijne Janssen van Deventer.

	Dese den lesten Februarij gecopuliert.	
	Joh. Johan van Sijll, oick onder denselbigen hopman.	Joffer Mechtelt Vogelsangs, ghenamt Ketels.
	Cornelijs Jacobs.	Jenneken Henricks.
April.	Adam Zijberichs, van Wageninghe.	Truijde Cornelijs.
	Hermenn Jorghiens, leutenant onder Daniel DHondt.	Anna Janssen Schrassers.
Juni.	Peter Reijners	Trijne Evers Stijps.
Juli.	Michel Toenijs, soldaet onder hopman Swaen.	Jenne Hernessen.
	Interdixit Ida Henrici Doesburgensis cum qua vivente eiusque marito concubuit.	
	Postea eiusque nomina Hermanna, cum qua concubuit, et Doersburgi per Guillselum . . . . . [1]) semel proclamatus est, interdixit.	
Sept.	Gijsbart Craegge van terah . dese den 5 September getrout.	Elsken Thonijssen, zal. Winsmer bijedragers weduwe.
	Christianus Franck van Ganghelt, den 26 gecopuleert.	Griette Jacobs.
Oct.	Georrijs Gherrijts	Griete voir het Hattemer Broick.
	Claes van Haefften	Catharina van Tuijll.
	Denn 24 deses Henrick ten Brinck unnd Hubertken Willemssendochter van Heerde, aldaer van Johanni Bernherdi driemael gheproclameert, dorch syn persoinlich ende tegenwoirdich getuijchnis, hijr tsamen ghegeven.	
Nov.	Gerrijt Jacobs Jacob Evertsensoin	Merrije Andrissensdochter.

[1]) Een onleesbaar woord.

	Matheus van Rootvelt, van Mechelenn, nu wonende binnen Amsterdam.	Henricksken Mathijsdochter van Hattem.
	Wanner Stevens vann Epe unnd	Fenne Zweerssen vant Oever.

ANNO XV^c LXXXVI.

Jan.	Tonijs Lambers van der Elburg.	Nelle Stevens.
	Rotgher Fredericx, goltsmits soene	Fije Gerrijtz alias van Spankeren.
Febr.	Gijsbert Peters	Aleijdt Tonijs dochter van Gelemuijden.
	Henrick Henricks an het Ven	Aertgien Gerrijtz.
Mart.	Lambert Hermssen, alias van Apeldoern.	Swane Goesens van Vaessen.
Mai.	Johan Evertz van Wapenfelde ende.	Wibbe Jans.
	Toenijs Henrickssen Kuyper .	Aeltgien Janssen van Dalen.
Juni.	Hans te Weercamp van Roistich, soldaet onder het vendell unses stadtholders des graven van Moers.	Jenne Alberts.
	Dese beijde, dwijle Hans voir mij, zijnes wijffs vader ende Berent Heijmmans nabuer sich selffs devenierende, hoichlich geaffirimiert hefft vrij tzijn, ende Albert voir denselven Berent also zij nabuer mij gelaefft dien angaende tozijen, denn 3en Julii gecopuliert.	
	Albert Lubbertz van Wapenvelde	Aleijdt Laurens van Weesepe.
Juli.	Jochim Campenn van Meijberg, ruijter onder den Grave van Moerss.	Jenneken Henrickes, Lubbert van Wilsems stieffdochter.
	Claes Rijcsksenn van Heerde, Rijck Mosselen soen.	Aleijdt Janssen van den Herdenberg.
	Berent van Munster, soldaet onder het vendell, leutenant	Geesken Egbertz van Almelo.

	hyrvan Rodolff van Langen, unses gened. heern stadtholders des graeven van Moerss.	
Aug.	Christoffez Henricks toe Zaleck.	Aleijdt Wilmssen, Wilhem Jacobsdochter.
	Wilhem Gerrijtz van Wesepe.	Aeltgien Janssen van Saleck, Johan Berentsdochter.
Sept.	Antonius van Teekellenborg, soldaet onder denn hopman van Poillgeest.	Bette Janssen.
Oct.	Johan Janssen van Peelt, oick soldaet onder den voirig hopman.	Aleijdt Gerrijtz uth het Nijebroeck.
	Henrick Luijekassen van Zwoll.	Evertgien Jacobssen, Jacobs Everrss dochter.
Dec.	Wilhelm Wilmssen van Epe .	Fije Henrickssen
	Johan Thonijssen.	Hille Hermssenn.
	Gerrijt Janssen	Bette Jacobs van Epe.

ANNO 1587.

Febr.	Joachim Nijeman van Hamburg, soldaet onder hopman Backert	Swane Werners dochter van Wije
Mart	Thonijs Hermssen, bijrdrager .	Steijn Gerrijtz dochter.
	Steven Stijnen van Heerde .	Goesse Berentz dochter oick van daer.
	Dese denn 24 Julij 88 ghecopulieret.	
	Jacob Dercksen	Lijsken Claessen.
	Johan Johanssen van Heerde.	Heijle Peters dochter oick van daer.
April	Rijck Henrickssen van Oen .	Lijsken Janssen,
	Mathijs ten Toeren van Zwoll.	Swaene Henrick Jagers dochter.
	Berendt Gerrijtz	Cathrijne van Herdern.
	Derk Janssen van Heerde, nu des buijten mullers knecht.	Aane Aeltssen van Wesepe.
	dese denn 7 Augusti anni 1588	

	ghecopulieert.	
	Evert Gerrijtz van Heerde .	Wilhem Wilhems.
	Dese toe Heerde gheproclamiert samen alhijr denn 3 Meij gecopuleert.	
Mai.	Roijner Meusen van Zaleck .	Evertgien Henrickssen van Eeps dochter.
Juli.	Johan Rotghers schoemaecker van Oen . , . . .	Else Jacobs, weduwe van J. Gerrijt Schrijver.
	Reijner Janssen Muller . .	Jenne Janssen, weduwe van zalige Thonijs Muller.
Sept.	Melchior Greven, burgermeester	Gerrijtkenn Wijchers, zalige brouwers dochter.
	Johan toe Hoevinck van Munster, barbier	Herickssen Remmelt Jan dochter.
	Berendt Janssen van Heerde .	Hermen Janssen oick van daer.
	Everdt Hendrickssen van Wesepe	Lijsken Gerrijtz.
Oct.	Jochim van Grijpswolde, soldaet onder zijn Gen. vendell den graeff van Moerss nu ter tijt toe Coeten in die schantse liggende	Henrickschen Berentz dochter, des hopmans maget.
	Johan Petersen van Coeverden	Engele Werners dochter van Rijssen, oick soldaet onder ditselve vendell, nu oick des hopmans magt.
	Johan Berentssen van Garderen	Johan Dercksen van Bathmen.
Nov.	Hermen Gerrijtz in die Nije stadt	Aerentgien Hermssen dochter.
	gecopuleert anno 91 denn 10	

	Februarij.	
	BerendtVoghelsanck van Osnabrug, soldaet onder hopman Rodolff van Langen . . .	Geese Henricks van Coverden.
	Wilhem Johanssen Vriese van Deventer desscholtenknecht	Jacobgien Sweerssen, van Zwoll.
	Willem Berendtssen, korte Wilm, in de Voscuijll schulten meijer,Dries van Cleeven.	Mechtelt Andriessens dochter.

ANNO 1588.

Jan.	Henrick Gerritz, vulgari nomine pater.	Mense, Broewijs dochter, weduwe zal. Johan Zimmermans.
	dese denn 7 Juli getrouwt.	
Mart.	Sweer Rijckssen, Rijck Janssens soen	Egbertken Gerrijtssen.
	Hans Kraeck, hopman . . .	Anna Schrassers.
April.	Claes Geertssen	Mechtelt Albertssen dochter, weduwe van J. Lambert, in die Stege, Haersts meyer.
	Dese gecopuleert den 16 Junij 1596	
	Wilhelm Henricks van Eeps soen.	Aleijdt Martenssen dochter van Heerde.
	Johan Gerrijts van Winsem of Herxen.	Heijle Henricks opt Oevers dochter.
	Derck Peterssen van Wapenvelde	Peterken Peterssen van Heerde.
Mai.	Hermen Hermssen van Hattem.	Merrij Janssen van Overpelt.
Juni.	Johan Cornelis	Merrije Gerrijtssen Peters

		dochter.
	getrouwet den 6 Julij.	
	Egbert Lambers	Henricksken Berents Kremers dochter in de Voscuijll.
	Lambert Fredericks Goltsmits, soldaet onder het vendell des graven van Moerss.	Heijdt Gerrijts dochter.
	getrouwet denn 3 Julij.	
	Peter Willemssen, een Schoth.	Griete Tijmens dochter.
	den 3 Julij getrouwet offt samen ghegeven.	
Juli.	Philips de Leeuw, soldaet . .	Lijsken Janssen van Beerda.
	Dese beijde nae dem sij in den Briell driemaell affghekundigt, alhijr ghecopuleert den 3 Julij.	
	Christeern van Zijll	Joffer Anna van Essen.
	Hans d'Voss van Bruijssehl .	Thoenken Claessen dochter van Haestrecht.
Aug.	Gerrijt Wilhelmssen van Megen.	Geertgien Janssen, van Hellendoern.
	Dese beijde alhijr denn 28 gecopulierd.	
	Johan Janssen van der Heijne, smidt	Merrijen Johan Snellers dochter.
	Henrick Vreese van Auwerick.	Merrijken Peters, weduwe van zalige Berent Schoe maecker.
	Johan Beecke, soldaet onder Peter Leeuw.	Albert Hermssens dochter, van Hellendoern.
	Wijnoldt Derckssen, wever van Uhenen.	Trijne Janssen oick van daer.
	den 6 October getrouwet.	
	Hermen Rijners	Dike Lambers van Heerde.
	Peter Gerrijtsen	Lubbe Janssen dochter.
Oct.	Willem Gerrijs van Heerde .	Betta Gijsbbertz.
	dese den 20 gecopuleert.	
	Henrick Rijckssen, van Hoerne	Lutgert Berentz dochter

	beijde knecht ende magt van Anthonijs Ketell nu leutenandt onder hopman Ronseler. Dese den 2 November anno 89 ghecopuleert.	van Henghell.
	Johan Janssen van Heerde.	Aleijdt Albers, weduwe van zalige Gerrijt Damllever(?)
	Henrick Henrickssen van Veesen.	Jenneken Jacobs van Horn.
Nov.	Thonijs Derckssen	Mette Albertssen.
	Henrick Mathijssen van Bruijssell, tromsleger onder hopman Piter Leeuw.	Geesken Hermssens dochter Sondergelts.
	Henrick Janssen Quinckelenberg, nu tromsleger onder het vendell des graven van Moerss.	Aeltgien Sentz.
	Gerrijt van Oldenberneveldt.	Anna van Keppel.

ANNO 1589.

Mart.	Reijner Janssen van Hoerne.	Aeltgien Hermensens dochter.
	Johan Derckssen	Ceelie Janssen.
	Henrick Brouwers knecht ende maget, denn 26 Januarij anno 91 gecopuleert.	
April.	Gijelijs Arentssen van Lent, soldaet onder hopman Peter Leeuw.	Enghele Maessens dochter van Borkeloe.
	Hessel Albertssen van Zwoll .	Reijner Janssen Poicks.
	Evert Cornelijssen	Aleijdt Martens dochter.
Mai.	Henrick Janssens van Deventer, ruijter onder den ritmr Lespijn.	Lijsken Henrickssens dochter.
	Johan Peterssen, soldaet onder hopman Leeuw.	Trijne Peters van Wapenvelde.
Juni.	Johan Henricksen . . . . den 8 gecopuliertt.	Elte Janssen op die Poirte.
	Johan Claessen, Claes van Cle-	

	ven soene.	Anne Claess Arendtsdochter, uuijt het Oldebroeck.
Juli.	Willem Willemsen van Groninghen	Pieterken Jansens dochter van Eedam.
	denn 20 gecopuleert dese drie navolgende manspersoinen [1]) onder den hopman Coirneput liggende.	
	Albert Derkssen van Werven	Anne Zeijghers van Franckhuijs.
	Dese beijden in garnisoen op den huijse toe Buckhorst, onder den hopman Johan van Coenreput liggende.	
	Florijs Pauwelssen van Hoerne	Lijsebet Claessens dochter van Vollenhoe.
	Den 27 gecopuliert.	
Sept.	Jacob Thijssen van Onckhuijsen	Hille Henricks van Veesen.
Nov.	Wolffert Verstegen, Bastianus Versteghen soon van Essengheboiren, onder de hopman Peter de Leeuw.	Aeltgien Sentes dochter van Hattem.
	Jan Thomassen van Zutphen schoemaeker	Truijcken Zweerssens dochter.
	beijde tho Amsterdam woenende.	
	Claes Gerrijth van Heerde, soldaet onder hopman Leeuw.	Mechtelt Hubertsen oick van Heerde.
Dec.	Gielijs Janssen van Amsterdam, soldaet onder hopman Coerneputt.	Jans Janssens dochter Kesters van Zaleck.

ANNO 90.

Jan.	Hans Heegheniet, uith der graeffschafft van der Lip .	Thoenijs Hermssens dochter van Hattem.
	Dese denn 11 Februarij alhyer apentlich voir unse ghe-	

[1]) Behalve bovenstaande volgt slechts één paar, dus twee mannen.

	meijnte getrouwt.	
	Gerrijt Dercksen Snell van Zaleck.	Geertgien Hermssens dochter van Hattem.
	Dese denn 8 Februarij alhijr apentlich getrouwet.	
	Johan Henricks toe Zaleck .	Truijde Gergiens dochter uth het Nijebroeck.
April.	Thoenijs Henrickssen Kuijper.	Geertgien Albertssen des backersdochter.
Mai.	Cornelijs Janssen Slotemaker, van Aernhem	Lubbe Albertsdochter.
Juni.	Joest Andriessen van Locchem, corperael onder hopman Leeuw	Eeffke Gerrijtssen tijchelers dochter van Hattem.
	dese denn 28 ghecopuleert.	
	Johan Geerlichssen van den Dijck, uith dessen Kerspell	Gerrijtgien Henrickssens dochter van Camperveen.
Juli.	Herman Janssen van Swoll .	Griete Janssen Kremers, Aeltken Kreemers nichte.
Aug.	Henrick Henrici van den Buss	Else Hermssens dochter, mij conjungis soror.
	Coenraedt Aelsen Smidtz . .	Bette Janssens dochter.
Sept.	Hans Hamxk van Warendorp,	J. J. Anne van Cleve.
	dese denn 4 Novembris naer drijer uithroepinghe ghecopuliert.	
	Bemer Thonijssen van Heerde	Gijsbert Goessens Schaers dochter.
	Arendt Gerrijt Jacobs soen, uith de Voscuijl	Fenne Johan Wilmssens dochter uuith het Oldebroeck.
	Berendt Feijdt Dibbelssen . .	Wendele Thonijs Danels, weduwe zalige Josia Roberts.
	Lambert Lambertsen van Deventer, soldaet onder Peter de Leeuw	Franskenn Henrickssens

	denn 20 December getrouwt.	dochter.
	Tijman Jacobsens van Weesep uith Hollandt, soldaet under hopman Johan van Wijnbergen	Berentgien Andriessen van Cleeffen dochter.
Dec.	Gerrijt Hendrickssen van Deventer	Beelken Janssens dochter.
	denn 27 gecopuleert.	

ANNO 91.

Jan.	Evert van Munnendaell uith het furstendom Cleeff bij Alpen.	Albert Janssen, weduwe van zal. Herman Schoemaecker.
Febr.	Johan Jacobessen Evertssen .	Lubbe Gerrijtssens dechter.
Mart.	Hans Johanssen van Ossnabrugge, soldaet onder hopman oder leutenant Weeverdt	Henricksken Goertssens
	dese den 14 April gecopuleert.	Smits dochter.
April.	Tijman Andriessen	Leysken Henrickssen.
Mai.	Herman Gerrijtssen, van den Dijck uijt dit kerspel. . .	Henricksken Henricksen, dochter van der Heijne.
	Seijne Hermssen, snijder . .	Merrije Kerstes dochter van Heerde.
Juni.	Johan Janssen, ruijter under den ritm. Lespin unnd . .	Merrijtgen Roloffs, saliger Roloff Diers dochter tho Swolle.
	Johan Gerrijtsen uijth het Oldebroeck	Aeltgien Henrickssen Peters dochter.
	Johan Gerrijtsen van Unen .	Henricksken, Johan van Lenneps natuerlijcke dochter.
	Thoenijs Lambertsen Cuijper.	Gostewich Henricksen.
	Henrick Harmssen textor . .	Lubbe Johans Berentsens

		dochter.
Sept.	Thijs Gerrijtssen an den Dijck	Truijde Lamberts Jacobs dochter van den Swartendijck.
Nov.	Evert Francken	Bette Janssen, Johan Jacobs dochter.
Dec.	Johan Thoenijsen, alias Pouwelssen	Catharijna Janssen van Heerde.
	Reijnert Umbeeck van Straesburg	Geertgien Berent Geertsens dochter.

ANNO XVc XCII.

	Johan Peterssen van Leijden, onder den hopman Assendelfft	Dignum Henrichsens dochter, uuth het landt van Cleeve bij Weesel.
	dese den 27 Februarius getrouwet.	
	Zeijne Clens.	Marie Gotschalckes.
Mart.	Claes Triffiers van Westel ex Brabantia, soldaet under hopman Assendelfft . . .	Pacijnken Janssensdochter Stuijffs van Hoelart bij Bruijssel.
	Dese bovengheschrevene mit Claes Andriaensen van den Buss tromsleger ende Anneken Fass uith den Haech (in Willemstadt driemael gheproclameert zijnde, ende mij dat getuijchenis daervan ghetoint hebbende) sint hyer apentlich in tegenwohrdich. der Gemeijnte den 19 April getrouwet.	
	Cornelis Frans van Brugge, under den hopman Assendelfft	Pleunken Adriaens van Werkendam.
	Dese denn 19 April gecopuleeret.	

	Marten Huijpersoen van den Buss, serijant under hetselve vendell.	Lijsebet Adriaens Oorschot.
	denn 4 Maij naer drier afroepinghe alhijer apentlich getrouwet.	
April.	Heijmen Peterssen in de Nije stadt	Geertgien Janssen dochter.
	ghecopuleert den lesten April.	
	Lubbert Janssen van Zaleck .	Egbert Albertsens dochter.
	den lesten April getrouwet.	
	Johan Henricksen van Ummen	Derricksken Mense Reijners dochter van Zaleck.
	Johan Janssen Snellers, in de Voskuijll	Stijne Berens dochter.
	dese denn 13 Augusti gecopuleert.	
	Wolter Janssen van Doetekem, soldaet under Jan van Assendelfft unnd	Jenneken Rotgers van Deventer.
	Tho Wijck 't Duijrsteden driemael geproclameert zijnde, ghelijck sie mit 2 soldaten ende anders betuijchden, sindt alhijer denn 23 April in facie oectie gecopuleert.	
Mai.	Johan Ernsts, alias De Wa l, van Amsterdam	Jenneke Evertsen Scrassers.
	denn lesten Mei gecopuleert.	
Juli.	Tijs Albertsen voir het Hattemerbroeck	Roloff Engbers dochter, uuijt het Oldebroeck.
	dese denn 23 Augustus getrouwt.	
	Johan Hendricksensoen nu in Oldebroeck wonende . . .	Gerrijckent Claessens dochter voir het Broeck.
	den 20 September gecopuleert.	
	Jorijs Martin, Engelsche onder capiteijn [1]	Margereta Anderssen.

[1]) Naam niet ingevuld.

	Dese den 2 Augusti gecopuleert.	
	Sijmon Michaeelssen van Leewerden.	Grietgien Claessen van Campen.
Aug.	Wilhelm Bonsfel, een Engelsch soldaet.	Lijsebeth Stevens, van Wesep, stiefdochter van Henrick, een schoemaeker, die men sunst den dollen noempt.
	Coendert Hendricksen van Bon, soldaet under hopman Coen Dercksen van Steenwijck	Thoenijsken Henricksen van Hattem.
	Dese denn 27 gecopuleert.	
	Johan Gerrijtsen op Gelder .	Jenneken Thoenijsen van Borkeloe, de maget unses schulten Keppels.
Oct.	Georgien Thoenijs van Basuijnens soen.	Aeltgien Wijers, van Epe geboeren, des moeder noch ind leven Henrijckskken op Huickell.
Nov.	Henrick Rentsen	Geesken Hermssen.
	Frederick Janssen.	Seijne Hermssen.
Dec.	Andries Henricksen, Henrick Tonijssen soen, toe Zaleck .	Aeltgien Hermssen, Hermen op den Oertz dochter.

XVc XCIII.

	Herbert Gerbrantsen toe Weespe	Geertgien Gerrijtsens dochter Bruijss.
	den 11 Aprilis gecopuleert.	
April.	Henrick Cruener	Jenneken Wijcherssens.
	den 22 gecopuleert.	
	Thonijs Berentsen, van Oen, messeler	Henricksken Dercksens dochter van Vaessen.
	Gorrijs Geerlichsen, uuijt de	

	Nije stat	Wendele Philipssens dochter van Vorchten.
	Wijcher Claessen Belt . . .	Jenneken Wolter Alberts dochter.
	Derck Wennemer op die Dijckpoirte soins	Jenneken Dercksens dochter van Welsen.
Mai.	Lubbert Albertsen, de wever .	Thonijsken Berentsen dochter, weduwe Francks van Munster.
	Gerrijt Hermssen, wever, die Doove	Griete Janssens dochter.
	Lubbert Janssen Snellers, in de Vosskuijl	Steijne JanWilmssens dochter.
Aug.	Roloff Thonijs Pauwelssoin van Epe	Jenneke Derckssens dochter, upghevoedet hijer in de Nijestadt bij Griete Boele.
Sept.	Gerrijt Dercksen Heijmssen .	Aeltken Heymssens Aeltsensdochter, uuijt het Oldebroeck.
	Jacob Janssen van Veesen, unsers borgermeisters Johan van Lenneps zalige knecht .	Bate, Peter Heijmssens dochter.
	Jacob Gertsen, smit	Fenneken, Hans Picks dochter.
Nov.	Michael Henricksen van Antwerpen	Anneken, Henrickssen Crueners dochter van Hattem.

IN ANNO XV^{c} XCIIII.

Febr.	Arendt Arentsen van Dermunde uuijt Flandern gebaeren, de neef van Henrick Mullers vroewe.	Christina, Tobias Hermssens dochter, van Zwolle.
	Up Wonsdach, den 20 alhijer, naer dat se getuychnisse hae-	

rer drier uijtroepinge door den kerckedienaer van Sneeck geschreven ende onderschreeven mij vertoint ende averantwoirdet hebben, gecopuleert:

	Peter Peterssen van de Blosse ende	Gerrijtgien, Gerrijtsens Bruijs dochter, van Weesepe.
	Lubbert van Wijrsen, Rotgertssoen.	Effse Berentsen Egbertsdochter van Mule.
	22 Maij copulati.	
	Johan Martensen	J. Aeltgien Ripperbants.
Mart.	Gerrijt van Gaelen	Geertruijdt van Lennep, Jacob van Lenneps dochter.
	Thonijs Evertsen, van Deventer, nu ter Wolde woinende.	Merrijcken, Wijerssens dochter, van Epe ghebaeren.
April.	Johan Hermssen van Dalffsen, nu ant Veene woinende.	Gerberich, Berentsen dochter van Sallick.
	Gerrijt Johanssen, salige Johan Timmermans soin.	Aeltgien, Claes Gerrijtsens dochter.
	22 Maij copulati.	
Aug.	Peter Janssen, een snijder van Swolle.	Anne, Gerrijtsens dochter van den Dijck.
	Michiell Gerrijtsen gheboiren van Epe den 17 Novembris ejusdem anni gecopuleert.	Cathrijne Evertsens dochter, dies moeder Henrixken Dercksens hijer an den Dijck bij Jacob van Lennep woenende.
Sept.	Evert Berentsen. in Tonijs gasthuijs bij de Wa.	Jutte Egberts dochter.
	Gerrijt Berent Lambertussoen, toe Weesepe.	Nelle, Jansens dochter uuijt het Oldebroeck oder van Puttensteijn int Oldebroeck.

	Berent Reijnerssenssoin voir het Broeck	Bate, Johan Derssens dochter.
	Den 3 October 94 bij mij gewesen een soldaet van Grol, under den hopman Trapper van Groningen liggende, ende mij vertoint een attestatie van Wilhelm Wirtzfeldio, dienaer toe Herderwijck, underschreven, vermeldende, dat hij daer driemaell met sijn vrouwe afghekundigt was, ende daerup begeert, dat ick hem mit dieselve copulieren ende trouwen solde, dan dwijle hij niet soe lange van zijn vendell, int leger bij Doesbergh liggende, en durfte blijven, dat hijer gepredigt werde, hebbe ick sulcx niet kunnen doen.	
Oct.	Berent Berentsoen van Enschede uuth de Twente den 13 Novembris copulieret.	Derksken Gerrijtsens dochter van Dalfsen.
Nov.	Peter Dercxsen van Gelder, nu woinende met Gerrijt Tychelaer dese den 9 Juli 1595 gecopuleert.	Geertgien Janssensdochter van Gramsbergen, oick met denselven woinende.
	ANNO XVc XCV.	
	Henrick Georgieus van Vaessen, wever.	Berentgien Stevens dochter van Veesen, weduwe van zalige Willem Claessen Dop.
April.	Zweer Henrickssen soen van den Dijck.	Aleijt, Hermen Goessensdochter.
	Willem Claessen	Henricksken, zal. Jan van

		Lenneps dochter.
Mai.	Johan Janssen, alias off gemeen Hans Muller.	Jenne, Johanssens dochter.
Juni.	Gerrijt Janssen Snellers, in de Voscuijl.	Willem Janssens dochter, uth het Oldebroeck.
Aug.	Gerrijt Gerrijtsen Westerick .	Fieken, zalige Gerrijt Peters dochter.
	Peter Wilmssen, een Schot .	Thoenijs Hermenssens dochter.
Nov.	Johan Mathijssen van Heerde	Stijntgien Henricks dochter.
Dec.	Johan Lambers van Wije . .	Gerrijtgien Gerrijts Vogelsancks dochter.

ANNO XVc XCVI.

Jan.	Aelt van Steenler van Nijkerck	Elijzabet Janssens Schrasssers.
	Paell Rotgers toe Wesepe Glauwenmeijer. gecopuleert den 24 Martii.	Fenne, Driess Giessens dochter van Campervene.
Febr.	Egbert Janssen Poick . . .	Elsken Janssens van Swoll.
	Johan van Nijrssen Rotgerssen soen.	Jette Peters dochter van Roevene, nu toe Swolle woinende
April.	Johan Gijsbertsen	Oede Henricksens dochter van Epe, borgmeister Ripperbants maghet.
	Albert Wolterssen, Wolter Albertssoen. getrouwet den 21 Juli.	Gheese Henrickssens dochter uth den Ham.
Juni.	Henrick Albertsen van Wije, nu toe Zaleck woinende. dese den 9 huius getrout.	Henricksken Janssen Johan Deckers dochter.

XVc XCVII.

Febr.	Albert Gerrijtsen van Ulsen uuijt der graefschap Bentem, unsers schulten diener.	Fenne Berents dochter.
	Steven Gaertsen van Wesepe.	Anne. Janssens dochter.
	Derck Andriessen van Sallick.	Rijcksken, Peeterssens dochter toe Wesepe upgetagen.

Juni.	Johan Janssen van Soust . .	Gesbrech Thonijssens dochter van . . . . .[1] bij het huis toe Dorth buertich.
Juli.	Gerhardt Rengher, borgermeister deser stadt. dese denn 27 Julij getrouwet.	Aertghien Alberts dochter die Haen.
	Johan Thonijsens soen van Oisterwolde. den lesten Julij gecopuleert.	Cathrijne Henricksens dochter van Heerde.
	Jorijs Wilmssen, sunst off anders Immenson, een Engelssman.	Wobbeken Janssens dochter, weduwe van zalige Henrick Hoedemaecker.
	Goessen Wijcherssen, Wijcker Goessens soen van Wesepe. den 7 September getrouwet.	Aeltgiens Berents, Berent Lambers dochter.
	Evert Janssen Johan Henrickssens soen	Gerrijtken Wijchers dochter, zalige Melchior Greven weduwe, gewesen borgermeisters alhier.
	Heijman Berentsoen uuijt het Oldebroeck, een rademakersknecht off geselle	Gerrijtsken, Albers ende Geese van Lunens dogter.
Aug.	Johan Hermssen, een wever, van Swoll, un thoe Oenen wonende	Aaltgien Sents.
	Jonas Stakelbeeck van Herwerden uijt Urstphab bij Bijlevelt, een soldaet onder hopman Henrick Meijberch . Dese denn 28 Augusti gecopuleert.	Peterken Wilmssen, van Remunde, nu dienende bij Jacob van Lennep.
	Thijss Mathijssen, schults ter Elburch . . . . Dese den 11 September getrouwet.	Jenneken Dercksen Derck ter Hallen dochter.
	Derk Henrickssen van Zwoll .	Joffrou Dorothea van Essen,

[1]) Oningevuld.

		weduwe van zalige Johan van Lennep, borgermeister alhijr.
	Arent Gerrijtsen, Gerrijt Lambertsen soen ter Wesepe .	Aertgien, Johan Rolofs dochter, eertijts op Puttensteijn gewoont.
Nov.	Evert Gerrijtss, de broeder van den voirg.	Aleijt Garbrantsen.
	Dese beijde paeren denn 23 Novembris gecopuleert.	
	Gerrijt Albertsen van Delden . toe Weesepe nu ongeveerlick vijff jaer gewoont hebbende.	Bette, Wijcher Goessens dochter van Weesepe.
	Den 14 December gecopuleert.	

ANNO XVc XCVIII.

	Andriesss, Wesselssoen, van Hattem	Aentgien, Janssens dochter van Enckhuijsen.
	Steven Claessens soen Wolff van Haerstes, knecht . .	Beerte Hermssens dochter, opt Sants.
	Dese denn 1 Februarij gecopuleert.	
	Hermen Henrickssen soen, Swerten Henricssoen . . .	Wendele, Claessens dochter, gewesenen weertmeister van Clarenwater.
	Den 1 Februari gecopuleert.	
	Wilhem Thonijssen	Aleijdt, Sebastiaens dochter van Veesen.
	Gijsbert Berentssen Bruijn . .	Heijle, Henrickssen van Eeps dochter.
Febr.	Daniel Jacobssen	Henricksken Janssen, Johan Brouwers dochter van Swoll.
	Moess Gerrijtsen, Gerrijt Peterssen soen	Margrietken Jorgiens van Campen.
	Henrick Gerrijtsen, Sloick bij	

	Clarenwater	Beerte Claessens dochter.
Mai.	Erenst Henricks Baer, uuijt Embderlant van Weener liggende voir . . [1]) Soldaet under den hopman Hans Jacob Heckman	Tijaecksken Rijcken van Oldersum.
	Den 22, 28 Mai ende 4 Junij afgeroepen.	
	Johan van Hattem, die oldesten soin wijlen Willem van Hattem deser stadt gewesen borgermeister ende . .	Joffer Agnes Rengerss, borgermeisters Gerhardts Rengerss ehliche dochter.
Aug.	Gerrit Holthuijsen van Lier .	Beerte Jenssen van der Elburch.
	Johan Henricksen van Heerde, boumeijster in Thonijsgasthuijs	Aleijdt Garbrants, weduwe van zalige Johan Fredericus.
	Gerrijt Andriessen, Dries Willemsoen van Weesepe. . .	Juth Mewessen, Mewes Jans dochter van Aernhem.
Oct.	Jacob Heijmerssen uijt het Oldebroeck	Jorijsse Janssen van Heerde.
	Getrouwet den 12 Novembris.	
	Peter Dorsen van Haerlem .	Gerbrech Janssen, Groit Hans dochter.
	Getrout den 22 Novembris.	
Nov.	Evert Berentsen, Berent Kremers in de Voscuilen soene	Aerentgien Jochemssens, Jochem Janssens dochter voir het Hattemer broeck.
	Den 20 December getrout.	
	Johan Jacobssen bijldrager .	Aleidt Henrickssen van Diepen, borgermeisters Ripperbants maget.
	Den 3 December getrout.	

(1) Oningevuld.

XVc XCIX.

Jan.	Lambert Henricksen. Henrick in die Wrocht zijn soene .	Aleijdt, Lambertssens dochter van den Dijck.
	Getrouwet den 7 Februarij.	
	Johan Janssen gebuertich van Dalffsen, nu toe Weesep woinende	Egbertken Gerrijtssen, Gerrijt Huijgen dochter, die welcke hijer int Derp gewoint ende gestorven is.
	Getrouwet den 1 Februarii.	
	Peter Janssens, een snijder van Swoll	Lijsebeth Henricx dochter van Wije.
	Getrouwet den 14 Februarii.	
Mart.	Thonijs Meeussen van Heerde, Thijs Gerrijts knecht . . .	Herse Janssen, weduwe van Lambert van Wije.
	Getrouwet den 1 April.	
	Henrick Semmel van Parmundt, uijt der graeffschap Parmundt, soldaet under het Vriessche regiment unde capitein Johan de Vlaminck genant	Mechtelt Janssen, zalige Johan timmermans dochter.
	Dese den 8 Martii 1601 eerst gecopuleert ende getrout.	
	Marrijckus Janssen, Johan van Soesters soen	Meyne Wilmssens Kosters dochter.
	Getrout denn 22 April.	
	Johan Janssen Kuijper . . .	Henricksken Jacobs, Jacob Peters dochter.
	Lubbert Jacobssens, Jacob Peters soen	Swantgien Baltenssens, meijster Baltes dochter.
	Dese beijde paeren getrout den 15 Aprill.	
Mai.	Johan Peterssen, Peter Heijmenssen soen	Judith Janssen, zalige Johan Nijemeyers dochter.
	Den 20 zijn dese gecopuleert.	
	Georgien van Luns, munterge-	

selle, unnd Mechteld Wilmssen, zalige Wilm Garbrandtz dochter toe Swolle, driemaell uijtgeroepen zijnde, und daervan mij getuijchnisse vertoint hebbende, sint sij op Soendach naemiddach, den 6 Mai opentlich gecopuleert.

Gemerckt sie hijr gheboren ende upgetoegen.

Hermen Janssen, zalige Johan Wilmssens soene uijt het Oldebroeck . . . . . . Berentgien Arentsens dochter voir het Hattemer broeck.

Den 24 Junij sind dese getrouwt.

Lubbert Geerlicks van Spoelde, Wolff van Haersts knecht . Merrije Johans dochter oik van daer.

Dese den 2 Martii 1600 getrouwet.

Juni. Wijchmoet Henrickssen van Raelte . . . . Gerbrech Berentsens dochter van Salick, weduwe zalige Johan op den Vogelsanck.

Dese den 23 September gecopuleert.

Peter Schrasser, unses borgermeijsters, Evert Schrassers soen . . . . Gerrijtgen Janssen, zalige Johan van Heerden dochter.

Gecopuleert off getrouwet den 15 Junij.

Sept. Johan Janssen Brummers soen tot Weesepe . . . . . Merrije Janssens dochter van Vasen.

Den 31 October getrouwet.

Oct. Gerrijt Henricksen van Raelte, rademaecker . . . . . Merrijcken Janssen Lubbert raemakers nichte.

Dese den 17 October getrouwet.

Rutgert Bruss, Schotten, ruijter under capitein Hamelton . . . . Maijken Ribertz.

(Slechts eenmaal afgekondigd).

Nov.	Albert Janssen van Dalffsen . Den 14 gecopuleert.	Willem Dercksen, salige Derck Nijkercken dochter van Weesepe.
	Gijsbert Janssen Brummers soene, van Weesepe . . .	Jenneken, Roleffs dochter van Doerenspijck, off uijt de vrijheijt van der Elburch.
Dec.	Bartold van Steerenberch uijt der graeffschap van der Lip, soldaet under een Vries vendell ende hopman Johan Sageman . . . . Den 6 Januarij getuichnist van sijnen leutenant zijner vrijheijt getoent hebbende, getrouwet.	Andrea, Dercksens, schoemaeckersdochther.
	Gerrijt van Galen, borgermeijster, 1° den 22 proclameert; 2° den 30; 3° den 6 Januari 1600 uund den 16 deses maents, ende 1600 jaers gecopuleert uund sulx bij procuratie (?) ende anschrijvent dess haves	J. Geertruijt van Lennep.

IN ANNO XVIc.

Jan.	Korst Korsten, gemeenlich Knerman . . . . Dese den 9 December getrouwet.	Anna Gerijkens van Zaleck.
	Wilhem Lange, een Schots ruijter under die compagnie van den ritmeijster Hamilton, oick uijt Schotlant .	Catilena Kade Woede eiusdem.
Mart.	J. Johan Ripperbant, leutenant und	Joffer Geertruijt van Apeltoren, unses borgermeis-

		ters Dedericks van Apeltoern dochter.
	Henrick Berentsen, wijlant Berent Bruijssens soene .	Wendela Derckssen van Beecks dochter van Heerde.
	Dese den 27 April getrout.	
April.	Gerrijt Janssen, zalige Johan Wilmssen soen uijt het Oldebroeck	Jenneken Berentsen, Berent Kremers dochter uijt die Voscuijl.
	Den 21 Mai gecopuliert.	
Juni.	Albert Geertsen, Geert Albertsen int Derp sijn soen .	Dercksken Johans, Johan ter Hoenven dochter van Eepe.
	Lucas off Luijtgien Haeswinckell van Oessenbrug . . .	Aeltgien Janssens, Johan op die Poorten dochter van Hattum.
	Deze den 22 October getrouwet.	
Aug.	Arendts Jorijssen van Amterdam, weduwe van Aeltzien Janssen	Anna Janssen Schassers, weduwe van wijlant Hans Kraeck.
Oct.	Adam Scort	Lijsebet Wondrum, weduwe Andries Bartols.
	Beijde uit Schotlant. Hij hijr in gernisoen liggende onder capiteijn Henderson.	
	Den 29 dezes October getrouwet.	
	Jorijssen Hamelton, een Schotz soldaet onder den capiteijn Robert Henricxson . . .	Berentgien Janssens, salige Johan up der Poorten dochter.
	Den 9 November getrouwet.	

(*Wordt vervolgd.*)

blz. 289.

KERKGESCHIEDENIS.

BIJZONDERHEDEN UIT HET 4de NOTULENBOEK

DER VOORMALIGE CLASSE VAN VOORNE, PUTTEN EN OVERFLAKKEE.

MEDEGEDEELD DOOR WIJLEN H. DE JAGER [1]).

Brielsch Nieuwland.

In de Acta van 25 April 1623 staat „D. Joannes l'Empereur heeft voorgestelt uyt den naeme van die vant Brielsche Nieuwelandt, also sy voor desen eene parochie geweest sijn, hebbende haren eygen pastor, kercke etc., ende nu wederom van de Ed. Mog. Heeren State subsidie hebben gecregen tot coopinge ende toemakinge van een huys om in te predicken, versochten daeromme dat se alle Sondage met eene predicatie mochten voorsien worden. De Classis versouct ende bidt de Broederen van Den Briel, dat sy sulcx tot de naeste vergaderinge gelieven te beghinnen, ende so sy deur siecte of uytreysen daertoe niet en conden vaceren, so sullen sy van de naestgesetene geholpen worden."

De Broeders van Brielle gaven gehoor aan het verzoek en hielden op hun beurt eene predikatie in het naburige Br. Nieuwland, eerst alleen, daarna met de predikanten van Zwartewaal en Nieuwenhoorn, die om de 14 dagen des namiddags te Br. Nieuwland een beurt vervulden (Acta van 13 Juni, 11 Oct. 1623 en 8 Juli 1625). Den 16den April 1624 kwam van Zwartewaal het verzoek, dat de predikant dier gemeente ontslagen mocht worden „van het waernemen der predicatiën int Nieuwelandt". Op dit verzoek werd door de Classe 't volgende besloten: „is goetgevonden dat (Jan Hendricxse) noch eenen tijdt continueren sal, verhopende dat men metten eersten een subsidie sal vercrygen tot waerneminge des kerckendiensts int Nieuwelandt; waertoe dan genomineert syn Johannes l'Empereur ende Petrus Montanus om een request te stellen aen de Ed. Mog. Heeren Staten belangende die saecke,

---

[1]) Vervolg van Nav. L, blz. 118.

ende voorts mondelinge de E. Heeren Vroetschappen van den Briel ende den heer Bailliu van Voorne deselve saecke te recommanderen". In de Acta van 4 Juni 1624 staat: „Wat belangt de sake der kercke int Nieuwelandt, is daerover wel requeste gepresenteert, maer niet geobtineert. Sal daerom deselve by goede gelegenheyt wederom, soo 't doenelick is, hervattet worden". Den 10den April 1625 werd de bediening der gemeente opgedragen aan de predikanten van Zwartewaal, Nieuwenhoorn, Abbenbroek en Heenvliet.

Den 11den Oct. 1623 verschenen ter vergadering van de Classe Govert Jansze en Pieter Simonsze, lidmaten „int Nieuwelandt", met het verzoek om consent en hulp tot het verkiezen van „eenen kerckenraedt in hare plaetse". De predikanten, die belast waren met den predikdienst te Br. Nieuwland, waren volgens de Broeders de aangewezen personen om de gewenschte hulp te verleenen en zij kregen tot taak om „over de verkiesinge eenes kerckenraeds metten anderen naer behooren te handelen".

Reeds vroeger was de hulp der Classe verzocht tot het bekomen van een predikant. Acta van 13 Juni 1623: „Den Schout vant Nieuwelandt, geassisteert met een van de schepenen derselver plaetse, alsmede met Gerrit Arentse Meeuwesteyn, vroetschap deser stede (Brielle), is ingestaen ende uyt den naem der inwoonders van de voors. plaetse versocht om te meugen het behulp des Classis genieten in het versouck by de Ed. Mo. Heeren Staten om een ordinaris predicant te hebben ende gagie daertoe dienende. Op welcke voorstellinge hen is geantwoordt, dat de Classis haer sal attestatie geven van 't gene sy bevonden heeft aengaende de goede stichtinge ende vrucht, die aldaer by henl. staet te verhopen, indien sy een ordinaris predicant hadden; ende dat sy met deselve meugen na den Hage reysen om te besien wat sy connen vercrygen". Dat men in Den Haag verkreeg wat men verlangde, zeggen ons de Acta van 13 Jan. 1625, waarin het volgende voorkomt: „Sijn oock binnengestaen Job Arentsze, schout, ende Pieter Simonsze, ouderling der kercke int Nieuwelandt, der vergaderinge bekent makende, nadien sy nu middelen ende consent hadden becomen om eenen predicant te beroepen, sy eendrachtelijcken gesint waren tegen den aenstaenden ordinairen Classem beroepinge te doen op Mr. Abraham Ruteau, conrector der Latijnsche Schole in den Briell. Ende is alsoo de vergaderinge met dancksegghinge tot God gescheyden".

Over den gezegden conrector kan men raadplegen wat ik schreef in De Navorscher, 1893, blz. 265 en 266, 1894, blz. 305 en volgg. Hij werd te Nieuwland beroepen, maar het beroep werd niet geapprobeerd en die van Br. Nieuwland zagen eindelijk van hem af. Men leest in de Acta het volgende:

Acta van 10 April 1625: „Is ingebracht sekere beroepinge, bij den Kerckenraedt en de Magistraet vant Nieuwelandt gedaen op den persoon van Abraham Ruteau: waerover gedelibereert synde, is verstaen, dat Abrahamus voornoemt al in den jare 1611 was gepreëxamineert ende tot de publycke predicatiën te doen toegelaten, doch naderhandt tot de Remonstranterie is vervallen, tot soo verre oock dat hy, voorleser sijnde, het boeck Eduardi Poppij van de enge poorte in de openbare vergaderingen (te weten in de Engelsche kercke [1]) inplaetse van predicatiën heeft voorgelesen. Ende of hy al schoon by de kercke van Den Briel na voorgaende satisfactie tot een lidmaet der kercke is opgenomen: so verstaet nochtans de Vergaderinge, dat hy niet en hadde behoort tot de publycke predicatiën toegelaten te worden, voor ende aleer hy wederom de novo, insonderheyt over de 5 articulen der Remonstr. ware geëxamineert geweest. Waerop den voorn. Ruteau heeft verclaert, dat hy in den Classe van Haerlem is geëxamineert geweest deur twee personen, specialicken daertoe gedeputeert, ende daerna tot de publicque predicatiën is toegelaten geweest ende eenige reysen in de voorseyde Classe gepredict (heeft). Doch alsoo verscheyden geruchten van sijn quaet comportement loopen ende de Broeders des Classis daerover beducht sijn de beroepinge toe te staen, is goedtgevonden dat men hierover met den kerckenraedt van Den Briel sal spreken, ende van haer vernemen off sy souden verstaen, dat hy een stichtelick instrument voor de Gemeente vant Nieuwelandt soude connen sijn. De kerckenraedt hierop vergadert geweest sijnde, heeft datmael daerop geen advijs connen vallen. Is derhalven besloten, dat men na dat advijs sal wachten, ende dat schriftelijk te brengen in de naeste Classe om, dat gesien hebbende, alsdan in de sake te doen tot de naeste stichtinge". Acta van 8 Juli 1625: „Ter oorsake der handelinge van de voorgaende Classe, in dewelcke die vant

[1]) Men zie over die kerk De Navorscher, 1893, blz. 594, 595, 599 en 602, alsmede het „Bulletin de la Commission pour l'histoire des Eglises Wallonnes", Vol. I en II, alwaar men afbeeldingen van het kerkgebouw vindt.

Brielsche Nieuwelandt een beroupinge hadden ingebracht op den persoon Abrahami Ruteau, dewelcke tot op dese Classe is uytgesteld: is wederom van deselve gesproken ende sijn tot bevorderinge van dien ingestaen Job Arentsze, schout, Gerrit Arentsze ende Pieter Simonsze, ouderlingen der Gemeente voors., alle tsaemen verclarende by deselve noch te persisteren. Ende alsoo in de voorgaende acte versocht werd het oordeel des kerckenraedts van Den Briel, of hij met goede stichtinge die plaetse soude connen bedienen? is deselve ingebracht ende verclaert den voors. kerckenraedt eendrachtelijck geresolveert te hebben dat, ingevalle die vant Nieuwelant soo groote instantie op sijn persoon niet en deden, hun wel soo stichtelick soude duncken te sijn, dat hy wat veerder van Den Briel mochte staen, maer nadien die vant Nieuwelandt soo instantelijck daerop aenhouden ende genoechsaem versekeren, dat haere kercke sal geruïneert wesen, indien sy hem niet en connen becomen, so oordeelen sy dat hy aldaer stichtelijck sal connen sijn ende de Gemeente aldaer goeden dienst sal connen doen, ende oversulcx niet en behoort uyt dien dienst gehouden te worden. Is oock hem afgeëyscht de attestatie des Classis van Haerlem, op wat voet hy by haer tot een proponent is aengenomen. Welck oordeel ende attestatie overwogen sijnde, en heeft de Classis evenwel de beroepinge niet connen inwilligen om redenen dat D. Ruteau werdt bevonden niet voldaen te hebben de conditiën der versoeninge, in Synodo Brielano beraemt. Ende is derhalven den Broederen van het Nieuwelant aengeseyt, dat sy om redenen voors. willen desisteren van haere gedaene beroupinge ende met advijs des Classis hare oogen op een ander slaen. Ende om haer hiertoe te disponeren, sijn genomineert Jan Aertsze, Jacobus Florianus, David Thomasze ende Pierre L'Empereur, die desaengaende vorder met hen sullen spreken. — Na den middagh. De Broeders, gecommitteert sijnde om die vant Nieuwelandt ter neder te setten, hebben rapport gedaen, namelijck dat sy, aenmerckende de redenen, by den Broeders voorgedragen, haer houden gecontenteert. Doch om D. Ruteau niet teenemael voor 't hooft te stooten, is van sommige Broederen voorgestelt, of het niet goedt en ware, dat men syne sake soo verre resumeerde, dat hy op een andere plaetse beroupelijck werde gestelt. Ende is daerop geresolveert dat men sal spreken cum Deputatis Synodi, off de beproevinge, by de kercke van Den

Briel gedaen, genoechsaem sij? So ja, of hy beroupelijck soude meugen worden gestelt. Hetwelcke D. Ruteau aengeseyt sijnde, heeft hy de Broederen bedanckt. Ende om de sake te bevorderen, is den Deputatis ad Synodum belast om desaengaende metten Gedeputeerden te spreken". Acta van 9 Sept. 1625: „Doch also de Gedeputeerden vant Brielsche Nieuwelandt waren verschenen ende versochten dat hare saecke (daervan int voorgaende Classis is gehandelt ende dewelcke by eenige provisionele dienaers van de Gemeente aldaer op den Synodum van Woerden gebracht is) eerst mochte dienen ende verhandelt worden, so is sulcx na voorgaende omvraeghinge by den Broederen alsoo verstaen. Sijn oversulcx gecompareert Job Arentsze, schout vant Nieuwelandt, Pieter Simonsze als ouderling ende Pouwels Meeuwesteyn, procureur, om die vant Nieuwelandt in hare saecke, hier te verhandelen, te assisteren. Maer also de schout ende ouderling geen credentie noch volmacht hadden, noch van den Magistraet noch van den kercke, ende geen gebruyck en is voor Classen, daer kerckelicke saecken verhandelt worden, wereltsche procureurs te gebruycken, so is by de Vergaderinge verstaen, dat geen van de drie voors. personen ontfanckelick sijn voor deselve. Doch also de E. Gedeputeerde der Synodi voornoemt [1]) oock tot sulcken eynde, volgende het versoeck van eenige provisionele dienaers aldaer, hier waren verschenen om hare saecke nomine Synodi te verhooren ende 't geresene misverstant tot de meeste stichtinge te beslichten, so sijn evenwel de Schout ende Pieter Simonsze voornoemt toegelaten omme gehoort te werden, mits dat sulcx noch van haer, noch van andere hiernaer in consequentie soude getrocken worden, ende daerby soo mondeling als schriftelijck verclaren ende beloven, dat se last hebben van de Magistraet ende die van de kercke om haere saecke hier voor te stellen, ende gestant sullen doen alle 't gene syluyden van wegen haere kercke voordragen sullen, midtsgaders haerselven het oordeel des Classis ende der E. Gedeputeerde daerinne gewillichlijcken onderwerpen: waerop sy verclaert hebben wel te willen hooren de uytsprake des Classis over haere saken, maer ingevalle haer deselve tegenviel, dat se alsdan haerselven het oordeel des Classis niet en willen submitteren. Twelck de Gedeputeerde, als

[1]) D. Abrahamus Leeuwius en D. Henricus Arnoldi, ter vergadering verschenen om een examen bij te wonen.

in dese sake onpartydigh sijnde, seer onwaerdelijcken hebben genomen; doch naderhandt beter onderrecht sijnde, hebben haer laten geseggen ende haerselven t'eenemael 't oordeel des Classis ende der Gedeputeerde des Synodi overgegeven. Hierop is openinge van de geheele sake gedaen, hoe sich deselve van den beghinne, soo in de beroepinge als in hetgene dat de Classis daertegen heeft gehadt, heeft toegedragen, ten eynde de Gedeputeerden des Synodi daervan volcomen kennisse mochten hebben ende vernemen wat redenen de Classis heeft gehadt om de beroupinge op den persoon D. Abrahami Ruteau, by die vant Nieuwelandt gedaen, niet te approberen. De Broeders Gedeputeerden des Synodi voors., de saecke vant Nieuwelandt in de vreese des Heeren overwogen ende op alles gelett hebbende wat tot deselve was dienende, hebben verstaen ende geoordeelt, dat de Classe het gepretendeerde beroup, by die van Nieuwelandt op den persoon Abrahami Ruteau gedaen, met goede insichten heeft tegengestaen, als wesende inderdaet nul ende van geender waerde, ende dat derhalven de Gemeente vant voors. Nieuwelandt, om alle vordere misverstandt ende oneenicheyt te voorcomen, metten eersten sal procederen tot het beroup van een ander predicant, met advijs ende communicatie niet alleen des Magistraets, maer oock des Classis, ende ten overstaen van alle, die hierin behooren gekent te worden. Ende dat evenwel Abrahamus Ruteau van de E. Broederen des Classis voors. in der liefde sal bejegent ende by goede gelegentheyt totten kerckendienst gerecommandeert ende gevordert worden, mits voldoende alle de requisiten, die van soodanige Remonstrantsche, 't sy predicanten of proponenten, volgens de resolutie des Synodi vereyscht worden". Acta van 10 Sept. 1625: „Is wyders gesproken van de saecken vant Nieuwelandt, dewelcke nu staet tot de dispositie van den Classe ende is verstaen, dat Sondach toecomende yemandt van de Broederen des Classis sich sal vervougen om aldaer te predicken, ende niet alleen de resolutie der Gedeputeerde des Synodi voordragen, maer oock soecken haer te disponeren dat se daerinne contentement nemen, ende met eenen uyt den naeme des Classis voorstellen sekere personen, die van haer souden meugen gehoort ende beroupen worden; ofte so sy eenige int ooge hebben, dat se daerinne haer vryheyt hebben. Ende is daertoe versocht ende verwillight om te predicken David Thomasze ende gelast de kercke

vant Nieuwelandt voor te stellen, beneffens D. Lievinum Stamperium, Joannem Brentium, Florentium Joannis ende Esaiam Rebuffum. Ende sullen in dese sake David Thomasze assisteren Costerus, Jan Henricxze, Joannes Fleurkens ende Cornelis Simonsze. Ende ingevalle de beroupinge op eenige van de voorgenoemde personen soude meugen vallen, worden de Gedeputeerde Broeders tot dese sake beneffens de Gedeputeerde des Classis geauthoriseert om nomine Classis deselve beroupinge te bevorderen ende, so het haer goetdunct, te approberen. Gelijck mede de provisionele dienaers vant Nieuwelandt haer in loco sullen laten vinden, wanneer elck voorgestelt proponent op sijn beurte aldaer sal comen predicken. Is voorts verstaen dat de beroupinge op d'een of d'ander vallende, het ordinairis Classis daerover sal vergadert ende gehouden worden int Suydtlandt".

Te Br. Nieuwland zag men van Ruteau af en koos men één van de 4 voorgestelde heeren. Wie gekozen werd, zegt ons de volgende aanteekening: „Extra ordinare Handelinge geschiedt int Brielsche Nieuwlandt, bij de (Broeders, die) totte bevorderinge van de beroepinge eens predicants aldaer waren gedeputeert, den 23[n] Octobris anno 1625. Tegenwoordich sijn geweest Jacobus Florianus, Jan Heijndrixse, David Thomasze ende Petrus Montanus. Bij dewelcke de kerckenraedt vant Nieuwelandt verschenen sijn, verclarende haer voornemen te sijn uijt den studenten, haer voorgestelt, Esaiam Rebuffum te beroupen tot haren ordinaren predicant, die sij tot dien eijnde van Leyden hadden gebracht, na denselven daer vernomen hebbende ende alle goede getuijgenissen verstaen: die sij oock ten tweedenmael hadden gehoort ende sijne gaven haer alsoock de Magistraet ende de gantsche Gemeente wel behaeght. Waerover de voors. Broeders (nadat se oock selfs sijn gaven daer tegenwoordigh hadden gehoort uyt een propositie, die den voorn. Rebuffus daer dede ende haer wel behaechde) de beroupinge haren voortgang hebben laten nemen, hoewel sij gewenscht hadden dat die vant Nieuwelandt met beter ordre hadden geprocedeert ende niet aengenomen hadden in dit stuck sonder het beleijdt van hare provisioneele predicanten. Om den voorseijden Rebuffum opt naeste ordinaire classe te examineren, is vercoren Petrus Montanus".

Weldra vernamen de „Broeders vant Nieuwelandt" dat er „eenige swaricheijt nopende den persoon Rebuffi opgeresen" was

„tot groote opsprake so van sijn persoon als van synen dienst" en zij richtten aan de Classe het verzoek „dat sij souden meugen wesen gestelt op haer vrije voeten, so om een ander te meugen beroepen als bij haer voorgaende beroep te blyven. Den 18den Nov. 1625 besloot de Classe dat het op Rebuffus uitgebrachte beroep „soude werden gehouden in state", totdat er met de gedeputeerden van de Synode over de zaak gesproken zou zijn. In een extra-ordinaire vergadering van de Classe, 12 Jan. 1626 te Nieuwenhoorn gehouden, werd een voor Rebuffus gunstige beslissing genomen. Ter tafel kwamen toen twee brieven van Festus Hommius over Rebuffus, één aan de „kercke vant Nieuwelandt" en één aan de Classe; voorts eene attestatie van de „professoren Theologie, alsoock eene notariale acte", door Rebuffus medegebracht, houdende de verklaring „dat de saecke tusschen hem ende Magdalena Jans volcomentlick afgedaen" was. Na voorlezing dezer stukken betreffende Rebuffus werd aan de Broeders van het Nieuwland gevraagd „of sij haer daermede hielden gecontenteert, hem met liefde wilden omvangen ende het voorgaende vergeten?" Het antwoord luidde: „ja, bij sooverre de Broeders der Classis haer daermede gecontenteert hielden". Ook dezen gaven een bevestigend antwoord, waarop Rebuffus „beroepelicken" verklaard werd en hem aangezegd werd „hem gereet te maecken om na den middach een propositie te doen om daerna te comen tot sijn examen". Na een propositie uit Rom. 5 : 19 te hebben gedaan werd Rebuffus tegelijk met P. Clement geëxamineerd en beiden kweten zich zoo, dat de Broeders eenparig oordeelden dat zij bekwame „instrumenten" zouden worden „om de kercke Gods te stichten, insonderheyt indien sy die gaven, welcke alreeds in haer bevonden" waren, „deur naerstige oeffeninge ende vierige gebeden tot God opwecken" zouden. Na de belofte gedaan te hebben dat zij „haerselven in allen deelen de wetten ende regulen" der Classe onderwerpen zouden, werden zij tot leden aangenomen en Esaias Rebuffus werd bevestigd als predikant te Brielsch-Nieuwland. Die bevestiging zal nog in Febr. 1626 plaats hebben gehad. Den 12den Jan. 1626 werd door de Classe bepaald welke broeders in het vacante Nieuwland een predikbeurt zouden vervullen en de laatste vacaturebeurt moest aldaar op 1 Febr. worden waargenomen.

In de vergadering der Classe van 13 April 1627 werd door een

ouderling van Br. Nieuwland hulp van de Classe gevraagd ten einde van Gecommitteerde Raden „huys-huyr" voor den predikant der gemeente te verkrijgen. De Classe vond het „alsnoch niet geraden de Heeren Staten in desen uyt haeren name moeielijc te vallen", doch gaf aan die van het Nieuwland de vrijheid de „huys-huyr" te verzoeken „int particulier op haeren name".

Uit de Acta van 29 Juni 1627 blijkt dat Rebuffus zich met vertalen ophield. Men leest in die Acta: „Esaias Rebuffus heeft versocht, also hij een boek van Petro Molineo uit de Franse tael hadde overgeset, dattet de Classis geliefde last te geven, dat hetselve na ordre werde oversien, eert in den druck uytgegeven wort. Is geantwoort dat hijt de professoren van Leyden zoude behandigen om te visiteren".

Blijkens de Acta van 17 Juli 1630 was Rebuffus toen nog in leven. In de Acta van 9 Sept. 1630 leest men: „Pieter Simonsze ende Gerrit Arentse, ouderlingen der kercke int Nieuwelant, hebben versocht (also D. Rebuffus deser werelt overleden [1]) was) dat dese vergaderinge wilde ordre stellen om hare kercke des Sondaeghs voor den middach te bedienen, also sy verclaerden dat den staet harer kercken niet en conde lyden, maer soude gantsch ondienstich sijn, dat men aldaer simpelijcken op de namiddagen, off oock per vices somtijts voor ende somtijts na den middach soude predicken, hetwelcke haer, niettegenstaende de broeders weynich ende swack sijn, is ingewillight. Sijn oock de voors. ouderlingen vant Nieuwlandt vermaent alle vlijdt aen te wenden by den haren, dat metten eersten een woninghe voor den predicant, die comen sal, worde versocht ende bereydt, opdat E.d. Mo. Heeren Staten geen occasie en worde gegeven de huyshuir te weygeren; hetwelcke sy aengenomen hebben te sullen doen na vermeugen".

In 1631 werd beroepen Petrus Magerus [2]). Acta van 29 April 1631: „Sijn verschenen voor de Classe Gerrit Ariensse, Pieter Simonsze, ouderlingen, ende Heyndrick Jacobsze, diaken van de Gemeente int Brielsche Nieuwelandt, voordragende dat se eendrachtelijcken hebben beroepen tot haren ordinaris predicant

[1]) Volgens de Acta van 20 April 1632 liet hij eene weduwe na.

[2]) Na eene propositie te hebben gedaan, werd hij 16 Julij 1630 „preparatorie geëxamineerd", met het gevolg, dat hem na onderteekening van het formulier, „in het 21e art. Synodi Gorcom. gesteld", een akte uitgereikt werd, waarbij hem vergund werd „Publyque predicatiën te doen."

Peterum Magerum, Theologie Candidatum, doch sonder schriftelick deselve in te stellen, versouckende dat de Broeders des Classis haer voorgenomen saeck voltrecken. Ende also verstaen is, dat dese beroupinge onordentelick sonder aenroepinge van den naeme Gods is gedaen, in de tegenwoordicheyt ende met medestemminge der Wethouders etc. is daerover geoordeelt dat sulxs geen wettelicke beroupinge en is te achten ende dat se dienvolgende op een wettelicke wyse moet worden geresumeert; verclarende daerenboven dat se tegen den persoon Mageri int minste niet en hebben ende syne wettelicke bevorderinge aldaer gaerne sagen. Ende om de resumtie te dirigeren, sijn gedeputeert Cornelis Simonsze ende P. Montanus".

Den 8sten Juli 1631 rapporteerde Montanus dat „de Gemeente Christi uit Nieuwelandt hare beroupinge, dewelcke om merckeliche misslagen crachteloos verclaert was, geresumeert" had en dat die eenstemmelijck met goede orde gedaen was op D. Petrus Magerus." Deze deed daarop een propositie uit 1 Cor. 3: 11 12, welke „den broederen dermate heeft bevallen" dat het „examen peremptorium" des voor- en des namiddags plaats. Joan de Court ondetzocht Magerus „in de gronden des Christel. geloofs" met het gevolg dat hij bekwaam werd geoordeeld „om de kercke vant Nieuwelandt als predicant bij te wonen". Zijne bevestiging zou geschieden door Marlinus. Na onderteekening van „de formulieren van eenicheyt en de Classicale ordonnantiën" werd Magerus tot een lit des Classis erkent ende aengenomen (Acta van 8 Juli 1631). In de vergadering van 25 Aug. 1631 was Magerus als predikant van Nieuwland present.

In 1642 werd Petrus Magerus benoemd tot rector van de Latijnsche school te Brielle. Hij aanvaardde die betrekking, maar bleef predikant van Br. Nieuwland. Men zie over den man De Navorscher, 1894, blz. 141, en het Algemeen Ned. Familieblad, jaargang XI, blz. 7.

Dirksland.

Jan Simonsze van den Berge had te klagen over de „Rederijkers". Acta van 13 April 1627: „Jan Symonsz. heeft volgens syne credentie versocht, alsoo door de rederykers groote godloosheyt, ongeschictheyt ende lasteringe van den naem des Heeren in zijn plaetse werd gepleegt, of de Classis niet eenich middel soude we-

ten aen te wysen, door hetwelcke hetselfde geweert soude mogen werden; hetwelcke mede is versocht geworden van D. de Court, predicant tot Goederede, ende Jan Swardam, ouderling tot Oudorp. Is geresolveert dat een yder broeder, hierover dolerende, sal arbeyde om eenige documenten van de onhebbelijcheden, in haere plaetse gepleegt, te becomen ende deselfde ad Deputatos Synodi oversenden, ten eynde deselfde het weeren van dien by de E. Heeren Staten bevorderen. Acta van 29 Juni 1627: „Verstaen sijnde dat in Dirxland ende te Goederede de Rhetorikers lasterlyke speelen op den tweeden Pinxterdag lestleden hadden gespeelt, is de predicanten dier plaetsen belast hetselve den Gedep. des Synodi bekent te maken, opdat se sulx onder andere groove sonden, die te weren staen, de H. Staten souden remonstreren.

In de vergadering van 16 Juli 1619 was Jan Simonsze nog present, maar kort daarna den 26sten Sept. 1626 stierf hij.

Hij overleed als weduwnaar, kinderen achterlatende. De Acta van 15 Oct. 1629, waaruit zulks blijkt, bevatten ook het volgende:

„Is van wegen der kercke van Diericxlandt verschenen de eersaeme Willem Cornelisze Nieuwenhoven, ouderling, versoeckende dat deselve vacerende kercke bij provisie versorght wierde voor den winter met een proponent, alsoo sy vreesen dat deur de swackheyt der Broederen in het eylant aldaer de kercke in den winter niet wel soude meugen werden bedient. Is daerover goedtgevonden, opdat sulcx niet en geschiede, dat tot verlichtinge der predicanten in Flacquee sal toegevoeght worden den soon D. Jacobi Floriani, om hare plaetsen (dewyle eenige der predicanten de vacerende kercke bedienen) te bewaren, ofte by occasie de vacerende plaetse somwijlen oock selffs te versorgen". De genoemde zoon van Florianus, Johannes genaamd, beviel aan de gemeente en hij werd beroepen, maar zonder vrucht. Den 29sten Jan. 1630 was te Dirksland op verzoek van den kerkeraad dier gemeente eene classicale bijeenkomst, bijgewoond door 7 predikanten, en in de Acta dier vergadering leest men: „Na d' aenroeping van den naam des Heeren heeft Willem Cornelisze Nieuwenhoven, ouderling, uyt laste des geheelen kerckenraedts, oude ende nieuwe, openinge gedaen van de oorsake der byeencoemste, die hy seyde te syn, om met de Gedeputeerden des Classis nevens de naestgesetene predicanten te adviseren over de be-

roupinge van een ordinair predicant in hare gemeente. Ende nadat de vergaderinge goedtgevonden hadde haer hierin te hooren, so heeft Nieuwenhoven de vergaderinge voorgestelt, dat, nu verscheydene personen in hare kercke gehoort syn ende de gantsche gemeente het beste genougen hadden genomen in de gaven Joannis Floriani, ende dat se daerom, de oude ende nieuwe kerckeraedt geconvoceerd hebbende, eenstemmelijck waren geresolveert denselven persoon tot haren ordinairen kerckendienaer te beroupen, versouckende van hare handelinge in desen de toestemminge ende hulpe der Vergaderinge. De Broeders, in des Heeren vreese gelet hebbende op dese hare voorstellinge ende haer versouck, bevinden dat de kerckeraedt niet en versouct de advyzen der Vergaderinge over een beroupinge, die gedaen soude werden (gelyck sy wel hadden gemeent), maar approbatie over eene beroupinge, die genouchsaem bij haer gedaen was, ende oordeelen (alles ter materie dienende rypelyck overleydt hebbende) dat de tegenwoordige Vergaderinge niet machtich is die gedaene beroupinge te approberen, nadien de approbatie van alle beroupingen bij de volle Classe bestaet, ende niet bij het minste gedeelte, ten ware daertoe specialicken geautoriseert, ende dat daerom haere begeerte tot de volgende ordinaire Vergaderinge moeste uytgesteld werden. Dit den Kerckenraedt voorgehouden synde, seyde verwonderd te syn dat deze Vergaderinge over sulck een sake soo lange hadde gebesoigneert, daer doch (na haere meeninge) so weynich swaricheyt in was ; dat een van de Gedeputeerden des Classis haer van zelfs deur een missive hadden aengeporret om dese beroupinge op sulcken voet te doen, daertoe verscheyden redenen gebruyckende. Doch nademael geen redenen bij den Kerckenraedt voortgebracht werden, die de Vergaderinge conden tot veranderinge bewegen, so is se by hare resolutie, met groote voorsichticheyt genomen, gebleven, ende heeft den Kerckenraet helofte en toesegghinge gedaen van alle meugelijcke hulpe ende bystant".

De Classe wenschte Van Panteghem [1]) beroepen te zien en op hem werd ten slotte 't beroep uitgebracht. Acta van 9 April 1630 [2]) „Syn na desen ingestaen W. Nieuwenhoven ende Adri-

[1]) In 1629 verzocht Van Panteghem aan de Classe „voor gerecommandeert aengenomen te worden." Hem werd geantwoord, dat aan zijn verzoek zou worden voldaan, wanneer hij „onder de Classe" kwam wonen (Acta van 24 April 1629).

[2]) In de Acta van 29 Jan. 1630 staat: D. Asarias Peutevinck, voorstellende

aan Wittese, ouderlingen der Gemeente Christi tot Diericxlandt, betuygende bij missive van credentie hoe dat deselvige van wege het collegie des Kerckenraets totten Classem waren afgesonden, om deselvige te notificeren procedure van denominatie tot navolgende beroupinge, tot d' welcke sy met ordentlycke communicatie ende approbatie der Ed. heeren ende achtbaren Magistraten der voors. plaetse, op D. Joannem Merlinum, bediecaer des Goddel. Woordts in den Oudenhoorn, D. Nicolaum van Duyn ende D. Joannem Panthegem, S. S. Theol. Candidatos tot Rotterdam ende Leyden, waren gecomen: versouckende dierhalven, so wanneer eenige van deselvige na ordre beroupinge soude geformeert wesen, deselvige haer mochte geaccordeert worden".

„Dit met rype deliberatie van den Classe overwogen, verclaert: so veel vooreerst D. Merlinum belangt, also hy is in actuelen dienst ende in een minder plaatse ende dierhalven notoir is, dat hy beroupelijcken is voor hare kercke, den Classi tevergeefs voorgestelt, ofte tot vorder procedure ontydelyck versocht. Doch so wanneer beroupinge op hem sal sijn gedaen, sal doen 't gene tot de meeste stichtinge sal behooren. D. Nicolaus Duyn, also den Classi deur alsulcke requisitae niet en is voldaen ende alsnoch niet en wordt voldaen, dewelcke nochtans belangende syn persoon over dese sake moeste voorgaen; can alsnoch niet beroupelyck geoordeelt werden. Wat eyndelick D. Pantegem is aengaende, verclaert na voorgaende handelinge over syne aanbiedinge ende versouck, in de Classe ordinaria tot Heenvliet gevallen, [1]) op het sien van syne attestatiën ende hooren syner gaven beroupelijck voor hare kercke te wesen."

„Acta ejusdem Classis, na den middagh. De gedeputeerde Broeders des Kerckenraedts in Dierixlant zijn over de voorgaende resolütie des Classis belangende D. van Duyn ten anderen male verschenen, versouckende, so wanneer Van Duyn sodanige dingen, dewelcke by ordre gerequireert worden, den Classi sal hebben gepresteert, beneffens Pantegem tot navolgende beroupinge

---

wel off qualick gedaen te hebben, op syne beurte D. Perio het predicken in Dierixlant belettende? is geantwoordt, de regulen ende ordre, van de Classe gestatueert, hierin behouden te hebben."

[1]) In de Acta der bedoelde Vergadering staat: „D. Pantegem, studiosus, heeft wederom de novo hemselven in den Classe vervoeght, versoeckende als voren in desen Classe geadvanceert te werden, also nu een plaetse in deselve is vaceerende; is hem toegeseyt de Hulpe der Broederen tot syn advancemt, na de vorderinge D. Floriani sone totten kerckendienst."

met de eerste gelegentheyt voor hare Gemeente soude predicken, ende ingevalle de beroupinge op een van haer beyden quaeme te vallen, dat het oock den Classi soude gelieven tot de examinatie, daertoe noodich ende gewoonlijck, ordre te constitueren. Op welck versouck goedtgevonden is, voor end' aleer haer 't selvige soude ingewillight worden, tot de Gemeente ende den Ed. Heer [1]) mitsgaders de Magistraet in Dierixlandt af te senden D. Henricum Nolthenium ende Joan de Court, om met alle gevoeglijcke redenen van inductie deselvige tot de beroupinge op Panthegem te disponeeren ende van alle concepten op Van Duyn te diverteren. Dese voornoemde Broeders, nadat se haer uyterste devoir hadden aangewendt, verclaerden geenszins het ooghmerck van hare besendinge te connen becomen; maar dat die van Dierixlandt blijven bij het versouck, iteratyvelick over D. van Duynen den Classi voorgesteld. Heeft also eyndelyk de Vergaderinge, om in desen haar te ontmoeten, geresolveert, dat D. van Duyn tot vervullinge van tgene tot dese saecke gebreeckt metten aldereersten in syne gaven ende attestatiën tot Spyckenisse voor de naestgesetene sal geproeft worden ende also beneffens Pantegem voor die van Dierixlandt predicken [2]). Acta van 16 Juli 1630: „De getuygenissen ende beroepingen van die van Dirxlandt op. Joan Pantegem gedaen, sijn opgelesen, ende alsoo in de beroepinge een clausule was geïnsereert aengaende het jus patronatus, is goedtgevonden die niet anders te approberen dan met eene verclaringe van de meeninge des Classis daarbij te voegen, namelick dese: De Classe van Voorne ende Putten approbeert de beroepinge, op den persoon van J. van Pantegem gedaan, onder die verclaringe dat se belangende het recht des Ambachtsheer in desen hem alleen sodanige approbatie acht toe te comen, gelijck van hem onderaen is gestelt, ende niet dat hierdeur toegestaen worde de clausule aengaende het jus patronatus, in de beroepinge selve gestelt ende van syne Ed. verandert na den onderteykeningen des Kerckenraedts, uytdoende van de woorden *als die seght* het woordt *seght*".

[1]) In de Acta van Oct. 1624 staat: „De schoolmeester van Dierixlandt, ver soeckende syn approbatie om in den schooldienst aldaer bevestight te worden, en heeft daertoe niet connen geraken, voor ende aleer den heer van Osmael daerin ten vollen sal hebben geconsenteert".

[2]) Nadat van Duyn eene propositie gedaan en zijne testimonia getoond had, werd hij in de Classe „beroepelick gesteld" en liet hij in Dirksland zijne gaven hooren.

Johannes van Panteghem (aldus schreef hij zelf zijn naam) deed daarop eene propositie over Math. 5 : 13 en werd vervolgens geëxamineerd „eenen ruymen tijdt in de gronden des Christel. geloofs". Hij werd „bequaem geacht" en tot een lid der Classe aangenomen, waarna bepaald werd dat hij te Dirksland bevestigd zou worden door Ds. J. Ridderus.

Hij stierf als predikant van Dirksland. Uit de Acta van 10 April 1641 blijkt, dat de gemeente toen vacant was. Den 5den Dec. 1640 was de predikant nog in leven. Zijn opvolger was volgens de Acta van 15 Oct. 1641 Lambertus Schapenberg, predikant te Nieuwenhoorn. Zie op Nieuwenhoorn.

Geervliet.

In 1624 werd het tijd voor N. Tijckmaker om emeritus te worden. Acta van 16 April 1624: „D. Asarias als deputatus Classis heeft verhaelt de visitatie, gedaen in de kercke tot Geervliet, hoe dat sy onder anderen hadden bemerckt de cleijne stemme ende uytsprake D. Tijckmaker in syne predicatiën, sodat daerdeur seer weijnich gehoor des volcx aldaer gespeurt wordt; waerop de Broeders eendrachtelick lettende, hebben goedtgevonden te arbeyden by de Staten van Hollandt om continuatie des vollen tractements onses Broeders Tijckmakers voor sijn leven, deselvige overmidts synen hoogen ouderdom den dienst verlatende, ende dat sulcx vercregen sijnde, men soude procederen tot beroepinge eenes anderen predicants in de kercke van Geervliet.

Doch D. Tijckmakerus, daerop gehoort synde, is besloten de geheele saecke totter naesten Classem te refereren".

In de gewone vergadering, gehouden op den 4den Juni 1624, kwam een brief in van Tijckmaker waarin hij verzocht „recommandatie van den Broederen des Classis aen sijne Princ. Exell., om daermede ter bequaemer gelegentheyt aen de Ed. Mo. Heeren Staten te remonstreren, om daerdeur te meugen becomen sijn tractement, also hy van wegen syne hoogen ouderdom ende by blyvende swackheijt sijner dienst niet langer en con betreden".

Natuurlijk werd zijn verzoek „ingewillight". Maar voordat de Staten een besluit genomen hadden omtrent zijn pensioen, stierf de man. In de Acta van 14 Oct. 1624 staat. „Nopende de questie tusschen de nagelatene weduwe ende kinderen van Nicolaus Tijckmakers is verstaen, dat van 't gene den Classis sal comen te

verwerven by de Heeren Staten, de weduwe by ordonnantie des Classis eene vereeringe sal werden toegeleyt."

De Ruwaard van Putten maakte geen haast, toen er in de predikantsvacature moest worden voorzien.

Acta van 4 Sept. 1624. „Om te bevorderen de besorghinge der kercke van Geervliet, is goedtgevonden den E. Ruwaardt van Putten te besenden ende syne E. aen te manen hoe noodigh het beroup is van een predicant aldaer, by hem versouckende dat deur zyne absentie. den voortgang derselver niet en meuge langer vertrocken worden. Waertoe gedeputeert is D. Volcerus, die noch een van de Broederen des Classis, die best vaceren can, mach medenemen". Acta van 14 Oct. 1624. „De Broeders, welcke op den 4den Septembris gelastet waren, om te spreken metten Ruard van Putten, comende tot Geervliet, en hebben sijn E. aldaer niet gevonden. Sij is hem daerom nagevolght in Den Briel ende hebben syne E. voorgedragen de nootwendicheyt van de kercke tot Geervliet metten eersten te versorgen, waerop hy tot antwoordt hadde gegeven, dat den tijdt voor de handt te cort viel ende nu verscheydene personen van huys waren, ende oversulcx in instanti.niet en conde daerop gedisponeert werden ; dat hy binnen een dagh 5 off 6 van synentwegen daerop soude ordre stellen. Omme nochtans de beroupinge te bespoeyen, is by de Vergaderinge goedtgevonden, dat Jacobus Florianus, David Thomasze hen eerstdaeghs binnen Geervliet sullen vervougen ende den heer Ruwaerdt te verstaen geven d'oorzake haerer coemste te sijn, dat se den kerckenraedt sullen vermaenen om, naer aenroepinge van Godes heijl. naeme, tot verkiesinge te treden van soodanigen persoon, als sij voor haere kercke meest stichtelick sullen achten, ende dan syne E. voordragen, ten eynde 'tselve bij syne Ed. ende Magistraet meugen geapprobeert ende volgens de kercke toetoegevoeght worden.".

Den 28sten Oct. 1624 werden op verzoek van den kerkeraad, die „assistentie van eenige Broederen des Classis" had gevraagd „om de verkiesinge ende beroepinge van een predicant te voltrecken", 3 broeders daartoe gecommitteerd en „opt goetvindinden" van deze broeders werd door die van Geervliet gehoord Anthonis Adriaensze, pred. te O. Tonge.

De gaven van dien leeraar stonden hun wel aan, maar de Kerkeraad zijner Gemeente was niet gezind hem te ontslaan. Aan

de Broeders der Classe vroegen zij nu of zij het er bij „souden laten berusten", ja dan neen, en zij voegden er bij, „indient goedtgevonden" werd „de zake te laten blijven, dat alsdan de kercke ende Magistaet eens waren om eenen anderen te beroepen, namelick D. Joannem Florkenium".

Door de 6 Jan. 1625 vergaderde broeders der Classe werd goedgevonden „dat men de zake van d'Oude Tonge soude laten blijven ende die van Geervliet aen te seggen, indien sy te saemen eens waren om eenen predicant te beroepen, dat se de beroepinge over 8 dagen souden inbrengen". Den 13den Jan. 1625 werd aan de te Brielle vergaderde broeders door eenige gedeputeerden uit Geervliet (waaronder Cornelis Jansze secretarius) aengedient dat „uyt den naem ende last haerer kercke met toestemminge haerer Magistraet" beroepen was „Joannes Fleurkens", pred. te Oudenhoorn. Ofschoon de kerkeraad dier gemeente den man liever had willen behouden, werd hij toch bewogen hem af te staan aan Geervliet en de Classe vond goed dat Floerkenius naar Geervliet zou gaan (zie op Oudenhoorn). „Alsoo die van Geervliet (ignorantie pretenderende) haer beroep niet en hadden by geschrifte gestelt, is hun belast hetselvige metten eersten te doen in amplissima forma ende Florkenio te behandigen".

Er werd op verzoek van die van Oudenhoorn bepaald, dat Floerkeenius niet zou heengaan, voordat hunne gemeente weer een predikant had, maar op aandringen van die van Geervliet werd die bepaling niet gehandhaafd. Den 17den Febr. 1625 werd in eene buitengewone vergadering goedgevonden, dat de eerste voorstelling van Floerkeenius te Geervliet plaats zou hebben „op Sondagh toekomende" en 14 dagen daarna de bevestiging door David Thomasze.

't Laatst vond ik Floerkeenius vermeld in de Acta van 26 Sept. 1645, waar hij onder de absenten genoemd wordt. Hij stierf vóór den 10den April 1646. In de Acta van dien dag leest men: „Den kerckenraed van Geervliet heeft ingebracht een schriftelicke beroepinghe, gedaen op Jobus Steenwijck S. S. Theol. candidatus, met approbatie van den Ruwaert ende Magistraet aldaer".

't Beroep werd geapprobeert, toen de vereischte stukken waren overgeleverd; Steenwijck onderging, na eene propositie te hebben gedaan, den 26sten Juni 1646 het examen peremptorium met goed gevolg, waarop hij tot een lid der Classe werd aangenomen. In

1646 werd dus de vacature te Geervliet vervuld door de bevestiging van Jobus van Steenwijk; dus schreef hij zelf zijn naam.

Goedereede.

In 1627 werd te Goedereede bevonden, dat de baljuw Jan de Leu en de Burgemeester Cornelis van Dam zich onthielden van het „gebruyck des avontmaels sonder reden van haer achterblijven te willen geven", terwijl de secretaris Buys bovendien slechts 2 of 3 maal 's jaars ter kerke kwam en den kerkeraad, die hem vermaande, met spotredenen bejegende". De Classe zond hare gedeputeerden om den twee eerstgenoemden te zeggen dat men, zoo zij op die wijs voortgingen, „kerckelicken tegen haer procederen" zou, en den secretaris te vermanen, „den toorne Gods over syne sonde voor te houden", en aan te zeggen dat men „met verswygen sijns naems syne sonden de Gemeente opentijck bekend maecken" zou, en bij onboetvaardigheid „volgens de ordre der kercken" tegen hem „procederen" zou (Acta van 19 Oct. 1627). De baljuw en de burgemeester deden „de kercke satisfactie" en beterden zich [1]), de secretaris beloofde wel beterschap, maar toonde se niet; daar hij „gelijck men meende, stondt op het vertrecken" [2]), vond de Classe goed „de sake daarby te laten berusten".

In 1631 „stelde" J. de Court aan de Classe „voor", dat „de kercke tot Goedereede in werckelijck peryckel was van heel te vervallen, ingevalle niet bij tijdts de hant daeraen gehouden" werd en „merckelicken costen gedaen". Aan het verzoek, uit naam van den Kerkeraad en den Magistraat gedaan, dat de Classe eenigen deputeeren zou om „neffens haer eenig subsidie te versoecken by de Staten van Hollant tot reparatie van deselve kercke, also

---

[1]) Dit is niet genotuleerd van Abraham van Dalen (ook van Dalem genoemd), die in 1629 te Goederoden werd aangenomen tot schoolmeester. In Jan. 1630 werd bij de Classe geklaagd over „het scandaleus comportement" van dien meester. Hij maakte zich schuldig aan „dronckenschap" en „onmatich taback suygen". Voorts liet hij „in dronckene geselschappen een veeltje off clopscheentje halen, bewegende de dronckaerts tot vuyle dansseryen, versouckende mede dat sijn veeltje mochte geroert worden, na de wyse der onbeschaemde landtloopers"; hij schold „den predicant en den geheelen kerckeraedt voor schrobbers ende schaepwachters"; hij speelde „ronts om de kercke van 't Outdorp by nachte den clapperman, roupende thien heyt de clock thiene, twelck groote verwarringe veroorsaecte"; ook sprak hij „seer lasterlijck van des Heeren Avontmael, hetselve vergelijckende bij de dronckene byeencomsten der goddeloosen etc."

[2]) In de Acta van 6 July 1632 is sprake van Leonard Davids de Sutter, ouderling en secretaris te Goedereede.

se self geen macht of middelen tot sulcx" hadden, werd door de Classe den 25sten Aug. 1631 voldaan.

In 1638 verzocht de Kerkeraad van Goedereede, „also haer predicant met verscheyden calumniën van Witte Cornelisze, litmaet in Dirxlant, beswaert wiert", dat de Classe deze zaak ter hand zou nemen. Zij zocht te vergeefs eene verzoening te bewerken en moest vernemen dat Witte Cornelisze „de saecke hadde gebracht voor de politiqe vierschare". (Acta van 13 April, 27 Juli en 19 Oct. 1638).

Den 23sten Juli 1647 verzocht J. de Court de hulp der Classe om wegens de „wrackheyt sijns lichaems" zijn emeritaat te verkrijgen. De Broeders voldeden aan zijn verzoek en den 24sten Sept. 1647 was de man „van sijn dienst gelicentiëert". Hij nam toen afscheid van de Broeders, met wie hij 29 jaren verkeerd had.

Op den laatstgenoemden dag werd toegestaan door de Classe dat J. de Court zou worden opgevolgd door zijn zoon Esaïus, predikant te Nieuw-Helvoet. Zie op Nieuw-Helvoet. Aan den vader [1]) werd de bevestiging door de Classe opgedragen.

Heenvliet.

De predikant dezer gemeente Cornelis Simonsz, volgens de Acta van 25 April 1623 gehuwd, in een enkele Acta genoemd Cornelis Simonsze Oom (Acta van 21 Juli 1638 en 3 Oct. 1640). In de vergadering van 10 April 1646 vertoonden afgevaardigden van Heenvliet, een diaken en de secretaris Corn. Kuchlinus, aan de Classe eene apostille van Gecommitteerde Raden, „inhoudende de dimissie van Cornelis Simonssen Oom, haeren predicant". Volgens de Acta van 26 Juni 1646 werd in zijne plaats beroepen Henricus Weimans te Hellevoetsluis. De beroepene wilde zich niet verklaren voordat de Classe 't beroep had goedgekeurd. Zij deed dit met deze woorden: „De Classis van Voorn en Putten, gesien en rypelick de beroepinge hebbende geëxamineert, alhoewel sich daerin openbaren (tot haer groot leetwesen) verscheyden onordentlickheden, strydich met de goede gebruyckliche ordre ende verduysterende het recht, dat de kercke Gods is aencomende, heeft evenwel ongeerne niet anders connende (ten opsichte van

[1]) **Een dochter van hem was de weduwe, die Ds. Radeus, in leven predikant te Ouddorp, naliet. (Acta van 11 Oct. 1639 en 16 Oct. 1641). Over zijn zoon Johannes zie men op Oudenhoorn. In de Acta van 24 Sept. 1657 is sprake van zijn huisvrouw.**

seeckere acte van transport, by hare Ed. Gr. Mog. den Ed. Heere van Heenvliet vergunt, soo de classis op seeckerheyt bericht werdt, waerin syne Ed. gegeven werdt macht om nevens de wet en kerckenraet een predicant te beroepen) deselve beroepinge approbeert en vindt goet dat den beroepen predicant, onse waerde broeder, dese beroepinge in des Heeren vrese volge". Ds. Weimans vond zich na het geven van dese approbatie nog bezwaard om 't beroep aan te nemen, maar ging er toe over, nadat de Classe verklaard had dat hij met een „goet gemoet" 't beroep zou kunnen aannemen, ja dat hij „de kercke van Heenvliet behoorde te volgen". Op den 1sten Zondag na den 26sten Juni 1656 had de eerste proclamatie van 't beroep plaats en 14 dagen later de bevestiging van Weimans te Heenvliet door Ds. Van Son.

Hekelingen.

Petrus Steyaert verzocht in 1626 aan de Classe dat zijn zoon Petrus, „wonende int Collegio tot Leyden „praeperatorie" geëxamineerd mocht worden. 't Verzoek werd toegestaan met de voorwaarde dat hij vertoonen moest „testimonium ecclesiasticum academicum ende bewijs, dat hij in lingua Hebraica et Graeca redelicker wyse geproficieert" had „na de Resolutie des Synodi Woerdanae a° 1625 art. 41". (Acta van 1 Juli en 20 Oct. 1626). Dat de zoon werd geëxamineerd, vermeldden de Acta niet.

In 1628 werd P. Steyaert naar Nieuw-Helvoet beroepen (zie op N. Helvoet). Door een diaken der kerk, meester Cornelis van Royen, en den „stedehouder Jan Maertsse" werd aan de Classe verzocht het beroep niet te approbeeren „ten eynde sy haren getrouwen herder mochten behouden". Door de Classe werden zij gewezen op de „wettelickheyt der beroupinge" en aan het verzoek om „tot de dimissie te consenteren" voldeden zij, na de belofte ontvangen te hebben dat de Classe hen helpen zou om „een ander vroom ende getrouw predicant" te bekomen. De „stedehouder" vroeg „datter eenige nomine Classis genomineert" zouden worden „om den E. H. Ruwaert van Putten totte dimissie voors. te versoucken". De Classe willigde dit verzoek „so verre in", dat de „Ruwaert tot dien eynde aengesproken" zou worden „niet als Ruwaert, maer als Schout van Hekelingen", en zij nomineerde eenige Broeders om „syne E. de kerckenordre

mitsgaders oock het gebruyck, altijt geobserveert in den Classe", voor te houden.

Den 15den Jan. 1629 kwam er te Brielle eene deputatie uit Hekelingen, „inbrenghende eene beroupinge op den persoon Domini Asariae Justini, predicant in Rocangie". Het beroep werd geapprobeerd en Azarias Justini Peudovin kwam van Rockanje te Hekelingen. Zie op Rokanje.

In de vergadering van 18 Jan. 1639 verscheen eene deputatie uit Voorschoten „presenteerende seeckere beroepinge op den persoon van D. Asaria Peudovin". Bij de stukken, die ingeleverd werden, was een „acte van dimissie", door „syne kercke" aan Peudovin gegeven, maar van de Classe van Leiden ontbrak eene „scriftelijcke approbatie" van het beroep. Ziende „op de volkomene genegentheyt" van Asarias om naar Voorschoten te gaan, stapte de Classe over dat bezwaar heen en zij gaf hem den 3den Mei 1639 zijn ontslag.

Die van Hekelingen verzochten den 18den Jan. 1639 „dat tegen de naeste classe haer kercke met een ander predicant mochte versorcht werden ende dat tot dien eynde eenige proponenten haer mochten aangewesen werden om te hooren". De vergadering verstond „dat haer versoeck niet gants afgeslagen" kon worden, doch dat zij „ten overstaen van D. Asaria ende de naestgesetene broeders haer naer ordere gedragen" moesten.

In de vergadering van 3 Mei 1639 werd eene door „den gerechte" van Hekelingen geapprobeerde beroeping overgeleverd, gedaen op den persoon van Jacobus van Riele. Als student deed deze Jacobus eene propositie voor de Broeders der Classe, waarna hij „preparatorie" geëxamineerd werd. De uitslag is aldus genotuleerd in de Acta van 30 Juni 1637: „ de candidatus heeft hem alsoo gequeten dat deselve tot de publique predicatiën is toegelaten met dese limitatie dat geene van hem sullen worden gedaen dan die alvoorens privatim van den broederen in den Briele nevens naburige predicanten sullen sijn gehoort. Sal oock subject sijn in de Classicale vergadering te proponeren, hem door preside 14 dagen te vooren een text gegeven sijnde. Ende naedat hij hadde onderteijckend de Acta Synodi Gorcomiënsis, sprekende van den proponenten, die daer preparatorie worden geëxamineerd, is hem toegewenst den segen des Heeren".

't Beroep, door die van Hekelingen op Van Riele uitgebracht,

werd terstond door de Classe geapprobeerd. Den 28sten Juni 1639 onderging hij met goed gevolg, na een propositie te hebben gedaan, het examen peremptorium. Aan Courtenius werd opgedragen hem te Hekelingen te bevestigen.

Tot misnoegen van die van Hekelingen zocht de kerkeraad van Oostvoorne in 1640, van Riele voor zijn gemeente te verkrijgen en eerst na weigering gingen zij er toe over van Riele te ontslaan. Zie op Oostvoorne.

Den 2den Oct. 1640 vertoonde de kerkeraad van Hekelingen aan de Classe „hare beroepinge gedaen op den persoon van D. Adrianus Nautius, als oock de approbatie van de A. Magistraet".

„De Classis heeft haer deselve wel laeten gevallen" en 4 Dec. 1640 deed Nautius eene propositie en onderging hij met goed gevolg het „examen peremptorium" [1]. Na afloop werd bepaald dat hij door een broeder uit Putten bevestigd zou worden. Zelf schreef hij zijn naam Adrianus Nautius.

Helvoetsluis.

De combinatie dezer gemeente met Nieuw-Helvoet werd in 1624 bestendigd. Op verzoek van „de Magistraet ende lidtmaten van Hellevoetsluys" werd door de Classe één harer leden gecommitteerd om „met eenige uyt den Gerechte van Hellevoetsluys te versoecken continuatie van het tractement over de combinatie derselver plaetse met Hellevoete" (Acta van 16 April [2]) en 21 Aug. 1624 [3]), welk tractement door de Staten voor één jaar toegestaan was. In 1626 was er te Helvoetsluis een schoolmeester en de Classe deed het hare om den man eenig tractement te bezorgen. Acta van 21 April 1626: „Petrus l'Empereur heeft voorgestelt dat (als op Hellevoetsluys nu een schoolmeester is wonende ende sy aldaer niet wel machtich sijn om hem een ge-

[1]) Den 28sten Juni 1639 werd hij „preperatorie geëxamineert".

[2]) Volgens deze Acta verzocht Jacobus Scarpenzelius, student, „voor de Broeders eene propositie te doen ende preparatorie geëxamineerd te worden. Hem werd opgelegd eerst de vereischte attestatie in te dienen. Dat hij geëxamineerd werd, vermelden de Acta niet. — In Juli 1630 werd door de Classe bepaald, dat wie voortaan „preparatorie" geëxamineerd wiide worden, „drie ponden grooten Vlaems moest geven".

[3]) In deze Acta leest men, dat den Broederen die naar de Synodale Vergadering zouden gaan, o. a. in last werd gegeven „voor te stellen wat ordre daer te stellen zy op het drincken van de ongesonde santeen, wanneer lidmaten der kercken, ouderlingen, ja predicanten int selve geselschap syn ende hoe hetselve, mitsgaders alle andere middelen, waerdeur de menschen geperst worden tot dronckenschap, soude connen geweert worden".

nouchsaem tractement toe te voegen) de E. Vergaderinge soude gelieven haer te assisteren, om mede voor die schoolmeester te versoucken by de Vroedtschappe in den Briel de 8 ponden Vlaems, allen schoolmeesteren van Voorne toegevought: welck versouck is ingewillight, ende sal het versouck geschieden bij de Gedeputeerde van de Magistraet van Hellevoetsluys met de predicanten van den Briell, die dese saecke int particulier aan de leden van den Vroedschappe van den Briel, favorabelick sullen soucken te recommanderen".

De pogingen, in 1639 aangewend om aan Hellevoetsluis een eigen leeraar te bezorgen, werden met den gewenschten uitslag bekroond. Acta van 28 Juni 1639: „Belangende de combinatiën in den 40 artic. laest gehouden tot Delft, is noodich geacht aan de E. Synodum bekent te maecken in onse Classe Hellevoetsluys ende Bommel, opdat die beyde plaetsen oock met een leeraer mochten versien werden", Acta van 11 Oct. 1639: „Aengaende Hellevoetsluys is geadviseert dat de gedeputeerden van dese zyde naer correspondentie met D. Steyart haer sullen conjungeren met de gedeputeerden des Synodi ende met eenige lidtmaten van de voors. plaetse ende dat se haer t' samentelyck sullen adresseren aen de Ed. Heeren der Gecommitteerde Raden, om bij dezelve te versoecken een predicant voor de voors. plaetse. Acta van 17 April 1640: „Deputati Classis hebben de Vergaderinghe gheëxhibeert het appoinctement van de Gr. Mo. Heeren Staten, waermede haere Gr. Mo. accorderen een ordinair predicant voor de plaetse ende de Gemeynte tot Hellevoetsluys".

Helvoetsluis werd sedert beschouwd als eene vacante gemeente en „telckens om de 14 daghen voor den middagh bedient by de Broederen uyt Voorne;" maar weldra werd aan de Classe gevraagd, dat zij zou „procederen tot beroep van een predicant". Acta van 26 Juni 1640: „In de vergadering zijn verschenen Emert Mattijsse van Stralen ende Abraham de Court, beyde ledematen tot Hellevoetsluys, versoeckende uyt name van alle hare medeledematen ter selver plaetse, dat de Classis gelieve te procederen tot een beroep van een predicant ende herder in hare plaetse tot Hellevoetsluys. Is haer op dat versoeck gevraecht, of sy nu al eenich persoon wisten aen te wysen, tot welcken haere sinnelickheyd soude mogen strecken. Hebben,

weder instaende, geantwoort, dat haere sinnelickheyt wel strecken souden tot iemant van dese twe persoonen, te weten Magerus ende J. de Court, respective predicanteu uit Brielsche Nieulant ende Oudenhoorn, versoeckende ernstelick dat de vergaderinge gelieve haer tot een goede uytkomste van hare saecke te helpen. Is geresolveert dat de gedeputeerde aan dees syde de genomineerde personen sonderen [soude] metten eersten ende dan procederen tot instelling van een beroep uyt name der Classis ende alles voorts uytwercken wat tot dier beroepinge ende demissie des beroepenen persoons vereyscht soude mogen werden". Uit volgende Acta blijkt, dat niet één van de genomineerden, maar een ander te Hellevoetsluis werd beroepen. Acta van 2 Oct. 1640: „De ledematen van Helvoetsluys, met contentement gehoort hebbende de gaven van D. Henricus Weymans, hebben vrundelijck ende ernstelijck versocht, dat de E. Classis believe haer den voorm. persoon tot haren ordinairen predicant toe te voegen. Is goetgevonden dat D. Weymans eerst coram Classe sal gehoort werden ende naer bevint van syne gaven op haer versoeck te letten". Acta van 3 Oct. 1640:

„De vergaderinge, met goet contentement gehoort hebbende de gaven van D. Weymans, heeft eenparichlyck, vervangende de ledematen van Helvoetsluys, denselven tot haren ordinaren predikant beroepen en den tijd van 't examen gestelt". Den 4den Dec. 1640 had, nadat Henricus Weimans [1] eene propositie gedaan had, het „examen peremptorium" plaats ten overstaan van de gedeputeerden van de Synode. „In 't lange ende brede" werd hij „ondersocht in de hooftarticulen", tot contentement der broeders, waarop hij na onderteekening van de „confessie, catech. en de canones" alsmede van „d'ordre des Classis" werd aangenomen tot een lid van de Classe. Er werd nog bepaald dat hij bevestigd zou worden te Helvoetsluis door Ds. Steyaert „of bij weygeringe en de andersints door Schapenbergium, op Jaersdagh" In de Acta van 10 April 1641 leest men: „Volgens de resolutie des Classis laetstgehouden sijn van de gedeput. des Classis gestelt in Helvoetsluys tot onderlingen Jac. Cruysweck en Jacob Reyersze ende tot diaconen Jan Cornelisze van der Bel en Abrah. de Court". Den 30sten April 1641 werd besloten „tractement voor den voorsanger

[1]). Aldus schreef hij zelf zijn naam. In de vergadering van 1 Oct. 1640 werd hij door de Classe op zijn verzoek „aengenomen voor gerecommandeert"

en voorleser in Helvoetsluys te verzoeken [1] en later deed men pogingen ter bekoming van een pastorie. Acta van 25 Juni 1641: „D. Weymannus heeft aen en Classe versocht assistentie om te vercrijgen eenige middelen tot opbouwinge van een predicantshuys in syne plaetse, waerin de vergaederinge alle moogelijcke hulpe toegesegt heeft". Acta van 16 Oct. 1641: „D. Fleurkenius ende D. Henric. Weymannus een request aen de Oostindische compagnie tot Middelburgh tot opbouwinghe van een predicantshuys op Hellevoetsluys gepresenteerd bebbende is haer versoeck afgeslaghen" [2].

In 1641 was Weimans gezind naar het buitenland te gaan. Acta van 21 Nov. 1641: „Naer aenroepinge van Godes naeme door Petrum Magerum, praesidem, heeft D. Deputatus de Court de vergaderinge geopent, hoe dat Deputati Classis dese bijeencomste hadden geleyt op 't ernstich versoek van D. Samuelis Cabbelljauw, Deputati Synodi, die dese vergaderinge hadde voortestellen uut name van hare Hog: Mog: ende der Gedeputeerden des Synodi. Waerop D. Deputatus Synodi binnengestaen sijnde, heeft de vergaderinge aangedient dat den Ed: Welgeboren Heer Vosbergen, gecommitteert van hare Hog. Mog. om als ambassadeur ordinaris te resideren bij de Seigneurie van Venetiën, bij sijne instructie van hare Hog. Mog. specialijck daertoe geauthoriseert, ende alvorens wel geinformeert sijnde van de geleertheyt, bequaamheyt, godsalichheyt ende andere gaven D. Henrici Weimanni, predicant in Hellevoetsluys, sijne W. E. hadde versocht om als predikant te dienen in sijne Ed: familie, mitsgaders de Nederlandsche Gemeynte binnen Venetiën, gelijck dan hare Hog. Mog. ten vollen daerin hadden gedescentdeert ende tot dien eynde de Gedeputeerden des Synodi versocht om sijne dimissie, daer 't behoort, uut te wercken ende te geven tot den voorn. dienst sijne kerkelijke besendinge, alles blijkende uut 't extract van hare Hog. Mog. resolutie, dese vergaderinge van D. Deputato voorn. overgelevert; verhalende mede hoe dat hij tot dien eynde voorleden Sondach zich hadde geaddresseert aen den kerckenraet van

[1]) De opdracht aan gedeputeerden van de Classe om dat tractement te verzoeken werd herhaaldelijk vernieuwd, zie Acta van 1 Juli en 30 Sept. 1642 en 30 Juni 1643. In de Acta van 20 Oct. 1643 staat vermeld, dat „het tractement voor den schoolmeester in Hellevoetsluys becomen" was.

[2]) In 1645 werd door de Classe aan de Ed. Gr. Mog verzocht vermeerdering van huishuur voor Ds. Weymans (Acta van 26 Sept. 1645).

Hellevoetsluys, welke, over dit onverwachte versoeck seer gealtereert sijnde, nochtans eyndelijck hadde verclaert, dat se haer selven wilden gevangen geven en de uutspraecke van dese vergaderinge uutwachten: versochte derhalven dat dese vergaderinge de dimissie D. Weimanni wilde toestaen ende hem geven sijn behoorlijcke attestatie". Ds. Weimans hield de roepstem „als een stemme van den hemel, die hy schuldich was te gehoorsamen". Na hem werd door de Classe de kerkeraad van Helvoetsluis gehoord, en de broeders verklaerden dat zij bedroefd waren „over dese saecke", dat zij „in hare nieuwgeplante kercke". Ds. Weimans „lange" wenschten te behouden, doch dat zij, „dewyle dese saecke van hooger hant" kwam en „druyssen te vergeefs soude sijn, geresolveert waren haer het oordeel deser vergaderinge te onderwerpen".

De Classe besloot den predikant zijn ontslag te geven en bepaalde dat hij Helvoetsluis zou „bedienen ter tijt toe van sijn vertreck". Na zijn vertrek zou de gemeente bediend worden door de 4 „naestgeseten broeders", welke broeders Abram de Court zou „ontfangen voor een gulden ter maeltijt, te vinden uut de vacerende gagie". Op de vraag van Hellevoetsluis: hoe te komen aan de gelden ter bestrijding van de beroepingskosten? gaf de Classe dit antwoord: „de broeders dunct dit voor het gereetste middel, dat uut name van de vergaderinge iemant sal werden gecommitteert om den H. Bailliuw te versoecken, dat onder sijn Ed. authoriteyt kerckmeesters in loco mogen werden gestelt, die in de kercke sullen omgaen nae het exempel van andere plaetsen". Voordat de vergadering, waarin dat alles behandeld werd, uiteenging, bedankte Ds. Weimans haar „voor alle eer ende vrientschap" en verzocht „meteen dat hy als een lidt der Classis ook voortaen mochte werden gehouden". De Broeders vonden daarin geen bezwaar, en zouden hem als lid erkennen, „tot dat hy onder een ander Classe" zou „comen over te gaen".

In de vergadering van 29 April 1642 verschenen kerkeraadsleden van Helvoetsluis en verzochten approbatie van 't beroep, door hen uitgebracht op Ds. Joh. Courtenius, predikant te Oudenhoorn. Aan de broeders werd volgens besluit te kennen gegeven, dat op hun verzoek bepaald was dat Ds. Weimans hunne gemeente zou blijven bedienen tot op zijn vertrek, dat wat zij begeerden dus „noch ontydich" was en dat na 't vertrek van Weimans op hun verzoek zou worden gelet. Nadat zij ge-

antwoord hadden dat zij in de resolutie der Classe „gheen contentement" konden nemen, verschenen ter vergadering twee lidmaten van Hellevoetsluis, „verzoekende uyt de naem (so sy seyden) van het meerendeel der Gemeente dat by de vergaderinghe doch mochte gearbeyt werden tot het absoluyt verblyven van D. Weimanni by haer, te meer also oock de Magistraet aldaer in sijn dimissie noch niet en hadde geconsenteert". Hun werd aangezegd, „dat het uytwercken van het absoluyt verblyven D. Weimanni bij haar voor dese vergaderinghe impracticabel was, maer dat se echter tot sijn vertreck toe syner dienst genieten" zouden.

Den 1sten Julij 1642 vernieuwde de Kerkeraad zijne aanvrage om approbatie van 't gedane beroep, maar de Classe persisteerde bij haar besluit, en dat was goed ook. Het is mij niet gebleken, dat Weimans naar het buitenland is gegaan. Misschien was zijn blijven de oorzaak van hetgeen men leest in de Acta van 30 Sept. 1642: „In het overleveren der credentiën heeft D. Weymans reden gegeven waarom sijn kerckenraat hem credentie geweygert heeft: is geoordeelt dat de kerckenraat van Hellevoetsluys daarin qualick gedaan heeft ende dat se daarover sullen gecensureert worden ende vermaant sulks niet meer te willen doen of dat de Classe sal genootsaakt sijn andere middelen bij de hant te nemen". De Kerkeraad beloofde het niet meer te zullen doen. (Acta van 14 April 1643.

In de vergadering van 26 Juni 1646 werd aan de Broeders der Classe bekend dat Weimans was beroepen te Heenvliet. Het beroep werd geapprobeerd en het advies der Classe was dat Weimans „met een goet gemoet de beroepinge soude connen aennemen. De Kerkeraad van Helvoetsluis verzocht haar „alle middelen aen te wenden dat haren predicant haer mochte by blyven", maar zij bleef van oordeel dat Weimans „de Kerke van Heenvliet behoorde te volgen"; Weimans liet „sich het oordeel des Classis welgevallen" en „opdat hij met den eersten die van Heenvliet mochte toegevoecht werden", werd bepaald dat „toekomende Sondach" de eerste voorstelling gedaan zou worden. Aan D. van Son werd opgedragen de derde voorstelling te doen en dan „met eenen" den leeraar te Heenvliet te bevestigen.

In de Acta van 26 Juni 1646 leest men nog: „D. Johannes Messu, syne seer loffelijcke, soo kerckelijcke als academische

attestatiën, de vergaderinge vertoont hebbende, als ooc een propositie uyt het 1e Cap. Mar. vers 15 gedaen hebbende, is op sijn versoeck by desen Classe voor gerecommandeert aengenomen, mids dat hij sich met der woon vervoege in desen Classe, twelck hij heeft aengenomen".

Genoemde Messu werd te Hellevoetsluis beroepen en den 25sten Sept. 1646 werd 't beroep door de Classe „voor wettelijck geapprobeert". Messu deed daarop eene propositie en onderging „het examen peremptorium tot volcomen contentement der vergaderinge", Hij werd „in de voornaemste stucken der Christelijcke religie int breede ondersocht" en kweet zich „soo treffelijck in syne antwoorden", dat hij eenstemmig „geoordeelt" werd „bequaem te syn om met syn leere en gaven syn gemeynte te stichten". Nadat hij „hem door onderteyckeninge onderworpen hadde de classicale ordonantiën en formulieren van eenicheyt onderschreven", werd hij aangenomen tot een lid van de Classe en droeg men zijne bevestiging op aan Ds. Weymans.

Nog geen jaar was Messu te Helvoetsluis werkzaam, toen hij een beroep ontving naar „Gorichem". Die van Hellevoetsluis waren over dat beroep ongerust en bedroefd; 1e. omdat „haer predicant soo weynich tijts en genoechsaem min 9 maenden haer gemeynte gedient hadde". 2o. omdat er „groote ongelegentheyt in haer plaetse" was „om die onkosten te verschaffen, die in sulken gevalle vereyst werden". (Acta van 25 Juni 1647.) Bij de stukken, die door de afgevaardigden van Gorkum werden overgelegd, werd gemist eene akte, houdende „de toestemminge van den gerechte van Hellevoetsluis" in „de ontslaginge D. Messu". De Gorkumsche afgevaardigden „na deselve gerechte gerenvoyeert" door de Classe, brachten des namiddags „eene schriftelijke acte van de gerechte van Hellevoetsluis, waerin dijckgraef en schepenen sich voegden nevens de Kerckenraat van hare plaetse, in 't geheel sich onderwerpende" aan de resolutie der Classe, betrekkelijk het al of niet geven van ontslag aan Messu. De predikant verklaarde dat hij „voelde een krachtige neyginge synes gemoets, waerdoor hij gesind was de roepinge van de Kerke van Gorichem te volgen", waarom de Classe eindelijk besloot Messu „de kercke van Gorichem toe te voegen". Den afgevaardigden van Gorkum werd die beschikking bekend gemaakt en daarna vond de Classe goed „die van Gorichem te

recommanderen dat sy uit insichte van de ongelegentheyt van de Kercke van Hellevoetsluis iets souden willen contribueren om die Kercke in hare ongerieven te soulageren". De „broeders van Gorichem hebben voor het eerste de E. vergaderinge eerbiedichlijk bedankt en wat het tweede aengaet, hebben sich de aequiteyt van sulken recommandatie laten ter herten gaen". (Acta van 25 Juni.)

Toen aan Messu zijn ontslag was toegestaan, verzochten de ouderlingen van Hellevoetsluis aan de Classe niet alleen „dat haer plaetse weekelijks" zou worden „bedient oock by gelegentheyt door de proponenten des Classis", maer ook dat de Broeders, die den dienst zouden waarnemen, „gedefroyeert" zouden worden „tot laste des Classis". Beide dingen werden toegestaan; het laatste nog slechts voor dezen keer. „Op het 2e heeft de vergaderynge toegelaten, dat het noch ditmael sal op deselve mogen deurgaen als na het vertrek D. Weymanni, sonder in consequentie getrokken te werden" (Acta van 25 Juni 1647). Reeds den 24sten Sept. 1647 was te Hellevoetsluis beroepen de proponent Martinus Leo [1]) en werd dat beroep door de Classe goedgekeurd. Na een propositie te hebben gedaan, werd hij geëxamineerd met het gevolg dat de vergadering oordeelde, dat hij „met stichtinge in de gemeynte tot Hellevoetsluys bevestigt" kon worden. Zelf schreef hij zijn naem Martinus Leo à Coolwijck.

Korendijk.

Jan Arentsse, bezocht „met soodanige swackheyt was om syner dienst meer te doen", vroeg in de vergadering van 18 Nov. 1625 aan de Classe om „van synen dienst te meugen werden ontslagen" en voor een opvolger te willen zorgen. Aan eene commissie werd opgedragen „sijn tractement aen de Gecommitteerde Raden te verzoecken" en de zaak kwam in orde, maar hij mocht niet lang genot hebben van de hem verleende rust. In de Acta van 20 Oct. 1626 is sprake van de „weduwe van Jan Aertsze sal."

In dezelfde vergadering, waarin Jan Aertsze den wensch om ontslagen te worden te kennen gaf, verzocht de kerkeraad van

[1]) In 1645 verzocht de proponeut M. Leo aan de Classe om „aengenomen te werden voor gerecommandeert". De vergadering zijne attestaties gezien en eene propositie van hem gehoord hebbende, stond zijn verzoek toe, maar hij moest beloven „sooveel hem mogelick was te sullen comen woonen onder deze Classis (Acta van 25 April 1645).

Korendijk dat „D. Petrus Clementius, student, by de Broederen des Classis soude meugen werden gehoort, ten eynde de Broederen uyt syne propositie mochten oordeelen of hy in soodanige plaetse met goede orde ende stichtinge soude connen gevordert worden". Aan Clemens werd terstond opgelegd „des anderen daegs smorgens een propositie te doen". Die propositie „heeft Broederen soo bevallen, dat se hem hebben geoordeelt bequaem te sijn om totten kerckendienst gevordert te werden", en men vond goed „dat hy Sondagh toecomende in den Corendijck predicken" zou. Mochten zijne gaven zoo bevallen dat de kerckeraad hem zou zou willen beroepen, dan zou de „saecke door Gedeputeerden van de Classe" worden „bevordert". Den 12[den] Jan. 1626 werd Clementius, na een propositie te hebben gedaan, geëxamineerd met het gevolg dat „eensamentlick geoordeelt werd dat hij een „bequaem instrument" zou worden „ om de kercke Gods te stichten" en hij tot een lid der Classe werd aangenomen. In de Acta van 21 April 1626 staat: „Sijn in de vergadering gelesen de attestatiën van Petrus Clement mitsgaders het beroup, op sijn persoon gedaen by de kercke van den Corendijck, ende sijn voor goedt opgenomen".

In October 1640 was Clementius zoo zwak dat de Classe den broederen van Putten oplegden „de kercke van den Coorendijck te versorgen".

In December 1640 werd zulks opgedragen aan een proponent, en het einde was dat Clementius aftreden moest. In Acta van 9 April 1641 staat:

„Pet. Clementius, albereyts van syne kercke ontslagen sijnde om syne impotentie en sijn tractement van de HH. Staten vercregen hebbende, is mede om deselve insichten by den Classe gedimitteert ende sal hem per deputatos een acte van dimissie in forma gegeven werden". De opvolger van Clementius verzocht 1 Juni 1642 aan de Classe, dat, als Clementius „quam te overlyden, syne weduwe voor een predicantsweduwe moght erkent werden ende genieten de emolumenten", die de predikantsweduwen in de Classe genoten. Den 14[den] April was de vrouw weduwe. In de Acta van dien dag staat:

„De recognitie, die D. Petro Clementio saliger toegeseit is, sal aen syne weduwe gegeven werden".

De opvolger van Clementius schreef zijn' naam Egidius Lou-

wijck. Den 25sten Juni 1641 werd het beroep op dezen proponent uitgebracht, door de Classe „geratificeert." De schout van Korendijk, wiens „onderteeckeninge aen de beroepinghe manckeerde", herstelde het verzuim, en na een propositie te hebben gedaan, werd Louwijck den 15den Oct. 1641 geëxamineerd en als een lid der Classe aangenomen. Zijne bevestiging werd opgedragen aan R. Vervoorn.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

HUWELIJKEN TE HATTEM GESLOTEN.

Mededeg. door F. A. Hoefer. [1]

Nov.	Robert Kraeffort, een Schotz soldaet under dieselve companije	Jenneken KaderWoede oock een dochter uijtSchotlant.
	Dese den 23 November getrout.	
	Alnoch in dselve maent und dselve companije een Schotz man ende vrouwe.	
	Jacob Redpeth, corporaell. .	Marrij Krek, weduwe van Peter Schott.
	Getrouwet den 14 December.	
Dec.	Jacob of Jacob Robertsen, een soldaet under dselve companie	Anneken Hamelton, beijden uth Schotlant gebuertich.
	Dese den 7 Januarij 1601 getrouwet.	
	Hollack Lubberssens	Mechtelt Berentz, Berent Bruijnsdochter.

ANNO XVI^c I.

Jan.	Tijmen Lubbertsen, zalige Lubbert Tijmenssoene	LutgertWillemssensdochter, weduwe van Sijmen Peterssen.
	Seijne Hermssen, Hermen de baede soen	Aleijdt Gaerssens dochter van Winsem.
	Den 18 October desses jaers getrout.	
	Willem Eeten, een Schots soldaet, under capitein Robert	Albertien Albertsensdochter van Hattem nu die dienst-

[1] Vervolg van Nav. LVI, blz. 257.

	Henricson	maecht in den Blaeuwen Engell.
	Den 1 Februarij getrouwet.	
	Johannes Nierssen van Hattem, dienaer Gotlijcken Woerts tot Suijtwolde	Geertgien Janssen van Franeker, weduwe zalige Rutger Alten Cappenbergii, dienaers des Gotlijcken Woerts tho Coldervene.
Febr.	Johan Witte, een Schotz gebaren unnd soldaet	Anna Jochems en Lambertz up der Poorten dochter.
	Dese getrout den 22 Februarii.	
	Steven Peterssen van Wapenvelde, den 11 Martii getrout .	Jutte, Evert toe Moelencaten dochter.
	Jacob Lubbertsen van Wapenvelde . . . . Dese den 29 Aprilis getrouwet.	Jenneken Peelen, Peele Thonijsdochter van Apeldoern.
Mart.	Berent Horstinck . . . . . Die leste proclamatie den 22 Martii.	J. Engelken Brunings unses gewesen borgermeijsters dochter.
Mai.	J. Johan Rengertz, Coraedt Rengers van der Arentzhorst zijn soene unnd . . . . . . In die Twente toe Albergen.	die E. joffren Catharina van der Kemmenade, dochter des E. J. Gaerts van der Kemmenade.
	Henrick Egbertz, die soene van Egbert, die gewoint heeft up den Ghelder . . . . . . Dese den 10 Junij getrouwet.	Antonia Peterssen, saligePeter IJsermans dochter.
	Hermen Janssen van Ulsen uijt der graeffschap Benthem, nu wonende hijr in de stadt met Den 25 October getrout.	Johan Henricus unnd Swane Goessens van Vasen, weduwe zalige Lambertus van Apeldoern.
Juni.	Hermen Hermssen . . . . Den 12 Julii op Sondach getrout.	Aleijdt Thonijssens dochter van Gelemuijden, weduwe wijlant Gijsbert Peterssen.
Juli.	Lubbert Gerrijtsen van Wapenvelde, een timmerman . .	Fenne, Janssen Brouwersdochter toe Weesepe.
Aug.	Wilhem Wijnolts van Olst . . Die irste affroepinge den 23	Wijchmoet Geerssens dochter welckuers moeder hijr

	Augusti.	int Derp woindt met naemen Dercksken, de salige Peters suster.
Sept.	Zeijgher Jaspers van Heexen bij Swolle geboirtich . . . . 1ma proclamatio facta 6 September.	Wijchre Geerlichs, dweduwe van zalige Gijsbert Gerrijtsen.
Oct.	Henrick Gerrijtsen Horst van Heerde . . . . 1ma proclamatio 4 huius facta est, den 18 desselven getrout.	Jenneken Thonijs dochter, weduwe van salige Johan up Gelder.
Dec.	Evert Berentsen, Berent Lambertz soen . . . . Dese den 20 Januarij 1602 getrouwet.	Gerrijtgien Jemssens, dochter Johan Aelts uijt het Oldebroeck sijn dochter.
»	Henrick Gerrijtsen, Gerrijt Brantz soene toe Vaesen . Dese den 20 Januarij 1602 gecopuleert.	Mechtelt Willemssens, Willem Everssens dochter.

1602.

Jan.	Michiell Michielsen van IJsserloe uuijt het landt van Cleeff. Dese den 27 getrout.	Geese Berentz dochter van Raelte, voir dese tijt beijde knecht ende maget van Derck Henricx Brouwers.
	Jacob Schrasser unses borgermeijsters . . . . Evertz Schrassers soin 1ma proclamatio facta 24 Januarij.	Dercxken Smeijincks van Zutphen.
	Henrick Albertsen, Albert backerssoene . . . . Die leste proclamatie den 11 April.	Elisabeth Wannemans van Grolle, jonckheer van Brouwers dienstmaget.
April.	Lubbert Baltessen, salige Mr. Baltessoen . . . . Den 11 die eerste uijtroepinge, de 3e proclamatie den 25 Aprilis.	Fenneken Arentsz, zalige Arent van Zutphens dochter van Swoll, zijnde de stiefdochter van Jan Vos und Anna Peters, ehe-

		luide.
	Berendt Janssen van Veesen, die diener ende knecht unses schults Keppels . . .	Albertgien Dercks, salige Derck ter Hellen dochter.
	eodem tempore proclamati.	
	Johan Henricxsen, Henrick Peterssoin uijt het Oldebroek. Den 25^{en} die irste proclamatie.	Jenneke Henricx, Henrick Dercx offte Swerten Henricx dochter.
Juni.	Jacob Toenijssen van Wesepe, die broeder van Gerrijt in den Gagelsvrouwe	Jaecxken Lubbertz dochter, weduwe van wijlant Eenwolt van Veesen.
Juli.	SteevenPouwelssen vanHeerde. 1ma proclamatio facta 4 Julij, den 8 Augusti getrout.	Merrijcken Henricx des buijtenmullers dochter.
Aug.	Gerrijt Gerberch hietmeijers soene toe Weesepe . . . Den 8 Augusti de 3 proclamatie geschien unnd den 11 copulatie.	GrieteWijchers,WijcherGoissens dochter.
Oct.	Gerrijt Gerrijtsen Snijder . . 1ma proclamatio den 10^{en}, 2a den 17^{en}.	Hermen Hermssens Kinne dochter.
	Wijer Henricxsen . . . . . 1ma proclamatio den 17^{en}.	Aeltgien Willemsens dochter van Oitmersum.
	Johan Albertsen, salige Albert messelers off backers soine uijt dese stede . . . . . 1ma proclamatio den 17^{en}.	Susanna Michiels dochter van Franecker.
Dec.	Willem Claessen, Claes Belts soene, joffer van Gaelens meijer. den 2 Januarii 1603 getrout.	Jenneken Hermssen, Hermen upt Sants dochter.
	Derck Berentsen Hessinck, muller toe Clarenwater. De eerste den 12; 2^{e} den 19; 3^{e} den 26 Decembris.	Swane Janssen, Afken Wilm nagelatene weduwe, toe Swoll in Schulten Steege wonende.

ANNO XVI^{c} ende III.

Jan.	Frederik Janssen Johan Vredericksoen,	Geertgien Jochems, Jochem Goessens dochter voer het Broock.
	1ma proclamatio den 2 Januarij; 2^{a} den 9^{en}; 3^{a} den 16^{en}.	
	Egbert Henricxsen, Henrick Wennemers soen.	Geertgien Claessen, Claes Gerritsen dochter.
	iisdem temporibus et proclamati.	
Febr.	Evert Gerrijtsen, salige Gerijt Bruijs soen toe Weesepe.	Heijl Claessens, Claes Wilms dochter.
	1ma proclamatio den 20; 2^{a} den 27^{en}; 3^{a} den 6^{en} Martij, gecopuleert den 9^{en} Martij.	
	Lambert Geertchsen, Thijse Gerrijtz knecht.	Gerrijtgien, Henricks dochter weduwe, van salige Johan Geerlichs.
	1ma proclamatio den 20^{en}; 2^{a} den 27^{en}; 3^{a} den 6^{en} Martij.	
	Cornelis Henricxsen, Henrick Brouwers soin.	Gerrijtgien, Janssens dochter, weduwe van zalige Henrich Janssen int Oldebroeck.
	1ma proclamatio den 27^{en} Februarij; 2^{a} den 6^{en} Martij; 3^{a} proclamatio den 13^{en} Martij.	
Mart.	Henrick Peterssen toe Weesepe	Peterken Reijners des bessembynders (an den Raedijck) dochter.
	1ma proclamatio den 6^{en} Martij; 2^{a} den 13^{en}; 3^{a} den 20^{en}.	
	Den 20^{en} alhijr eener genoempt Kersemeijer van Woerden ende Lutghert Egbertz van Swolle, toe Gorcum driemael opgeroepen, ende een ge-	

	tuijchnisse van Swoll vertoint hebbende, daerinne de kerckenraidt daerselvert consentiert, getrouwet.	
	Herbert Everts uijt het Oldebroek	Seijne Janssens dochter, weduwe van Florijs.
	1ma proclamatio den 27 Martij, 2^{a} , 3^{a} Aprilis.	
April.	Thonijs Dercxsen, slachter toe Swoll	Peterken Arentz, salige Arendt van Zutphen echte ende deser stadt secretaris Johannis Voss stieffdochter.
	1ma proclamatio 3 April; 2^{a} ..; 3^{a} den 17 Aprilis	
	Cornelis Willemssen uijt het Oldebroek.	Roloffgen, Egbertz dochter, oick van daer, weduwe nagelatene van Thijs Albertz.
	1ma proclamatio den 3^{en} April; 2^{a} den 10; 3^{a} den 17^{en} April.	
	Hermen Arentsen, smitzknecht van Embden.	Griet Janssen van Hattem, Groit Hans dochter.
	1ma proclamatio den 10 April; 2^{a} den 17^{en}; 3^{a} den 25^{en}.	
	Hans Anthonis Tser Mertens van Amsterdam.	Adrinna Henricx, salige Henrick hoedemaeckers dochter.
	1ma proclamatio den 10 Aprilis; 2^{a} den 17^{en}; 3^{a} den 25^{en}.	
	Jacob Dercxen, Derck ant Veene sijn soen, de dienstknecht van Henrich Brusen.	Barber Tijmenssens dochter van Wapenvelde, de maget in Thonijs gasthuijs.
	1ma proclamatio den 10^{en} April; 2^{a} den 17^{en}; 3^{a} den 25^{en} zijnde Paeschmaendach dese, den 8^{en} Maij, getrouwet.	

	Berent Dercksen van Campen off Brunnep.	Jenne Wolters, Wolter Albert dochter, weduwe van Wijcher Claessen an den Dijck.
	1ma proclamatio den 25^{en} Aprilis, Paesmaendach; 2^{a} den 1^{en} Maij; 3^{a} den 8 Maij.	
	Jonckheer Dederick Ripperbant borgermeijster deser stede.	Joffrou Mechtelt van Doirnick, weduwe wijlant Johan van Wijnbergen, hopman.
	1ma proclamatio 25^{en} Aprilis; 2^{a} den 1 Maij; 3^{a} den 8^{en}; getrout den 2 Junij op Hemelvaertzdach.	
	Arendt Schilt van Swoll . .	Hermen Egberts dochter, die dienstmaget van Derck Henricx.
	1ma den 25 Aprilis; 2^{a} den 1^{en} Maij; 3^{a} den 8^{en} Maij.	
Mai.	Gerhardt Merthens, Johan Marthens soin.	Joffrou Zeijna van Brienen, salige Wolter van Brenents dochter toe Deventer.
	1ma proclamatio den 8^{en}; 2^{a} den 15^{en}; 3^{a} den 22^{en} Maij.	
	Egbert Henricks, Henrick Timmermans soene.	Aeltgien Dercxsens dochter van Swolle.
	1ma proclamatio den 29^{en} Maij; 2^{a} den 5^{en}; 3^{a} den 13^{en} Junij, up Pinxster Maendach.	
Juni.	Gerrijt Hermssen an den Dijck.	Griete Egbertz dochter van Wilsem, weduwe van Henrik Luijtgiens ook aldaer.
	1ma den 5^{en}; 2^{a} den 13^{en} Junij up Maendach tot Pinxsteren; 3^{a} den 19^{en}; dese den 22^{en} gecopuleert.	
	Wilhem Albertz, salige Albert	Merrije Albertz, salige Albert

	an die Bergen soen.	Garrijs dochter.
	1ma den 5^{en}; 2^{a} den 12^{en} Junij; 3^{a} den 19^{en}.	
Juni.	Peter Gerrijtsen, Gerrijt Berentz soene.	Toenijsken Berentz, Berent Lambertz dochter van Weesepe.
	1ma proclamatio den 26; 2^{a} den 3^{en} Julij.	

Thans volgen negen bladzijden met minder zorgvuldige aanteekeningen; hieruit nemen wij over:

	Johan Henricxsen van Wije .	Jennecken Albertz, weduwe van Han. Weerkamp.
Sept.	Henricus van Twickello . .	Mechtelt van Dorninck, weduwe van saliger Derrick Ripperbant.
	Willem Blanckenbiel	Jennecken, weduwe van saliger Berent Reinen.
	Theodorus van Herdt	Lubberge Mattissen.
	Jan Hermsen	Schwene Baltusen, weduwe van salige Lubbert Jacobsen.
	Gerrit van Oldenbernevelt .	Jennecken Henricx.
	Carolus Bruninck salige Bruninncks van Hattem söhn.	J. Margarita Ingenhaus.
	Hans Lurr van Detleben . .	Engel Jansen van Koosfelt.
	Andreas Krieger van Eldrich.	Lamberte Jansen van Wröning.
	Berent Berlichs	Jennegen Cornelis.
	Daniel Meier	Beretgen Timensen.

1733.	Den 25 Febr. Getrouwt den 18 Maart.	*Gerrit Albers*, ruyter in de compagnie van den heer Hembroek, tegenwoordig in garnisoen te Arnhem, en	*Evertje Gerrits*, in 't schouwtambt van Hattem.
1735.	Den 16 April. Getrouwt den 20 April. Wegens schielijk vertrek	*Frans Andries*, ruiter in de compagnie van den heer majoor van West-Rhenen, met	*Gerretjen Janssen* j.d., van Wijher, laatst gewoond hebbende tot

	hebben sij op een dagh drie voorstellen gehad.		Vorgten.
1757.	Den 22 Aug. Getrout 19 Sept.	*Lucas van 't Arve*, j. m., en	*Ida Dismars*, j.d. beide woonagtig alhier.
1759.	Getrout den 16 November.	*ConradusAukes*, j.m., te Amsterdam	*Catharina van Welbergen*, j. d., van Hattem.
1763.	Den 8 Maij op attestatie van Elburg. Attestatie na Elburg.	*Johannes van Asselt*, j. m., alhyer en	*HenderikjenWijnen*, j.d., te Elburg.
1769.	Den 4 Maart. 20 Maart getrout	*Gerhard van denAs*, j.m., geboortig van Utrecht, sergeant in de compagnie van den Lieutenant-Colonel Gansneb genaamt Tengnagel, in het regiment van den Lieutenant Generaal grave d'Envie, in garnisoen alhier en	*Gerharda Boeve*, j.d., te Hattem.
	Den 6 Dec. Getrout den 27 Dec.	*Gerrit Clemens Averkamp*, wedr. wijlen Geertruyd van Dompselaer, en	*Garridina Broekhuisen*.
1780.	8 Aug. 27 Aug. met attestatie na Amsterdam.	*Gerardus Abeloos*, j. m., woonagtig in Amsterdam, en	*WendiliaAntonia Wijnen*, wonende in Hattem.
1789.	Van 1 Jan. op attestatie vanBeekbergen. Met attestatie na Beekbergen, den 11 Januarij.	*JohannesFranciscusAndrau*, vaendrig in het regiment Oranje Gelderland, in guarnisoen geweest sijnde te Almelo en thans te Deventer, en	Jonkvr. *Josua Reinira Petronella Baronesse van Heeckeren tot Molecaten*, thans wonende te Beekbergen.
1693.	Dec. 17, Dec. 31, attestatie opNun-	Doctor *Johan vanBienen*,	Juffer *Johanna Elisabet deBeyer*.

	speet gegeeven.		
1696.	Martij 29, copulati Aprilis 13.	*Evert Gerrits van Barnevelt*, j.m. ende	*LijsbetGosensvan Dijk*, j.d., beijde wonende alhier.
1697.	Junij 12, Julij 1, attestatie gegeven op Oen.	*Henricus Bolt*, predicant te Hattem, en	*Maria Brouwers*, j. d., te Oen.
	Dec. 12, Dec. 17 sijn op versoeck van den heer Justus de Beijer door ordre van den Ed. Hove de verdere proclamatiën van Jacob de Beijer en Adriana Schrassert gesteuijt.	De Heer *Jacob de Beijer*,	Juffer *Adriana Schrassert*, daerna wederom opgeheven.
1700.	Martii 17. Copulati April 14.	*Jan Barneveld*, j.m., ende	*Swaantje Veldkamp*, j.d., beide te Hattem.
1702.	Juni 25. Julii 10, attestatie gegeven na Camperveen	De heer *Johan Beeldsnyder Steenbergen*, burgerm.der stad Kampen, en ordinaris gedeputeerde van de Staten der provincie van Overijssel ende	Juffer *Geertruid Sophia Cruiner*.
1704.	Martii 23. Copulati Aprilis 20.	*Roelof Hermen Barnevelt*, j. m., ende	*Sophia Hengevelts*, j. d., beide van Hattem.
1707.	Aprilis 17. Copulati Maii 15.	*Andries Barneveld*, j. m., ende	*Geertruid Winkelaers*, j.d., beide te Hattem.
1708.	Martii 18. Copulati Maij 13.	de heer *Henrik Bornman*, ende	Mevrouwe *Geertruid Goedela van Langen*, beide alhier.
1710.	Martij 23. Copulati Aprilis 9.	*Evert Barneveldt*, w. m., alhier, ende	*Luijtje Wijnen*, j.d., van Apel-

			doorn.
1712.	Aprilis 3. Copulati Aprilis 17.	*HenrickBarneveldt*, j.m., alhier, ende	*Henrina Swieringh*, j. d., te Zwolle.
1717.	Aprilis 3. Confirmati 2 Maij.	*Dirk Lambertz Barnevelt*, j.m., van Hattem, met	*Willemtje Knelis Foppe*, j. d., te Mastebroek.
1722.	Den 25 April op attestatie van Zwolle. Attestatie gegeven na Zwolle 16 Maij.	*Didericus Bontekoe*, j.m.. proponent, van Zwolle, met	*Johanna Frederica Straatman*, j. d., van Hattem.
1723.	Den 10 April. Copulati 28 April.	*Gosuinus Barneveldt*, j. m., van Hattem, en	*Maria Pothof*, j. d., mede alhier.
1726.	Den 27 April. Copulati 22 Meij.	*Dirck Lambert Barneveld*, weduwnaer en	*Gerrigje Jans*, j. d., alle beide wonende te Hattem.
1728.	Den 1 Meij op attestatie van Heerde. Attestatie gegeven naar Heerde den 16 Junij.	De heer *Christiaan Harmen van Beesten*, vaendrig in 't regiment van den heere Lieutenant Generaal Huffel ten dienste der Vereenigde Nederlanden en	*Maria Weenhof*, van Swol tegenwoordig wonende binnen Hattem.
1730.	Den 26 April. Op attestatie van Elburg en Amsterdam zijn alhier getrouwt.	*Anthony Barneveld*, van Elburg en	*Willemina Betmer*, van Amsterdam.
1732.	Den 27 Nov. Getrouwd den 17 December.	*Dirk Brouwer* en	*Agatha Arnoldina van Hardenbergh*.
1733.	Den 16 Maij. Getrouwt den 31 Maij.	*Hendrik van Brummen*, j. m., van Renkum en	*Hendrina Johanna van der Vaerst*, j. d., van Hattem.
	Den 29 Maij. Attestatie gegeven	*Thomas Pieter Bolwerk*, cornet in 't regiment	*Anna Elisabeth Bigge*, te El-

	na Elburg den 14 Junij.	cavallerij van S. H. de Prins van Hessen Philipsdaal, in garnisoen leggende te Elburg, en	burg.
1734.	Den 10 April. Getrouwt den 5 Maij.	*Derck Barneveld*, j. m., en	*Margrita Vos*, j. d. Beide alhier.
1736.	Den 17 Nov. Getrouwt den 9 Dec.	*Hermanus Barneveld*, j. m., van Hattem en	*Hendrikje Swart*, j. d., van Amsterdam, met attestatie van Amsterdam.
1739.	Den 30 Jan. Getrouwt den 18 Februari.	*Berend Barneveld*, j. m. en	*Anna Engelenberg*, j. d. Beide van Hattem.
1744.	Den 17 Maij, getrout den 7 Junij.	*Eelko Benedictus*, wagtmeester in de compagnie van den heere overste Appius met	*Anna Catharina Hoogstraten*, j. d. te Hattem.
	Den 12 Dec. Den 5 Jan. getrout.	*Willem Jan Bentinck*, heer van Langevelts-loo, met	*Agnis Sophia Hendriette van Haersolte tot Yrst.*
1745.	Den 20 Nov. Den 12 Dec. getrout.	*Teunis Lamberts van den Bré* wedr. met	*Swaantje Tijssen*, j. d. Beiden onder Hattem.
1748.	Den 21 April. Den 5 Maij getrout.	*Jan ten Bosch*, j. m., te Rissen en	*Fenna van der Vaerst*, weduwe van Albert van Laar. Beide alhier.
	Den 12 Oct. Den 20 Oct. getrout.	*Jan Pieter Bistant*, surjant in de compagnie van de heer major Rolar de St. Vinsent van het regiment Switsers, met	*Ester*, weduwe van wijlen Hendrik Linden.
1749.	Den 3 Mei. Den 9 Mei met adstasi na Am-	*Winoldus Budde*, bedienaar des Godliken Woords, alhier met	*Wilhelmina Bosboom*, te Amsteldam.

1750.	Den 31 Jan. Getrout den 4 Meert.	*Coenraadt Beukelaar*, wed^{r} van Clarette van Arragon te Ligtenvoorde en	*Lucretia van der Maaten*, j. d. alhier.
1751.	Aug. 28 en den 15 Sept. attestazi gegeven na Wageningen	*Hendrick van den Born*, rector der Lateinsche schole te Hattem en	*Maria van de Laurier*, wonende te Wageningen.
	Oct. 2. Oct. 7 getrout.	*Jannes Bunnik*, j.m. van Entert	*Vroutje Swarts*, weduwe van Johan Senbach, van Hattem.
1754.	Op attestatie van Veenendal. Met attestatie vertrokken na Veenendal den 1 Maij.	*Steven Reijnier Brand*, j.m. te Hattem, met	Juffr. *Johanna Charlotta Verschuijr*, j. d. te Veenendal.
1756.	April 16. Maij 5 getrout.	*Joannes Barnevelt*, lieutenant ten dienste dezer lande, met	*Catharina Blomhof*, beide te Hattem.
	Maij 27, Junij 20 getrout.	*Jacobus van Barnevelt*, en	*Alida Maria van Barnevelt*.
1757.	Desember 11 getrout.	*Hendrik Barnevelt*, j. m., te Hattem	*Helena Boeve*, j. d., laatst gewoont hebbende te Amsterdam.
1758.	Den 2 Aug. getrout.	*Jan Geugjes Bakker*, predikant te Purmerland, met	*Aleida Schernincks*, j. d. te Hattem.
1759.	Den 23 Febr. op attestatie na Almelo. Den 11 Maart getrout.	*Hendrik Jan ten Bruggenkaete* met	*Cornelia van der Veen*, alhijer.
1760.	Den 4 Jan. Met attestatie ver-	*Abram Bredius Boonen*, predikant te Hattem en	*Sara Maria Dusart*.

	trokken na Amdam.		
	Getrout den 2 Sept.	*Samuel Quintijn Brouwer* en	*Maria Ida Greve.*
1763.	Den 9 Julij. Julij 24 getrout.	*Drees Barneveld*, j. m., onder Hattem	*Bartjen Berends*, weduwe van Gerrit Garritsen van Zwol, dog wonende onder Hattem.
1766.	Getrout 22 Junius.	*Coenraad Barnevelt*, j. m., van Hattem, dog laast gewoont hebbende te Amsterdam	*Johanna van Asselt*, j. d. te Hamra.
1768.	Den 10 Nov. November 27 getrout.	*Gerrit Willem van Barnevelt* en	*Engeltjen Barnevelt.*
1773.	Den 12 Aug. Aug. 29 getrout.	*Hendrikus Barneveld*, sous-luitenant onder het eerste bataillion van den Luitenant-Generaal Randwijk, en	*Maria Pelichet*, weduwe Abraham Halloij.
1776.	Den 12 April. Met attestati na Zalk en aldaar in den echten staat bevestigt den 18 Maij.	*Volkier Rudolf Baron Bentinck*, heer van Schoonheten, colonel van de Infanterie, ten dienste der Ver. Nederl., Adjudant-generaal van S. D. H. den Prince van Orange en Nassau, en	*Henrietta Geertrui Theodora Joachmina Wilemina Baronn. van Haersolte tot Yrst.*
	3 Oct. 24 Oct. getrout.	*Johan Georg Baum* en	*Johanna Jacoba Westenberg.*
1778.	Den 17 Oct. Nov. 4 getrout.	*Coenderd Barneveld*, wed^{r}. van Johanna van Asselt, van Hattem, en	*Zwaantje Schiphorst*, geboortig van Epe. Beide wonende te Hattem.
1780.	16 Apr. op attes-	*Hendrik Bijlo*, j. m. te	*Willemina Crese-*

	tatie van Heerde. Mei 15 getrout.	Heerde, en	*lius*, j.d. te Hattem.
1781.	16 Maart. 1 April getrout.	*Engelbertus van Barneveld*, j. m., en	*Maria Magdalena Souman*, j. d., beide hier woonagtig.
	31 Maart. 22 Apr. getrout.	*Jan Janssen Borreman*, j. m. uit Raalte, woonende onder Hattem, en	*Jannigjen Harmannes*, j. d., uit Werven onder Vorgten.
1782.	16 Maert. 1 Apr. getrout.	*AntoniusBarneveld*, j. m. en	*Sophia Kelder*, j. d., beide van Hattem en aldaar.wonende.
1785.	Den 8 Dec. getrout.	*Hendrik Bilo*, weduwnaar van Willemina Crisselius, van Heerde, wonende in Hattem, en	*Aaltje Mannes*, weduwe van Gerrit Jans, van Hattem en aldaar woonachtig.
1787.	24 Juli. Den 12 Aug. getrout.	*Hendrik van den Born*, weduwnaar van Maria van de Laurier, en	*Pieternella van Laar*, j. d., beide hier woonachtig.
1788.	Den 6 Juni op attestatie van Veessen. Met attestatie na Veessen den 22 Junij.	*Derk Bontan*, j. m., geboortig onder Rijswijk en	*Annigien Gerrits Rouwendal*, j.d. geboortig in Veessen, dog beijde laast gewoont hebbende onder Hattem.
1789.	Den 10 Febr. Getrout den 1 Meert.	*Marinus van Bolderen*, j. m., van Arnhem, sergeant in het 2e battaillon van het regiment mariniers van collonel Westerlo, in de compagnie van den	*Helena Gerharda Reijks*, j. d., geboren te Deventer, woonagtig te Hattem.

		majoor van Coeverden, in guarnisoen te Hasselt, en	
1789.	Den 11 Juli. Getrout den 29 Julij.	*Hendrik Bonifatius*, musquetier in de compagnie van den capiteijn Hogerwaard, onder het regiment mariniers van den colonel Westerlo, geboren te Kloosterwijnisten, in 't Hannoversche, en	*Hermina Harmsen*, geboorent te Weesp onder Hattem, beijde alhier woonende.
	Den 24 Oct. Getroud den 8 Nov.	*Gerrit van Brummen*, j. m., en	*Jannetje Lernoud* j.d. Beijde van Hattem.
1791.	Den 22 Oct. Getrout den 6 Nov.	*Gerrit van Brummen*, weduwnaar van Jannigjen Lernouw, met	*Marrigjen van Hulst*, j. d. geboren en woonde onder Hattem.
1791.	Getrouwt den 10 Aug.	*Peter Bodemeier*, soldaat in ' t eerste bataillon van het regiment van den Lieutenant Generaal Baron van Nijvenheim I. M. van Lillo, guarnizoen houdende te Heusden, met	*Threes Godin van Harlon*, thans woonende te Hattem.
1793.	Den 23 Junij op attestatie van Zwolle zijn hier getrouwt.	*Johannes van Barneveld*, met	*Alida Wijnkers.*
1807.	Getrouwd den 10 Maij.	*Lubbertus Barneveld* en	*C.A.ten Doeschaten.*
1699.	Sept. 3. Attestatie gegeven na Veessen Sept. 17.	De Heer *Melchior Dide-rick Cliver*, lieutenant int regiment Guardes Dragonner, ende	Juffr. *Swaentje Greve.*
1707.	Nov. 27. Copu-	*Gaspar Cachar*, ende	*Barta Hullemans*

	latie Dec. 14.		beide alhier wonende.
1709.	Jan. 20. Febr. 16 attestatie gegeven om elders te mogen trouwen	Monsr *Henry La Caille*, ende	Juffr. *Aleida Vreda op Gelder*.
1712.	Jan. 9. Copulati Febr. 7.	*Kleis Croon*, w. m., te Zwolle, ende	*Evertje Stevens vanWelsen*, j. d., wonende omtrent IJrst.
1715.	Apr. 7. Attestatie gegeven na Vorchten Apr. 25	*Lambert Coopsen*, j. m., ende	*Anna Helena Luinicks*, j. d., beijde te Hattem.
1717.	12 Junij, 28 Junij attestatie gegeven na Harderwijk	*Rudolph Nicolaas Croon*, j. m., van Hattem, met	*Elizabeth Aletta Ridders*, j. d., van Harderwijk.
1721.	Den 23 Nov. attestatie gegeven nae Campen, den 7 Dec.	*Joh. Costerus*, j. m., van Mastrigt, en	*Vendilina Pothofs*, j. d., van Hattem.
1726.	Den 6 Dec. Attestatie gegeven na Zwolle	*Herman van Cernouw*, j. m., van Zwolle, en	*Engeltje van Langeveld*, j.d., woonende onder Hattem.
1737.	Den 5 Jan. Getrouwt den 27 Jan.	*Johannes Cresselius*, j. m., alhier, en	*Marigje Peters*, j. d., te Weesp.
1759.	Den 8 Maij getrout	*Jacob Cremer*, predikānt te Vuren en Dalen, met	*Johanna Jacoba Greve*.
1760.	Den 30 Juni getrout	*Johan Claassen*, proponent en rector te Schoonhoven, en	*Glasina van Vlierden*.
1770.	Den 7 Oct. op attestatie van Leeuwaerden. Den 21 Oct. attestatie na Leeuwaerden	*Isac Philip de Croije*, capitain in het Regiment van de Generaal-Majoor Ruijsch tot Hattem, en	*Fransoise Bernardina Thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg*, te Leeuwarden.

1785,	Aug. 6. 31 Aug. getrout.	*Frans Credere,* junior, j. m., en	*Teuntje Jans,* j.d. Beide van Hattem en aldaar woonachtig.
1787.	Den 6 Juni op attestatie van Harderwijk. Met attestatie na Harderwijk den 6 Julij.	*Johan Pieter Cronjong,* j. m., van Breda, soldaat in het regiment van den collonel Westerlo, en	*Jacoba van Urk,* j. d., te Harderwijk.
1700.	Febr. 11. Copulatie Martii 3.	*Michiel Durringer,* dragonner onder de heer Gulgenowits, ende	*Geesjen Jans,* j. d., te Hattem.
1705.	Dec. 12. Dec. 30 attestatie gegeven na Harderwijk.	De heer *Mattheus Darmanson,* professor philosophiae in de academie van Frankfurt, residerende te Utrecht, ende	Mevrouw *Adriana Schrassert,* gewoont hebbende alhier, nu te Harderwijk.
1711.	Dec. 6. Copulati 6 Jan. 1712.	*Jan Janssen Dibbe,* soldaat onder het regiment van den Brigadier Deelen, onder de compagnie van den Heer Lt. Colonel Haersolte, en	*Hendrikje Dries,* j. d., gewoont hebbende te Campen.
1717.	5 Sept. 19 Sept. gegeven na Veesen.	*Melchior Daendels,* capiteijn, met	*Gerardina Greve,* beijde van Hattem.
1720.	Den 13 Julij.	*Aalbert van Duijne,* ruijter onder de compagnie van Heer Majoor van de Gronde, en	*Helena Gels,* j. d. wonende alhier.
1725.	Den 1 Sept. Copulati den 16 Sept.	*Antonij van Dooijenburg,* j. m., met	*Willemtje Jans,* weduwe van Geijn, beijde te Hattem.
1729.	Den 9 Apr. Getrouwt den 1 Maij.	*Anthonij van Dooijenburg,* wednr. van Willempje Jans, laast wednr. van	*Maria Hoefmans* wed. van Jan van Marken,

		Casper van Gijn, en	beijde woonagtig te Hattem.
	Den 23 Dec. Attestatie gegeven naer Zallik den 14 Jan. 1730.	*Abraham van Diest*, lieutenant in 't regiment van Verhoef, liggende te Zwolle, en	*Elisabeth Straetman*, op Assenraede, onder Hattem.
1732.	Den 23 Julij. Getrouwt den 30 Aug.	*Harmen van Dijk*, j.m., soldaet in 't regiment en compagnie van den Hooggeb. Heer Brigadier Haersolte, en	*Gerritje Buijtenhuijs*, j.d. Beijde van Hattem.
1738.	Den 22 Febr. Getrouwt den 19 Maart.	*Jacob Harmsz. van Dijk*, soldaat in de compagnie van H. W. G. Heer Brigadier, Baron van Haersolte, Heer van Yrst, in guarnisoen te Namen, en	*Geertruid Blikkius*, weduwe van Henricus Groenewoud, van Hattem.
1739.	Den 7 Dec. Getrouwt den 25 Dec.	*Willem van Dijck*, ruijter in de compagnie van de Heer Generaal-Majoor Ginckel, en weduwnaar van wijlen Hendericka Brinckhuijs, en	*Maetjen Jans*, weduwe van wijlen Derck Berghuijs. Beijde onder Hattem.
1746.	Den 4 Dec. Den 22 Dec. getrouwt.	*Johan Christiaan Dinckgreve*, j. m., van Göttinge, chirurgijn major van het vacante cavallerij-regiment ter repartitie van de provincie Groningen, te Maastricht, met	*Elisabeth Heijlever*, j. d., alhier.
1749.	Den 17 Maij. Met adstatj na Sutfen den 1 Juni.	*Burchard Johan Daendels*, j. m., te Hattem, en	*Josina Cristina Tullekens*, j. d., te Zutphen.
1754.	Maart 18 getrout.	*Andries Damkaarts*, lieutenant onder de artil-	*Geertruijd van Muijden*. Beide

		lerij, met	woonagtig te Zwolle.
1760.	Den 31 Maij. Den 15 Junij met attestatie na Elburg, of elders	*Anthonij Lodewijk Daendels*, capitain in het tweede bataillon van het regiment Orangie-Gelderlandt, en	*Arnoldina Hermanna Sloet*. Op attestatie van Elburg.
1775.	Den 21 Apr. Getrout 7 Mei.	*Gerrit Dwars*, j. m., van Vorgten, en	*Geertruijd Broeckhuijsen*, j. d., van Hattem.
	Den 13 Junij. Den 7 Julij getrout.	*Jan Albert van Dedem tot Zwanenburg*, ritmeester in het regiment van den Luitentant-Generaal Baron van Eck, en	*Agnis Reinira Woltera Josina van Lintelo*.
1780.	3 Julij. Juli 23 getrout.	*Jan Hendrik van Dijk*, j. m., gebooren te Amsterdam en wonende alhier, en	*Aleida Catharina Drinckgreve*, j. d., alhier geboren en woonachtig.
1781.	5 Apr. Mei 27 getrout.	*Steven Ditsmar*, j. m., en	*Dirkje Gerrits*, j. d., beide van Hattem.
1783.	Maart 14. Maart 30 getrout.	*Jan Jaspers*, j. m., van Deutichem, en	*Blandina Katharina Partes*, j.d. van Hattem. Beide hier wonende.
1785.	Den 11 Sept. met attestatie na Oudebroek.	*Albertus Johannes van Doornum*, gebooren te Hattem, en	*Johanna Aleida van Vlierden*, gebooren te Hattem en aldaar woonende.
1788.	Den 22 Febr. op attestatie van Campen. Met attestatie na Cam-	*Herman Willem Daendels*, jonkman, en	*Alida Elisabeth Reiniera van Vlierden*, j. d., Beijde geboren

	pen den 16 Meert.		te Hattem, laast gewoond hebbende te Campen.
1792.	Den 22 Junij op attestatie van Arnhem. Met attestatie na Arnhem den 8 Julij.	*Egbert Antonij Daendels*, j. m., van Hattem, en	*Hermina Henrietta Otters*, j.d. van Arnhem.
1800.	Getrouwd den 16 Nov.	*Johann George Debold*, j. m., met	*Chanette Mel*, jd.
1701.	Maij 1. Maij 5 copulati, hebbende wegens hastig vertrek des Sondags een en op Hemelvaertsdagh de twe andere proclamatijen gehad.	*Bastiaan Ekker*, w. m., dragonner van het regiment guarde van Sijn Koninklijke Majesteit van de compagnie van den heer Galginowits, en de	*Grietje Wichards*, van Wesop.
1717.	16 Oct. Confirmati 3 Nov.	*Lambert van Es*, j. m., ruiter onder het regiment van den baron van Rede, heer van Ginkel, in de comp. van den Ritmeester Smissart, met	*Grietje Gerrits van der Maten* j. d., van Hattem.
1718.	16 Sept. Copulati te Blauwkapel.	*Jacob Eijlbracht*, predicant alhier, met	*Barbara Margareta Beerninck*, van Utrecht.
1721.	4 Julij. Copulati 20 Julii.	*Jan van Eerten*, j. m., woonende te Zwolle en	*Anna Eliesabeth Meijerinck* j. d., van Hattem.
1724.	Den 23 Aprill op attestatie van Amsterdam. Attestentie afgegeven nae Amsterdam 7 Maij.	*Rutgert van Emmeraat*, j. m., van Zutphen met	*Arnolda Christina Bolt*, j. d., van Hattem.

1731.	Den 18 Maij. Getrouwt den 6 Junij.	*Willem Jan van Eerten,* en	*Maria Clasina Brandt.*
1736.	Den 11 Februari. Getrout den 29 Febr.	*Willem Jan van Eerten,* wedr. van Maria Clasina Brand en	*Johanna Schermenk.* Beide van Hattem.
	Den 9 Junij. Getrouwt den 8 Juli.	*Derk van 't Erff,* soldaat in het regiment van den Heer kolonel Haersolte, leggende in de Graef, en	*Aaltje Harmensz.* j. d., van het Kamperveen.
1737	Den 28 April. Attestatie gegeven naar Doornspijk.	*Arnoldus van Ermel,* te Doornspijk, en	*Aletta Jahanna Eckhout,* nu woonende te Kampen.
	Den 1 Sept. Attestentie naer Groningen den 15 Sept.	*Hans Elias,* ruiter onder de compagnie van den Heer ritmeester Appius in guarnisoen in Hattem, en	*Aafje Jans,* beide van Groningen.
1740.	Op attestatie van Zwolle den 29 Sept. Met attestentie naar Zwolle vertrokken den 16 Oct.	*Jan Engelenberg,* j. m., tot Hattem met	*Agatha Waterham,* j. d., te Zwolle.
1744.	Den 18 Jan. Den 5 Febr. getrout	*Hendrik Jan van Elst,* j. m., te Hattem met	*Teuntjen Winkelaar,* j. d., te Hattem.
1745.	Den 3 Sept. Den 20 Sept. getrout.	*Ernestus Philippus Gerhardus van Essen,* bedienaar des Goddelijken Woords, met	*Aletta Petronella de Boer,* wed. Isaacus Cremer. Beiden alhier.
1754.	Juni 8. Getrouwt 29 Sept.	*Hendrik Elbers,* soldaat in het 2de bataillon van Clooster, met	*Johanna Laurens Sanders,* j. m., te Hattem.
1767.	Den 12 Sept. in wettige ondertrouwe aangetekent. Sept. 30 getrout.	*Joost Eversteijn,* weduwnaar Christina ter Burg en	*Berendina Oonk,* j. d. Beide woonachtig in het Hattemerbroek

1769.	Den 14 April. April 30 getrout.	*Nikolaus van Echteren*, predicant alhier, en	*Maria Fransoise Pelichet*.
1787.	Getrout den 20 Febr.	*Engelbertus Engelen*, vaandrig in het regiment van den heere Colonel van Plettenberg, ten dienste deser Landen, j. m., en	Jonkvrouwe *Aleida Elisabeth Stuilen*.
1791.	Den 26 Julij. Den 5 Aug. met attestatie na Wilsum.	*David George Escher*, j. m. geboren te Negapatnam, thans wonende te Campen, met	*Maria Adriana Wijnen*, j. d., geboren en wonende te Hattem.
1802.	Getrout 14 Maart.	*Frederik Emde*, j. m., aide-Chirurgyn onder het 1ste battaillon 1ste regiment Waldeck, geboren van Strolen in 't Waldeckzen, en alhier in gernizoen, met	*Sophia Fredrika Hubner*, j. d., geboren te Maastricht en alhier woonende.
1740.	Den 24 Sept. Met attestentie vertrokken na Campen den 9 Oct.	*Frans Froij*, wedr. van wijlen Marritjen Senten, te Campen en	*Gritjen Bruijns*, j. d., te Hattem.
1749.	Met adstasj vertrokken na Aerhem, den 11 Febr.	*Diederik Fries*, chirurgymajoor van het regiment van den heere Prince van Hessen-Philipdal, en	*Derkje Dibbets*, j. d., van Arnhem.
1766.	Den 12 April. April 27 getrout.	*Evert la Fleur*, j. m., van Zwolle	*Sophia Schultinks* j. d. Beide woonachtig alhier.
1771.	Den 27 April. Maij 15 getrout.	*Evert la Fleur*, wedr. van Sophia Schultink, en	*Trijntje Harms*, j. d., van Wijhe, dog beide woonagtig alhier.
1731.	Den 27 Jan. At-	*Pauwel Frederik*, j. m.,	*Johanna Winkel-*

	testatie gegeven na Zwol den 11 Febr.	soldaet onder den lieutenant colonel Keppel, en	*huizen*, j. d., te Hattem.
1694.	Aug. 26, copulatie Nov. 4.	*Johannes de Graeff*, van Deventer, ende	*Geertruijt Gerrits Hulleman*, van Hattem.
1699.	Julii 9. Copulati Aug. 30.	*Marten Gerrits van Galen* ende	*Geertruid Gerrits*, beide te Hattem.
	Sept. 17, Copulati Oct. 4.	*Jan van Galen*, j. m., ende	*Geertje Wildemans*, j. d., beide te Hattem.
	Oct. 3. Copulati Nov. 8.	*Jan Gerrits van Galen*, j. m., ende	*Marie Gerrits*, j. d., beide te Hattem.
1700.	Junii 2. Copulati Julii 3, N. Stijl,	*Jacob Gigas*, dragonner onder de compagnie van de heer overste Berkan in 't regiment Guardes Dragonner	*Grietje Gerrits*, in de Voskuil.
	Nov. 21. Dec. 5 attestatie gegeven na Heerde.	*Jacobus Gelius*, dragonner onder de compagnie van den Heer Gulgenowitz, ende	*Geertruijt Wieckhoff*, j. d., tot Heerde.
1705.	Junii 28. Copulati Julii 15.	*Marten Gerrits van Galen*, w. m., ende	*Luitje Baltzster van Assenhove*, j. d., beide te Hattem.
1706.	Julij 4. Copulati Julij 28.	*Hendrik op Gelder*, w. m., ende	*Hester Elizabeth Swetsius*, beide te Hattem.
1707.	April 10. Copulati Maii 15.	*Marten van Galen*, w. m., ende	*Catharijntjen Henriks*, j. d., van Ede, beide wonende alhier.
1708.	Oct. 21. Nov. 6 attestatie na Harderwijk gegeven.	*Jacob van Galen*, j. m., alhier en	*Swaantje Hermans*, w. v., Van Harderwijk.
1713.	Jan. 15. Attesta-	de heer *Gerhard Greve*,	Juffr. *Wolbina*

	tie gegeven na Veessen.	burgemeester der stadt Hattem, ende	*Everharda Greve* van Elburg.
1721.	Den 16 Aug. Copulati den 14 Sept.	*Casper van Geijn*, j. m., woonende te Huussen en	*Willemtje Janssen*, weduwe Ossenberg, woonachtig alhier.
1733.	Den 11 April. Getrouwt den 26 April.	*Jacob Goossen*, ruiter in het regiment van den Prins van Hessen Philipsdal compagnie van den major Westreenen, en	*Maria Lambert*, beide alhier.
1734.	Den 3 April. Getrouwt den 18 April.	*Jan van Gaallen*, j. m., en	*Johanna van Gaallen*, j. d. Beide alhier.
	Den 10 April. Getrouwt te Amsterdam den 4 Maij.	*Melchior Greve*, alhier en	*Johanna Reinera Brouwerius*, van Amsterdam.
1737.	Den 2 Maart. Attestatie gegeven naar Oosterwolde.	*Jan Greve*, wedr. te Weesp, met	*Reintje Robberts*, j. d. Laatst gewoond hebbende in Oosterwolde. Met attestatie van Oosterwolde.
1738.	Den 11 Oct. Getrouwt den 9 Nov.	*Jan van Galen*, wedr. van Johanna van Galen, van Hattem, en	*Grietje Legermans*, thans wonende te Haarlem.
1739.	Getrout den .. Nov.	*Marten van Galen*, wedr van Cathrin Hendriks	*Geertrui Kelders*, j. d., van Hat-
1747.	Den 21 Nov. Den 11 Dec. getrout.	*Daniel Gabion*, j. m., te Zwol	*Anna Johanna Pellichet*, j. d., te Hattem.
1768.	Den 11 Juni. Junii 29 getrout.	*Evert van Galen*, j. m., van Hattem en	*Harmpjen Daniels*, j. d., geboren te Heerde, dog laatst gewoond hebben-

			de onder Hattem.
1768.	Den 30 Julij. Aug. 29 getrout.	*Egbert Gerritsen*, j. m., van Heerde, soldaat in het Eerste Battaillon van S. H. den Heere Collonel Erfprins van Nassau Weilburg, in de compagnie van den Collonel titulair van Bierenthal, in guarnisoen te Zwolle, en	*Janna Everts*, j. d., van Dalfsen, hier woonachtig.
1775.	Den 24 Junij. Julij 16 getrout.	*Harrem Gerrijts*, j. m., van Hattem.	*JohannaMargrieta Smeding*. j. d., van Oldenbroek, woonachtig te Hattem.
1780.	Den 11 Juni getrout.	*Berend Gerrits*, j. m., geboren en wonende alhier, enz.	*Elizabeth Greve*, weduwe van Lubbertus Hulsbergen, geboren te Heerde en wonende alhier.
1787.	19 Maart. 9 April getrout.	*Adrianus Jan Greven*, j. m. van Zwolle, vaandrig in het regiment van de Colonel van Plettenberg in guarnisoen te Elburg, en	Juffer *Johanna Françoisa Henrietta Tulleken*, geboren en wonende in Hattem.
1791.	Den 7 Oct. Attestatie gegeven naar Amsterdam en aldaar getrouwd den 25 October.	*Petrus Guldenarm*, weduwnaar van Maria Jacoba Coelman, geboortig van Delft, predikant alhier en	*Maria Kleijweg*, weduwe Pieter Brinkel, van Amsterdam en aldaar woonagtig.
1792.	1 Sept. Getrout 19 Sept.	*Daniel van Galen*, j. m. geboren en woonde alhier, met	*Zwaantje Klumpers*, j. d., geboren van Zwolle, thans wonende alhier.

1692.	Dec. 11. Copulati 1693 Januari 4.	*Gerrit Hartgers* j. m., uijt het Oldebroek, ruiter onder de compagnie van Hr. Colonel *Haersolte*, en	*Haentje Olofs*, j. d., van Hattem.
1695.	Juli 14. Aug. 2 attestatie gegeven na Campen.	Jan *Berentsen van Heer-.de*, j. m., van Campen, ende	*Fennichje Wolters Smidts* j. d., alhier.
1698.	Martii 6. Copulati Aprilis 6.	*Jacob Huiberts*, j.m., soldaat onder de Compagnie van de heer Maas, onder het regiment van de prins van Berkeveld.	*Johanna Jans* j. d., beide van Hattem.
1699.	Sept. 10. Copulati Nov. 8.	*Coenraad Hermans*, corporaal onder het regiment van de Prins Holstein Noorburg, w. m., ende	*Lambertje Jans van Santen*, j. d., te Hattem.
	Nov. 26. Copulati Dec. 13.	*Andreas Hoogberg* j. m. dragonner onder de Compagnie van de heer Golginowitz.	*Trijntje Jans*, w. v., te Hattem.
1702.	Juni 11.	*Lubbertus Hulsebosch*, j. m., ende	*Elisabeth Greve*, j. d. Beijde van Zwol, alhier in den echtenstaat gecopuleert, en dat op attestatie van D. van Driesch, predicant tot Zwol, welke tegelijk getuigde, dat derselver proclamatijen oock tot Amsterdam onverhinderd waren gegaan.
1703.	Dec. 30 Jan. 13.	*Gerrit Hengeveld* j. m.,	*Anna Catharina*

	1704, attestatie gegeven na Zwoll.	ende	*Houwels* j. d.
1708.	July 1. Copulati in Ressen.	*Nicolas Steven van Haersolte tot Yrst*, ende	*Cornelia Mechteld van Lynden tot Ressen*
1710.	Mei 25. Attestatie gegeven na Almelo.	*Derck van Haessolte*, oudste zoon van den Huise Yrst, Luitenant-Collonel ten dienste deser Lande, ende	*Joachemina Elisabeth van Rechteren*, oudste dochter van den Huise Rechteren.
1711.	Novembris 29. Copulati Decembris 27.	*Johan Hegeman*, j. m., ende	*Anna Hendrina Aminck* j. d., beyde te Hattem.
1717.	Januari 17. Copulati 3 Februari.	*Pieter Harmens*, j. m., soldaat onder de Lijfcompagnie van de Heer overste Baron van Echten, met	*Jannetjen Gerrits*, j. d., van Hattem.
	12 Septembris. Confirmati 26 Septembris.	*Derk van Heerde*, J. U. D. en practiseerend advokaat, met	*Agnes Martini*, beijde van Hattem.
1723.	Den 16 October. Copulati den 7 November.	*Rutger Hulleman*, j. m., ruiter onder 't regiment van den Heer van Ginkel, in de compagnie van de majoor van Fargharson, met	*Machteldt Tichelaars*, j. d., te Hattem.
1725.	Den 13 April. Copulati den 29 April.	*Wicher Haverkamp*, weeduwnaar, onder Hattem, met	*Cornelia Antonissen van der Linden*, j. d., wonende te Hattem.
	Den 13 Julij.	*Petrus Heymemberg*, weduwnaar en predicant te Kamperveen, met	*Johanna Meylincks*, wonende te Hattem.

1729.	Den 8 Jan. Getrouwt den 30 Jan.	*David Rudolff Herr*, j. m., soldaat in 't regiment van den Heer Lieutenant-Generaal Baron van Huffel, compagnie van den Heer capitein Scheele, en	*Elisabeth Janszen*, weduwe van Jan Hendriks, wonende te Hattem.
1731.	Den 22 Dec. Getrouwt den 7 Jan.	Antony Harmse, j. m., soldaat in 't regiment van den Heer Colonel de St. Amant, en	Anna Egtberts, j. d., in 't Hattemerbroek.
1738.	Den 29 Maart met attestatie van Zwolle. Attestatie gegeven naar Zwolle den den 19 April.	*Steven Huijer*, j. m., ruiter onder den Prins van Hessen Homburg, met	*Berendina Mols*, j. d., van Zwolle.
	Den 10 Mei. Attestatie gegeven van Beek en Ubbergen.	*Caspar Antoni van Haarsolte* en	*Carolina van Welderen*. Met attestatie van Beek en Ubbergen.
1740.	Den 11 Junij. Getrouwt den 26 Junij.	*Daniel Hooghuijsen*, soldaat in de compagnie en regiment van de colonel Bentinck, en	*Geesjen Wijsenberghs*. Beijde alhier.
1740.	Den 5 Nov. Getrouwt den 7 Dec.	*Abraham Halloy*, j. m., met	*Maria Pellichet*, j. d., Beide geboortig van Maastricht.
1741.	Den 11 Febr. Getrouwt den 5 Febr.	*Roelof Hendriks*, ruiter in de Compagnie van den Heer Overste Lewe in guarnizoen te Hattem, met	*Jantje Lamberts*, geboortig van Rouven, laatst gewoond onder Hattem.
1742.	Den 19 Julij. Met Attestatie na Vaasen den 7 Augustus.	*Samuel ab Hoogland*, bedienaar des Godd. Woords te Vaassen, met	*Christina Scherninck* te Hattem.

	Den 14 Oct. Den 28 October met attestatie na 's Hage.	*Johannes Hogeman*, j. m., onlangs gewoond hebbende te Hattem, en nu in 's Hage, met	*Johanna van Ameide*, weduwe wijlen Cornelis van den Burg, in 's Hage. Met attestatie uijt den Haag.
1743.	Den 31 Aug. Den 15 Sept. getrout.	*Gerrit Hogenkamp*, ruijter in de compagnie van de Heer Major Baron van Arkel, in 't regiment van den Heer Brigadier Schagen, onder Zwolle, met	*Margrieta Harmense*, j. d., onder Hattem.
1747.	Den 28 Jan. Den 8 Feb. getrouwt.	*Abraham Hoefman*, canonnier in een compagnie Artillerie ten dienste van den Staat der Ver. Nederlanden, met	*Jannette Marie la Ruelle*, j. d., te Fronttijn Leveck.
1751.	Adstasi gegeven na Arnehem den 22 Aug.	*Willem van Haersolte tot Yrst* en	*Henriette Geertruidt van Essen tot Vanenburg*. Volgens consent van het Ed. Moog. Hof van Gelderland op den 15 Augustus twee geboden, voor- en namiddag en den 22 't der derde.
1752.	Den 6 Febr. getrouwt op attestatie van Deventer.	*Jacobus Hafkes*, j. m., ruijter in 't regiment van de generaal van Heinenoort, en	*Grietje van Meekeren*, j. d., gewoont hebbende te Deventer.
1759.	Den 13 Mai getrouwt.	*Johannes Ferdinandus Neopolius Hamets*, j.m., van Bentrop, en	*Magdalena Sergies*, j. d., van Hattem.

1767. Den 20 Maij in wettige ondertrouw aangetekent de Hoog WelGeboren Heer *Pieter Constantijn Van Halewijn van Werve*, Generaal-Majoor van de Cavallerie, Colonel Commandant en Lieutenant-colonel ecfectiv van het regiment van den Lieutenant-Generaal de Famars en ritmeester van een compagnie in hetselve in dienst van de Staten deser Landen en

Anna Burchgrave.

Welke erkenden voor hare kinderen:

Johan Constantijn,

Petronella Constantia,

Alida Willemina,

Margrieta Constantia.

Nadat voornoemde in ondertrouw opgenomen personen drie agtereen volgende Sondagen in onse kerk waren geproclameert sijn deselve op den 7 Juni 1767 op het huis het Waburg door Ds. C. L. Wildrik, oudste predikant alhier, in tegenwoordigheijt van Jan van de Waa en Hendrik van Wijhe, ouderlingen, benevens Berend Beekman en Coendert van Vembden, diakenen, daartoe door de kerkenraad gedespicieert, behoorlijk in den H. huwelijken staat bevestigt. Verklarende voornoemde personen hare kinderen te sijn en mede in desen echt te willen begrepen hebben, evenals of deselve na het voltrekken van dit huwelijk waren geprocrëeert.

1769.	Den 29 Dec. Getrout 17 Jan.	*Jacob Hoefman*, weduwnaar Zija Houtkamp, korporaal in het Eerste Bataillon van het regiment van zijneExellentie denHeere Luitenant Generaal Evertsen en	*Geertje Vissers*, j. d., van Twello, hier woonachtig.
1778.	11 April. 29 Apr. getrout.	*Lubbertus Hulsbergen*, laast weduwnaar van Harmina Clinge, en	*Elizabeth Greve*, j. d., van Vaasen, beide hier woonachtig.
1788.	Den 11 Oct. Getrouwt den 26 Oct.	*Anthonij Hartman*, musquettier in den compagnie van capitein Hogerwaard, onder 't re-	*Elizabeth Kok*, j. d., van Hattem.

		giment van den collonel Westerlo, j. m., van Nijmegen, en	
1791.	Den 1 Dec. op attestatie van Delft. Met attestatie 18 Dec. na Delft vertrokken.	*Johannes Henricus ab Hoogland*, j m., onlangs gewoond hebbende te Hattem, en beroep. predikant te Zuilichem en Nieuwaal, met	*Paulina Hendrika Middendorp*, j. d., alhier te Delft.
1798.	Getrouwd 6 Junij.	*Jan Haverkamp*, weduwnaar, geboren te Heerde, woonende te Hattem, met	*Lena Buijtink*, j. d., gebooren te Deventer en aldaar woonende.
1800.	Den 11 Maart.	*Bernhard Heijdenrijck van Hopbergen*, j. m., gebooren te Groenlo en thans in guarnisoen te Groningen met	*Wilhelmina Johanna Agnes Isabella van Heeckeren*, j. d., geboren en woonende te Hattem.
1747.	Den 3 Dec. Getrout den 14 Jan.	*Hendrik Jogums*, j. m., met	*Anna van der Lynden*, j. d., te Hattem.
1748.	Den 30 Maart. Den 15 Apr. getrout.	*Gerrit Joost*, wed^r. te Wesep, met	*Anna Jurriens*, j. d., onder Hattem.
1755.	Getrout den 15 Oct.	*Johan Christoph Jordens*, lieutenant ten dienste dezer landen, met	*Egerdina Walraven*, j. d., te Zwolle.
1763.	Den 19 Febr. Maert 6 getrout.	*Hendrik Joost*, j. m., van Weesp onder Hattem, en	*Hendrikjen Willems*, j. d., van van Oosterwolde, dog wonende onder Hattem.
1767.	Den 14 Nov. Nov. 29 getrout.	*Gerrit Joost*, wed^r. van Annigjen Jurriens, en	*Gerrigjen Jans*, j. d. Beijde onder Hattemer Weesp.

1768.	Den 13 May. Junij 1 getrout.	*Jan Joost*, j. m., en	*Jennigjen Aalts*, weduwe van Jacob Lubbert. Beijde onder Hattem.
1773.	Den 18 Jan. Febr. 14 getrout.	*Steven Berends de Jong*, j. m., van Hattem, en	*Lambertina Boldewina Coets*, van Bommel.
1789.	Getrout den 27 Sept.	*Evert Jans*, j. m., met	*Hendrina La Fleur*, j. d. Beide geboren en wonende onder Hattem.
1746.	Hier geproclameert Dec. Getrouwt te Nijmegen.	*Berend Jacobs*, j. m., soldaat in het regiment Orange Drenthe te Nijmegen, met	*Aaltje Berends van der Scheer*, j. d., te Hattem.
1699.	Oct. 22. Copulati Nov. 5.	*Matthias Kasten*, j. m., dragonner van Sijn Majesteits Compagnie, ende	*Gerrichje Janss*, j. d., wonende tot Wesep.
1705.	Apr. 13. Apr. 27 attestatie gegeven na Zwolle.	*Peter Kater*, j. m., soldaet onder de capt. Thebe, tot Zwol, ende	*HenrickjeGerrits*, j. d., van Hattem.
1747.	Den 16 Apr. Den 7 May getrout.	*Frans van de Kapelle*, j. m., van Ronsle, met	*Johanna Fransina Groenewout*, j. d., alhier.
1748.	Den 28 Julij. Met attestatie vertrokken na Veesen, getrout den 19 Aug.	*Jan Hendrik Koopsen*, predikant te Veessen.	*Cornelia van Doijenburg*, j. d., alhier.
1749.	Den 17 May. Getrout den 1 Junij.	*Frans van de Kapelle*, weduwnaar van Johanna Groenewouts, met	*Wilhelmina Kloppenberg*, j. d., te Zwolle.
1762.	Den 8 May. Getrout 31 May.	*Japik Klaas*, j. m., van Camperveen.	*Aaltjen Sergies*, j. d., van Wapenvelt. Bijde wo-

			nende onder Hattem.
1789.	Den 8 Oct. Getrout den 28 Oct.	*George Keil*, sergeant in 't regiment Mariniers van den colonel Westerlo, in de compagnie van den capitain Busscha, j. m., geboortig van Vacha, in t Hessische, thans in guarnisoen te Vollenhove, met	*Sara Goudstein*, j. d., geboortig van en wonende te Hattem.
1790.	Den 28 Julij. Getroud den 19 Aug.	*Cornelis van Brandwijk Kumsius*, j. m., van Heusden, Luitenant in 't regiment van den colonel Westerlo, thans in guarnisoen te Groningen, en	Mejuffer *Bernadina Aleijda ab Hoogland*, j. d., van Vaassen, wonende te Hattem.
1795.	Getrouwt den 19 Apr.	*Willem Krener*, j. m., van Nassau Dietz, grenadier onder 't regiment van Welderen, en	*WilhelminaFoks*, van Hattem, beijde alhier woonagtig.
1799.	Getrouwd den 21 Apr.	*Hendrik Knottenbeld*, j. m., geblooren te Ubbergen, woonende te Oosterwolde, en	*Maria Jacoba Tiedeman*, j. d., gebooren en woonende alhier.
1702.	Jan. 29. Copulati Febr. 5, hebbende op dese dag twee proclamatien gehadt wegens voorwending van schielijk vertrek na het garnisoen, dat sijn vertoonde verlofbrief ook eischte.	*Latsko Ludewich* dragonner onder 't regiment van sijn Coningl. Majest., en	*Kunniera Maria Gosens*, j.d., tot Hattem.
1706.	Maij 9. Copulati	*Henricus van Loenen*, j.	*Clasina Greve*, j.

	Junij 6.	m., van Hattem, ende	d., van Swol, gewoont hebbende te Amsterdam.
1707.	Jan. 2 Copulati Jan. 16.	*Joan Leis*, j.m., gediend hebbende int regiment Guardes Dragonners onder den capitein Borck, ende	*Jennighien Esselinck*, j. d., aen den IJssel-dijck.
	Jan. 30.	*Andreas Laarssen*, wagtmeester int regiment van den oversten Brockdorf, ende	*Barta Hullemans*.
	Oct. 9. Dec. 17 attestatie gegeven na 't Ouwdebroek, doch getrouwt te Heerde Dec. 26.	*Maurits Larnout*, j.m., te Amsterdam, ende	*Anna Catharina Martens*, te Hattem.
1708.	Oct. 7. Copulati Oct. 24.	Monsr. *Johannes Wilhelm van Loon*, ende	Juffr. *Dorothea Bruggenaers*.
1710.	Apr. 13. Copulati Maij 4.	*Henrik Laman*, j.m., alhier, ende	*Geesje Jans*, w. v., van Campen.
1711.	Dec. 6. Copulati Jan. 6, 1712.	*Johan Coenraad Laborant*, chirurgijn onder het regiment guardes dragonders, ende	*Anna Maria Bruggenaars* j.d. te Hattem.
1722.	Den 4 Apr. Copulati 22 Apr.	*Maurits Leernou*, weduwnaar te Hattem, met	*Berentje Docks*, weduwe, mede aldaar.
	Maij 2. Omdat de geboden te Zwolle niet gaan moggten, opgehouden.	*Johan Lakeman*, j.m., soldaat onder de compagnie van den luitenant-colonel van Camstra, leggende te Zwolle, met	*Maria Lankhorst*, j.d., van Zwolle.
1724.	Den 8 Jan. Copulati den 30 Jan.	*Albert van Laar*, j.m., met	*Fenna van der Vaarst*, j.d., beide van Hattem.
1726.	Den 23 Nov. At-	*Simon van de Laar*, j.m.,	*Johanna van*

	testatie gegeven nae Needer-Asselt den 12 Dec.	carbonier int regiment van de colonel baron van Linden, van de compagnie van wijlen den Heer Baron van Appelthoorn, en	*Tongeren*, j. d., geboortig van Nederasselt.
1729.	Den 14 Jan. Getrouwt den 3 Febr.	*Hartgert van Laer* en	*Stijntje Hullemans*. Beijde te Hattem.
1730.	Den 30 Maij. Op attestatie van Nijmmegen, Arnhem en Hemmen zijn alhier getrouwt.	*Godvert van Lijnden* en	*Johanna Elizabeth van Haersolte*.
1741.	Den 13 Aug. Met attestatie vertrokken naar Groningen 27 Aug.	*Willem Luytjes*, ruijter in de compagnie van den heer Majoor Wartensleben van Groningen, en	*Etjen Hanssen*, weduwe van Albel Pieters van den Ham.
1742.	Den 15 Sept. Den 5 Oct. getrouwt.	*Jan Hendriks van Loon*, j.m., van 't Loon op 't Sand, wagtmeester in 't regiment van den heer colonel Schagen, onder de compagnie van den majoor Baron van Arkel, met	*Hendrina Broekhuis*, j. d., van Hattem.
1749.	Getrouwt den 7 Apr.	*Hendrik Langsink*, j.m., met	*Geertruij Eversteijn*, j.d., beide alhier.
1750.	Den 12 Apr. getrout.	*Peter Larnou*, j.m., met	*Gijsbertje Philips*, j.d. Beide van hier, laatst gewoont hebbende te Amsterdam.
1754.	Op attestatie van Nijbroek. Met at-	*Hendrikus van Laer*, j.m., sousluitn. ten dienste	*Anna Croon*, j.d., van den Briel,

	testatie na het Niewbroek 21 Oct.	dezer landen, met	nu beide te Hattem.
1767.	Den 30 Maij. Getrout den 14 Junius.	*Rutger van Laar*, j.m., en	*Geesjen Camphuijs*, weduwe van Dries Kelder. Beijde wonende alhier.
1769.	Den 20 Jan. Febr. 8 getrout.	*Lubbertus van Laar* en	*Geertrui van Arras*. Beijde wonende alhier.
1798.	Getrouwd 1 Maart	*Rutger van Laar*, weduwn. van Geesje Camphuijs, geboren en wonende alhier, met	*Johanna Elizabeth Schmiedeman*, j.d., geboren en ook alhier woonende.
1694.	Aug. 19. Op vertooning van attestatie, geteykent met de handt van D. Fred. Leenhof tot Zwolle ende van D. Charles van den Bergh tot Borne, zijn alhijer getrouwt.	*Jan Meijling*, j.m., ende	*Aleijda Hullemans*, w. v.
1695.	Oct. 3 Copulati Nov. 17.	*Tijmen Gerrits van Merlle*, j.m., ende	*Anna van der Scheer*, j.d., van Zwol, beijde wonende alhier.
1701.	Febr. 20. Copulati Mrt. 9.	*Hans Jurrien Messersmit*, dragonner onder de Lijfcompagnie, ende	*Gerrighgien Gerrits*, wonende alhier.
1704.	Febr. 4. Attestatie gegeven na Zwol Mrt. 2. Zijnde ook in de week afgekundigt, wegens aanschrijven van	*Jan Matsen*, j.m., ruiter onder het regiment van de colonel Uiterwijk, garnisoen te Zwol, ende	*Aaltje Wilhems*, j.d., in de Nieustad.

	sig tot 't vertrek gereedt te houden.		
1710.	Apr. 27. Copulati Maij 18.	*Willem van Mekeren*, j. m., alhier, ende	*Jannigje Jans*, j.d., te Swoll.
1713.	Apr. 2. Copulati Apr. 30	*Herman van Mekeren*, j.m., ende	*MariaHengeveld*, j.d.,beidealhier.
1714.	Julii 15. Julii 29 attestatie gegeven nae Epe.	*Jan Mos*, j. m., van Brummen, ende	*Maria Rijcks van Cleef*, j.d., van Epe, beijde gewoont hebbende onder Hattem.
1721.	19 Apr. Copulati 11 Maij.	*Jurrien van Mekeren*, j. m., van Hattem, en	*GeertjenHendriks*, j.d., van 't Hattemerbroek.
1722.	19 Apr.Attestatie gegeven nae Zallik den 12 Maij.	*Jacobus Meilink*, j.m., voor het Hattemerbroek, onder Hattem, met	*Elsjen van Loo*, j.d., van Zwolle.
1724.	Den 19 Febr. Copulati den 8 Maert.	*Henrik Meulenbeld*, van Hattem, met	*Constantia van Collen*, weduwe van den heer Heegerveld.
1730.	Den 13 Jan. Getrouwt den 1 Febr	*Wilhelmus Meijling* en	*Anna Catharina Brand*. Beijde te Hattem.
1747.	Met attestatie na Campen den 19 Maart.	*Arnoldus Lambertus de Mist*, bedienaar des Goddelijken Woorts te Hattem, en	*Geertruid Brechta Westrinck*. Met attestati van Campen.
1754.	Den 10 Nov. getrout.	*Arnoldus Meijlink*, j.m., met	*Wendelina Hagedoorn*, weduwe vanBarent Noij. Beide in 't Hattemerbroek.
1755.	Apr. 11. Apr. 30 getrout.	*Jan Meijlink*, j.m., te Zwolle, met	*Johanna Woltera van Dapperen*, j.d.,tot Hattem.
1761.	Den 8 Aug. Ge-	*Hermanus van Mekeren*,	*Hendrika Keij-*

	trout den 23 Aug.	j.m., van Hattem, en	*man*, j.d. van Zutphen, dog wonende alhier.
1770.	Getrout Aug. 31. Met attestatie van Campen.	*Jan Marcus van Marle.*	*Petronella Lucretia Roldanus.*
1774.	Den 8 Oct. Getrout 23 Oct.	*Arend van Marle*, j.m., te Hattem, en	*Beertjen Cornelis*, wed. van Jan Hendriks, wonende alhier.
1775.	Den 30 Juni. Juli 16 getrout.	*Jurrien van Mekeren*, j.m., en	*Hendrika Barnevelt*, j.d. Beijde van Hattem.
1785.	Aug. 16. 14 Sept. getrout.	*Franciscus van Mejers* Lt. Colonel bij de Cavallerij, ritmeester bij 't lijvregiment Cavallereij van S. D. H. den Prince van Oranje en Grootmajoor der stad Hasselt, weduwnaar van Johanna Everharda Mejers, geboortig van Giekerk in Friesland, met	*Johanna Catharina Wijnen*, j.d., geboren en beide woonachtig hier te Hattem.
1787.	Maart 31 op attestatie van Nijmegen. Apr. 15 met attestatie na Nijmegen.	*Frederik Menge*, j.m., sergeant van den colonel Baron van Plettenbergh, in garnisoen te Nijmegen, met	*Elisabeth Schoolen*, j.d., te Nijmegen.
	Den 4 Julij. Met attestatie na Deventer den 21 Julij.	*Joseph Melger*, j.m., van Nimwegen, granadier onder 't regiment Oranje Gelderland in 't eerste Battaljon, onder de lijfcompagnie van den capitein Rutte, en	*Zwaantje Spaan*, j. d., van Hattem.
1788.	Den 20 Junij. Getrout den 6 Julij.	*Jurrien van Mekeren*, j.m., van Hattem, en	*Aaltje van Straaten*, j. d., mede

			onder Hattem.
1790.	Getrout den 3 Oct.	*Jacobus Misotte*, soldaat in 't eerste bataillon van den Colonel Westerlo van Hertogenbosch, thans in guarnisoen te Groningen, met	*Arendje Bosch*, geboren en wonende hier te Hattem.
1791.	Den 15 Febr. Den 6 Mrt. met attestatie na Amsterdam.	*Jan Berent Meijlink*, j.m., geboren en wonende te Hattem, met	*Maria Catharina Klok*, j.d., geboren en wonende te Amsterdam.
1797.	Getrouwd den 8 Oct.	*Hendrik van Mekeren*, Jurriens zoon, j.m., gebooren en woonende alhier, en	*Anna Wijnkes*, j.d., gebooren te Zwolle en woonende alhier.
1801.	Getrouwd 25 Jan.	*Berend van Mekeren*, j.m., geboren en wonende te Hattem, en	*Janniggen de Wolf*, j.d., geboren en wonende te Hattem.
1695.	Apr. 14, Apr. 28 attestatie gegeven na Blokzijl.	*Antoni Nyhof*, j.m., van Hattem, ende	*Harmtjen Coops*, w.v., tot Blockzijl.
1714.	Mrt. 25. Copulati Apr. 8.	*Gerhardus van Nottelen*, trompetter in de compagnie van de jongeheer van Cralingen, tegenwoordig in garnisoen te Campen, ende	*Maria van Alm*, j.d., onder Hattem.
1715.	Apr. 14. Copulati Maij 5.	*Jan Nijhof*, j.m., van Hattem, dog wonende te Swol	*Maria Mullers*, te Hattem.
1736.	Den 13 Oct. Attestatie gegeven naar Amsterdam.	*Petrus Noordbeek* alhier en	*Antonia Ulrica van Beuningen*, te Amsterdam.
1739.	Den 3 Jan. Getrouwt den 25 Jan.	*Lulof Nieholt*, j.m., van Hattem.	*Wilhelmina van den Berg*, j. d., oick van Hattem.
1759.	Getrouwt den 3	*Gerrit Evert Nilant*, j.m.,	*Petronella van*

	Dec.	te Deventer, en	*Warmelo*, j. d., te Wijhe.
1764.	Sept. 6 op attestatie van Zwol. Oct. 14 met attestatie na Zwolle.	*Hendrik Nieuwenhuis*, j.m., soldaat onder de compagnie van capitein van der Horst te Leeuwaerden, met	*Geertruid Nielles Breedink*, j. d., onder Hattem.
1768.	Den 29 Oct. Nov. 21 getrout.	*Arend Noteboom*, j.m., soldaat in de Compagnie van de Luitenant-colonel Storm de Grain 't regiment Oranje Stadt en Lande, laast in guarnisoen te Zwolle, en	*Geertruid Gerrits Schuirman*, j.d., beijde wonende alhier.
1774.	Met attestatie van Zwolle 26 Sept. Attestatie na Zwolle den 10 Oct.	*Jacob Nieuwhout*, j. m., van Hattem, en	*Geertjen Broese*, wed. Biesterbos, te Zwolle.
1779.	24 Apr. 11 Mei met attestatie na Epe.	*Jan van Neschert*, j.m., van Heerde, wonende onder Epe, en	*Jantje Swanepot*, j. d., geboren en woonachtig in Hattem.
1788.	Den 19 Dec. Getrouwt den 4 Jan. 1789.	*Johannus Noot*, Luitenant en adjudant in het tweede batailjon van 't regiment Mariniers van de collonel Westerlo, in garnisoen te Hasselt, gebooren te Maastricht, en	Juffer *Catharina Jacomina Tulleken*, j. d., van Hattem.
1795.	Den 4 Dec. Met attestatie op Schokland den 20 Dec.	*David Nicolaus van Nes*, weduwnaar van Johanna Catharina Westerhout, met	*Willempje Dries*, j. d., geboren onder Heerde. Beide wonende alhier.
1713.	Junij 25. Julij 10 attestatie gege-	*Klaas Hendrikz van Offel*, jm., soldaat onder	*Hermine Janssen*, j. d., van Hat-

	ven na Zwol.	het regiment van de heer Delen, ende	tem.
1728.	Den 1 Aug. Getrouwt den 17 Aug.	de heer *Herman Hendrik Otters*, van Arnhem	Juffrouw *Abigael Martha Tulleken*, van Hattem.
1735.	Den 30 Julij. Attestatie gegeven om elders te mogen trouwen den 21 Aug.	*Johannes Hendrik Oosters* (?), cadet in garnisoen alhier, en	*Christina Wynen*, van Hattem.
1710.	Martij 16. Martij 31 attestatie gegeven om te mogen getrouwt worden.	*Wolf Andries Pets*, soldaet onder capitein Clooster, ende	*Aleida Steffens*, van Hattem.
1732.	Den 3 Maij. Getrouwt den 18 Maij.	*Jan Plante*, j. m., ruiter in 't regiment Cavallerij van S. H. den Prins van Hessen Philipsdal, compagnie van den heer brigadier Baron Hambroek, en	*Johanna van der Maten*, j. d., alhier.
1735.	Den 30 Maij met attestatie van Dodewaart. Op verzoek zijn dese op een dagh tweemaal voorgestelt, en is attestatie gegeven om elders te mogen trouwen den 6 Junij.	*François Peters*, j. m., ruiter onder de compagnie van den heer Majoor Baron van Arkel, in 't regiment van den heer Grave van Nassauw de la Lecq in garnisoen te Hattem, met	*Katharina Simons van Geelkerke*, j. d., te Dodewaart.
1751.	Den 6 Maart. Den 21 Maart getrout.	*Tobias Henrik Partes*, cornet van Z. H. den heere Prins van Hessen Philipdal, met	*Hendrina Swart*, j.d., te Hattem.
1753.	Den 22 April met	*Leonard Daniel Pelichet*,	*Esther Rouleau*,

	attestatie na Zwolle.	capitein lieutenant van 't geweezen regiment Switters van Chambrier, wonende tot Hattem, met	woonende te Zwolle.
1786.	Getrout den 14 Meij.	*Tobias Hendrick Partes*, j. m., geboren te Hattem, met	*HendrikaNieboer*, weduwe van Hendrik Suring, geboren onder Zwolle. Beide wonende hier te Hattem.
1787.	13 Maij op attestatie van Oldebroek. Den 17 Junij met attestatie na Oldebroek.	*Adriaan Piper*, Luitenant in het eerste battalon van Z. D. H. oud Geldersch regiment Orange Gelderlandt, geboren te Helmen, in garnisoen te Hattem en	Juffer *Jacoba Matthia Augusta van Vlierden*, geboren en wonende te Hattem.
1790.	Den 24 Julij. Getroud den 11 Aug.	*Johan Hendrik Partes*, j. m., van Hattem, en	*Helena de Graaf*, j. d., van 't Oldebroek.
1804.	Getrouwd den 9 Sept.	*Jan Hendrik Partes* en	*Francina Aarts*.
1704.	Febr. 17 zijn op vertoonde attestatie van Zwol, geteekent door D. Noppen, in den egten staat bevestigt.	*Peter Remdorp*, w. m., ende	*Catharina Kerkwijk*, w. v.
1718.	Sept.	*Gerrit van Raam*, j. m., van Hattem, en	*Zusanna Rooland*, j.d., beijde alhier.
1728.	Den 7 Febr. Attestatie gegeven na Heerde den 27 Febr.	*Waender Reinders*, j. m., carabinier in het regiment van den Generaal-Majoor Baron van Lijnden, Compagnie	*Jenneken Rijks van Leeuwen*, j. d., van Wapenveld, onder Heerde.

		van den heer Ritmeester Burmania, en	
1729.	Den 18 Junij. Getrouwt den 3 Julij.	*Jan Roesink*, j. m., geboortig onder Deventer, en	*Janna Schouten*, j.d., te Hattem.
1730.	Den 18 Maert. Getrouwt den 23 April.	*Michiel Rothuis*, j. m., van Zutfen, en	*Batje van den Berg*, j. d., alhier.
1731.	Den 12 Maij. Getrouwt den 13 Junij.	*Peter Römers*, j. m., van 't Weerd, in Munsterland, en	*Maria Munters*, wed. van Jan Nijhof te Hattem.
1733.	Den 14 Nov. Attestatie gegeven naar Zwoll den 14 Dec.	*Johan Adam Reinbach*, j. m., soldaat onder de kolonel Kamstra, in guarnisoen te Zwoll,en	*Margrieta van Assendorp*, j.d., gewoont hebbende te Hattem.
1735.	Den 16 Julij. Getrouwt den 27 Julij.	*Matthijs Rots*, ruiter in het regiment van S. H. de Prins van Hessen Philipsdal, laetst in garnisoen geweest alhier,en	*MariaApeldoorn*, j. d., te Hattem.
1753.	Aug. 1 getrout.	*Arend van Raesfelt*, heer tot den Doorn, met	*Joachemine Willemine Jannetta Jacoba v. Haersolte tot IJrst.*
1762.	Den 17April. Den 2 Mei getrout.	*Lambertus Roesing*, j. m., en	*Aaltjen Takken*, j.d., te Hattem.
1768.	Den 9 Jul. Aug. 11 getrout.	*Peter Roth*, j. m., geboortig van Nederpersing, soldaat in het regiment van den Heer Grave d'Envie, in de compagnie van de Major Tengnagel, in guarnisoen alhier, gekomen van Arnhem, en	*Anna Barbara Frexler*, j.d., geboortig uit het Graafschap Hogensolms, thans beijde alhier.
1769.	22 April. Maij 7 getrout.	*Jannes van Raalte*, j.m., van Hattem, en	*Aaltje Serris*, weduwe Jacob Klaase, van

			Heerde. Beiden hier woonachtig.
1778.	Getrout den 15 Febr.	*Jacob Rähn*, j. m., van Unterhallauw onder het Canton Schaffhouse in Zwitserland, laast gewoond gewoond hebbende in 's Haage, en	*Anna Catharina Brouwers*, van Maastricht, wonende alhier.
1784.	29 Oct. Nov. 14 getrout.	*Hendrik JanDerksz. van Raan*, j. m., geboren te Raalte, thans wonende te Harkelo, onder Windesheim, met	*Elisabeth Greve*, weduwe van Berend Gerrits, geboren en wonende hier te Hattem.
1787.	Den 4 Nov. getrout.	*Johannes Rutten*, kapitein commandant van de Lijfcompagnie Grenadiers in S. D. H. regiment Orange Gelderland, in guarnisoen te Deventer, laatst weduwnaar van Anna Geertruijd Croijé, en	Juffer *Hendrika Margaretha Barneveld*, j. d., geboren en wonende in Hattem.
1694.	27 Aprilis. Copulatie Junii 17.	*Gerrit Gerritsen Stremler*, w.m., van Hattem, ende	*Mechtelt Henrijks*, w. v., van Wijhe.
1695.	Jan. 20. Deese luijden is nae de 2e proclamatie op Zwol attestatie gegeeven, om 't hastigh vertreck nae Luyck.	*Jurrien Schenk*, j.m., ende soldaet alheijr, ende	*Anna Sanink*, te Zwoll.
1696.	Jan. 19, copulatie Febr. 5.	*David Stael*, j. m., van Harderwijk, ende	*Geesjen Claess*, j. d., wonende alhier.
1698.	Sept. 4, attestatie gegeven nae Oen,	de heer *Otto Jacob Schrassert* ende	juffr. *Geertruijd van Heerde.*

	den 15 Sept.		
	Nov. 27. copulati Dec. 16.	*Gerrit Stremmeler*, w.m., te Hattem. ende	*Grietje Gerrits*, van 't Ouwebroek.
1699.	Febr. 12, den 26 Febr. attestatie gegeven na 't Oudebroeck.	*Franciscus Jacobus Salmuth*, rector te Hattem, en	*Elsebeth Uurwerker*, j. d., beide te Hattem.
1702.	April 2, copulati April 17.	*Mauricus van Soest*, w. m., te Hattem, ende	*Peternella van Woudenberg*, j. d., van Ede.
1719.	April 13.	*Derk Jan van Sloten*, j. m., en	*Aleijda Amink*, j. d., beijde wonende alhier.
1720.	Den 20 Dec.	*Engelbert Arnoldus Schrassert* en	*Agnes Jacoba Schilders*.
1721.	5 Oct. Copulati 29 Oct.	*Hendrik Sersie*, weduwnaar, van Doesburg	*Christina Tones*, j. d., van Teklenborg.
1723.	Den 12 Junij op attestatie van Arnhem. Attestatie gegeven na Arnhem den 27 Junij.	*Wilhelmus Snabelius*, predikant alhier, met	*Barta Johanna Muijs*, van Arnhem.
1726.	Den 20 April. Copulati 12 Maij.	*Gerrit Gerritse Stremmelaar*, j. m., en	*Johanna Hullemans*, j. d., beijde van Hattem.
1727.	Den 13 Dec. Getrouwt den 11 Jan. 1728.	*Jan Diederik Schreuder*, j. m., carabinier in de compagnie van den heer Majoor van Arkel in het regiment van den heer Generaal Majoor van Linden, en	*Maria Martijn van Dijk*, j. d., woonende te Hattem.
1732.	Den 22 Nov. Getrouwt den 12 Dec.	*Jan Suggener*, j. m., en	*Jannetje Steenbergen*. Beide onder Hattem.
1736.	Den 15 Sept. Ge-	*Michaël Stazeat*, ruiter	*Gerrigje Jans*,

	trouwt alhier den 2 Okt.	in 't regiment van den Heer Generaal Luitenant Rechteren in garnisoen te Zwol, met	van Doornspijk, laatst gewoond hebbende te Hattem.
1740.	Den 7 Maij. Getrouwt den 22 Maij.	*Gerrit Schuirman*, ruijter in het regiment van de Landgraaf van Hessen Homburg in de compagnie van de collenel Lewe, j. m., en	*Steintjen Rhos*, j. d., alhier.
1744.	Den 25 Maij getrouwt.	*Hendrikus Schongen*, j. m., te Hattem en	*Agnieta Mulders*, j. d., alhier.
1745.	Den 30 Maij.	*Henricus Sjongen*, wedunaar, onder Hattem, met	*Trijne Jans*, j.d., onder Raalte.
1746.	Den 8 Jan. Den 16 Jan. getrouwt.	*Derk Spaan*, capitain des arms in het regiment van Thierry te Enkhuisen, met	*Aaltje Hendriks*, j. d., alhier.
1748.	Den 7 Jan.	*Johan Casper Smiderman*, j.m., te Hattem, en	*Johanna Geertruijt Lindemans*, j.d., te Deventer. Met attestatie vertrokken.
1749.	Den 16 Febr. Met adstasj na Camperveen den 2 Meert.	*Matthijs Sloot*, j. m., en	*Johanna Augusta Brandt*, weduwe van Jacob van Vlierden. Wonende beide alhier.
1753.	Dec. 12 getrout.	*HendrikusSjionge*, wedn., met	*Maria Teuniss*, j.d.Beide alhier.
1755.	Den 30 Maij. Den 18 Junij getrout.	*Rutger Souman*, j.m., en	*Elisabet Barnevelt*, j.d.
1761.	Den 31 Juli met attestatie na Oldebroek en aldaar getrout op den	*Nicolaas Frederik van Slangenburg* en	*Johanna Elisabeth Daendels*.

	31 Juli.		
1770.	Den 9 Oct. Oct. 31 getrout.	*Gerrit Sels* luitenant ter zee.	*Catharina Oester.*
1782.	22 Juni. 14 Juli met attestatie van Oldenbroek getrout.	*Marcelis Smeding*, weduwnaar Kornelia Borks, van Oudbroek en aldaar wonende, en	*Magteltje Jacobs*, j.d., van Heerde en hier woonachtig.
1784.	31 Oct. getrout.	*Anthonij Sluijterman*, j. m., Luitenant in het tweede battaillon van het regiment van den heere Generaal d'Enirè in garnisoen te Campen, en	*Jaquemina Aletta Kornelia Hesselink*, j. d., op Assenrade onder Hattem.
1787.	Den 28 Jan. op attestatie van den Bosch. Den 22 Febr. met attestatie na 's Bosch.	*Fransies Schimmel*, j.m., gebooren te Heulshem int Kuer Munster, soldaat in de compagnie van den Lt. Colonel van Eijs, in 't oud Gelder. Infanterij van Z.H. den Prinse van Oranje, in garnisoen te Hattem, met	*Maria van Es*, j.d., geboren en wonende aldaar.
1788.	Den 3 Jan. op attestatie van Leijden. Den 27 Jan. met attestatie na Leijden.	*Adriaan Willem Storm de Garve*, j.m., te Hattem, en	*Maria Cornelia de Laver*, j. d., van Rotterdam Beide te Leijden
1792.	Den 22 Junij. Met attestatie na Zalk den 15 Julij.	*Wouter Harman Sloet*, van Brummen, weduwnaar van Rodrika Lubberta Geertruija van Broekhuijzen, en	*Francina Sophia Schmideman*, j. d., beijde alhier.
1793.	Getrouwt den 10 Febr.	*Johan Fransz Schroder*, j.m., sergeant in het eerste regiment Waldeck, geboortig uit Adorf, in garnisoen leg-	*Anna Barbara Trekslarre*, weduwe van Peter Roth, wonende te Hat-

		gende te Sluis, in Vlaanderen, en	tem.
1793.	Den 31 Meij. Getrouwt 16 Junij.	*Reijndert Jan Schmideman*, j.m., en	*Johanna Petronella Tijdeman*. Beide alhier geboren en woonende.
1796.	Den 1 Jan. Getrouwt den 21 Jan.	*Daniel Cornelis Sieverts*, Eerste Luitenant in 't derde bataillon der Vijfde halve brigade, in dienst der Bataafsche Republiek, geboren te Boxmeer, in garnisoen te Groningen, met	*Elisabeth Dinkgreve*, j.d., geboren en wonende alhier te Hattem.
1798.	Getrouwd den 4 Meij.	*Lubbertus Jacobus Souwman*, j.m., en	*Elsje Meijlink*, j.d., beijde geboren en woonende te Hattem.
1802.	Getrouwd 4 Julij.	*Philip Schuman*, soldaat onder de compagnie van den capitein de Beaufort en onder 1ste regiment, 1ste bataillon Waldeck en alhier in garnisoen, met	*Trijntje Boeve*, j. d., mede alhier wonende, welke haar zoon Christiaan mede onder den egt willen begrepen hebben.
1803.	Getrouwd 28 Febr.	*Albrecht Cristiaan Schott* en	*Geertruij van der Sluijs*.
	Getrouwd den 3 Meij.	*Laurentius Joan van der Sluis* en	*Anna Jacoba Tulleken*.
1805.	Getrouwd den 27 Jan.	*Mannes Steenbergen* en	*Janna Lesoire*.
1809.	Getrouwd den 29 Oct.	*Willem Fredrik Souman* en	*Hendrika Hardon*
1699.	Apr. 23. Maij 7 attestatie gege-	*Johan Tijdeman*, gemeentsman te Zwolle	Juffr. *Geertruijd Wijnen* te Hat-

	ven na Arnhem, om aldaar ofdaaromtrent te trouwen.	ende	tem.
1701.	Nov. 27. Copulati Dec. 11.	*Peter Treeps*, w.m., dragonner onder de compagnie van capitein Seijgern, ende.	*Anna Maria van der Heyden*, j.d., gediend hebbende tot Zallick.
1717.	24 Oct. Copulati 19 Nov.	*Herman Torsinck*, met	*Alida Cramers*, beijde van Hattem.
1718.		*Gerrit Thomas*, soldaat in het regiment van de Heer Generaal-Major Baron van Keppel, in de compagnie van den Heer kapitein Patot, en	*Teuntjen van Nottelen*, j.d., van Hattem.
1724.	Den 15 Jan. op attestatie van Elburg. Attestatie gegeven nae Elburg, den 30 Jan. 1724.	*Dirk Christiaan Tulleken* met	*Elisabeth Margarita Wolfsen*.
1728.	Den 11 Junij op attestatie van Zutfen. Attestatie gegeven naar Zutfen den 27 Junij.	De heer *Andreas Tulleken*, adv., j.m., van Hattem, en	Juffr. *Anna Maria Altetus*, j.d., van Zutfen.
	Den 17 Sept. Getrouwt den 10 Oct.	*Derk Daniel Tideman*, j.m., van Hattem, en	*Gerhardina Kelderman*, j.d., van Deventer, thans woonende te Amsterdam.
1728.	Den 18 Sept. Attestatie gegeven na Maastrigt den 27 Oct.	*Harmen Teetje*, geboortig uijt het Bronswijksen, carabijnier onder de compagnie van den	*Anna Janssen*, geboortig van Wapenveld.

		Heer Majoor Baron van Arkel, laast in 't garnisoen geweest te Hattem, en	
1729.	Den 2 Julij. Attestatie gegeven na Arnhem den 17 Julij.	De WelEd. en Achtb. Heer *Wilhelm Johan Tulleken*, borgem. deser stad, en	Juffrouw *Katharina Jakomina Otters*, van Arnhem.
1732.	Den 2 Aug. op attestatievan'sGravenhage. Attestatie gegeven naer 's Hage den 17 Aug.	*Frederik Wilhelm Torck* met	*JacobaMaria van Wassenaer van Duyvenvoorde.*
1762.	Den 16 Oct. Getrout 7 Nov.	*Henricus Jacobus Tideman*, j.m.,van Hattem, en	*Anna Margreta Mohnenbeek*, j. d.,van Zwol,dog wonende alhier.
1766.	Den 23 Maij. Junius 8 getrout.	*Oswald Tulleken*, burgemeester alhier, en	*Francoise Greve.*
1791.	Den 17 Apr. met attestatie na Herderwik.	*Willem JanTulleken* met	*Christina Bondam*, weduwe Heurdt.
1795.	18 Apr. Getrouwt den 3 Maij.	*Albertus Tijdeman* en	*Dirkje Barneveld.* Beijde van Hattem en alhier woonagtig.
1800.	Getrouwd 17Aug.	*MichaelTobias*, j.m.,granedier in eerste regiment van Waldeck, eerste bataillon, eerste compagnie,geborenvan Cracou in Polen, met	niet ingevuld.
1701.	Oct. 23. Copulati Nov. 9.	*BeerendUurwerker*,w.m., te Hattem, ende	*Geertruid Wylands*, w.v., te Muiden.
1707.	Jan. 23. Copulati Febr. 11.	de heer *Berend Uurwerker*, burgemeester deser stad, ende	Juffer *Gesina Averkamp.*

1700. Martii 10. Attestatie gegeven na Zallik, April 1.	*Johan Christopher Voigt*, chirurgijn onder zijn Majesteits compagnie, onder het regiment Guarde dragonner, en	*Marie Mullers*, w. v., te Hattem.
1702. Febr. 12, copulati Martii 1.	*Lubbertus van der Vaarst*, j. m., tot Elspeet, ende	*Aleida van Oen*, w. v., alhier.
1704. Martii 23, copulati Maij 7.	*Coenraed Voss*, j. m., wonende tot Amsterdam, ende	*Gieltjen Wildemans*, w. v., van Hattem.
1712. Martii 20, copulati Aprilis 6.	*Julius Visser*, soldaet in de compagnie van den Heer Lieutenant Collonel van Haersolte, ende	*Henrickje Henriks*, j. d., alhier.
April 24, copulati Maij 8.	*Coenraed Vosch*, w. m., en	*Aaltjen Hulsebosch*, j. d., beijde alhier.
1713. Febr. 12. Copulati Febr. 26.	*Coenraed Vos*, w. m., ende	*Geesjen Gerrits*, j. d., beide alhier.
1715. Oct. 13. Copulati Nov. 3.	*Albert Jurrien Vos*, j. m., van Hattem, ende	*Judith Lamans*, j. d., alhier.
1718. 6 Maart. Confirmati 20 Maart.	*Hendrik Vos*, j. m., van Wapenveld onder Heerde, met	*Aaltjen Peters*, wed. van Hattem.
1734. Den 26 Maart. Getrouwt den 14 April.	*Jacob van Vlierden* en	*Johanna Augusta Brands*.
1739. Den 11 Jul.	*Henrik Vos*, wed. van Aaltje Peters, met	*Jennigje Gerrids*, j. d. Beide van Hattem.
1742. Den 6 Meij getrouwt.	*Abraham Vos*, wed., met	*Geesjen Janssen*, wed., onder Hattem.
1744. Den 3 Meij getrouwt.	*Hendrik Vos*, j. m., in Hattem, met	*Aaltjen van der Veen*, j. d., in Hattem.
Den 21 Juni. Met attestatie na Am-	*Hendrick van der Veen*, van Wanneperveen, met	*Elijsabet Gijsen*, weduwe van

	sterdam den 23 Aug.		Hendrick Swavink.
1753.	Den 22 Juli met attestatievertrokken na Breda.	*Adrianus Johannes de Vogel*, vendrig in 't 2e bataillon Orange Friesland, met	*Johanna Antonia van Hattum*, te Zwolle.
1758	Den 21 Meij getrouwt.	*Egbert Vos*, j. m., te Werven, met	*Elsjen Jans*, weduwe van Gerrit Jans, onder Hattem.
1759.	Met attestatie den 16 Febr. na Vasen.	*Johannes van Vlierden*, commandeur ter zee	*Hester Helena Broekhuisen.*
1763.	Den 3 Junij. Junius 19 getrout.	*Constantius van Vlierden*, commandeur ter zee	*Petronella Greve.*
1767.	Den 17 Oct. Den 11 Nov. getrout.	*Berend Jansen Veerbrink*, j. m., van Beusekom, en	*Gerridina van Une*, j. d., van Hattem.
1768.	Den 16 Jan. Den 3 Febr. getrout.	*Johannes Verbeek*, j. m., van Wageningen, en	*Jochemina Neiholt*, j. d., van Hattem. Beide hier woonachtig.
1772.	22 Febr. op attestatie van IJsselmuiden. Attestatie na IJsselmuiden den 8 Maart.	*Pieter Voogelaer*, j. m., Surinamen, met	*Maria Fransoiza Westenberg*, j. d., van Hattem.
1775.	Maart 16. Getrout 2 April. 13 Nov. op attestatie van Oldebroek.	*Frans Valk*, weduwnaar Sophia Dorothea Bols, en	*Wobbina Gerharda Brouwer.*
1779.	Den 2 Dec. met attestatie na Oldebroek.	*Egbert Vos*, j. m., te Hattem, en	*Jacoba Egberts*, j. d., van Oosterwolde, thans woonachtig te Oldebroek.
1782.	Jan. 15. 8 Febr. getrout,	*Ciriakus Isaac Vinkenbrink*, j. m., van Amsterdam, en	*Willempje Nijholt*, j. d., van Hattem, beide

			hier woonachtig.
1788.	Den 7 Sept. op attestatie van Epe. Den 29 Sept. met attestatie na Epe.	*François Augustus van Vlierden*, j.m., geboren te Hattem en onlangs gewoont hebbende te Harderwijk, en	*Geertruijda Arnolda Jacoba de Wolff van Westerode*, j.d., geboren en wonende te Harderwijk.
1700.	Oct. 3. Copulati Oct. 31.	*Johannes Rudolphus Walter*, corporaal onder de compagnie dragonner van Sijn Majesteijt, ende	*Anna Jans*, w. v., van Hattem.
1703.	Nov. 11. Copulati Nov. 28.	*Wessel Wijnen*, j. m., ende	*Helena van Steenbergen*, beide alhier.
1704.	Julii 3. Attestatie gegeven om elders te trouwen.	Ds. *Jaannes Westrick*, predicant tot Herle, ende	*Geertruid Avercamp*.
1708.	Martii 11. Martii 25 attestatie gegeven na Zwoll.	De heer *Oswald Wijnen*, secretaris deser stad, ende	Juff. *Catharina Tonneman*, woonende te Zwol.
1719.	Nov. 11. Copulati den 1 Dec.	*Arnoldus Albertus Westenberg*, van Lochem, en	*Geertruijd Johanna Hester Greve*.
1720.	Den 7 Sept. Attestatie niet wel bevonden.	*Hermannus Walmeester*, serjant onder de Heer Leutenant Colonel Sas van den Bos, en	*Dina Hendriks*, j. d., van Hattemer Veen.
1720.	Den 23 Nov.	*Lubbert Wijnen*, j. m., van Apeldoorn, en	*Gerardina Barneveld*, j. d., van Hattem, laatst gewoond hebbende te Alkmaar.
1728.	Den 18 Sept. Getrouwt den 16en.	*Rutgert Wijnen*, van Aernhem, en	*Maria Sophia Wijnen*, van Hattem.
1743.	Den 22 Nov. Den 8 Dec. getrout.	*Melchior Diderik Westenberg*, vaendrig onder het regiment van den	*Maria Hanrietta Pellichet*, j. d., te Hattem.

		heer Generaal Majoor Mulert, in guarnisoen te Zwolle, met	
1748.	Den 10 Maart. Den 31 Maart getrout.	*Jacob Wijnen*, j. m., met	*Stijntje Steenberge*, j. d. Beide onder Hattem.
1752.	Den 6 Maij met attestatie vertrokken na Heerde.	*Gerrit Wijnen*, wedr, onder Hattem, en	*Aaltje van Putten*, j, d., te Heerde.
	Julij 22 op attestatie van Wije. Aug. 10 getrout.	*Adrianus Johannes Wijnen*, sous luitenant ten dienste dezer lande, en	*Adriana Wilhelmina Boelen*, j. d., alhier.
1755.	Maij 4 getrout.	*Wijnen Wijnen*, j. m., met	*Anna van Assen*, j.d., tot Hattem.
1756.	Junij 27 met attestatie na Elburg.	*Cyriacus Lancelot Wildrik*, bedienaar des Goddelijken Woorts te Hattem, en	*Maria Antonia Greve*.
1761.	Getrout den 20 Jan.	*Rudolf Anthoni Wijnen*, en	*Johanna Wendilia Boelen*.
1777.	Oct. 11. Nov. 5 getrout.	*Steven Wijnen*, j. m., van Hattem, en	*Geertruit Visch*, j. d., van Amsterdam, beide wonende onder Hattem.
	Oct. 11. Nov. 5 getrout.	*Gerrit Weenink*, wedr, te Hattem, met	*Anna Bijbo*, j.d., geboortig van Heerde, thans woonende te Hattem.
1778.	13 Maart. 4 April getrout.	*Gerrit Willemzen*, weduwnaar van Stijntje Harms, van Hattem	*Johanna Smeding*, van Campen, wonende onder Hattem.
1781.	Den 26 Mei op attestatie van Zutphen. Juni 10 met attestatie na Zutphen.	*Herribert van Westervelt*, van Salentien, en	*Nalida Geertruid Margreta ten Noort*.

1784.	April 11 getrout	*Wijnen Wijnen*, j. m., met	*Jannegjen Jans*, j. d., beide geboren en wonende onder Hattem.
1785.	Maij 16. Getrout Junij	*Teunis Wijnen*, j. m., met	*Grietjen Hulsbergen*, j. d. Beide geboren en wonende alhier,
1786.	Den 7 Maij getrout.	*Lubbert Jan Wijnen*, j. m., geboren en wonende te Hattem, met	*Anna Catharina Mulders*, geboren in Amsterdam, thans wonende te Hattem.
1789.	Den 9 Julij op attestatie van Hasselt. Den 26 Julij met attestatie na Hasselt.	*Philip Wagenaar*, musquetier van Capitein van Aalst, onder het regiment Mariniers van den Colonel Westerlo, en	*Hermintjen Koeners*, geboren van Heerde. Beide het laatst gewoont hebbende te Hattem.
	Den 5 Sept. op attestatie van. Oen. Met attestatie na Oene 20 Sept.	*Hyronymus Wijnen*, j.m., geboren en wonende te Hattem, met	Juffer *Geertruijd Henrietta van Vlierden*, j. d., geboren te Hattem, thans te Oen.
1795.	April 11. Getrouwt den 3 Maij.	*Hendrik Willem Wijnen*, j.m., van Hattem, en	*Aaltje Martens*, j. d., geboren te Wapenvelde en beijde alhier woonagtig.

bl. 356.

OUDHEIDKUNDE.

GILDEBRIEF DER CHIRURGIJNS TE ALKMAAR.

De gildebroeders van S. Cosmas te Alkmaar stelden wegens de schade, geleden door mededinging van lieden, die geen meester in het vak waren, in 1552 eene ordonnantie op, welke, op hun verzoek, den 12 Mei door de stedelijke overheid werd goedgekeurd. Maar om haar des te meer kracht en duur te verzekeren, verzochten zij ook de approbatie des Keizers, en zij verwierven die bij perkamenten brief met afhangend zegel, gegeven te Brussel den 20 Februari 1553. Daarin zijn al de gemaakte bepalingen opgenomen, welke ons leeren kennen de eischen, welke aan de lieden van het vak gesteld werden, en de voorwaarden, waaraan zij bij de uitoefening daarvan hadden te voldoen. De artikelen luiden als volgt:

Inden eersten, dat niemant, wie hij zij, en zal mogen commen om tambocht van chirurgijnscap oft barbierscap binnen de voirs. stede van alcmar, ten zij dat hij eerst ende voir al poirter es.

Voirt die gene, die compt om tambocht van barbieren te doen, zal moeten maken drie lancetten ofte vliemen, welcke vlijm ijsers zullen geteeckent wesen vanden deken ende raeds van 't selue ghilde, welcke lancetten hij gehouden zal wesen te maken binnen een tijt van drie weken, ende hij salse maken een binnen den huyse vanden deken ende die andere twee ten huyse vande raeds, ende en salse daer niet vuyt dragen voir datse geproeft zijn; ende die lancetten zullen moeten wesen van goet faitsoen ende van goede snee ende van goede punct, ende zullen geprouft worden duer een goet leer, stijf vuytgerect, driemaal daer duer gaende elcke lancette sonder craecken, alsoe dat meesters kennen, datse wel gemaect zijn; ende indien zij goet geindiceert worden, zal hij met elcke van die lancetten laeten een aer, te weten die mediaen inden slincker arm, ende die hooft aer vp den duym vp die rechter-

handt ; ende den brant aer vp den teen, alzoe wel raeckende, dattet bloet sprinct.

Voirt die zijn proef doen zal, eer datmen zijn vliemen zal proeuen, zoe zal hij schuldich wesen te leggen in handen vanden Deken ende Raeds, te weten een poirters kint drie karolus guldens, ende die vuytlandich in compt sesse karolus gulden, stuck tot twintich stuiuers, deene helft tot proffijte vande chirurgijns ende dander helft tot proffijte van toutaer, bij alsoe verre hij passeert; ende indien hij faelgeert, zoe salmen hem tselve ghelt wederom geven ende hij daer niet off schuldich zijn; ende die vlijmen, die hij gemaect heeft, zullen altijt hebben die Deken ende die Raids, tot wiens huyse datse gemaect worden. Ende waert hij alsoe, dat die selfde meester failleerde om zijn prouff te doen, zoe zal die voirs. meester in een jaer lanck zijn prouff niet weder doen, noch tambocht inden banne van alcmair.

Item dat niemant, wie hij zij, en zal mogen meesteren noch thantwerck van chirurgijnscap doen, off hij zal eerst ende voir al zijn prouff gedaen hebben ende dese naevolgende articulen kennen verantwoirden, ende dat nae goede natuerlicke reden :

Inden eersten, dat hij oft zij zullen moeten weten ende connen die complectien vande menschen, want dit het fondament es van alle medicijns ende chirurgijns. Ten anderen, dat hij of zij sullen moeten weten ende kennen die Anathomia ende gesteltenisse des menssche lichaems.

Voirt zoe wie comt om hier prouff te doen, zal voir al goet bescheit brengen van Deken en Raids, dat hij zijn ambocht geleert heeft onder een vrij ambocht, ende dat hij zijn meester van die twee leer jaeren voldinc ende voldaen heeft; ende als hij gepasseert is, zoe zal een poirters kint geuen voir een maeltijt twee karolus guldens, ende die vuytwendich incompt oft geleert heeft zal geuen vier karolus guldens, ende die prouff zal geschien in presentie van alle die barbiers.

Voirt dat hier niemant, hij zij vrou ofte man, en zal mogen meesteren in chirurgijnscap, of hij of zij zal moeten geuen volle ghilde gelde als boven, ende waert dat zijt niet geuen en wilde ende men betuychde dat zij daer bouen meesterden in chirurgijnscap, zal verbueren drie karolus guldens, waerof een zal hebben den officier, tander die kercke, die derde tambocht, zoe dickmaels en menich waruen als zij daer ouer beuonden worden.

Voirts datter gheen cantlooper en zal mogen staen met olijen

ofte zaluen dan alleen vpte vrije jaermarckten, vp die verbuerte van drie schellingen vlaems, waeraf een sal hebben den officier, een die kercke ende een tambocht, zoe dick ende menichweruen als zij becoert worden van een stede bode, welcken bode hebben zal voir zijn sallaris vant bekueren sesse stuuers.

Voirt zoe wat meester aflivich wordt, zijn huysvrouwe die hij achterlaet zal mogen tambocht vp houden alzoe lange ende ter tijt toe, dat zij wederom hilict, mits betalende haer ghilde ghelde zoe lange als haer tambocht belieft te doen.

Voirt zoe en zal daer gheen meester in eens anders meesters werck treden, ten zij dat die meester alder eerst vernoucht zij vanden patient daer hij ouergegaen heeft, vp die verbuerte van drie karolus guldens, ende dat tot proffijt vanden officier, kerck ende ambocht als voirs. es, ten ware burgemeesteren ende scepenen ingeset ende toegelaten waere.

Item een meester zal mogen houden een of twee jongens, ende indien yemant ontloopt zal van stonden aen een ander mogen aennemen, welverstaende, dat die selfde jongen bij gheen ander meester binnen alcmar zal mogen blijuen, eer zijn leer jaer om sal wesen, vpte verbuerte van sesse karolus guldens.

Voirt zoe wat leer jonghe bestelt wort om tambocht te leeren, zal geuen 't gilt twaalf stuuers tot inganck ende men zal hem inscriuen, ende waer dat hij zijn meester ontliep eer die twee jaeren vuyt zijn, zoe en zalmen zijn prouff tot geenen tijde binnen alcmar ontfangen, voir dat hij zijn meester, die hij ontloepen es, voldient ende voldaen heeft. Ende een meester zal mogen een van zijn kinderen tambocht leeren sonder daeroff te geven die twaelf stuuers van den inganck ende niet meer, welcke twaelf stuuers geappliceert zullen zullen worden deen helft tot proffijt vanden outaer ende dander helft tot proffijt vande meesters.

Voirt zoe wat barbiers knecht hem bestelt heeft met een meester binnen alcmar, ende hij die meester verlaet eer hij hem voldaen heeft, die en zal gheen ander meester aennemen, vp die verbuerte van drie karolus guldens, waerof een zal hebben den officier, een die kercke ende die derde tambocht.

Voirt zoe zullen die barbiers geen pannen vuytzetten dan bij een almanack van een meester, vp die verbuerte van drie schellingen groot, een tot proffijt vanden officier, een tot proffijt vande kerck ende een tambocht, zoe dickmaels zij beuonden worden.

Voirt zoe en zal niemant bloet laten staen buiten zijn duer naer een vuren na noene, vpte verbuerte van een pont was.

Voirt zoe wat meester alder laest gepasseert es zal knecht wesen vant ghilde, ende zal doen zoe als een knecht toebehoirt, ter tijt toe datter een ander comt die passeert. Des zoe zal hij vrij wesen van ghilde gelt als die meesters vergaren,

Voirt zoe wanneer die deken ende Raids die knecht om senden om bij malcanderen te commen, zoe wie alsdan niet en compt sal verbueren eenen stuuer, en zoe wat daer geordineert wort tgilt aengaende zullen de minste stemmen altijt die meeste volgen.

Voirt zoe zal een yegelick ghildebroeder die in gheen scutterie en es, gehouden wesen vp mayen dach ende heilich sacraments dach, alsmen generale processie hout, mede onder die stock ofte vaen omgaen in die processie, vp die boete van een stuuer, ende die boeten zullen hebben die gene diese alsdan halen.

Voirt waert zake, dat yemant tambocht van chirurgijn oft barbieren hem onderwinde, ende niet onderhilde die articulen in desen gescreuen, ende niet en betaelde noch voldede, die salmen mogen verbieden zijn ambocht te doen ter tijt toe dat hij voldaen heeft. Ende waert datmen daer recht om moeste spreken, zoe zal hij van stonden aen verbuert hebben thien stuivers tegens den officier ende tegens elck scepen metten secretaris twee stuuers ende tegens tambocht een schellinck vlaems telcker instantie.

Noch zoe wat barbier off chirurgijn afliuich wordt, die zullen die naeste barbiers aen hem wonende ter kercken dragen, ende alle andere barbiers ende chirurgijns zullen mede te kercke gaen, vp die verbuerte van een stuuer, ende den dooden broeder zal geuen sesse stuuers voor zijn dootscult.

Item tot wat tijt die deken ende raidts die lancetten teyckenen om die prouff te doen, zoe zal die gene, die de prouff doen zal, gehouden wesen die deken ende Raidts met die knecht te geven elck vier stuuers voir haer moeyten.

Item dat zoe wanneer eenige persoonen, het zij man oft vrouwe, compt om tambocht van chirurgijnscap te doen binnen dese stede, zoe verre als hij niet en laet off en scheert, zoe en zal hij niet gehouden wesen een prouff te doen vanden vlijme te maecken ende die aen te steken, behoudelicken dat hij het volle ghilde ghelt zal vp leggen, die selue sal geuen tselve gilde gelt, vuytgesondert diet gratis doen wil, sonder daer eenige proffijten te consequeren.

Item indien daer eenige twist oft tweedracht hier naemaels quame ofte rees tusschen die chirurgijns meesters ende partien, ofte tusschen die meesters ende jongens, zulcx dat hij oft zij questie cregen, zoe wel vande voirs. articulen als vande gedenomineerde, en 't selue niet en conden accorderen, 't selfde sal staen tot discretie van den schout, burgemeesteren metten gerechte oft dmeestedeel van henluyden.

C. W. BRUINVIS.

GEZELSCHAPSSPELEN.

I.

SLEBBER JEN.

Spel in Noorwegen.

„Dit spel wordt gespeeld met 40 dopjes of 20 dubbelde dopjes die geschilderd moeten worden, als volgt: 2 *Vogels*, 2 *Honden*, 2 *Katten* en 2 *Huizen*. — Dit zijn de 4 *Matadors*. Daarvan is de *vogel* de hoogste. Daaraan volgt de *kat*, dan de *Hond*. Dan het *Huis*, etc. Nu zijn er 13 dubbele nommers als: 2 maal n°. 12 enz. afdalende tot en met n°.o.

Na de 4 *Matadors* volgen de nommers van 12 tot 0. Beneden de 0 heeft men nog 3 dubbele figuren, als volgt: 2 *Waterpotten*, *Lelijke Bakhuizen* *) en 2 *Zotten*. Na de 0 volgt de *Waterpot*, daarop het *Lelijke Bakhuis* en de *Zot* is de allerlaagste.

Aan de spelers worden 3 *Penningen* of fiesjes uitgedeeld . Men geeft ieder op zijn beurt met de *zon* om in den blinde uit een zak van elk een dopje. — Men zorgt dat de een het dopje van den ander niet zien kan. Die voor de hand zit en een goed dopje trekt, zegt: „Basta" of: „ik pas." Heeft hij geen dopje naar genoegen, dan kan hij met zijn nevenman ruilen, die tot de ruiling verplicht is, wel te verstaan, wanneer hij een nommer heeft, dat behoort tot de 12 tot 0. De volgende kan, desbegeerende, weder ruilen of „Basta" zeggen en zulks tot den laatsten man, zijnde degene die gegeven heeft en houder van den zak is.

Laatstgenoemde heeft het voorrecht om desverkiezende voor zijn dopje, in den blinde, een ander dopje uit den zak te trekken.

---

*) d. i. bakkessen = aangezichten.

Dit alles gedaan zijnde, keert ieder zijn dopje om, en men ziet wie de laagste heeft. Deze laatste gaat op en zet een van zijn penningen of fiesjes in den pot. Men begint op nieuw. Die zijn 3 penningen of fiesjes in de pot gezet heeft is dood.

Dit gaat zoo voort tot de langst levende de pot heeft. Zoo er op het einde 2 afspelen, die ieder nog maar eene penning of fiesje over hebben en zij trekken een gelijk nummer of gelijk geschilderd dopje, dan gaan beide op en niemand heeft de pot. Alleen hebben deze twee het voorrecht om bij de nieuwe inzetting tot verdubbeling der pot van inzet bevrijd te zijn.

Wij hebben gezegd dat de laagste opgaat en zijn penning of fiesje inzet, doch zoo die laatste een *zot* is, dan gaat de daaropvolgende laatste ook op en moet insgelijks een penning of fiesje inzetten. *De zot neemt er altoos een mee.*

Zoo echter het toeval wil, dat er 2 *zotten* in het spel zijn, dan gaan zij niet op, maar de volgende twee laagste nommers gaan op; deze geven hun penning of fiesje niet in de pot, maar aan ieder dergenen, die een *zot* heeft. Dit gebeurt echter zelden, omdat de laatste speelder, een *zot* hebbende of ruilende, dezelve tegen een ander uit den zak ruilt. Het eenige geval is, dat degene, die bij ruiling van zijn nevenman een zot krijgt en tevens een zot overgeeft, natuurlijk den nieuwen *zot* houdt en „Basta" zegt of presenteerende te ruilen tegen een *Matador*, tweemaal zonder nieuwen inzet aan het spel mag deelnemen.

Maar nu verder tot de ruiling. Die een nummer heeft, moet het aan dengene, die voor hem zit, overgeven. Nu spreekt het van zelf, dat degene die een dopje heeft, zooals b. v. *Waterpot*, *Bakhuis* of *zot*, welke lager zijn dan een genummerd dopje, de ruiling niet zal weigeren. Doch wanneer men een *Matador* heeft, weigert men de ruiling in maniere als volgt.

Heeft men een *Vogel* en iemand presenteert te ruilen, dan zegt men : „Sta voor den vogel" en de voorman moet met zijn nummer blijven zitten. Heeft men een kat en vraagt iemand te ruilen, dan zegt men „Miaauw" en dan moet het vorig nummer terug tot den eersten persoon van wien het gekomen is (namelijk als men geruild heeft). Heeft men een hond, dan zegt men „Waf" en die gene, die heeft willen ruilen, zet tot boete een penning of fiesje in de pot (nl. als men wenschte te ruilen) en moet zijn dopje houden.

Heeft men een *Huis*, dan zegt men engene die ruilen wilde

„Ga mijn huis voorbij" doch dan kan hij bij den volgenden speler ruilen, evenals of er geen *Huis* was.

Bij het begin van het spel zet ieder twee of meer stuivers volgens contract naar verkiezing in de pot."

* * *

Het bovenstaande is afgeschreven naar een verklaring, die bij het spel behoorde, en geschreven is denkelijk door een 18de eeuwsche hand. Kan iemand der lezers ook mededeelen of dit gezelschapsspel in ons land gespeeld werd? En of het werkelijk van Noorschen oorsprong is? RED.

II.

Klopspel.

Het andere spel, waarvan wij hieronder een afbeelding geven, mist de verklaring, hoe het gespeeld moet worden. In een houten doosje bevindt zich een met gaatjes doorboord en met allerlei cijferteekens gemerkt langwerpig houten plaatje; daarnaast een vakje met drie losse wit houten pennetjes, gemerkt W. O. P., en een zwart houten pennetje, alle passende in de gaatjes van het vermelde plaatje.

18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

19 20 21 22 23 24

7 6 5 4 3 2 1

Partijen

KLOPSPEL

24 23 22 21 20 19

7 6 5 4 3 2 1

18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Het spel schijnt te moeten worden gespeeld op een dergelijke wijze als het thans in zwang zijnde „Halma" of „Reverse" spel door met het witte of zwarte pennetje over de andere heen te springen. Wie kan het nader of beter verklaren ? En is dit een Nederlandsch spel ? RED.

Peter de Groote te Vlissingen. (XIV, 138). (*Herhaalde vraag.*) — Een bezoek van *Peter de Groote* in 1716 te *Vlissingen* wordt medegedeeld in eene beschrijving van Vlissingen in hs., nagelaten door een lid der predikantenfamilie *Van Laren*, destijds in 't bezit van den heer P. Fret. Men vraagt waar dit handschrift sedert gebleven is.

MARTINUS.

„First Church of Christ, Scientist" te 's Gravenhage. — Bij Kon. besluit van 9 Juli 1906 n°. 98 zijn de statuten dezer vereeniging goedgekeurd. Zij heeft ten doel het houden van godsdienstoefeningen, naar beginselen gegrondvest in den Bijbel, gelezen en verstaan door het licht van het boek : „Science and Health with Key to the Scriptures," door Mary Baker G. Eddy.

Wat wordt in dit boek verkondigd en door de First Church aangenomen ?

Haarlem. JANSSEN VAN RAAY.

Waarschijnlijk theosofische leerstellingen (?) RED.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

Dirk (Diederik ?) v. Hemert (LVI. 26. 181). — Op het verzoek geuit op p. 181 kan het volgende — afkomstig uit een familiebijbel — worden medegedeeld:

(I). 1740 is mijn vader D. V. Hemert overleede in den ouderdom van 48 jaar. Den 4 Augustus.

(II). ben ik Dirk van Hemert ben gebore. Den 30 Apr. 1741.
Den 29 Jijnie 1770 ben ik D. V. Hemert met Willemke Van Mil in den Egdt getrooye.

(III*a*). Den 19 April 1771 op Vrijdag 's avonds om Half seven is geboren onse soon Dirk.

(III*b*). Den 17 Julie 1773 is geboore onse Dogter T(L ?)euntje S...... [1] sterft den 16 November 1773.

(II 1e vrouw.) 1774 Den 21 Julie is mijn huisvrou Willemke van Mil in den ouderdom van Sirke 41 Jaar over Leeden.

(II 2e vrouw). Den 4 Meij ben ik D. V. Hemert met Dirkje van Doorn voor de Tweede maal gehuwt.

(III*c*). 1779 Den 14 Maart is geboore Joh. Jacoobaa.

(III*d*). 1781. Den 16 Maart is geboore Huiberta.

(Ie vrouw van —) 1909. Den 10 April is mijn hartelijk geliefde moeder savonds om half 10 uur in den ouderdom van een en zeventig Jaren en vier dagen overleden. Op Zaterdag den 17 begraven.

Dan staat met een andere hand: „Huibertje van Heemert", wat waarschijnlijk wil zeggen dat zij schreef het navolgende:

(II). In 1823 den 7 May is overlede onze liefde vader in den ouderdom van 82 jaar en 7 dagen.

Dirk V. Hemert (II) schreef zelf (blijkbaar was voor 't bovenstaande eene ruimte door hemzelf opengelaten) verder:

(III*d* en man). Op Donderdag 1809 den 26 October W. V. Diggelen en H. v. H. in ondertrouw opgenomen en den 19 November Door den egt verbonden. [2] Volgt weer:

---

[1] Onleesbaar. v. K.
[2] Zij vierden in 1859 hun gouden bruiloft. v. K.

„Huibertje van Hemert" (zie beschouwing hierboven)
1810 enz.

Aant. omtrent geb. en overl. der kinderen van haar en W. v. Diggelen. Andere hand:

(III*d*, de man van —) Op den 21 Maart 1866 des avonts ten 9½ uur is overleden onze hartelijk geliefde vader W. V. Diggelen in den ouderdom van bijna 91 jaren.

(III*d*) Op den 21 January 1867 des namiddags 12½ uur is overleden onse geliefde moeder Huibertje van Heemert in den ouderdom van 86 jaren.

Wat er verder volgt slaat niet meer op 't geslacht „van Hemert. Het bewuste cachet is van Dirk van Heemert, I (1692—1740), II (1741—1823) of IIIe (1771— ?) *niet* van den burgemeester van Heusden. Ware deze Dirk III — omtrent wien verder niets vermeld staat in den bijbel — tijdens het leven van den vader overleden, dan was dit vóór 1823 wel in den bijbel vermeld geworden. Hij heeft dus *waarschijnlijk* wel den huwbaren leeftijd bereikt (zie hierna) evenals Joha. Jacoba geb. 1779. Dat in den bijbel alleen nader over Huiberta v. H. gesproken wordt, zal zijn oorzaak vinden in 't feit dat zij bleef in de woonplaats der ouders (Ophemert.)

D. v. H. II was, naar men zegt, burger van Ophemert en wagenmaker. Hetzelfde beroep oefende waarschijnlijk Dirk v. H. I uit.

Het is mij door een gesprek — *dus niet officieel* — gebleken dat „de broeder van Huibertje van Hemert te Ophemert in den Kerkeraad zat en ongehuwd overleed." Dit moet dus zijn III*a*, waarmee deze tak v. H. uitstierf.

Geparenteerd aan het geslacht v. H. moet zijn een tak „Wouterlood", terwijl naar verluidt te Ommeren nog een v. Hemert moet voorkomen, die tot dit zelfde geslacht behoort.

Wil men meer weten dan zoude een onderzoek in de kerkregisters te Ophemert zeker vruchten dragen. Ook moet daar nog een zeer interessante lijst zijn (opgemaakt door III*a* naar men zegt) aangevende al de namen van predikanten, die te Oph. „stonden" van af de hervorming, met data, beroep, enz. enz.

Tiel. Jonkhr. VAN KINSCHOT.

Diederik v. Hemert (LVI, 182, noot). — Zoo Petronella Deijm, moeder van Cecilia van Schuijlenburch, eene zuster was van Johanna Deijm, die met Mr. Jacob Tierens gehuwd was, dan zij voor de

ouders enz. van gemelde Petronella de Heer A. B. C. verwezen naar „De Nederlandsche Leeuw" A° 1904 nos. 8 en 9.

De ondergeteekende houdt zich aanbevolen voor de mededeeling, onder wien de bewuste cachetten thans berusten.

Middelburg. HOEUFFT.

Diederik v. Hemert (LVI, 181, noot). — De ouders van Petronella Deijm waren Simon Deijm en Cecilia Schilthouwer.

's Gravenhage. V. D. K.

Familie de Bye of de Bie (LVI, 180.). — Mag ik Mr. R. Ermerins — St. Petersburg — beleefd uitnoodigen te willen mededeelen op welke officieele gronden ZEd. de afstamming van 't geslacht de Bie via de Sires *van Schooten, afstammende van de Heeren van Breda* aannemelijk acht ?

Arnold van Schooten (geb. 1154, geh. 1179, ob. 1234, voorkomende in stukken A° 1215, 1222, (scheiding Wesemale) 1227) had o. m. tot kleinzonen :

a. Jan, waaruit het geslacht van Kinschot ;

b. Ambrosius, waaruit het geslacht de Bie.

In de acte van 1227, vroeger in 't archief van bn. Ullens, — verkoop van landerijen — wordt Arnoud van Schooten genoemd : ...... *a Godefrido quondam Dno de Breda fratre suo* ...... ; buitendien komt deze Arnoud ook voor als Arnoud van Breda genaamd van Schooten. Als zijn wapen wordt gegeven : het wapen van Breda, in het schildhoofd beladen met een blauwen lambel met drie hangers.

Zijn er nog meer *officieele* bewijzen voor de verwantschap met de Heeren van Breda, en welke dusdanige bewijzen zijn er voor de oudere geslachten der Heeren van Breda tot op Godefroy II heer van Breda en diens broeder Arnoud van Breda gen. van Schooten ? De publicatie van een uitgebreide genealogie, aangevende al de afstammelingen van Ambrosius gezegd de Bie tot heden (er zijn zoo vele de Bie's !) zou zeker met groote belangstelling ontvangen worden. Wat is de oorsprong van het voeren der bij (1) of bijen (3.7) in het wapen der afstammelingen van Hendrik van Schooten, zoon van Arnoud v.d. en vader van Jan en Ambrosius ? Is er eenig bewijs dat dit een „brisure" (zooals ik vermoed, evenals Wassenaar en derg.) is ?

Tiel. Jonkhr. VAN KINSCHOT.

OVERLUIDINGEN TE HATTEM.

De navolgende lijsten bevatten uittreksels uit de kerkrekeningen der Herv. Gemeente te Hattem voor zooverre zij nog aanwezig zijn.

F. A. HOEFER.

1591/92 Item noch voer Annesus van Yerst en grove 2 golden gulden.

1592/93. Item voer Anne op Gelder een groeve, is 2 golden gulden.

1596/97. Item noch voer joffer Ketels en grove 2 golden gulden.

1598/99. Als noch hebbe ick ontfangen van die kijnderen van zalilge Berent Bruine van oer zal. moders begraffenisse, in der kercken twe golt gulden facit . . . . 2 L. 16 st.

1599/1600. Van graven in de kerk:
Derck ter Hell, kerckmeister.

1601. Item het is van ieder groeve in de kerk 2½ golt gulden und die ein becleede groeve heeft, als men die opent 1/2 golt gulden.
F. Greven haer groeve geopent . . . 1 golt gulden
Jan van Hattem een kind gegraven . 3 golt gulden
Jan op Gelder . . . . 3 golt gulden
Cumsius . . . . 3 golt gulden

1602/3. Eerstlich zalighe Juffer van Besten een groeff 3½ gulden.
Die borgemeister Rijpperbants frau . . . . . . 3½ gulden.
Wolff van Haerst een groffe . . . . 3½ gulden.

1603/4. Joffer van Keppel een nije groffe . . . 3½ gulden.
Sondergelt een groffe geopent . . . . 14 st.
Sondergelts froue een nije groffe . . . . . . 3½ gulden.

Gallen een groffe geopent . . . . 14 st.
Her Peter een groff geopent . . . . 14 st.
Blanckenbijlen vroue een groffe . . . . 3½ gulden.
Joffer van Lennep een groffe . . . . 3½ gulden.
Lubbert van Amstel een groffe geopent . . . . 14 st.
Den 5 Julij Joffer Wendele van Apeldoern een groffe geopent . . . . 14 st.
Gereberijch Jan van Lijnden suster een groffe . . 3½ gulden.
Peter Schrasser, kerckmeijster, eene groffe, hijer sal dije kercke tegen hebben 50 keijser gulden, dije Jacop van Lenep uut sal rijchten.
Den 18 Julij Joffer van Gallen een groffe geopent . 14 st.
Den 12 Augustij voer dije borgemeijster Rijppenbant een nije groffe . . . . 3½ gulden.
Den 3 September voer dije borgemeijster Reijners een nije groffe . . . . 3½ gulden.
Den 19 September voer Jenigen Cruners een groffe geopent . . . . 14 st.
Dijt is gecomen van dije groete klocke:
Bernevelt van dije grote clocke . . . . 7 st.
Rengers van dije grote cloke . . . . 7 st.
Gossen ter Stert van dije clocke . . . . 7 st.

1604. Vollijgende dije groffen 1604:
Erstelijck een groffe geopent voer dije borgemeijster Bernevelt, belop . . . . 14 st.
Wijllem Blanckebijlle een nije groffe, is . . . . . 3 gld. 10 st.
Dijt is van dije grote clocke:
Ontfangen van Blanckebijlle . . . . 5 st.

1605: Noch een nije groffe voer Cornelis van Appeldoerne sijn wijff . . . . 3½ gulden.
Noch een nije groffe voer Jenneke Wijchgers . . . 3½ gulden.
Noch een nije groffe voer joffer van Harst . . . 3½ gulden.
Dijt is van dije grote clocke int jaer 1605:
Ontfangen van joffer van Galen van dije clocke . . 5 st.
Ontfangen van Cornelis van Appeldoern . . . . . 5 st.
Noch ontfangen van vrou Greven van haer moeder . 5 st.

1606/7. Noch een nije groffe voor dije borgemeijs-

ter Johanes Vos sijn vroue . . . . 3 gld. 10 st.
Dijt is van dij. grote clocke int jaer 1606:
Noch van dije borgemeijster Johanes Vos . . . . 5 st.

1607/8. Noch een groffe voer Zuijr van Apeltoerns kijnt . . . . 3 L. 10 st.
Dij is van dije grote clocke:
Noch van Apeltorne . . . . 5 st.

1608/9. Noch een groffe geopent voer dije borgemeijster Gerrijt van Oldenbarnevelt . . . . . . 14 st.

1609/10. Vollijgende dije groffen int jaer 1609:
Noch eene voer joffer van Esfelt geopent . . . . 14 st.
Vollijgende dat van dije groote clocke is gecomen int jaer 1609:
Ontfangen van joffer van Esfelt . . . . 10 st.

1610/11. Noch ontfangen van een doede, dije hijer is voerbij gevaeren, een olt schijlt, belopt 2 L. 2 st. ende was van Uutrijcht.

1613/14. Noch een groffe geopent voor joffer van Gallen . . . . 14 st.
Noch een groffe geopent voer Blanckebijlle . . . 14 st.
Noch een nije groffe voer Jennijgen op Gelder gewesener vrouwe van Henderijck Gerrijssen Horst, hijrvoer hefft sij dije kerke tho testemente gemaeckt vijeffen twijntijch daller, belopt aen Keijser gulden. 37 gld. 10 st.
Noch een nije groffe voer den scholmeijster . . . 3 gld. 10 st.

1614/15. Noch heft Jacob Cruijner een groeve gecoft . , ... 3 gld. 10 st.
Noch heft die borgemeijster Derck Henricksen een groeve gecoft . . . . 3 gld. 10 st.
Noch een nije groeve voor Alijt Gerrit Peters . . . 3 gld. 10 st

1616/17. Item Juncker Keppell, van Kanters grove betaelt 30 keizers gulden.
Item van frouw Greve grove . . . . 3 gld. 10 st.

Item van Henrick van Puttens uijtgefoerde lijck ontfangen . . . . 2 gld. 2 st.
Item van een klein leijserkijen, soe an Jan Brouwer verkogt, ontfangen . . . . 3 gld. 10 st.
Noch van Dirrick Henricx voer eenen serck ontfangen 33 gulden.

1617/18. Noch enn neije groeve voer den scoltus 3 gld. 10 st.
Jochem van Keppel enn geopent . . . . . . , . 14 st.
Jacop van Lenip enn neije groeve, twe geopent . . 4 gld. 18 st.
Aelt Lubbers, und sin dochter elck enn neije groeve, daervoer sal die kercke ontfangen . . . . 50 keijser gld.
Jacob Cruener enn geopent . . . . 14 st.
Jenne Blanckbiell twe geopent . . . . 1 gld. 8 st.
Kornelijs Henrickx enn nije groeve, daer sal die kercke voer ontfangen . . . . 50 keijser gld.
Jan van Amstell twee geoepent . . . . 1 gld. 8 st.
Borgemeister Reijners twe geoepent enn neije groeve 5 gulden.
Dries Janss enn grove sin merck opgesedt . . . . 3 gld. 10 st.
Aeltken Bitters enn groeve ende enn geoepent, daer is die kercke voer betalt . . . . 100 gulden.
Gerrit die Vriesse enn neije groeve, daer sal die kercke voer ontfangen, nae luidt enn hantscrijfft . . . 1006 golden gulden.
Gerrit Janssen op Gelder twe groeven . . . . . 7 gulden.

1618/19. Noch die weduwe Harst een dubbelde groeve geopent hiervan . . . . 1 gld. 8 st.
Noch Rengers erffgenamen een groeve geopent . . 14 st.

1619/20. Giesbert Greve geopent een groeve . . 14 st.
Gerrit van Dongen een neije groeve . . . . . . 3 gld. 10 st.
Dongen die zweger van Derck Hendrickx een groeve geopent . . . . 14 st.

1620/21. Borgemeister Hoessen sijn vrouwe een groeve geopent . . . . 1 gld. 8 st.
Dongen een groeve laeten openen . . . . 1 gld. 8 st.

1620/21. Gertruijt Schrassers een groeve geopent 1 gld. 8 st.
Met die groote cloc overluijdt:

Gertruijd Schrassers.	14 st.
Dongens kint	14 st.

1621/22. 20 Augusti, Cornelis Hennerix heft die kerke 50 gulden gegeven, bedingende daerin een groeve te hebben . . . . 50 gld.
29 Januarij. Voer die olde juffer van Lennep eene groeve geopent . . . . 1 gld. 8 st.
Averluijt:
die olde juffer van Lennep . . . . 14 st.

1622/23. Voer borgemeijster Derick Henderix een groeve geopent . . . . 1 gld. 8 st.
Voer vrou ter Helle en grove geopent . . . . . 1 gld. 8 st.
Voer Gerrit Blankebiels kint een grove geapent . 1 gld. 8 st.
Averluit:
Borgemeister Dirck Henderix . . . . 14 st
Vrou ter Helle . . . . 14 st.
Geert Blankebiels kint. . . . . 14 st.

1623/25. Voer dese sijn groeven geopent en „overluit":
Willem van Laar.
Burgemeijster Schrassers vrouw.
Albert die Greve.
Jan van Amstel.
Canters weduwe.

1625/26. Noch van die momberen van zaliger Kasper Rengers het openen van zijn groeve ende van luijden. . . . . 2 gld. 2 st.
Noch ontfangen van Joncker Dongen het openen van een groeve voor zijn bestemoer en van verluijden . 2 gld. 2 st.
Noch ontfangen van de begraffenisse van de zal. reekenmeyster Lennep voor een groeve ende serketen 50 gld.
Noch die olde joffrou van Apeldoorn het openen van haer groeve op het choor en van luijden . . . . 7 gld. 14 st.

1626/27. Van zalige borgemeijster Haelbooms groeve te openen in de kercke . . . . 5 gld. 12 st.

Noch een groeve verkocht an de erfgenamen van zalige Geurdt van Haerst op het choor, voor . . . 42 gld.
Van joncker Dongen het openen van een groeve voor zijn kint. . . . . 5 gld. 12 st.

. . .

1627/28. Ontfangen den 28 April van Jan van Gaelen moeder, het overluijen. . . . . 14 st.
Ontfangen den 27 Julij van Steven Schrasser, het openen in de kercke ende het overluijen . . . . 6 gld. 6 st.

1629/30. Den 1 Julij van Anna van Gaelen, haer openen ende overluijden . . . . 6 gld. 6 st.
Den 4 Januari van vrou Matissen, haer openen en overluijen . . . . 6 gld. 6 st.
Den 6 Januari van vrou van Heerde, haer openen en overluijden. . . . . 6 gld. 6 st.

. . . . .

1630/31. Den 22 October burgemeester Heerde sijn vrouwe, haer openen ende overluijen . . . . 6 gld. 6 st.
Den 17 November Joffer Rengers, haer openen ende overluijen . . . . 6 gld. 6 st.

1631/32. Den 1 Maij burgemeester Huessen, sijn openen en overluijen . . , ... 6 gld. 6 st.
Den 7 Julij joffer van Gaelen, haer openen op coer ende overluijen . . . . 7 gld. 14 st.

1632/33. Burghemeister Gerrit Loefsen sien vrou zaligher van haer groeve te openen ende van het overluiden, is . . . . 6 gld. 6 st.
Joncker Hattem zaligher van sien groeve te openen ende van het overluiden, is. . . . . 6 gld. 6 st.
Burghemeijster Cruinders dochter Jenneghien zaligher, van haer groeve te openen ende van het overluiden 6 gld. 6 st.
Monsuir Donghen een kint afghestorven, van de groeve te oopenen ende van het overluiden . . . 6 gld. 6 st.
Altien Blanckebiel ghestorven, op het kerkhoff begraven, vant overluiden . . . . 14 st.

1633/34. Keppel, scholtes in sien tijt, op het coor Vrou ter Helle soone in de kercke begraven, het openen en het luiden, is . . . . 7 gld. 14 st. 6 gld. 6 st.
De Menisten wever op het kerkhoff begraven, van het overluiden, is . . . . 14 st.

1635/36. Knelis van Apeltooren sien vroue op het kerckhoff graven, tluiden. . . . . 14 st.

1636/37. Marinus, predikant, in de kercke graven op het koor, van het openen en het luiden, is . . 7 gld. 14 st.
Joncker Wick een soone in de kercke grave, van het openen en luiden . . . . 6 gld. 6 st.

1637/38. Juffer van Keppel in de kercke op het koor begraven, van de grove te openen en van 't overluidens. . . . . 7 gld. 14 st.
Juffrou Haven in de kercke graven, van de grove te openen ende van toverluidens, is . . . . . . 6 gld. 6 st.

1639/40. Monsuir Donghen sien vrouwe op het koor begraven en een kindt beneden het koor graven en des beidens overluidens . . . . 14 gld.
Gerrit op Gelder sien vroue in de kercke graven, van de groeve te openen ende van t overluiden . . . 6 gld. 6 st.
Henrickus Borman sien kindt in de kercke grave, van topenen van de groeve en toverluiden . . . 6 gld. 6 st.
Jan Eevers Lubbert in de kercke grave, van het openen van de groeve ende van het overluiden. . 6 gld. 6 st.
Gerrit Haelboom in de kercke grave, van de groeve the oopenen ende van het overluiden . . . . . 6 gld. 6 st.
Gerrit Welmers op de ghekofte groeve sercken opghehouwen ende dat daerop stondt afghehouwen, an der kerckengroeve meer . . . . 1 gld. 5 st.

1640/41. Borghemeijster Apeltoren op het koor in de kercke begraven, van de groeve te openen en tluiden 8 gld. 8 st.
Derck op Gelder een kint in de kercke, beneden het koor begraven, van de groeve te oopenen ende

van het overluiden . . . . 7 gld.

1641/42. Gert op Gelder in de kerke begraffen, beneden op koer van et aeppen ende aefferloeden. 7 gld.
Jonker Rijepperbant in de kerke op et koer begraffen, van aeppen ende et aefferloeden . . . . . 8 gld. 8 st.

1642/43. Aelberin ter Helle op et koor begraven, van de grove te aeppenen ende aefferloeden . . . 8 gld. 8 st.
Joeffer van Aepeltoeren op et koer begraffen, van et aepenen ende aefferloeden . . . . 8 gld. 8 st.
Boergemijster Herde sin doechter in de kerke beneden et koor begraffen, van de grove te aeppenen ende aefferloeden . . . . 7 gld.
Henrijeckes sen kint op et koor begraffen, van de groffe te aeppenen ende aevverloeden . . . . . 8 gld. 8 st.
Boergemijster Greve sen vroue in de kerke op et koer begraeffen, van de groeffe te aepenen ende aefferloeden . . . . 8 gld. 8 st.
Boergemijster Grijeffe sen kint in de kerk op de koor begraffen . . . . 8 gld. 8 st.

1643/44. Effese van Amstel op et koer in de kerke begraffen, van de groffe te aepenen ende aefferlon 8 gld. 8 st.
Frou Raellen in de kerk begraffen beneden et koer, van de groeffe te aepenen ende aefferlon . . . . 7 gld.

1644/45. Jonker Wijck in de kerke, beneden et koer begraffen, van de graffe te aepenen ende aefferlon 7 gld.

1645/46. Albert Geersen in de kercke beneden het koer en overluiden . . . . 7 gld.

1646/47. Den 27 Meert is begraven de luijtenant Rengers kint, het openen van de groeve en overluijden het koor . . . . 8 gld. 8 st.
Den 24 Augusti is begraven Hendrik Greven frouwen moeder, het overluijden en openen van de groeve op het koor . . . . 8 gld. 8 st.

Den laetsten October is begraven Beerent Borman, het overluijden en openen van de groeve, beneden het koer .... 7 gulden.

1647/48. Den 28 September is begraven joncker van Wijcks kint, het overluijden ende openen van de groeve beneden het koer .... 7 gulden.
Den 1 October is doctor Averkamp overluijdet en uitgebracht, daervan ontfangen .... 3 gld. 14 st.

1648/49. Den 13 Juni is begraven Hendrik Greven frou, het overluijden en openen van de groeve op het koer.................................. 8 gld. 8 st.
Den 9 November is begraven Geertruit van Haersolte, het overluijden en openen van de groeve op het koer 8 gld. 8 st.

1649/50. Den 14 Meert begraven Hendrickien ter Hellen, het overluijden ende openen van de groeve op het koer .... 8 gld. 8 st.
Den 12 Meij is begraven frou Cruienders, het overluijden en openen van de groeve op het koer ...... 8 gld. 8 st.
Den 27 December is begraven Jochem Rengers kint, het overluijden en openen van de groeve op het koer 8 gld. 8 st.
Den 15 Januari Joffer van Lennep's kint, het overluijden en openen van de groeve .... 7 gulden.
Aen de rentmeijster op Gelder vercoft een groeve, beloopt .... 28 gulden.

1650/51. Den 16 Meerte vrou Blanckebijels van die groeve te openen .... 7 gulden.
Noch van Sijpreijanijs Greve kijnt die groeve te openen op het koer .... 8 gld. 8 st.
Noch van jonker van Dongen die groeve te openen op het koer .... 8 gld. 8 st.
Noch van die borgemeijster Loufsen die groeve te openen .... 7 gulden.

1651/52. Noch die burgemeijsters Galens wijf, de groeve te openen op het koer .... 8 gld. 8 st.

Van de borgemeijster Galens dochter, de groeve te openen op het koer .... 8 gld. 8 st.

1652/53. Den 24 April domijne Staverden van die groeve te openen op het koer .... 8 gld. 8 st.
Den 16 Junijus Haersolte kijnt die groeve te openen op het koer .... 8 gld. 8 st.
Den 5 September Sijpreijans Greve die groeve te openen .... 7 gulden.
Den 10 September Jochem Rengers kijnt die groeve te openen op het koer .... 8 gld. 8 st.
Den 4 Jennewarij Henderick van Dongen die groeve te openen .... 7 gulden.
Den 25 Jennewarij Jan Cremers wijf die groeve te openen .... 7 gulden.

1653/54. Noch Henderick Cruenders die groeve te openen .... 7 gulden.

1654/55. Domyne Altetus sijn kijnt de groeve te openen op het koer .... 8 gld. 8 st.
Noch sijn vrouwe de groeve te openen op het koer .. 8 gld. 8 st.

1656/57. Vrou van Galen een inlage op coer .. 8 gld. 8 st.
Jan van Galen ende sijn soen in de kerke .... 14 gulden.
29 Julij Bartolt op Gelder een groeve op St. Annascoer, sullen over de serke geaccordient worden .... 8 gld. 8 st.
2 Augusti, vrou Crunders in kerke .... 7 gulden.
3 Augusti, borgemeister Cruner in de kerke ...... 7 gulden.
9 Augusti, Beeruntina van Galen in de kerke .... 7 gulden.
11 Augusti, Jan op Gelders vroue in de kerke ...... 7 gulden.
18 Augusti, Aeltetus vrou ende maegt op coer .... 16 gld. 16 st.
18 Augusti, borgemeijster Cruner in de kerke .... 7 gulden.
19 Augusti, Johan Ripperbant op het coer .... 8 gld. 8 st.
22Augusti, borgemeijster op Gelder in de kerke .. 7 gulden.
28 Augusti, vrou van Heerde in de kerke .... 7 gulden.
28 Augusti, Joffer Ripperbans op het coer ...... 8 gld. 8 st.
28 Augusti, Jacop Cruner in de kerke .... 7 gulden.
4 September, Derick Ripperbant op het coer...... 8 gld. 8 st.

19 September, Jonker Berent Ripperbant ende sijn husvrouwe .... 14 gulden.
30 September, Lambert Cruners meijer .... 1 gld. 8 st.
7 October, Hendrikien Greve in de kerke .... 7 gulden.
14 October, Millentin Rengers op coer .... 8 gld. 8 st.
24 October, Sander Rengers in de kerke .... 7 gulden.
28 October, joffer Andrea van Lennep .... 9 gulden.
Domine Heerdenberch een groeve op coer .... 33 gld. 12 st.

1657/58. Den olden Cruner in de kerke ...... 7 gulden.

1658/59. Op den 8 April is op het choer begraven borgemeister Gerhardt van Galen .... 8 gld. 8 st.
Op den 25 Juni is de heer (Daersolte) van Iersten moeder endesijn WeldEd. kint in de kerck begraven 14 gulden.
Overste Luitenant Derck Ripperbant kocht een groeve op het choor volgens coopzeel van 21 October 1658..........

1659/60. Op den 19 October is Jr. Johan van Lennep driemaal overluijt ende in de kerck begraven. 9 gld. 16 st.

1661/62. Den 10 Meert is Hendrick Brouwer vrou op het choer begraven .... 8 gld. 8 st.
Den 14 Juni is borgemeister Gerhardt van Huecelum zaliger in de kerck begraven ende driemaal overluijt, daervan is de gerechticheit aen dese kerck ...... 9 gld. 16 st.
Derck Lubberts, postmeister, heeft anderhalve groeve gekocht, liggende achter het olde Heerengestoelte, heerkomende van zalige borgemeister Huessens erffgenamen, voor de somma van .... 50 gulden.
Den 2 Augusti is sijn vrou daerin begraven voor de heerste inlage .... nihil.
Den 16 dito is borgemeister Derck van Heerde zalige in de kerck begraven ende driemaal overluijt .... 9 gld. 16 st.
Derck Ripperbant,capitein ende Overste Luijtenant, heeft een groeve gekocht op het choor voor de somma van .... 42 gulden.
Gelijck men uijt bijgaande coopzeel kan sijn.

In de voornoemde groeve is de Ed. Derck Ripperbant, capitein ende Overste Luijtenant, zalige in begraven voor de eerste in lage ende eens overluijt	nihil.
Noch is de voornoemde heer vijffmael overluijt	7 gulden.
Den 28 September is domine Altetus kint op het choor begraven	8 gld. 8 st.
Den 19 November is borgemeister Gijsbert Greve op het choor begraven ende driemaal overluijt, is de gerechticheit aen dese kerck	11 gld. 4 st.
1662/63. Den 1 Maij is domijne Altetus moeder op het choor begraven	8 gld. 8 st.
Den 1 September is domijne Altetus kint op het choor begraven	8 gld. 8 st.
1663/64. Den 28 Februari is Rotger van Cuelen in de kerck begraven..........................	7 gulden.
Den 1 Februari is domine Alteto sijn kint op het choor begraven	8 gld. 8 st.
1664/65. Den 8 December heeft broer van Heerde, uijt last van den Hogh Ed. Heer Wulff van Haersolte tot Ierst, gekocht een dubbele kerckengroeve op het choor onder Herwardens glas gelegen na de noortsijt aen, ten overstaan van de Ed. Achtbare Magistraet, voor de somma van	105 gulden.
Vant overluijden	2 gld. 16 st.
Den 24 Jannewarij Laurentius Loefsen in de kerck begraven ende driemael overluijt, is de gerechticheit aen de kerck	9 gld. 16 st.
1665/66. Den 25 April is jonckheer Johan van Keppel op het choor begraven ende sevenmael overluijt	16 gld. 16 st.
Den 3 October aen de weduwe van wijlen Aerent Lichtenbergh verkocht een groeve beneeden het choor na de suijtsijdt ende welcke geteickent is met T. S., voor de somma van	36 gulden.
Voor de eerste inlage	nihil.

Den 19 November de pampiermakers kint van Keppels moele .... 1 gld, 8 st.

Den 18 December is vrou van Keppel op het choor begraven en sevenmael overluijt .... 16 gld. 16 st.

1666/67. Den 3 April, Klaes du Flo een kint begraven laten, is .... 1 gld. 8 st.

Den 23 April, Klaes du Flo, kleermaker, begraven van 't overluijden is .... 1 gld. 8 st.

Den 28 Maij, Joanna Greven zalige huijsvrou van de borgmeister Muijs met een kint in de kercke op 't choor begraven .... 16 gld. 16 st.

en 3 poosen geluijdet, is 3 golt gulden .... 4 gld. 4 st.

Den 11 Junij, borgmeister Averkamps dochtertien Cathrina in de kercke op 't choor begraven, vant opnen van de groeve .... 8 gld. 8 st.

Den 16 Junij, voor Gerrit Jans van Merle een groeve verkocht op 't kerckhoff voor .... 3 gulden.

Gerrit Jans daarin begraven, vant overluijden is .. 1 gld. 8 st.

Jan Rentsen met sijn oom Herman Henrix hebben een groeve gekocht in de kercke, bij de noorder sijdeldore, met een blauwe sercksteen (int midden doorgebroken) bekleet, tot een begraffenisse voor sijn broer Hermen Rentsen voor .... 42 gulden.

Den 22 Augusti, Steven Brouwer in de kercke begraven vant openen .... 7 gulden.

Den 24 September. Jr. Johan van Hattem in de kercke begraven, vant openen van de groeve en van 3 posen luijdens, 't samen .... 11 gld. 4 st.

Den 16 November, Bormans vrouw, Gerrichien op Gelder, in de kercke begraven, vant openen van de groeve is, ... 7 gulden.

En te vooren haer beijder kint oock in de kerk begraven .... 7 gulden.

Den 27 December, Gerrit van Donge in de kercke op choor begraven, is .... 8 gld. 8 st.

En van 3 poosen t' overluijden, is .... 4 gld. 4 st.

Den 30 December, d'olde juffer van Wijck in de kercke begraven, is .... 8 gld. 8 st.

Den 21 Januarij 1667, den ritmeester Rouse in de kercke op 't choor laten sincken .... 8 gld. 8 st.
In Augustus lastleden heb ick tot Swol gekocht 100 blaeuwe serckstenties van Eilas, steenhouwer, en aldaer met de letter K laten beteijkenen, om de kerckengroeven op 't kerckhoff mede te mercken, hebben gekost .... 19 gld. 14 st.

1667/68. Den 26 Merti, Jr.Derck van Dongen op t' choor in de kercke begraven, vant openen van de groeve, is 6 golt guldens, en drie posen geluijdet, is 3 golt gulden, an keijser gulden .... 12 gld. 12 st.
Den 17 Maij, den scholtes van Heerde sijn kint in de kercke laten begraven, en drie posen laten overluijden, daervan komt de kercke 5 en 3 golt gulden, t' samen .... 11 gulden.
Den 24 Maij, Aeltien van Wijck in de kercke begraven, vant openen van de groeve komt de kercke 7 gulden.
Den 7 Junij, Jr. Johan van Wijck in de kercke begraven, vant openen van de groeve komt de kercke 7 gulden.
Den 11 Juni, Jr. Jerifaes van Wijck in de kercke begraven, vant openen van de groeve, is .... 7 gulden.
Den 16 Augusti, Catarina van Dongen, des avonds in de kercke begraven, het openen van de groeve is 7 gulden.
Den 22 Augusti, Johan van Keppel, scholtes over t' kerspel van Hattem, Heer tot Molekoten in de kercke op 't choor begraven, het openen van de groeve is .... 8 gld. 8 st.
van 6 posen overluijdens staet te betalen 6 golt gulden .... 8 gld. 8 st.
Den 27 December, Henr. Greve in de kercke begraven op 't choor, vant oopenen van de groeve, koomt de kercke .... 8 gld. 8 st.
en van 3 poosen te luijden is oock .... 4 gld. 4 st.

1668/69. Den 18 Merti, de Fransche maitresse in de kercke begraven, vant openen en inlage ; daervan heeft de heer scholtes en borgemeister Heerde betaelt .... 14 gulden.

Den 14 Januarij 1669, Stijne Eevers haer moeder, Jenne Courts, op 't kerckhoff begraven, voor een groeve betaelt .... 5 gld. 6 st.

1669/70. Den 26 Augustus, zalige vrou Cruijners in de kercke begraven, over welcke begraffenis 2 groeven op t' choor geopent sijn, en 3 posen geluijdet, is t' samen .... 21 gulden.

1670/71. Wegens de begraeffenis van joncker Rengers kint op 't choor 6 golt gulden en van drie posen luijden 3 golt gulden, sijnde te saemen .... 12 gld. 12 st.

1671/72. Wegens de begraeffenis in de kercke van Hendrickien Brouwer .... 7 gulden.

1672/73. Den 17 Februari, heeft d'heer van Kampherbeeck sijn Hoogh Ed. zoon in de kerck op 't choor laeten sincken, is .... 8 gld. 8 st.
Den 28 November, de begraeffenis in de kercke van Johan op Gelder .... 7 gulden.

1673/74. Den 28 April, vercocht een groeve in de kerck bij 't oude Herengestoelte aen Jan Cremer met de begraeffenis van sijn vrouw zaliger voor .... 40 gulden.
Voor 't steentien ontfangen .... 18 st.
Den 15 Maij, wegens de begraeffenis in de kerck van Jan Kremer .... 7 gulden.
Den 21 Maij, de begraffenis in de kerck van vrou op Gelder .... 7 gulden.
Den 14 November, is juffer Spierincke in de kerck gesoncken. .... 7 gulden.
Den 14 November, de begraeffenis in de kerck van vrouw Averkamp .... 7 gulden.
En 2 posen geluijt .... 2 gld. 16 st.

1674/75. Den 17 Marti, wegens de begraeffenis op 't choor in de kerck van joncker Guijlick ...... 8 gld. 8 st.
Den 2 April, wegens de begraeffenis in de kerck op 't

choor van de burgemeister Greve, met twee posen luijden. .... 11 gld. 4 st.
Den 3 December is in de kerck begraven de dochter van de burgemeester Heerde, met twee posen luijden 9 gld. 16 st.
Den 11 Januarij, de begraeffenis in de kerck van Mevrouw van Lennip .... 7 gulden

1675/76. Den 13 April, domine Hardenbergh begraven, de gerechtigheidt is per memorij ....

1676/77. De 26 Maij, vrouw van Galen in de kerck begraven, de gerechtigheit van openen van de groeve . . . . 7 gulden.

1677/78. Den 24 Julij, de weduwe van Derck Maricus in de karcke begraven, de gerechtigheidt daervan is .... 7 gulden.
Den 14 Augustus de meester Dalmahoij in de kercke begraven. ....
Den 1 December borgemeester Bredenbroeck sijn vrouw en moeder op het koor begraven .... 8 gld. 8 st.

1678/79. Den 6 Julij, de heere secretaris sijn neef Wentholt in de kercke begraven, met tweemaal luidens .... 9 gld. 16 st.
Den 8 October, capitein Greve op het coor begraven met twe maals luien. .... 9 gld. 16 st.
Den 21 December, de heere borgemeester Gerhard van Heerde sijn vrouw savonts in de kercke begraven. 7 gulden.
Den 31 December, de knecht van mijnheer ritmeester Haersolte in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 9 Februarij, Gerrit Everts sijn vrouwen moer in de kercke begraven .... 7 gulden.

1679/80. Den 14 Augustus, Lijsabet Urbanus in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 22 Augustus, docter Borman in de kercke begraven, ... 7 gulden.
Den 1 September, mijnheer van Yerst sijn kint 's

avonts op het coor in de kerck begraven .... 8 gld. 8 st.
Den 5 September, Jan Rents moer in de kercke begraven. .... 7 gulden.
Den 13 September, Jacoba op Gelder in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 9 November, Gerrit Rensen in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 25 November, de borgemeister Gerrit van Heerde savonts in de kercke begraven .... 7 gulden.

1680/81. Den 24 September, weduwe Bornmans op 't choor .... 8 gld. 8 st.
Den 30 November, de outburgemeester Rutger Wijnen, kerckmeester, in de kerck begraven memorie
Den 6 Januari, de moeder van dom. Croon de inlage vergunt in een kerckengroeve op het choor, debet voort openen van de groeve .... 8 gld. 8 st.
Den 15 Februari is juffer Getruijdt Schrassert, weduwe Greve, in de kerck bij avondt, laten sijncken 7 gulden.

1681/82. Den 17 December, mijnheer Bredenbroek sijn vrou in de kerck, 3 poosen overluijden .. 9 gld. 16 st.
Den 21 Januarij mijnheer Muijs sijn vrou ghesoncken 7 gulden.

1682/83. Den 28 Februari, den ontfanger Heerde gesoncken in de kerck .... 7 gulden.
Den 9 September is het kint van mijnheer Cruijnder op het koor .... 8 gld. 8 st.
Den 16 October, mijnheer van Meulecaten 13 posen overluijt, ende voor dubbelde openinge der groeven, als sijnde van 4 groeven een kelder gemaekt ...... 32 gld. 4 st.

1683/84. Den 2 Mart, vrou Ruiners in de kerck . 11 gld. 4 st.
Den 4 December, mijnheer van Ierst opt coor, met 3 poosen overluijden .... 21 gld. 8 st.

1684/85. Den 8 September, joncker Conders vrou gesoncken in de kerck .... 7 gulden.
Den 15 September, borgemeester Bredenbroek met

3 posen overluijn in de kerck .... 11 gld. 4 st.
Den 21 October, vrou Haelboms met 3 posen overluijn in de kerck .... 11 gld. 4 st.
Den 22 Januarij, Jannes Biederbroek in de kerk met 3 posen overluijn .... 11 gld. 4 st.
Den 15 Februarij, een groeve verkoft an de weeduwe van Gerrijt van Guijlijck, liggende op de Suijder sijt opt kerckhoff .... 5 gld. 6 st.

/ 1685/86. Den 27 October, den heer scholte van Voors met 3 poesen lueden................ 11 gld. 4 st.
/ Den 26 Yanuaris, IJoncker IJoegen Rengers gesoncken in de kercke .... 7 gulden.

1686/87. Den 2 Mert, minheer van Camverbeck met drie poesen lueden in de kerck .... 11 gld. 4 st.
Den 23 Mert, minheer Rijetmis Haersolte gesoncken op coer .... 8 gld. 8 st.
Den 9 Augustus, de weduwe van Gerrijt van Guelick en kijnt gesoncken .... 1 gld. 8 st.

/ 1687/88. Den 29 April is de heer Jacob de Beijr op het koor begraeven en drie poosen geluijt, bedraeght acht golt gulden, is .... 11 gld. 4 st.
Den 11 Junius is Henderijnae van Muelekaeten in de kelder van de vrouw van Muelekaeten gesoncken en dre poosen geluijt, bedraegt .... 11 gld. 4 st.
Den 15 October is Joannaes Urbanus in de kercke begraeyen, bedraegt vijff golt gulden, is .... 7 gulden.

1688/98. Den 11 Maijus is het kint van de schoonsoon van Jan van Hulst op de kerckhoff gesoncken, memoria

1689/90. Den 10 Augustus is de soon van Jan van Hulst op de kerckhoff begraven .... 1 gld. 8 st.

1690/91. Den [1] Januari, joffer van Lennep begraven .... 7 gulden.

[1]) Oningevuld.

1691/92. Den 17 Februarius, burgemeister Johan van Heer [1]) sijn vrouw in de kerck laeten sincken .. 7 gulden.
Den 18 September, mijnheer Kruender sijn vrouw laeten begraeven in de kerk op het koor .... 11 gld. 4 st.

1693/94. Den 3 Maert, Altien van Staeveren in de kercke op het koor begraeven .... 8 gld. 8 st.
Den 27 September, de vrouwe van Keppel in de kercke begraeven en drie poosen geluit .... 11 gld. 4 st.
Den 16 Januarius, burgemeijster Johan van Heerde in de kercke begraven .... 7 gulden.

1695/96. Den 22 Maert, de Latijnse meijster ten Hoove in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 31 Julius, de dochter van Heerde in de kercke begraven . . . . 7 gulden.
Den 20 Augustus, domeni Altedus in de kercke op het koor begraven en drie posen geluit. ....
Den 7 September, de oude vrou van Huekelen in de kerck begraven .... 7 gulden.
Den 13 December, Hendrick Pouwels vrou, dese in de kercke begraven .... 7 gulden.

1696/97. Den 16 October, de rentmeijster Greve in de kercke begraven en drie poosen geluit ...... 9 gld. 16 st.
Den 12 November, Jan van Hulst sijn vrouwe op de kerckhof begraven .... 1 gld. 8 st.
Den 18 Februarij, burgemeister Greven vrouwe in de kercke op 't Koor begraven, 3 posen geluit .. 11 gld. st.

1698/99. Den 6 September, Berent Uerwerkers vrouwe in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 27 October, Hendrick Pouwels in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 9 Februari, Gerrit Joost in de kercke begraven 7 gulden.

1700/01. Den 3 April is Jan van Galen in de kercke begraven .... 7 gulden.

1) Lees „Heerde".

Den 22 December, zalige Jan van Galen sijn kindt in de kercke begraven .... 7 gulden.

1701/02 Den 4 Meert, borgemeesster Greve op 't koor begraven en drie poosen geluijt .... 11 gld. 4 st.
Den 14 Maij, Jan Luininck in de kercke begraven .. 7 gulden.

1702/3. Den 15 Meert, Raelle in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 28 April, de Beijer op 't koor begraven en drie poosen overluijdt .... 11 gld. 4 st.
Den 20 Meij, borgemeester Altetus begraven in de kercke op koor .... 8 gld. 8 st.
Den 17 Juni, Derickien Wolters in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 30 November, Jan op Gelder in de kercke op het koor begraven .... 8 gld. 8 st.
Den 4 Januari, dockter Delman in de kercke begraven, drie posen overluidt .... 9 gld. 16 st.

1703/4. Den 8 Augusti, juffer Gertruit van Haersolte in de kercke op koor, ... 8 gld.8 st.
Den 23 Augusti, de oude sekretaris Avercamp in de kerkcke begraven .... 7 gulden.
Den 31 Augusti, borgemeester Heilever soon op de kerckhof begraven .... 1 gld. 8 st.
Den 22 November, Henrick op Gelder vrou in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 27 November, de heer Herdenbargh sijn dochter in de kercke begraven, drie posen overluidt ...... 9 gld. 16 st.

1704/5. Den 5 Maert, vrou van Herdenbargh in de kercke op koor begraven en drie posen overluijt 11 gld. 4 st.
Den 10 Julius, borgemeester Ruitger van Une sijn vrouwe in de kercke begraven, drie posen overluijt 9 gld. 16 st.
Den 17 Julius, Marten van Galen sijn vrouwe op de kerkhof begraven .... 1 gld. 8 st.
Den 28 Augusti, vrou Greve in de kerck op 't koor begraven en drie poosen overluidt .... 11 gld. 4 st.

Den 5 September, domini Boudt sijn kindt in de kercke begraven, op 't koor .... 8 gld. 8 st.
Den 8 November, borgemeister Tulleken een kindt in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 19 December, Derick Jan van Heerde in de kercke begraven .... 7 gulden.
Gerrit van Laer gecoft twe groeven op de kerckhof van de kerk .... 8 gulden.

1705/6. Den 8 Julij, Wilhelmina Tulleken in de kerck .... 7 gulden.
Den 4 September, van twe kinderen van mijnheer Pape, begraven in de kerck en voor het luijen .... 16 gld. 16 st.
Den 24 October, mijnheer Yorgen in de kerck begraven .... 9 gld. 16 st.
Den 13 December, de vrouw van de heer burgemeester Uurwerker in de kerck .... 9 gld. 16 st.
Den 30 December, de vrouw van Gerrit Berghuis in de kerck begraven .... 8 gld. 8 st.

1706/7. Den 21 September, vrou Feijts in de kerk 11 gld. 4 st.
Den 22 October, Everhardus van Hardenbergh .. 9 gld. 16 st.
Den 27 October, Gerrit Brans in de kerk .... 7 gulden.
Den 13 Desember, vrou op Gelder in de kerck .... 11 gld. 4 st.
Den 22 Desember, Johanna Tulleken in de kerk .... 7 gulden.

1707/8. Den 17 Meert, de juffer van Haarsolte op koor, in de kelder geset .... 8 gld. 8 st.
Den 14 Junij, Gerrit Brans in de kerck .... 7 gulden.
Den 16 Junij Rutgher Wolters in de kerck .... 7 gulden.

1708/9. Den 21 September, de luitenant Crats 1 gld. 8 st.
Den 3 November, Gerrit van Gaalen .... 1 gld. 8 st.

1709/10. Den 5 April, Pouwel van der Meulen in de kerck .... 7 gulden.
Borgemeester van Hoekelom als overkerckmeijster
Borgemeester Schrassert .... 7 gulden.
Den 25 April, jonker Ruitter op het koor ...... 11 gld. 4 st.

Den 6 Julij, Jacobien van Galen .... 1 gld. 8 st.

1710/11. Den 5 Junij, de dochter van mijnheer van Heerten .... 9 gld. 16 st.
Den 12 Augustus, Hendrick Brans .... 7 gulden.
Den 18 Februarij, de juffer van Haersolte in de kerck 8 gld. 8 st.

1711/12. Den 8 Februarij, juffer van Haersolte in de karck op het coor .... 8 gld. 8 st.
Den 8 April, de vrou van Brugenaar in de kark .... 7 gulden.
Den 22 April, Bossencool in de karke .... 7 gulden.
Den 24 October, het kint van den overste Harsholte in de cark op het coor .... 8 gld. 8 st.
Den 2 Desember, Alteedus in de kark op het coor.. 8 gld. 8 st.
Den 22 Desember mijnheer Lossem in de kark .... 7 gulden.

....

1712/13. Den 30 Meert, het kint van mijnheer Wijn in de karke .... 7 gulden.
Den 6 Maijus, vrou Nijhofs in de karke .... 7 gulden.
Den 7 Maijus, Jacop van Heerde in de karcke .... 7 gulden.
Den 26 Maijus, Jan van Gaelen in de karke ...... 7 gulden.
Den 25 Julius, de vrou van Koendert Vos in de karke 7 gulden.
Den 30 Augustus, joncker van Lennep in de karke, drije maal luijen .... 9 gld. 16 st.
Den 9 Desember Joost van Welbergen in de cark op het koor .... 8 gld. 8 st.
Den 2 Februarij, Jacops de Boer in de karke ...... 7 gulden.
Den 7 Februarij, Lubbert Barneval in de karck op het koor .... 8 gld. 8 st.

1713/14. Den 18 Meert, burgemeester Meijlink sijn dogter bij avont in de kerke begraven, is ...... 7 gulden.
Den 5 Junij, het kint van de overste Haersolte in de kerk op het koor begraven .... 8 gld. 8 st.
Den 7 November, de heer sickretaris Wijnen sijn zoon in de kerke begraven .... 7 gulden.

1714. Den 4 April, domine Bolt in de kerke op het koor begraven

Den 28 April, vrou Schrasseren in de kerk begraven, is .... 7 gulden.

1715. Den 25 April, Herman Torsijncks frouwe in de kercke begraven, is .... 7 gulden.
Den 10 Junius, Tuenis Rammelers frouw in de kercke begraven, is .... 7 gulden.
Den 2 Julijus, domenij Krons frouwe is in de kercke op het koor begraven
Den 24 October, mijnheer Tullekens kint bij aevont in de kercke begraven .... 7 gulden.

1716. Den 26 Februarij, vrou Bormans in de kercke begraven en drie posen geluit is .... 9 gld. 16 st.
Den 5 Meert, mijnheer Klifer in de kercke begraven op het koor en drie posen geluit .... 11 gld. 4 st.
Den 16 Meert, Jannes Aminck in de kerk begraven 7 gulden.
Den 25 Julij, domenij Kroon op het koor begraven
Den 10 November, de oerffste Haersolte van Ierst sijn doghter in de kercke in de kelder begraven ...... 8 gld. 8 st.
Den 20 November, de oerfste Haersolte sijn ander doghter in de kercke op het koor in de kelder geset 8 gld. 8 st.

1717. Den 16 Januari, de wagmeister Brugener in de kerk begraven .... 7 gulden.
Den 16 Augusti, de oerfste Haersolte van Ierst sijn kint in de kercke op het koor in de kelder geset .... 8 gld. 8 st.
Den 2 September, Hendrick op Gelder in de kerck begraven .... 7 gulden.
Den 9 September, Efers frou op het koor begraven 8 gld. 8 st.
Den 11 September, vrou Stoffenbergs in de kerck begraven .... 7 gulden.
Den 24 September, vrou Tidemans in de kercke begraven op het koor en 3 posen geluit, is .... 11 gld.4 st.

1718. Den 24 Januari Marten Bouwens in de kercke begraven .... 7 gulden.
Den 25 Junius, de heer van den Bonenbergh in de kercke op het koor begraven en drie posen geluit .. 11. gld 4 st.

Den 28 October, kaptein Dandels kint in de kerk begraven	7 gulden.
Den 15 November juffer Daendels in de kercke begraven en drie posen geluit	9 gld. 16 st.
1719. Den 10 Januari, Hendrick Konders frou in de kerck begraven	7 gulden.
Den 16 Meert, de heer Brants kint in de kerk begraven	7 gulden.
Den 19 April, mijnheer Herdenbergh in de kercke begraven op het koor en drie posen geluit, is	11 gld. 4 st.
Den 12 Juni, Knelis Wijnen in de kerck begraven ..	7 gulden.
Den 11 Julius, juffer Janna Greve in de kercke op het koor begraven en drie posen geluit	11 gld. 4 st.
Den 20 Desember, juffer van Haersolte bij avont in de kercke op het koor begraven, in de kelder geset	8 gld. 8 st.
1720/21. Den 18 September, Jan Pouwels ijn de kercke	7 gulden.
Den 12 Desember, vrou Greve op het koor begraven en drie poosen geluit	11 gld. 4 st.
1721/22. Vrou Wijnen ijn de kercke op het koor begraven	11 gld. 4 st.
Borgemeester Greve saliger op het koor begraven ..	11 gld. 4 st.
6 Februarij, de weduwe van dockter van Heerde ijn de kercke begraven	7 gulden.
20 Februarij, Hardenbrock saliger ijn de kercke begraeven, 3 maal geluijt	9 gld. 16 st.
1722/23. Den 3 Mart, Evert Bernevelt in de kercke begraven	7 gulden.
Den 27 Mart, Hermen Bernevelt ijn de kercke begraven	7 gulden.
Den 10 Julius, Juffrou van Heerde ijn de kerck begraven, drij mael geluijt	9 gld. 16 st.
Mijenheer Kruinder saliger op het koor begraven ..	11 gld. 4 st.
Den 6 November, Berent Uierwerker ijn de kercke	9 gld. 16 st.
1723/24. Den 16 November, juffer van Heerdenberg ijn de kercke, 3 mal geluit	9 gld. 16 st.

Den 9 December, juffer Dandels ijn de kercke, 3 mal geluit .... 9 gld. 16 st.
Den 14 Januarius, mijnheer Meijlinck ijn de kercke 3 mal geluit .... 9 gld. 16 st.

1724/25. Den 15 Juli, wegens vrou Altetus in de kerk op 't koor en 3 maal luijdens .... 11 gld. 4 st.
Den 5 December, Elsijn van Galen in de kerk ...... 7 gulden .

1725/26. Den 31 Mei, van Ulsen in de kerck .... 7 gulden.
Den 8 Februarij, Jan Peters Neijhoff .... 1 gld. 8 st.

1726/27. Den 16 April van vrou de Man insaat van een groeven in de kerk ontfangen wegens vrou Bontekoe .... 10 gulden.
Den 2 Julij wegens de heer overste Haarsolte kint op het koor .... 8 gld. 8 st.
Den 16 Juli, van luijtenant Sak wegens sijn vrou in de kerck .... 7 gulden.
Den 25 Juli, wegens Derk Jan Sloots vrou in de kerk 7 gulden.
Den 5 November wegens kapteijn Daandels kint, op het choor .... 8 gld. 8 st.
Den 17 Desember wegens monsieur Boeve in de kerk en 3 maal luijden .... 9 gld. 16 st.
Den 3 Januarij wegens juffer Altetus op het koor en 3 maal luijden .... 11 gld. 4 st.

1727/28. Den 6 Meij, Jan Greve in de kerk en 3 maal luijden .... 9 gld. 16 st.
Den 6 Junij wegens mijnheer Schrassers zoontien in de kerk en 3 maal luijden .... 9 gld. 16 st.
Den 27 Juli wegens mijnheer Wentolt op het koor en 3 maal luijdens .... 11 gld. 4 st.
Den 26 September, kapteijn Daandels in de kerk en 3 maal luijdens .... 9 gld. 16 st.
Den 22 Januari wegens juffer Altetus op het koor en 3 maal luijdens .... 11 gld. 4 st.
Den 30 Meert wegens den ontfanger Schernenck met sijn dochter in de kerk en driemaal luijdens ...... 16 gld. 16 st.

1728/29. Den 13 April, vrou Soumans in de kerk	7 gulden.
Den 16 April wegens van Merken in de kerk en 3 maal luijdens	9 gld. 16 st.
Den 10 Meij wegens de weduwe ritmeester Greve op het choor en 3 maal luijden	11 gld 4 st.
Den 19 Meij wegens mijnheer Sweers zijn kijnt in de kerk	7 gulden.
Den 24 Meij wegens Antoni Dojenberg zijn vrou in de kerk	7 gulden.
Den 26 Juni wegens de weduwe van Lubbert Bernevelt in de kerk	7 gulden.
Den 10 Juli wegens de heer (Haersolte) van Yrst op het choor en 3 maal luijden	11 gld. 4 st.
Den 3 September wegens vrou Wentholts in de kerk en 3 maal luijden	9 gld. 16 st.
Den 7 September wegens Gerrit Barnevelt in de kerk	7 gulden.
Den 15 September wegens vrou van der Maten in de kerk	7 gulden.
Den 17 November wegens mijnheer Schrasser in de kerk en 3 maal luijden	9 gld. 16 st.
1729/30. Den 31 Meert, domener Rifason ijn de kerk, driemaal luiden	9 gld. 16 st.
Den 8 April, Arnoldes Westenbarg een kint ijn de kark op het koor, 3 maal luiden	11 gld. 4 st.
Den 4 October, de vrouwe van de heer Sweres ijn de kark, 3 posen luiden	9 gld. 16 st.
Den 29 December, de weduwe van kapten Dandels ijn de kark, 3 posen luiden	9 gld. 16 st.
1730/31. Den 10 Augustus, de vrou van mijnheer Wollef in de karke op het koor, 3 posen luiden	11 gul. 4 st.
Den 1 November en kint van den heer Sweres ijn de karke	7 gulden.
1731/32. Den 18 April, de heer Moelenbelt ijn de karke, 3 posen luijden en nog en ijnsate, ijs samen	15 gld. 16 st.
Den 7 Julius, Mevrou Schrassers ijn de karke, 3posen	

luijden, ijs te samen .... 9 gld. 16 st.
Den 31 Augustus, docter van Heerde ijn de karck, 3 posen luijden, ijs te samen .... 9 gld. 16 st.

1732/33. Den 21 Majus, Dris Barnevelt ijn de karke op het koor .... 8 gld. 8 st.
Den 4 December, Jan Barnevelt ijn de karke op het koor. .... 8 gld. 8 st.
Den 20 Februari, Juffer van Heerde ijn de karke, 3 posen luijden. .... 9 gld. 16 st.

1733/34. Den 11 April, Pitternilla Barnevelt in de kerck begraven .... 7 gulden.
Den 9 Maij, juffer Muis begraven in de kerck .... 9 gld. 16 st.
Den 5 September, Wouter van der Maaten begraven in de kerck .... 7 gulden.
Den 2 December, de weduwe Aminck in de kerck begraven .... 8 gld. 8 st.
Den 10 Februari, de vrou van Irst begraven in de kerck .... 8 gld. 8 st.

1734/35. Evert van der Maaten sijn soon in de kerck .... 7 gulden.
Den 17 Februarij, juffer Muis op het koor en 3 maal geluit .... 9 gld. 16 st.

1735/36. Den 24 Junnij, Jan van Galen sijn vrou begraven .... 1 gld. 8 st.
Den 5 Jullij Willem Brants in de kerck .... 7 gulden.
Den 25 November, heer Meijlinck in de kerck en 3 maal geluit .... 9 gld. 16 st.

1736/37. November 20, Jan van Galen ...... 1 gld. 8 st.
Februari 14, Vrouw van der Meulen .... 7 gulden.

1737/38. Den 27 Februari, de freule van Yrst .. 12 gulden.
Den 26 Maij, doctor van Heerden vrouw .... 9 gld. 16 st.
Den 12 Juli, de freule van Yrst .... 12 gld. 12 st.
Den 3 September, vrouw van Meekerens moeder 1 gld. 8 st.

Den 10 October, Janna van Galen	1 gld. 8 st.
Den 17 Januari, mijnheer de Wolff	11 gld. 8 st.
1738/39. Den 19 Meert, vrouw van Hardenbarg	9 gld. 16 st.
Den 23 Meert, Willem van Meekeren	1 gld. 8 st.
1739/40. Den 3 Meert, juffer Daendels	9 gld. 16 st.
Den 16 April, Albert Souman	1 gld. 8 st.
Den 19 Juni, Gerrit Boeve	7 gulden.
Den 22 September, vrouw van Ulsen	7 gulden.
1740/41. Den 18 Maij, mademoiselle Rivason .	9 gld. 16 st.
Den 22 Maij, de heer van Yrst	12 gld. 12 st.
Den 2 September, vrouw Meijlink	9 gld. 16 st.
1741/42. Den 25 Februari, Albert van Laar een plaats in de kerk	3 gld. 3 st.
Den 23 Meert, de oude vrouw Meijlink	9 gld. 16 st.
Den 3 Juni, juffrouw Avercamp	7 gulden.
Den 27 Juli, Anthonij van Doeijenburg	9 gld. 16 st.
Den 5 Augustus van mevrouw Tulleken	12 gulden.
Den 26 October, vrouw Wijnen van drie lijken	29 gld. 8 st.
Den 29 October, Jurrien van Meekeren	1 gld. 8 st.
Den 24 Januari, juffrouw de Mist	12 gulden.
1742/43. Den 14 April, de weduwe Cremers moeder	12 gulden.
Den 21 April, G. W. Broekhuijs moeder	12 gulden.
Den 16 Junij, de heer burgemeester Brouwer, van juffrouw op Gelder	7 gulden.
Den 23 Juni, juffrouw Constantia van Collen	12 gulden.
Den 12 Januari, Lambert Blok	1 gld. 8 st.
1743/44. Den 28 Meij, Evert van der Maten ..	8 gld. 8 st.
Den 18 Juni, juffer Daendels	9 gld. 16 st.
Den 14 September. J. van Vlierdens kind	7 gulden.
Den 15 November, een insaat van de heer burgemeester van der Vaarst vrouw	9 gld. 16 st.
Nog ontvangen van de weduwe Torsink wegens haar	

suster, de geregtigheid aan de kerk .... 7 gulden.
Van Harmen Torsink .... 9 gld. 16 st.
Van A van Doorn wegens een plaats in de kerk van de weduwe Torsink aan denselven overgegeven .. 2 gld. 10 st.

1744/45. Den 21 December, de heer Captein-Lieutenant Hardenberg .... 9 gld. 16 st.
Den 20 Februari, Albert van Laar .... 8 gld. 8 st.
Den 20 Februari, mevrouw Wijnen .... 11 gld. 4 st.

1745/46. Den 22 Meert, weduwe Gerrit Broekhuijs 7 gulden.
Den 17 November, de weduwe Torsink .... 8 gld. 8 st.

1746/47. Den 7 September, Gerrit van Essen .... 7 gulden.
Den 17 Februari, de vendrig Westenbergs vrouw .. 11 gld. 4 st.

1747/48. Den 12 April, vrouw Uerwerkers .... 7 gulden.
Den 26 April, juffrouw Pillesijet .... 8 gld. 8 st.
Den 6 October, Gerret Haverkamp .... 1 gld. 8 st.
Den 16 November, de wagtmeester Jan van Loo zijn vrouw .... 7 gulden.

1748/49. Den 3 Augustus, Harmina van Gaalen 1 gld. 8 st.
Den 28 November, Mevrouw Westenberg .... 11 gld. 4 st.
Den 28 December, de venderick Diekhoff .... 7 gulden.

1750/51. Den 23 Junij, de heer Philichet in de kerk. 7 gulden
Den 25 Januarij, Andris Dandels begrafen .... 7 gulden.
Den 29 Januarij, Hendrik van der Maeten .... 8 gld. 8 st.
Den 4 Februari, de weduwe Wolter van der Maeten 7 gulden.

1751/52. Den 6 Mart, Luitjen Wijnen, huijsvrou van Lambert van Essen .... 7 gulden.
Den 8 Majus, de heer burgemeester Ammink .... 11 gld. 4 st.
Den 7 Junij, Jan van Galen .... 1 gld. 8 st.
Den 14 September, de heer Jan van den Engelenberg begraffen .... 11 gld. 4 st.

1752/53. Den 26 Majus, Derck Jalink begraffen . 7 gulden.

Den 23 Junij, juffrouw Huigens weduwe ten Kinderen	9 gld. 16 st.
Den 14December, de vrouw van Yrst begraffen	11 gld. 14 st.
1753/54. Den 15 Augustus, een kint van den Luitenant Wijnen	7 gulden.
1754/55. Den 17 Majus is de vrouw van den Hoog WelGeb Heer van Bloemendale begraffen	9 gld. 16 st.
Den 20 Julij is Jacob van Barneveld begraffen	1 gld. 8 st.
Den 6 December is de weduwe van Jan Barnevelt begraffen	8 gld. 8 st.
Den 2 Januarij is Derck Barnevelt begraffen	7 gulden.
Den 17 Majus, aan den Hoog WelGeb. Heer Baron van Bloemendal een grove vercogt	30 gulden.
1756/57. Den 2 Mard, Lambert van Essen begraffen	7 gulden.
Den 11 Mard, een kint van de heer Dandels	7 gulden.
Den 8 Junij is Marie van Galen begraffen	1 gld. 8 st.
Den 31 December is de heer Bronsveld begraffen	9 gld. 16 st.
Den 2 Februarij, de heer burgemeester van der Vaerst	9 gld. 16 st.
1757/58. Den 9 Maart, Grietjen Conders,weduwe van Derck Barnevelt	7 gulden.
Den 22 April is Egbert Daendels begraffen	9 gld. 16 st.
Den 26 April is de Luitenant van Laer begraffen	8 gld. 8 st.
Den 28 Junij, de dogter van de heer burgemeester Daendels	7 gulden.
Den 9 Augustus is de weduwe van Hendrik Wolters Souwman begraffen	7 gulden.
Den 22 Augustus, de heer hooftschout Tulleken begraffen	11 gul. 4 st.
1758/59. Den 18 Maart, van juffer Wijnen van 3 mael luijen	9 gld. 16 st.
Den 27 April, de broer van Isaak Du Bois	1 gld. 8 st.
1759/60. Den 1 Juni, van Willemina Souman	1 gld. 8 st.

Den 31 Juni burgemeester Barneveld zijn vrouw op het coor, driemael luiden .... 11 gld. 4 st.
Den 13 Februari, het kind van den commandeur van Vlierden in de kerk .... 7 gulden.
Nog van Engeltjen Greve van 3 maal kloklueden 11 gld. 4 st.

1760/61. Den 11 October, van de Hoog Welgeboorene vrouw, mevrouw van Yerst ...... 11 gld. 4 st.

1761/62. Den 14 September, van mevrouw Greve en extra luijden .... 11 gld. 4 st.

1762/63. Den 28 Desember, van de vrouw van docter Dinkgreve .... 1 gld. 8 st.
Den 29 Januarij, van burgemeester Broekhuijs .. 11 gld. 4 st.

1763/64. Ven 18 Meert, van de weduwe van Dries Barnevelt .... 8 gld. 8 st.
Den 19 Meij, van juffer Hardenbroek voor kerkengeregtigheyt, extra luijden en insaat .... 16 gld. 16 st.
Den 4 Augustus van den heer Luitenant Daendels 7 gulden.
Den 15 Februarij, van Eva Barnevelt .... 7 gulden.

1764/65. Den 3 Januarij, van Mevrouw Matroos en extra luijden .... 11 gld. 4 st.
Den 29 Januarij, van de weduwe Schernenk en extra luijden .... 9 gld. 16 st.
Den 3 Januarij, de groeve No. 12 op 't koor verkogt an de heer capiteijn Storm en betaalt summa ...... 21 gulden.

1766/67. Den 28 Meij, van 't kindt van de heer burgemeester Daendels .... 11 gld. 4 st.
Den 10 Julij, van Mevrouw Storm .... 11 gld. 4 st.
Den 16 Julij, van de heer Baron van Haarsholte.. 11 gld. 4 st.
Den 23 Julij, van 't kindt van de heer burgemeester Daendels .... 8 gld. 8 st.
Den 1 September, van de heer Melgior Greve .... 11 gld. 4 st.

1767/68. Den 14 April, van de weduwe Jaling 9 gld. 16 st.

Den 11 Mei, van de heer A. C. Westenberg	11 gld. 4 st.
Den 30 Julij, van de heer Generaal Majoor Halewijn van Werve	11 gld. 4 st.
Den 29 Augustus, van de heer Woesthof	11 gld. 4 st.
van deselfde voor een insaadt	8 gld. 8 st.
Den 30 Julij, de groeve nom. 11, agter op het koor verkogt an mevrouw de weduwe Generaal Majoor Halewijn van Werve en daarvoor ontfangen, de summa	21 gulden.
1768/69. Den 13 Meij, van Jacob Meylinck	9 gld. 16 st.
Den 10 Junij, van de heer oud-burgemeester Brouwer	11 gld. 4 st.
Den 15 November, van de heer baron van Haarsholte	11 gld. 4 st.
1769/70. Den 1 November, van de weduwe Wolters	9 gld. 16 st.
1770/71. Den 4 Augustus, van Mevrouw de weduwe van de heer oudt-burgemeester Brouwer ..	11 gld. 4 st.
1771/72. Den 16 Augustus, Mevrouw Meylinck	11 gld. 4 st.
Den 8 November, Mevrouw van Holen	11 gld. 4 st.
1772/73. Den 3 Meert, het kind van de heer burgemeester Daandels	8 gld. 8 st.
Den 20 Junuij, van Derck Jan Sloot	9 gld. 16 st.
Den 15 October, van Jan Meylinck	9 gld. 16 st.
1773/74. Den 12 October, Luijtanant Oesters..	9 gld. 16 st.
Den 6 December, burgemeester Daendels kind	8 gld. 8 st.
1774/75. Den 5 Meij, de vrouw van luijtenant Averkamp	11 gld. 4 st.
Den 6 Meij, de douwariere van Haersolte	11 gld. 4 st.
Den 8 Junij, de vrouw van hopman Jan Bos	7 gulden.
Den 1 November burgemeester Hendrik Barneveld	11 gld. 4 st.
Den 23 November, hopman Jan Bos	8 gld. 8 st.
Den 14 Februarij, de vrouw van de luijtenant Jan	

Berneveld .... 9 gld. 16 st.

1775/76. Den 2 Meert, de vrouw van W. van der Maten .... 7 gulden.

1776/77. Den 15 November, de freule van Rande het lijk van hier gehaald .... 11 gld. 4 st.

1777/78. Den 6 Meert, Jacobus Hendrik ~~Hulst~~ Mulet 9 gld. 16 st.
deselfde een insate in N°. 141. .... 7 gulden.
Den 23 Junij, Mevrouw van Hekeren .... 11 gld. 4 st.
Den 2 Augustus, Mevrouw van burgemeester Wijnen 9 gld. 16 st.

1778/79. Den 26 Februarij, Klaas Daendels zijn zoon .... 1 gld. 8 st.
deselfde een inzaate in N°. 272, zuijtzijde .... 1 gld. 10 st.
Den 13 Meert, dominus van Echteren zijn vrouw .. 11 gld. 4 st.
Den 20 Meert, de weduwe Gozwinus Berneveld .... 1 gld. 8 st.
Den 3 Junij, Coendert Berneveld zijn vrouw ...... 7 gulden.
Den 8 Julij, capitein C van Vlierden zijn vrouw .. 11 gld. 4 st.
Den 11 December, de weduwe Allebert Wijnen .... 7 gulden.
Den 20 Februarij, mevrouw de weduwe H. Tulleken 11 gld. 4 st.

1779/80. Den 18 Augustus, ritmeester G. Nilant 9 gld. 16 st.
Den 6 October, R. Souman .... 9 gld. 16 st.
Den 25 October, Luijtenant Joh. Wijnen .... 9 gld. 16 st.
Den 2 November, E. J. Baron Sloet .... 11 gld. 4 st.
Den 10 Februarij, dokter H. G. Daendels .... 11 gld. 4 st.
Den 2 November, een groeve in de kerk N°. 4 aan de erfgenaamen van Evert Jacob Sloet .... 21 gulden.

1781/82. Den 30 April, C. Drinkgreve zijn zoon 11 gld. 4 st.

1782/83. Den 20 Julij, juffer van den Hardendenbroek .... 11 gld. 4 st.
Den 17 December, Jan van der Meulen .... 7 gulden.
Den 30 December, Majoor Brouwer .... 11 gld. 4 st.

1783/84. Den 27 Meij, Hendrik van Mekeren

sijn vrouw .... 7 gulden.
Den 30 Meij, Mevrouw Brouwer. .... 11 gld. 4 st.

1784/85. Den 24 Februarij, Mevrouw Pheliset.. 9 gld. 16 st.
Den 1 November, juffer J. T. Brouwerius .... 11 gld. 4 st.
Den 11 November, Wolter van der Maten .... 7 gulden.
Den 14 Februarij, Mevrouw Stuilen .... 9 gld. 16 st.
Den 1 November, een groeve in de kerk N°. 80 verkogt aan de erfgename van juffrouw J. T. Brouwerius 21 gulden.
Den 12 Februarij, een groeve in de kerk No. 162 aan Luijtenant Coll. Harmen Stuilen 14 gulden

1785/86. Den 21 Meert, den Collonel F van Meijers zijn vrouw .... 11 gld. 4 st.
Den 7 April, de weduwe Joh. van Barneveld ...... 9 gld. 16 st.
Den 19 Julij, burgemeester B. J. Daandels ...... 11 gld. 4 st.
Den 4 Augustus, Hendrik Suerink .... 7 gulden.
Den 10 November, G. W. Averkamp .... 11 gld. 4 st.
Den 12 November, de rector van den Born zijn vrou 9 gld. 16 st.
deselve een inzate No. 262 .... 7 gulden.
Den 10 Januarij, Mevrouw de Graaf .... 9 gld. 16 st.
Den 12 Januarij, domenus van Echteren zijn dogter 11 gld. 4 st.

1786/87. Den 8 Meij, burgemeester R. A. Wijnen 9 gld. 16 st.
Den 13 November, vrouw de Vries .... 11 gld. 4 st.
Den 20 Januarij, Mevrouw Raatsveld .... 11 gld. 4 st.

1787/88. Den 27 Julij, Berend Barneveld .... 9 gld. 16 st.

. . . .

1788/89. Den 1 April, weduwe van den Born haar man .... 9 gld. 16 st.
deselve een insate N°. 292. .... 7 gulden.
Den 7 October, weduwe Schmiedeman haar man .. 7 gulden.
Den 1 November, A. M. Pelichet, weduwe Gabiou 9 gld. 16 st.
Den 27 November, Arnoldus Meijlinck zijn vrouw 7 gulden.

1790/91. Den 20 Maij, de weduwe I H. Partes . 7 gulden.
Den 18 December, van E, van Barneveld, voor reckening van den heer Baron van Voorst vrouw .. 11 gld. 4 st.

Den 14 Januarij, de weduwe van burgemeester Broekhuijs .... 11 gld. 4 st.

1791/92. Den 15 Junij, d'Heer Coll. van Vlierden 11 gld. 4 st.
Den 20 Julij, d' Heer W. Baron van Haarsolte tot Yrst. .... 11 gld. 4 st.

1792/93. Den 24 Maart, Mevrouw de weduwe van Thuijl .... 11 gld. 4 st.
Den 27 April, Hermannus van Meekeren vrouw .. 7 gulden.
Den 7 September, de heer burgemeester Westenberg 11 gld. 4 st.
Den 3 November, Mr. H. W. Daendels kind ...... 8 gld. 8 st.
Den 17 December, de weduwe van B. Barneveld .. 9 gld. 16 st.
Den 3 October, de heer Suurmondt een groeve gekogt in de kerk, zijnde N°. 101 14 gulden.

1793/94. Den 30 September, Anna Elisabeth Westerholt .... 7 gulden.
deselve een insaat in de kerk N°. 284 .... 7 gulden.
Den 27 December, de vrouw van Hendrik Fredrik Souman .... 9 gul. 16 st.

1794/95. Den 1 April, de Luitenant Hendricus Barnevelds vrouw .... 9 gld. 16 st.
Den 8 September, de vrouw van Luloff Nijholt .. 7 gulden.
Den 13 September, Luloff Nijholt .... 7 gulden.
Den 11 October, de weduwe Aukus haar zoon .... 9 gld. 16 st.
Den 12 October, de weduwe burgemeester Daendels, haar dogter .... 11 gld. 4 st.
Den 30 Januarij, de Oud-burgemeester Brouwer .. 9 gld. 16 st.
Den 3 Februarij, de Oud-burgemeester Tulleken .. 11 gld. 4 st.
Den 11 October, aan de weduwe C. Aukus een groeve verkogt in de kerk No.265. .... 14 gulden.

1795/96. Den 11 Maart, Aaltjen Berents van der Scheer .... 7 gulden.
Den 4 April, Ruth van Laar zijn vrouw .... 9 gld. 16 st.
Den 27 April, Willem van den Maaten .... 7 gulden.
Ded 29 Junij, Johannes van Heckerens kind ...... 1 gld. 8 st.

Den 9 Julij, R. I. Schmiedeman zijn vrouw	7 gulden.
Den 11 September, D. N. van Nes vrouw	7 gulden.
deselve een insaath in de kerk No. 284	7 gulden.
Den 7 December, Engelbertus Barneveld van Amsterdam	11 gld. 4 st.
Den 11 Maart, een groeve verkogt in de kerk, zijnde N°. 165, aan Trijntje Berends van der Scheer	14 gulden.
1796/97. Den 14 Maij, A. W. Meijlinck	7 gulden.
Den 9 Junij, Dries Barnevelds vrouw	1 gld. 8 st.
Den 2 October, H. W. Daendels kind	8 gld. 8 st.
Den 17 November, capitein Joost zoon	7 gulden.
Den 1 Februarij, de Generaal Heckeren zijn zoon ..	11 gld. 4 st.
1798/99. Den 30 Maart, de weduwe Souman ..	7 gulden.
Den 3 October, Trijntje Berends van der Scheer ..	7 gulden.
Den 29 November, W. J. Tulleken zijn vrouw	11 gld. 4 st.
1799/1800. Den 27 Maart juffer A. G. Tulleken	9 gld. 16 st.
Den 4 Meij, Generaal van Heeckeren	11 gld. 4 st.
Den 16 Januarij, de weduwe Jan van der Scheer	1 gld. 8 st.
Den 20 Februarij, Anthonij Barneveld	7 gulden.
1800/1. Maij, de weduwe Daendels	11 gld. 4 st.
Den 16 December, de rector Akker zijn vrouws vader	1 gld. 4 st.
deselve een insaath op 't kerckhoff	1 gld. 10 st.
Den 24 December, D. A. Brouwer	11 gld. 4 st.
1801/2. 4 Maij, van de vrouw van den heer Hobbergen	11 gld. 4 st.
1802/3. 5 Junij, van Mevrouw de weduwe Sandberg	9 gld. 16 st.
17 September, van de weduwe Memeling voor haar man	9 gld. 16 st.
28 Januarij, van de weduwe L. van Laar voor haar man	9 gld. 16 st.
7 Februarij, van G van Laar	11 gld. 4 st.
Den 31 Maij, J. G. Sandbergen een groeve gekogt in de kerk, zijnde N°. 32	21 gulden.
1803/4. Den 6 September, G. W. van Barneveld .	8 gld. 8 st.

Den 8 December, dominus I. H. Appelius
Den 23 December, de weduwe Coenr. Auckus .... 8 gld. 8 st.

1804/5. Den 15 Maart, de vrouw van ....Sloet 7 gulden.
Den 6 October, 't kind van E. A. Daendels .... 9 gld. 16 st.
Den 26 October, Petronella van Laar .... 7 gulden.

1805/6. Den 13 Julij, de heer Jacobus Berneveld 9 gld. 16 st.
Den 1 October, Willem Broeckhuijs .... 7 gulden.

1806/7. Den 20 Maij, de heer Willem van Barnevelt .... 7 gulden.

1807/8. Den 3 April, Daniel van Galen sijn moeder .... 1 gld. 8 st.
Den 29 September, de heer Raetsvelt .... 11 gld. 4 st.
Den 7 September, de heer Daendels sijn kind 7 gulden.
Den 25 September, Engelbertus van Bernevelt voor sijn broer .... 7 gulden.

1808/9. Den 20 Augustus, de heer Barnevelt voor sijn broer .... 7 gulden.

1809/10. Den 14 Junij, Koendert Bernevelt voor sijn vrouw .... 1 gld. 8 st.

1810/11. Den 19 Meert, de weduwe ter Braak voor haar man .... 11 gld 4 st.
Den 28 April, de weduwe Tiedeman voor haar man 7 gulden.
Den 28 April, voor Arnoldus Meijlinck .... 7 gulden.
Den 15 Maij, de weduwe H. Meijlink voor haar man .... 7 gulden.
Den 18 Maij, voor juffrou Brouwer van Epe ...... 7 gulden.
Den 3 Junij, J. B. Meijlinck voor zijn vrou .... 7 gulden.
Den 11 Junij, Jan Berent Meijlink voor sijn vrouws moder .... 7 gulden.
Den 7 September, de heer Apelius voor sijn kind .. 7 gulden.
Den 31 October, T. H. Partes voor sijn vrou .... 7 gulden.
Den 26 November, de weduwe van Willem Souman voor haar man .... 9 gld. 8 st.

1811/12. Den 17 April, Jan Barnevelt voor zijn vader. .... 1 gld. 8 st.

Den 21 April, de weduwe A. O. van Mekeren voor haar man .... 7 gulden.
Den 29 Junij, de erven Santbergen voor J. G. Santbergen .... 11 gld. 4 st.
Den 9 November, van de erven van Mevrouw van Heerden voor deselve .... 11 gld. 4 st.

1812/13. Den 7 Januarij, van Hermanus van Mekeren 7 gulden.
Den 20 Julij, de kinderen van de heer Smideman voor haar moeder .... 7 gulden.
Den 9 Januarij, de heer van Damme voor zijn vrou 7 gulden.

1813/14. Den 26 Juli, de erven van de weduwe G. W. Bernevelt .... 7 gulden.
Den 25 September, de kinderen van Souman voor haar vader L. J. Souman .... 7 gulden.
Den 6 Januari, de heer van Braam voor sijn vrou .. 11 gld. 4 st.
Den 16 Februarij, de juffrou Barnevelts voor haar suster G. Barnevelt .... 7 gulden.

1814/15. Den 11 Julij, I. D. van der Sluijs voor sijn vrou .... 11 gld. 4 st.
Den 26 Julij, Jurrien van Mekeren voor zijn vrou .. 7 gulden.
Den 6 Januarij, Willem Bernevelt esketeur voor juffrou de Graef .... 7 gulden.
Den 11 Juli, I. D. van den Sluijs een groeve gekogt van de kerk op het koor N°.5, voor .... 14 gulden.
Den 26 Juli, I. van Mekeren een groeve van de kerk, N°. 250, gekogt voor .... 14 gulden.
Den 6 Januarij, de esketeuren van jufferou de Graef N°. 123 een groeve in de kerk .... 14 gulden.

1815/16. Den 8 April, Andries Bernevelt voor sijn vader .... 1 gld. 8 st.
Den 14 Jannuarij, dokter Mestink voor sijn kind .. 7 gulden.

1816/17. Den 18 April, voor Geziena Barneveld 9 gld. 16 st.
Den 5 November, de weduwe van Laar voor haar dogter .... 9 gld. 16 st.
Den 6 November, de kinderen van J. van Meekeren voor haar vader .... 7 gulden.

1817/18. Den 1 April, de heer Bricheau voor zijn zoon	7 gulden.
Den 8 April, de heer L. van der Sluis voor zijn kind	11 gld. 4 st.
Den 12 Julij, de heer W. Barneveld voor zijn vrouw	7 gulden.
Den 22 Januarij, de heer H. W. Daendels voor zijn dogter	11 gld. 4 st.
1818/19. Den 10 Maart, Jurrien van Meekeren voor zijn vrouw	1 gld. 8 st.
Den 30 Meij, de heer E. A. Daendels voor zijn dogter	7 gulden.
Den 16 September, de Heer W. van Barneveld voor zijn zoon	7 gulden.
1819/20. Den 28 Junij, van de jongenheer Daendels	7 gulden.
Den 14 Augustus, de dogter van Romswinkel	7 gulden.
Den 17 September, E. W. van Eeckeren in de grafkelder	11 gld. 4 st.
Den 6 October, de heer Vinkenbrink	7 gulden.
Den 9 Februarij, de heer M. G. Brouwer, de grafkelder	11 gld. 4 st.
Den 17 Februarij, de jongeheer Schimmelketel, op 't eerste koor	9 gld. 16 st.
Alsmede een insaat	7 gulden.
1820/21. Den 25 Junij, de freule Raadsveld in de kelder van Ierst	11 gld. 4 st.
Den 12 Februarij, de jongeheer Engelenberg in de kerk.	9 gld. 16 st.
1821/22. Den 23 September, de heer T. H. Partes	7 gulden.

In de rekening, loopende van 1822/23, worden nog de namen van hen, die in de kerk of op het kerkhof begraven worden, genoemd, na dien tijd wordt enkel hun aantal vermeld ter berekening van de ontvangsten.

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON

DOOR MR. F. H. DE VOS. *)

CASPERSZ.

A. Jan Caspersz tr. Francina Jansz. Bij wie:
 1. Maria, ged. te Galle 7 Apr. 1742.
 2. Jannaatje, ged. te Galle 3 Oct. 1743.
 3. Casper, ged. te Galle 17 Jan. 1747.
 4. Anna, ged. te Galle 10 Nov. 1748.
 5. Aletta, ged. te Galle 1 Dec. 1754.

B. Johannes Caspersz, Assistent, tr. te Colombo 5 Apr. 1769 Petronella Sarabi, wed. v. Jan Frederik Kip.

C. Lodewijk Caspersz van Manaar, tr. te Colombo 18 Juli 1762. Anna Marie Liermont van Colombo.

D. Arnoud Caspersz van Groote Willebroeck tr. te Colombo 1 Aug. 1723 Gertruida Alders. Bij wie:
 1. Catharina, ged. te Colombo 17 Dec. 1730.

D. Hans Caspersz van Zürich, † vóór Juli 1683, tr. te Colombo Jan 1676 Magdalena Ferreira van Colombo. Bij wie:
 1. Catharina, ged. te Colombo 20 Mei 1677, tr. te Colombo 3 Mei 1691 Hendrik Pieck van 's Gravenhage.
 2. Casper, ged. te Colombo 8 Aug. 1680.
 3. Hans, geb. te Colombo, tr. 4 Mei 1710 Angela Luyck van Colombo. Bij wie:
  (1) Christoffel, ged. te Colombo 26 Juli 1711.
  (2) Gerrit, ged. te Colombo 12 Nov. 1713.
  (3) Anna Cecilia, ged. te Colombo 18 Oct. 1714, tr. te Colombo 5 Febr. 1736 Hubert Gerritsz van Colombo, Assistent.
  (4) Nicolaas, ged. te Colombo 9 Juli 1724.

E. Samuel Godlieb Caspersz v. Wurtemburg, Onder-adjudant, tr. te Colombo 8 Febr. 1767 Susanna Cornelia Johanna van Ham van Colombo. Bij wie:
 1. Arnoldus Jacobus Augustin, ged. te Galle 22 Mei 1768.
 2. Ulrica Wilhelmina, ged. te Colombo 21 Oct. 1770.
 3. Carolina Adriana, ged. te Colombo 9 Febr. 1771.

F. Hendrik Caspersz, tr. Elizabeth Croes. Bij wie:

*) Vervolg van Nav. Jg. LVI, blz. 93.

1. Isabella, ged. te Colombo 10 Oct. 1734, tr. te Galle 21 Oct. 1764 Johannes Bolonje van Galle.

G. Martinus Carpersz., van Brussel, tr. te Colombo 5 Apr. 1767 Francina Moras van Colombo. Bij wie:
1. Frans Ditloff, ged. te Colombo 20 Maart 1768.
2. Helena Petronella, ged. te Colombo 25 Nov. 1770.
3. George Ferdinand, ged. te Chilaw 10 Sept. 1773.
4. Francina Jacoba, ged. te Chilaw 19 Maart 1776.
5. Louis Cornelis, ged. te Chilaw 1779.
6. Johan Hendrik, ged. te Chilaw 19 Oct. 1784, tr. te Colombo 6 Dec. 1807 Clara Cornelia van Hoff, van Colombo. Bij wie:
   (1) Johannes Martinus, ged. te Colombo 29 Jan. 1809.

H. Jan Caspersz. van Cochin tr. te Colombo Mei 1676 Anna Rodrigo van Colombo.

COETS.

A. Willem Coets van Rotterdam tr. Johanna Gomes. Bij wie:
1. Anna, ged. te Colombo 29 Oct. 1675.
2. Jacobus, ged. te Colombo 13 Jan. 1678.
3. Hendrik, ged. te Colombo 9 Mei 1680 tr. te Colombo 3 Jan. 1713 Maria Caspersz van Galle.

B. Jacob Coets tr. Catharina Pluymert. Bij wie:
1. Johanna, ged. te Tutucorin 9 Jan. 1710.

C. Hans Hendrik Coets tr. Maria Alphonso de Silva. Bij wie:
1. Johannes Abraham, ged. te Negombo 28 Aug. 1739.
2. Jacob, ged. te Nagam 1744.

COERTSZ.

A. Johannes Coertsz van Amsterdam, Chirurgijn, tr. te Colombo 12 Mei 1697 Magdalena Lubbe van den Ham van Colombo. Bij wie:
1. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 8 Maart 1699.
2. Marcus, ged. te Calpentijn 9 Nov. 1703.
3. Gerrardus, ged. te Calpentijn 7 Nov. 1705.
4. Gerardus, ged. te Colombo 7 Nov. 1713.

B. Ditlof Coertsz van Holstein, tr. te Colombo 27 Juni 1683 Maria Sybrandsz van Colombo. Bij wie:
   I. Jeronymus, ged. te Colombo 22 Apr. 1685, tr. Catharina Harmensz. Bij wie:
      (1) Louisa, ged. te Negombo 24 Dec. 1719.

(2) Catharina, ged. te Negombo 9 Jan. 1722.
(3) Ditlof, ged. te Negombo 28 Apr. 1723, tr. te Colombo 31 Oct. 1756 Anna Maria Lourensz.
II. Catharina, ged. te Colombo 1 Juni 1687.
III. Hans, ged. te Colombo 30 Dec. 1690.

COERS.

A. Roelof Coers tr. Sibilla Abrahamsz. Bij wie :
1. Catharina Wilhelmina, ged. te Tutucorin 16 Aug. 1786.
2. Adrianus, ged. te Colombo 13 Apr. 1788.
3. Adolph Frederik, ged. te Colombo 29 Juni 1791.

B. Johannes Coers van Colombo, tr. aldaar 22 Sept 1743 Petronella van den Brand van Colombo.

C. Gerrit Coers van Leeuwarden tr. te Colombo 24 Augustus 1721 Anna Jansz van Colombo. Bij wie :
1. Elizabeth, ged. te Colombo 19 Febr. 1713.

D. Gerrit Coers van Colombo tr. (1) te Colombo 1 Aug. 1751 Maria Cardoza van Colombo en (2) te Colombo 18 Febr. 1753 Maria Barendsz van Colombo. Bij wie :
1. Anna Catharina, ged. te Colombo 29 Sept 1754.
2. Maria Magdalena, ged. te Colombo 2 Oct. 1757.

CROES.

A. Pieter Croes van Holstein tr. (1) Maria Peris; (2) te Colombo Nov. 1675 Maria Jansz Raesfelt van Colombo; (3) te Colombo 9 Apr. 1679 Susanna Vuysting van Galle.
Uit het 1ste huw. :
1. Nicolaas, ged. te Colombo 4 Febr. 1674.
Uit het 3de huw. :
2. Nicolaas, ged. te Colombo 22 Oct. 1682.

B. Pieter Croes van Amsterdam tr. Catharina .... van Galle Bij wie :
1. Pieter, ged. te Galle 15 Aug. 1711.

C. Herman Jansz Croes, van Oost Vriesland (Embden), tr. te Colombo 24 Sept. 1758 Amelia Francke van Colombo. Bij wie :
1. Angeneta, ged. te Colombo 21 Nov. 1756.

D. Jan (de) Croes, Dissave te Colombo, tr. Anna Maria Limbeek. Bij wie :
1. Anna Maria, ged. te Colombo 31 Jan. 1700.
2. Elizabeth, ged. te Colombo 30 Aug. 1705.
3. Juriaan, ged. te Colombo 10 Sept 1707.

4. Hendrik Adriaan, ged. te Colombo 8 Sept. 1709.
5. Johanna, ged. te Colombo Juni 1712.

E. Jan Leonard Croes van Mecklenburg tr. te Colombo 6 Dec. 1699 Dona Louisa van Colombo, wed. v. Don Lourenzo Madera de Basto.

F. Jan Croes, Onderkoopman,† vóór 8 Jan. 1676, tr. Anna de Rosa Bij wie :

1. Jan, ged. te Colombo 8 Jan. 1676.

G. Adriaan Hendrik Croes van Tutucorin tr. te Galle 29 Juli 1663 Petronella Vink van Galle. Bij wie :

1. Reynier Daniel, ged. te Galle 24 Juli 1763.
2. Catharina Maria, ged. te Galle 13 Jan. 1763.
3. Frans Hendrik, ged. te Galle 15 Dec. 1765.
4. Maria Dorothea, ged. te Matra 30 Mei 1768.
5. Johannes Marcus, ged. te Galle 10 Febr. 1771.
6. Elizabeth Natalia, ged. te Galle 12 Mei 1776.

CRUSE.

A. Johannes Jacobus Cruse van de Kaap (Z.-A.) tr. te Colombo 22 Mei 1735 Gertruida Brengman (Brinkman ?) van Jaffna.

B. Jacob Cruse (Kraus ?) van de Kaap (Z.-A.) tr.(1) Elizabeth Gertruida Jansen van Colombo. Bij wie :

1. Johan Godfried, ged. te Colombo 15 Apr. 1780.
2. Gertruida Catharina, ged. te Colombo 19 Oct 1783.
3. Maria Carolina, ged. te Colombo 4 Maart 1786.

Jacob Cruse tr. (2) te Galle 31 Mei 1789 Johanna Margareta Latwiel van Galle. Bij wie :

4. Jeronymus Egbertus, ged. te Galle 2 Oct. 1795.
5. Edward Jacobus, ged. te Galle 29 Oct. 1797.

C. Willem Cruse van Middelburg, Boekhouder, tr. (1) te Colombo 24 Juli 1712 Helena Elizabeth van den Berg van Colombo; (2) te Colombo 24 Mei 1722 Agneta Schot, wed. v. Johannes Muykens, Boekhouder.

CRUZ.

Juriaan Cruz tr. Isabella Tegens. Bij wie:

1. Johannes, ged. te Colombo 9 Apr. 1676.
2. Hendrik, ged. te Galle 3 Juni 1677.
3. Floris, ged. te Colombo 25 Juli 1680.
4. Catharina, ged. te Colombo 14 Jan. 1682.

DE CRUYS.

A. Pieter de Cruys van Galle tr. 11 Sept 1774 Catharina Jansz van Galle.

B. Claas de Cruys van Delft tr. te Galle 6 Sept. 1763 Christina Sabina van Galle. Bij wie:

1. Margareta, ged. te Galle 25 Juni 1752.

C. Antonij van der Cruys tr. Catharina Helger. Bij wie:

1. Anna Maria, ged. te Galle 21 Oct. 1708.

CORTSZ.

Jan Cortsz van Kienits tr. te Colombo 29 Jan. 1775 Louisa Christina Libbe van Colombo.

KRAUSE.

A. Hendrik Christiaan Krause tr. Anna Maria Rosier. Bij wie:

1. Hendrik Christiaan, ged te Negombo 25 Febr. 1773.
2. Catharina Maria, ged. te Calpentijn 3 Aug. 1775.

B. Johan Philip Krause van Wemerluit? tr. (1) Magdalena Coere. Bij wie:

1. Regina Amelia, ged. te Colombo 15 Mei 1774.

Hij tr. (2) te Colombo 28 Juni 1783 Susanna Smith van Colombo en (3) 2 Febr. 1800 Petronella Ferdinands. Bij wie:

2. Petronella Maria, ged. te Colombo 16 Febr. 1800.

CROMSTRIJS.

Johannes Cromstrijs, Boekhouder, tr. Antonia Leoba. Bij wie:

1. Cornelis, ged. te Colombo 5 Juni 1661.
2. Maria, ged. te Colombo, tr. aldaar 3 Nov. Jan Jacobsz van Antwerpen, Chirurgijn.
3. Anna, ged. te Colombo 20 Sept. 1668.
4. Abigail, ged. te Colombo 7 Nov. 1669.

CAT (Nav. LI 305).

A. Jan Claas Cat van Gorcum tr. te Colombo 1670 Johanna.... .... van Colombo

B. Jan Cat tr. Gimara .... Bij wie:

1. Dirk ged. te Galle 18 Febr. 1716.

CASTELIJN (Nav. LIII. 233).

A. Jan Castelijn van Amsterdam, Koopman, tr. te Negombo Oct. 1675 Lucretia Elizabeth Niekerk. Bij wie:

1. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 26 Nov. 1676.

B. Francois Castelijn tr. Francisca Perera. Bij wie:

1. Francois, ged. te Colombo 2 Febr. 1662.

C. Michael Castelijn van Meenen tr. Magdalena Snevens. Bij wie :

1. François, ged. te Colombo 10 Jan. 1666.

CLOMP.

A. Bartholomeus Clomp van Deventer, Chir., tr. te Colombo 7 Jan. 1677 Jannetje Fransz van Colombo.

B. Gerrit Clomp van Amsterdam, Schoolmeester, tr. te Colombo 28 Mei 17.. Maria Rebecca Muysenaer van Colombo. Bij wie :

1. Anna Petronella Maria, ged. te Colombo 3 Juni 1759.
2. Johanna Gertruida, ged. te Colombo 28 Maart 1762.

DE CRAMER.

Adriaan de Cramer van Leiden, tr. te Colombo 7 Aug. 1707 Cecilia de Wandel van Colombo. Bij wie :

1. Maria Regina, ged. te Colombo 19 Aug. 1708.
2. Wilhelmus, ged. te Colombo 19 Apr. 1711.
3. Johannes, ged. te Colombo 18 Oct. 1716.

CUVEL.

Philippus Cuvel tr. Anna Polnitz. Bij wie :

1. Helena, ged. te Negombo 23 Aug. 1760.

COLLAART.

Daniel Collaart van der Nesse (?) tr. (1) te Colombo 6 Sept. 1696 Elizabeth Pietersz van Colombo; (2) Cornelia Bijl;(3) te Colombo 11 Maart 1714 Adriana Maria van den Brand van Galle, wed. v. Evert Valkensteijn.

Uit het 1ste huw. :

1. Adriana Paulina, ged. te Colombo 28 Aug. 1697.

Uit het 2de huw. :

2. Maria, ged. te Colombo 25 Febr. 1703.
3. Maria, ged. te Colombo 1704.
4. Elizabeth, ged. te Colombo 2 Oct. 1706.
5. Cornelia, ged. te Colombo 12 Oct. 1710.

(*Wordt vervolgd.*)

GESCHIEDENIS.

UIT DE JAREN VAN „VRIJHEID, GELIJKHEID EN BROEDERSCHAP,"

MEDEGEDEELD DOOR J. W. DES TOMBE.

In de Utrechtsche Couranten van Maandag 22 Mei en Woensdag 14 Juni 1797, no. 22 en 32, komen twee artikelen voor betreffende een procedure, Mevrouw *Wentholt* geb. *Bouricius* aangedaan. Zij luiden aldus:

,,De Vaderlandsche Societeit deezer stad (Arnhem) onder de Zinspreuk van *Vryheid, Gelijkheid* en *Broederschap*, aan hunne Landgenooten, Heil en Broederschap.

Alzoo het in den verloopen Jare 1796 gebeurd is, dat door de Municipaliteit van Zelhem, in het Quartier van Zutphen op aanschrijving van het Provintiaal Collegie van Politie, Finantie en Algemeen Welzijn, navorsching naar *Deserteurs*, welke zich binnen hun aanbevoolen District mogten ophouden, gedaan is; en dezelve Municipaliteit als toen ontwaar geworden zijnde, dat zig op het Buitengoed van *E. J. Wendholt* een *Deserteur* ophield, zich mede tot het doen van onderzoek derwaarts begeeven, en dit ook alzoo bevonden heeft.

Dat deeze Deserteur niettegenstaande alle aangewende moeite en ijver van de Leden derzelve Municipaliteit ontkoomen zijnde ter dier geleegenheid de Huisvrouw van gemelde *J. E. Wendholt* zich niet ontzien heeft de daad van de Municipaliteit te noemen een gruweldaad, vermits men de Lieden wilde noodzaken tegens hun Eed op de voorige Constitutie gedaan, te dienen, dat God zulke gruwelen straffen zou, en dien ontvlugte Deserteur binnen kort weder in triumph in het land terug zoude koomen.

Dat dezelve Huisvrouw van *E. J. Wendholt*, vervolgens door den substituut *Momboir*, deezer Provincie op authorisatie van het Provinciaal Collegie binnen deeze Stad gearresteerd, in het Ver-

beterhuis overgebracht, ende wijders tegens dezelve door voornoemd substituut *Momboir*, voor den Hove van Justitie geprocedeerd is.

Dat in deeze Pleydooje, welke met opene deuren heeft plaats gehad, den Substituut *Momboir*, zijnen eisch heeft gegrond op een Publicatie der Landschap van 24 Maart 1795, welke onder anderen bepaald : „dat allen die gesprekken, of geschriften, hetzij heimelijk hetzij in 't openbaar voeren of uitgeeven, strekkende om de tegenswoordige orde van zaken van Bestier hatelijk af te schetzen, te belaagen, of omverre te werpen, of om de Ingezetenen tegens deeze zoo heilzame ommekeer van zaken op te hitzen, of om dezelve door het verzinnen en publicq maken van schrikverwekkende tijdingen en geruchten, vrees aan te jagen, of die zich aan eenig tegen het Algemeen Welzijn aanlopende bedrijf mogten schuldig maken, zullen worden gestraft met een strenge Geesseling, of ten minste met een Gevangenis voor vijf jaaren en daarop volgende verbanning buiten deeze Provincie."

Ende vert. Art. 6 „dat allen die de Militairen zoo te Lande, als te water, op eenigerhandewijze, hetzij door beloften, verleidingen, geven van Geld, of door welke middelen dat moge zijn tegen de tegenswoordige Regeeringsvorm trachten op te zetten of van dezelve aftrekken, zoodat zij daardoor aan de Regeering van den Lande of byzondere stads-Regeering ongehoorzaam wierden, of hun inboesemen, dat zij aan den geweezen Capitein Generaal en Admiraal nog eenige gehoorzaamheid verschuldigd zouden wezen, zonder eenige ontferming met de dood zullen worden gestraft".

Dat niettegenstaande dit een en ander op Vrijdag den 5 deezer bij den Hove dezer Provincie Sententie is uitgesprooken, waarbij dezelve Huisvrouw van *E. J. Wendholt* is gecomdemneerd ter zaak van die haare uitdrukkingen verklaring te doen, dat zij dezelve in drift gesproken, en daardoor niet bedoeld heeft de geconstitueerde Machten te beleedigen, of de tegenwoordige orde van zaaken tegen te werken.

Zoo is 't, dat op gemelde Societeit, vermits deeze Sententie (zonder zich echter over de wettigheid of onwettigheid van dezelve uittelaten) eveneens als alle anderen in naam van het Vrije Volk van Gelderland, is uitgesprooken, en zij een gedeelte van dat Volk uitmaakt, ten einde een stilswijgendheid niet voor eene toestemming mogt worden opgenoomen, bij deeze openlijk ten harer zuivering verklaard, dat zij dezelve Sententie, voor zooverre haar aangaat,

niet als in haaren naeme mede uitgesprooken, uitgehouden of aangemerkt hebben.

Arnhem,
den 16 Mey 1779.

De vaderlandsche Societeit voor
Vryheid, *gelijkheid* en *Broederschap*,
op ordonnantie van dezelve,
B. J. VAN BANNING, secretaris.

De Vaderlandsche Societeit voor *Vrijheid*, *Gelijkheid* en *Broederschap*, te Arnhem, aan hunne Bondgenooten.

Medeburgers !

Daar wij onlangs door deze Courant van den 22 Mey 1797 (ziet n°. 22) Ul. mededeelen in wat voegen door 't Hoff van Justitie in Gelderland, in naam van 't vrije Volk van dat gedeelte deezer Republiek, eene Sententie tegens *R. I. Bouricius*, Huisvrouw van *E. J. Wentholt*, is geschept en gepronuntieerd, en hoe door gem. Huisvrouw van *E. J. Wentholt* tijd en beraad was gereserveerd, om aan die Sententie te voldoen, of zodaanige andere maatregelen te neemen als zij tot maintien van haar recht zoude vermeenen te behooren ; vermeenen wij de Natie en ons zelfs schuldig te zijn om den afloop en executie deezer Sententie aan dezelve te moeten mededeelen.

Het was op Saturdag den 3 Juny 1797 des morgens ten elf uuren dat de Klok van 't Hoff van Justitie getrokken wierd ; (zijnde dit sedert eenigen tijd ingevoerd, wanneer eenige Sententien, Publicatien als anders publicq uitgeleezen worden) daar men reeds voorloopig bij geruchten geadverteerd was, dat op dien dag gem. Vrouw van *Wentholt*, aan de haar opgelegde Sententie voldoen zoude, was er eene groote meenigte Volks van allerley rang en staat voor de voorpoort van 't Hoff te zaamen gevloeid. Een geruimen tijd verloopen zijnde, hield de Klok op, en parthijen wierden binnen geroepen. In andere gevallen heeft ieder die bij het uitspreeken eener Sententie op uitvoering van dezelve wilde tegenswoordig zijn, gelijk het luiden der Klok ook aanduid, Vrijheid, om in de Audientie Zaal van 't Hoff binnen te treeden ; dan wat gebeurden. — Toen 't Volk op de aan eisch van parthijen de Voorpoort wilde binnentreeden, wierd die vergaderde meenigte door de Dienaaren der Justitie, welke, wanneer die Burgers haar ongenoegen daar over te kennen gaven, zijden haar orders te moeten weeten, gekeerd,

uitgezonderd eenige, en daaronder gedeclareerde Orangeklanten welke daar bij wierden toegelaaten.

De vrouw van *Wentholt* heeft dus aan de haar opgelegde Sententie voldaan in tegenswoordigheid van eenige Burgers, die men verkoos daarbij toe te laten, terwijl men andere daarvan geweerd heeft.

Wij zullen ons oordeel over dit voorval opschorten en zulks aan het onzijdig publicq overlaaten, 't welk wij vermeend hebben alleen bij wijze van geschiedverhaal te moeten adverteeren.

Arnhem
den 10 Juny 1797
3° J. der B. V.

De Vaderlandsche Societeit voor
Gelijkheid, Vrijheid, Broederschap.
Op last van dezelven,
A. BOONZAIER Az., secretaris.

De vrouw van *Wentholt* waartegen zulke groote straffen gerequireerd waren en die er zoo genadig afkwam, was *Johanna Jacoba Bouricius*, te Amsterdam geboren 9 Febr. 1751 en te Zutphen overleden 22 Maart 1842. Zij was te Oosterbeek 15 Mei 1775 gehuwd met Mr. *Evert Johan Wentholt*, ontvanger der convoyen en licenten te Arnhem, die den 17 Sept. 1817 door Z. M. in den adelstand werd verheven, met het praedicaat van Jonkheer.

Volgens familieoverlevering, was Mevrouw Wentholt-Bouricius een ijverige „Orangeklant" en was zij betrokken in samenzweringen met het doel om den Prins van Oranje weder aan de regeering te verkrijgen. Men vertelt van haar, dat zij op den bewusten dag, dat zij gearresteerd werd ter zake van bovengemelde feiten, aan haar bedienden last gaf een groot vuur aan te leggen in de eetkamer en de Heeren, die haar kwamen gevangen nemen te verzoeken zich eenige oogenblikken aldaar te verwarmen en er het een en ander te gebruiken, tijdens dat zij zich voor de reis zoude gereedmaken. Na eenige oogenblikken verscheen zij in de kamer en voor dat een der aanwezigen er op verdacht was, wierp zij een groot pakket met voor haar en hare partij compromitteerende papieren in het vuur, die, toen de substituut tot bezinning kwam, reeds tot asch waren verteerd.

Kan iemand mij verder inlichten omtrent den levensloop dezer dame of weet iemand nog eenige bizonderheden in aansluiting van bovengenoemde feiten?

TWEE GEDICHTEN OP DEN GENERAAL MAJOOR A. DE BONS.[1]

De Generaal Major de Bons in zijn Dappre vèrdeediging der Stad Grave aan de France beleegeraars.

Ik wert Grijs in Dienst van mijn gefoltert Vaderland,
Voor wiens behoud dees borst in Heldenijver brand,
'K verlang zo 'k immer moet, als Krijgsman 't Leeven derven,
Dan waard dien Glorienaam op 't bed van Roem te sterven,
'K hoop, eer men mij verwinn, of dwing tot overgaav,
Dat eer de puynhoop van dees vesting, mij begraav,
Op uwen trotsen Eysch, vijandelijcke benden
Van ons soo onverdient geslagt ; zal 'k moedig antwoord zenden
Zoolang ik voorraad heb, van wapenen, kruyt en Lood,
Daarmee diene ik mijn God en mijn Natuurgenood.
Uit „de Haagsche Courant" van 24 December 1794.

Op de begravenis van den HoogEdele Gestrenge Heer ANDREAS BONS,

in leeven Oud Generaal van d'Infanterie, Collonel en Chef van een Regiment voetvolk in dienst der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Commandant der Vestinge Grave en onderhoorige Fort etc. etc., overleeden te Heumen den 15 *November* 1800 *en begraven te Nijmegen den* 19*den daaraan volgende.*

VREEMDELING.

Wie word daar op vier zwakke radren
Naar 't eeuwig duister graf gebragt ?....
Wie sluipt daar bij de ontslaapen vadren
Naar aardrijks zwarten nagt !....

DIGTER.

Een deugdenVriend, die al zijn dagen
Aan God en Neerland had gewijd,
Word naar zijn rustplaats weggedragen,
Onttogen aan de nijd.

---

[1]) Zie over den Generaal de Bons en over zijn dappere verdediging der vesting Grave in 1794: F. H. A. Sabron, „De oorlog van 1794—1795", II, p. 57—59.

VREEMDELING.

Een deugden Vriend!.... en.... zijn er geenen,
(O! al te snoode ondankbaarheid)
Die agter zijnen roubaar weenen?....
Rust hij derhalven onbeschreid?....
Is dit het loon voor al zijn zwoegen
Voor heldenmoed en lijfsgevaar?....
Moest niet gantsch Neerland zig vervoegen
In 't kleed der rouwe bij zijn baar?......

DICHTER.

De dankbre draagen rouw in 't harte
Hij word in stilte diep beweend.
De ondankbre kennen geene smarte
Hun boezem immers is versteent.
Dit is voor dien regtschapen Braven
En deugdenrijken Held genoeg,
Dat zijn gedagtenis licht in hun hart begraaven,
Voor wien hij zestig Jaar [1]) met eer den degen droeg.

VREEMDELING.

Geen lofgedigt dan is van noden
Op dit verdekte grafgewelf;
Men schrijve alleen bij deeze dooden:
De ware deugt beloont zig zelf.

Medegedeeld door J. W. DES TOMBE.

Frederik de Krijger? — Onlangs het treurspel „Egmont" van Goethe nog eens lezende trof mij deze naam, dien ik niet thuis kan brengen. In het 2de bedrijf zegt *Vansen* o.a.: „Was Carl der Kühne, Friedrich der Krieger, Carl der Fünfte nicht konnten, das thut nun Philips durch ein Weib". Naar de volgorde, waarin *Vansen* ze noemt, zoude het een vorst moeten zijn tusschen Karel de Stoute en Karel V. De eenige met dien bijnaam is Hendrik I, Hertog van Brabant (1190-1235) geweest.

Zoude er aan eene vergissing in den naam mogen gedacht worden?

Sp. o. O. VAN HOEVELL.

De quadam re antiqua. — Archaologi, de moribus antiquis

[1]) De Bons trad op 15-jarigen leeftijd in dienst en was 17 jaar oud toen hij officier werd; hij had dus bijna 60 dienstjaren in 1794 achter zich.

tractantes, nonnulla praetereunt propter rei foeditatem, quamvis ipsa res magni momenti sit, quia quotidiana et inevitabilis.

Frustra aliquid reperire conaberis de modo, quo antiqui, alvo sublevata, obscoena emundabant.

A saeculo XVI° divitiores charta papyracea utuntur; initio folia adhibebantur erepta e libris aut manuscriptis alio usu carentibus; inde ab anno circiter 1860 Britanni folia invenerunt papyracea specialiter ad emundationem ani praeparata.

Sed quid in temporibus antiquis, quum haec folia papyracea erant rariora?

Procul dubio homines inculti de emundando corpore minime curabant; sunt et hodie in infima societate multi, qui aut se emundare negligunt, aut digito utuntur; propterea digitus medius ab anatomicis „obscoenus" vocari solet. Latrinae publicae, quae saepius sordidissimae sunt, non raro vestigia obscoena digitis in parietes impressa exhibere videntur. Modus simplicissimus hic commemoratur disticho haud sine elegantia latrinae inscripto, quem in manuscripto medii aevi invenire licet;

„Hic habitat medicus, qui curat vulnera ventris;
At si deest stramen, digito purgatur foramen."

Hoc ex disticho simul apparet usus straminis, qui ab antiquissimis temporibus usque ad hodiernum tempus divulgatus est, praecipue apud rusticos.

Ubi aqua aderat, manu partes posteriores lavabantur, posteaque linteo abstergebantur eo modo quem hodie sequuntur in regionibus tropicis et ii qui cultis moribus non sunt destituti; ex his regionibus reduces hunc modum servare pergunt, quapropter in latrinis lagenas aqua impletas adesse curant.

Apud Romanos et verisimiliter in omnibus regionibus Mari Mediterraneo adjacentibus, ne vel ipsa manus contaminaretur, utebantur spongiis tenui stipiti vel virgae adstrictis. Constat e narratione Senecae [1]:

„Nuper in ludo bestiariorum unus e Germanis, quum ad matutina „spectacula pararetur, secessit ad exonerandum corpus; nullum „aliud illi dabatur sine custode secretum; ibi lignum id, quod ad „emundanda obscoena adhaerente spongia positum est, totum in „gulam farsit, et vi praeclusis faucibus spiritum elisit."

[1]) L. Annaei Senecae Epistola LXX ad Lucilium. No. 17. Ed. Le Maire. Paris, Firmin Didot 1828. Philosophia, t. III.

Huic alludit instrumento epigramma Martialis [1]):
„quod sciat infelix damnatae spongia virgae."

Quo tempore sedilia inventa sunt emundationi podicis aptata, non constat; sed procul dubio antiquis temporibus jam adfuisse videntur. Nonnullae extant marmoreae sedes Romani operis, foramen circulare exhibentes, quae defaecationi, sed forsan et corporis emundationi aptatae videntur.

De sedibus, quam Galli „bidets" nuncupant, prima mentio occurrit saeculo XIV° et XV°:

1316. „Pour 3 chaères, 2 *à laver* et une à seoir, et pour 2 damoyselles, pas escroé, 110 s. [2])

1347. „Pro camera regine, una cathedra plicabilis *ad lavandum.* [3])

1352. „Pour une aune de velluau vermeil des fors, baillée à maistre Gerart d'Orliens, paintre, pour couvrir 2 chaaires, l'une à dossier pour atourner lad. dame, l'autre sans dossier *pour soy laver*, 6 escuz et demi. [4]).

1496. „A Guillaume Bertran poislier, demeurant à Amboise, pour une poisle d'airain tenant environ 2 seillées et *une chaère percée, pour servir à estuver led. Sgr* (le Roi) *par dessoubz* durant sa maladie, 32 s. 6 d. [5])

Extant nonnulla vasa fictilia talibus sedibus destinata, saeculo XVIII° aut in Sina aut Delphis Batavorum confecta et picturis elegantioribus ornata; ex hoc genere unum asservatur in Castello Rosendael prope Arnhemiam.

GRAFTOMBE VOOR MARTEN HARPERTZ. TROMP.

Extract uijt het Register der Resolutiën van de Ho. Mo. Heeren Staten Gen. der Vereenichde Nederlanden.

Jovis den 26 Martij 1654.

Sijnde gehoort d'openinge van het provinciale advis van d'Ed. Mo. Heeren Staten van Holland ende Westfriesland.

Is nae deliberatie goet gevonden ende verstaen aen de Weduwe

[1]) Martialis Epigrammata, Lib. XII. Epigr. 48.
[2]) Compte royal de Geoffroi de Fleury, p. 36.
[3]) Comptes de la garderobe d'Edouard III, Archaeologia t. XXXI, p. 76.
[4]) Dépenses du mariage de Blanche de Bourbon, p. 300.
[5]) Compte royal d'Alexandre, fo. 36.

ende erffgenamen van wijlen den Lt. Adm. Tromp de somme van thienduijsent gulden om daervoor ter eeren ende reputatie van den Staet een tombe te laten maecken op het graff van den overleden tot sijn eeuwige gedachtenisse ende sullen de voorn. weduwe ende erffgenamen haer dienen van een van de leggende modellen den 24 deses door de Heeren van Gent ende andere Haer Ho. Mo. voorgaende Gedep. ten Vergaderingen vertoont. Des sullen de voors. thiendijsent gul. gevonden ende betaelt worden uit de penningen van de Extraord. Equipagie ter See, Werdende dien volgens den Raet van Staete versocht daervan ordonnantie in behoorlicke forme te doen depescheren.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

GENEALOGISCHE AANTEEKENINGEN BETREFFENDE
DE FAMILIE VAN DAM (UTRECHT).

II.

JAKOB VAN DAM, HEER VAN ISSELT EN PYLSWEERD. Raad in de Vroedschap te Utrecht 1754, Schepen 1756, enz.

Geboren te Utrecht 25 April 1720. [1])
Gedoopt in de Jacobikerk aldaar: [2])
„1720. April. 28
Jakob, Soon van Wilm van dam, [3]) en Elisabet pit, [4]) op de Neude. Get(uige): den Hr. Jakob Grothe, [5]) Burgemr. der Stad Arnhem."

Hij droeg den reeds destijds veelvuldig in de familie voorkomenden naam Jakob en heette wellicht tevens naar zijn hierboven genoemden oom Jakob Grothe.

1741. Vaandrig in het vaandel „de Swarte Knegten" van de schutterij der stad Utrecht (t/m 1747). [6])

1 Maart 1746. De commissie van den ontfangh van 't eene deel der generale middelen zal door H. H. geëligeerden voor den tijd van zes jaren worden geconfereerd aan Jakob van Dam. [7]) Daar zijn voorganger met 1 Mei 1746 in een nieuwe betrekking ging, werd van Dam met ingang van dien datum benoemd. Hij bleef dit tot 1 Mei 1752.[6]) Zijn vader stelde den vereischten borgtocht voor hem.

27 April 1746. Jakob van Dam komt in de vergadering der Staten van Utrecht en doet den eed van getrouwheid en dien jegens de corruptelen als *ontvanger van het Eene deel (Los-renten) der generale middelen en oud-schildgelden 's Lands van Utrecht.* [8]) Hem werden bij die gelegenheid zijne commissie en zijne instructie uitgereikt. [9])

1747. Potmeester van de Jacobikerk (t/m 1750). [6])

6 Januari 1749. Jakob van Dam zendt aan de Staten van Utrecht een verzoekschrift in, waarbij hij te kennen geeft van de

gereformeerde religie te zijn en een praebende in het Kapittel van St. Jan gekocht te hebben van Mr.[r] François Benjamin Fagel, verzoekende nu om aggreatie van de Staten. Hunne gedeputeerden verklaarden hem nog dien dag voor „aangenaam", mits hij de resolutiën der Staten in acht nam, de praebenden betreffende. [10])

8 Januari 1749. Jakob van Dam, ontvanger van het Eene Deel der generale middelen machtigt bij procuratie, gepasseerd vóór notaris W. H. van Wijk te Utrecht, Jan van der Schroeff, makelaar aldaar, om in zijn naam te verschijnen in het Kapittel van St. Jan en van den decaen en de capittulairen te ontvangen admissie tot de „gekochte levende praebende." [10])

10 Januari 1749. *Kanunnik van het Kapittel van St. Jan te Utrecht* „door resignatie van Mr. François Benjamin Fagel, die deese Praebende verkogt heeft voor 7500 guldens". [11])

De Kapittels waren oorspronkelijk een katholieke instelling; zij werden gevormd door heeren, die rondom de kerk woonden en er den dienst verrichtten. Na de hervorming nam het kanonikaat een gewijzigd karakter aan; men kocht zich een praebende en werd kanunnik. Dergelijke praebenden werden veel voor kinderen gekocht; men was het kapitaal kwijt, doch ontving een jaarlijksche lijfrente. Soms waren aan de praebenden nog bijzondere voorrechten verbonden. Uit de kanunniken der 5 kapittelen (Dom, St. Jan, St. Marie, St. Pieter en Oud-Munster) werd het eerste lid der Staten van Utrecht gekozen, zijnde de z.g. Heeren Geëligeerden.

22 Januari 1751. Ontvangt zijn 2[e] admissie als kanunnik van St. Jan. [11]) De twee eerste jaren waren z. g. jaren van gratie; men trok dan nog niet de financieele voordeelen, aan het kanunnikaat verbonden en behoorde tot de z g. „non-capitulares."

1751. *Regent van het St. Elisabeth's gasthuis of weeshuis.* Hij bleef dit tot zijn dood. [6])

1752. *Heemraad van den polder „de Slaag."* [11])

31 October 1753. Is namens zijn vader tegenwoordig bij het openen van het comptoir van wijlen zijn oom, Karel van Dam, kassier o. m. van de geoctroyeerde Societeit van Suriname, te Amsterdam. [12])

12 April 1754. Neemt gratis het rentambt van het kapittel van St. Jan waar tot 30 Augustus d. a. v. [11])

8 Juni 1754. Jan Steevens en echtgenoote erkennen deugdelijk schuldig te zijn aan den heer Jakob van Dam, Canonicq in

den Capittule van St. Jan te Utrecht en gewezen ontvanger van de generale middelen 's Lands van Utrecht een kapitale som van ƒ 4.000, rentende 4%, doch, binnen 6 weken na den vervaldag betalende, 3½% 's jaars. Als hypotheek en onderpand voor deze som werd gesteld des comparants huizinge, erf en grond, staande binnen de stad Utrecht aan de noordzijde van het Domkerkhof, „alwaar het keyzerlijke wapen uithangt". Blijkens aanteekeningen in margine werd de eene helft der som afgelost in Juni 1667, de andere in Juni 1778. De acte werd daarop 23 Juni 1778 doorgeslagen. [12])

10 October 1754. Jakob van Dam verzoekt aan de Staten van Utrecht om van zijn kanonikale praebende van St. Jan afstand te mogen doen ten behoeve van Isaac David van Buytenheim. Hunne gedeputeerden verklaarden den 11en d. a. v. van Dam's opvolger voor aangenaam, terwijl het verzoek werd toegestaan. [10])

11 October 1754. Resigneert voor 8000 gulden als kanunnik van het Kapittel van St. Jan op Isaac David van Buytenheim. [11]) Deze resignatie houdt verband met zijn benoeming op den volgenden dag, daar de leden der vroedschap, alvorens zitting te nemen, een eed moesten doen, dat zij geen geestelijke goederen bezaten.

12 October 1754. *Raad in de vroedschap van Utrecht* in plaats van wijlen den oud-burgemeester Mr. Jan Jacob van Mansveld († 27 Sept. 1754). Hij legt dien dag in de vroedschap den gevorderden eed en verklaringen af. Zijn benoeming door Gouvernante Anna was van den 2en October t. v. [7]). van Dam bleef raad te Utrecht tot aan zijn dood. [6]) Op eerstgenoemden datum vond de jaarlijksche verandering van de regeering der stad Utrecht plaats; de raden werden aldaar echter niet jaarlijks vernieuwd, zooals met burgemeesters en schepenen het geval was.

Als raad werd van Dam benoemd in tal van stedelijke commissiën, wat hieronder blijken zal. Zijn wapen komt voor op eene in den jare 1745 verschenen en aanvankelijk blijkbaar bijgehouden wandkaart, getiteld: „Namen en wapenen der Ed. Achtbare Heeren Raden in deVroedschap der Stadt Utrecht, zedert den Iare 1678 bij den Heere Stad-houder op voorgaende nominatie van de Vroedschap uyt een dubbelt getal geeligeert. Gedruckt t' Utrecht by C. Kribler." (gemeentearchief Utrecht).

12 October 1754. *Commissaris ter Ontvangst van den Impost*

op de Bieren en het Gemaal. In deze functie werd hij in 1755 herbenoemd. [6])

23 December 1754. Op voorstel van H. H. burgemeesteren wordt Jakob van Dam door de vroedschap van Utrecht benoemd tot *hoofdman van dezer Stadt Schutterij in de Compagnie genaamd de Swarte Knegten.* [7]) Hij bleef dit tot en met 1759. [6]) De stad Utrecht was destijds verdeeld in 8 kwartieren, in hoofdzaak overeenkomende met de tegenwoordige wijkverdeeling (zie de kaart van die kwartieren op het gemeentearchief te Utrecht); elk kwartier leverde een vendel schutterij. Het kwartier der Zwarte Knechten lag ongeveer in het midden van de Z. helft der stad.

8 December 1755. Machtigt, als een der executeuren van het testament zijner tante Clara Elysabet van Dam (ob. Amsterdam 6 Oct. 1755; gehuwd met ds. Johannes Costard de la Moraisière), Hendrik van Stigt om namens hem den eed te doen op de juistheid der aangifte van hare nalatenschap. [12 b])

12 October 1756. Jakob van Dam door Hare Koninklijke Hoogheid, de Vrouw Gouvernante benoemd tot *schepen der stad Utrecht.* Herbenoemd in 1757, 63, 64, 65 (als zoodanig pandverkooper) 1776, 77,79,80). [6 en 7]).

Terzelfder tijd benoemd tot *gecommitteerde* uit de vroedschap *tot de rijdinge* [a]) (herbenoemd t/m 1772) en tot *ordinaris-commissaris tot de gilden* (t/m 1772; 1776 en 1777). [6])

15 Februari 1757. Jakob van Dam en zijne aanstaande vrouw passeeren te Schiedam hunne *huwelijksche voorwaarden* voor notaris Ian van Lijken. Zij trouwden buiten gemeenschap van goederen; winsten en verliezen gemeen. De bruidegom maakte in geval van zijn overlijden aan de bruid een douairie van *f* 20.000, benevens alle meubelen en het huisraad; zij evenzoo aan hem *f* 10.000. Voorts zou de langstlevende tot aan diens dood het vruchtgebruik bezitten van alle goederen, penningen en effecten. De bruid herriep hierbij haar testament dd. 1 Juni 1752. [13])

17 Februari 1757. *Ondertrouwd* te Schiedam: „Jacob van Dam. J. M. geboortig van Utrecht, wonende aldaar, vertonende consent van zijn vader de Heer Mr. Willem van Dam, oud Raad en oud Scheepe der Stad Utrecht Ende
Aletta Francina Buyk [b]) I. D. geboortig van Padang in Nederlands

a) **Rijdinge = toezicht op het gewicht en de fabricatie van brood, bier, enz.**
b) **Zie voor haar en haar geslacht het slot van dit stuk.**

India, wonende alhier; geadt[t]. met de Heer Willem van Basel [14]) Regerend Burgemeester en Raad dezer Stad, haer aen behuwde vader en vrouwe Maria Hurnius, huysvrouw van welgemelde Heer van Basel, en te vorens wed. van d'Hr Emond Buyk in sijn Ed. leve Gesaghebber van de Sumatrase Westkust, haer Moeder." [15])

12 Maart 1757. „De voorenstaande Perzonen sijn op het Raedhuis *getrouwt* ten overstaen van de Heeren Willem van Basel, Burgemeester en Thomas Pigeaud en Jan burgwal, schepen." [15])

15 Februari 1758. Jakob van Dam, Raad in de vroedschap dezer stad (Utrecht) en vrouwe Aletta Francina Buyk, E. L. zijn peter en meter bij den doop van hunne nicht Jacoba Aletta Francina Grothe, [16]) den dag te voren te Utrecht geboren. [17])

12 October 1758. Benoemd tot *commissaris ter ontvangst van den impost op de wijnen, het geslacht, zout en zeep.* [7]) Hij bleef dit twee jaar en werd herbenoemd in 1762, 1765 t/m 1767. [6]) Terzelfder tijd werd hij benoemd tot *gecommitteerde* uit de vroedschap *tot de bank van leening en de erfhuizen* (herbenoemd t/m 1772). [6])

19 Februari 1759. Op voordracht van H. H. burgemeesters wordt Jakob van Dam door de vroedschap benoemd tot *commissaris der stads aalmoezenierskamer.*[7]) Hij bleef zulks ook in 1760.[6])

12 Maart 1759. Het vaandel van „de Swarte Knegten" wordt volgens aloud gebruik op plechtige wijze overgebracht van het huis van den kapitein Jakob van Dam naar dat van den nieuwgekozen vaandrig, mr. W. W. du Pon. Te voren waren uit de 12 rotten van de compagnie eenige burgers genomen, die dagelijks in in de Buurkerk in de krijgskundige oefeningen onderwezen werden, ten einde op den dag der plechtigheid naar behooren hun werk te kunnen verrichten. Op genoemden datum trad de geheele compagnie ten 11 uur aan op de Marieplaats; alle rotgezellen waren op het fraaist uitgedoscht, hadden witte garen kousen aan en een kokarde van oranje, wit en blauw lint, met het stadswapen in het midden, op den hoed; „het geweer van allen, zonder onderscheid, was schoon gemaakt en vol van glansch." Vervolgens werd het vaandel afgehaald, aan den nieuwen vaandrig ter hand gesteld, waarna met muziek en trom een tocht door de stad werd gemaakt. Hierbij werd voor de huizen der burgemeesters, der officieren van het vendel en bij allerlei andere autoriteiten halt gehouden, het geweer gepresenteerd en werden drie salvo's afgegeven. „De Officiers,

zoowel als alle de Rotgezellen, en die er meer tot de Kompagnie behoorden, werden door de bewooneren dezer Huizen beschonken met witten of rooden Wijn." Eerst 's avonds ten acht uur eindigde de optocht vóór het stadhuis, waar nog drie salvo's afgegeven werden. Het vaandel werd nu met een escorte naar het huis van den nieuwen vaandrig gebracht. Daarna betrok de geheele compagnie de wacht. De nieuwe vaandrig had in het wachthuis een maaltijd van 80 borden doen bereiden; de rotgezellen werden daarbij onthaald op zooveel bier en wijn, „als hun gelustte." De officieren met hunne gasten hadden in een afzonderlijke kamer ook een maaltijd met fraaie muziek. „Dus vrolijk was men bij den anderen tot aen den morgenstond, wanneer de nieuwe Vaandrig met vier slaende Trommen naer huis gebragt werd, en de Kompagnie vervolgens scheidde." [18])

Ter herinnering aan deze plechtigheid lieten de officieren der compagnie een medaille slaan bij den medailleur J. C. Marmé, wapensnijder van de Utrechtsche munt en medailleur van Z. M. den Koning van Pruisen. Op de voorzijde van deze penning komt ook het wapen van van Dam voor; zij werd, in goud geslagen, den officieren en in zilver den rotgezellen uitgedeeld. [19])

1759. *Kerkmeester* (uit de vroedschap) van de *Jacobikerk.* Hij bleef dit tot zijn dood. [6])

18 Febr. 1760. Jakob van Dam door de vroedschap benoemd tot *boekho der van de Stads aalmoezenier kamer* en door de vroedschap bedankt voor zijn goede administratie als commissaris dier kamer.[7])

12 October 1760. *Thesaurier* en *cameraar der stad Utrecht.* Als zoodanig werd Jakob van Dam herbenoemd in 1761, 1767, '68 en '69. In deze qualiteit was hij tevens *thinsheer van de thinsheerlijkheid* van den Omloop van St. Marie, door de stad Utrecht in 1700 aangekocht. [6]) Terzelfder tijd werd hij benoemd tot *tijn- of brandmeester aan het Boven-end* (herbenoemd t/m 1765). Voorts werd in het jaar 1760 *gecommitteerd tot de collecten* binnen het stadsdeel van het vendel der *Swarte Knegten.* (t/m 1765). [6])

13 April 1761. „Op voorstel van H. H. Burgemeesteren heeft de vroedschap versogt en gecommitteerd den Heer Iacob van Dam, Raad in de Vroedschap, om in den *Eerwaarden Kerkeraad* alhier als *Politiecq Commissaris* te compareren, mitsgaders te aanhooren, en over de voorvallende saken te delibereren, ingevolge 't 37. Articul van den Kerken-Ordre van 1619." [7]) Als zoodanig werd hij

jaarlijks herbenoemd tot en met 1772. [6])

12 October 1761. Als raad in de vroedschap *gecommitteerd tot den staat van oorlog en de middelen* (t/m 1772; 1776 t/m '81). [6])

12 October 1762. Benoemd als *gecommitteerde tot de plantage* (t/m 1772) en *tot het vleeschhuis en de markten* (t/m 1772). [6])

6 Juni 1763. Jakob van Dam, raad in de vroedschap, verschijnt voor den Ed. Leenhove der Proostdij van St. Jan om namens Mr. Jan van Bredehoff, Heer van Pylsweerd, Vrijheer van Oosthuyzen enz. eerstgenoemde ambachtsheerlijkheid te transporteeren op zijn vader Mr. Willem van Dam. [19])

1765. Benoemd als een der 4 H. H. executeuren van den Testamente van Heer Evert van de Poll, in dato 10 Aug. 1602, waarbij hij begeerd heeft, dat zijn goederen, boven de legaten overschietende, aangeleyt souden worden tot erectie van een werkhuys. Hij bleef dit tot zijn dood. [6])

12 October 1765. Als raad in de vroedschap benoemd tot *commissaris van den eyk.* (herbenoemd t/m 1772) [6])

1768. Erft *f* 3000 van vrouwe Anna Catharina Costard de la Moraisière. [20])

12 October 1768. Als raad in de vroedschap *gecommitteerd tot het tuchthuis, alsmede tot de visitatie van kerken en torens* (t/m 1772). [6])

12 October 1769. *Gecommitteerde* uit de vroedschap *voor de Commandurye van Ingen* *) (herbenoemd t/m 1772); *gecommitteerde voor het Amsterdamsche veer en de jagers,* en als zoodanig tevens *tot de schouw van het zandpad langs de Vecht van de Nieuwersluis tot aan den Hinderdam.* (t/m 1772 en van 1777 t/m 1782). [6])

12 October 1770. *Gecommitteerde ter directie van Stads financiën;* herbenoemd in 1771, 1772 en 1781. [6])

12 October 1772. Benoemd tot *ontvanger van de* XXe en XLe *penningen* voor den tijd van 3 jaar; deze commissie ging den 1^{en} van de volgende bloeimaand in. [6])

1773. §) *Regent* uit de vroedschap van de *fundatie* der douairière baronesse van Reede, *vrijvrouwe van Renswoude.* Hij bleef dit tot zijn dood. Enkele jaren was hij tevens boekhouder dier stichting. [21]) Zijn portret, waaronder het familiewapen, hangt in de regentenkamer dier fundatie te Utrecht.

---

*) Eene heerlijkheid in de Betuwe, de stad Utrecht toebehoorende.

§) In de Utrechtsche naemwijzers van de eerste jaren na 1774 staat abusievelijk, dat hij eerst in laatstgenoemd jaar regent der stichting werd.

7 September 1775. Koopt met zijne vrouw de Ambachtsheerlijkheid Isselt, een Stichtsch leen, van Gerbrandus Ignatius van Sasse en wordt daardoor *Heer van Isselt*. De heerlijkheid met heerehuizing en Kapel daaraan annex werd met verscheidene daarin gelegen perceelen gekocht voor *f* 14.500. [22])

15 September 1775. Jakob van Dam en Aletta Francina Buyk worden vóór den Stadhouder van de leenen van het Sticht beleend met bovengenoemde heerlijkheid. [23])

12 October 1776. *Ordinaris gecommitteerde ter beschrijvinge* (Statenvergadering) *wegens de stad Utrecht*. Herbenoemd t/m 1782. [6])

1 Mei 1777. Voor den tijd van één jaar benoemd als een der 5 H.H. executeuren van den testamente van Huybert Edmond van Buchel, dd. 20 September 1579, waarbij hij 100 arme burgers van Utrecht tot zijn eeuwige erfgenamen maakte. Herbenoemd in 1779 en 1780. [6])

11 Maart 1778. Wordt ten gevolge van het overlijden van zijn vader krachtens diens testament, dd. 31 Aug. 1761 vóór notaris Luyt van der Pauw te Utrecht gepasseerd [24]), voogd en momber over de kinderen van wijlen zijn ouderen broeder Willem Adriaan. [25])

17 April 1778. Schout en schepenen van Catharijne enz. schatten op verzoek van J. v. D. Hr. van I. enz. 6 morgen weiland met getimmerte, bepoting en beplanting, bestaande uit een huizinge, berg en schuur, duifhuis, steenen speelhuis, tuin, voor het grootste deel met een steenen muur omringd en 259 ypenboomen, staande tusschen de 1ᵉ en 2ᵉ nieuwe moesgraften, strekkende van het Leidsche pad Z. waarts tot aan de dwarsgracht, zijnde eeuwigdurend erfpachtgoed van de H.H. burgemeesters en de vroedschap van Utrecht op een jaarlijksch canon van *f* 206. Waarde bepaald op *f* 8000. Voorts 6 morgen land tusschen de 2ᵉ en 3ᵉ nieuwe vaarten, mede van het Leidsche pad Z. waarts tot aan de genoemde dwarsgracht; jaarlijksch canon *f* 30. Niettegenstaande de stad dit perceel ten allen tijde weder naar zich toe kon nemen „zonder eenige afgeldinge," werd de waarde getaxeerd op *f* 4500. [25a])

25 April 1778. Jakob van Dam, Heer van Isselt wordt verleid (beleend) met de heerlijkheid Pylsweerd en dientengevolge *Heer van Pylsweerd*. Zijn vader had haar krachtens koopcedulle dd. 13 Mei 1763, gepasseerd vóór notaris Jan Tieleman Blekman, gekocht van Mr. Ioan van Bredehoff, vrijheer van Oosthuizen enz., raad in de vroedschap en oud-schepen van Hoorn, [26]) en haar bij

zijn testament, dd. 31 Augustus d. a. v. gepraelegateerd aan zijn jongsten zoon Jakob tegen een inbreng van *f* 9000 in den boedel.[24])[26])

4 Mei 1778. Wordt door den Heer van Weede, gezegd Lutticqueweede, en van de leenen daaraan behoorende, verleid (beleend) met de leenweere van de Alinge Thienden van Boelenhove, gelegen tot Weede, bij Stevensgoed van Weede, als een goed en onversterfelijk erfleen ten Zutphenschen rechte. [26a])

11 Juni 1778. Wordt naar aanleiding van den dood zijns vaders beleend met het Hollandsch leen „het huis, de hofstede en 4 morgen land op Isselt.” [27]) Hij heet in de hierop betrekking hebbende acte: *praesident-schepen der stad Utrecht.* Hoewel hij de jongste zoon zijner ouders was, werd dit goed hem reeds bij hun testament, dd. 21 Aug. 1747 voor notaris Pronckert te Utrecht gepasseerd, in strijd met het leenrecht, tegen taxatiewaarde na hun dood toebedeeld; het moest fidei-commis blijven tot in den 4^en^ graad. Bij testament zijns vaders, dd. 31 Augustus 1761 vóór notaris Luyt van der Pauw te Utrecht gepasseerd, werd hetzelfde goed hem gepraelegateerd, „egter onder deze Expresse Conditie, „restrictie en verband, dat alle dit allodiale soowel als de voorsz. „Leenroerige Tienden, Hofstede of Landt, van ouds genaamd Isseld, „altoos door een en deselve Persoon sal moeten worden beseten met „verband van Fideicommis tot in den vierden graad incluis, ofte „zooveel verder als zulx in regten zal kunnen en mogen bestaan, „En welke successiën zullen moeten geschieden voor zooveel 't mo„gelijk is na de Stigtse Leenregten.” Bedoeld huis of hofstede zou door Jacob van Dam worden ontvangen, „jure praecipui, zonder verstooringe daar van te doen.” Hij ontving het „pro memorie” in zijn erfdeel. [24])

21 Juli 1778. „Jacob van Dam, Heer van Isselt, Raad in de Vroedschap en President scheepen der Stad Utrecht” teekent als executeur van het testament zijns vaders den inventaris van diens nalatenschap. [28])

12 October 1778. Benoemd tot *gecommitteerde ter bestiering van de wees- of momboirkamer*; [7]) herbenoemd in 1781. [6]) *Gecommitteerde tot de visitatie van de beeren in de Luntersche beek* (herbenoemd t/m 1782). [6])

5 December 1778. J. v. D. Hr.v. I. en P. transporteert namens de erfgenamen zijns vaders aan N. N. de beterschap en huurweere van een stuk hofland, groot 179 roeden, zijnde een gedeelte van het

land, genaamd „de lange boomgaard," benevens 497 roeden hofland, zijnde een deel van het land, genaamd „de Kleine Kat." Op den denzelfden dag transporteerde hij de beterschap en huurweere van een huyzinge en 2 woningen, groot omstreeks 100 roeden aan den Z. hoek van de Hooglandsche Steeg. [29]) Al deze bezittingen lagen binnen het gerecht van Pylsweerd.

18 December 1778. J. v. D. Hr. van I. en P. verschijnt voor zichzelf, tevens als geinstitueerde erfgenaam van zijn broeders kinderen en van zijne zusters, en als executeur van den boedel zijns vaders vóór het gerecht van den Nieuwen Weerd en transporteert aan N. N. een huizinge, hofstede en 2 hond land, strekkende van den Gemeenen Weg tot aan de Schouwwetering. [30])

22 Februari 1779. De heer Jakob van Dam, Hr. v. I. en P. biedt uit naam van de H.H. regenten van de fundatie van de Vrijvrouwe van Renswoude aan de vroedschap der stad Utrecht een kaart van den plattegrond der stad met eene accurate designatie van derselver kerken, gebouwen, grachten, straten en stegen aan, door eenige jongelingen, in voors. fundatie onderwezen wordende, ontworpen, in plaat gebracht en vervaardigd en met verscheidene couleuren zeer zindelijk afgezet. [21]) De vroedschap aanvaardde dit geschenk met vriendelijken dank, als een blijk van de gewenschte vorderingen der leerlingen en liet het in een lijst zetten. [7])

22 April 1779. Jakob van Dam doet als executeur van den boedel zijns vaders aan de erfgenamen rekening en verantwoording betreffende de ontvangsten en uitgaven ; de boedelscheiding vindt op dezen dag plaats. Wordt door de erfgenamen „gedechargeerd en gequiteerd zoo wegens zijn executeurschap als ten aanzien van deszelfs gehad hebbende administratie des voorschreven Boedels." [24])

12 Mei 1779. De heer Jakob van Dam, Heer van Isselt en Pylsweerd, wordt, zoo ten behoeve van hemzelf als van zijne huisvrouw Aletta Francina Buyk, beleend met 2 kampen lands, zoo groot en klein, als die gelegen zijn op Isselt, in de koopconditie vermeld als ruim 5 morgen tabaks-, bouw- en weiland met een gelatte tabaksschuur, groot 19 gebinten of 18 vakken, met een huis en herberg, daar annex, van ouds genaamd den frisschen Roemer. Uit een afschrift der koopacte blijkt, dat een en ander gekocht was voor ƒ 6400. [23])

19 November 1779. Het verzoek van Jakob van Dam, Heer van Isselt en Pylsweerd, om bij uitersten wil te mogen beschik-

ken over laatstgenoemde heerlijkheid door den Ed. Leenhove der Proostdij der kerk van St. Jan te Utrecht toegestaan. [26])

18 December 1779. Jakob van Dam, Heere van Isselt en Pylsweerd, enz. en Aletta Francina Buyk, echtelieden, passeeren hun testament voor notaris J. T. Blekman te Utrecht. Zij bevestigden hierbij de bovengenoemde huwelijksche voorwaarden, maakten aan den langstlevende bovendien nog alle paarden, rijtuigen, paardetuigen, enz., terwijl deze als lijftocht boven het aldaar genoemde bedrag nog ontvangen zou alle fidei-commissaire goederen, inzonderheid die, welke door Jakob van Dam van zijn vader waren geërfd met last van fidei-commis. Aan den zoon, Mr. Willem van Dam, „Canonik in 't Capittel van St. Marria alhier", werd onder last van lijftocht aan den langstlevende gepraelegateerd „alle de Famille schilderijen, Portraitten, Beelden en wapens, item zegel, signetten, enz". Aan de dochter, jongvrouwe Laurentia Clara Elizabeth van Dam, werden, onder gelijk voorbehoud, gepraelegateerd eenige gouden en zilveren sieraden, benevens *f* 8500, „en dit om te egaliseeren met de Leengoederen, welke den voornoemden zoon besproken zijn uit de Nalatenschap van desselvs Heer Grootvader, in krachte van 't fidei-commissaire verband". Overigens werden beide kinderen tot universeele erfgenamen aangewezen, ieder voor de helft, met dien verstande, dat de zoon in zijn legitieme portie zou moeten nemen de praebende in 't Capittel van St. Marie, te zijnen lijve staande en voorts voor een som van *f* 14.500 „de Ambachts Heerlijkheid Isselt, met de Capel, Huyzinge en Landen, alle de leenen en verdere gerechtigheden aan die Heerlijkheid behoorende", zijnde het bedrag, waarvoor die heerlijkheid was aangekocht; voorts voor *f* 6500 de Huyzinge, Hofsteede en aanhoorige Landen onder Isselt, benevens eenige boschjes eikenhakhout, gelegen in de vrijheid van Amersfoort en ten slotte eenige door de ouders aangekochte tienden onder Isselt. De Heerlijkheid Isselt zou fideicommis subject zijn, met dien verstande, dat zij van Mr. Willem van Dam zou komen op zijn oudsten in leven zijnden zoon, of op diens nakomelingen d. w. z. achternakomelingen; deze allen ontbreekende op zijn oudste in leven zijnde dochter en haar nageslacht, en ook deze ontbrekende op zijn zuster Laurentia Clara Elizabeth van Dam. Aan de dochter werd voor de som van *f* 9000 in haar erfdeel toegewezen „de Ambachtsheerlijkheid Pijlsweerd, met de kaart, Boeken, Papieren en zegel, mitsgaders alle de Leenen, Capoen, zilvergelden en ver-

dere gerechtigheden daartoe behoorende ;" ook deze heerlijkheid zou fidei-commis subject zijn, in den geest als boven aangegeven. Mocht de dochter komen te huwen, dan zou de heerlijkheid „door haar echtgenoot niet anders mogen worden geadministreerd, 't zij in 't aanstellen van Schout, Schepenen, Secretaris, Bode, Stadhouder en Griffier van de Leenen, als bij 't verheffen en uitgeven van de Leenen, vernieuwen der Pacht of Huurbrieven, het exerceeren van 't regt van Naasting en anderzints, dan met bijvoeging van deze qualiteit: *als in Huwelijk hebbende de Weledele Gebooren Vrouwe Laurentia Clara Elizabeth van Dam, Vrouwe van Pylsweerd*". Eerst indien de staak der dochter geheel mocht uitsterven, zou de heerlijkheid aan die van den zoon komen. [13]) [26])

12 October 1781. Jakob van Dam, Heer van Isselt en Pylsweerd benoemd tot *gecommitteerde ter Directie van de Stads financiekamer*. Herbenoemd in 1782 en toen tevens president. [6 en 7])

9 September 1782. Verkoopt krachtens cedulle, gepasseerd voor notaris Nicolaas Wilhelmus Buddingh en getuigen te Utrecht, de beide hierboven onder 17 April 1778 vermelde stukken land aan Gerrit Willem Houtzagers. Deze ontving ze 19 Mei 1783 krachtens vroedschapsresolutie in erfpacht op dezelfde voorwaarden, waarop reeds Jakob van Dam's vader ze in erfpacht te houden placht. De erfpachtbrieven, 30 Juni 1783 gegeven, werden den 5en Juli d. a.v. voor het gerecht van Catharyne en het Lijnpad geregistreerd. [25])

30 September 1782 geeft Jakob van Dam eenige omissien in de vroedschap's notulen op en wordt hij voor zijn Ed.'s attentie en ouverture bedankt. [7])

4 September 1783. *Sterft* te Utrecht op zijn buitenverblijf in de Maliebaan. [31])

Begraven in de Jacobikerk. 9 September 1783:

„'t Lijk van Den WelEdele gebooren gestrengen Heer Jacob van Dam, Heer van Isselt en Pylsweert, Kerkmeester dezer kerk, Eyge kelder. Laken gescheurt. *f* 690-8-0. (totale uitgaven aan de kerk)

Voor 't Recht van 't wapen, groot 8½ voet. *f* –8–10." [32])

Blijkens de 8 op zijn graf vermelde kwartieren, welke dezelfde zijn als de hieronder te noemen, is hij begraven in den grafkelder zijner ouders. Dit graf, voorzien van een fraai gebeeldhouwden, verticalen steen, is eenige jaren geleden geheel ongeschonden te voorschijn gekomen achter een loozen wand in de kosterswoning, die een gedeelte der kerk beslaat.

Aangebracht den 15 September 1783:

„De WelEd. G. Hr. en Mr. *) Vroedschap van Dam, Heer van Ysselt en Pylsweerd .... ƒ 250-0-0. **)

Het bovenbedoelde *grafbord* hangt thans in de Kapel op Isselt. Op dit bord in kleuren leest men:

Den WelEdele Geboren Gestrengen Heer
Jacob van Dam
Raad in de Vroedschap
en Schepen der Stad Utrecht
oud Canonik van 't Capittel van St. Jan
en te voren gewesene ontvanger
van 't eene deel der generale Middelen
's Lands van Utrecht, etz. etz. etz.
geboren den 25 April 1720
en gestorven den 4 September 1783."

Daaronder zijn de volgende 8 kwartieren afgebeeld en vermeld:

van Dam	Pit
Graafland	Ruysch
Segwaert	de Vogel
van de Ven	van Daalen.

Zijne *nalatenschap* bedroeg bijna 146 duizend gulden. Daaronder kwamen voor: 19 morgen land aan de Goyerwetering in den gerechte van Overlangbroek; verder de Boelenhoefsche tiend, gaande uit 't goed genaamd de Boelenhoeve, leenroerig aan den huize Luttekeweede, gelegen op 't Hoogeland bij Amersfoort; 4 morgen land, waarop eertijds een huis gestaan had, van ouds genaamd het huis en ook wel de hofstede van Isselt, gelegen onder den Gerechte van Isselt (ƒ 6500); drie bosschen eikenhakhout in de Vrijheid van Amersfoort; een huizinge met erve, tuin, stal en koetshuis, gelegen binnen Utrecht aan de zuidzijde van de Marieplaats (ƒ 15.000); een huis met 29 morgen eiken- en elzenhakhout, genaamd „Dambosch", strekkende van de Langbroeker- tot de Goyerwetering en gelegen in den gerechte van Overlangbroek, zijnde erfpachtgoed van het kapittel ten Dom te Utrecht (in 1791 verkocht voor ƒ4500); eenige stukken elzenhakhout, gelegen onder Nederlangbroek (verkocht 1784) Overlangbroek (id. 1788) en den Gerechte van

*) Jakob van Dam had niet gestudeerd. De toevoeging „Mr.", die men ook elders af en toe vindt, is derhalve onjuist.

Hardenbroek (id. vóór 1798); eindelijk de Ambachtsheerlijkheid Pijlsweerd, gelegen buiten de Weerdpoort in de Vrijheid der Stad Utrecht, zijnde leenroerig aan de Proostdij van St. Jan (ƒ 9000); van den vader geërfd, doch sedert dien verkocht voor ƒ 13.500 (zie onder 9 Sept. 1782), waren 2 stukken weiland, ieder groot 6 morgen, genaamd Damlust, gelegen onder Catharinae. *)

In den boedel, aan beide echtgenooten gemeen, kwamen o. a. voor de Ambachtsheerlijkheid Isselt met de Capel enz.(ƒ 14.500); 5 morgen tabaksland met een tabaksschuur, met een huizinge en herberg daaraan annex, van ouds genaamd „de Frissche Roemer", gelegen onder den Gerechte van Isselt, zijnde leenroerig aan de provincie Utrecht (ƒ 6720); een boerenhuizing nabij de Hollandsche Rading onder Maartensdijk (in 1786 verkocht voor ƒ 5000); landerijen onder Pijlsweerd; „een Plaizir Hof met zijn Huijzinge, staande en geleegen aan de Maliebaan onder den Gerechte van van Wittevrouwen, na 't overlijden van den heer van Dam verkocht voor ƒ 5000"; 2 warmoeziershuizen met hof, zijnde erfpachtgoed van de Ridderschap 's Lands van Utrecht (ruim ƒ 4300); ten slotte een huizinge, stalling en koetshuis, met zijn hof, gelegen binnen Utrecht aan de Oostzijde van den Springweg bij de Marieplaats (in 1793 verkocht voor ƒ 9000). [13]) Voor de verdeeling van dezen boedel zie hieronder a° 1798.

26 September 1783. Mr. Jacob Anthony Martens doet in de vroedschap van Utrecht den eed als raad, in plaats van wijlen den heer Jakob van Dam, Heer van Isselt en Pijlsweerd. [7])

Jakob van Dam *woonde* in 1741 op de Marieplaats, waar men hem tot aan zijn huwelijk in het jaar 1757 vermeld vindt in zijn functie van raad der vroedschap; vermoedelijk woonde hij bij zijn vader. Van 1746 tot 1752 wordt zijn woonplaats als ontvanger van het Eene Deel opgegeven als „in de Walsteeg", zijnde de steeg, die ten Z. van de Marieplaats loopt. Hoogstwaarschijnlijk wordt hiermede hetzelfde huis bedoeld, dat wellicht in die steeg een tweeden uitgang bezat. Sedert zijn huwelijk woonde hij op het Predikheeren Kerkhof, van waar hij in 1762 verhuisde naar de Springweg; hier bleef hij wonen tot aan zijn dood. [6]) Bovendien bezat Jacob van Dam het hier vóór genoemde buitenverblijf (Plaizir Hof) in de Maliebaan.

---

*) Het terrein van de tegenwoordige kazerne „Damlust" der Veld-Artillerie te Utrecht.

Zijn *handteekening* vindt men o. a. op de Koopacte der heerlijkheid Isselt, onder den inventaris van den boedel zijns vaders (a° 1778) en onder de scheiding van dien boedel (a° 1779).

Aletta Francina Buyk, de vrouw van Jakob van Dam, is *geboren* te Padang (O. I.) den 10en November 1726. [34])

1 Juni 1752. Eerste *testament* (zie boven).

15 Februari 1757. *Huwelijksche voorwaarden* en tweede *testament* (id.)

12 Maart 1757. *Huwt* Jakob van Dam. (id.)

1768. Erft van vrouwe Anna Catharina Costard de la Moraisière. [20])

18 December 1779. Derde *testament* (zie boven).

26 Juli 1784. Passeert met hare kinderen en haren schoonzoon vóór notaris Blekman te Utrecht een acte van overgifte en belofte ter voldoening van de legitime portiën der kinderen uit de nalatenschap van hunnen vader. De legitime portie in de erfenis van den vader voor ieder der kinderen vastgesteld op ƒ 25.000. De zoon krijgt hiervoor de praebende in het kapittel van St. Marie te Utrecht, ofschoon deze iets hooger op zijns vaders boek voorkwam; hem werden ook dadelijk afgestaan alle aan hem gepraelegateerde familie-schilderijen, portretten, enz., zijns vaders goud zakhorloge, enz. De dochter ontving haar aandeel in effecten, enz., waarvoor aanvankelijk ƒ 1000 rente per jaar werd uitgekeerd. [35])

28 September 1784. Acte van renunciatie, gepasseerd vóór notaris J. T. Blekman te Utrecht, waarbij Aletta Francina Buyk, weduwe van Jakob van Dam, enz. te kennen geeft, dat, door het overlijden van den Heer van Isselt, de goederen, waarmee zij beiden op 15 Sept. 1775 en 12 Mei 1779 verleid waren, nu moesten komen op haar en op haren zoon, als successeur feudaal. Zij renuncieert van het aandeel, haar in beide leenen toekomende, ten behoeve van haar zoon. Deze compareerde ook en verklaarde het aandeel van zijne moeder in beide leenen „dankelijk te aanvaarden." [23])

22 Juni 1791. Willem de Kruyff, gemachtigde van Vrouwe Aletta Francina Buyk, weduwe wijlen den Heer J. v. D., in leven Hr. v. I. en P. (procur. dd. 6 Jan. 1791 voor notaris van Schalkwijk à Velden te Utrecht), van den Heer Mr. Willem v. D. Hr. v. I. (procur. dd. 30 Dec. 1790 voor notaris J. F. Mirandolle te Breda)

en van Willem Engelen, als in huwelijk hebbende Vrouwe L. C. E. v. D., tezamen gerechtigd tot de nalatenschap van eerstgenoemden Heer v. D., transporteert voor hen op N.N. 19 morgen land met hout bepoot in den Tienhoeve, Goywaarts strekkende tot achter aan de Goyerwetering. Vrouwe Aletta Francina Buyk deed tegelijkertijd afstand van het usufruct of de lijftocht, welke zij van bedoeld land bezat. [36])

10 April 1798. Passeert zij voor notaris J. Klemmé te Utrecht een acte, mede door hare kinderen geteekend, waarbij zij door afstand te doen van de lijftocht van haar man's boedel, haar kinderen in de daadwerkelijke possessie van dien boedel stelde. Uitgezonderd hiervan werd slechts „de huizinge, erve en grond, staande op de Marieplaats," die gedurende haar leven door de vrouwe weduwe in lijftocht zou worden bezeten (geschat op *f* 15.000). De zoon ontving thans ruim *f* 27.000, waaronder de Ambachtsheerlijkheid Isselt enz., de Boelenhoefsche tiend, de 4 morgen land onder Isselt, waarop eertijds een huis gestaan had, leenroerig aan de grafelijkheid van Holland; de 3 bosschen hakhout bij Amersfoort; eindelijk de vijf morgen land met de tabaksschuur, met een huis en herberg, daaraan annex, van ouds genaamd, „den frisschen Roemer".

De dochter kreeg met inbegrip van haar praelegaat bijna *f* 36000, waaronder de Heerlijkheid Pylsweerd en eenig daarin gelegen land. De weduwe ontving de haar besproken douairie van *f* 20.000, benevens het vruchtgebruik van het genoemde huis. Haar eigen vermogen bedroeg destijds *f* 51.000. [37])

27 Augustus 1803. Passeert haar testament voor notaris Mr. Joan Frederik Gobius te Utrecht. Daarin maakte zij haar beide kinderen tot universeele erfgenamen, met dien verstande, dat aan ieder der kleinkinderen *f* 5000 werd gepraelegateerd, zoodra zij den ouderdom van 25 jaar zouden hebben bereikt of vóór dien tijd met toestemming der ouders zouden zijn getrouwd. Haar dochter zou boven haar erfdeel een notenhouten kabinet met deszelfs inhoud ontvangen. Tot haar executeur benoemde zij Mr. Philips Ram. [38])

25 December 1803. *Sterft* te Utrecht „na eene langdurige en pijnelijke ziekte." [39])

Begraven in de Jacobikerk. 30 December 1803:

„Mevrouw Aletta Francina Buyk, weduwe wijlen den heer Jacob van Dam, heer van Isselt en Pylsweerd, raad en scheepen

der stad. In eyge kelder. Laaken gescheurd. Swart. *f* 8.—". [40])

Aangebracht den 2en Januari 1804:

„Jacobikerk (plaats van begraven) 25 Dec. 1803 (datum van overlijden). De WelEdele Geb. Vrouwe Aletta Francina Búijk, wed. wijlen de Heer Iacob van Dam, Heere van Isselt en Pylsweerd, Raad en Scheepen der Stad Utrecht op de Marieplaats. Litt. E. N°. 103, laat naa meerderjaarige kinderen. gezonken *f* 150.–.–. en 16 ellen laken gescheurd." [33])

Hare nalatenschap bedroeg ruim 147 duizend gulden, waaronder ± 75 duizend gulden, door haar geërfd van den heer Daniel Pichot, [41]) oud raad en burgemeester der stad Schiedam en vice-admiraal van Holland, die krachtens testament dd. 6 November 1800 gepasseerd voor notaris Justus van der Mey de helft van zijn vermogen aan de weduwe van Dam vermaakt had. In hare nalatenschap bevonden zich warmoeziershofsteden onder den gerechte van Wittevrouwen en tuinen in de Maliebaan, dd. 7 April 1804 door de erfgenamen uit de hand verkocht voor *f* 5500 aan vrouwe Marciana van der Gon, douairière van den HoogEdel Geboren Heer C. W. R. Grave van Byland; een begraafkelder in de Buurkerk in het middelpand tegen het kruis, staande ten name van den Heer Johan Uittenbogaard, en overigens bijna uitsluitend effecten. De finale schifting, scheiding en verdeeling tusschen Mr. Willem van Dam, Heere van Isselt en Mr. Willem Engelen, als in huwelijk hebbende vrouwe Laurentia Clara Elizabeth van Dam, vrouwe van Pylsweerd, vond den 8en October 1804 plaats voor notaris D. Rother te Utrecht. Mr. Philips Ram werd bij die gelegenheid gedechargeerd als excecuteur; de genoemde grafkelder bleef gemeenschappelijk bezit der kinderen. Uit de afrekening met genoemden Heer Ram blijkt, dat het huis op de Marieplaats destijds nog in het bezit der familie was, terwijl de rijtuigen en paarden den 26en Januari 1804 waren verkocht. [38 en 42])

Hare *handteekening* komt voor op de koopacte der heerlijkheid Isselt en onder de reeds genoemde boedelscheiding van 1798.

De *afstamming* van Aletta Francina Buyk blijkt uit den volgenden staat. [43])

Jakob van Dam en Aletta Francina Buyk *wonnen drie kinderen*, waaronder een tweeling.

Teteringen, 1906. W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

AANTEEKENINGEN.

[1]) Genealogie van het geslacht van Dam bij Ferwerda, 13e generatie, Dd. 6. Hier wordt hij ten onrechte Jacob genoemd. [2]) Doopboek Jacobikerk, gemeente-archief Utrecht. [3]) Mr. Willem van Dam, geb. te Amsterdam 1 Maart 1690, raad in de vroedschap te Utrecht 1729, schepen 1730, Heer van Pylsweerd 1763, enz. enz.; sterft te Utrecht 11 Maart 1778. [4]) Elisabeth Pit, geb. te Cassima-basar (Bengalen) 21 November 1684, overleden te Utrecht 2 Mei 1748, dochter van Jan, opperkoopman van Bengalen, en van Margaretha Ruysch. [5]) Jacob Grothe, geboren te Zutphen 26 Februari 1672, burgemeester van Arnhem 1716, sterft te Arnhem 23 Maart 1751. Hij was gehuwd met Margaretha Pit, een oudere zuster van Elisabeth bovengenoemd. Twee zijner zoons huwden met oudere zusters van Jakob van Dam, derhalve met hunne volle nichten. [6]) Stichtsche almanak, Naemwijzer van Utrecht, Commissieboekjes, enz. [7]) Vroedschapsresolutiën van Utrecht op den genoemden datum. [8]) Men had destijds 2 ontvangers van het Eene Deel der Generale middelen: *a.* van de losrenten. *b.* van de lijf- en dertig jarige renten. [9]) Resolutieboeken der Staten van Utrecht op den genoemden datum. Alle benoemingen van van Dam blijken, behalve uit de beide laatstgenoemde bronnen, tevens uit de (Nieuwe) Nederlandsche Jaerboeken. [10]) Archief Kapittel van St. Jan te Utrecht. Portefeuille met requesten. [11])Lijsten der Heeren Canoniken van 't Capittel van St. Jan sedert 1586 (gemaeckt door Jacob van Dam, Raed, enz) Rijksarchief Utrecht. Jacob van Dam geeft daarin omtrent de meeste kanunniken enkele bijzonderheden. [12]) Zie de Genealogische aanteekeningen betreffende de familie van Dam. I. [12a]) Register van transporten en plechten van Utrecht. [12b]) Boeken van de collaterale successie. Oud-archief Amsterdam. [13]) In de later te noemen boedelscheiding van het jaar 1798 vindt men het genoemde testament voorin. [14]) Haar stiefvader; zie den staat omtrent hare afstamming. [15]) Aanteekenregister Schiedam. [16]) Dochter van Laurens Grothe en van Clara Elizabeth van Dam, een zuster van Jakob. [17]) Doopboek Domkerk Utrecht. [18]) Nederlandsche jaarboeken. 1759. Deel I, blz. 401-404. [19]) Een uitvoerige beschrijving van deze penning vindt men bij Mr. G. van Loon. Beschrijving van Nederlandsche historiepenningen. Vervolg. 5de stuk. 1848, blz. 393. Zij is in zilver aanwezig in het gemeentemuseum in het Hoogelandsche park te Utrecht (N° 3164) en ook in het archief der familie. [19a]) Leenregister Pylsweerd. [20]) Wordt vermeld in een later te noemen boedelscheiding van het jaar 1798. Ik vermoed, dat zij de dochter was uit het 1e huwelijk van Ds. Johan Costard de la Moraisière, die hertrouwde met Clara Elysabet van Dam, een tante van Jakob van Dam. 31 October 1768 werd door Albert Hudde ƒ 30 (1ste klasse) betaald voor de begrafenis van Anna Catharina Costard de la Moraisière (middel op het begraven. Oud-archief Amsterdam). In de boeken van de collaterale successie van Amsterdam komt zij niet voor. [21]) Mr. C. G. C. van Hengst. Aanteekeningen betreffende de fundatie der Vrijvrouwe van Renswoude. 1890. Zie ook de Utrechtsche naemwijzers, enz. [22]) De koopacte der heerlijkheid is aanwezig in het archief der familie. [23]) Stichtsch leengister op den aangegeven datum. [24]) Ontleend aan de scheiding van de nalatenschap van Mr. Willem van Dam (ob. 1778), in het archief der familie aanwezig; daar vindt men voorin het genoemde testament. [25]) Geb. te Utrecht 19 April 1719, luitenant der cavalerie, overleden te Groningen 5 Jan. 1757. [25a]) Register van transporten en plechten, gepasseerd voor het gerecht van Catharijne en het Lijnpad. [26]) Archief der heerlijkheid Pylsweerd, in 1899 door de familie Engelen van Pijlsweert in bewaring afgestaan aan de gemeente Utrecht. [27]) Register 1778—80 der leen- en registerkamer der Grafelijkheid van Holland. Capitulo Sticht. Folio 1 verso. [28]) Een eenigszins geschonden exemplaar van dien inventaris is in het bezit van den heer W. C. A. Hofkamp, directeur van gemeentewerken te Leeuwarden. [29]) Catalogus archief Pylsweerd. N°. 33. [30]) Register van transporten en plechten van het gerecht van den Nieuwen Weerd (Utrecht). [31]) De sterfdatum blijkt uit later te vermelden bronnnen. De plaats van overlijden is ontleend aan een m. s. genealogie van Dam, in het archief der familie aanwezig. [32]) Grafboek Jacobikerk. [33]) Register van den aenbreng enz. Utrecht. [34]) Den geboortedatum ontleenen wij aan Ferwerda en aan eenige m. s. genealogiën der familie, de geboorteplaats blijkt bovendien uit de reeds vermeldde acte van aanteekenen. [35]) Deze acte is aanwezig

in het archief der familie v. D. [36]) Archief van het gerecht van Overlangbroek. [37]) Deze scheiding is aanwezig in het archief der familie. [38]) Scheiding van haren boedel, aanwezig in het archief der familie; voorin die scheiding vindt men een afschrift van haar testament. [39]) Schrijven van haar zoon aan zijne tante, de weduwe van Willem Adriaan van Dam. [40]) Grafboek Jacobikerk. Daar zij ingeschreven is onder enkele personen, die den 31en December begraven werden, is het niet onmogelijk, dat laatstgenoemde datum ook haar geldt, hoewel 30 December vermeld wordt. [41]) Daniel Pichot, geb. 19 Juni 1722, was gehuwd geweest met Catharina Maria Buyk, geb. te Padang 21 Sept. 1725, een oudere zuster van Aletta Francina. Hij stierf te Schiedam den 24en Mei 1803. Een afschrift van den inventaris van zijn boedel bevindt zich in het archief der familie v. D. [42]) In het archief der familie v. D. bevindt zich ook de rekening van ontvang en uitgaven van Mr. Philips Ram, als executeur van den boedel van vrouwe Aletta Francina Buyk. [43]) Die staat is, voor zooveel uit afzonderlijke noten niet het tegendeel blijkt, ontleend aan m. s. genealogiën, in het familiearchief aanwezig, aan gegevens van den Heer de Bont en aan Ferwerda. In de Amsterdamsche jaarboeken 1888, blz. 182 e. v. komen genealogische aanteekeningen voor uit de jaren 1450—1650 betreffende een Amsterdamsche familie Buyck. Deze aanteekeningen zijn nader uitgewerkt en aangevuld in: Bernard J. M. de Bont, Genealogische en biografische mededeelingen over de voorouders en afstammelingen van Joost Buyck Sybrantsz., ridder, Schepen, Raad en Burgemeester van Amsterdam van 1532 tot 1578. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1902. De afstamming der hierbedoelde familie Buyk uit Joost Buyck is evenwel niet bewezen. Aan laatstgenoemd werk zijn de ouders van Raymond Buyck ontleend (blz. 136) alsmede diens huwelijk. Dit laatste wordt ook vermeld in de later te noemen m.s. genealogie Uytenbogaert. Ook schijnt er een oude m. s. genealogie der familie Buyk te bestaan van wijlen professer Alberdingh Thym. [44]) Trouwboek Utrecht; „Johannes Wtenbogert, jonggezel van Utrecht en Susanna van Eyntdhoven, jongedochter van Amsterdam, woonende tot Vleuten. Proclamatiën tot Amsterdam ende tot Vleuten; vidimus. In de Cathrynekerk den 21 November 1643." [45]) Aanteekeningen omtrent zijn dood zijn in het archief te 's Hage niet te vinden; ook zijn graf in de kerk te Doorn schijnt verdwenen te zijn. [46]) Ontleend aan een m. s. genealogie Uytenbogaert. Daarentegen leest men in het Register aenbreng Utrecht: 1666. Dom kleijn gelui. $1^1/_2$ uyr. Buerk. (plaats v. begraven) te laet (in de kerk). $^{26}/_2$ (aangegeven). 3 knechts, te laet in k. 1 wapen Jor. Suzanna van den Enden huysvr. van Heer en Mr. Johannes Wttenbogardt Domheer St. Jan in de Breitesteeg. nal. haer man en onmundige kinderen. Buerk: 16 dragers." Haar naam wordt hier onjuist opgegeven; de juiste naam blijkt èn uit haar huwelijk (zie noot 44) èn uit een m. s. genealogie der familie Uytenbogaert èn uit den doop van hare dochter (zie noot 50) èn uit een genealogie van Hogendorp, door Scheffer bewerkt èn ook uit aanteekeningen van Baron van Haersolte van Yrst, in 1880 op het slot Olden Aller afgeschreven door mr. W. J. Baron d'Ablaing van Giessenburg. Volgens deze had men te Utrecht in de Buurkerk het volgende graf:

Eyndhoven	Hogendorp van Sparenwoud
Kief	Calvart (Plus ?)

Juf. van Eyndhoven
Wed. Uytenbogaert † 17 Febr. 1666.

[47]) Gegevens ontleend aan het gemeentearchief te Naarden. [48]) Doopboek Domkerk Utrecht: „1659. Junius, (maand) Paulus, soon van Paulus Heurnius ende Maria van Pallaets. 29 (datum). [49]) Trouwboek Utrecht:

„1683. Mei 6. (datum van aanteekenen)
Paulus Hurnius
Christina Maria Uyttenbogaert
Ondertrouwt tot Doorn
Proclamatie tot Doorn
Acte gegeven om aldaer te trouwen."

[50]) Gemeentearchief Utrecht: „1662. Maart 25. Gedoopt in de Catharinakerk: Francoisse ende Christina Maria, dochters van Mr. Johannes Wtenbogaert ende juffrouw Susanna Endthoven." [51]) Register der lijken, begraven binnen der stad

Schiedam: „28 April 1752. Vrouwe Cristina Maria Uyttenbogaerd, gewnt. bij d' Heer Willem van Basel (schoonzoon). Laet een dogter nae. [52]) Missive opperkoopman te Padang aan G. G. en R. v. I. dd. 30 Dec. 1730 (overgekomen brieven 1731. Koloniaal archief N°. 2056) „Kort daarna ofte op den 5 July is alhier na een siekte van weinige dagen overleden den gemelde afgeloste gesaghebber Emond Buyk." [53]) Personalia klapper op de Res. van G. G. en R. v. I. Rijksarchief 's Hage. [54]) Gebodenboek Batavia: „8 Juli 1724. (Getrouwd) Emond Buyk, Van Batavia, oppercoopman en geëligeert gezaghebber van Sumatra's Westcust, weduwnaer van Catharina van Wissekerke, van Tergoes (= Goes), met Maria Hurnius, van Poelecinco, weduwe van den ondercoopman Philip de Monté." Wij ontleenen dit aan de mededeelingen van W. Wijnaendts van Resandt in „de Nederlandsche Leeuw" 1905. Deze vermeldt, dat vele gebodenboeken beschadigd zijn en daardoor alle data enz. niet even betrouwbaar. Daarom is het niet onmogelijk, dat de hier genoemde trouwdatum niet 8, doch 11 Juli is, zooals veelvuldig vermeld wordt, o. a. in een m. s. genealogie Uytenbogaert van de hand van Emond Buyk's schoonzoon, Jakob van Dam. [55]) Grafboek Buurkerk Utrecht: „13 Juny 1761. Wd. van Hr. Willem v. Basel, f 8-0-0" (betaald aan de kerk). [56]) Gegevens van het gemeentearchief te Schiedam.

Van Vinceler (LVI, 93). — Misschien heeft de Heer W. D. tijd om over dit geslacht eens een onderzoek in te stellen in de doopregisters, en trouwboeken van Huissen (Betuwe). Deze bestaan van 1653-1723, 1714-1770, 1652-1724 en 1724-1772. Ik vermoed dat daaruit wel meerdere gegevens zullen komen. Mijne genealogie *van Vinceler* begint met *Steven* van V., geb. circa, 1489, burgem. te Huissen, kgl. Pruissisch richter van het ambt van Huissen en dijkgraaf van 't gem. ambt, tr. Arnhem 1550 *Aletta Lammers*, dr. van burgem. Lammers. Zijn zoon *Willem van V.* was mede richter en dijkgraaf te Huissen en Malburgen, tr. Arnhem *Geertruid Bitter*, dr. van Paul, burgem. van Arnhem en *Mechteld de Voogt.* Een zijner dochters huwde met *Wilhelm Adriaan* baron *van Schroyestein*, kap. in dienst dezer landen. Nu vind ik: „*Gijssel van Vinceler* wede *van Herwaarden*, verklaart 14 Mei 1650, dat haar moeder saliger geen geld van *Wilhelm van Schroyesteyn* burgem. van Huissen had geleend. Men ziet dus dat deze laatste familie ook al te Huissen woonde. Circa 1700 wonen de *van Vincelers* ook te Tiel. —

Desgewenscht ben ik bereid om mijn gegevens *van Vinceler* te publiceeren of wel een nader onderzoek in Huissen te doen plaats vinden, daar van V. een der kwartieren van mijn zoon is. — Ik bezit ook vele gegevens *Hack* te Tiel (1200-1050).

's Gravenhage. B. v. T. P.

Romondt (LVI, 184). — Over de stamreeks *van Romondt.* Zie Ned. Adelsboek 1906, bl. 617. De laatste gegevens kloppen niet met de door den Heer Ermerins vermelde, maar zijn juist.

'*s Gravenhage.* B. v. T. P.

Van der Burch (LVI, 180). — De hier bedoelde Gravin van der Burch was Olga Marie Elisabeth Mathilde Ghislaine, geboren te Gent den 6 September 1883, overleden te 's Gravenhage den 20 Juni 1906 en begraven op de R. K. begraafplaats aldaar den 23 Juni d.o.v. Zij was eene dochter van Graaf Arthur en van Marie Ghislaine Philippine Gravin van Arschot-Schoonhoven. Zij trouwde te Schaerbeek den 25 Juli 1905 met August Frederic John Kiehl, geboren te Cardiff den 29 Maart 1878, zoon van Adolph Hermann en van Anna Hendrica Elizabeth le Comte. Het wapen van van der Burch is : in hermelijn drie roode roskammen. Van dit geslacht bestaat een gedrukte genealogie in 4°, getiteld : „Histoire, origine et généalogie de la maison Van der Burch ou du Bourg". De naam van den samensteller, zoomin als datum en plaats van uitgave worden bij deze familie-uitgave genoemd, doch zij verscheen nà 1886.

Boudouin I, de eerste die dezen naam (een heerlijkheid in de kastelenije van Furnes) droeg, was de tweede zoon van Hugues I, de 6 graaf van Rethel. Hij was niet de stamvader van dit geslacht, daar hij drie dochters naliet, doch zijn neef Boudouin II, die nog leefde in 1198, moet als stamvader worden beschouwd.

's Gravenhage. W. SNOUCKAERT V. S.

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN

AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON

DOOR MR. F. H. DE VOS. *)

CRAMER (Nav. LII. 38; LIV. 579).

A. Johannes Cramer van Batavia tr. te Colombo 17 Nov. 1726 Maria Wittebron van Colombo. Bij wie :

I. Johannes, Assistent, ged. te Colombo 9 Apr. 1730, tr. aldaar 30 Mei 1751 Isabella Magdalena Pieris van Colombo. Bij wie :

(1) Johanna Philipina, ged. te Colombo 13 Oct. 1754.

(2) Leopold Emanuel, ged. te Colombo 4 Apr. 1762,

*) Vervolg van Nav. Jg. LVI, blz. 400.

† vóór 1 Febr. 1801, tr. te Colombo 2 Dec. 1787 Susanna Cornelia Kersse van Tutucorin.

II. Pieter, ged. te Colombo 24 Mei 1733.

III. Apollonia Elisabeth, ged. te Colombo 16 Jan. 1735.

B. Pieter Cramer tr. Maria Melot. Bij wie:

1. Magdalena, ged. te Colombo 15 Mei 1709.
2. Elizabeth,
3. Jacoba, } ged. te Tutucorin 17 Maart 1713.
4. Isabel,

C. Carolus Magnus Cramer van Colombo tr. (1) te Colombo 6 Mei 1781 Anna Maria Jansz van Colombo. Bij wie:

1. Anna Wilhelmina, ged. te Colombo 28 Dec. 1783.

Hij tr. (2) Apollonia Barbara Ledel. Bij wie:

2. Carolina Barbara, ged. te Colombo 15 Sept. 1793.

Hij tr. (3) Leonora Perera. Bij wie:

3. Wilhelmina Henrietta, ged. te Colombo 11 Oct. 1815.

D. Johannes Bernardus Cramer van Wezel tr. te Colombo 18 Dec. 1757 Amelia Rodrigo van Colombo.

E. Jacob Cramer tr. Anna Stevensz. Bij wie:

1. Jacob, ged. te Negombo 10 Oct. 1721.
2. Petronella, ged. te Negombo 25 Apr. 1723.
3. Anna Margarita, ged. te Negombo 26 Apr. 1726.

F. Jan Cramer tr. Francisca de Silva. Bij wie:

1. Johanna, ged. te Tutucorin 15 Maart 1713.

G. Joseph Louis Cramer van Baticalo tr. te Colombo 25 Juni 1809 Charlotta Elizabeth Caspersz. Bij wie:

I. Carel Elias, ged. te Colombo 21 Oct. 1810, tr. Frederika Wilhelmina Cornelia Gauder (Nav. LIII 232). Bij wie:

(1) George Anderson, ged. te Colombo 10 Nov. 1833.
(2) Sophia Matilda, ged. te Colombo 7 Febr. 1836.
(3) Eugene Edmund, ged. te Colombo 3 Juni 1838, † te Colombo 23 Juni 1856.
(4) Maria Sara, ged. te Colombo 24 Apr. 1840.
(5) Frederik Alfred, ged. te Colombo 19 Sept. 1841.
(6) Cecilia Rosalind, ged. te Colombo 20 Oct. 1843.
(7) Daniel Alexander, ged. te Colombo 6 Sept. 1846.
(8) Reginald Orlando, ged. te Colombo 27 Jan. 1850.

II. Cornelia Rudolphina, ged. te Colombo 12 Apr. 1812, tr. Christiaan Albertus Loos.

H. Fredrik Jansz Cramer tr. Johanna Wiksel. Bij wie :
1. Susanna Justina, ged. te Galle 26 Jan. 1784.
2. Cornelis Diedrich, ged. te Galle 1 Mei 1796.
3. Jan Hendrik, ged. te Galle 21 Oct. 1798.
4. Carolina Sophia, ged. te Galle Apr. 1800.

KELAART.

A. Johannes Kelaart, van Colombo tr. aldaar 14 Oct. 1742 Elizabeth Claasz van Colombo.

B. Manuel Kelaart tr. Anna Slavis. Bij wie :
1. Andries, ged. te Colombo 11 Oct. 1722.

C. Johannes Jeronijmus Kelaart, van Colombo tr. Johanna Engelina Koenders van Colombo. Bij wie :
1. Willem Hendrik (volgt).
2. Sara Merciana, ged. te Colombo 31 Aug. 1790.
3. Johanna Francina, ged. te Colombo 12 Febr. 1792.
4. Maria Henrietta, ged. te Colombo 10 Aug. 1806.

Willem Hendrik, ged. te Colombo 15 Febr. 1789, † te Colombo 5 Juni, 1847, tr. Johanna Frederica Meijer, geb. 1795, † te Colombo 24 Dec. 1828. Bij wie :
1. Edward Frederick M. D. Staff-Surgeon, ged. te Colombo 21 Nov. 1819, † 31 Aug. 1860, tr. (1) 1843 Frances Sophia Hussey van Staffordshire (Engeland) en (2) 13 Mei 1851 Elizabeth Nye, geb. 1824, † te Esher (Engeland) Juni 1906. Bij wie :
   (1) Gerald Talbot (Majoor d. artill. in Brit. dienst), geb. 3 Aug. 1854, ged. te Galle 24 Aug. 1854.
   (2) William Henry.
   (3) Edward Frederick.
2. Willem Caspar, ged. te Colombo 29 Juni 1823, † 13 Nov. 1875, tr. ......Nye.
3. Anna Wilhelmina, ged. te Colombo 29 Mei 1825.
4. Charles, ged. te Colombo 3 Maart 1827.

D. Johannes Kelaart, van Colombo, tr. te Colombo 20 Nov. 1785 Jesmina Burch van Colombo. Bij wie :
1. Johanna Philipina, ged. te Colombo 17 Sept. 1786.
2. Samuel, ged. te Colombo 29 Mei 1796, tr. Frederica Bernadina Schneider. Bij wie :
   (1) Gerrardina Wilhelmina, ged. te Colombo 24 Dec. 1820.

(2) Johannes Wilhelmus, ged. te Colombo 24 Maart 1822, tr. Henrietta Argina Schubert. Bij wie:
(*a*) Antonetta Frederica, ged. te Colombo 30 Juni 1844.
(*b*) Sara, ged. te Colombo 30 Nov. 1845.
(*c*) Richard Alexander, ged. te Colombo 25 Apr. 1847.
(*d*) Samuel Oliver, ged, te Colombo 17 Sept. 1848.
(*e*) Alice Marion, ged, te Colombo 20 Oct. 1850.

(3) Salomon Martinus, ged. te Colombo 1 Febr. 1824.
(4) Çoenraad Benjamin, ged. te Colombo 5 Nov. 1826, tr. te Colombo 22 Nov. 1860.... Oorlöff, † te Colombo 12 Dec. 1860.
(5) Henricus Gerrardus, ged. te Colombo 6 Juni 1830, tr......... Bij wie:
a. Henry Wilfred, † te Colombo 8 Juni 1861.
b. Evelijn, † te Colombo 20 Juni 1861.

(6) John Bernard, ged. te Colombo 28 Oct. 1832.
(7) Pieter Samuel, ged. te Colombo 22 Maart 1835.
(8) Jan Hubert, ged. te Colombo 27 Maart 1836.
(9) Engeltina Petronella, ged. te Colombo 18 Nov. 1838.
(10) Frederick William, ged. te Colombo 2 Mei 1841.
(11) Frederica Charlotta, ged. te Colombo 25 Juni 1843.
(12) Edward, ged. te Colombo 24 Aug. 1845.
(13) George, ged. te Colombo 12 Maart 1848.

E. Christiaan Kelaart van Colombo, tr. aldaar 29 Oct. 1752 Mirisiana Pinjero van Colombo. Bij wie:
1. Anna Luciana, ged. te Colombo 4 Nov. 1753.
2. Maria Barbara, ged. te Colombo 10 Juli 1757.

F. Philip Adriaan Kelaart van Colombo, tr. (1) te Colombo 15 Febr. 1789 Petronella Wilhelmina Engelberta Dias van Colombo en (2) te Colombo 1 Nov. 1789 Francina Simonia Gasman van Colombo. Bij wie:
1. Gerrit Christiaan, ged. te Colombo 14 Nov. 1790.
2. Marsiana Etalia, ged. te Colombo 3 Maart 1793, † te Colombo 8 Jan. 1860.

(*Wordt vervolgd.*)

Van IJseldijk × Noordbeek. — Gevraagd: 1e. aanvulling van het onderstaande; 2e. wapens der vier kwartieren.

Wolter van IJseldijk, zn. van Tonis en van Syburg van den Bel, geb. te ...., † te ...., gemeentman van Nijmegen. Regent v. h. Burgerkinderweeshuis. Ontvanger van de verponding te Elst. × te .... Andrea Crayveldt, dr. van........ en van........, geb. te ...., † te	.... Noordbeek, zn. van........ en van........, geb. te........, † te ...., × te ...., dr. van........ en van........, geb. te ...., † te ....,
Willem van IJsseldijk, geb. te ...., † te ...., 178 . predikant te Ophemert. × (4) te........	Anna Elsabe Noordbeek. geb. te ...., † te ....,

Willemina Andriesia Antonia van IJsseldijk,
geb. Ophemert 8 Jan. 1758, † Tiel 7 Febr. 1786
(begr. Ophemert 13 Febr.).

× 1 Petrus Laurentius Boerma,
predikant te Schelluinen.

× 2 Alexander Diderik des H. R. R. baron van Omphal,
Heer van IJzendoorn.
Burgemeester, Schepen, raad van Tiel.

W. D.

Ouders, wapens en opgave van geboorte, huwelijk en dood gevraagd van:

François van Braam, Eerste secretaris der Hooge Indische Regeering, Gouverneur van Macassar, Gouverneur van Tjeribon, Landdrost te Tegal,× *Cornelia Barkey*, dochter van Anthony en Margaretha Emilia Camphuysen.

Henriette Elisabeth Maria Schooneveld, × Mr. Willem Carel Bernard Wintgens, Vice-president van den Hoogen Raad der Nederlanden, † 's Gravenhage 15 Febr. 1861, zn. van Willem Wintgens, Notaris te 's Hage, en *Bernhardine Caroline Vlieg.*

Jan Arend Leonard de Win, × Utrecht 23 Febr. 1761, Constantia Eliana Verschoor; — hij was de zoon van den Kolonel *Daniel de Win* en *Wilhelmina Lucretia van Vinceler.*

Den Haag. W. D.

De Bosset (LVI. 178). — Mijn dank aan A. B. C. voor de mededeeling; de vragen kan ik tot mijn leedwezen niet beantwoorden. Uit een vertrouwbare mededeeling bleek mij dat 1 heet: Jean George, geb. te Neuveville 1688, † 1750 of '70; tr. 1725 Lende of Linde Charlotte Nautonnier de Castelfranc, geb. in Ierland 1709.

Volgens eene aanteekening, waarvan ik verzuimde de bron te noteeren, is 3 als envoyé van Brandenburg te Kassel overleden, in 1813.

Gaarne wist ik meer omtrent de familie de Luze. A. v. L.

Ruijsch van Dugteren. — Zijn er nog afstammelingen in leven van de weduwe (waarschijnlijke voornaam: P.) Ruijsch van Dugteren, laatst gewoond hebbende in Den Haag, vroeger te Utrecht (tot 1894)? MARTINUS.

GENEALOGIE SANDERSON.

Het geslacht Sanderson schijnt niet alleen door familietraditie en naam van Engelschen oorsprong te zijn, maar ook door het feit dat Robert S. gehuwd met Elizabeth de Virry (†24 Febr. 1646)

kapitein was bij een compagnie Engelschen in Statendienst en dat in 1705 in de Engelsche kerk te 's Gravenhage Jacob Sanderson gehuwd is.

Nicolaas Johan S.was in 1860 lt.-kolonel in Statendienst. Van de leden, die te Loenen en te Utrecht gewoond hebben, volgt hier een geslachtslijst, die door het ontbreken der overlijdensregisters en (gedeeltelijk) van de huwelijksboeken van Loenen niet volledig kan zijn. Veel echter is nog kunnen aangevuld worden uit de transportboeken van Loenen, aanwezig op het rijksarchief te Utrecht.

Het wapen is gecoupeerd.

1. van rood met 3 maankoppen van goud.
2. van goud met ossenkop van rood.

Joris S. oud militair (zijn rang heb ik niet kunnen vaststellen) kwam 13 Dec. 1689 met attestatie van Nieuwersluis naar Loenen. Hij was gehuwd met Johanna Christiaansdr. van Scheeuwen, bij wie hij drie kinderen verwekte, die volgen onder a, b en c.

a Bernardus S., schepen (1719—1728) en schout (1728—1771) van Loenen, † te Utrecht 10 Mrt. 1771; gehuwd met Geertruy van Eyck, † te Utrecht 8 Mei 1758. Kinderen:

aa Joris S., ged. te Loenen 27 Jan. 1709 schout (1771—1783) en burgemeester (o. a. in 1752 en 1761) van zijn geboorteplaats.

Hij was tweemaal gehuwd:

1ste te Loenen 3 Oct. 1730 met Johanna Ockhuyzen, ged. te Loenen 30 Sept. 1708, dr. van Hendrik Ockhuyzen Adriaansz., schepen van Loenen en Maria Bodisco Jacobsdr. (die 16 Juli 1705 te Loenen gehuwd waren)

Uit dit huwelijk:

1 Hendrina Johanna Sanderson, ged. Loenen 23 Jan. 1732, huwt 15 Aug. 1758 aldaar met Kornelis Hogeveen, Baljuw van Loenen en Kronenburg, hoogheemraad van Zeeburg en Diemerdijk, zn. van Krijn Hogeveen en Margare-

tha Putter (die 23 Jan. 1735 te Amsterdam gehuwd waren).

2 Hendrik S., ged. Loenen 6 Jan. 1734.

2de te Vreeland 30 Dec. 1738 met Catharina v. d. Wetering, dochter van Thomas Johannes v. d. Wetering, predikant te Vreeland en Anna Welsing († 21 Oct. 1770).

Kinderen :

3 Geertruy Catharina S., ged. Oct. 1739 te Loenen, † aldaar 23 Juni 1814. Zij huwde Adolph Cuper, wijnkooper te Amsterdam, geb. in 1728, overl. Amsterdam 8 Oct. 1788.

4 Thomas Johannes S., ged. Loenen 29 Jan. 1741, schout van Loenen en Nieuwersluis (1783—1798). Voor zijn huwelijken en kinderen zie men Nav. N. S. XXII.

Als aanvulling diene dat:

Joris S. 27 Mei 1783 te Utrecht huwde met Johanna Maria Hogeveen, † Utrecht 17 Juni 1832, dr. van Kornelis Hogeveen en Hendrina Johanna S. (zie boven).

Hun dochter Hendrina Cornelia Sara S. overleed ongehuwd 21 Sept. 1866 te Utrecht, oud 73 jr.

Verder dat Sara de Bie, geb. te Amsterdam, te Utrecht 2 Nov. 1841 oud 72 jr. overleed als dr. van Hermanus de Bie en Henriette Delbeeck. Sara de Bie had bij Thomas Johannes S. Th. Jhzn. twee dochters :

aaa Carolina Hendrina Sara S., overl. Utrecht 2 Oct. 1858, gehuwd met Gijsbert Nicolaas Laan, controleur der belastingen te Utrecht en lid der Provinciale Staten.

bbb Sara Susanna Jacoba S., geb. in 1803, † 25 Dec.

1869 te Amsterdam, gehuwd met Dirk Leuveling Tjeenk.

En ten laatste dat Carolina Johanna Sophia S. gehuwd was met Eduard Baak, kapitein ter zee.

5 Anna Maria S., geb. 29 April 1772 te Loenen, gehuwd aldaar 13 Nov. 1785 met Johan Bernard Jodocus Theodorus Rappard, weduwnr. van Louisa Engelbertina v. Wylick, rentmeester der stad Emmerik en tolontvanger van 't kapittel van St. Marie te Utrecht op Schenkenschans en schepen van Loenen, geb. Lobith 5 Aug. 1745, overl. te Amsterdam 6 Mrt. 1825, zn. van Gerhard Frederik R., Kon. Pruis. licentmeester te Lobith, en Catharina Maria Hendrika Rappard.

A. M. S. overleed kinderloos te Zevenaar 23 Mei 1820.

6 Bernardus S., koopman te Amsterdam, geh. met Maria Cornelia Gordon, kinderloos overl.

7 Johanna Margaretha S., ged. Loenen 27 Juli 1745.

8 Petronella S., ged. te Loenen 23 Juli 1747, † ald. 23 Apr. 1790.

9 Catharina S., ged. Loenen 23 Nov. 1748.

10 Abraham S., ged. Loenen 26 Mrt. 1750.

bb Jan S., ged. Loenen 5 Mei 1712, secretaris v. d. Bilt, schout van Vleuten en de Meern (1736—1746), overl. Utrecht 14 Mrt. 1777. Hij huwde als weduwnaar eener mij onbekende vrouw, te Baambrugge 4 Mrt. 1759 met Maria Ruisch.

cc Christiaan S., ged. Loenen 6 Mei 1714, schout v. d. Bilt en Oostbroek (1744—1781), van Vleuten (1747—1758), van de Nieuwe of Dwarsdijk

(1750—1781), rentmeester van het kapittel van St. Marie te Utrecht (1749—1781), overl. Utrecht 16 Febr. 1781. Hij huwde 16 Febr. 1741 te Utrecht met Anna Ida Emtinck, † aldaar 31 Oct. 1788. Van de 4 kinderen bleven in leven:

1 Geertruy Johanna S., ged. Utrecht 26 Dec. 1743, overl. Utrecht 10 Febr. 1806, huwde aldaar 24 Apr. 1764 IJsbrand de Kock Hendrikszn.

2 Mr. Eduard S., ged. Utrecht 1 Juli 1747, overl. aldaar 3 Mei 1813, kanunnik, officiaal en kameraar in 't kapittel van St. Marie.

Hij huwde 14 Mrt. 1774 te Cleef met Anna Geertruida Frederica van Rappard, geb. 17 Mrt. 1752, overl. 31 Jan. 1831 te Amsterdam dr. van Casimir Alexander v. Rappard (1709—1760) en Anna Geertruyd Haesbaert.

Uit dit huwelijk 6 kinderen:

aaa Christina Maria S., ged. Utrecht 18 Dec. 1774 overl. Hoorn 24 Febr. 1837, huwt Utrecht 23 Febr. 1800 mr. Dirk Merens, geb. Hoorn 4 Juni 1775, overl. Monnikkendam 27 Oct. 1845 vrederechter te Hoorn, griffier der rechtbank aldaar, zn. van mr. Meynard Merens, schepen en secretaris van Hoorn, commies-generaal der admiraliteit v. Friesland en Cornelia Gallis.

bbb Anna Gertruda S., ged. 31 Juli 1776, huwt Utrecht 7 Apr. 1798 mr. Johan Gerhard Angelbeek.

ccc mr. Christiaan S., notaris te Utrecht en secretaris van 't kapittel van St. Marie (1808-1811), geb. Utrecht 29 Apr. 1781, overl. aldaar 12 Juni 1832. Hij was gehuwd met Catharina Christina Kol (Utrecht 1 Sept. 1813) dr. van Everard Kol, lid in 't tribunaal van koophandel te Utrecht en Henrietta Smit, geb. Utrecht 30 Jan. 1786,

overl. aldaar 6 Febr. 1859. Uit dit huwelijk 2 kinderen, beiden jong overleden.

ddd Maria Antoinetta Charlotte S., ged. Utrecht 25 Dec. 1782, huwt aldaar 13 Juni 1808 Johan Fraser.

eee Casimir Alexander S., ged. 20 Mrt. 1785.

fff Hermina Johanna Alexandrina S., ged. Utrecht 7 Sept 1788, huwt aldaar 8 Mei 1809 Theodoor Blom.

dd Johanna S., ged. Loenen 12 Juli 1716.

ee Pieter Sanderson, ged. 5 Juni 1718 te Loenen. student te Utrecht; overl. aldaar ongeh. 12 Nov. 1739.

b Christiaan S., ged. Loenen 3 Sept. 1690, overl. aldaar 25 Maart 1743. Hij huwde 30 Apr. 1713 te Loenen Neeltje Clausdr. Moen.

Uit dit huwelijk:

aa Joris S., ged. Loenen 17 Febr. 1715, huwde aldaar 10 Jan. 1735 Adriana Sam v. Soelmont. Hij hertrouwde 4 Dec. 1743 met Barbara Wasbeck.

Uit 1ste huwelijk 2 kinderen:

1 Neeltje S. ged. Loenen 14 Dec. 1738.

2 Albertus S ged. Loenen 14 Mrt. 1741.

bb Johannes S., ged. Loenen 25 Oct. 1716 schepen van Loenen, huwde 18 Oct. 1744 te Baambrugge met Grietje Nelebreur, ged. Loenen 4 Mei 1727, dr. van Hendrik Nelebreur en Anna v.d. Kemp.

Van hun kinderen bleven in leven:

1 Johanna S., ged. Loenen 1 Jan. 1747.

2 Christina S., ged. Loenen 11 Aug. 1748, gehuwd met Abraham v. d. Heul.

3 Jeannetta S., ged. Loenen 14 Dec 1749.

4 Christiaan S., notaris te Utrecht (1777-1778),

schout en secretaris van 's Gravesloot (1778), secretaris v. d. Bild (1775-1778), ged. Loenen 30 Jan. 1752; huwde te Utrecht 29 Sept. 1777 met Maria Geertruida van Straten.

Hij overleed aldaar 15 Juli 1778.

Hun zoon:

aaa mr. Johannes S., ged. Utrecht 25 Jan. 1778, schout en burgemeester van Loenen tevens notaris aldaar, overl. Loenen 15 Sept. 1846. Hij huwde Johanna Catharina v. d. Chijs, geb. Delft 1788, dr. van Pieter v. d. Chijs en Margaretha Hogerscheid. Zij overleed te Loenen 27 Juni 1848.

Johannes S., genoemd onder bb, weduwnaar van Grietje Nelebreur, hertrouwde 29 Jan. 1758 te Loenen Annetje Sollebol, † te Loenen 19 Nov. 1804.

Van de kinderen bleven in leven:

5 Gijsbertje S., ged. Loenen 7 Jan. 1761, huwt aldaar 12 Nov. 1786 Pieter Zuidhoek, zn. van Gerrit Z. en Sophia van Rheeden (die te Loenen 29 Nov. 1752 gehuwd waren.)

6 Neeltje S., ged. Loenen 1 Sept. 1771, gehuwd met Gerrit v. d. Pauw, wonende te Breukelen, zn. van Gerrit v. d. Pauw, schepen van Loenen en Maria Elizabeth Buys.

cc Nicolaas S., ged. Loenen 14 Mei 1719, huwt aldaar 7 Mei 1747 Johanna Bos.

Uit dit huwelijk o. a. een zoon:

Albertus S., ged. Loenen 20 Febr. 1752, gehuwd met Wilhelmina Willemse, † Utrecht 25 Febr. 1798.

Hij hertrouwde Neeltje Hey uit Wijk bij Duurstede en overleed te Utrecht 20 Juli 1811.

dd Bernardus S., ged. Loenen 20 Sept. 1720, huwt aldaar 1 Mei 1746 met Maria de Wilde.

Uit dit huwelijk drie kinderen :

1 Christiaan S., ged. 12 Jan. 1747.

2 Jan S., ged. 11 Aug. 1748.

3 Johanna S., ged. 23 Mei 1751.

Voor de 2de maal huwde hij Anna Elizabeth Branus.

Uit dit huwelijk bleven in leven :

4 Agneta S., ged. Loenen 14 Sept. 1760, gehuwd met Johannes Knipscheer, officier, die in 1791 te Vianen woonde.

5 Nicolaas S., ged. Loenen 17 Nov. 1762 huwde Maria Elizabeth Kockhuys. Zij hadden o. a. een zoon :

aaa Joris S., commissionair te Utrecht, geb. Dec. 1794 te Ysselstein, † Utrecht 10 Sept. 1871. Hij huwde Cornelia Schaly, geb. in 1796 te Jutphaas, † Utrecht 21 Oct. 1875, dr. van Gerrit Schaly en Elizabeth Voorsteegh.

Van de 12 kinderen bleven in leven :

aaaa Maria Elizabeth Sanderson, geb. 25 Apr. 1817 te Utrecht, huwt aldaar Izaäk Frederik van Voorthuijzen, wijnkooper, geb. te Zoelmond 1817, zn. van Jan Antonie v. Eyck van Voorthuyzen, predikant te Leerdam en Anna Geertruyda Schaly. Dit huwelijk is bij vonnis der arr. rechtbank te Utrecht van 22 Mrt. 1866 door echtscheiding ontbonden verklaard.

bbbb Elizabeth Anna Geertruyda S., geb. Utrecht 6 Mrt. 1820, huwt aldaar 16 Mei 1845 Gerrit Evergardus van Voorthuyzen, geb. Amsterdam 1797, zn. van Paulus Andries en Magdalena Geertruyda Lybeerden.

cccc Aletta Elizabeth Cornelia S., geb. Utrecht 5 Febr. 1829, huwt aldaar 27 Juni 1850 Pieter Hendrik Smalt, commissionair te Rotterdam, zn. van Ary Smalt Smalt en Magdalena Hargrouves.

dddd Nicolaas S. geb. 9 Jan. 1834 te Utrecht, overleed aldaar, ongehuwd, 31 Jan. 1901.

6 Joris S., ged. Loenen 4 Aug 1765, huwde Johanna Zwaan. Zij hadden o. a. een zoon Pieter Gerardus S., ged. Loenen 12 Jan. 1791, geh. 13 Juni 1813 aldaar met Magdalena Vlaanderen.

Hij stierf 25 Dec. 1814.

7 Johannes Hendrikus S., geb. Loenen 22 Mrt. 1767, schout en burgemeester van Loenen. Huwde 1e Wilhelmina Lindelo, 2de Margot Heringa.

Van de 10 kinderen uit 't 1ste huwelijk bleven weinigen in leven, o. a.:

Anna Elizabeth S. ged. Loenen 6 Dec 1789, † Utrecht 8 Juli 1858. Zij huwde:

1ste in 1813 Cornelis Viruly, geb. 17 Aug. 1783, overl. Rijswijk 27 Aug. 1821, zn. van Jan Viruly, lid in de rechtbank van koophandel te 's-Hage en Johanna v. d. Hoeven.

2de met Dr. F. C. Kist.

8 Jeremias S. ged. Loenen 17 Febr. 1771.

c Joris S. ged. Loenen 20 Mrt. 1695.

Aldus door mij ondergeteekende opgemaakt naar officieele registers.

Utrecht. W. J. Ph. DE LILLE HOGERWAARD.

KUNSTGESCHIEDENIS.

VERLOTING VAN EEN SCHILDERIJKABINET
IN DEN FRANSCHEN TIJD.

MEDEGEDEELD DOOR J. W. DES TOMBE.

Bij het doorsnuffelen eener portefeuille met diversen, vond ik onlangs een prospectus, betrekking hebbende op een verloting van een geheel cabinet schilderijen, waarvan de trekking te Middelburg zou plaats hebben in 1810. Aangezien ik geloof dat van deze verloting nog geen melding gemaakt is in een of ander vakblad, zoo meende ik dat het voor de kunstgeschiedenis niet van belang ontbloot zou zijn als ik dit prospectus hier kortelijk mededeelde. De titel van het boekje luidt: „Verzameling van een aanzienlijke partij *Schilderijen*, door zeer voorname meest Nederlandsche Meesters. Welke in *Loterij* worden aangepresenteerd: en waarvan de Trekking zal geschieden den 10 October 1810 binnen *Middelburg* ten huize van den Eigenaar".

De eigenaar, die ons in een voorbericht van 9 bladzijden druks en in 16 Artikels deze loterij verklaart en uiteenzet, was de Heer Casper van Citters, in 1766 aangesteld als pensionaris der Stad Tholen voor welke betrekking hij in 1782 bedankte, waarna hij gecommitteerde Raad van Zeeland werd en te Middelburg woonde. Den 11 Maart 1746 was hij geboren te Middelburg uit het huwelijk van Mr. Aernout van Citters en Sara Jacoba Ockerse en had dus in 1810 reeds den 64-jarigen leeftijd bereikt, hetgeen hem in het voorbericht de verzuchting doet slaken „dat zijn reeds vergevorderde Jaren, Hem geen langen leeftijd meer beloven." Hij overleed dan ook te Middelburg 11 Maart 1815. De reden waarom hij zijn werkelijk groot cabinet van Schilderijen, 188 nos., van de hand wil doen, meent hij met stilzwijgen te moeten voorbijgaan, toch somt hij eenige consideratiën op. In de eerste plaats vertelt hij reeds menigmaal aangezocht te zijn geweest „om eenige Separate Stukken" uit zijn verzameling te verkoopen, waarvoor hem reeds aanzienlijke prijzen zijn

geboden. Hij had echter immer geneigdheid gehad „zoo lang hij in het bezit van het Cabinet was geweest, dit niet alleen onverminderd te conserveeren, maar integendeel van tijd tot tijd aanmerkelijk te vermeerderen, waardoor, zegt hij met trots, „Zijn collectie onder de veeltallige cabinetten, zoo hier te lande als elders, den hoogsten toon wel niet voeren kan, dog niet geheel en al behoeft te zwijgen.". Ook heeft hij aanbiedingen gekregen voor een aankoop der collectie „en bloc" en zijn hieromtrent wel onderhandelingen gevoerd, maar deze hebben nooit tot een definitief accoord geleid. Maar nu, dat hier te lande als elders de prijzen van Schilderijen zeer gestegen zijn en „wellicht den rang aan verscheide soorten van effecten zouden gaan betwisten" nu vindt de eigenaar het jammer zulk een dood kapitaal te bezitten. Te meer, en dit laat zich meer veronderstellen dan dat het nu juist ronduit gezegd wordt, nu de tijden zeer slecht zijn — wij schrijven 1810 — en het geld schaars. Een tweede consideratie om tot de loterij overtegaan is dan ook wellicht met het voorafgaande in aansluiting, namelijk : „d'onzekerheid, of en hoe lang hij zijn tegenwoordige wooning zal kunnen blijven betrekken".

De Heer van Citters voorzag wel dat, de tijdsomstandigheden in aanmerking genomen, van de vroegere aanbiedingen, door hem toen afgeslagen, niet veel meer zou komen, wellicht vreesde hij erger er daarom besloot hij tot een „project, dat naar hij vertrouwd zoodanig zal worden ingericht dat hare kenners en liefhebbers, ja zelfs zulke Lieden, die het alleen om winst te doen is, wel eens een kans zullen durven wagen, waarbij zoo weinig wanneer men het plan nauwkeurig onderzoekt, werd gehazardeerd en bij een volledige reusite zich wel eenige moeite en kosten zullen willen laten welgevallen."

De loterij zou bestaan uit 250 loten en ieder lot moest ƒ 285. — kosten; de trekking moest geschieden ten huize van den Heer van Citters, die haar in persoon zal dirigeeren, geassisteerd door twee ter goeder naam en faam bekend staande personen, die tot hem in geen familiebetrekking staan en daarenboven ten overstaan van een notaris geaccrediteerd te Middelburg. Voor het geval dat de loten niet alle werden verkocht of dat andere omstandigheden de loterij mochten verhinderen, dan verbindt zich de eigenaar tot het terugbetalen der gestorte sommen.

En wat nu de kansen betreft, die de houders der loten hadden, zoo waren er twee hoofdprijzen, de eerste een serie van 71 schilde-

rijen, die volgens den eigenaar een compleet Cabinet uitmaken ; de tweede een verzameling van 117 schilderstukken, die gezamenlijk een belangrijke verzameling formeeren en waaronder vele stukken, die met recht een plaats in een Cabinet verdienen en waaronder althans niet één gevonden wordt, die,,voor geheel verwerpelijk moet worden gehouden."

Daarenboven waren er 48 prijzen, waarop de volle inkoopsprijs der loten werd betaald, 50 waarop de helft dier prijs en 25 waarop ƒ 100 werd uitgekeerd. Gaan wij nu deze opsomming eens na, dan verkrijgen wij de navolgende cijfers :

250 loten à ƒ 285 =		ƒ 71250.—
hier gaan af 48 prijzen à ƒ 285.— =	ƒ 13680	
50 prijzen à ƒ 142.50 =	ƒ 7125	
25 prijzen à ƒ 100.— =	ƒ 2500	ƒ 23305.—
blijft		ƒ 47945.—

De gelukkige trekker der 71 schilderijen verbond zich echter ,,als een opslag op de getrokken capitale prijs van schilderijen, als een pand van minne" aan den eigenaar te betalen ƒ 5000.— en eveneens moest hij, die de 117 overigen trok ƒ 500 betalen ; de eigenaar zou dus in het geheel ƒ 47945 + ƒ 5500 = ƒ 53445.— voor het geheel maken.

Voor het geval dat de trekkers der beide hoofdprijzen geen lust gevoelden, deze sommen te betalen, of deze sommen na drie maanden niet hadden aangezuiverd, bleven er van de 71, 21 schilderijen aan den eigenaar en desgelijks van de 117 van den tweeden prijs, 17 stukken aan hem. De nos. dier stukken werden in een afzonderlijk artikel vermeld. Of nu een prijs van ongeveer ƒ 53500 in dien tijd voor een cabinet van 188 stukken, waaronder zeer goede schilderijen, hoog te noemen is, kan ik niet beslissen. Evenmin kan ik antwoord geven op de vragen of het ,,Project" van den Heer van Citters goede gevolgen heeft gehad en waar deze schilderijen gebleven zijn.

Dat de winners der beide hoofdprijzen geen kat in den zak kochten, zal uit den navolgenden catalogus blijken ; zelfs al bleven zij in gebreke om de bedongen sommen te betalen, zoo hielden beiden een aardige verzameling over, die voor een prijs van ƒ 285 zeker niet te duur was betaald.

Ik laat nu den Catalogus in zijn geheel volgen en zal met één ster

de 21 stukken vermelden, die zich de Heer van Citters als „pand der minne" voor den eersten prijs secureerde en met twee sterretjes, die welke als zoodanig voor den tweeden prijs waren aangewezen.

*1 Een Maria met het kind Jezus op haar schoot, drukkende zijn vleesch zagtjes met de vingeren, houdende een linnen doek in de hand en met Moederlijke tederheid op het kind nederziende, ongemeen delicaat behandeld door *A. van Dijk.*

2 Een Panther of Tijger, zogende de drie jongen en liggende met dezelve in een steene Hok, natuurlijk en meesterachtig behandeld, door *P. P. Rubens.*

3 Een uitmuntende rijke Ordonnantie, zijnde een grootsch Gezicht op een gedeelte van Rome, met een menigte van Persoonen te voet en te paaard; extra schoon gestoffeerd en kunstrijk geschilderd door *J. van der Hulst.*

*4 Een overheerlijk boschachtig Gezigt, door *Jan Hakkert* en met een fraaye Hertenjagt gestoffeerd door *A. van de Velde*; meesterlijk door beide kunstenaars geschilderd en uitgevoerd; zijnde het Daglicht door het Geboomte heen, alsmede een Waterplas waarin een Hert door de Honden wordt aangevallen, van een ongemeene Schoone werking.

*5 Een zeestrand, rijk met Figuuren, te voet en te paard, gestoffeerd, onder anderen ook met een Kar met Wagen, waarop Visch wordt geladen en een op 't Strand opgeslagen Tent, vol van voorwerpen, zo binnen als daar buiten, ongemeen aangenaam bewerkt, door *Philip Wouwerman.*

6 Nog een zeestrandje, en in het verschiet een Gebouw op een Berg; niet minder lieflijk geschilderd door *Philip Wouwerman.*

*7 Een holle en onstuimige Zee, door een felle wind tegen een ongemeen fraai bewerkt Strand aangedreven wordende, voorts naar den eisch gestoffeerd en in alle opzigten kragtig uitgevoerd, door *H. Dubbels.*

8 Een zeer aangenaam Landschap, op hetwelk een Koe, eenige Schapen en twee Bokken; alsmede een Mansfiguur, daarover de wacht houdende; voorts een zeer fraai verschiet; zonachtig en in allen opzigte goed behandeld door *van der Does.*

9 Een zeer bevallig Stukje, zijn de twee Heeren en een Bediende alle drie te Paard, halt houdende aan een Pomp of Waterput, ziende men door de opening van een oud Gebouw, op een Landschap, fraai geschilderd door *Pieter Wouwerman.*

10 Een schoon stuk met Ruïnen, door *J. Griffier* en gestoffeerd met Figuuren en Gewassen, door *L. Poëlenberg*, zijnde deze Schilderij door beide Meesters keurig en in een geëmailleerde trant behandeld.

*11 Een bekoorlijk Landschap Boschrijk, met zeer hoog opgaande Boomen, alsmede op den Voorgrond met Distels en andere Gewassen, en Vlinders ; in 't verschiet met een Kasteel in 't midden van het geboomte vercierd ; in allen opzigten van een Kapitale behandeling, door *J. Wijnants*.

*12 Een stille Zee met een menigte Zeeschepen, drijvende in het zagt kabbelende Water, voorts een Zeehaven en gestoffeerd met nog verscheidene andere Vaartuigen en Figuuren, zilverachtig uitgevoerd, en een der voornaamste Stukken van *L. Verschuure*.

*13 Een uitmuntend bevallig Landschap met een Boerenwoning, en op den Voorgrond verrijkt met een staand Paard en Geit, alsmede een liggende Koe en agter dezelve eenige Schapen, aangenaam en uitvoerig behandeld door *A. van de Velde*.

14 Een ongemeen stout behandeld Mans Figuur halver lijf, gloeiend van couleur, met zwart hair en baard, in een lezende gestalte fix gepenceeld door *Caravagio*.

*15 Een extra fraai Bloemstuk, delicaat, natuurlijk en zeer uitvoerig behandeld.

*16 Een dito, met Vru hten, mede voortreffelijk uitgevoerd mogende beide deze schoone Tafereelen gehouden worden voor twee der beste van *C. Roepel*.

*17 Een schoon Tafereel, vercierd door een menigte van Beelden en andere Voorwerpen ontleend uit de Mythologie, met ongemeen fraai en uitvoerig Bijwerk tot het gekozen onderwerp betrekkelijk door *Hendrik van Limburg*.

*18. Een wederga, insgelijks genomen uit voors. Fabelkunde, even voortreffelijk op het paneel gebracht, door *denzelven*. Nota: De twee bovengem. Schilderijen, dragen in alle opzigte de bewijzen van de Groote Talenten, van voorn. Meester, weleer den voornaamsten Leerling van den alom beroemden Ridder *A. van der Werff*; men vind ze beiden aangehaald bij *J. van Gool, de Nieuwe Schouwburg der Nederlandsche Schilders etc.* I d. *p.* 453.

19 Een Rivier en Dorpsgezicht, vol gewoel van Veelerhande voorwerpen, alles verligt door een zeer fraaie Maneschijn, en in allen opzigten Natuurlijk behandeld door *A. van de Neer*.

20 Een extra fraai en Natuurlijk Kaarslicht, staande met een

blaker op de Tafel, waaraan een Vrouw en Jongen zig bevinden, de eene in zittende en slapende, en de andere in een staande en etende houding; terwijl het Ligt, zoo op deze als verdere Voorwerpen van dit bevallig Schilderij, van een ongemeene kragtige werking is, door *G. J. Palthe.*

21 Een zeer aangenaam Landschapje, rijk aan Geboomte, Gewassen, Kruiden, Planten en Bloemen, alsmede eenige fraaie behandelde Capellen, Vlinders en andere Insecten, zeer verdienstelijk geschildert door *M. Withoos.*

22 Een menigte van onderscheidene Vogeltjes, op elkanderen liggende op een steenen Tafel, terwijl alle deze voorwerpjes, op dat Schilderij geplaatst, ongemeen natuurlijk en teder zijn geschildert door ..... *Lelienberg.*

*23 Een Schilderij, vertoonende een Rencontre tusschen twee vijandelijke Leger-corps, waarin de hevige Weerstand van beide partijen op het levendigst wordt uitgedrukt, schoon van teekening, voorts zeer Martiaal, doch tevens met een malsch penseel behandeld door *J. V. Huchtenberg.*

24 Een stuk houdende allerhande soort van Wild en ander Gevogelte, alsmede Vrugten, Groente en verdere huiselijke Noodwendigheden, schoon en natuurlijk behandeld door *A. van Utrecht.*

25 Een wederga insgelijks in gelijken trant, even fix geschilderd, door *denzelven.*

26 Een schoon en bekoorlijk Landschap, waar in veel Geboomte en zeer aangenaam Verschiet, zeer natuurlijk en fraai geschilderd; voorts is dit stuk op den Voorgrond gestoffeerd met verscheidene te Paard rijdende en wandelende Figuren, als mede natuurlijke Gewassen etc. door *J. de Moucheron.*

*27 Nog één niet minder bevallig Landschap op eene gelijke meesterlijke trant behandeld en schoon met vele verandering in de schikking en keuze der Voorwerpen, niet minder Kragtig en tevens zeer zonagtig behandeld, door *denzelven.*

28 Een vrouwtje op een stoel en met de eene voet op een stoof zittende, houdende een Kind aan de Borst, en een Wieg naast haar zijde staande, lieflijk geschildert door *Q. van Brekelenkamp.*

29 Een man en een Vrouw bij een brandende Lantaarn Koeken zittende te bakken, zijnde de Voorwerpen op hetzelve door den Schilder verstandig gekozen en van een zeer goed en natuurlijk effect over het geheel, door *B. Graat.*

30 Een zeer bevallig schilderij, verbeeldende een soort van een Zeearm of Rheede, terwijl in een zeer stil Water een groot Schip legt en door een verafgelegen verschiet in Zee nog vele Schepen gezien worden. Voorts is van wederzijde de wal beplant en met getimmerten voorzien terwijl een aardig voorgrondje met gaande en leggende Figuurtjes aan dit stuk veel bevalligheid bijzet, door *H. Beerestraten.*

31 Een extra fraai bergachtig Landschapje, waar in men tusschen het Geboomte een boeren Woning ziet, voorts een zeer aangenaam verschiet aan de linkerzijde, wijders een welgekozene stoffage door *Hobbema.*

32 Een kapitaal Landschap, voorzien met Ganzen, een Haan, Hennen en ander Gevogelte, voorts nog eenig ander Bijwerk tot de verkozene voorwerpen betrekkelijk, zijnde een schoone ordonnantie, natuurlijk en meesterlijk uitgevoerd door *Victor.*

33* Een uitnemend fraai Kabinetstuk, waarin verbeeld wordt een oud afgeleefd en tevens blind Man, met wit grijs hair en baard, met een kruk, digt aan het lijf houdende, de eene hand in een naar iets tastende richting en de andere vasthoudende aan de leuning van de Stoel waarop hij gezeten is ; naast hem staat een zeer bevallige Vrouw in een antique kunstig geplooide Kleeding, houdende een porceleine Kruik in haar hand, en voor haar een lang hairig wit Hondje staande ; terwijl zoo dit, als 't overige Bijwerk eer doet aan het Penceel van den beroemden *Frans Mieris, den ouden.*

34 Een zeer plaisant Binnenhuis, waarin twee Vrouwen, hebbende voor zich een tafel met veelsoortige Groenten, terwijl op de voorgrond een Manspersoon op een knie zich voor haar bevind, schijnende eenige Visch ter koop aan te bieden ; wijders ziet men eenig keurig behandeld Huisraad, terwijl het geheel door een van buiten invallend licht zeer verfraaid word ; delicaat en uitvoerig op het Paneel gebracht, door *H. Maartensz. Zorg.*

35 Een fraai Schilderij, zijnde een woelende Zee, met eenige Schepen en een afgelegen Stad in het verschiet, natuurlijk en helder behandeld, door *W. van de Velde.*

36 Een capitaal Landschap, waarop zich op den voorgrond bevind, een leggend Schaap en Geytjes, en achter dezelve eene staande blauwe bonte Koe en tegen dezelve nog een liggend Lammetjen ; terzijden deze voorwerpen, zit tegen een groen bewassen Heuvel, onder de Lommer van het Geboomte een Meisje, dat arbeid en het

oog op het voors. weidend Vee schijnd te houden; voorts voltooid een fraaye voorgrond en een bevallig Verschiet, dit schoon van Schildering en ordonnantie en tevens zeer uitvoerig stuk, door *P. Gaal.*

37 Een zeer bevallig Schilderij, waarop verbeeld word een Dame in 't Hair gekapt met een rood fluweele Kleed, met Bont gevoerd, zittende te lezen voor een tafel gedekt met een groen kleed, waarop een Inktpot en verder toebehooren is geplaatst, zijnde dit zoowel als het verder Bijwerk ongemeen nauwkeurig en delicaat gepenseeld door *A. van Strij.*

38 Een klein rond ovaal Schilderijtje, zijnde een Mannetje met een lagchende tronie, hebbende een vol geschonken Glas in de hand, zeer uitvoerig en delicaat door *Schalke.*

39 Een Vaas, rondom hetwelk ongemeen teder en uitvoerig behandelde Bloemen door veele Kenners en Liefhebbers genomen wordende voor een Stuk van *Peter Zeegers*, treflijk geschilderd door *N. Veerendaal.*

*40 Een schoon Kerk Gebouw op koper, waarin alles wat tot zoo een Gesticht behoord, naar de Kunst is geobserveerd, door *D. van Deelen* en fraai gestoffeerd, door *St. Franks*; doende dit Stuk in zijn soort in allen opzigten eer aan beide Meesters.

*41 Nog een Schilderij, zijnde een statelijk Gebouw van een aanzienlijke bouworde en vercierd door een ongemeen fraai Perspertief, met een uitmuntende Stoffage, en van evengelijke waarde als 't vorige door *beide dezelfde meesters.*

*42 Een Manspersoon in een binnenvertrek in eene vrolijke houding, op een Stoel zittende en op een viool spelende, achter hem een persoon met een Glas in de hand, en eene uit de deur gaande Vrouw met toepasselijk bijwerk; breed en uitvoerig geschilderd door *D. Teniers.*

*43 Nog een Uitmuntend Kabinet Stuk, zijnde een Binnenhuis waarin een Man en Vrouw op een vergenoegde wijze aan een Tafel eeten en drinken, terwijl anderen eenig Huislijke bezigheden verrichten, voorts is dit Huis vervuld met veelerhande op en dooréén gestapeld en leggend Huisraad, en Paardenwand; alles treflijk en meesterlijk op het paneel gebragt door *denzelven.*

*44 Een stuk verbeeldende een lieflijke Morgenstond, wijders een zeer bekoorlijk Landschap, alsmede Boomen en Gebergten, tusschen welken en den Voorgrond een Watervliet, terwijl langs een daarover geslagen Brug twee Menschen Ezels drijven; voorts

is dit zoo, als alles in den aan den Meester gewonen regt kunstigen, helderen en natuurlijken trant behandeld door *J. Both.*

*45 Een weenend Vroutje, met een Sluier om het hoofd en met een gouden beker in de hand, zittende voor een marmere tafel, waarop een kistje met veelerhande kostbaarheden, uitnemend delicaat gepenceeld door Ridder *A. van der Werff.*

*46 Een Binnenhuisje, waarin een Vrouwtje zit, die Appelen schild, naast haar een Spinnewiel; verder achter haar eenig huisraad fraaie en uitnemend geschilderd door.... *Puyster.*

47 Een bevallig Landschap, vercierd met fraai Geboomte, eene zeer zagte en aangenaame lucht, natuurlijk Gebergte en een voorgrond met allerlei gewassen, voorts zeer fraai gestoffeerd door *C. Poelenburg.*

48 Een Vrouwtje in een Nis geplaatst, hebbende in haar eene hand een brandende Kaars, terwijl zij de andere digt tegen het licht houd, delicaat en natuurlijk uitgevoerd en van eene ongemeen schoone reflectie, door *G. Schalken.*

49 Een Jager in zittende houding met het Jagtgeweer langs het Lijf geplaatst, en hebbende een Patrijs in de eene hand, terwijl een Hondje op den voorgrond staande, hetzelve met veel levendigheid bekijkt, zijnde dit Schilderijtje geen der minste Kunststukjes van *A. de Vois.*

50 Een ovaal rond Schilderijtje op Zilver, zijnde een aanzienlijke Vrouw, in een rijke prachtige kleeding, zeer uitvoerig kloek en tevens zeer malsch behandeld, door een *onbekend Meester.* Achter het Plaatje staat gegraveerd *God gaav God naam met welbehagen.*

51 Het Figuur van een Jongeling meesterlijk gepenceeld, door *C. van Haarlem.*

52 Een Jongen halver lijve, in een hoog bruine kleding en blond gekruld Hair, met veel graagte een Koek eetende, natuurlijk en stout behandeld door *Fr. Bol.*

53 Een Schilderij, verbeeldende een Boerenbedrijf met Figuuren, bezig in werkzaamheden tot dien Stand betrekkelijk; voorts verscheiden Huisraad, levendig Gevogelte en Groentens; terwijl ter zij van het Huis een kribbe en ruif is opgeslagen, waaraan Rundvee en een Paard zijn vastgebonden, alles zeer fraai en wel uitgevoerd op het paneel gebragt, door *E. v. d. Poel.*

54 Een zeer hevig Gevegt van Ruiterij, waarin beide Partijen zig de kans des Oorlogs trachten ten nutte te maken, om elkanderen de overwinning te betwisten, in een schoone trant geschilderd, door *Stoop.*

55 Een kapitaal stuk, zijnde een Roomsche Kerk, schoon van Bouworde met zeer veel beelden en ander bijwerk, door *P. Neefs* rijk en fraai gestoffeerd door *Michau*, en door beide Meesters uitvoerig en kunstig behandeld.

56 Een stukje, zijnde een Gezelschap van vrolijke en drinkende Boeren, alsmede 5 spelende Kinderen, naïf geschilderd, door *A. v. Ostade*.

57 Een treflijk Landschap, van weerszijde met hooge opgaande Boomen, waartusschen zig een fraai Verschiet doet zien; terwijl op eene weluitgevoerde Voorgrond eenig Runvee is geplaatst; zeer verdienstig behandeld, door ....*Soolmaker*.

58 Een dito Landschap, zijnde in een smaak niet geheel van het vorige afwijkende, mede in een goede trant geschilderd door *Freton*.

59 Een Stuk, waarop verbeeld word een ongemeen fraai uitgevoerd Patrijs, liggende met nog een Vogel op een steene Tafel; terwijl boven dezelve nog eenig Gevogelte aan een strik hangt, onmeen delicaat behandeld door *G. van Aalst*.

60 Een zeer bevallig Bloemstukje; zeer dun en natuurlijk uitgevoerd, en gemerkt q R.

61 Een Landschap waarin het overblijfsel van een oud publiek Gebouw, door *Rogman*, en gestoffeerd door *Asselijn*; door beide Meesters wel behandeld.

62 Een oud Kasteel, gebouwd aan een Water, alsmede een Brug annex aan dat Gestigt, waaronder door een Schip vaart, voorts een geen onaardig Verschiet, alles in een goeden smaak geschilderd, door *T. Wijk*.

63 Een kapitaal Stuk, zijnde een zeer fraai Boschgezigt, bestaande uit matig hoog alsmede laag Geboomte gelijk ook eenige op de voorgrond liggende Stammen van Boomen, Heesters en Gewassen, wijders een uitgestrekt duinachtig Verschiet, Gebergten en twee malende Windmolens; voorts naar den aart en aanleg van het Stuk behoorlijk gestoffeerd, en in allen opzigte zeer schoon en uitvoerig behandeld, door *J. Ruysdael*.

64 Een zeer schoon en uitmuntend Gebouw, zijnde een Inlandsche Kerk, kenbaar aan de onderscheiden Wapens van aanzienlijke familien, daarin afgebeeld; voorts zoo ten aanzien der Bouworde als de werking van Ligt, kundig en meesterlijk uitgevoerd, door *Bliek*.

*65 Een zeer bevallig Cabinetstuk, verbeeldende een Campement in de nabijheid van eene stad; apparent Breda; terwijl op een

fraaye Voorgrond verrijkt door een opgerigte Tent en velerhande Figuren in verschillende werkzaamheden bezig, zig Prins Frederik Hendrik te Paard vertoond, vergezeld door twee voorname Generaals Personen ; alles zeer uitvoerig en dilicaat behandeld, door *A. Cuip*,

66 Een Schilderij vertonende allerhande soort van Visch als: Kabeljauw, Tarbot, Rog, Zalm, Oesters, Mosselen, liggende op een steene Tafel in een Nis geplaatst, terwijl boven dezelve aan een Touw een Karper hangd, alles natuurlijk en naar de Kunst uitgevoerd, door *P. Verbeek*.

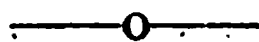
67. Een zeer aangenaam Schilderij, zijnde een Landschap met Gebergtens, voorzien van allerhande Boomgewas, uit hetwelk zig hier en daar een Gebouw laat zien, vertonende zig wijders op hetzelve een soort van Caravane, aan een Water, met Paarden, Muil-Ezels, Rundvee, Schapen en Geiten, halte schijnende te houden, zeer aardig en verdienstig op het Paneel gebragt, door *Michau*.

68 Een oud Man, zittende voor een Tafel, met een rood Kleed, lezende in een boek, delicaat geschilderd door *Abshoven*.

69 Een Schilderij, verbeeldende Prins Willem de Derde, aan het hoofd van eene Armée en vergezeld van twee Generaals Personen; wel behandeld en een der beste Stukken van *Calrat*.

70 Een Stuk, zijnde het Pourtrait van Prins Frederik Hendrik in zijn jonge jaren, ongemeen fraai geschilderd, door *Mijtens*.

71 Een zeer schoon Schilderij, zijnde een Kerkgebouw van een uitmuntenden Bouworde ; in allen opzigte voortreffelijk en Kunstig uitgevoerd, door *E. de Wit*.

72 Een Capitaal Stuk, waarop verbeeld is een Zwaan, volgens deszelvs houding schijnende te komen uit het water, waarin een Gans ligt te flodderen ; voorts vertoond zich op den grond een Taling, alsmede een Goudlakensche Phaisant, achter dit alles een Landschap met laag en hoog Geboomte, op welk laatste een fraaye blauwe Raaf; alles schoon behandeld, door *A. Bisschop*.

73 Samson, liggende in den schoot van Delila, vertonende zich daarbij nog eenige Personen, alsmede het een en ander Bijwerk, zeer krachtig behandeld, door *S. de Braai*.

74. Een St. Christoffel, dragende den Heiland over het water; stout uitgevoerd, door *Bourguignon*.

75. Een hangende Haas in een groote Nis, in het welk een steenen

Tafel, waarop een Buste, voorts twee Zeehoorns, liggende op een blauw Kleed, alsmede Wijtas, Patrijs, en Kruidhoorn, alle zeer natuurlijk geschilderd, door *N. N. Limburg.*

**76 Loth met zijn Dochters, eerstgemelde in dronkenschap en met een Beker in de Hand, meesterlijk uitgevoerd, door *Jordaans.*

**77 Een stuk met allerlei soort van Riviervisch, zijnde benevens het Aardewerk en verdere Voorwerpen ; zeer natuurlijk op doek gebragt door *Ring.*

**78 Een Maria met het Kind Jezus, en voor dezelve Johannes, waar achter een Landschap geplaatst is ; delicaat en teder geschilderd, gemerkt *T. V. A.*

**79 Een Capitaal Schilderij met allerhande Vruchten, alsmede een groote Kreeft, liggende op een Schotel, het een en ander, zoowel als het Porcelein en Mandewerk, natuurlijk behandeld door *Guilemans.*

**80 Nog twee dito, doch kleiner, waarop een menigte van Bloemen en Vruchten van allerlei soort, uitvoerig en delikaat samengesteld door *denzelven.* A. B.

81 Twee Stukken, verbeeldende een groote quantiteit van levendige Land- en Watervogels, als : Hoenders, Pauwen, Eenden, enz. alles besloten in een Waranda, waarachter een fraai Thuinverschiet ; alles kunstig en uitvoerig behandeld, door *Hondekoeter, of in zijn Manier.*

Twee dito kleiner, door *denzelven.* A. B. C. D.

82 Drie Stukken, alle Wintergezichten, vol van allerhande Voorwerpen, daartoe betrekkelijk, natuurlijk uitgevoerd, door *K. Molenaar.* A. B. C.

**83 Twee Schilderijen, zijnde Boeren Bedrijven, zeer rijk van Stoffage, tot dien Stand behoorende, in den besten trant van den Meester behandelt, zijnde *E. v. d. Poel.* A. B.

**84 Nog een dito kleinder, houdende evengelijke Voorwerpen ; niet minder als 't vorige, door *denzelven.*

85 Twee Stukjes zijnde Landschapjes, rijk in allen opzigte gestoffeerd en van een bevallige compositie, door *Michau.* A. B.

86 Twee Schilderijen, zijnde een Heer, het andere een Dame ; de eerste zittende aan een Tafel, waarop een Tapijt, terwijl naast Hem aan d'andere zijde een Tafeltje is, waarop een Koelvat en glazen, waarvan hij er ook één in de hand heeft ; de tweede mede in een zittende houding aan een Tafel, waarop insgelijks een Tapijt en

spelende op de Guitar, delicaat geschilderd, door *Netscher*. A. B.

87 Een Tafel, waarop een doode Duif en verder Bijwerk, goed behandeld door *Ferguson*.

88 Een Steene Tafel, waarop een aan ééne Poot hangende Zee-Meeuw en veelerlei ander op een Tafel liggend klein Gevogelte: staande naast dezelve een Jagthond, op 't een en ander loerende, zeer uitvoerig, door *Valkenburg*.

89 Een hangende Patrijs, alsmede een liggende Haas, fix en natuurlijk, nevens al het Bijwerk behandeld, door *Limburg*.

**90 Een schoon Mans figuur, halver lijf, met grijs Hair en Baard en in een roode kleeding, leunende met de hand op een stok, in een Italiaansche trant, zeer fix geschilderd, door een *voornaam Meester*.

**91 Een dito mede Kapitaal Mans figuur in een lezende Houding schoon behandeld, door een *onbekend meester*.

**92 Een Vrouwtje, zittende bij een Toonbank, waarop veelerhande Groentens te koop leggen, al hetwelk, nevens het daarop zijnde Aarde en Mandwerk zeer bevallig is behandeld, door *Slingelandt*.

93 Twee Stukken, zijnde Hoorns, Schulpen en ander Zeegewas, naar de natuur behandeld, door *Kalf*. A. B.

94 Een fraai stuk met Bloemen, door *van Aalst*.

95 Een fraai stuk met Bloemen door *van den Broecke*.

96 Twee dito, door *van Kessel*. A. B.

97 Een dito, met Bloemen, Vruchten, Hoorns en Schulpen, door van *Ast*.

98 Een dito met Bloemen en Vruchten, door *Lust*.

99 Een dito met dito : *de Meester onbekend*.

100 Een dito op koper, als voren.

101 Twee fraaie Landschapjes op koper, door *G. Hoet*.

102 Een stuk, zijnde een rijk en uitvoerig Landschap, op den voorgrond een Slapend Vrouwtje door Satyrs bespiedd wordende, goed behandeld door *Verwilt*.

103 Een wederga, als voren,met badende Vrouwtjes,niet minder als 't vorige, door *denzelven*.

104 Mars, liggende met Venus, zeer voluptueus behandeld, en met 't een en ander voortreflijk Bijwerk voorzien door *Ellinger*.

105 Twee Stukjes, zijnde Huizen van Debauche: in een grappige trant uitgevoerd, door *J. Palthe*. A. B.

106 Een naakte Venus door Satyrs bespied wordende in een

daarbij vertoond Landschap, verdienstelijk geschilderd, door *Verbuijs*.

107 Een klein Mans Figuur, in een lezende houding, door een *onbekend Meester*.

108 Een Moriaan, digt aan een Tafel, waarop onderscheiden Porcelein en Zilverwerk, door *Troost*.

109 Een deftig Manspersoon, zittende in een Kamer, waarin Boeken en ander Bijwerk, door een *onbekend Meester*.

110 Een dito Landschap, doch kleinder, door *Breenberg*.

111 Een vrolijk Boertje, spelende op een Viool, door *Brouwer*.

112 Een opgeslagen Tent, waarin en voor, verschei(dene) Personen zig bevinden, vol gevoel, door *van der Sluys*.

113 Een slapend kind, liggend gedekt op een Bed; goed behandeld door *J. Deenens*.

114 Een uitvoerig Landschap met Figuren, ontleend uit de Fabelkunde, en ander Bijwerk, door *G. Hoet*.

115 Een Noords Landgezigt, met een menigte van viervoetig en ander Gedierte, aan die Streek eigen; zeer uitvoerig behandeld door *Savery*.

116 Een Schilderij, waarop verbeeld word een aan de Kleding kenlijk voornaam Personage, een Bezoek bij een Dame afgelegd hebbende; wel behandeld door *Ugterfeld*.

**117 Een Gezelschap van Heeren en Dames, spelende met de Kaart, zeer meesterlijk behandeld, niet onwaarschijnlijk eene Schets van *F. Hals*.

118 Een Oud Man en Vrouw, de eene met een Stok, de andere met een Kan in de hand, goed geschilderd en geteekend, door *v. Tol*.

119 Een stuk met vroolijke Boertjes; aardig bewerkt door *J. Ostade*.

120 Een Mannetje rokende een pijp in een vergenoegde houding, rondom hem eenig Bijwerk; zeer verdienstig in de manier van *A. Ostade* behandeld, door *F. Carrée*.

121 Een fraai Antiek Gebouw, door *v. Deelen*, waarachter in geplaatst een zeer bevallig Landschap, door *Bloemaart*.

122 Twee zeer vrolijke Stukjes, met veelerhande zoo staande als zittende Figuren, zeer goed behandeld, door *Droogsloot*. A. B.

123 Een zeer schoone Kopie naar een stuk van Rubbens, voormaals en mogelijk nog te Antwerpen, verbeeldende een Christus, bijzonder goed nagevolgd door *Snijder*.

**124 Twee Kapitale Stukken, zijnde zeer grootsche Gebouwen, van een zeer fraaye Architectuur, Perspectif en Stoffage meesterlijk en uitvoerig op penceel gebracht, door *Bassan*. A. B.

125 Een zeer schoon Schilderij; zijnde een stille Zee met een Stad in 't verschiet; voorts, rijk van Schepen, zoo in de nabijheid, als in eene verre afstand; meesterlijk behandeld, door *H. Beerestraten*.

**126 **127 Twee zeer vrolijke Stukken op ieder van welken een musicerende Mans- en Vrouwspersoon in eene in allen opzigte zeer vergenoegde houding; expressif en met een meesterlijk en stout penceel behandeld, door *Terburg*. A. B.

128 Een Stukje zijnde een fellen Brand; zeer natuurlijk uitgevoerd, door *v. d. Poel*.

129 Een stukje, waarop eenige Groentens, Visch en Aardewerk goed geschilderd door *v. Aalen*.

130 Een uitvoerig Landschap, met een Ruïne en veelerlei andere voorwerpen; aangenaam behandelt, door *Pennink*.

131 Een fraai Bloemstuk, zeer uitvoerig door *Ouwater*.

132 Twee bevallige Stukjes, zijnde het eene een Landschapje het andere een Zeetje; *de Meester onbekend*. A. B.

133 Een Landschapje op koper, in de manier van *Breenberg*.

134 Een Stukje met Vruchten, door *Guillemans*, zonder lijst.

135 Twee schilderijen met Bloemen. A. B.

136 Een Landschap met Beestjes.

137 Een Schilderij zijnde een Historiëel, door de *Lange*.

138 Twee aardige Bloemstukjes, door *Hont*. A. B.

140 Een Zeestukje, naar *Stork*.

141 Een schilderij, zijnde een naakte Vrouw, in eene liggende houding; natuurlijk behandeld, door een *onbekend Meester*.

142 Een Stukje met Groentens en Huisraad, naar een *goed Meester*.

143 Een Stil Leven, waarop een menigte van Voorwerpen van allerhanden aart, kunstig op het paneel gebragt, door Berg.

144 Een kalm Zeetje, waarop veelerlei Vaartuigen; verdienstelijk behandeld; gemerkt *N. L.*

145 Een Stuk zijnde een Land-, Water- en verafgelegen Bergachtig Gezigt, door een *onbekend Meester*.

146 Twee stukken, verbeeldende Landschappen, rijk van Geboomte en andere Voorwerpen, zeer uitvoerig en goed behandeld, door *Molijn*. A. B.

147 Twee Landschapjes gestoffeerd met Figuuren, genomen uit de Fabelkunde, aardig bewerkt, door een *onbekend Meester*. A. B.

148 Een stuk, zijnde een Wintertje, vol van wandelende en op schaatsen rijdende Figuuren, aardig behandeld, door een *onbekend Meester*.

149 Een zittende Zwaan, welgevolgd naar een *goed Meester*.

150 Twee zeer aardig uitgevoerde Stukjes, in eenen goeden Trand behandeld, zijnde twee leggende Vrouwefiguren, in een lezende houding met eenig Bijwerk; gecopieerd door *Bucker*; de Origineelen van beiden door *Corregio* geschildert.

151 Een Capitaal Stuk, verbeeldende een zeer spatieus Plein of Bassecour, waarop een Prachtig Gebouw, schoon van bouworde, en achter hetzelve een Landschap; meesterlijk nevens de Stoffage uitgevoerd, door *Bliek*.

152 Een Stuk, waarop een hevige Bataille van Ruiterij; stout behandelt, door *Stoop*.

153 Een Schilderij, waarop een schoone Haan, alsmede Hoenders en andere Vogels, natuurlijk behandeld en gemerkt *Hondekocter*.

154 Een Stuk, waarop een Wagentje, door twee Bokken voortgetrokken, en bestuurd wordende door twee naakte en ongemeen delicaat geschilderde Kindertjes; alles vertoond in een Landschap, in de trant van *A. van Dijk* behandelt, goed uitgevoerd, door een *voornaam Meester*.

155 Een Capitaal Stuk met Bloemen; door *Casteels*.

156 Een stuk waarop een hangende Roofvogel; natuurlijk gepenseeld en gemerkt *G. B. W*.

157 Een Schilderij, zijnde een Statig Gebouw en voor het zelve een Ruïne en bevloerde Plaats in de opene Lucht, al aan eenige aanzienlijke Heeren en Dames, in een antique kleeding, met dansen als andersints zig diverteeren; door van *Deelen*, of in zijn Manier.

(158) 159 Een Schilderij, zijnde een Bijbelsche Historieël verdienstig geschilderd en gemerkt *Jordaans*.

160 Een Stuk, waarop verbeeld word een Woning en voor hetzelve een staande Ladder, waaraan een geslacht Varken is gebonden voorts een Vrouw, bij zig hebbende drie Kinderen, spelende met de blaas, en ander bijwerk; ongemeen natuurlijk en meesterlijk op doek gebracht, door *ten Oever*.

161 Een oud Man met grijs Hair en Baard, zittende in zijn Studeerkamer, voor een Tafel, gedekt met een Tapijt, en waarop leggen

verscheidene Boeken, Papieren en Documenten uitvoerig behandelt, door *Coliert.*

162 Een Stuk, waarop verscheiden doode Vogels, onderanderen een wel uitgevoerde Patrijs, leggende alle op een steene Tafel ; wel behandeld, door een *onbekende Meester.*

163 Twee Stukjes, zijnde Dorpsgezichtjes aan de Zee gelegen, het Strand gestoffeerd met een veeltal van Figuren, uitvoerig en aardig behandeld door *Mans.* A. B.

164 Een Stukje, zijnde een Herder en Herderin naast elkander zittende, en de eerste op een Fluit spelende, geplaatst in een Landschap, de Voorgrond rijk aan Bloemen ; in de manier van *Breugel,* door *van Nispen.*

165 Een klein Mansfiguurtje, met een lachgende tronie; vrolijk behandeld, door een *onbekend Meester.*

166 Nog een Stukje, zijnde een Man in zwarte kleeding met een bef, en een papier in de Hand ; door een *onbekend Meester.*

167 Een Stuk, waarop Maria met het Kind Jezus, alsmede verscheide Voorwerpen daarbij gevoegd, alles geplaatst in een zeer goed bewerkt Landschap ; door een *onbekend Meester,* zonder lijst.

DE CITADEL VAN GENT IN 1830.

MEDEGEDEELD DOOR J. W. DES TOMBE.

Onder de papieren, toebehoord hebbende aan wijlen den Luitenant-Generaal B^n *des Tombe*, vind ik een bundeltje officieele documenten, betrekking hebbende op de belegering en overgave der Citadel van *Gent* in 1830. Alhoewel in de „*Militaire Spectator*" van 1840 [1]) hierover een belangrijk artikel verschenen is, waarin de hoofdpunten van hetgeen deze documenten bevatten, worden vermeld, zoo geloof ik dat het toch niet ondienstig is, als ik deze stukken alhier in extenso publiceer. Behalve eenige brieven bevat het bundeltje in triplo het Journaal van het gebeurde binnen die Citadel van 7—19 October 1830; in één der drie exemplaren is het relaas dag voor dag door den opperbevelhebber Baron *des Tombes* persoonlijk onderteekend. Ook bevat deze bundel het afschrift der Proclamatie van Z. K. H. den *Prins van Oranje*, den 15 October 1830 te *Antwerpen* uitgevaardigd; deze laat ik achterwege, als zijnde, naar ik meen, voldoende bekend.

Eindelijk vind ik nog twee brieven, die persoonlijk den Heer *des Tombe* raken en betrekking hebben op de plundering van zijn huis in de Stad *Gent*, nadat hij dit had moeten verlaten om zich met de troepen in de citadel terug te trekken. Bij die plundering gingen papieren en andere zaken voor hem verloren.[2]) Ik laat de brieven aan het dagverhaal voorafgaan.

Gouvernement Provisoire de la Belgique

Gand le 14 8bre 1830

Le Colonel Commandant la Légion *Belge-Parisienne*, Aide de Camp du Général *D. J. van Halen*.

A. Mr. le Baron *Des Tombes* commandant la Citadelle de *Gand*.

---

[1]) IX deel n°. 6.

[2]) Onder anderen een gedeelte van het Journaal door d. T. gehouden van den veldtocht in Spanje in 1811, zie Nav. 1906, eerstvolgende aflev.

Monsieur le Colonel

J'ai fait arrêter une Partie de vos Bagages, qui allaient être embarqués, mais ils sont transportés en Magasin et jusqu' à ce qu'une Commission, dont j'ai provoqué la nomination, qui jugera ed la validité de la prise. Mais au nombre des Objets se trouve la Correspondance de Me *Des Tombes.* [1]) Je l'ai mise sous enveloppe et vous la fais parvenir.

Le Colonel, Commandant le Blocus.
(get.) *Pontécoulant.*

A Monsieur le Colonel *Des Tombes* à la Citadelle à *Gand.*

Je prends une part particulière au malheur qui vient de vous arriver, je l'ignore totalement. Si j'en avais eu connaissance lors de l'événement j'aurais fait tous mes efforts pour le prévenir du moins en partie. Soyez certain Monsieur que je ferai toutes les recherches nécessaires pour vous faire rendre vos effets, et si mes soins deviennent infructueux, le montant de la réclamation deviendra le sujet d'une négotiation, que nous appuyerons de tous nos moyens.

J'ai l'honneur d'être avec une considération distinguée
Gand, le 18 Octobre 1830

le Général de division.
(get.) B^{n} *Duvivier.*

Uit de hierna volgende bladzijden blijkt duidelijk in welk een neteligen toestand de opperbevelhebber der Citadel zich in die dagen bevond. De vijand buiten de vesting zou den onversaagden chef niet tot eene capitulatie hebben bewogen; wel deed dit echter de vijand binnen haar muren, namelijk de muitzieke bezetting. De zedelijke invloed en de krachtige houding van den opperbevelhebber, gesteund door den wakkeren majoor *Gey van Pittius* hield die troepen gedurende eenige dagen nog in bedwang. De vrees echter om onnoodig burgerbloed te doen vloeien, zonder de zaak van Z. M. den Koning ermede te kunnen dienen, noopten hem tot onderhandelingen met de muitelingen, waartegen zijn eer en trots als soldaat zullen hebben geprotesteerd, maar die hij met verloochening van die eer en uit plichtsbesef tot een goed einde heeft gebracht.

[1]) Perrette Cécile de Lange van Wijngaerden, met wie hij sinds 1818 gehuwd was en bij wie hij 5 dochters had, waarvan de oudste 11 jaar oud was.

Het artikel voornoemd in de „*Mil. Spectator*" en eenige mededeelingen, mij door het „*Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf* welwillend verstrekt, geven mij aanleiding eenig verband te brengen tusschen de nu volgende stukken.

3e Groot Militair Kommando. Afschrift.

Hoofdkwartier te Gent den 23 Augustus 1830.

Generaal Order.

De Luitenant Generaal kommanderende in dit Groot militair kommando, maakt bij deze aan de troepen in dit garnizoen bekent, dat aangezien de ziekelijke toestand, waarin den Heer Generaal Majoor *van Doorn*, Plaatselijk kommandant te Gent verkeert, de kolonel *Destombes* kommandant der 2e Brigade der 2e Divisie Infanterie van heden af aan het bevel (ad interim) dezer plaats op zich zal nemen.

De Luitenant Generaal Kommandant van het 3e Groot Milit. Kommando.
(geteekend) Bon *Ghigny*
Voor eensluidend afschrift
De Generaal Majoor Provinciaal Kommandant van Oostvln.
(get.) . . . .

Aan den Heer Generaal majoor Provincialen Kommandant van Oostvlaanderen te *Gent*

De hoofdzetel van het militair gezag in de beide provinciën Vlaanderen werd in de stad Gent gevestigd, en de Luitenant-Generaal de *Ghigny* voerde aldaar het bevel [1]). De bevolking, dat is te zeggen de middenstand, scheen te *Gent* aanvankelijk weinig lust te hebben zich met de omwenteling in te laten; dit was voornamelijk toe te schrijven aan de gunstige bepalingen, door den Koning gemaakt omtrent de Gentsche nijverheid, die beschermd werd door voor haar bevorderlijke wetten en aangemoedigd werd door een geregelden uitvoer naar de koloniën. De fabrikanten stonden dan ook bij de muiters in verdenking van „oranjelieden" te zijn, en poogden de stadsregeering dientengevolge de stad voor een bezoek der omwen-

1) Krijgsgesch. Archief.

telaren, met wie de lagere klassen der bevolking gemeene zaak zouden maken, te vrijwaren. De provisioneele regeering te Brussel dacht hier echter anders over en zond drie Commissarissen : *Splithoren*, *Callier* en *de Coppens* naar Oost-Vlaanderen om er de werkzaamheden van gouverneur waar te nemen. Later werden nog de *Pontécoulant*, *Camard* en *Felix de Mérode* met het zoogenaamd Belgisch-Parijsche Legioen naar Gent gezonden om er de omwenteling te voltooien. Niettegenstaande het stadsbestuur eerst zwarigheid maakte, dit legioen te ontvangen, kwamen zij, wellicht met behulp van den burgemeester *van Crombrugghe* de stad binnen en vonden er steun van het gemeen en voornamelijk van het te Gent veelvermogende lichaam der brandspuitgasten, die twee kanonnen te hunner beschikking hadden [1]).

Aldus was in grove trekken de toestand van Gent in het najaar van 1830. Op het gevaar voor de fabrikanten duidt het navolgend eigenhandig schrijven van den burgemeester :

Gand 28 Augustus 1830.

Daar wij van verschillende kanten onderrigt zijn dat er kwaadwilligen uit zijn om dezen nagt eenige fabrieken aan te randen, hebben wij noodig geoordeeld, gecombineerde patrouillen van millitaire en burgerlijke gewapende magt te laten uitgaan, om deze dreigingen voor te komen en hebben wij de eer UWEG. te verzoeken UWEG. medewerking te willen verleenen en UWEG. te willen verstaan met den Heer *Coppens*, thans kommandant van de Burgerlijke wagt, tot het fourneeren en dirigeeren dier patrouilles.

De Dirigeerende Commissie van stads-
burgerlijke wagt
(get.) *van Crombrugghe*.

Aan den Heer Kolonel *Des Tombes*
plaats kommandant der stad, te *Gent*.

De eerste ongeregeldheden waren den 28^en^ September begonnen en herhaalden zich schier dagelijks, wat den Generaal *de Ghignij* deed besluiten de stad in staat van beleg te verklaren. Alvorens hiertoe over te gaan, raadpleegde hij den 30^en^ September den burgerlijken gouverneur van Oost-Vlaanderen, den militairen bevel-

1) **Gedenkboek van Nederlands Moed en Trouw gedurende den Belgischen opstand door N. G. van Kampen, p. 109 en v.v.**

hebber, den burgemeester van Gent en den plaatselijken Commandant [1]). Hierop hebben de navolgende stukken betrekking.

Copy. *Conférence tenue au Quartier Général de son Excellence le Lieutenant Général Baron Ghignij entre lui et Messieurs le Baron d'Oldeneel, commandant de la Province, Baron des Tombe commandant de la Place, Baron van Doorn, Gouverneur en van Crombrugghe Bourguemaitre.*

Le Lieutenant Général pose la question si dans les graves circonstances, dans lesquelles nous nous trouvons, il conviendrait de déclarer la ville en état de guerre ou de siège. Les autorités civiles observent qu'il convient de bien peser s'il est dans l'interêt général et local de se maintenir dans la ville de Gand à toute extrémité.

On est unanimement d'accord que l'occupation de la ville de Gand n'offre plus ou peu ou pas d'importance, quant à la question politique, depuisque cette ville ouverte se trouve presque entièrement isolée dans le mouvement général, tandis qu'auparavant sa position contenait toute la population des deux Flandres. Quant à l'interêt local Monsieur le Bourguemaitre est d'avis que les événemens d'avanhier et d'hier et la physionomie menacante d'une grande partie de la population dans le moment actuel, ainsi que les nouvelles, arrivant de toute part doivent faire appréhender une résistance si opiniâtre qu'elle ne pourra être domptée que par une grande effusion de sang, ce qui ne peut etre d'aucune utilité dans l'intérêt Général, tandisque pour la ville il en résulterait de grandes calamités et un contre coup effroyable après le départ des troupes, départ qui aurait infailliblement lieu, si la troupe se trouvait attaquée non seulement par la masse des habitants, mais encore par celles du dehors.

Cet avis mis en discussion a été appuyée par le Gouverneur.

Après déliberation on a été unanimement d'accord qu'il convient que la troupe se retire dans la citadelle et que Monsieur le Bourguemaitre prenne les mesures nécessaires pour assurer l'ordre et la tranquilité dans la ville.

---

1) Krijgsgeschiedk. Archief.

Fait et clos au dit quartier général à *Gand* le 30 Septembre 1830.

(signé) *van Doorn.*
Bn. Ghignij.
van Crombrugghe.
Bn. d'Oldeneel.
Bn. des Tombe.

Pour Copy conform l'adjudant du 3e grand Commandemant Militair
get. *Ysbrant de Lendonck.*

Protocol d'un conseil de guerre tenu au quartier général du 3ième grand commandement militaire à *Gand* ce jour d'hui 30 Septembre 1830 et auquel ont assistés

Savoir : 1° Son Exc. le Lieutenant Général *Bn Ghigny,* commandant le susdit commandement militaire,
2° le général-major *Bn. d'Oldeneel,* commandant la Province de la Flandre orientale ;
3e le Colonel *Bn. des Tombe,* commandant supérieur de la ville de Gand et de la Citadelle ;
4° Le Lieutenant Kolonel *Groenia,* commandant de la dite citadelle ;
5° le Colonel *Bagelaar,* commandant la 17ième Division d'Inf. ;
6° le Colonel *de Brias,* commandant le Reg. de Hussards No. 8;
7. le Colonel *Eicthler,* directeur de la 3ième direction de l'artillerie ;
8° le colonel *Evers* directeur de la 3ième direction du Génie ;
9° Le Major *Geij,* commandant le génie de la Place ;
10° le capitaine *Kuypers,* commandant l'artillerie de la Place.
11° le capitaine *Cte de Murat,* commandant la Maréchaussée ;
12° Mr *de Bassompierre,* Intendant Militaire dans le susdit grand commandement Militaire.

Ces messieurs rassemblés, la même question posée dans la conférence tenue au dit quartier général le même jour entre les trois premières autorités ci-dessus désignées d'une part et celles civiles de l'autre, savoir : Son Exc. le conseiller d'Etat *Bn van Doorn* gouverneur de la province de la Flandre orientale et

Monsieur le conseiller d'Etat *van Crombrugge*, Bourguemaitre de la ville de Gand.

Ont été pour l'affirmatif, savoir que la ville de Gand, dans l'état de fermentation ou elle se trouve comme ville isolée dans le mouvement insurrectionel général qui l'entoure n'était plus tenable surtout d'après la physionomie menacante d'une grande partie de la population dans le moment actuel et les nouvelles qui arrivent de toute part doivent faire appréhender une résistance si opiniâtre qu'elle ne pourrait être domptée que par une grande effusion de sang, ce qui ne peut être d'aucune utilité pour le service de S. M. le Roi et qu'en conséquence il ne restait d'autre moyen que d'abandonner la ville en la laissant et la confiant à la garde de ses citoyens et de se retirer dans la citadelle ; toute la majorité des autorités militaires ci-dessus désignées à l'exception de Messieurs le Colonel *Bagelaar* et Lieutenant Colonel *Groenia*, qui ont mis l'opinion de garder la partie de la ville située entre l'Escaut et la Lys et ne communiquant au reste de la ville que par les Ponts, savoir celui dit *des Moines*, celui dit le *Pont Madou*, celui dit le *Pont des chaudronniers* et celui dit *des cochons* et par conséquent pouvant être considéré comme une partie détachée du reste de la ville en occupant par de forte garde et du canon les 3 premiers ponts, et par une garde seulement le 4ième et de s'y maintenir autant que possible.

Cette opinion n'ayant pas offert à la majorité des résultats assez importants, mais bien des chances fatales, à la garnison, lesquelles pourrait être causées par l'exaspération d'une population de 80000 âmes et dans laquelle on compte 20000 ouvriers étrangers; la Majorité n'a pas cru devoir s'y tenir, et en conséquence elle a résolu d'abandonner entièrement la ville, comme il est dit cy plus haut et de se retirer dans la citadelle.

Ainsi décidé à Gand le 30 Septembre 1830.

(sign.) *B^{n} Ghigny.*
" *B^{t} d'Oldeneel.*
" *B^{n} des Tombe.*

Pour copy conform. *L'adjudant du* 3e *grand Commandement Militair.*
(Get.) *Ysbrant de Lendonck.*

Dit besluit werd dadelijk uitgevoerd en nog dienzelfden dag trok-

ken de navolgende troepen de nieuw gebouwde citadel binnen: 2 bataljons der 17de Afdeeling Infanterie, onder bevel van den Kolonel *Bagelaar*, sterk ± 1900 man (welke met uitzondering van eenige onderofficieren en de helft der officieren, allen Belgen waren), het overschot van het 1ste bataljon der 5de Afd., sterk 600 man (noord-nederlanders), onder bevel van den kapitein *Langeroc* (een Gentenaar), een compagnie veldartillerie van 110 man (met uitzondering der officieren, allen Belgen) onder bevel van den Kapitein *Kuijpers*, een klein detachement huzaren, onder bevel van den ritmeester *Delfosse*, (die evenals zijn manschappen allen Zuid-Nederlanders waren) en eindelijk de staf van het groot kommando der provincie en de plaatselijke staf [1]).

De citadel, het werk van den toenmaligen majoor-ingenieur *Geij van Pittius*, aan wien het een blijvenden roem verzekerde, was nog niet geheel voltooid tijdens het uitbreken van den opstand; het werk moest eerst in 1831 geheel opgeleverd zijn. Daarenboven was zij geheel ongewapend en werd gehinderd door een kazerne met zware muren, die slechts op een pistoolschot afstand van den hoofdwal stond en bij de oplevering der citadel moest afgebroken zijn. Tot dus verre had *Gey* hiertoe geen machtiging gekregen. Bij het binnentrekken der troepen echter nam genoemde ingenieur de noodige maatregelen om de citadel voor overrompeling te vrijwaren en liet ze met 36 vuurmonden bewapenen [2]).

Voor den kolonel *des Tombe* was de positie van opperbevelhebber der Citadel niet aangenaam, aangezien hij den Luit.-Gen. Baron *de Ghigny*, die tevens Gouverneur der citadel was en den Generaal-Majoor Baron *van Oldeneel* boven zich had staan, die hem orders konden geven, tegen zijn persoonlijke inzichten in. Zoo kreeg hij den 2den October navolgende order:

> Vue la difficulté que la garde bourgeoise de cette ville met à laisser rentrer dans les murs le détachement venant *d'Audenarde* par la Porte dite *de Courtray*, en conséquence j'ordonne à Mr. le Colonel *B' Des Tombe* Commandant Supérieur de cette citadelle de le faire rentrer dans la ville pour le conduire sur le champ et sans retard dans la citadelle, d'employer à cet effet tous les moyens possibles et même la force si le cas y échois.

---

1) Mil. Spectator 1840 n°. 6.

2) Id. id. Op de conferentie van 30 Sept. verkreeg Majoor Geij de toestemming om de kazerne af te breken, hetgeen onder leiding van den 2en Luitenant-Ingenieur Bn. v. Hemert geschiedde.

Fait dans la Citadelle de *Gand* le 2 d'Octobre 1830 à 11½ heures du soir.

Le Lieutenant Général Commandant dans le 3ieme Grand Commandement Général et Gouverneur de la Citadelle.

(get.) *Bn. Ghigny.*

Dit detachement bestond uit 2 comp. der 17 Afdeeling, eene comp. militieartillerie, die te Oudenaerden gedetacheerd waren geweest en uit een detachement van 25 huzaren van het 8 ste Reg. allen belgen [1]) Dat deze toevoeging bij het reeds zoo overwegend belgisch garnizoen der citadel den bevelhebber aangenaam kan zijn geweest, gelooven wij niet.

Bij dagorder werd alsnu de citadel in staat van beleg verklaard:

De Luitenant Generaal kommandeerende in het 3de Groot militair Commando, thans Gouverneur der Citadel te Gent maakt aan het garnizoen dier citadel bekent. Dat gemelde Citadel van dezer ure af aan in staat van beleg is verklaard. Dat hij volkomen vertrouwd op de goede geest der Heeren officieren, onderofficieren en soldaten van het garnizoen, tot uitvoering hunner plichten, die zij in deeze moeijelijke omstandigheden steeds hebben betoond, hij rekent ook verder op hun, dat zij hunnen Eed en plicht voortdurend zullen getrouw blijven als kenmerk van ieder braaf militair. Mogt het evenwel gebeuren, dat tegen alle verwachting iemand zijn plicht mogt vergeten, zoo moet hij hun herinneren dat de minste desorder die zoude kunnen plaats hebben, ten strengste volgens de bestaande krijgswetten zal gestraft worden.

De kapitein kommandeerende het Bon. der 5de Afd. zal in alles wat den dienst aangaat zich onder de orders stellen van den Heer Kolonel *Bagelaar*, kommandeerende de 17de Afd. Inf.

Gegeven in de Citadel van Gent den 3 October 1830.

De Luitenant Generaal voornoemd

Bn. Ghigny.

Baron *de Ghigny* en Baron *van Doorn* hadden intusschen, de eerste bij verschillende missiven, de laatste door een persoonlijk bezoek aan Prins Frederik der Nederlanden, als Admiraal en Kolonel Generaal

---

[1]) Krijgsgesch. Archief.

verantwoording hunner handelingen gedaan, waarop deze beide brieven betrekking hebben.

Copij Hoofdkwartier *Antwerpen* den 3den
A. K. G. October 1830.
n°. 1bis.

De verschillende missiven van UWEdg. waarmede de Majoor *van Panhuis*, de luitenant *Yzerman* en de Lt. adjt. bij den generalen staf *Devaux* belast waren, zijn mij door deze officieren overhandigt.

Voor zooveel ik mij thans in staat bevind over de door UWEG in deze omstandigheden genomen maatregelen te kunnen oordeelen zijn dezelve mij doelmatig voorgekomen ; omtrent het approvisionnement van de citadel, zal door UWEG. zoo lang de goede verstandhouding met de stad bestaat dezelve worden ten nutte gemaakt om dit approvisionnement zooveel mogelijk te vermeerderen, ook zal UWEG. indien hetgeen men van de Stad zoude kunnen ontvangen niet toereikend is, trachten provianden uit het platte land te trekken.

Wanneer de staat der zaken zich zoo verergerde, dat niettegenstaande alle deze voorzorgen men genoodzaakt wierd aan het behoud van de citadel te moeten afzien, zal UWEG met derzelvers onderhebbende troepen, zich zoeken door te slaan, na alvorens alle munitiën en materiaal in eenen onbruikbaren staat te hebben gebragt.

De Admiraal en Kolonel Generaal
(get.) *Frederik.*

Voor eensluidend afschrift. De Adjudant in het 3de Groot Militair Kommando (get.) *Ysebrant de Lendonck.*

Aan den Heer Luitenant
Generaal *Bn. Ghigny* Kommandant
in het 3e groot Militaire kommando.

Mon cher Général !

Le prince a daigné me recevoir avec beaucoup de bonté et m'admettre à sa table. S. A. R. ne désapprouve pas notre conduite. Elle m'en a donné l'assurance, après avoir pris connaissance du protocolle de notre conférence et m'avoir demandé des explications sur l'état de choses. J'ai obtenu l'autorisation de vous communiquer cette assurance.

Veuillez recevoir mon cher Général les assurances de ma haute considération.

(signé) *van Doorn.*

Anvers 2, 8bre 1830
Je pars pour la Haye

Pour Copy conform. L'Adjudant du 3e grand Commandement mil.
(get.) *Ysebrant de Lendonck.*

Adressé au Général *Ghigny*.

Middelerwijl was de toestand in de stad Gent en dientengevolge in de Citadel steeds hachelijker geworden ; den 1sten October was in de stad de brabantsche vlag uitgestoken en had de burgerwacht de gemeenschap met de Citadel afgesloten. In aller haast werd nu onder leiding van de 2e luitenants ingenieuren *Duyvené* en *van Hemert* bruggen en loodsen afgebroken en de aldus verkregen materialen voor de palisadeeringen gebruikt.

Door het snel verloop van zaken was aan den wensch van Prins Frederik om de approvisionnementen der citadel zooveel mogelijk te vermeerderen, geen gevolg gegeven kunnen worden. Niet meer dan dan 36000 pd. buskruit en slechts weinige grove levensmiddelen, als meel en koebeesten, allen hoogstens voor den tijd van 3 weken, waren aldaar aanwezig. De geest der troepen was zeer slecht, hetgeen bij het overheerschende belgische element onder hen niet te verwonderen was en toen in den namiddag van 3 October een groote gisting ontstaan was onder de manschappen der 17de Afdeeling (allen Belgen) gaf majoor *Geij* den raad om alle ontevredenen ongewapend de citadel te doen verlaten. Om dit in praktijk te brengen zonder er een officieel karakter aan te geven, bedacht hij om corvëen buiten de citadel te gelasten en hiervoor de onrustigsten uit te kiezen. Waren deze eenmaal buiten, dan zouden zij hoogst waarschijnlijk wel wegloopen. Deze poging gelukte volkomen. Den 4en October om 9 uur 's morgens ontstond er op het plein der citadel wederom een oploop, daar ruim 1000 man veroorzaakt, die met de ransels op de kazerne uitstoven en naar de hoofdpoort liepen onder het geroep : „Maakt de poort open, laat ons er uit." Dit mocht echter niet getolereerd worden en nadat door eenige officieren te vergeefs getracht was om de gemoederen te bedaren, gelastte Kolonel *des Tombe*, die zich op den wal boven de gebouwen bevond, den majoor Geij om de kanonnen op de muiters te richten, hetgeen door de artillerie onder kapitein *Kuypers* en de luitenants *Phaffenrath* en *Brand* geschiedde. In overhaasting liepen de soldaten nu naar de kazerne terug.

On 11 uur had daarop defensieraad plaats en werd appelgeho uden; de onderhoorigen werden door hun korpscommandanten toegesproken en aan hun plichten herinnerd, hetgeen onder de grootste stilte geschiedde.

Bij de wachtparade, die nu gehouden werd en waarbij aan de hoofdofficieren de instructie-verbaal nopens den dienst der defensie werd medegedeeld, zag men dat bij Majoor *Geij* een zijner pistolen uit den zak kwam kijken [1]). Kolonel *des Tombe* riep hem lachend achterna „*Geij*, uw snuifdoos steekt uit je zak, dat hindert sommige heeren.",,Welke Heeren,"riep *Geij* terug, maar niemand antwoordde hierop. Hoe onbeteekenend dit voorval ook was, zoo boezemde het toch bij menigeen ontzag in, daar men begreep, dat de majoor zijn leven slechts duur verkoopen zou. Majoor *Geij* was bij de Belgen, zoowel bij de officieren als bij de onderhoorigen weinig gezien, daar hij, met den kolonel *des Tombe*, de persoon was, die de citadel wilde bezet houden. Men leidde het dan ook op zijn leven toe, hetgeen den flinken majoor wel tot voorzorg, maar niet tot intimidatie dreef.

Vergezeld van den luitenant kolonel *Ysebrant* ging nu Kolonel *des Tombe* naar het stadhuis, waar de geheele raad vergaderd was. Hij gaf de heeren in overweging of het niet beter ware, een gedeelte der bezetting binnen de stad te laten trekken teneinde de burgerwacht behulpzaam te zijn, dit voorstel werd echter beleefdelijk afgewezen.

Van dezen vergeefschen tocht teruggekomen, liet *des Tombe* ongewapend appel blazen en spraken hij en kolonel *Bagelaar* de Infanterie toe, vermaanden haar tot trouw en gehoorzaamheid en beloofden aan de miliciens, die op 1 October aanspraak op groot verlof hadden gehad, dat zij, zoodra de omstandigheden het zouden toelaten, naar huis mochten keeren.

Dien middag werd weder een korvée naar buiten gestuurd, waarvan slechts de officieren en onderofficieren terugkwamen. Deze maatregel, hoe doeltreffend ook, om de kwade elementen te verwijderen, verdroot den belgischen officieren, die beangst werden, dat zij op deze wijze geheel ontbloot zouden raken van hulp hunner landgenooten. Zeer tegen den zin van majoor *Gey* werd de maatregel dan ook ingetrokken.

---

[1]) Vele officieren droegen, behalve een ponjaard, steeds een paar pistolen bij zich. Krijgsgesch. Archief.

Des avonds deed kolonel *des Tombe* tegen 8 uur de officieren in de eetzaal bijeenkomen en hield een krachtige toespraak, waarbij hij deed uitkomen, dat zuid- en noordnederlanders zich als wapenbroeders moesten blijven beschouwen, welke ook de gevolgen zouden zijn, die uit de gebeurtenissen zouden kunnen voortvloeien.

Bepaalde insubordinatien hadden nu de eerste dagen niet meer plaats, alhoewel een proclamatie van den burgemeester van Gent, uitgevaardigd ten aanzien der voortdurende desertie, zeer nadeelig op den geest van het garnizoen werkte. Plagerijen hadden dagelijks plaats, zoo onder ander het onbruikbaar maken der waterputten ; de schildwachten konden of wilden dit niet beletten. Slechts de genie en de artillerie bleven aan hun chefs getrouw en werkten ijverig om het bezit der citadel te blijven verzekeren.

Een proclamatie van den Prins van Oranje deed den Opperbevelhebber met het stedelijk bestuur van Gent in briefwisseling treden, maar de stedelijke raad verwierp den gedanen voorslag van den Prins. [1])

Den 7den October ontving *des Tombe* het volgende geheel eigenhandig schrijven van Prins *Frederik*.

> Ik heb de eer ter kennis van UHEG. te brengen dat ik aan den Luit.-Generaal de *Ghigny* de noodige bevelen geve, van zich benevens den Generaal-Majoor *Oldeneel* herwaarts te begeven, na alvorens het kommando der Citadel en der zich daarin bevindende troepen aan UHEG. te zullen hebben opgedragen.

Antwerpen 7 October 1830. De Admiraal kolonel Generaal

Den Kolonel *des Tombe* enz. enz. enz. *Frederik.*

Hierop volgde deze brief :

> Ingevolge de bevelen van Z. K. H. de Admiraal en Kolonel Generaal, mij, benevens den Generaal-Majoor *van Oldeneel*, onverwijld naar Antwerpen moetende begeven, zo heb ik de eer U, Mijnheer de kolonel, bij deze het opperbevel der citadel op te dragen.

Gent 7 October 1830. De Luitenant Generaal kommandeerende in 't 3e Groot Militair Kommando.

Aan den Kolonel *Des Tombe* (get) *B*[n]. *Ghigny*.

[1]) Het voorgaande is getrokken uit de Mil. Spectator van 1840 en aangevuld met aanteekeningen van het Krijgsgeschiedk. Archief.

Na het vertrek der beide generaals en het aanvaarden van het opperkommando hield de kolonel *des Tombe* het navolgende Journaal.

Journaal gehouden door den Kolonel Baron des Tombe, nopens de voornaamste voorvallen in de citadel van Gend, zedert den 3den October 1830 *in staat van beleg verklaard en waarvan hem het opperkommando op den 7den derzelfde maand is toevertrouwd geworden.*

7 October.

Zijn tengevolge aanschrijving van Z. K. H. den Admiraal en Kolonel Generaal, naar Hoogstdeszelfs Hoofdkwartier te Antwerpen Z. Exc. de Luitenant Generaal *Bn. Ghigny*, Gouverneur der Citadel en den Heer Generaal-Majoor *Bn. D'Oldeneel* en is het opperkommando over de citadel aan mij opgedragen des avonds om 8 uuren.

Er bevinden zich op dezen dag nog levensmiddelen voor 14 dagen; het water is heel slegt.

Van het overnemen van het kommando der citadel van de toestand derzelve is aan Z.K.H. den Admiraal en Kolonel Generaal en aan het Departement van Oorlog verslag gedaan.

De kolonel: (get.) *Bn. des Tombe.*

8 October

Is aan het Garnizoen bij dagorder bekend gemaakt, dat de beide Heeren Generaals waren vertrokken en het opperkommando der citadel en van de Troepen aan mij is opgedragen. Den slegten staat, waarin zich deze vesting bevind en den slegten geest welke onder een gedeelte van het Garnisoen heerscht, bestaande uit 2/3 Belgische officieren en soldaten, levert weinig hoop op, dat men dezelve met succes zal kunnen verdedigen. Reeds in de twee eerste dagen van het bezetten dezer vesting (1 en 2 October) lieten zich kreeten van oproer hooren en wierden steenen geworpen naar den Hoofdofficier du jour en verschillende andere officieren, zonder dat men wegens de duisternis de daders daarvan konde ontdekken en wierd dus den 2den October door den raad van defensie besloten, om de Troepen tot het doen van corvëen te kommandeeren, ten einde zich daardoor van eenige slechte sujetten te ontdoen, hetwelk dan ook van dit gevolg was, dat er over de 500 manschappen deserteerden,

en men genoodzaakt werd het corvëen buiten de citadel te staken; niettegenstaande deserteerden er nog dagelijks schildwagten van hun post door de kanonsgaten, waardoor zij zich met touwen lieten afzakken. Heden nagt zijn wederom een 20tal soldaten op dezelfde wijze gedeserteerd en heeft men de kanongaten moeten digtsluiten, om zulks voor te komen. Dagelijks word het Garnisoen geoefend in al hetgeene wordt vereischt tot het verdedigen der vesting en aan ieder deszelfs plaats aangewezen voor eenen aanval.

Heden nagt om 2 uuren is door mij onverwacht bevolen het dagelijks gekommandeerde Piket te doen uitrukken en hetzelve was in minder dan 5 minuten onder de wapens en op de bestemde plaats gerangeerd. Aan Z. K. H. den Adm. en Kol.-Generaal en aan het Departement van Oorlog is kennisgegeven, dat de Kapitein *de Saeger* en den 1e Luitenant *Urbain* van de 17 Afd. Inf. zedert vier dagen uit het Garnisoen zijn vermist.

De kolonel: (get.) B^{n}. *des Tombe.*

9e October

De eerst aanwezende Ingenieur der Genie gaat voort met een aantal officieren en manschappen tot corvée binnen de citadel gekommandeerd, de zwakste punten zooveel mogelijk te versterken, en de mankeerende banketten te doen daarstellen. Heden morgen om 7 uren is het geheele Garnisoen onder de wapens geweest en heeft zich begeven naar dat gedeelte der Citadel, hetwelk verondersteld werd te zijn geattakeerd.

Om 8 uuren is de 2de Luitenant *Yzerman* van het Hoofdkwartier teruggekomen en heeft eenige fondsen voor het Garnisoen en eene mondelinge boodschap van daar aan mij medegebragt. Om 9 uuren zijn door mij gemonsterd de paarden der Heeren Officieren en die der Troepen in de citadel aanwezig.

Heden avond om 5 uuren is aan mij op last van het Hoofdkwartier door den Heer .... eene opgaaf gevraagd van de sterkte der bezetting, van de wapening en de Munitie der Citadel, van de aanwezig zijnde vivres en fondsen, en ofschoon dit een vertrouwd persoon was, heb ik vermeend, daarop niet schriftelijk te moeten antwoorden uit vrees dit verslag in handen van den vijand zou kunnen vallen en heb dus den 1sten luitenant *de Rüder* van de 17de Afd. met een mondeling ant-

woord naar het Hoofdkwartier gezonden, daarbij aandringende dat de stad Gend met eenige troepen mogt worden bezet en het opperkommando der stad en Citadel wierde opgedragen aan eenen Generaal in de Zuidelijke Provinciën geboren, om daardoor meer vertrouwen aan de inwoners en de Belgische troepen van het garnizoen in te boesemen.

Bij dagorder is aan het garnisoen bekend gemaakt, dat wegens het vertrek van den Kapitein Adjudant *de Graaf*, ad interim belast met de functien van Militairen Intendant, deze functiën provisioneel aan den 1e Luit. kwartiermeester *Reese* van de 17de Afd. zijn opgedragen, alsmede dat, om de Heeren officieren in hunne behoeften zooveel mogelijk tegemoet te komen, aan hen een halve maand traktement en wel van den 1sten tot den 15den October zal worden uitbetaald, ten einde nog eenige benoodigdheden uit de stad te kunnen doen komen.

De Kolonel: (get.) Bn. *des Tombe.*

10de October

In den afgelopen nacht zijn wederom een 30tal soldaten door de kanongaten gedeserteerd, zoodat men genoodzaakt is geworden, dezelve geheel te sluiten, als kunnende men de schildwagten niet genoeg vertrouwen.

Is van het bovenstaande aan Z. K.H. den Admiraal en Kolonel-Generaal kennis gegeven, alsmede dat de Luitenant *Mignolet* van de 17de Afdeeling Aspirant bij den Generalen Staf is vermist zedert de terugkomst der Troepen uit Aalst.

Heden is de eeredienst, zoo voor de Catholieken als de Protestanten door deszelfs geestelijken plegtig gevierd.

De toestand der citadel blijft dezelfde, alleen heeft men opgemerkt door de burgerposten eenige belemmering is te weeg gebragt in het inbrengen van levensmiddelen.

De Kolonel (get.) Bn. *des Tombe.*

11den October

Heden morgen om 7 uuren heeft de opperkommandant eene algemeene Monstering over al de Troepen van het Garnisoen gehouden.

In den afgeloopen nagt zijn weder eenige soldaten vermist, zonder men heeft kunnen opgeven, waar zij zich hebben afgelaten. Is eene missive ontvangen van zekeren *Ernest Grégoire*

van den volgenden inhoud : Gand le 11 Octobre 1830 à 9 heures du matin.

Le soussigné en vertu des ordres qu'il a reçu du comité de la guerre du Gouvernement Provisoire de la Belgique. Invite Monsieur le Commandant de la Citadelle de Gand à lui donner accès dans cette citadelle pour une communication officielle.

(get.) *Ernest Grégoire* [1])

alsmede eene missive van de Regeering der Stad nopens hetzelfde onderwerp. [2])

Deze beide brieven zijn onbeantwoord gebleven en daaromtrent de intentien van Z. K. H. den Admiraal en Kol.-Generaal gevraagd door middel van den Luit. *de Rüder*, naar het Hoofdkwartier gezonden.

In den avond zijn wederom een aantal van 15 koeijen door een der Poternen binnengekomen.

Men heeft berigt bekomen dat een aantal van circa 5 à 600 personen gewapend uit Brussel in Gent zijn binnengekomen, zoo men zegt om de citadel te overmeesteren. Zij schijnen *de Brusselsche poort* te hebben bezet, ten minste hoort men aan dien kant en langs de wal van *St. Pieters* tot aan *St. Lievenspoort* eenige van hunne posten elkander toeroepen : Sentinelle, Prenez garde à vous !

De kolonel : (get.) B^n. *des Tombe.*

12 October. Heden morgen om 4 uuren is de Reserve uitgeweest om zich te stellen op de plaats, welke verondersteld werd te zijn geattakeerd.

---

[1]) Op dezen brief noteerde de kolonel „ontv. den 11 om 10 uur". Achter op den brief staat „Monsieur le Commandant de la Citadelle de Gant; vu par le Colonel comm. la Garde Urbaine (get.) J. C. G. Coppens"; met potlood staat hierbij „notificatie".

[2]) Deze missive luidde: *Gand* le 11 Octobre 1830.

Monsieur le Commandant,

En réponse à votre lettre en date de ce jour no. 170, nous ne pouvons que répéter qu'aucune mesure n'a été prescrite par nous pour mettre des entraves à l'introduction de denrées dans la Citadelle.

Nous saisissons cette occasion pour vous informer que Monsieur *Grégoire*, commissaire du Gouvernement provisoire établi à Bruxelles s'est presenté dans notre séance, pour nous faire part qu'il vous a demandé une entrevu› que vous lui avez refusée, que d'après cela il va vous adresser une sommation ; que des troupes arriveront à Gand pour appuyer cette sommation par la force des armes. Nous avons crû de notre devoir de vous informer de ces circonstances qui interessent à un si haut point l'intérêt et le repos de notre ville.

La Régence de la ville de Gand

à Monsieur le Baron *des Tombes*, Colonel. (Get.) *van Crombrugghe.*

Om 10 uur ontving den opperkommandant eene sommatie van den volgenden inhoud:

Gand le 11 Obre 1830.

Monsieur le Commandant de le Citadelle de Gand. Au nom du Gouvernement provisoire de la Belgique, et en vertu des pouvoirs qui m'ont été remis, je vous somme, Monsieur, de remettre la Citadelle de Gand au pouvoir du Gouvernement provisoire de la Belgique.

Sur votre réponse, qui pourra éviter de grandes calamités on pourra régler les bases d'une capitulation. J'ai remis mes pouvoirs à Mr. le Colonel-Commandant de *Pontécoulant*, auquel votre réponse peut être adressée.

J'ai l'honneur de vous saluer.

(Get.) *Ernest Grégoire.*

alsmede een brief van zekeren *Vicomte de Pontécoulant* van den volgenden inhoud:

Monsieur le Colonel

Muni des pleins pouvoirs de mon Gouvernement pour entrer en négociation avec vous, afin d'arriver à une capitulation de votre part, ce sera le moyen d'éviter la perte entière des hommes que vous commandez, perte affreuse, et sans aucun résultat possible. Veuiller Monsieur le Commandant m'indiquer l'heure à laquelle je pourrai entrer en communication avec vous. Je vous mettrai sous les yeux l'état de votre véritable situation extérieure et vous aménerai je l'espère à casser une résistance nuisible même à la cause qui vous défendez. Recevez Monsieur le commandant l'assurance de ma considération.

Le colonel commandant les troupes dirigés sur Gand.

(Get.) *Ad. Vicomte de Pontécoulant.*

Bruxelles le 12 Octobre.

Deze beide brieven zijn aan den Raad van de defensie voorgelegd en beantwoord geworden [1]). Dadelijk daarna is hiervan

---

[1]) Op de achterzijde van dezen brief staat in potlood, en met eenige doorhalingen en toevoegingen vergezeld, geschreven:

Monsieur!

J'ai l'honneur par la présente de vous accuser réception de votre lettre, datée de Bruxelles 12 du courant, ainsique de celle de Mr. *Ernest Grégoire*, par laquelle il me fait part qu'il vous a remis les pouvoirs, en conséquence donc j'ai celui de vous informer qu' étant directement sous les ordres de S. A. Royale le Prince Fré-

aan Z. K. H. den Admiraal en Kol.-Generaal kennis gegeven, zijnde de stukken door den Heer Aalmoesenier *Van Dam* medegenomen om te verzenden.

In den avond tusschen 8 en 9 uren heeft men 6 à 7 geweerschoten in de stad hooren doen, gepaard met een luidruchtig geschreeuw.

De kolonel : (Get.) *B*ⁿ. *des Tombe.*

Alvorens het journaal van den opperbevelhebber te vervolgen, schrijf ik hier om de chronologische volgorde niet te verbreken den volgenden brief af.

A. K. G.
N°. 15.

Hoofdkwartier Antwerpen den 12 October 1830.

Uwe missive van den 7den en 11den dezer, welke laatste mij door den Luitenant *de Rudder* is overhandigd, zijn mij wel geworden.

Omtrent de vraag of men aan de fabrikanten, wanneer die tot het weren der muitelingen van andere steden, geweren en munitien mogten verzoeken dezelve aan hun zoude mogen afleveren, zal door U HEd. Gestrenge ten deze, op de voorzigtigste wijze moeten worden te werk gegaan, daar gedurende de tegenwoordige onlusten, in dergelijke gevallen reeds meermalen op een bedriegelijke wijze is gehandeld geworden. U HEd. Gestrenge zal zich dus, alvorens deze wapenen en munitien af te geven, zich door derzelver particuliere relatien in deze plaats, de innige overtuiging moeten bezitten, dat deze fabrikanten werkelijk het voornemen hebben, zich tegen de muitelingen te verdedigen.

Tot heden is het mij onmogelijk U HEd. Gestrenge eenige versterking van de zijde van het hoofdkwartier te kunnen aankondigen en ben dienvolgens verplicht, mij aan de vroegere gegevene instructien, ten aanzien van de verdediging der citadel te moeten refereren. Betrekkelijk het weinige vertrouwen

---

dério, je ne puis obtemperer à vos désirs avant d'en avoir préalablement reçu l'autorisation de son Altesse Royale l'Admiral et Col. Général de l'Armée. Jai l'honneur d'être, Monsieur

Le Colonel Commandant en Chef la citadelle de Gand.

A Mr. le *Vicomte de Pontécoulant* à Gand etc. etc. etc.

dat men in de Belgische officieren en soldaten bij eenen aanval zoude kunnen stellen, laat ik aan Uw oordeel over, of in dergelijke omstandigheden niet raadzamer zoude zijn, diegeene zoeken te verwijderen, die zich het meest verdacht maken.

Ten slotte wordtU HEd. Gestrenge uitgenoodigd aan Luit. Kolonel *Ysebrandt de Langedonk* namens mij te gelasten van op de citadel te verblijven.

De Admiraal en Kolonel Generaal
(Get.) *Frederik.*

Aan den Heer Kolonel *B*ⁿ. *des Tombe*
Opperkommandant der Citadel van Gent.

Heden morgen om 4 uuren is het garnisoen weder onder de wapens geweest tot 6 uuren, zich plaatsende in de positie, welke men veronderstelde te zijn geattacqueerd; na het inrukken heeft de opperkommandant de Heeren Hoofdofficieren, chefs der korpsen en kompagnieskommandanten verzameld om hun nogmaals te herinneren aan de verantwoording, welke in de tegenwoordige omstandigheden op een ieder in het bijzonder rust en aangezien men alle oogenblikken konde worden geattaqueerd hen aan te manen alle pogingen te blijven aanwenden, om het vertrouwen hunner onderhoorigen te blijven behouden; hierop verklaarden de Belgische officieren eenpariglijk op hunne soldaten geen staat meer te kunnen maken, dat dezelve reeds besloten hadden niet op hunne landslieden te zullen vuuren; ja, de geest onder hen zoo slecht was, dat de soldaten zelfs niet zouden dulden dat door anderen op hun landslieden geschoten wierd, en dat zij, officieren, hoewel steeds getrouw aan hunnen Eed en Eer, ook niet zouden medewerken, indien men tot verdediging genoodzaakt werd op de stad te vuuren. Insgelijks verklaarde de Kommandant der Artillerie sedert zijne komst in de citadel, de geest zijner manschappen zoo verandert was, dat het bijna dezelfde menschen niet meer waren, dat er reeds onder hen was uitgestrooid, dat de eerste kanonier, die zoude vuuren, door de soldaten der Infanterie van hunne stukken zouden worden geschoten en over de borstweringen heengeworpen, hetgeen een zeer nadeeligen invloed op hen heeft veroorzaakt, doch dat hij moreel zeker was, indien men uitmarcheerde de kanoniers hunne stukken in Antwerpen zouden

terugbrengen vanwaar zij dezelve hadden medegebracht. Van dit een en ander is door den raad van defensie Procesverbaal opgemaakt en conform de waarheid onderteekend. [1])

Uit het bovenstaande blijkt in welk eenen neteligen toestand de citadel zich bevind, hier komt nog bij dat het 1ste Bat. der 5de Afd. Inf. hier in Garnisoen, door hun inrukken in Brussel geheel gedemoraliseerd is; de manschappen bijna slapende en met moeite hunnen dienst verrigten en het grootste gedeelte zoo zwakkelijk is, men weinig nut uit hun kan trekken; ook zijn al de kanoniers, een zestal uitgezonderd, uit de zuidelijke Nederlanden, zoodat men van hen weinig nut tot verdediging der citadel zal hebben.

Men heeft ontdekt dat bij het doen van corvëen op den 2^en^ dezer, tot het verwijderen van de gevaarlijkste sujetten, alleen diegeenen zijn teruggekomen, welke nog iets in hun kleeding en reparatiefonds tegoed hadden, en die dus alleen de begeerte om hun goederen en dat geld nog te krijgen, heeft teruggedreven, men durft dus tot dat middel om nog eenige slegte sujetten te verwijderen, niet meer over te gaan uit vrees dat ook alle kanoniers en ⅓ van het 1ste Bat. der 5de Afd., dat Belgiers zijn, zouden medelopen, en dus de citadel geheel van defensie zoude zijn beroofd en ook te meer, omdat de Belgische officieren ongenegen zijn, zich van hun manschappen te ontdoen.

In den morgen is de Luitenant *de Rudder* van het Hoofdkwartier teruggekomen met eene dépêche van Z. K. H. den Admiraal en Kol.-Generaal. [2])

De Bruggen zijn opgehaald en de poorten gesloten, zedert gisteren avond en is besloten niemand meer in of uit de citadel te laten.

De kolonel: (get.) *des Tombe.*

14de October.

Heden morgen van 4 tot 6 uuren is het geheele garnisoen weder onder de wapenen geweest voor eenen veronderstelden aanval.

Uithoofde de officieren niets meer uit de stad kunnen krijgen, is bij dagorder bekend gemaakt, dat aan ieder officier zonder

[1]) Het geheel eensluidend proces-verbaal is geteekend door: *Kuijpers*, kapt. d. art.; *Bagelaar*, Kol.; *A. Delfosse*; *Langeroc*; *Geij*; *Ysebrant de Lendonck*, Luit.-Kol.; *Groenia* en B^n^ *des Tombe.*

[2]) Waarschijnlijk de brief van Z. K. H. Prins Frederik, hiervoor vermeld.

onderscheid van rang dagelijks een ration Jenever zal worden verstrekt, alsmede dat uithoofde van gebrek aan soepbrood, aan de troepen een half ration rijst meer zal worden gegeven en ook het zout met een half ration zal worden vermeerdert. Heden middag om 12 uur zijn door het zoogenaamde Belgische-Parijsche Legioen rondom de citadel verschillende positiën genomen en hunne posten zelfs onder hun bereik der geweren geplaatst en heeft men uit vrees van oproer binnen de citadel daarop niet durven vuuren ; aan den Kommandant dier troepen is eenen brief geschreven, inhoudende hij uitgenoodigd wierd zijne posten tot aan den voet der Glacis terug te trekken, waaraan is voldaan geworden ; deze vijandelijke bewegingen hebben den slegten geest der troepen zoodanig verergerd, dat men genoodzaakt is geworden den Raad van defensie buitengewoon bijeen te roepen, waarin na rijp overleg eenparig is besloten de eerste gelegenheid, welke zich weder aanbood, te baat te nemen om met den vijand te onderhandelen, ten einde nog zooveel mogelijk die officieren, onderofficieren en slodaten te redden, welke voor den Koning en het Vaderland nog van eenigen dienst konden wezen.

De Kolonel : (get.) B^n^. *des Tombe.*

Het proces verbaal van deze vergadering luidt in extenso.

Op heden den 14den October 1830 des namiddags om 5 uuren is door den Kolonel B^n^. *des Tombe* opperkommandant der citadel, buitengewoon bijeengeroepen den Raad van defensie, om te onderzoeken in hoeverre het inwendige en den geest der Troepen in de citadel op het oogenblik gedoogen, die vesting met vrucht te verdedigen.

De Kapitein *Langeroc*, kommandeerende het 1ste Bataillon der 5de Afdeeling Inf., verklaart dat hij op ⅘ zijner soldaten geen staat meer kan maken, uithoofde zij door het inrukken in Brussel geheel zijn gedemoraliseerd.

De Kapitein *Kuijpers*, kommandeerende de Artillerie, verklaart dat deszelfs kanoniers niet zijn gedemoraliseerd, maar dat hij niet meer op dezelve kan rekenen uithoofde men onder hen heeft uitgestrooid den eersten kanonier, die vuurde op het stuk door de Infanterie zoude worden doodgeschoten en over de borstwering geworpen, en dat hij zeker was, indien men de Belgische soldaten der infanterie wegzond, zij den

stroom zouden volgen, aangezien zij meest allen Belgen zijn.

De Kapitein *Delfosse* kommandeerende het detachement van het Regement Husaren no.8 verklaart, dat sedert hij de citadel is binnengerukt, den geest onder de Hussaren zoo slegt is geworden, hij niet meer op dezelve staat kan maken.

De kolonel *Baggelaar*, kommandeerende de 17de Afdeeling Inf. zegt in de ongelukkige omstandigheid te verkeeren om te moeten verklaren dat de geest der soldaten der Afdeeling zoodanig is veranderd, dat bij eene attacque der citadel niet alleen geen defensie van dezelve durft verwagten, maar veeleer eene compleete insurrectie moet vrezen.

De Luitenant Kolonel *Groenia*, onderkommandant der citadel verklaard de citadel bestand is voor een aanval, wanneer men op de troepen konde vertrouwen, doch daar hij met den inwendigen geest der troepen goed bekend is, verklaart hij almede men niet op het Garnizoen kan rekenen.

De Luitenant kolonel *Yzebrand de Lendonck*, chef van den staf in het 3de groot Militair Kommando refereert zich aan het gezegde van den kolonel *Bagelaar*.

De Majoor *Geij* Eerstaanwezend Ingenieur verklaart dat het kapitaal der citadel geheel bestand is tegen een *coup de main* en zelfs een *attaque de vive force*, indien men op de Troepen kónde vertrouwen, doch dit zoo niet zijnde, eene defensie natuurlijker wijze geen plaats kan vinden, wanneer met eenen aanval van buiten, eene inwendige insurrectie, waarbij de poorten ingenomen wierden, te verwagten was.

De kolonel, opperkommandant der citadel voornoemd, in overweging genomen hebbende, de consideratien van den Raad en willende zooveel mogelijk de officieren, onderofficieren en soldaten, welke voor den koning en het Vaderland nog van eenigen dienst kunnen zijn, redden, heeft met algemeen overleg van den Raad besloten, om bij de eerste gelegenheid, welke zich weder zoude aanbieden, met den vijand in onderhandeling te treden.

Bovenstaand Proces-verbaal naar waarheid opgemaakt en door ons heden, uitmakende den Raad van defensie, eigenhandig onderteekend, in de citadel van Gend, datum als boven.

(was get.) *Langeroc*, *Bagelaar*, kol. *Kuijpers*, kapt. der Art., *A. Delfosse*, *Groenia*, *Geij*, *Ysebrant de Lendonck* en *des Tombe*.

15 October.

Heden morgen van 4 tot 6 uuren is het garnisoen weder onder de wapens geweest voor eenen verondersteldеn aanval.

Het Belgische Parijsche Legioen blokkeerd voortdurend de citadel, zoodat niets uit nog in dezelve kan komen.

Heden namiddag is er in de stad sterk geschoten en hoorde men verscheidene malen een luid geschreeuw. Daar de slegte geest van het garnisoen de verdediging van de citadel bijna geheel vernietigd, heeft men moeten gedogen den vijand deszelfs posten steeds aan den voet der glacis van de citadel stelt; des nagts roepen die schildwachten onophoudelijk „Sentinelle, Prenez garde à vous, doch geen derzelven heeft nog een schot op ons gedaan, zoodat men veronderstelt zij alleen de citadel willen blokkeeren.

De kolonel : (get.) B^n. *des Tombe.*

16 October.

Het garnisoen wordt voortdurend geoefend tot het weren van eenen aanval.

Heden morgen is de Majoor *de Haan* met een trompetter aan den Kommandant der vijandelijke troepen gezonden, om te erlangen een officier van het Garnisoen zich naar het Hoofdkwartier te Antwerpen konde begeven, dezelve is omtrent een uur daarna teruggekomen met het berigt, binnen de 2 uuren, daarop zoude worden geantwoord, doch heeft men te vergeefs op hetzelve gewagt.

Des avonds om zeven uuren begonnen de vijandelijke posten op onze schildwagten te vuuren, die hetzelve wederkeerig beantwoorden; de eerste reserve rukte dadelijk uit en versterkte de wagten uit de kanonkelders, die zich dadelijk op de Bastions hadden vervoegd, het overige van het Garnisoen kwam alsmede onder de wapens, doch rukte spoedig weder in, uithoofde de Reserve voldoende wierd gerekend; de kanonniers bevonden zich bij hunne stukken; nadat het vuur bij tusschenposen gedurende een uur had voortgeduurd, liet de opperkommandant hetzelve van onze zijde ophouden, uithoofde de vijand geene versterking krijgende, hij de manschappen niet tevergeefs wilde vermoeien en liet eenige oogenblikken daarna ook de Reserve inrukken, alleen de posten verdubbelende met last zoo min mogelijk enkelde schoten te beantwoor-

den, hetwelk van dat gevolg was, het vuur ophield, gedurende omtrent 2 uuren, waarop de vijand opnieuw het vuur begon en de Hoofdofficier du jour met den Kapitein van het piket rapport maakte, men beweging ontdekte in de gracht van het Bastion no.2, zoodat men het bedreigde punt weder door het Piket liet bezetten en de 2de reserve liet aanrukken; nadat men zich had verzekerd er geen gevaar voor eenen aanval meer bestond en de vijand had toegeroepen, wanneer van onze zijde het vuur wierd gestaakt, zij ook zouden ophouden, gelastte de opperkommandant zich stil te houden en liet eenige oogenblikken daarna de troepen weder inrukken. Zedert een uur bleef alles stil.

Bij dit mouvement heeft men helaas ontdekt, hoe weinig staat men op de troepen bij eenen aanval zoude kunnen maken, daar zelfs het 1ste Bat. der 5de Afd. Inf., waarvan een gedeelte aanrukte, huiverig was het Bastion no.2 te bezetten en men moeite had de manschappen staande te houden.

De kolonel : (get.) B^n^. *des Tombe.*

17 October.

Heden morgen presenteerde zich bij den Kolonel *Bagelaar* vier Belgische Kapiteins met de verklaring voortaan te zullen beletten men nog uit de Citadel vuurde, waarvan door genoemden Kolonel in den Raad van defensie is verslag gedaan.

Heden morgen 6½ uur presenteerde zich aan de Poort een vijandelijk officier met eene dépêche, inhoudende aan het verzoek om een Hoofdofficier naar het hoofdkwartier te zenden geen gevolg kan worden gegeven [1]), en van dit oogenblik af

---

[1]) Deze brief luidt: *Gouvernement Provisoire de la Belgique.*
Gand le 17 8bre 1830.

Le colonel commandant la *Légion Belge-Parisienne,* Aide de Camp du Général D. J. *van Halen.*

A Mr. le colonel *des Tombe,* command. la citadelle de *Gand.* Monsieur le colonel, d'après les nouveaux ordres qui viennant de m'être communiqués par le Lieutenant Général Duvivier, Gouverneur militaire des deux provinces de Flandre. Chargé par lui de .... fond, et dans la situation politique où nous nous trouvons .... il m'est impossible, monsieur le colonel à votre demande d'envoyer un officier de votre garnison au Prince Friederich, qui ne se trouve plus à Anvers, mais bien à la Haye. Je suis désespéré aussi Monsieur le Colonel de vous dire qu'il m'est dorénavant impossible d'accepter aucun de vos parlementaires, si ce n'est, ... capitulation. J'ai l'honneur de vous prévenir en outre que je viens d'établir mon quartier général aux quatre vents. Recevez je vous prie Monsieur le colonel l'assurance de ma parfaite considération

le colonel
(Get.) *Pontécoulant.*

aan niemand meer van onze zijde zoude toegelaten worden, dan voorzien van een volmagt om te capituleren ; de omstandigheden en den geest der troepen in de citadel zoodanig verergerd zijnde, dat een langer uitstel, zoo voor het Garnisoen, als voor de stad de noodlottigste gevolgen zoude na zich slepen wierd door den Raad van defensie eenpariglijk besloten, om indien men een honorable capitulatie kon verkrijgen, daartoe overtegaan, en wierd de 1ste Luitenant *de Keijzer*, Adjudant van den opperkommandant der Citadel gelast zich met een Trompetter te begeven naar het Hoofdkwartier van den Generaal *Baron Duvivier*, ten einde van zijn kant Commissarissen werden benoemd, om met die der citadel in onderhandeling te treden, nopens een capitulatie waarvan de artikels van onze zijde wierden aangeboden.

Genoemde Adjudant kwam terug met het berigt de commissarissen van den vijand zich bevonden in de herberg, genaamd De vier Winden, buiten de *St. Pieters Poort*, alwaar zij die der citadel zouden wagten om te handelen.

Dadelijk vertrokken onze commissarissen derwaarts en wierd de onderhandeling begonnen.

De tegenstand van de vijandelijke Commissarissen om de gevraagde artikels toe te staan was zoo sterk, dat zelfs de *Generaal Duvivier* aan den opperkommandant een mondeling gesprek verzogt, hetgeen de ondergeteekende aannam, onder bepaling zulks op de glacis voor de Barrière der citadel zoude plaats hebben, alwaar dan ook na hevige woordenwisseling van beide partijen de capitulatie is gesloten, waarvan afschrift aan Z. K. H. den Admiraal en Kol.-Gen. en aan het Departement van Oorlog is gezonden.

De kolonel : (get.) B^{n}. *des Tombe.*

Alvorens nu de relazen van de twee laatste dagen, die in het Journaal zijn opgeteekend, af te schrijven, laat ik hier volgen een brief van Z. K. H. Prins Frederik, waarin bevestigd wordt het bericht van de vicomte *de Pontécoulant*, betreffende het vertrek van Z. K. H. uit Antwerpen, daarna een brief van B^{n}. *Duvivier* aan *des Tombe*, om dezen een persoonlijk onderhoud te verzoeken en ten slotte de volledige lijst der artikels van de capitulatie, eigenhandig door de commissarissen en de beide opperbevelhebbers geteekend.

A. K. G.

Antwerpen den 17 October 1830.

Ik heb de eer UEd.G. te informeren dat ik heden het opperbevel van de troepen, het mobiele legercorps uitmakende, aan den Luitenant-Generaal *Baron Chassé* heb overgegeven, aan wien U Ed.G. thans alle rapporten, welke tot heden aan mij gerigt zijn geweest, zullen worden toegezonden en in geval de communicatie met de stad Antwerpen verhinderd mogt wezen, zal UH.Ed.G. trachten de berigten en aanvragen aan het departement van oorlog te doen geworden.

De Admiraal en Kolonel-Generaal
(Get.) *Frederik.*

Aan den Kommandeerenden officier
der Citadel te Gent.

Gand ce 17 8*bre* 1830.

A Monsieur le Colonel *Destombes*, commandant la citadelle de *Gand.*

Je désire vous donner une preuve particulière de l'estime que vous m'inspirez, ainsi que les officiers et la troupe sous vos ordres. J'ai l'honneur de vous prier de vous rendre au quartier général de Monsieur de *Pontécoulant* afin de pouvoir contribuer personnellement à tout ce qui peut vous assurer de ma part une garrantie que le gouvernement Provisoire Belge laisse à ma latitude.

Le général de Div. Commandt. les Flandres
B^{n}. *Duvivier.*

Je désire que M^{r}. le Major *De Haan* vous accompagne un moment seulement

D.

A Monsieur le Colonel
B^{r}. *Destombes.*

Convention faite entre Monsieur le Lieutenant Général Baron *Duvivier*, Gouverneur militaire des deux Flandres et Monsieur le Colonel Baron Destombes, commandant Supérieur de la Citadelle de Gand Lesquels ont nommés pour leur commissaires respectifs de première part, Messieurs le vicomte *de Pontécoulant*, colonel commandant les troupes du Blocus de la dite Citadelle et Sr. *Fetis* et *Boulard ;*

de Deuxième Part: Messieurs le lieutenant Colonel *Kenor* et le Major *De Haan*, tous deux de la première Division d'infanterie en Garnison dans la dite Citadelle; Lesquels après avoir échangé leur pouvoir sont convenu de ce qui suit:

Art. 1°. Les troupes hollandaises de la Garnison de la Citadelle de Gand quitteront cette forteresse avec armes et Bagages, pour se rendre à Anvers ou aux avant-postes de l'armée sous les ordres de S. A. R. le prince Frédéric en suivant la grande route passant par *St. Nicolas*, ou elles séjourneront la nuit qui suivra le jour de leur départ. Le Colonel Commandant s'engage sur son honneur de faire observer pendant la marche le Bon ordre et la plus exacte discipline.

Accepté sauf approbetion du Gouvernement militaire [1]).

Art. 2°. La dite Citadelle sera remise entre les mains et sous le commandement du Lieutenant Colonel *Isebrant de Lendonck*, de l'état major général, chef de l'état major dans le 3e Grand commandement militaire, lequel s'engage sur son honneur, par devant le Colonel de Défense, de garder cette citadelle pour le Roi des Pays-bas pendant un mois qui suivra la présente Convention.

Huit jours après le départ des troupes, fixé au Dix neuf de ce mois les troupes nationales occuperont une des portes de la citadelle et huit jours après il y aura remise entière de la forteresse entre leurs mains.

Art. 3°. Les troupes hollandaises laisseront dans la citadelle le matérial et les munitions de Guerre et les caisses militaires, d'après une vérification y compris les fonds deposés.

Art. 4°. L'artillerie de campagne emmènera sa batterie qui consiste en huit bouches à feu avec ses avant-

La troupe étant soldée jusqu'au mois de Novembre, si les fonds accordés sont suffisants.

[1]) Onder ieder dezer kantteekeningen staan eenige hierogliefen, die naar ik vermoed de paraphen moeten voorstellen van de belgische commissarissen.

trains chargés. Il lui sera fourni à cet effet par le régence de la ville de Gand vingt chevaux de trait sans harnachement, pour suppléer à ceux manquant et malades, en les payant comme moyens de transport d'après les Réglements existant à ce sujet.

Il est convenu que les troupes hollandaises emmèneront avec elles quatre pièces de Campagne et le matériel de leur service.

Accepté y compris la cavalerie et l'artillerie.

Art. 5°. Toute l'infanterie née belge restera dans la citadelle ; mais il sera facultatif aux officiers de cette nation qui croiront de leur devoir de se rendre à *Anvers* et d'y suivre la troupe hollandaise.

Accepté.

Art. 6°. Il sera fourni par la ville de Gand en payant les moyens de transport pour les Bagages de Messieurs les officiers,dont le nombre sera au moins de vingt voitures attelées de deux chevaux.

Accepté, sauf les plans du Génie ayant rapport à la Citadelle ou à la ville. Un officier de la Citadelle sera charge de l'exécution du commissaire.

Art. 7°. Les archives appartenant à l'état major général, aux Directions du Génie et de l'artillerie et celles des différents corps suivront la troupe hollandaise et il sera fourni de même pour leur transport le nombre de voitures aussi attelées de deux chevaux qu'il sera jugé nécessaire à leur transport, Ces moyens ainsi que ceux mentionnés dans l'article précédent seront fournis moyennent le payement fixé par les Réglements.

Accepté.

Art. 8°. Tous les effets appartenant aux militaires qui ont eté en garnison dans la ville de Gand et qui se trouvent, soit dans cette ville ou dans la citadelle étant leur propriété particulière seront comme tels respectés et pourront au choix de leurs propriétaires être transportés partout où il le jugeront convenable à leurs intérets.

Art. 9°. Les malades et blessés après leur entière guérison, rejoindront leur corps respectifs, ils sont recommendés aux soins des autorités locales.

Accepté.

Art. 10°. Le commandant des troupes du blocus ou toute autre autorité supérieure signataire de la présente convention s'engage sur l'honneur de prendre toutes les mesures qu'il jugera nécessaires pourque la marche de la troupe hollandaise ne soit entravée d'aucune manière quelconque pendant la marçhe de *Gand* à *Anvers*, mais bien pour qu'il lui soit prété aide et assistance.

Art. 11°. Par suite de la Présente convention, les hostilités cesseront à l'instant même.

Gand le 17 Octobre 1830.
(get.) le *Vicomte de Pontécoulant.*
Major *Fetis.*
le commandant *Boulard.*
De Haan, Major.

Approuvés les articles surnommés à la présente capitulation. Sur le Glacis de la Citadelle à cinq heures du soir.

Le Général de Division commandant Supr. des Deux Flandres
(get.) *B*n. *Duvivier.*
Le Colonel commandant supérieur de la dite Citadelle.
(get.) *B*n. *Des Tombe.*

Een afschrift van deze artikelen ging naar Z. K. H. *Prins Frederik*, een ander naar Z. E. den Luitenant-Generaal *Chassé*, vergezeld van de processen-verbaal der vergaderingen van den Raad van defensie en begeleid door twee brieven (nos. 179 en 180), waarin des Tombe nadruk legt op het feit, dat de Noord-nederlandsche troepen zóó verlamd waren door het voorbeeld hunner Zuid-ne-

derlandsche wapenbroeders, dat zij weigerden tot de defensie mede te werken, hetgeen gebleken was in den nacht van 16 op 17 October. Ook toont hij daarin aan dat een doorslaan door de vijandelijke gelederen, voor hem en zijn getrouwen slechts noodlottig kon wezen, daar achter de vijandelijke linie de stad Gent lag, waar het gepeupel hen zou hebben geattaqueerd.

Wij keeren nu terug tot het Journaal.

18 October.

Zijn alle toebereidselen gemaakt tot het vertrek der Hollandsche officieren en soldaten en die der Belgische zijn afgescheiden geworden.

De citadel is aan de Belgische troepen onder bevel van den Luit.-Kolonel *Yzebrand de Lendonk* nog gedurende 14 dagen in naam des Konings toevertrouwd.

De Kolonel : (get.) *B*[n]. *des Tombe.*

19 October.

Heden morgen om 4½ uur zijn de Hollandsche troepen, sterk ongeveer 1000 officieren, onderofficieren en soldaten met vier stukken geschut, alles onder bevel van den opperkommandant der citadel uitgerukt met slaande trom, vliegende vaandels, brandende lont en geladen geweren, om zich ingevolge de Capitulatie naar *Antwerpen* te begeven. De troepen voor de *Antwerpensche poort* komende, vonden dezelve gesloten en maakten de Commissarissen van den vijand zwarigheden om dezelve uit te laten, voorgevende er zich nog Belgen, onder de troep bevonden; de ondergeteekende zeide hen daarop met kracht de poort te zullen doen openen, hen verantwoordelijk stellende voor de gevolgen daarvan, en gaf gelijktijdig bevel aan den Kommandant der Artillerie om twee stukken in Batterij te zetten; hierop werd dezelve geopend en de Hollandsche troepen vervolgden hunnen weg naar Antwerpen.

De Kolonel : (get.) *B*[n]. *des Tombe.*

Hiermede eindigt het Journaal van den opperkommandant der citadel van Gent. Een brief van den Luit.-Generaal *Duvivier* licht ons het incident aan de Antwerpensche poort te Gent eenigszins toe.

Commandement Supr.
des Deux Flandres.

Gand le 19 October 1830.

Colonel

Contre la lettre et l'esprit de la capitulation qui vous avez acceptée, Article cinq, vous emmenez environ douze houzards N°. 8, belges de naissance et montés. L'idée qui je me suis toujours formé de votre caractère et de votre honneur ne me permet pas de penser que vous ayiez lu cet article de la capitulation. C'est au nom de cet honneur, qui vous est si cher qui je vous prie de la faire exécuter.

Agréez, Colonel, l'assurance de ma haute considération.
Le Lieutenant-Général commandant des Deux Flandres.
(get.) *Bn. Duvivier.*

Deze brief bereikte den kolonel *Des Tombe* waarschijnlijk te *Locristy*, hij besloot nu het detachement terug te zenden. De manschappen betuigden levendig hunne ontevredenheid over dezen maatregel; allen riepen als uit éenen mond: Nous avons si longtemps servi et maintenant on nous empêche de rejoindre notre régiment; on nous traite comme des coquins; nous n'avons f .... pas mérité cela, c'est une cochonnerie."

Omtrent het doortrekken der hollandsche troepen door de stad Gent geeft een schrijven van den kolonel *Des Tombe* nog eenige bizonderheden. [1])

Een detachement van 70 à 80 man van het Belgisch-Parijsche legioen stond geformeerd op het Glacis; een groot gedeelte van de bevolking vulde de straten, maar een doodsche stilte heerschte onder de menigte, geen enkel beleedigend woord voor de troepen werd geuit; integendeel men zag verscheidene burgers met hunne vrouwen en kinderen op de meest vriendschappelijke wijze afscheid nemen van hunne bekenden onder de militairen; vele anderen, die ik mij niet herinnerde vroeger ooit gezien te hebben, drukten mij de hand. Men zou zich werkelijk in veel gelukkiger omstandigheden gewaand hebben. Wegens de duisternis had men (ik geloof van de zijde der stedelijke regeering) gezorgd, ons te doen bege-

[1]) Mij, evenals het onmiddelijk voorafgaande, welwillend medegedeeld door het krijgsgeschiedkundig archief van den Grooten Staf.

leiden door fakkeldragers, hetwelk aan onzen marsch, die twee lange uren duurde, het voorkomen van eene lijkstatie gaf.

Een detachement van de „Garde civique" van Gent, dat zich vrijwillig had aangeboden, vormde de voorhoede der kolonne. Deze burgerwacht zou tot *St. Nicolaas* medegaan; te *Locristy* echter dankte *Des Tombe* haar af.

Hiermede ben ik aan het einde mijner taak gekomen, namelijk om een overzicht te geven van het gebeurde in de citadel van Gent in het najaar 1830[1]). Twee brieven zijn nog aan het bundeltje papieren van den kolonel *Des Tombe* toegevoegd, die ons vermelden wat het lot der troepen na den uitmarsch uit de citadel is geweest; deze laat ik hierachter volgen.

Uit het voorafgaande zal een onpartijdig beoordeelaar de houding van den opperbevelhebber in die hachelijke dagen moeten billijken en erkennen dat het niet aan hem te wijten is dat hij de trotsche inscriptie boven den ingang der citadel geplaatst, heeft moeten logenstraffen, namelijk het: [2])

„*Nemo me impune lacessat*".

Mobiele Leger
N°. 334.

Hoofdkwartier Antwerpen den 19 Oct. 1830.

Ik heb de eer U.HEd.Gestrenge mede te deelen, eerstelijk dat aan den Luitenant-Generaal *Chassé* het tijdelijk kommando over het mobiele leger door Z. K. H. den Admiraal en Kolonel-Generaal op gisteren den 18den dezer is opgedragen; verders, in voldoening aan het bepaalde door Zijne Excellentie den kommandeerenden Luitenant-Generaal ten opzichte der kolonne onder U H.Ed.Gestrenge's bevel, U uit te nodigen dezelve op morgen den 20sten dezer te *Melsele* en desverkiezende ook te *Zwijndrecht* te doen vernachten bij de inwoners en (zoo mogelijk tegen betaling der 35 centen) te doen voeden. Den 21sten zal de kolonne onder Uwe bevelen aan het *Vlaamsche hoofd* overzetten, zullende het nuttig zijn

[1]) Zie ook Prosper Claeys, Mémorial de la ville de Gand Gent 1902, p. 537,; Prosp. Claeys, les Monuments de Gand, Gent 1905, p. 370 en 37 , en Almanach-Wegwijzer der stad Gent en provintie Oost-Vlaenderen v. 1830.

[2]) Dat ook zijne chefs zijn gedrag gebillijkt hebben, blijkt dat Z. M. de Koning aan des Tombe 31 Aug. 1831 de Militaire Willemsorde 3de klasse schonk en hem 23 Nov. 1831 bevorderde tot Generaal-Majoor.

eenigen tijd te voren een officier vooruit te zenden, ten einde de overvaart te verzekeren, door de stad marcheren en zich naar den straatweg van *Breda* begeven, zullende dien nacht te West-Wesel vernachten ; heden zullen er middelen beraamd worden om de troepen voor dien dag van levensmiddelen te voorzien. Den 22sten begeeft uwe kolonne zich naar *Breda*, alwaar het departement van Oorlog bevelen zal moeten zenden voor de verdere destinatie.

Op last van Zijne Excellentie, de kommt.
Luitenant-Generaal,
De Majoor chef van den Staf
(get.) *Nepveu.*

Den Heere Kolonel des Tombe
kommandant der troepen van de
Citadel van Gent.

Mobiele Leger
N°. 349.

Hoofdkwartier Antwerpen den 21sten Oct. 1830.

Op last van Zijne Excellentie den Heer Luitenant-Generaal Baron *Chassé*, bevelvoerend Generaal over het mobiele Leger heb ik de eer U Hoog Edele Gestrenge uit te noodigen de archieven, rakende de Genie, de Artillerie, den Generalen Staf en de militaire administratie, welke zich in de citadel te Gent hebben bevonden en onder het geleide uwer onderhoorige colonne naar herwaarts zijn overgebracht, alhier te doen inschepen en op *Delft* te willen dirigeeren, terwijl wat uw persoon betreft, Uw Hoog Edele Gestrenge zich voor gemagtigd kunt houden U naar 's Hage te begeven, teneinde Uw Hoog Edel Gestrenge aldaar bij Zijne Koninklijke Hoogheid den Admiraal en Kolonel-Generaal aan te melden en van Hoogstdenzelven de nadere bevelen te vernemen.

De Majoor Chef van den Staf
(get.) *Nepveu.*

Aan den Weledel Gestrengen Heer
Des Tombe, kolonel kommandeerende
de troepen, uitgemaakt hebbende de
bezetting der Citadelle te *Gent.*

VAN HET „AMBT MONTFOORT" IN HET OVERKWARTIER VAN GELDER EN VAN DE GEËRFDEN VAN HET HUIS WELL.

DOOR J. W. DES TOMBE.

Het Ambt Montfort, in het Overkwartier van Gelderland, behoorde vóór 1647 aan den Koning van Spanje. In genoemd jaar werd deze heerlijkheid bij eene bijzondere overeenkomst tusschen Philips IV, Koning van Spanje en Prins Frederik Hendrik getroffen, aan dezen laatsten toegekend. Het was een belangrijk goed, de inkomsten er van werden toen op 25000 gulden berekend[1].

Het kan ons dus geen verwondering baren dat eenige jaren vóor genoemde overeenkomst Graaf Herman Frederik van den Berg geene moeite ontzag om zijn aanspraken op dit goed te laten gelden. Welke waren nu echter deze aanspraken?

Graaf Hendrik van den Berg, vader van Herman Frederik, had wegens zijn vele diensten, aan den koning van Spanje bewezen, van dezen een brief van toezegging bekomen van tweemaal honderdduizend gulden ter belooning en voor deze toezegging was hem het ambt Montfort in pandschap gegeven. Zoolang nu Graaf Hendrik den Koning trouw bleef, zal deze hoogstwaarschijnlijk in rechten die toezegging hebben gestand gedaan, maar na een veertigjarigen roemrijken dienst in het belang van dien Koning, „uit misnoegdheid over het gezach, dat den Spanjaarden in de Nederlanden gegeven werd," kreeg graaf Hendrik een afkeer van dien dienst. Hij meldde dit in openbare brieven aan de Infante en keerde zijn wapenen tegen den Koning[2]. Vanaf dit oogenblik zullen, naar ik vermoed, 's Konings inzichten omtrent het ambt Montfort veranderd zijn; het was echter nu de vraag of hij zijn eenmaal gegeven Koninklijk woord verbreken kon.

Graaf Herman Frederik maakte dan ook bij zijn vaders dood aanspraken op het ambt en werd hierin door de heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden gesteund, gelijk uit deze resolutie blijkt:

„Alsoo die Ho. Mo. Heeren Staten Generaal der Vereenig-

[1] V. d. Aa, Geogr. Woordenb. in Voce; Tegenw. Staat dl. XII, p. 583.
[2] Kok, Vaderl. Woordenb. VI, p. 424.

„de Nederlanden bij heure resolutie van den 12 dezer maent „verstaen hebben op het versoeck van den Heere Grave Herman „Frederik tot den Bergh, dat deselve als erffgenaem van sijn „overleden vader, Grave Hendrick tot den Bergh, gerechtigt is „tot de heerlickheijt Montfort, in 't overquartier van Gelderlandt „ende dat de Coninck van Spaignen, volgens sijne opene brieve „deselve niet en can weder tot sich nemen, als met refunderende „de somme van twee hondert dusent gulden, die hij aen gemel„ten Heere Grave Hendrick van den Bergh tot een recompensie „heeft gegeven van syne getrouwe diensten ende daervoor de „voors. Heerlickheyt van Montfort in pantschap verbonden, „authoriseerende Heer Ho. Mo. den Raet van Staten omme den „meergemelten heer Graff Herman Frederik tot den Bergh te „leenen en te houden de behulpelicke handt, om tot syne gerech„ticheyt geholpen te worden. So ist dat den Raet van State heeft „gelast ende geauthoriseert, lasten en authoriseren bij desen den „Commandeur van de Grave des versocht synde den voorm. „Heeren Grave van den Bergh de stercke hant te bieden bij execu„tie op de pachters van de goederen tot de voors. Heerlichheyt „Montfort behorende ende also den voors. Grave tot seyne ge„rechticheyt te verhelpen. Gedaen te 's Gravenhage den XV „Februarij 1642.

„A. VAN LOO at.
„Ter ordonn. van den Raedt van State
„(Get.) M. HUYGENS."

Met behulp van de soldaten, hem door den gouverneur der vesting Grave toegestaan, liet graaf Herman Frederik verscheidene personen, waaronder den Drossaard van Montfort gevangen nemen, en naar Maastricht brengen, waar zij als gijzelaars gehouden werden.

De tegenpartij was natuurlijk op represailles bedacht, maar schijnt op de goederen van den graaf geen vat te hebben gehad, zij koos daarom een anderen weg.

Herman Frederik had eene zuster Anna Maria, gehuwd met den graaf Bernard Albert van Limburg en Bronckhorst, Heer van Stirum en Well, die nu als weduwe met haar kinderen op het kasteel Well [1]) woonde. Deze dame had al veel last gehad van het

[1]) Zie afbeeldingen van dit kasteel in „Limburg's Jaarboek", XII, p. 155.

„Kriechverderf" „dåt haer ende haere Heerlickheyt, Godt betert „overkommen is ten opsien van haren vader grave Henrich van „den Bergh, welcken bederf noch ongelijck grooter ende insuppor- „tabel zoude hebben gewest, indien die goeden voorsorgen ende „grooten ijver van wylen den Graven van Stirumb, haeren huisz- heeren nijet en hadde merckelick gewest." Op haar nu werd ver- „haald, hetgeen haar broeder in het ambt Montfort had misdaan.

De Gouverneur van Gelder nam „bijwege van repressalien eenige Schepenen, onderdaenen en halfluyden van de vrouw gravinne Douairière Anna Marie van Stirum, gravinne van den Bergh, binnen Well gevangen en hield deze eenige weecken tot Gelder vast en dat, om dies wille de voorn. Vrouwe tot Well was de Suster van Graeff Herman van den Bergh."

Over deze zaak ontstond een procedure voor het Hof van Roermond, waarvan de stukken mij aanleiding gaven om deze kleine bijdrage te leveren. De procedure loopt niet zoozeer over het onrecht de gravin aangedaan, dan wel over de betaling der verteeringskosten der gevangen schepenen en onderdanen der heerlijkheid in Gelder. Deze geheel onschuldige slachtoffers van de vermeende aanspraken van graaf Herman Frederik werden door den gouverneur van Gelder vastgehouden tot de eenige honderden guldens zouden zijn betaald, die de provoost Lambert van Dinter in Geldern, voor verteering van hen te goed had. De schepenen van Well betoogden dat de Vrouwe der Heerlijkheid deze moest betalen, waartegen deze aanvoerde dat zij „mit haere kinderkens [1]) (niet) gebeteren (konde) dat haere onderdanen ten opsien van haeren vader ende broeder werden gemolesteerd ende gewalt aengedaen" en, „dat sij onnoozel sijnde aen dese repressalien, zij geene lasten off costen conden dragen, integendeel de voorn. Vrouwe tot Well sustineerde dat zij met haeren broeder omtrent de Montfortsche praetensie niets te doen hadde ende derhalve die repressalien door den gouverneur van Gelder 't onrecht wierden ondernoomen, de Scholtis en Schepenen gehouden waeren het onrecht van de Gemeente af te weeren en daerom dien schade of wel op de autheurs van die represalien moeste soecken, off wel de costen uyt de schattingen te betalen, waarinne zij mede voor haer quote wilde contri-

[1]) Naar ik meen waren dit: *Adolf* graaf v. L. S. en B., *Agnes*, *Catharina*, *Maria*, *Henriette*, *Juliana* en *Bernardina* van Limburg Stirum en Bronckhorst. Zie „Limburg's Jaarboekje", XII, p. 109.

bueeren." Zij legde ten bewijze harer onschuld in de represailles een schrijven over van den Gouverneur van Gennep

„Sweeder van den Boetzelaer, Heere tot Leuwen Gou-
„verneur der Vestinge Gennep.

„Bekenne ende attesteere hiermede dat de Wollgeboren „Vrouwe Anna Mary Graeffin tot Stirum Vrijvrouwe tot Well „noytmael my versocht en heeft offte eenigsins aangemoe-„det Executie te laeten doen op de huysluyden offte ondersae-„ten van Montfort, oircondt myn onderschrevene handt. „Actum op de Vestinge Gennep den 9 Junij 1642.

„(Get.) SWEDER VAN BOETZELAER".

Van het voorstel der gravin, om de onkosten gemeenschappelijk te dragen, werd door het hof gebruik bemaakt, zooals uit de volgende conclusie blijken zal:

„Gesien het differend voor den hove gevallen tusschen de Vrou-„we douariere tot Well, ter eenre, ende die geerffden en de onder-„daenen derselver heerlickheyt ter ander sijde, op 't stuck van „betaelinge der verteeringe gedaen tot Gelre ten huyse van den „provoost Lambert van Dinter bij sommige derselver onderdae-„nen, deur bevel van den Gouverneur der voorschrevene stadt-„Gelre bij forme van Contre executie tegen die feytelicke execu-tie bij Graeff Herman van den Berghe te werck gestelt aldaer in-„getrockken ende eenige weken in arrest gehouden, die reg[ten] „te weerszijden bij partijen den XXVIII Novemb. lestleden aen „den hove gepresenteerd, ende die verbalen 't zedert in de saecke gevolcht, sustinerende de voorsz. vrouwe douariere dat de geerff-„den ende onderdaenen van Wel gehouden sullen sijn die versie-„ninge te doen, datte voorschreven verteeringen (mitsgaders die-„ghene die nu tegenwoordich gedaan worden bij eenen schepen „ende twee van haere halfluyden opnieuw binnen Gelre ingetroc-„ken, om de niet-betaelinge van de voorgaende verteeringen) „mogen betaelt worden bij middel van eenen schat over de lande-„rijen tot Wel aan te leggen, daer inne sij presenteert mede hare „quote te dragen, oft anders by middel van rechtelijke procedure „tegen die antheurs van selve contre-executie. Die voorschreven „Geerffden, schepenen ende onderdanen van Wel, mits de redenen „bij hun geallegeert concluderen tot niet ontfanckelickheyt van „de voorschrevene douariere ende ter contrarie dat sij sal worden „gecondemneert promptelick t'effectueren, de relaxatie van Jan

„Verheijn Schepen to Wel tegenwoordig in arrest, ende tot sul-„cken einde te betalen soo de verteeringen, als andersints, ommers „onder reseante cautio de restituendo, ingevalle 't zelve bij den „hove alsoo zouden worden verstaen met protestatie van alle cos-„ten schaden en interesten.

„'t Hoff op alles geleth ende merckelick om meerdere costen ende „schaden voor te commen, verclaert ingevolge van de voorschre-„vene presentatie dat tot betaelinge soo van de voorgaende, als „tegenwoordige costen en verteeringen, tot Wel eenen schat sal „omme geset worden op de landerijen in 't Generaal, soo wel de „vrouwe douariere als andere geerffden, ende ingesetenen aen-„gaende, off dat partijen tot gemeynen cost, bij anderen middel, „die hun 't bequaemste ende gemakkelycxste sal wesen die voor-„schreven costen ende verteeringen op 't spoedelicxste zullen doen „betaelen. Alles sonder prejuditie van een ieders recht, blijvende „dese partijen oyck geheel in hun verhael, tegen die gheene daer „ende alsoo sij te raide sullen vinden. Actum Ruremonde den der-„den decembris 1642.

„Ter ordonnantie van den hove
„(get.) N. Maes.

Welke maatregelen de partijen genomen hebben om aan dit voornemen gehoor te geven, leert mij de geschiedenis niet. Graaf Herman Frederik van den Berg schijnt zijn aanspraken op Montfort te hebben moeten laten varen; wij vermeldden ten minste reeds eerder, dat in 1647 het ambt aan Prins Frederik Hendrik werd overgedragen.

Ten slotte een kleine illustratie op genoemde vrij droge processtukken. Mevrouw van Stirum zet namelijk als handteekening op een brief, betreffende het proces en geadresseerd aan den „Hochgelehrten Gerhardo (van) Lom den rechten Licentiatus und advocatus" de volgende huishoudelijke vraag: „die weil het leger nog blieft liegen und vernehmt ens umb vor mich zu bekomme ein kok seij mansperson oder frauwperson sey mir gleich, die undverhiradt sey; meine kockke wil sich verhirade, ick muss balt haben inwonnig, grusse an ouwer liebe hausfrauw, geaffectionnirte frauelin.

Anna Marie, Grefin zu Lymburg.
Wittwe.

Lodewijk Napoleon te Haarlem. — Zijn er lezers, die mij zouden kunnen en willen inlichten over het leven van Lodewijk Napoleon te Haarlem? Ik heb geen gedrukte werken op het oog, doch meen bijzonderheden, ontleend aan brieven, notulen, pamfletten, volksliedjes, overleveringen, enz. Het doel is een zoo volledig mogelijk beeld te krijgen van het huiselijk leven van Lodewijk Napoleon te Haarlem, van zijne betrekkingen tot stad en inwoners, het militair vertoon enz.

Met mededeeling van alle bijzonderheden of aanwijzing van bronnen verplicht men mij ten hoogste.

Haarlem. W. P. J. OVERMEER.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

GENEALOGISCHE AANTEEKENINGEN BETREFFENDE

DE FAMILIE VAN DAM (UTRECHT).

III.

A. Mr. PIETER VAN DAM, Kerkmeester der Oude Kerk te Amsterdam 1706.

20 December 1683. *Geboren* te Amsterdam. [1])

22 December 1683. *Gedoopt* in de Oude Kerk aldaar. „1683. gedoopt den 22 Decemb. van d°. hero Sibersma.

Willem van dam [2]) (vader).
bregitta graaflant [3]) (moeder)
joan graaflant [4]) (getuige) — pieter
jacoba valckenier [5]) (id.)" [6])

Als oudste kleinzoon heet hij naar zijn grootvader, Mr. Pieter van Dam, advocaat der Oost-Indische Compagnie van 1652—1706.

Vermoedelijk studeerde hij te Amsterdam, waar zijne ouders destijds woonden; hij komt althans niet voor in het album studiosorum van Leiden, terwijl te Utrecht in 1707 een P. van Dam, Amstelo-Batavus ingeschreven werd. In verband met het aanstonds volgende is het zeer onwaarschijnlijk, dat hij zich nog op 24-jarigen leeftijd te Utrecht als student liet inschrijven; vermoedelijk was hij in 1706 reeds gepromoveerd. In de lijst der te Amsterdam practiseerende advocaten en procureurs (heereboekjes) komt zijn naam niet voor.

1706. Mr. Pieter van Dam wordt *Kerkmeester* van de *Oude Kerk* te *Amsterdam*. [7]) Als zoodanig volgde hij zijn grootvader, Mr. Pieter van Dam, op, die dezelfde functie bekleedde en den 17[en]

Mei 1706 overleed. Hij onderteekende als kerkmeester het grafboek der kerk het eerst den 16en Mei 1713; het laatst den 2en Augustus 1718. [8]) Zoowel uit zijn handteekening als uit zijn wapen, sub. 1706 voorkomende op een wapenbord der kerkmeesters in bedoelde kerk, zijnde het wapen van het Utrechtsche geslacht van Dam, blijkt, dat de hier behandelde Mr. Pieter van Dam bedoeld wordt. Vermoedelijk bleef hij geen kerkmeester tot zijn dood, daar hij naar Utrecht verhuisde (zie onder). In 1719, 1720 en 1721 werden nieuwe kerkmeesters benoemd. [7])

3 Juli 1711. Doet als een der executeurs van den boedel zijner overleden tante Adriana van Dam [9]) den eed op de juiste aangifte harer nalatenschap [10]).

9 December 1711. Legt in bovengenoemde functie den eed af, voor wat betreft het erfdeel van wijlen zijn broeder, Mr. Cornelis van Dam, in bedoelden boedel. [10])

3 Januari 1714. Assisteert als „testamentaire voogd" zijn broeder Mr. Willem van Dam, [11]) bruidegom van Elisabeth Pith, bij het opmaken van diens huwelijksche voorwaarden vóór notaris Thomas Vosch van Avesaet te Utrecht. Hij werd bij die gelegenheid tevens, in geval van hun overlijden, benoemd tot voogd hunner kinderen en erfgenamen. [12])

18 April 1714. Ontvangt „oud omtrent 30 jaren, wonende tot Amsterdam," als oudste zoon van Mr. Willem van Dam, na den dood zijns vaders het Hollandsch leen „het huis, de hofstede en vier morgen land te Isselt" ter leen als een „onversterffelijcken erffleen." Hij deed zelf „eed en manschap" voor den stadhouder van de leenen. [13])

20 Juni 1721. *Sterft* ongehuwd te Utrecht, alwaar hij woonde. [14])

Juni 1721. *Begraven* in de Nicolaikerk te Utrecht met een wapen met 8 kwartieren. [1])

30 Juni 1721. Aangebracht: „Nic. kerk (plaats van begraven) 20 Juny (datum van overlijden) d'heer en Mr. Pieter van Dam, jonghman, laet na mundige broeders en susters, en is overleden aen't Domskerckhoff, d'wapens opgehangen en is gesn. (gezonken) *f* 125.—" [16])

Mr. Pieter van Dam *woonde* blijkens het bovenstaande in 1714 te Amsterdam, in 1721 bij zijn dood te Utrecht op het Domskerkhof; vermoedelijk verhuisde hij eerst in 1718 of later naar Utrecht, doch daar hij zich hier niet als burger liet inschrijven, (lijst der

nieuwe borgeren), valt het jaartal niet met juistheid te bepalen.

Zijn *handteekening* komt voor onder de sub. 3 Juli 1711 genoemde acte; voorts 3 Januari 1714 als getuige; eindelijk verscheidene malen in de boeken (o.a. de begraafboeken) der Oude Kerk te Amsterdam.

Aanteekeningen.

[1]) Genealogie van het geslacht van Dam bij Ferwerda, 12e Generatie, v, 2. [2]) Mr. Willem van Dam, geb. te Amsterdam 26 Dec. 1652; 2e advocaat, daarna bewindhebber der O. I. Comp.; overleden te Amsterdam 17 April 1713. [3]) Bregitta (Brechien) Graafland, geb. te Amsterdam 20 April 1661; sterft aldaar 29 Juni 1710. [4]) Mr. Joan Graafland, een oudere broeder van Bregitta, geb. te Amsterdam 24 Nov. 1652; schepen aldaar 1686; burgemeester 1703 en 1705; sterft aldaar 13 Maart 1706. [5]) Jacoba Valckenier, huisvrouw van vorengenoemde; geb. te Amsterdam 26 Maart 1659; sterft aldaar 31 Dec. 1733. [6]) Doopboek Oude Kerk Amsterdam. [7]) Jan Wagenaar, Amsterdam in zijne opkomst, aanwas, enz., II, blz. 107. [8]) Grafboeken Oude Kerk op het oud-archief te Amsterdam. [9]) Geboren te Amsterdam 27 Dec. 1648 (N. S.); sterft aldaar 5 Mei 1711; was gehuwd met mr. Karel Rudolf van Kuffeler. [10]) Register van de z.g. collaterale successie, oud-archief Amsterdam. [11]) Mr. Willem van Dam, een jongere broeder van mr. Pieter; geb. te Amsterdam 1 Maart 1690; sterft te Utrecht 11 Maart 1778. [12]) Dit testament is in afschrift aanwezig in het archief der familie. [13]) Register 1714 tot 1718 der leen- en registerkamer van de grafelijkheid van Holland, Capitulo Sticht, folio 2 verso. [14]) Zie ook hier onder bij den aanbreng van zijn dood en de bij zijn jongeren broeder Jacob onder 19 Maart 1722 te vermelden acte. [15]) Begraafboek Nicolaikerk. [16]) Register van den aanbreng enz. van Utrecht.

B. Mr. CORNELIS VAN DAM.

29 Mei 1687. *Geboren* te Amsterdam. [1])

30 Mei 1687. *Gedoopt* in de Oude Kerk aldaar: „Anno 1687. Op Vrijdagh Den 30 ditto (May) gedoopt van Ds. van de Porte

Vadr. Willem van Dam [2])

T' kind Cornelis.

Moedr. Bregetta Graaflandt [2]).

Get. Mr. Pieter van Dam [3]) voor Francois van Bergen [4]) en Juffr. Bartha Johanna van dam [5]) voor Juffr. Anna Hasselaer. [6]) " [7])

Hij heet hoogstwaarschijnlijk naar zijn grootvader van moeders zijde, Cornelis Graafland. [8])

Vermoedelijk studeerde hij te Harderwijk.

16 September 1705. Ingeschreven aldaar Cornelis van Dam Amst. Bat. Ph. et L. [9]) en

25 Juli 1711. Cornelis van Dam. Amst. Bat. I. Cand. [9])

Laatstgenoemde inschrijving had dan slechts ten doel om te

promoveeren, wat onmiddellijk daarna moet geschied zijn, terwijl hij korten tijd later overleed. In de albums studiosorum van Leiden noch Utrecht komt hij voor, terwijl dat van Amsterdam niet tot dezen tijd teruggaat. Blijkens het hieronder volgende is hij in ieder geval gepromoveerd.

22 Augustus 1711. *Sterft* ongetrouwd te Amsterdam. [10])

25 Augustus 1711. Het begraafrecht 1ste klasse à *f* 30 voor hem betaald. [11])

26 Augustus 1711. *Begraven* in de Nieuwe Kerk te Amsterdam.: „Mr. Cornelis van Dam in de Nieuwe doele straat *f* 8.—." [12])

Hij *woonde* blijkens het bovenstaande in bij zijn vader.

Zijne *nalatenschap* bedroeg blijkens de „memorie van goederen, het reght van de collaterale successie subject, nagelaten door Mr. Cornelis van Dam, zalr., overleden binnen Amsterdam op den 22 Augusti 1711" *f* 28.500. De memorie werd door zijn vader als administrateur der nagelaten goederen geteekend, de eed op de juistheid der aangifte 1 September 1712 gedaan, de 20e penning den 4en November daaraanvolgende voldaan. Later werd deze aangifte nog verhoogd met $^1/_{16}$ van de erfenis zijner tante Adriana van Dam, weduwe van den Heer Carel Rudolph van Kufler (Kuffeler). Dit deel bedroeg ± *f* 2400. Deze acte is van 31 October 1711; de eed werd door de executeurs van laatstgenoemden boedel den 9en December 1711 afgelegd; de 20e penning 4 November 1712 voldaan. [13])

Aanteekeningen.

[1]) Genealogie van het geslacht van Dam bij Ferwerda, 12e generatie, v, 4. Conform een oude m. s. genealogie der familie van Dam. In een m. s. genealogie Graafland wordt vermeld, dat hij den 20en Mei geboren is; in verband met den datum van doopen is dit vermoedelijk onjuist. [2]) Zie voor de ouders de noten 2 en 3 der aanteekeningen sub A van dit stuk. [3]) Zijn grootvader. [4]) Vermoedelijk zijn oud-oom, mr. François van Bergen, raad-ordinaris in den Ed. hove provinciaal van Utrecht; wellicht diens zoon, mr. François. [5]) Jongste zuster van zijn vader. [6]) De 2e vrouw van mr. Pieter van Dam, derhalve zijn 2e grootmoeder van vaders zijde. [7]) Doopboek Oude Kerk. [8]) Geboren 19 Sept. 1619, overleden te Amsterdam 26 October 1677. [9]) Album stud. Acad. Gelro-Zutphanica (Harderwijk), kolom 59*b* en 65*a*. [10]) Ferwerda. Datum en plaats van overlijden blijken ook uit de aanstonds te noemen memorie van goederen, het recht van de collaterale successie subject. [11]) Middel op het begraven, oud-archief Amsterdam. [12]) Begraafregister der Nieuwe en Engelsche Kerken te Amsterdam. [13]) Registers collaterale successie, oud-archief Amsterdam.

C. JACOB VAN DAM, Kanunnik ten Dom te Utrecht 1708.

11 December 1688. *Geboren* te Amsterdam. [1])

12 December 1688. *Gedoopt* in de Amstelkerk aldaar: „den 12 December 1688.

de v. Willem van dam. [2])

Jacob d° Smit.

de m. bregetta graeflandt. [2])

de g. pieter van dam. [3])

en Barta Joanna van dam. [4])" [5])

Hij heet naar zijn neef Jacob van Dam (6e graad), consul te Smirna van 1668—1688, zooals onder 22 Juli 1704 nader blijken zal.

22 Juli 1704. Jacob van Dam, ex-consul te Smirna, vermaakt in zijn codicillaire dispositie o. a.: „Aan Jacob neeff van Dam de Jonge, mijn Pupil off daer ik Gevader over ben, mijn goud horologie met het goude kettinghie en goude signet, daer aen vast sijnde, als ook de schilderije, daer ik als Consul mijne Audientie hebbe voor de Kadij off opperste Rechter tot Smyrna." [6]) Na den dood van den hier behandelden Jacob van Dam is dit schilderij gekomen in het bezit van zijn jongeren broeder, Mr. Willem van Dam, zooals uit de testamenten van laatstgenoemde, alsmede uit de scheiding van diens boedel blijkt. [7])

13 Januari 1708. Gedeputeerden van Utrecht lezen het request van Johan de Marez tot Maarsbergen, Kanunnik ten Dom te Utrecht, verzoekende, dat hij de kanonikale praebende, hem als turnaris wegens het overlijden van den Heer Johan Carel Smissaert ten deel gevallen, gaarne zou opdragen aan den persoon van Jacob van Dam, zijnde meerderjarig en van de ware gereformeerde religie. Het gevraagde „appoinctement van aggreatie in forma" werd hem verleend en Jacob van Dam voor „aangenaam" verklaard, mits in acht nemende de resolutiën der staten aangaande de praebenden. [8])

16 Januari 1708. Johan de Marez tot Maarsbergen verschijnt in het Capittel ten Dom te Utrecht en verklaart, dat hij als turnaris (aan de beurt zijnde) gerechtigd is tot de collatie van de praebende in het bedoelde capittel, vacant wegens het overlijden van den Heer Johan Carel Smissaert. Van zijn recht gebruik makende, benoemt hij daartoe den Heer Jacob van Dam, meerderjarige, „verzoekende dat het Capittel denselve syne genomineerde en gepresenteerde, geliefde te admitteeren." In verband met het appoinctement van aggreatie, den 13en Jan. t. v. door

Ha. Ed. Mo. gegeven, werd Jacob van Dam, na den gewonen eed gedaan te hebben, toegelaten en „voorzien met de voorsz. praebende, mitsgaders met alle rechten en gerechtigheden van dien." [9]) Hij werd derhalve *Kanunnik in het Kapittel ten Dom te Utrecht.* [10]) Hij was hier aanvankelijk, gelijk gebruikelijk was, „non capitularis" [11]); zie onder 18 Januari 1712.

17 September 1709. „Jacob van Dam, Canonicq ten Dom" wordt burger van Utrecht [12]) en betaalt vol burgerrecht à ƒ 25. [13])

18 Januari 1712. De Ed. heeren Domdeken enz., gehoord het verzoek, door den Hr. Jacob van Dam, haar Ed. medebroeder gedaan, om, vermits de 4 jaren van zijn expectantie voorbij zijnde, tot het capittel en het cap.schap toegelaten te worden, staan het verzoek toe, nadat Jacob van Dam den gewoonlijken eed had afgelegd (de z. g. 2e admissie). [9]) Hij werd nu non-gesupplementeerd capitularis en eerst in 1724 gesupplementeerd capitularis, wat hij tot aan zijn dood bleef. [11])

1712. Wordt *regent van het Jobsgasthuis te Utrecht.* Hij bleef dit tot zijn dood. [11]) *)

22 Juni 1713. De heer Jacob van Dam, kanunnik ten Dom te Utrecht, wordt door overlijden van den heer Geerbrandt de Beer verleid (beleend) met 7 morgen 4 hond land, gelegen onder 18-hoeven in den proostdijgerechte van St. Jan. Zijn voorganger was ook kanunnik ten Dom. Het Kapittel placht dit land ter leen te houden en verzocht nu krachtens res., dd. 31 October 1712 door de Ed. HH. domdeken en capitularissen genomen, dat Jacob van Dam ermede mocht worden beleend ten behoeve van deken en capitularissen der kerke ten Dom. Zulks geschiedde onder voorwaarde, dat, mocht Jacob van Dam aflijvig worden, zij binnen 1 jaar en 6 weken een nieuwen, goeden kanunnik zouden aanwijzen, die ermede kon worden beleend. [14]) †)

3 Januari 1714. Jacob van Dam, canonick ten Dom is getuige van zijn broeder Mr. Willem van Dam bij het vaststellen van de huwelijksche voorwaarden voor diens aanstaand huwelijk; de acte werd gepasseerd voor notaris Thomas Vosch van Avesaet te Utrecht. [15])

17 October 1721. Jacob van Dam verheft het leen van zekere

*) In enkele Naemwijzers van Utrecht staat abusievelijk: Johan van Dam.

†) In de acte wordt dit land opgegeven als groot 8 morgen 1 hond, in het opschrift echter als boven. Dat dit laatste juist is, blijkt onder 17 October 1721 en 2 October 1724.

7 morgen 4 hond land, gelegen in Achttienhoeven, vermits het overlijden van den Hr. Johan van Bredehoff, in leven heer van Pylsweerd, met de doode hand aan den nieuwen heer, François van Bredehoff. [14])

19 Maart 1722. Machtigt bij acte, gepasseerd voor notaris Jacob Woertman te Utrecht, den heer Adriaan van Ryck, makelaar te 's-Gravenhage, om namens hem den stadhouder van de leenen van Holland te verzoeken, dat hij als oudste en successeur feudaal van wijlen zijn broeder Mr. Pieter van Dam (ob. 20 Juni 1721) mag beleend worden met het hieronder te noemen leen op Isselt; voorts om namens hem hulde, eed en manschap te doen. [16])

10 Juli 1722. Jacob van Dam, canonnik in den capittele ten Dom tot Utrecht wordt wegens het overlijden van zijn ouderen broeder, Mr. Pieter van Dam, beleend met het Hollandsch leen, genaamd het huis, de hofstede en 4 morgen land op Isselt. [16])

20 Maart 1723. Jacob van Dam komt vóór schout en schepenen van Bunnik en Vechten en transporteert ten behoeve van zijn broeder Mr. Willem van Dam „seekere een morgen vijf honderd vijf en twintig roed, soo boomgaert, bouw- als weyland (leggende gemeender voir in tien morgen, waervan gemelte Hr. en Mr. Willem van Dam agt morgen en vijf en seventigh roeden syn competeerende) gelegen op Wiltenburgh." [17]) Bedoeld land vormde hoogstwaarschijnlijk het aandeel in de goederen op Wiltenburg, dat Jacob van Dam uit de nalatenschap zijns vaders ontvangen had en dat den 16en Juni 1713 door schout en schepenen op verzoek van diens erfgenamen was getaxeerd.

2 October 1724. Hendrik van Hoorn, canonik van Oud-Munster te Utrecht wordt beleend met 7 morgen 4 hond, zoo wei- als hooiland, gelegen onder de hooge heerlijkheid van Achttienhoven, strekkende van den Schulperdijk tot den Agterweg, in dier voegen als de Heer Jacob van Dam, medebroeder in het kapittel ten Dom te Utrecht, daarmede den 22en Juni 1713 beleend was. Om dit land te transporteeren verscheen Everard van Drackenborgh als speciale gemachtigde van de H.H. domdeken en capitulairen ten Dom. De koopconditie was van den 7en Juli 1724. [14])

1 September 1732. Woont voor het laatst de vergadering van het Kapittel ten Dom bij, hoewel de vergaderingen vóór zijn dood nog tal van malen gehouden werden [18]). Vermoedelijk is hij dus kort na dezen datum ziek geworden.

7 Januari 1733. *Sterft* ongetrouwd op zijn buitenplaats „Oost-Vegt" onder Kleyn Muiden bij Nichtevegt, alwaar hij woonde. [19])

7 Januari 1733. *Begraven* in de Protestantsche kerk te Nigtevecht:

„N°. 67 en 68.

Een kelder van den Heer Jacob van Dam, Domheer te Utrecht.

1733. Den 7 Jan. Begraven de Heer Jacob van Dam.[20])" Daar hij nog op den dag van zijn overlijden begraven werd, is het vermoeden gewettigd, dat hij aan cholera overleed. Later, in 1753, is zijn jongere broeder Karel mede in dit graf bijgezet. [21])

Het bedoelde graf is nog in de kerk in het choor aanwezig. Het is een gewone kelder, gedekt met een groote, eenvoudige, blauwe zerk. Daarop staan geen symbolen of wapens gehouwen; zij draagt slechts dit opschrift:

„De Heer Jacob van Dam
Domheer tot Utrecht
Overleeden 7 January
A°. 1733."

Links van het graf hangt aan de kerkmuur een groot, zwart grafbord van het destijds veelvuldig voorkomend model. Het bevat in het midden het wapen der van Dam's, waaronder: „O. D. 7 Janua. 1733," en daaromheen de 8 kwartieren van Jacob van Dam, alle met een wapen:

Van Dam	Graafland.
Segwaert	Van de Ven
Poeyt	Van Hoorn
Crayestein	Kloek.

Volgens mondelinge overlevering wordt verhaald, dat dit grafbord, hoog ± 2½ en breed 1½ M., in de lijkstatie werd medegedragen en tijdens de begrafenis aan de kerkmuur werd opgehangen. [22]) Daar zijn begrafenis nog op den sterfdag plaats vond, is dit niet waarschijnlijk.

„1733. Gecollecteerd bij de begrafenis van Jacob van Dam. *f* 7–8 stuivers." [23])

„1733. Ontvangen van de erven van den Heer Jacob van Dam voor een dubbel graf of legplaats op het koor een som van *f* 60.

Nog ontvangen van de erven van den Heer Jacob van Dam een kleed over de baar, voor het overluiden voor en na het begraven, vier weken ieder dag drie halve uren." [24])

10 Januari 1733. Door den heer Willem Carel van der Muelen, medebroeder in het kapittel ten Dom wordt voorgedragen, dat hem door het overlijden van den Heer Jacob van Dam het supplement zijner praebende toekwam, reden, waarom hij verzocht daartoe geadmitteerd te worden. Het verzoek werd door domdeken en capittulairen toegestaan. [9])

Jacob van Dam *woonde* in 1709 te Utrecht, waar hij in genoemd jaar burger werd. Bij zijn dood in 1733 bewoonde hij de buitenplaats „Oost-Vegt", onder Nigtevecht aan de Vecht gelegen. Dit buiten was reeds in het bezit zijns vaders geweest.

De *handteekening* van Jacob van Dam komt voor onder de sub 22 Juni 1713 genoemde leenacte en als getuige onder de sub 3 Januari 1714 genoemde huwelijksche voorwaarden.

Aanteekeningen.

[1]) Genealogie van het geslacht van Dam bij Ferwerda, 12e generatie, v, 5. [2]) Zie voor de ouders noten 2 en 3 der aanteekeningen sub A van dit stuk. [3]) Zijn grootvader, mr. Pieter van Dam, advocaat der O. I. Comp. van 1652—1706. [4]) Jongste zuster van den vader, later gehuwd met mr. Nicolaes Boogaert, Heer van Beloys. [5]) Doopboek Amstelkerk te Amsterdam. [6]) Dit testament is in afschrift aanwezig in het archief der familie. [7]) Testamenten en boedelscheiding aanwezig in het archief der familie. [8]) Resolutieboeken der Gedeputeerden van Utrecht. Het request is nog aanwezig in het archief van het Kapittel ten Dom te Utrecht (portefeuille No. 73). [9]) Resolutiën des Capittelen ten Dom te Utrecht. [10]) Conform Ferwerda en het in noot 16 te vermelden leenregister der grafelijkheid van Holland. [11]) Naemwijzers der stad Utrecht, Stichtsche almanakken, enz. [12]) Burgerboeken van Utrecht. [13]) Thesauriers-rekening Utrecht, 1709. [14]) Leenregister der heerlijkheid Pijlsweerd, gemeente-archief Utrecht. [15]) Deze acte is in afschrift aanwezig in het archief der familie. [16]) Register van de leen- en registerkamer der grafelijkheid van Holland, Capitulo Sticht, folio 35 verso. [17]) Leenregister van den gerechte van Bunnik en Vechten. [18]) Notulenboeken van het Kapittel. [19]) Genealogie van Dam bij Ferwerda. De juistheid van den sterfdatum blijkt voorts uit de in noot 7 bedoelde boedelscheiding. Daarin wordt een afgestorven lijfrentebrief vermeld met de toevoeging, dat het „overlijden van Jacob van Dam, daar moeder van is geweest Brigitta Graevelant, voorgevallen is den 7en January 1733". Zie voorts zijn later te vermelden grafbord. Ook in een procuratie, door zijn jongeren broeder, mr. Willem van Dam, afgegeven op N. N. om namens hem voor den stadhouder van de leenen van Holland te verschijnen ten einde het huis te Isselt ter leen te ontvangen, wordt 7 Januari 1733 als de sterfdatum opgegeven. [20]) Begraav-Boek van Nigtevecht. Er staat abusievelijk 1773; dat zulks onjuist is, blijkt dadelijk hieruit, dat daaronder vermeld wordt: „1753 Den 27 Octob. Begraven de Heer Carel van Dam". [21]) Zie de genealogische aanteekeningen-van Dam, I. [22]) Mij medegedeeld door Ds. J. W. Verburgt te Nigtevecht. [23]) Boek van ontvangst en uitgaaf der diaconie te Nigtevecht. [24]) Idem van de kerk te Nigtevecht.

D. Jan van Dam.

25 Augustus 1691. *Geboren* te Amsterdam. [1])

26 Augustus 1691. *Gedoopt* in de Zuiderkerk aldaar: „1691 den 26 August. van D°. Reelant.

V(ader) Willem van dam. [2])

Jan.

M(oeder) Bregitta graafland. [2])

G(etuigen) pieter van dam [3]) voor Walter van Segwaert en Barta van dam [4]) voor Anna Voordij" [5]).

22 April 1692. *Sterft* te Amsterdam. [1])

26 April 1692. *Begraven* in de Oude kerk aldaar: „April 26. Een kint van Willem v. dam vande Heeregr. ƒ 4.—." [6]) Hoewel de naam van het kind niet genoemd wordt, slaat dit laatste blijkbaar op het hier bedoelde kind van Mr. Willem van Dam, te meer, daar de vader van Jan van Dam destijds op de Heeregracht woonde. Het niet vermelden van den naam in de aanteekening nopens het begraven duidt er trouwens op, dat het hier een zeer jong kind gold.

Aanteekeningen.

[1]) Zie de genealogie van het geslacht van Dam bij Ferwerda, 12e generatie, v, 7. Deze noemt hem ten onrechte Johan. [2]), [3]) en [4]) Zie de gelijknamige aanteekeningen achter *C.* [5]) Doopboek der Zuiderkerk te Amsterdam. [6]) Begraafregister der Oude Kerk te Amsterdam.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

Teteringen.

BIJDRAGEN TOT DE GENEALOGIE VAN HET GESLACHT BOLWERK.

DOOR JHR. H. H. RÖELL.

I. Gerrit Bolwerk, woonde te Wezel.

II. Thomas Gerritsz. Bolwerk, geb. te Wezel, passementwerker te Amsterdam, huwde aldaar (aanget. te Amsterdam 3 Dec. 1611), als weduwnaar van Trijn Pietersdr.: Annetje Lucasdr., geboren te Gramsbergen, oud 35 jaren. Hij woonde op de Lijnbaansgracht, bij het huwelijk van zijn zoon in de Tuinstraat; zij woonde op de Oudezijdsachterburgwal.

III. Gerrit Thomasz. Bolwerk, geb. te Amsterdam volgens een penning, geslagen ter herinnering aan zijn

gouden bruiloft, *) 27 Sept. 1612, was in 1694 nog in leven, huwde volgens genoemden penning 6 April 1638 (aanget. te Amsterdam 16 Maart): Grietje van Senguerd of Sengwerden, dr. van Willem van Sengwerden en van Annetje Jansdr., geb. volgens genoemden penning 12 Oct. 1613, was in 1681 nog in leven. Hij woonde in de Tuinstraat, zij bij haar moeder in de Niezel.

Uit dit huwelijk *minstens* 4 kinderen:

1°. Thomas Bolwerk, die volgt IV.

2°. Anna, gehuwd met Pieter van Esterwegen.

3°. Willemijntje, gehuwd met Frederik Bullens.

4°. Margarita, gehuwd met Arent Haack.

IV. Ds. Thomas Bolwerk, geb. te Amsterdam omstreeks 1645, ingeschr. als student te Utrecht in 1665, te Leiden als Art. Mag. 17 Sept 1667, predikant bij de N. H. gemeente te Beusichem 1676, te Leerdam 1699, overl. te Leerdam begraven aldaar 3 Juli 1711, huwde 1° te Amsterdam (aanget. te Beusichem 16 Maart 1679, op att. van Amsterdam): Magdalena van Amersfoort, dr. van Jacob Adriaansz. van Amersfoort en van Isabella Lodewijksdr. de Bas, overl. te Leerdam, begr. aldaar 5 Aug. 1701. Hij huwde 2° te Leerdam 19 Febr. 1710 (aanget. aldaar 1 Febr.): Agnes Lamy, waarschijnlijk dr. van Pieter Lamy en van Hendrikje Laret, geb. te Delft, (haar doop aldaar niet gevonden), overl. onbekend.

o. te Amsterdam 23 Mrt. 1679. (N.L. 1920, blz. 248).

Uit het eerste huwelijk 8 kinderen:

1°. Gerard, ged. te Beusichem 25 Jan. 1680 (get. Gerrit Thomasz. Bolwerk, Lodewijk de Bas, Heer van de Horstermeer, Ossenburgh en Heinoordt en Anthoni a van Amersfoort, wed. van Hendrik van Bronckhorst), jong overl.

2°. Jacob, ged. te Beusichem 27 Maart 1681 (get. Lodewijk de Bas, Heer van de Horstermeer

*) Vgl. Navorscher 1885, blz. 151, waar ook de wapens van Bolwerk en van Senguerd of Sengwerden beschreven worden.

Ossenburgh en Heinoordt, Margrieta van Senguerd, huisvrouw van Gerrit Thomasz. Bolwerk en Anthonia van Amersfoort, wed. van Hendrik van Bronckhorst), jong overl.

3°. Gerard, ged. te Beusichem 8 Febr. 1683 (get. Aernout D. L. Hommel en Anna Bolwerk, huisvrouw van Pieter van Esterwegen,) jong overl.

4°. Gerard Bolwerk, die volgt V.

5°. Jacob Bolwerk, die volgt V*bis*.

6°. Margarita, ged. te Beusichem 31 Maart 1689 (get. Gerrit Thomasz. Bolwerk en Margarita Bolwerk, huisvrouw van Arent Haack), jong overl.

7°. Isabella, ged. te Beusichem 12 Maart 1691 (get. Hendrik Denijs en Susanna de Bas, weduwe Melfort), overl. onbekend, huwde te Leerdam 6 Maart 1710 (aanget. aldaar 12 Febr., op att. van Bergen-op-Zoom): Dominique Marie Pasques de Chavonnes, weduwnaar van Maria Magdalena van Grimbergen, zn, van Dominique Pasques de Chavonnes en van Mary Lamy of Dunkary, kapitein in statendienst, overl. onbekend.

8°. Anna Margarita, ged. te Beusichem 6 Dec. 1694 (get. Gerrit Thomasz. Bolwerk en Anna Margarita Mislich, huisvrouw van Nicolaas de Mijll), was in 1713 nog in leven.

V. Gerard Bolwerk, ged. te Beusichem 13 April 1684 (get. D. L. Hommel, Joost de Smeth, echtgenoot van Anthonia van Amersfoort en Willemijntje Bolwerk, weduwe van Frederik Bullens), diaken der Hollandsche gemeente te Londen 1713, ouderling 1717, overl. te Londen 3 April, begraven aldaar in de Hollandsche kerk (Austin Friars) *)

*) De data van overlijden en begraven, voorkomende in het werk van W. J. C. Moens: The Marriage, Baptismal, and Burial Registers of the Dutch Reformed Church, Austin Friars, London, zijn niet altijd met elkaar in overeenstemming.

10 April 1760, was gehuwd met Josina Maria Verrij t, overl. te Londen, begraven aldaar in de Hollandsche kerk 28 Nov. 1758 ,oud 66 jaren.

Uit dit huwelijk *minstens* 4 kinderen:

1°. Sara, begr. te Londen in de Hollandsche kerk 8 Mei 1744, ongeh.

2°. Maria, overl. te Londen 19 Febr., begr. aldaar in de Hollandsche kerk 25 Febr. 1778, oud 60 jaren, ongeh.

3°. Mattheus, overl. te Londen 4 Aug., begr. aldaar in de Hollandsche kerk 8 Aug. 1748, oud 24 jaren, ongeh.

4°. Isabella, overl. te Londen 28 Jan. ,begr. aldaar in de Hollandsche kerk 6 Febr. 1777, oud 49 jaren, was gehuwd met Timothy Nucella, diaken der Hollandsche gemeente te Londen 1761, overl. te Londen 5 Mei, begr. aldaar in de Hollandsche kerk 14 Mei 1801, oud 70 jaren.

V*bis*. Ds. Jacob Bolwerk, ged. te Beusichem 19 Dec. 1686 (get. Roelof Meulenaer en Anna Bolwerk, weduwe van Pieter van Esterwegen), ingeschr. als student te Leiden 30 Sept. 1702, te Utrecht in 1707, predikant bij de N. H. gemeente te Spijk 1708, verroepen naar Bergen-op-Zoom 15 Sept. 1711, van welke gemeente hij 21 Febr. 1723 afscheid nam, beroepen zijnde te Maastricht, waar hij 28 Febr. 1728 bevestigd werd, curator van het Latijnsch gymnasium aldaar, emeritus Oct. 1748, overl. te Maastricht 19 Juni, begr. aldaar 23 Juni 1757, huwde te Leerdam 19 Oct. 1710 (aanget. aldaar 4 Oct.): Petronella Agnes Pasques de Chavonnes, weduwe van Frederik Lamy, majoor in statendienst, eerder weduwe van Abraham Bosch, dr. van Dominique Pasques de Chavonnes en van Mary Lamy of Dunkary, ged. te Hulst 14 Aug. 1671, overl. te Maastricht, begr. aldaar 1 Mei 1733.

Uit dit huwelijk *minstens* 2 kinderen:

1°. Thomas Pieter Bolwerk, die volgt VI.

2°. Dominicus Jacobus, ged. te Bergen-op-Zoom 30 Aug. 1713, begr. aldaar 17 Sept. 1713.

VI. Thomas Pieter Bolwerk, ged. te Bergen-op-Zoom 23 Dec. 1711, (get. Agnes Lamy, wed. van Ds. Thomas Bolwerk en Anna Margarita Bolwerk), ritmeester in het regiment Hessen-Philipsthal, overl. onbekend, huwde 1° te Elburg 18 Juni 1733 (aanget. te Hattem 29 Mei, te Elburg 31 Mei, van Hattem naar Elburg geattesteerd 14 Juni): Elisabeth Bigge. Bij besluit van H.H. Raden van State werd dit huwelijk 15 April 1746 wegens overspel ontbonden.

Hij huwde 2° te Utrecht (aanget. te Bergen-op-Zoom 4 Nov., te Utrecht 13 Nov., van Bergen-op-Zoom naar Utrecht geattesteerd 21 Nov. 1746): Johanna Clasina Keppel, waarschijnlijk dr. van Bernardus Keppel en van Johanna van Spal, ged. te Utrecht in de Cathrijnekerk 12 Maart 1720, overl. onbekend.

Uit dit huwelijk *minstens* 2 kinderen:

1°. Bernardus Johannes Bolwerk, die volgt VII.

2°. Thomas, ged. te de Bilt 15 Jan. 1749, (get. Maria Magtilda Bolwerk, geb. van Haijen, wier plaats bij afwezigheid vervuld werd door P. J. van Haijen, geb. Lamy).

VII. Bernardus Johannes Bolwerk, ged. te de Bilt 16 Juli 1747, woonde tusschen 1769 en 1781 te Maarssen, burger der stad Utrecht 2 April 1788, als weduwnaar met drie kinderen, overl. te Utrecht 3 Mei 1835, was gehuwd met Maria Magdalena Kuijper, overl. vóór 1788.

Uit dit huwelijk *minstens* 9 kinderen:

1°. Willem, ged. te Maarssen 20 Aug. 1769, begr. aldaar 14 Dec. 1769.

2°. Willem, ged. te Maarsen 4 Nov. 1770, begr. aldaar 26 Febr. 1771.

3°. Thomas Pieter, ged. te Maarssen 25 Dec. 1771, begr. aldaar 1 Feb.r 1772.

4°. Catharina Johanna, ged. te Maarssen 29 Nov. 1772, begr. aldaar 2 Jan. 1773.

5°. Jan Jacob, ged. te Maarssen 10 April 1774, was in 1788 nog in leven.

6°. Catharina, ged. te Maarssen 5 Mei 1776, begr. aldaar in Juni 1776.

Anna Elisabeth, dr. van Hendrik Anthonij Bigge, burgemeester van Elburg & Wolthina van Eeken, ged. te Elburg 2 Juli 1716.

Gerrit Jacob, ged. te Nijmegen 21 Nov. 1736.

Hendrik Anthonij, ged. te Elburg 24 Jan. 1734.

Petronella Agnes, ged. te Harderwijk 20 Oct. 1735.

7°. Willem, ged. te Maarssen 26 April 1778, begr. aldaar 12 Juni 1778.
8°. Olof Ernst Nicolaas Bolwerk, die volgt VIII.
9°. Catharina Johanna, ged. te Maarssen 12 Aug. 1781, overl. te Utrecht 23 Maart 1847, was gehuwd met Egbert Koerssen.

VIII. Olof Ernst Nicolaas Bolwerk, ged. te Maarssen 10 Oct. 1779, bloemkweeker,, overl. te Utrecht 14 Aug. 1819, huwde te Utrecht 28 Febr. 1809 (aanget. aldaar 12 Febr.): Hendrika Geurts, dr. van Geurt Hendriksen en van Martje Dolfen, geb. te Barneveld 6 Jan., ged. aldaar 11 Jan. 1784, overl. te Utrecht 8 Jan. 1876.

Uit dit huwelijk 6 kinderen:
1°. Bernardus Johannes Bolwerk, die volgt IX.
2°. Jacob, geb. te Utrecht 3 Febr. 1812, was gehuwd met Anna Maria Grada Heijting.
3°. Hendrik, geb. te Utrecht 17 Juli 1813.
4°. Nicolaas, geb. te Utrecht 27 Nov. 1814, was gehuwd met Willemina van Embden.
5°. Willem, geb. te Utrecht 5 Sept. 1816.
6°. Maria Magdalena, geb. te Utrecht 24 Sept. 1818, overl. aldaar 6 Jan. 1837.

IX. Bernardus Johannes Bolwerk, ged. te Utrecht in de Janskerk 8 April 1810, schietschuitschipper, kantoorbediende, boekhouder en zaakwaarnemer, overl. te Utrecht 23 Oct. 1870, huwde aldaar 5 Aug. 1835: Doorotea Welst, dr. van Philips Welst en van Johanna Dukker, ged. te Utrecht 14 Oct. 1810, overl. aldaar 28 Oct. 1872.

Uit dit huwelijk 8 kinderen.:
1°. Hendrika, geb. te Utrecht 2 Juni 1836, ongeh.
2°. Johanna Marianna, geb. te Utrecht 1 April 1838, gehuwd met Gijsbert Johan Muijzert.
3°. Maria Magdalena, geb. te Utrecht 21 April 1840, ongeh.
4°. Olof Ernst Nicolaas Bolwerk, die volgt X.

5°. Dorothea Carolina Aletta, geb. te Utrecht 1 Sept. 1844, overl. aldaar 18 Oct. 1845.
6°. Dorothea Carolina, geb. te Utrecht 7 April 1846, ongeh.
7°. Bernardina Johanna, geb. te Utrecht 3 Oct. 1848, ongeh.
8°. Philippina Wilhelmina, geb. te Utrecht 14 Jan. 1851, ongeh.

X. Olof Ernst Nicolaas Bolwerk, geb. te Utrecht 21 Juli 1842, ambtenaar aan 's Rijks Munt te Utrecht, huwde aldaar 15 Juli 1869 Anna Johanna Christina de Heer, dr. van Jan Hendrik de Heer en van Elisabeth Honcoop, geb. te Utrecht 13 Maart 1843, overl. aldaar 19 Febr. 1893.

Uit dit huwelijk 5 kinderen:

1°. Bernardus Johannes Bolwerk, die volgt XI.
2°. Jan Hendrik, geb. te Utrecht 1 Aug. 1871, overl. aldaar 3 Juli 1872.
3°. Olof Ernst Nicolaas, geb. te Utrecht 12 April 1873, ongeh.
4°. Anna Johanna Christina, geb. te Utrecht 4 Juli 1876, huwde aldaar 19 Juli 1900: Dr. Herman Peter Barend Plomp, zn. van Jan Cornelis Plomp en van Klasina Revelman, geb. te Zuijlen 14 Febr. 1872, leeraar aan de H. B. S. te Hoorn.
5°. Eli, geb. te Utrecht 28 Juli 1877, overl. aldaar 2 Mei 1879.

XI. Ds. Bernardus Johannes Bolwerk, geb. te Utrecht 12 Juni 1870, predikant bij de N. H. gemeente te Loenen o/d Veluwe 16 Aug. 1896, huwde 1° te Utrecht 23 Juni 1896: Jacoba Baltesen Middelbeek, dr. van Bart Johan Gerard Baltesen Middelbeek en van Johanna Maria Horst, geb. te Utrecht 27 Maart 1875, overl. te Loenen o/d Veluwe (gem. Apeldoorn) 3 Aug. 1897.

Hij huwde 2° te Apeldoorn 3 Nov. 1904: Charlotte Schoch, dr. van Carl Ferdinand Schoch

en van Henriette Cornélie Wilhelmina de Ravallet, geb. te Dordrecht 1 Juli 1875.

Uit het eerste huwelijk een dochter:

Johanna Maria, geb. te Loenen o/d Veluwe (gem. Apeldoorn) 18 Juli 1897.

INDISCHE TAK.

I. Floris Bolwerk, woonde te Amsterdam.

II. Abraham Florisz. Bolwerk, geb. te Amsterdam krankbezoeker, overl. te Masulipatam (Voor-Indië) 20/21 Maart 1677, oud omtrent 80 jaren, was gehuwd met Joanna Berio, geb. te Amiens 17 Sept. 1614, overl. te Palicatta (Voor-Indië) 18 Mei 1684.

Uit dit huwelijk *minstens* 2 kinderen:

1°. Joanna, overl. te Masulipatam (Voor-Indië) 15/16 Febr. 1682, oud 43 jaren, 11 maanden, 8 dagen, was gehuwd met Joannes Huijsman, zn. van Anthonij Martensz. Huijsman en van Lea van Waesberghe, geb. te Rotterdam in 1641, vertrok naar Batavia in 1649, opperhoofd der O.-I. Compagnie te Masulipatam (Voor-Indië), overl. aldaar 28 Aug. 1687. Hij hertrouwde met Anna Andrea van Dale.

2°. Floris Bolwerk, die volgt III.

III. Floris Bolwerk, geb. te Amsterdam, onderkoopman en opperhoofd der O.-I. Compagnie te Bimlipatam (Voor-Indië), overl. aldaar 30 Maart 1686, oud 38 jaren, 8 maanden en 17 dagen.

Minstens een zoon:

Ludolf, overl. te Bimlipatam (Voor-Indië) 16 Febr. 1683, oud 2 maanden en 21 dagen.

Meerdere gegevens betreffende het geslacht Bolwerk worden door den samensteller dankbaar aanvaard.

Vicomte Both de Tauzia. — Onder eenige staaltjes van bijschriften in Latijnsche dichtmaat, gevoegd achter portretten, door den Predikant Maron te Parijs verzameld, vindt men het volgende:

Een der tegenwoordige hoofdbestuurders van de fransche Koninklijke Loterij is de Vicomte de Both de Tauzia, van zijner moeders zijde afstammeling van den eersten Opperbewindhebber van Neêrlands Indiën, Pieter Both.

De Heer Maron, dezer dagen dien Heer, die lidmaat zijner gemeente werd, met het portret van zijnen roemrijken voorvader beschenkende, vergezelde hetzelve met het volgende bijschrift:

„Arma Batavorum victricia primus ad Indos
„Hic, forti versans pectore magna tulit
„Strenuus et patria obtinuit commercia terra
„Pactoli auriferis quam meliora vandis (?)!"

Met een bijna, zoo niet volstrekt, onvermijdelijke omschrijving in fransche verzen overgebracht door den proponent Coquerel:

„Le Gange a vu jadis sous ces traits respectés,
„Le premier Hollandais qui dompta son rivage.
„Son génie acheva par d'utiles traités,
„Les succès commencés par son noble courage.
„Dans l'Asie un Batave osa dicter des lois,
„Du commerce de l'Inde enrichir sa patrie;
„Et dans ses flots dorés le Pactole autrefois
„Portait moins de trésors aux peuples de Lydie.
„Le sort marqua sa tombe au fond des flots amers,
„Mais l'Océan ne put engloutir sa mémoire,
„Et son nom plane encor soutenu par la gloire
„Sur le gouffre du temps et l'abîme des mers."

(*Konst en Letterbode* 1818, N°. 20.)

De Heer Both de Tauzia werd van wege zijn geboortestad Bordeaux, alwaar hij toen woonachtig was, aan Lodewijk XVIII, zijn verblijf houdende op 't Kasteel Hartwell in Engeland, gezonden, om aan dien vorst kennis te geven van de gewigtige Staatsomwenteling, die in de rigting der belangen van 't huis van Bourbon te Bordeaux kwam plaats te grijpen. Het volvoeren van dien last werd met een gouden legpenning, ter eere van dien gemachtigde geslagen, door gemelde koopstad beloond.

Bovenstaande losse notities vond ik dezer dagen. Mijne vraag is nu: wat is er van dien Vicomte Both de Tauzia bekend en op welke wijze stamde hij af van het Amersfoortsche geslacht Both?

J. W. DES TOMBE.

Heiden. — Blijkens advertentie in de Nieuwe Rotterdamsche Courant overleed in de maand Augustus van dit jaar te Loosduinen „de HoogWelgeboren Heer F. O. van Dörnberg Heiden".

In welke familiebetrekking stond de overledene tot F. O. van Dörnberg Heiden, die in het laatst der 18e eeuw wegens Ther Borch zitting had in de Ridderschap van Drenthe? In welke relatie stond de familie van laatstgenoemde tot Heiden Reinestein?

J. E.

M. W. Scheltema. — Weet iemand mij aan te wijzen in welk tijdschrift voorkomt: de levensschets van Mr. *Michael Wilhelm Scheltema*, eerst ambtenaar bij de rechterlijke macht in *Nederl. Oost-Indië*, later leeraar in het Indisch Staatsrecht bij de gemeentelijke Indische Instelling te *Leiden*, overleden te *Haarlem* den 3den Maart 1870; geschreven door *Sicco E. W. Roorda van Eisinga*?

S. D. H.

Teyler (LVI, 185). — De stichter van Teyler's museum, Pieter Teyler van der Hulst, den 25 Maart 1702 te Haarlem geboren en aldaar den 9 April 1778 overleden, was inderdaad een afstammeling van Thomas Taylor, die in 1680, op 18-jarigen leeftijd, om geloofsredenen uit Engeland naar Holland vluchtte.

Haarlem. JANSSEN VAN RAAY.

Van Diest. — Wie kan mij mededeelen wie de grootouders, broers en zusters waren van *Joris van Diest*, † 1667 en in 1643 gehuwd met *Cornelia van Sevenhuysen*? Weet iemand ook waar hij is geboren, gehuwd en gestorven?

Utrecht. C. v. D.

Van Langen. — Marianne Elisabeth van der Beeke (op ter Beeke, Opterbeek), geboren in 1757, trouwt in 1782(?) den generaal

Karel Frederik van Langen († 1801 te Dantzig) † 31 Maart 1819 te Stargard (in Pommeren). Wie waren hare ouders? Haar vader zal Hollandsch konsul te Stettin geweest zijn. A.

Vragen. — Welke geslachten voerden de volgende wapens:

1. Gedeeld: 1 halve arend; 2 boom waarboven een (vliegende?) vogel.
2. Gedeeld: 1 halve arend; 2 uitkomende ram.
3. Gedeeld: 1 halve arend; 2 beladen met een balk, waarboven een bloem, waaronder een ram.
4. van............ met 1 roos tusschen 2 lelies, waaronder 1 lelie tusschen 2 rozen van............
5. Hoe was het wapen van Tulle Tom Camp?

Waarschijnlijk hebben de wapens betrekking op Groningsche of Oostfriesche families. Kleuren niet aangegeven. RED.

Wintgens (LVI. 435). — Wapen: In zilver een natuurlijke druiventros, met den steel omhoog. — Helmteeken: een ten halve lijve uitkomend paard.

Willem Wintgens, zoon van Hendrik Willem en van Agneta Faber, gedoopt te 's Gravenhage in de Groote Kerk den 6en Juni 1756, †. aldaar den 8 October 1842, aet 86. Hij trouwt B. C. Vlieg. Hun zoon: Willem Karel Bernard Wintgens, advokaat, geboren te 's Gravenhage den .... ± 1788, trouwt te 's Gravenhage den 24 Mei 1816 Henriette Elisabeth Maria Schooneveld, geb. te Leiden ± 1785. dr. van Pieter en van Hester Elisabeth Schelte.

Het geslacht Schooneveld is in de 18e eeuw zeer talrijk geweest te Noordwijk en van daar overgegaan naar Gouda onder den naam Schoneveld van der Cloet, — of tot deze Schoneveld's, die oorspronkelijk ook met twee o's schreven, ook bovengenoemde Pieter behoort, is mogelijk, doch ik vind hem niet in mijne aanteekeningen.

's Gravenhage. W. SNOUCKAERT V. S.

Invloed van stad en land op de instandhouding der geslachten.— Onder dezen titel verscheen in „De Navorscher" 54ste jaargang 1904, blz. 371—76, eene vertaling van een kleine studie, door mij gepubliceerd in het „Centralblatt für Anthropologie".

Thans ben ik in de gelegenheid de toen verstrekte feiten met andere te vermeerderen, die uit Hamburgsche genealogiën verzameld werden.

In 1890 verscheen het thans zoo kostbaar geworden werk: „Hamburgische Wappen und Genealogien von Ed. Lorenz-Meyer und Oscar L. Zesdorpf". In dit werk werden gegeven de genealogiën van vijftig thans nog bloeiende Hamburgsche geslachten. Het zijn de volgende:

Amsinck	Ienisch	Rücker
Des Arts	Kähler	Ruperti
Bertheau	Kellinghusen	Schlüter
Bieber	Kunhardt	Schröder
Böhl	Lappenberg	Schuback
Büsch	Luetkens	Siemsen
Burchard	Von der Meden	Sieveking
De Chapeaurouge	Merck	Sillem (*)
Cropp	Meyer	Stammann
Godeffroy	Mönckeberg	Tesdorpf
Gossler	Möring	Versmann
Goverts	Moller	de Voss
Hasche	Mutzenbecher	Weber
Heise	Nölting	Wesselhoefft
Hudtwalker	Petersen	Westphal
Iänisch	Poppe	Willink (*)
Iencquel	Rendtorft	

Nu zijn dit volstrekt niet de 50 oudste geslachten van Hamburg: „Die Auswahl ist ohne besondere Berücksichtigung des Alters der betreffenden Familien getroffen" lezen wij in de voorrede. Zoo een onderzoek aangaande deze geslachten, waarbij naast zeer oude ook jongere voorkomen, gunstige resultaten oplevert, dan zoude dit nog meer ten gunste van Hamburg pleiten, dan als men alleen op de alleroudste nog levende geslachten gelet had.

Evenals in mijn vorige studie zal ik dus ook hier weer trachten te bepalen hoeveel jaren elk dezer geslachten in groote steden gewoond en zich vermenigvuldigd hebben; het was niet noodig daarbij uitsluitend op de in Hamburg doorgebrachte jaren te letten, want het is er hier toch niet om te doen den invloed van Hamburg te berekenen, maar dien van grootere steden in 't al-

(*) Ook in Nederland welbekend.

gemeen; en dus werden de tijden doorgebracht in steden als: Zutfen, Genève, Leipzig, Stralsund, Orleans, Antwerpen, Augsburg, Bremen, Lübeck, enz., ook voor de berekening der in steden doorleefde jaren in berekening gebracht.

Die geslachten, welke nog niet langer dan 100 jaren of niet onafgebroken in steden hadden vertoefd, liet ik buiten berekening; er vielen hierdoor 8 geslachten weg, en zullen wij nu de overige 42 beschouwen.

In steden leefden:

van	450—500	jaren	3	geslachten
„	450—400	„	4	„
„	400—350	„	1	„
„	350—300	„	6	„
„	300—250	„	9	„
„	250—200	„	11	„
„	200—150	„	7	„
„	150—100	„	1	„
	Totaal . .		42	geslachten.

Tel ik alle in steden doorgebrachte jaren bijeen, dan vind ik 11246 jaren voor 42 geslachten of 267 jaren gemiddeld voor elk geslacht, dus 8 à 9 generaties. Wil men nog verder in deze zaak doordringen, dan zoude men kunnen berekenen op hoeveel representanten elk geslacht in 1890 berustte; ik heb evenwel hiervan afgezien, daar er natuurlijk in bijna elk geslacht ook nakomelingen zijn, die niet in de groote steden bleven wonen, en zouden zulke berekeningen dus bewijskracht missen.

Nu zijn er evenwel in genoemd werk nog andere mededeelingen te vinden, die voor ons doel te gebruiken zijn.

De auteurs geven een „Verzeichnis der Hamburgischen Senatoren und Bürgemeister" van 1271 tot heden. Alle hier genoemde funktionarissen zijn te brengen tot 293 geslachten, zoo wij slechts tot 1800 gaan. Nu trof het mij dat er onder deze geslachten velen waren, die meermalen gedurende opvolgende eeuwen een senator of burgemeester aan Hamburg leverden. Wel is hieruit niet het getal der in steden doorgebrachte jaren te berekenen, maar zoo er uit zeker geslacht een familielid in 1400 senator was en een ander in 1600, dan moet dit geslacht toch minstens 200 jaren in Hamburg geleefd en wel gedurende al dien tijd zijn hooge po-

sitie bewaard hebben. Ik vond 48 geslachten, die gedurende een eeuw of langer zitting hadden in den Senaat; zeven van deze komen reeds onder de bovengenoemde geslachten voor (Moller, Sillem, Amsinck, Schlüter, Jenisch, Jenequel, Büsch) en zullen dus buiten beschouwing blijven. Van de 41 anderen vond ik:

Hadden zitting in den Senaat:

van	400—350	jaren	1	geslacht
„	350—300	„	3	geslachten
„	300—250	„	4	„
„	250—200	„	7	„
„	200—150	„	2	„
„	150—100	„	24	„
	Totaal	. .	41	geslachten met gemiddeld 170 jaren.

Dat deze cijfers ver beneden het getal der in steden doorgebrachte jaren blijft, blijkt het meeste hieruit, dat de genoemde 7 niet in de laatste tabel opgenomen geslachten volgens hun zitting hebben in den Senaat, gemiddeld slechts 180 jaren in Hamburg zouden geleefd hebben, terwijl zij volgens de genealogiën 352 jaren in groote steden vertoefden; wij zouden dus voor de andere 41 geslachten het aantal jaren met twee kunnen vermenigvuldigen, om bij benadering het juiste getal der in steden doorgebrachte jaren te vinden. Zeker kunnen wij zeggen, dat van 83 geslachten is aangetoond dat zij 8 à 9 generaties in Hamburg of andere groote steden geleefd hebben, waarvan 42 thans zeker nog bloeiende zijn; van de andere kon ik dit niet nagaan.

Het komt mij voor, dat ik hiermede voor Hamburg evenals vroeger voor Amsterdam, heb aangetoond, dat de steden niet, zooals Ammon beweerde, in 2 à 3 geslachten hare bewoners doen uitsterven.

Utrecht. J. H. F. KOHLBRUGGE.

Van Vinceler (LVI, 429). — Burgers van Nijmegen werden: Lubbert van Vinceler, uit de Nederbetuwe, met zijn zoons Jochem en Jan, 4 Aug. 1622. Willem van Vinceler, borduurwerker 11 Juni 1623.

Middelburg VON BRUCKEN FOCK.

Stamlijst Ripperda-Münster (LVI, 94, 95, 170—74). — Door aanteekeningen *Van Essen*, voorkomende in een familie-archief v. Isendoorn a Bloys, thans in mijn bezit, kan ik wellicht een kwartier aanvullen, doch ik heb niet de minste zekerheid, dat die aanteekeningen juist zijn. Misschien geven de leenregisters 't noodige licht.

Ziehier de stamreeks.

Heer Hendrik van Essende genant van Dungelen, drost van Zallant, huwt Lutgert van Isselmuden. Waaruit:

a. Henrick van Essen (die volgt II).

b. Willem van Essen.

c. Evert van Essen, huwt Grete van Essen.

„Dese heft zyn Huiss toe Eerde te Ommen gelegen vastgemaeckt en(de) 15 Anno 1380 van den Bisschop van Utrecht na swaer beleg ingenomen (ende) destruiert worden. Hij is anno 1393 gewest Castelein van het huis ter Horst."

d. Belye van Essen, tr. 1393 Derck van Dorth.

II. Henrick van Essen huwt N. van Schulenburch. Waaruit:

1. Henrick van Essen (volgt III).
2. Lutgert van Essen, † 1409, huwt Rolof van den Rutenberch † 1410.
3. Godert van Essen toe Swanenburg.

III. Henrick van Essen toe Herxen „dese is in 1411 in Overysel toe Landage gewest, syn eerste vrow was N. va(n) Brienen. 3e vrow Wychmoet ten Water".

Uit 1e huis:

a. Henrick van Essen toe Herxen. Huwt Agnes van Rhede.

b. Johan Lutgert Stricken v. Essen.

's Gravenhage. M. G. Wildeman.

GESCHIEDENIS.

AVANIËN IN DE LEVANT
(1668—1688).

door W. E. van Dam van Isselt.

Het moet voor de eerste bestuurders onzer koloniën in het verre Oosten een alles behalve gemakkelijke taak zijn geweest, om aldaar een geordenden staat van zaken in het leven te roepen. De kolonisten gingen hier in den regel aan het tot stand komen der kolonie vooraf en, waar deze in den aanvang van geringe beteekenis was, werd het bewind veelal aan een vreemdeling opgedragen. Zóó vonden de eerste Hollandsche consuls een gevestigden staat van zaken, doch een toestand, waarbij een ordelievend magistraat geen vrede hebben kon. Het is duidelijk, dat consuls van vreemde nationaliteit weinig overwicht hadden over kooplieden onzer natie, terwijl evenmin de belangen van onzen handel noch de bevelen, door de Staten-Generaal en anderen uitgevaardigd, hun in die mate ter harte gingen als men dit van een Hollandschen consul mocht verwachten. Met ons vaderland al even weinig bekend als met de daar geldende rechtsbeginselen en het gehuldigde koloniaal beleid, voerden zij de teugels van het bewind doorgaans met slappe hand. Zóó ontstonden tal van wantoestanden, die, eenmaal burgerrecht verkregen hebbende, later door de eerste Hollandsche consuls slechts ten koste van veel wrijving, soms van een hardnekkigen, jarenlangen strijd, den kop ingedrukt konden worden. De aard onzer kooplieden droeg zeer hiertoe bij. Destijds waren velen hunner handelaren in den slechten zin van het woord, die, louter op eigen voordeel bedacht, zich overigens aan God noch gebod stoorden. Door een langdurig verblijf op grooten afstand van het vaderland half daarvan vervreemd, was het ontzag

voor onze besturende organen sterk bij hen verminderd. Daarbij kwam, dat den consul elke dwingende macht ontbrak om zoo noodig aan de bevelen der Staten-Generaal kracht bij te zetten; ook dit was niet bevorderlijk aan het hooghouden van het gezag.

Werden den consul derhalve bij het inwendig bestuur zijner kolonie de moeilijkheden niet gespaard en zag men het meerendeel der handelshuizen doorgaans in alle belangrijke geschilpunten tegenover hem staan, ook bij het vertegenwoordigen der kolonie naar buiten, d. i. tegenover de Turksche hoogwaardigheidsbekleeders, wachtten hem voortdurend allerlei moeilijkheden en hinderlagen. De Turksche ambtenaren waren destijds van een zeldzaam inhalig slag. Gebruik makende van onze machteloosheid, wisten zij telkens allerlei moeilijkheden in het leven te roepen dan wel z. g „commandementen" (besluiten) van den Grooten Heer uit te lokken, waarbij onzen kooplieden op onrechtmatige wijze allerlei lasten op de schouders werden geworpen. Vond zoo iets plaats, dan was de kolonie natuurlijk op eenmaal solidair en was de consul de man, die tegenover de buitenwereld voor de belangen van den handel en voor die der handelaren moest optreden. Niet zelden waren die commandementen verzonnen en in ieder geval dienden zij slechts om door onze kolonie ten koste van dikwerf hooge sommen afgekocht te worden. De Turksche hoogwaardigheidsbekleeders staken dit geld dan in den zak; de verdeeling der buit geschiedde op strikt eerlijke (!) wijze in evenredigheid van het gewicht der bekleede betrekkingen.

Dergelijke plagerijen, afpersingen of moeilijkheden, die men niet uitsluitend onze kolonie in den weg legde, doch waaronder ook die van Frankrijk, Engeland, Genua en Venetië als bij toerbeurt gebukt gingen, noemde men *avaniën* [1]). De briefwisseling van Jacob van Dam, een onzer consuls te Smirna, met de Staten-Generaal en met de Directeuren van den Levantschen handel en de navigatie in de Middellandsche zee te Amsterdam [2]), in het archief van den Levantschen handel bewaard gebleven, legt een sprekende getuigenis af van den omvang dier avaniën in de tweede helft der 17ᵉ eeuw en bijgevolg van de inhaligheid, dikwerf ook van de geslepenheid der Turksche bewindslieden.

[1]) Men vindt dit woord ook af en toe als: „havaniën" gespeld.
[2]) Dit college zal voortaan worden aangeduid door: D. L. H.

Jacob van Dam was de 3e Hollandsche consul te Smirna en eigenlijk de eerste, die ernstig trachtte hier geordende toestanden in den geest van de Staten-Generaal en van de D. L. H. in het leven te roepen. Tot 1657 hadden vreemdelingen, het laatst een Griek, Duca di Giovanni, aan het hoofd onzer kolonie gestaan. In dat jaar werd de eerste Hollander, du Mortier, tot consul benoemd, reeds in 1660 zijn opvolger, Gerard Smits, terwijl Jacob van Dam, bij res. van Ha. Ho. Mo. dd. 1 April 1666 benoemd, door bijzondere omstandigheden eerst den 12en April 1668 te Smirna voet aan wal zette. Hij had de reis van Tessel geheel per schip volbracht in gezelschap van onzen nieuwen resident te Constantinopel, Justinus Colyer, die weinige weken later de reis naar zijn nieuwe standplaats voortzette.

Reeds kort na aankomst te Smirna maakte men kennis met de eerste avanie; bovendien werd de toestand onzer kolonie zeer „confuys ende intricaet" bevonden en het was dan ook niet zonder reden, dat resident en consul in hun eerste brieven aan Ha. Ho. Mo. en aan D. L. H. spraken over hunne „onsmakelijke intrede" te Smirna.

Men was op den genoemden datum met 7 Hollandsche koopvaarders ter reede van Smirna aangekomen en reeds den 30en d. a. v. ontvingen Colyer en van Dam een commandement uit Constantinopel, namens den Grooten Heer door den Caimacam of derden persoon van het rijk gegeven, waarbij een van onze grootste en hechtste koopvaarders werd opgeëischt om 25 duizend KG. graan naar Canea op Candia te brengen met bestemming voor de Turksche troepen. Venetiaansche galeien hadden kort te voren 7 van de grootste Turksche schepen nabij Candia vernield, zoodat de Turken zeer verlegen waren om scheepsruimte en àl presten, wat zij krijgen konden. Natuurlijk begonnen resident en consul met bij den Cadi of gouverneur der stad tegen dit commandement te protesteeren, zeggende, dat het strijdig was met de Capitulatie [1]), met den Grooten Heer gesloten. Al spoedig bleek echter, dat dit niets hielp, zoodat beiden zich genoodzaakt zagen de kooplieden en de schippers bijeen te roepen om te beramen, hoe men op de beste wijze aan het commandement zou voldoen en hoe de schade zou worden gedragen. Uit den aard der zaak

[1]) De z.g. „Capitulatie" was het handelsverdrag, door de Staten-Generaal met den Sultan gesloten.

ontstond over dit laatste punt oneenigheid. De kooplieden zeiden, dat een schip geëischt was, zoodat de avanie door de schippers moest gedragen worden, en zulks te meer, omdat anders, wanneer avaniën of lasten zonder bijzondere toestemming van Ha. Ho. Mo. aan de natie [1]) werden opgelegd, de schippers nimmer mede betaalden; bijgevolg moesten zij, ook overeenkomstig het gebruik bij andere natiën, dezen last nu alleen dragen. De schippers daarentegen beweerden, dat de natie, zoo niet geheel, dan toch ten halve de schade behoorde te dragen. Hierover ontstond een hevige ruzie, waarbij vele grove woorden vielen. Daar blijkens de termen van het commandement spoed geboden was en bovendien de tollenaar te Smirna verbood één schip te laden, eer er een voor de Turken aangewezen was, wendden Colyer en van Dam alle mogelijke moeite aan om tot een minnelijke schikking te geraken en de natie met de schippers te bewegen een schip aan te wijzen. Toen deze laatsten eindelijk de brutaliteit hadden te dreigen naar boord te zullen terugkeeren en met hun schepen te vertrekken, hadden resident en consul hen in het consulaire huis in arrest doen stellen. Na 2 dagen gaven zij toe en kwam men met de natie overeen, dat beiden de helft der schade zouden dragen. Een der schippers, François Tersteegh, wilde zijn schip, „den Oude Tobias", voerende 32 ijzeren stukken, wel verkoopen. Natie en schippers kochten dit te zamen voor 10.200 zware en echte stukken van achten [2]); de schippers betaalden in reden van hunne vrachten, de leden van de natie in reden van de goederen, te laden op het eerst vertrekkend convooi. Mocht het schip behouden van de reis terugkeeren, dan zou het ten bate van de gemeenschappelijke koopers worden verkocht. Volgens de bepalingen van het commandement werd het schip door de Turken gehuurd en zou de huur worden voldaan uit de inkomsten van den Turkschen tol te Smirna; blijkbaar stelde men echter weinig vertrouwen in deze bepaling, want anders ware de hevige ruzie over het betalen der schade moeilijk te verklaren.

Colyer en van Dam, wel inziende, dat het den Turken ditmaal ernst was en de avanie niet af te koopen viel, keurden de overeenkomst goed. Reeds waren 11 Fransche schepen verplicht om

[1]) De „natie" noemde men destijds onze gezamenlijke kooplieden te Smirna. Wij zullen dit woord hier verder in dien zin gebruiken.

[2]) Rijksdaalders.

graan naar Canea te brengen; nu lagen er nog verschillende Fransche en Engelsche, die ook moesten gaan, niettegenstaande de Engelschen al een paar maal bij hun ambassadeur te Constantinopel geprotesteerd hadden en een Fransch schip getracht had met geweld te vertrekken. Om de vreemde schepen te beletten clandestien weg te varen, had de Turksche regeering te Constantinopel zelfs gelast hun geen eet- of drinkwaren te verstrekken.

Van Dam had later nog veel moeite met de Turken naar aanleiding van het gerequireerde schip; zij wilden nu dit, dan dat. Daar de Venetianen vóór Candia kruisten, schreef men van daar, dat de schepen met graan voorloopig opgehouden moesten worden. Toen van Dam den 19en October 1668 te Smirna terugkeerde uit Adrianopel, waar hij met Colyer zijn geloofsbrieven bij den Grooten Heer ingediend en zijn opwachting gemaakt had, lag daar nog steeds het schip „den Ouden Tobias", dat ook eenigen tijd te Scio gelegen had, doch niet verder gekomen was. Colyer wist toen een commandement van den Grooten Heer te verkrijgen, krachtens hetwelk het schip gelost en in vrijheid gesteld werd, mits men de halve vracht terugbetaalde [1]). De afrekening, deze avanie betreffende, had ook vele voeten in de aarde. Den 2en Januari 1671 schreef van Dam aan D. L. H. te Amsterdam, dat hij eindelijk de rekening van het schip „den Ouden Tobias" kon inzenden; het was hem zwaar gevallen, dat hij dit niet eerder had kunnen doen. Hij had er wel 50 malen bij de opstellers op aangedrongen en er om gestuurd, doch steeds te vergeefs. Kennelijk was deze rekening niet geheel naar den zin der Directeuren, want den 2en Juli 1673 meldde hij, hoe hij hoopte nog eens een volledige rekening van de bewuste avanie te kunnen indienen, wanneer zij, die hem daarvoor de gegevens moesten verschaffen, in wat beter humeur en tot hun plicht gebracht zouden zijn.

Van Dam had nauwelijks kennis gemaakt met den waren aard der Turken, die er „meesters in waren om overal geld uit te slaan", of hij wees D. L. H. op de noodzakelijkheid, er iets op te vinden om dergelijke avaniën te betalen. Hem zweefde een klein fonds voor den geest, te vormen en te onderhouden door het heffen van een bescheiden recht op inkomende en uitgaande goederen; een dergelijk fonds bestond ook bij de Engelschen en de Franschen. Avaniën komen spoedig op, zoo schreef hij den 7en Juni 1668,

[1]) **Zie de brieven uit Smirna van 6 en 12 Mei, 7 Juni, 15 Juli en 27 October 1668**

en moeten op staanden voet afgemaakt worden, wil men zich voor grooter schade behoeden. Moest zoo iets van uit Holland geregeld worden, dan ging dit aanvankelijk met groote verwarring gepaard; het duurde dan minstens 6 maanden, eer er een beslissing viel en dien tijd maakten de Turken zich ten nutte om de avanie nog aanmerkelijk in omvang te doen toenemen. Zijn voorstel tot het oprichten van een dergelijk fonds — vermoedelijk gedaan onder den invloed van het gerucht, dat weldra 12.000 Turksche soldaten te Smirna voor Candia zouden ingeladen worden en dat alle handelsschepen zouden opgeëischt worden — vond bij D. L. H. geen gunstig onthaal. Den 24en Augustus deden zij hem als hunne meening kennen, dat de Turken, wetende, dat er zulk een fonds was, nog lichter geneigd zouden zijn de eene of andere avanie te bedenken. Hierop antwoordde van Dam den 13en December 1668 Het was zijn bedoeling geweest, dat het fonds in Nederland zou berusten onder het beheer van D. L. H. en dat de Turken derhalve niets van het bestaan zouden weten. Hij voegde er aan toe, dat hij verder over zijn voorstel zwijgen zou. Het was alleen zijn plicht geweest om D. L. H. er op te wijzen, hoe onverwacht de avaniën in de Levant konden ontstaan en er de middelen bij te voegen om ze te bestrijden. Het ging hier (= in de Levant) niet als in Nederland, waar ieder voor den rechter recht kon verkrijgen. Vooral in geldzaken deden de Turken, wat zij wilden, indien zij er voordeel in zagen. „Een trouw en vigilant minister is gehouden „aan zijn heeren en principalen met het vereischte respect alle „zwarigheden mede te deelen, welke zich op zijn standplaats voor„doen, daarbij tevens de middelen voegende om ze uit den weg „te ruimen. Deze voorstellen gedaan zijnde, heeft hij zijn plicht „vervuld; het overige staat te beoordeelen en te doen aan zijn „meesters, heeren principalen, wier bevelen en dispositiën hij eer„biediglijk moet afwachten." De consul sloot met zeer gedienstelijk te vragen, dat Directeuren het hem ten beste zouden duiden, indien hij op gelijken voet bleef doorgaan om niet schuldig te zijn aan nonchalance („waarvan ik zeer verre vandaan ben").

Van Dam bleef niet bij zijn boven uitgesproken voornemen om verder over zijn voorstel te zwijgen, want den 5en September 1669 kwam hij er op terug. Hij stelde toen voor een fonds van 2 à 3 duizend stukken van achten te vormen om daaruit kleine onkosten te betalen. In de Levant gingen de zaken geheel anders

dan in Holland. Justitie werd er niet gedaan dan voor en met geld. Wie het grootste ongelijk had, kon door geld gelijk krijgen. Wilde men een punt handhaven, dat in de Capitulatie stond, dan moest men geld geven ; anders wisten de Turken het zoo te verdraaien, dat zij hun zin doorzetten of de zaak op de lange baan schoven. Men zou licht de opmerking kunnen maken, voegde hij eraan toe, dat consul en natie daarover dan maar klagen moesten, doch op klachten werd nooit acht geslagen, tenzij zij zeer plechtig door alle 4 natiën tegelijk geschiedden of de verongelijkte partij met den consul zelf naar Constantinopel ging. Dergelijke zaken kostten echter ook geld; vandaar, dat van Dam een fonds wilde. Vele goede zaken bleven nu achterwege, die men anders ter hand kon nemen. De Franschen en Engelschen deden hun zaken altijd veel beter af dan wij en voor weinig geld, daar zij een fonds hadden. Ook van Dam trad evenals de andere vreemde natiën krachtig tegen avaniën op en ging daartoe meermalen naar den Cadi, hem onze Capitulatie toonende. Doch ook dan wilden deze en de andere grooten geld, soms 200, 300, ja nog meer realen. Om die redenen verzocht de consul aan D. L. H. een klein fonds over te maken of de middelen aan te wijzen om het te vormen. Ten slotte bracht hij in herinnering, hoe er ten tijde van consul du Mortier een buitengewone heffing van 1 per mille op alle inkomende en uitgaande goederen ingesteld was.

Zooals bij de behandeling eener volgende avanie blijken zal, ging men te Smirna kort na het schrijven van laatstgenoemden brief over tot de oprichting van een dergelijk fonds. D. L. H. keurden dit echter in hun schrijven dd. 29 November 1669 af, te meer, omdat van Dam wist, dat de particuliere heffing van 1 per mille tijdens het consulaat van Smits tot vele moeilijkheden aanleiding had gegeven. Wel was bij res. van Ha. Ho. Mo. dd. 8 Januari 1657 aan du Mortier de heffing van $\frac{1}{8}$ % toegestaan, doch het consulaatrecht bedroeg destijds slechts 1 % en die vermeerdering had plaats gevonden onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat de consul daaruit de presenten betalen zou [1]). Directeuren gelastten nu aan van Dam om het gevormde fonds te ont-

[1]) De consul te Smirna trok destijds geen vast traktement, doch van alle in- en uitgaande waren en gelden werden z.g. ambassaat- en consulaatrechten geheven, die in bepaalde verhouding door resident en consul werden gedeeld. De presenten werden op gezette tijden aan de Turksche hoogwaardigheidsbekleeders gegeven om hen gunstig voor onzen handel te stemmen.

binden en aan een ieder het door hem betaalde terug te geven. De handel moest zooveel mogelijk ontlast worden; waren er ten bate daarvan uitgaven te doen, dan zouden Directeuren wel voor de regeling van de betaling zorg dragen. Den 16en Januari 1670 schreven zij in gelijken zin aan de Staten-Generaal; zij achtten consul en natie te Smirna niet bevoegd buiten machtiging van Ha. Ho. Mo. zulk een fonds op te richten.

Een en ander nam niet weg, dat van Dam, wat zijn meening omtrent het bewuste fonds betrof, op zijn stuk bleef staan. In het laatst van 1670 werden hem door de Staten-Generaal 3 memoriën toegezonden, door D. L. H. ingediend en voorstellen behelzende nopens redres van de navigatie en negotie en eenige andere zaken in de Levant. De consul moest daaromtrent dienen van consideratiën en advies. Hij deed dit, na gepleegd schriftelijk overleg met Colyer, bij een schrijven dd. 20 Maart 1671. Wat het voorstel van Directeuren betrof, nl. dat resident en consul de natie nooit zouden mogen belasten zonder machtiging van Ha. Ho. Mo., dit achtte van Dam onuitvoerbaar, zooals hij te voren reeds uiteengezet had. „Avaniën komen zeer plotseling op en moeten „onmiddellijk afgemaakt worden. Zoo eischten de Turken bv. in „1664 onder den resident Warnerus [1]) geld. Had deze zich ge„machtigd gevonden of gedurfd, zoo had hij die avanie voor 12 „à 16 duizend stukken van achten kunnen afmaken. Hij was „echter beschroomd en weinige dagen later eischten de Turken „reeds 80.000 stukken van achten [2]), die men ten slotte ook heeft „moeten betalen en waaronder sommigen nog gebukt gaan." De orders, aan Warnerus gegeven, waren te veel beperkt en van Dam waarschuwde er tegen, niet opnieuw in die fout te vervallen. In de door D. L. H. voorgestelde bepaling zou in elk geval een restrictie opgenomen moeten worden voor buitengewone voorvallen. „Door de constitutie van onzen Staat gaan alle zaken wat lang„zaam," zeide van Dam, „en wilde men nu in spoedeischende „gevallen nog op een resolutie uit Holland wachten, de zaken te „Constantinopel en Smirna zouden ondertusschen het onderste „boven kunnen geraken."

Het schijnt, dat deze argumenten indruk maakten; ook hier won de aanhouder, want al kreeg van Dam in zóóverre zijn zin

[1]) Overleden te Constantinopel den 15en Juni 1665.
[2]) D. i. *f* 200.000; men ziet, dat de avaniën niet over kleine bedragen liepen!

niet, dat het kleine fonds van den handel „onmiddellijk weder ontbonden moest worden", toch bepaalde art. 15 van een dd. 7 December 1675 door D. L. H. ingediend ontwerp-formulier voor de Levant, hetwelk bindende kracht kreeg, o.m., dat „voor het doen van extra-ordinaris presenten de gansche natie op de respective plaatsen moet vergaderen om ten beste van negotie en navigatie te beramen."

Nauwelijks één jaar na de eerste groote avanie deed zich te Smirna een tweede voor, die van Dam niet minder hoofdbrekens kostte en wier afdoening geruimen tijd in beslag nam. Den 19en Juni 1669 schreef de consul uit Smirna, hoe een zekere Armeniër, Baldasar, een oude en doortrapte boef, van het Turksche hof 2 commandementen had weten te verkrijgen, krachtens welke 2 Hollandsche kooplieden, Blyenbergh en van Goor, vóór het hof van den Grooten Heer werden opontboden om te procedeeren over een eisch, dien genoemde Baldasar tegen hen instelde. Van Dam was daarover naar den Cadi gegaan en had hem aangetoond, dat dit streed tegen de Capitulatie, daar Baldasar geen schriftelijke bewijzen had, waarop hij zijn eisch kon steunen, Blyenbergh en van Goor daarentegen bij geschrifte konden bewijzen, dat de Armeniër hun een aanzienlijk bedrag schuldig was. Dit protest baatte niets, evenmin als een voorstel van van Dam, dat de resident die zaak bij het hof zou behartigen. De natie, die zag, dat men haar trachtte te intimideeren en dat men beide Hollanders te Constantinopel wilde hebben, had toen van Dam verzocht, of hij zelf daarheen wilde gaan om over die zaak aan het hof of bij den Caimacam te klagen. Ondanks de hitte en andere moeilijkheden, die hem wachtten, besloot de consul onmiddellijk op reis te gaan. „Waar moet het heen," zoo besloot hij zijn schrijven, „indien onze kooplieden naar Constantinopel zouden moeten voor al dergelijke vorderingen, die dikwijls gegrond zijn op valsche pretexten."

Nog denzelfden avond ging van Dam met eenige gedeputeerden van de natie te paard op reis. Na één dag rijdens te Manaxia gekomen, kreeg hij van de natie te Smirna een brief met verzoek voorloopig te blijven, waar hij zich bij ontvangst zou bevinden, daar de Cadi aanbood voldoening te zullen geven. Als gevolg der verdere onderhandelingen keerde van Dam den 22en Juni te Smirna

terug. Aanvankelijk verklaarde de Cadi de vordering van Baldasar voor ongegrond, daarentegen die van van Goor en Blyenbergh gegrond, mits zij hun vordering vóór van Dam met eede wilden bevestigen; later echter maakte hij weer nieuwe moeilijkheden, zoodat de consul de geheele zaak aan den resident te Constantinopel blootlegde, met verzoek haar bij het hof te willen behartigen.

De inmenging van Colyer wierp geen tastbare resultaten af. Baldasar, te Constantinopel gevangen gezet, wist het bij den Caimacam zóóver te brengen, dat van Goor met geweld daarheen werd gebracht. Zelfs bleef het niet hierbij. Een Turk kwam met één valsche schuldbekentenis aan van 11 duizend realen ten laste van Lespaul, mede een Hollandsch huis, terwijl een andere Armeniër een schuldbekentenis als valsch geweigerd en eerst betaald had, toen hij 2000 leeuwendaalders toe kreeg. Ook Lespaul was naar Constantinopel opontboden, niettegenstaande de Turksche autoriteiten ten slotte erkend hadden, dat de vordering valsch was. De Caimacam te Constantinopel zocht door allerlei lage praktijken de Hollanders in het ongelijk te stellen, om de winst met de betrokken Turken en Armeniërs te deelen. Colyer, die van Dam over een en ander schreef, was van oordeel, dat men deze geschiedenissen als „gemeene (algemeene) zaken" beschouwen moest en ze ineens den kop indrukken, daar het anders te vreezen stond, dat de natie steeds meer in dergelijke „intrigues" zou gewikkeld worden. De natie vereenigde zich met dit gevoelen. Beide kooplieden hadden weldra 3000 realen aan onkosten uitgegeven en men besloot, dat alle huizen te Smirna die som gezamenlijk renteloos zouden voorschieten en haar terugvinden uit een op te richten fonds, te vormen door een heffing van 1 per mille van alle in- en uitgaande waren en van ½ per mille der contanten. Consul en natie schreven zulks den 23^{en} November 1669 aan D. L. H. Zij gingen de laatste gebeurtenissen na, wezen er op, hoe de Turken steeds in strijd met de Capitulatie handelden en hoe men dit moest afkoopen dan wel den consul met eenige gedelegeerden naar Constantinopel zenden, wat ook weer geld kostte. Blijkbaar besefte men, dat D. L. H. zich met de oprichting van een dergelijk fonds uit den handel niet konden vereenigen, want de natie voegde er aan toe, dat men „ongeerne en tegen zijn hert" tot dien maatregel overgegaan was en hoe men zeer hoopte, dat Ha. Ho. Mo. en D. L. H. order zouden stellen op het bestrijden van avaniën,

die het algemeen golden. Geschiedde dit niet, dan zou ieder er, zeer ten nadeele van den handel, zijn hand van aftrekken en de avaniën zouden niet bestreden worden. Werd er geen order op gesteld, dan was het maar beter „dadelijk van hier af te kramen." Ook van Dam, die reeds bij een vorige gelegenheid over het opgerichte fonds geschreven had, raadde D. L. H. aan zich er bij neer te leggen en deze kleine avanie te dragen om grootere te voorkomen. Het ontbrak den Turken nooit aan voorwendsels om geld te eischen; vooral de Cadi of opperste rechter te Smirna was een zeer loos en hongerig man, bij wien de consul lang niet in de gratie stond, omdat hij diens onrechtmatige eischen niet wilde inwilligen.

Hiervóór zagen wij reeds, welke beslissing D. L. H. omtrent het gevormde fonds namen: het moest onmiddellijk ontbonden worden. Met leedwezen had men vernomen, dat van Dam niet op goeden voet met den Cadi stond; in een vreemd land zijnde, behoorde men vriendschap te zoeken met de rechters, omdat de natie en de handel somtijds groote diensten van zoo'n persoon konden hebben. Indien de Cadi een hongerig mensch was, behoorde de consul te bedenken, dat kleine presenten soms groote vrienden maken!

Intusschen duurde het lang, eer deze avanie ten einde gebracht was. Den 25^{en} Juni 1670 schreef van Dam, dat Lespaul nu reeds voor de 3de maal voor dezelfde zaak naar Constantinopel opontboden was. Thans had weer een Griek een commandement van den Groot-Vizier weten uit te lokken over een leverantie van potasch, 7 à 8 jaar te voren aan 3 Hollandsche huizen gedaan, doch volgens zijn zeggen niet betaald. De eisch bedroeg tusschen de 20 en 30 duizend realen! De Hollanders ontkenden dit bedrag schuldig te zijn en wilden geen geld geven, zoodat van Dam vreesde, dat ook zij naar Constantinopel zouden geroepen worden. De eisch was in strijd met de Capitulatie, want de Griek kon geen „hogiet" of schuldbekentenis toonen. Een der 3 bedoelde Hollanders, Eduardo Blyenbergh, had een „impotent" lichaam, maar moest de reis toch doen, daar de Turken er geen genoegen mee namen, dat hij een procureur voor het hof nam. Zij hadden zelfs gezegd, dat, als hij niet goedschiks ging, zij hem met geweld naar Constantinopel zouden vervoeren; alles in de hoop, dat Blyenbergh hun „een goede brok in den mond zou werpen."

Ten slotte zagen de Turken van dezen eisch af, doch de beide gezonde kooplieden werden, om gehoord te worden, opgeroepen naar Adrianopel, waar het hof zich destijds bevond. De eisch van den Griek werd door den Groot-Vizier als valsch afgewezen, hijzelf „invalido" verklaard en weggejaagd, doch na vertrek van den Groot-Vizier van het hof wist de eischer door toedoen van vrienden toch weer een commandement van den Grooten Heer te krijgen, dat de Hollanders op nieuw voor het hof terecht zouden moeten staan. Nog in Mei 1672 vreesde van Dam, dat zij daarheen zouden moeten vertrekken. [1])

De tweede groote avanie — wij laten die van weinig beteekenis hier buiten beschouwing — was nog hangende, toen reeds een nieuwe werd uitgedacht. Den 7^{en} Maart 1670 kwam te Smirna per expres een commandement van den Groot-Vizier, op Candia vertoevende, met de mededeeling, dat de oorlog met Venetië geëindigd was en dat nu alle schepen, groot en klein, opgeëischt werden om hem en zijn volk naar Turkije te vervoeren. van Dam zond onmiddellijk, na de natie gehoord te hebben, zijn dragoman met vele presenten naar Candia en schreef bovendien persoonlijk aan den Groot-Vizier. De dragoman kwam ongeveer een maand later terug met het heugelijke bericht, dat de 5 schepen van ons convooi in vrijheid waren gesteld, evenals een bark van Ragusa,[2]) die onder Hollandsche vlag voer en te Smirna lag. Later had men nog veel moeilijkheden met den Cadi over dit commandement; ook hij wilde er wat uitslaan, zoodat het laden der schepen den schippers nog geld aan die Smirnasche autoriteit kostte. Den 26^{en} April kwam uit Candia een 2^{e} commandement voor alle schepen aan. De Cadi zocht er toen ons in vrijheid gesteld, reeds geladen convooi in te begrijpen en toen hij dit eindelijk losliet, hield hij aan op een 2de convooi, dat omstreeks 1 Mei te Smirna aankwam. Ons eerste convooi had uit 10 schepen bestaan; hiervan waren er 4 vrijwillig naar Candia gegaan, daar zij toch geen lading hadden, doch deze moesten aldaar geruimen tijd ongebruikt blijven wachten en „aten zich op." Omtrent het 2^{e} convooi kon men

[1]) Zie de brieven uit Smirna d.d. 19 Juni, 2 Augustus, 20 September, 31 October en 23 November 1669, 25 Juni 1670 en 17 Mei 1672. Voorts de missive van D. L. H. d.d. 29 November 1669.

[2]) Ragusa in Dalmatië, destijds een kleine, doch beteekenende republiek, die veel handel dreef op de Levant.

het maar niet eens worden, hoewel van Dam er meermalen voor naar den Cadi ging. De consul wees in een schrijven aan D. L. H. op de groote schade voor den handel en sprak de meening uit, dat de zaken te Smirna nooit goed zouden gaan, tenzij Ha. Ho. Mo. de oorlogsschepen [1]) en ook de koopvaarders machtigden om, indien men met geweld tegen hen optrad, ook geweld te gebruiken en desnoods de ankers te lichten; hij vreesde echter, dat een dergelijke resolutie heel wat voeten in de aarde zou hebben. Het opgerichte fonds van den handel was ingevolge den last van D. L. H. weer ontbonden en de onkosten der processen waren betaald door de huizen, op welke de pretentiën gemaakt waren. Natie en consul legden zich om de bekende redenen noode hierbij neer. De avanie van het schip den Tobias had 1¼ % bedragen en was terugbetaald aan hen, die het geld hadden voorgeschoten.

Blijkbaar kreeg de Cadi te Smirna, door de voorgaande commandementen van den Groot-Vizier aangemoedigd, er den smaak van beet en zocht hij ook zijnerzijds wat uit de vreemde handelsschepen te slaan. Enkele maanden later kwam er althans een nieuw commandement, waarbij aan alle schepen te Smirna verboden werd te laden of provisie te koopen. Van Dam had dadelijk de overtuiging, dat het commandement door den Cadi verzonnen was „om geld te schrapen”. Toen het convooi 18 dagen werkeloos gelegen had, ging hij met de Engelsche en Venetiaansche consuls naar den Cadi om te protesteeren, wat zoo goed hielp, dat deze dadelijk een acte tot in vrijheids-stelling schreef. Daar men vreesde, dat het een vaste gewoonte zou worden om na aankomst van elk convooi een commandement uit te lokken, besloten van Dam en de Engelsche consul gezamenlijk naar het hof te Constantinopel te gaan om over deze en dergelijke zaken te klagen. Om meer klem aan dit protest bij te zetten, zou men trachten de andere consuls over te halen deze reis mede te maken; mochten zij zich door ouderdom excuseeren, dan zou men zien, gedeputeerden mede te krijgen.[2])

Werkelijk ging van Dam korten tijd later over land op reis naar Constantinopel, bij welke gelegenheid hij door roovers over-

---

[1]) Ieder convooi werd begeleid door eenige oorlogsschepen, die tijdens het ossen en laden te Smirna bleven liggen en dan mee terug voeren.
[2]) Zie de brieven uit Smirna d.d. 2 Mei en 10 Augustus 1670.

vallen werd en er bijna het leven bij inschoot.[1]) Aldaar aangekomen, besprak en regelde hij verschillende handelsaangelegenheden met onzen resident. Daar het opeischen van schepen voorloopig niet meer voorkwam, mag men aannemen, dat zijn reis in dit opzicht het gewenschte gevolg had. Hoogstwaarschijnlijk bleef het bij de andere consuls bij het goede voornemen; zij reisden althans niet in van Dam's gezelschap.

Een volgende moeilijkheid met de Turken ontstond over het valsche geld. Men had daarmede in de Levant destijds veel te strijden. Vooral de Franschen en Italianen voerden veel valsch geld in, terwijl men vermoedde, dat in Zuid-Frankrijk ook valsch Hollandsch geld gemunt werd, dat daarna naar de Levant ging. Door een en ander waren de Turken zeer wantrouwend geworden; nieuw geld, zooals uit Holland meermalen gezonden werd, wilden zij in het geheel niet aannemen. Ten slotte had de Cadi geëischt, dat al het te Smirna aangekomen geld eerst in zijn huis gebracht werd om gevisiteerd te worden. Hier bleef het dan, zeer ten nadeele van den handel, soms maandenlang liggen, met het kennelijk doel, om ten koste van groote fooien weer vrijgemaakt te worden. Steeds bestond bij de kooplieden de vrees, dat er bij teruggave geld vermist zou worden. Nadat van Dam hierover eenige malen tevergeefs aan den resident geschreven had, kwam er in October 1671 te Smirna uit Constantinopel een afzonderlijke seraff om voortaan de gelden te visiteeren, doch deze eischte daarvoor ½ % der waarde. Ook wilde hij al het geld visiteeren, dat er te Smirna in omloop was en ten slotte alle koopcontracten nagaan, alles tegen datzelfde tarief. Dit zou den kooplieden duur te staan komen. Ook vreesde van Dam, dat de seraff valsch geld tusschen het goede zou werpen, louter om aldus de geheele hoeveelheid te kunnen confisqueeren. Later bleek, dat ook deze seraff het aangekomen geld lang in den tol liet liggen om er voordeel uit te slaan.[2])

Een merkwaardig voorval, waarbij de Turksche autoriteiten te Smirna met formeele zeeroovers tegen de onzen samenspanden, deed zich eenige jaren later voor. Den 6[en] Maart 1674 schreven

[1]) Deze en andere reiservaringen van den consul van Dam zijn onlangs door mij medegedeeld in de Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde.
[2]) Zie de brieven van van Dam d.d. 12 October 1671 en 25 Maart 1672; voorts de missive van D. L. H. d.d. 3 April 1671.

van Dam en de natie uit Smirna, hoe er een paar weken te voren een schip met Algerijnsche Turken ter reede gekomen was. Daarop waren verscheidene Hollandsche slaven, waarmede zij aan land waren geweest om die aan de natie te verkoopen. Dit was hun door een tekort in de armenbus en door de „schaarschheid van den tijd" niet gelukt. Toen werd den 28sten Februari een der dragomans of tolken van den consul bij den oppersten rechter van Smirna ontboden, waar hij ook eenige van de Algerijnsche aanvoerders vond. Deze gaven voor des morgens met een jongen Hollandschen slaaf aan het consulaire huis geweest te zijn om hem te verkoopen. Men had geen gehoor ontvangen en tijdens den terugmarsch was de slaaf weggeloopen; hij moest zich noodzakelijkerwijze in het consulaat of in een der Hollandsche huizen ophouden. Zij eischten hem nu terug dan wel het gevraagde geld. Van Dam liet hierop antwoorden, dat hij niets van een slaaf wist en dat hij krachtens de Capitulatie daarvoor ook niet verantwoordelijk was; hij verzocht dus den Cadi de Algerijnen te gelasten van hun eisch af te zien. Deze gaf echter tot bescheid, dat de Algerijnen roovers en moordenaars waren, menschen, die zich aan justitie noch Capitulatie stoorden, doch met geweld hebben wilden, wat zij eischten en dat de Nederlandsche consul dus wel moest overleggen, wat hem in dezen te doen stond. van Dam liet hierop antwoorden, dat hij te Smirna een publiek persoon en consul was, toegelaten bij commissie van den Grooten Heer en dat hij derhalve onder de „protectie en defensie" van den Cadi stond; hij rekende dus op diens steun. De Cadi bleef echter bij zijn eerste aanmaning volharden en beval den consul aan de zaak rijpelijk te overwegen; werd aan den eisch niet voldaan, dan zou er licht iets ergers uit kunnen voortvloeien, b.v. een oproer, of zouden eenige Hollandsche kooplieden op straat met geweld door de Algerijnen kunnen worden opgelicht. Van Dam, die besloot op zijn stuk te staan, liet den Cadi daarop categorisch antwoord verzoeken op de 3 volgende vragen: 1° of de slaaf rechtens of louter door geweld was opgeëischt; 2° of de Cadi, zich bewust zijnde, dat een oproer op het punt was uit te breken, als gouverneur en opperste rechter der plaats, maatregelen trof om de oproermakers te verwijderen of tot rust te brengen en 3° of hij, indien hij de Hollanders niet kon of wilde verdedigen, dan een plaats mocht aanwijzen, waar zij veilig zouden zijn. Op de eerste vraag liet de

Cadi antwoorden, dat de slaaf met geweld werd opgeëischt; op de tweede, dat hij daarvan niets wilde weten(!); op de derde, dat de Algerijnen het Turksche kasteel even goed zouden bespringen als onze huizen en dat van Dam dus wel moest weten, wat hij deed door zich in dat kasteel te willen bergen. De dragoman had nog getracht den Cadi te bewegen volk uit de stad in dienst te nemen en te wapenen, om de oproermakers er uit te gooien, doch alles tevergeefs. De Cadi zeide, dat de Algerijnen ook eenige gevangenen uit de ter reede liggende galeien en uit het kasteel verlost hadden, wat hij uit onmacht „met goede oogen" had moeten aanzien.

Van Dam, overtuigd, dat van die zijde geen steun, eer het tegendeel te verwachten viel, had daarop onze natie bijeengeroepen om met haar te beramen, wat te doen stond. Men besloot te zeggen, dat men, onschuldig zijnde, zich met de zaak niet kon inlaten, welk antwoord ook aan den Cadi gegeven werd, waar de Algerijnen het den volgenden morgen zouden halen. Inmiddels waren deze al begonnen baldadigheden op straat te plegen, hoeden stuk te snijden, enz. Na het antwoord bekomen te hebben, vergaderden zij op de markt en dreigden, dat allen sterven zouden, zoo zij hun slaaf niet terugkregen. Hoewel de natie deze bedreiging niet à la lettre opnam, besloot zij nu toch 400 L. D. [1]) te bieden tot afmaking van de haar met geweld opgelegde avanie. Daarmede was deze zaak uit. Eenige dagen later was er met de Fransche en Engelsche natiën iets overeenkomstigs gebeurd, niettegenstaande de Engelschen 1 oorlogsschip en 3 koopvaarders ter reede hadden liggen. Bij een daaruit voortvloeiende affaire hadden de Algerijnen eenige dooden gekregen. Ten slotte verzocht de natie aan D. L. H., dat deze hun de 400 L. D. met de rente vergoeden wilden. [2]) Men zou ook aan Colyer schrijven, opdat deze aan het hof protesteeren kon.

Bij den hierbedoelden brief aan D. L. H. voegde van Dam den zelfden dag nog een afzonderlijk schrijven. Hij deelde daarin mede, dat in de vergadering der natie sommigen voor een uiterst krachtig optreden waren geweest en van geen wijken weten wilden. Ten slotte had van Dam hen overreed; deCadi kon of wilde hen niet helpen en

[1]) Afkorting voor leeuwendaalder = rijksdaalder.
[2]) D. L. H. wezen dit verzoek bij hunne missive, d.d. 24 Augustus 1674 af, waarom de natie er in haar brief d.d. 3 December d. a. v. op terugkwam, echter zonder resultaat.

er lag geen enkel Hollandsch oorlogsschip ter reede; de Fransche en Engelsche consuls wilden al evenmin helpen, zoodat men machteloos was. Zooals reeds in de inleiding van dit stuk vermeld werd, stond de consul met een groot deel der natie op niet al te besten voet; hij sprak nu aan D. L. H. de meening uit, dat de „difficulteerende personen" in de vergadering tot hun advies waren gebracht door de overweging, dat de Algerijnen het „naar alle apparentie" in de eerste plaats op den persoon des consuls gemunt zouden hebben; de adviseurs zouden zoodoende buiten hun schuld en quasi zonder hun toedoen tot hun oogmerk geraken en hun haat wreken. Het ontstane oproer en de dreigementen der Algerijnen hadden van Dam genoopt 2 dagen en nachten een groot getal gewapende lieden in zijn huis te nemen en de wacht te doen houden tegen onverwachte aanvallen, te meer, daar de overste der janitsaren de consuls had doen waarschuwen, dat een groot getal gewapende lieden aan land gekomen was. Den 26sten Maart voegde hij er nog aan toe, dat hij zich onmiddellijk na het vertrek der Algerijnen bij den Cadi beklaagd had over het gebrek aan steun; voorts had hij een attestatie gevraagd omtrent al het gebeurde. De Cadi had hem deze geweigerd, doch verklaard, alles eerlijk te zullen bekennen, indien hij door het hof of door den Caimacam te Constantinopel mocht worden gehoord! Wat het gebrek aan steun betrof, zeide hij, tot zijn leedwezen niet anders te hebben kunnen handelen.

Korten tijd later leed men belangrijke schade door de Tripoleezen. In het laatst van November 1674 kwam te Smirna een Engelsch schip aan, dat onderweg door lieden van die natie aangehouden en mede naar Tripolis gevoerd was, waar men alle niet-Engelsche waren eruit geroofd had; daardoor gingen ook vele goederen, voor onze natie bestemd, verloren. Weldra was het nagenoeg zeker, dat de Engelsche kapitein, op zee aangehouden, gemeene zaak met de Tripoleezen gemaakt en de Engelsche goederen vrijgekocht had ten koste van die der andere natiën. Het was althans bewezen, dat hij zich niet verdedigd en geen schot gelost had. Daarom stelde de Engelsche consul op verzoek van een Hollandsch huis, dat vele waren en geld op dat schip had, een onderzoek in, doch zonder resultaat. De Engelsche kapitein had zich ook ergens laten ontvallen, dat hij nog een doosje juwee-

len gered had, doch later ontkende hij zulks. Het was nu al de 3e maal in 15 jaar, voegde van Dam aan zijne mededeelingen dienaangaande toe, dat de Engelschen ons een dergelijke poets bakten. Alle handelaren te Smirna, en vooral de Joden en de Armeniërs, die veel van Engelsche schepen gebruik maakten, verklaarden er in het vervolg geen asper [1]) meer mede te willen verzenden. Van Dam achtte het goed dit voorval te Amsterdam en te Rotterdam bekend te doen maken. Indien de Engelsche schippers bespeurden, dat het ongemerkt voorbijging, zouden zij lust krijgen het nog meer te doen. [2])

Een volgende moeilijkheid met de Turken ontstond over de wijze van betalen van den Turkschen tol, zijnde het verschuldigd recht voor in- en uitgaande goederen en contanten. Aanvankelijk nam men 't daarmede niet te nauw. De tollenaar te Smirna ging meer af op de aangifte onzer kooplieden dan op de werkelijkheid, zoodat instede van 3 % gemiddeld slechts 1¾ % van de werkelijke waarde betaald werd. Nu kwam er in Augustus 1675 een commandement van den Grooten Heer uit Adrianopel, door hem zelf geteekend, waarbij gelast werd, dat alle schepen voortaan vóór den tol moesten komen om te lossen en te betalen. Aangezien voorheen per schip slechts enkele barken met goederen daarlangs gezonden werden, kwam dit voor de kooplieden neer op veel kosten, moeite en tijdverlies. Daarom zond van Dam met de natie onmiddellijk per koerier, die binnen zes dagen moest aankomen, een expressen brief aan den resident te Constantinopel; ook de Franschen en de Engelschen hadden aan hunne ambassadeurs [3]) geschreven om te protesteeren. Van Dam, die hierover aan D. L. H. schreef, merkte op, dat door het lossen in den tol ook het sluiken (fraudeeren) der ambassaat- en consulaatrechten voor de kooplieden veel moeilijker werd, doch om hun te toonen, dat hij het gemak en de belangen van den handel boven de zijne stelde, had hij het vertoog der kooplieden gesteund en zich bij hun protest aangesloten.

De Turksche tollenaar maakte hoe langer hoe meer moeilijk-

[1]) Geldstuk van geringe waarde.
[2]) Zie den brief van van Dam, d.d. 1 December 1674 en zijn onderschrift d.d. 10 December op zijn schrijven van 6 December 1674.
[3]) Dit was de titel der Fransche en Engelsche gezanten; de onze heette tot 1680 resident, wat voor niet zoo hoog gold.

heden, vermoedelijk in de hoop, dat men zijne bezwaren ten koste van veel geld zou afkoopen. Weldra moesten alle goederen in booten langs den tol komen. Onze schrijvers gaven dan den aard der goederen en hun gewicht op. Vertrouwden de Turken het een of het ander niet, dan werd alles in den tol nagegaan. Dit geschiedde, niettegenstaande de tollenaar aanvankelijk aan den consul beloofd had, alles bij het oude te laten en de goederen op de schalen der kooplieden te komen wegen en opschrijven. Hieruit bleek opnieuw, schreef van Dam, hoe de tollenaar iemand was, die woord noch belofte noch eed hield. Natuurlijk schreef men ook onmiddellijk aan den resident met verzoek met kracht te protesteeren en het daarheen te leiden, dat alles bij het oude bleef. Toen bleek, dat de Groot-Vizier ten slotte het commandement voor de nieuwe regeling gegeven had, doch dat de tollenaar ze uitgevonden had. Alle gezanten te Constantinopel hadden besloten een gezamenlijk protest op te stellen, waarin bij den Groot-Vizier op het afzetten van den tollenaar aangedrongen werd. De Fransche gezant stelde de memorie op, die, in het Turksch vertaald, den Groot-Vizier toegezonden werd. Daar men hierop vermoedelijk niet spoedig antwoord krijgen zou, de „legdagen" der oorlogsschepen te Smirna weldra verstreken waren [1]) en het gevaarlijk was de koopvaarders alleen na te zenden, raadde Colyer aan te trachten, in afwachting van de later te nemen beslissing, voor het oogenblik de zaak ten beste met den tollenaar te regelen. Het schijnt, dat de natie hiertoe niet geneigd was, want de moeilijkheden namen steeds toe. Toen de schepen van ons convooi gelost waren, eischte hij, dat alle te laden goederen eveneens de revue zouden passeeren langs den tol; hij bezag de goederen nu niet alleen, doch liet ook vele balen en pakken uit de barken nemen en openen, om het aantal stukken te tellen, terwijl hij dreigde weldra alles stuk voor stuk te zullen wegen. Dit gaf zulk een vertraging, dat de ligtijd van het convooi aanmerkelijk overschreden moest worden; dank zij de dringendste vertoogen gelukte het der natie den commandant van het convooi, den schout bij nacht jonker Engel de Ruyter [2]), tot tweemaal toe te bewegen den ligtijd

[1]) De oorlogsschepen kwamen te Smirna steeds met een zeer nauwkeurige instructie, hun door de betrokken Admiraliteit gegeven. Hierin werd ook het maximum aantal „legdagen" bepaald en slechts met veel moeite kon men de kapiteins van 's Lands schepen af en toe bewegen tot het overschrijden van dit maximum.

[2]) Een zoon van Michiel Adriaansz. de Ruyter.

te verlengen. De consul had inmiddels opnieuw aan Colyer geschreven, doch deze had niets gedaan kunnen krijgen, zoodat men den wil van den tollenaar wel opvolgen moest. [1])

Het aan 't bewind komen van een nieuwen Groot-Vizier lokte opnieuw een reeks van avaniën uit. Den 13en November 1676 schreef Colyer aan consul en natie te Smirna, dat de Groot-Vizier overleden was, zoodat er presenten moesten zijn voor den nieuwen en voor al diens ministers. Hierop antwoordde men den 26en d.a.v., dat men niet beter wist, of de presenten, voor den overleden Groot-Vizier bestemd, waren nimmer gegeven, zoodat zij nu voor den nieuwen konden dienen. Uit Colyer's brief leidde men echter het tegendeel af en in dit geval moesten de onkosten en de presenten ingevolge res. van Ha. Ho. Mo. dd. 7 October 1675 bekostigd worden uit de onlangs ingestelde algemeene kas. D. L. H., die men er den zelfden dag over schreef, antwoordden 20 Mei 1677, dat de presenten inderdaad volgens die res. uit de kas betaald moesten worden, hierbij het bedrag in overleg tusschen resident, consul en natie vast te stellen. Den 21sten September 1678 schreven D. L. H. aan de Staten-Generaal, van Colyer vernomen te hebben, dat de nieuwe Primo-Vizier (aldus werd hij destijds gewoonlijk genoemd) 5000 L. D. van den resident gevorderd had. Directeuren achtten die zaak „zeer kwaad en van dangereuse gevolgen". Wanneer men hem zonder eenige goede reden zulk een som gaf, zou hij er jaarlijks op terugkomen, temeer, daar hij „zeer hongerig en onverzettelijk" scheen. Daarom raadde men aan hem voor één maal 600, 800, ja desnoods 1000 L. D. te geven, doch zonder zich te binden noch voor volgende jaren noch voor zijn opvolgers.

Weldra bleek, dat de qualificatie van den nieuwen titulairis juist was. Den 31sten Maart 1678 schreef van Dam aan de Staten-Generaal, dat men met den nieuwen Groot-Vizier „zeer bedenkelijke en periculeuse" tijden beleefde. Behalve de avanie, eenige maanden te voren den Christen-vertegenwoordigers aangedaan,[2]) had hij nu weer gelast, dat alle Christenen, die in het Oosten trouwden of getrouwd waren, hoofdgeld voor zich en hunne vrouwen moesten

[1]) Zie de brieven uit Smirna d.d. 22 Augustus, 25 September, 24 October en 15 November 1675, alsmede Colyer's brief d.d. 4 October 1675.

[2]) Uit de Smirnasche briefwisseling blijkt niet, waaruit deze avanie bestond.

betalen ; ook de baratten of commissiën van alle consuls en dragomans moesten vernieuwd worden. Dit waren alle zaken, die te voren nooit door een Groot-Vizier gevorderd en slechts uitgevonden waren om geld uit de Christenen te slaan. Met het oog op een en ander had de consul besloten zijn „keer herwaarts,” [1]) „hoewel tot zijn groot displeizier en als tegen zijn borst” nog eenigen tijd uit te stellen, hopende, dat Ha. Ho. Mo. dit „niet onbehagelijk” zouden vinden. Inderdaad waren de tijden ernstig, want de nieuw benoemde thesorier te Smirna, Jacobus van der Marct [2]) klaagde den 24en November 1678 ook zeer over de dure presenten, welke te Constantinopel gegeven moesten worden. De Groot-Vizier was zeer „vilipendeus” en maakte bij de minste aanleiding avaniën, waartegen niets te doen viel. Zoo hadden de Venetianen reeds 35 à 36 duizend L. D. moeten besteden, Genua 13.600, de Engelschen 40 duizend L. D. Wij waren er tot nog toe met de betaalde 4780 L. D. vrij goed afgekomen. D. L. H. klaagde niettemin in hun eerstvolgende antwoorden over de presenten- en onkostenrekening, die zij „excessief hoog” noemden.

Korten tijd later maakte men opnieuw kennis met een merkwaardige avanie. Uit extracten van het consulaire boek, dd. 17 tot 27 Februari 1679, door van Dam aan de Staten-Generaal gezonden, blijkt, dat eenige dagen te voren de opperste tollenaar uit Constantinopel te Smirna gekomen was ; hij had de Engelsche, Fransche en Nederlandsche dragomans bij zich ontboden en hun gezegd, hoe hij 2 à 3 jaar te voren uit zijn beurs 7.000 L. D. voorgeschoten had om een commandement te verkrijgen, bepalende, dat de zijde, door de Armeniërs en Perzen te Smirna aangebracht, met de romana zou gewogen worden, zooals voorheen gebruikelijk was en niet met de balans. De tollenaar zeide het billijk te achten, dat die 7000 L. D. hem vergoed werden door de Fransche, Engelsche en Nederlandsche natiën, in wier belang dat commandement uitgevaardigd was. Men had hier te doen met een „pure, gezochte avanie” om de 3 natiën het geld op onrechtmatige wijze af te persen. De tollenaar moest den zelfden avond reeds antwoord hebben. In overleg met de andere consuls werd geantwoord, dat de gewichten van den Grooten Heer rechtvaardig waren en dat

[1]) De destijds geijkte term voor een reis op en neer naar het vaderland.
[2]) Men vindt zijn naam ook als v. d. Merct of v. d. Markt gespeld.

de soort weegschaal er dus weinig toe deed, dat men daarom de gevraagde som niet betaalde, doch, om de „goede gratie" van den tollenaar te houden, op een „cleyntie" niet zien zou en wel een matig present geven wilde. De tollenaar was buiten zich zelve van woede over dit antwoord en wilde dadelijk de Armeniërs laten roepen om de balans weer in te voeren; hij zeide voorts, dat, als men hem niet 5000 L. D. gaf, hij wel zorgen zou, dat het den natiën later op het tienvoud te staan kwam. Daar hij in eer en aanzien stond bij den Groot-Vizier, vreesde men, dat hij onverwachts op de een of andere manier zijn „remboursement" wel krijgen zou, zooals hij kort te voren een avanie in het leven geroepen had, die een Engelsch huis, behalve vele „strapazen", 100 duizend L. D. gekost had. De natie was dus wel geneigd tot betalen der 5000 L. D. en wilde trachten te bewerken, dat de Franschen en Engelschen hiervan ieder $^{2}/_{5}$ geven zouden. Intusschen hadden de dragomans der 3 natiën den tollenaar nog gepolst, waarbij deze gezegd had, dat hij uit gratie(!) wel wat van zijn eisch wilde laten vallen en dezen terugbracht tot 3600 L. D., mits men denzelfden avond betaalde. Daar de Franschen en Engelschen meenden, dat men gelijkelijk deelen moest, had onze natie nog dien avond 1200 L. D. bijeengebracht. Men nam eerst nog een „preuve" met 800 L. D. om te zien, of men den tollenaar daarmede „en met allegatiën van convenable Reedenen Contentement soude connen doen neemen." Hij sloeg echter de 800 L. D. af, zoodat men den dragoman toen onmiddellijk opnieuw gezonden had met het volle bedrag. Naar aanleiding van het over deze avanie ontvangen verbaal en ook in verband met andere in de Levant plaats gevonden avaniën stelden D. L. H. in hunne missive dd. 7 Juli 1679 aan de Staten-Generaal voor, om te zamen met de Franschen en de Engelschen door de residenten bij het Ottomanische hof ten krachtigste te doen protesteeren. Het is mij niet bekend, of inderdaad zulk een protest ingediend is. Uit het hier volgende zal echter blijken, dat, zoo het al geschiedde, de uitkomsten zeer gering waren.

De avanie van 100 duizend L. D., waarop hierboven gedoeld werd, ging wel is waar geen Hollandsch huis aan, doch zij is zoo kenschetsend voor de hoogst willekeurige wijze, waarop de Turksche hoogwaardigheidsbekleeders met de leden der vreemde natiën

omsprongen, dat wij haar hier in het kort willen mededeelen.

In het laatst van 1678 overleed te Smirna een rijke Engelschman, die met een slechte Griekin getrouwd was. Hij liet zijn weduwe met 2 kinderen achter, terwijl zijn vermogen ongeveer 160 duizend L. D. bedroeg. De Turksche grooten beweerden, dat hij wel 500 duizend L. D. had en dat, aangezien hij getrouwd was met een onderdaan van den Grooten Heer, 2½ % van het kapitaal aan hen moest betaald worden. De executeurs kregen weldra een commandement om voor het hof te Adrianopel te verschijnen. Aanvankelijk dacht men die zaak wel met 1500 à 2000 L. D. te kunnen schikken, daar ten vorigen jare een veel zwakkere zaak met 7 à 8 duizend L. D. was afgekocht; men vermoedde ook, dat alles te Smirna verzonnen was. Weldra echter nam de avanie bedenkelijker afmetingen aan. Men eischte nu van de executeurs 4 % en toen deze weigerden, werden zij inderdaad naar Adrianopel opontboden. Aldaar aangekomen, werden zij beschuldigd onderdanen van den Grooten Heer uit het rijk te lokken, omdat in het testament van den overledene stond, dat zijn weduwe een jaargeld genieten zou, indien zij naar Engeland ging, en anders niet! Hoewel de groote tollenaar van Constantinopel quasi nog voor hen in de bres sprong, luidde het vonnis, dat hun de armen en beenen zouden stukgeslagen worden. Nadat hieraan een klein begin van uitvoering gegeven was, kregen zij z.g. door bemiddeling van den grooten tollenaar gratie, mits zij een schuldbekentenis teekenden van 50 duizend L. D. voor den Grooten Heer, 40 duizend voor den Groot-Vizier en van ongeveer 10 duizend L. D. voor lagere ministers, alles te betalen uit des Engelschmans nalatenschap. Hun was zelfs niet toegestaan zich te verdedigen; evenmin werd de Engelsche ambassadeur gehoord, zooals anders gebruikelijk was.

De groote tollenaar kwam korten tijd later expresselijk met 2 galeien te Smirna om de 100 duizend L. D. in ontvangst te nemen; hij bracht de 2 Engelsche kooplieden mede terug, die in een Turksch huis in verzekerde bewaring werden gehouden, totdat zij 2 borgen gesteld hadden. De goederen van wijlen den Engelschman werden verre onder de waarde aanvaard; voorts werden nog kisten van andere Engelsche kooplieden geopend en medegenomen onder voorwendsel, dat zij eveneens tot de nalatenschap behoorden. Ondanks deze laatste handelwijze kwam men slechts

tot 74 duizend L. D. De tollenaar schreef hierover aan het hof, wat een nieuw commandement veroorzaakte, bepalende, dat de executeurs, indien zij slechts het genoemde bedrag van den overleden Engelschman onder zich hadden, het ontbrekende zelf moesten bijpassen. Dit werd den Engelschen consul en de betrokken personen aangezegd; toen deze laatsten weigerden te betalen, werden zij naar de gevangenis van het kasteel overgebracht, waar zij in een vuil hok, met de voeten in een blok, opgesloten werden. Na 3 weken aldus gezeten te hebben, werden zij, na eenig geld gegeven te hebben, althans niet langer in hout gesloten. Het einde der avanie was, dat de volle 100 duizend L. D. betaald werden. [1])

Het schijnt, dat men in een tijd leefde, waarin de Turksche hooge heeren buitengewoon groote sommen noodig hadden. Den 29en Februari 1680 schreef van der Marct uit Smirna, hoe de Venetianen binnen 12 maanden ruim 100 duizend L. D. aan avaniën hadden moeten betalen en in dat zelfde jaar ontstond ten laste der Nederlandsche kooplieden een der grootste avaniën, waarvan Jacob van Dam tijdens zijn 20-jarig consulschap getuige zou zijn. Den 28sten Augustus 1680 schreven Colyer en de natie uit Constantinopel aan consul en natie te Smirna, hoe de groote tollenaar bij den Groot-Vizier geklaagd had, dat de natie te Constantinopel weigerde de tollen te betalen. Bij onderzoek bleek, dat men krachtens onze Capitulatie weigerde den tol te betalen van de goederen, die over land van Smirna naar Constantinopel of omgekeerd vervoerd werden, omdat reeds eenmaal 3 % betaald was en men hiervan de bewijzen in handen had. Toen Colyer krachtig in deze zaak optrad, had de rijkskanselier hem zijn steun toegezegd: het was den grooten tollenaar slechts om geld te doen. De Groot-Vizier, wien onze Capitulatie vertoond werd, zeide, dat zij zeer oud was en noodzakelijk vernieuwd behoorde te worden. [2]) Colyer keurde dit goed, doch zeide, dat het tijd zou eischen om

[1]) Zie den brief van van der Marct d.d. 31 December 1678, dien van consul, thesaurier, assessoren en natie uit Smirna d.d. 1 Mei 1679 en de missive van D. L. H. d.d. 7 Juli 1679 aan de Staten-Generaal.

[2]) In eene memorie, d.d. 20 Maart 1671 door van Dam aan Ha. Ho. Mo. ingediend, had hij reeds een met redenen omkleed voorstel ingediend, om de Capitulatie te doen vernieuwen. Hij vond haar niet overal even goed gesteld, zoodat de Turken ze op allerlei punten wisten te ontduiken of er lijnrecht tegen in handelden.

daarover te onderhandelen; intusschen vernam hij, dat het ook den Groot-Vizier slechts om geld te doen was, doch geenszins zijne bedoeling, dat de Capitulatie werkelijk vernieuwd werd. Hij wilde voor zich alleen 10 duizend L. D. of leoni. Men zag te Constantinopel duidelijk in, dat tegen deze zware avanie noch met de Capitulatie noch met redenen iets te beginnen was. Er waren slechts twee oplossingen: 1° de zaak op zijn beloop te laten en te zien, wat de Turken voornemens waren, dan wel 2° dadelijk geld te geven. Daar de eischen der Turksche ministers door elke vertraging verdubbelden en men, door het eerste middel toe te passen, zijn goederen zeker een tijdlang kwijt zou zijn, helde men te Constantinopel tot het tweede middel over. De zaak zou zeker 15 duizend L. D. kosten, daar de Groot-Vizier alleen reeds 10 duizend L. D. eischte; bovendien vreesde men, dat „deze wagen van tijd tot tijd gesmeerd zou moeten worden." Men liet de keuze der middelen echter aan Smirna over en zou daarmede accoord gaan. In ieder geval moest men het komend convooi niet binnen het waterkasteel (d. i. op Turksch territoor) laten komen, eer de avanie te Constantinopel afgedaan was. Ten einde de middelen te beramen om aan het geld te komen, verzocht men, dat 2 Smirnasche kooplieden zouden overkomen naar Constantinopel.

Op dit schrijven antwoordden consul en natie te Smirna den 5en September, terwijl van Dam den volgenden dag een copie van dit antwoord aan D. L. H. zond. Men was eenparig van gevoelen van den nood een deugd te moeten maken en wilde dus aanstonds geld geven tot stuiting van een grootere avanie. De kooplieden te Smirna waren bereid hun aandeel te betalen; er waren toevallig een paar Smirnasche Hollanders te Constantinopel; om kosten en moeite te vermijden, wees men deze aan tot gedelegeerden van Smirna ten einde over het betalen der avanie te beramen. Men achtte het billijk, dat een deel ook door Constantinopel en Aleppo gedragen werd en stelde voor, het benoodigde geld te vinden door een omslag over de goederen, die met de eerste 2 convooien te Smirna zouden komen en vertrekken.

Uit Constantinopel antwoordde men den 27sten September 1680 op deze voorstellen. In afwachting van de beslissing uit Smirna had men den Groot-Vizier, die zeer aanhield, reeds eenige aanbiedingen gedaan, die echter alle met groote dreigementen van de hand gewezen waren. Hij had zijn aandeel nu op 80 beurzen

gesteld,[1]) niettegenstaande een koopman, die namens hem met de natie onderhandelde, beloofd had, dat men er wel met 50 komen zou. Na veel overleggen was ten slotte vastgesteld, dat de Capitulatie voor 50 beurzen of 25 duizend L. D. zou worden vernieuwd, verbeterd en uitgebreid. In die som waren de andere ministers nog niet begrepen! Daar het hof op het punt stond te vertrekken en daarvóór alles betaald moest zijn, stelde men voor het geld, in afwachting van de regeling der betaling, voor 6 maanden op te nemen; er was nl. te Constantinopel niets in kas. Het voorstel van Smirna om het benoodigde geld te vinden uit de eerste 2 convooien keurde men goed; deze zouden, naarmate van de waarde hunner lading, met 1 of 1½ % belast moeten worden.

Den 10en December 1680 ontving men te Smirna de definitieve afrekening dezer avanie. De kosten van het vernieuwen der Capitulatie en der daarbij plaats gevonden audientie met de gegeven presenten bedroegen ruim 33 duizend L. D. De Groot-Vizier had er daarvan 20 duizend gekregen, de lagere ministers douceurs van 5, 2½ en 2 duizend L. D. Het geheel vormde een reeks van eerbiedwaardige lengte, waarbij tal van dienaren beloond werden „voor genomen moeite gepresenteerd".[2]) Colyer voegde hierbij een afschrift van de nieuwe Capitulatie in 56 artikelen. Omtrent de betaling der avanie deelden die van Smirna den 9den December 1680 aan D. L. H. mede, dat Constantinopel getracht had de geheele som, „op deze schale" (d. i. op Smirna) te trekken; men had echter geweigerd meer dan 24 duizend L. D. te betalen.[3]) Boven de ambassaat- en consulaatrechten, die voor de goederen en de contanten destijds respectievelijk 1½ en ¾ % bedroegen, zou men tot betaling dezer avanie respectievelijk 1½ en ½ % extra heffen. Dit geld, met wat er te Smirna nog in de kas van den handel was, werd bestemd om de avanie „af te maken". Men hoopte ze met het volgende convooi, dat in Februari a. s. (1681) verwacht werd, geheel te kunnen aanzuiveren. Wat men uit het thans aangekomen convooi niet terugkreeg, zou, in afwachting

---

[1]) Eén beurs was 500 L. D., zoodat één ton gouds geëischt werd!

[2]) Zie ook Aanwinsten 1893, Rijksarchief 's Hage. 2a, 1ste deel. Missive van Colyer en natie te Constantinopel aan die van Smirna, d.d. 21 November 1680.

[3]) Het was destijds een vaste gewoonte, dat van dergelijke algemeene avaniën en andere onkosten Smirna 7/10 betaalde, Constantinopel 1/10 en Aleppo 2/10. Zooals later blijken zal, werd bij deze avanie een eenigszins andere verhouding in acht genomen. Zie blz. 554.

van het volgende, à 1 % 's maands blijven loopen. [1])

D. L. H., die te voren reeds in algemeenen zin op de hoogte gebracht waren van deze avanie, deelden ze op hunne beurt mede aan de Staten-Generaal, onder opmerking, dat onze handel op die wijze verkwijnen moest en met het verzoek ten krachtigste tegen den ongehoorden eisch te protesteeren. [2])

De regeling der betaling had nog heel wat voeten in de aarde. Het schijnt, dat men te Smirna een voorgevoel had, dat D. L. H. die regeling niet onverdeeld zouden goedkeuren, want den 21sten December 1680 schreef de thesorier van der Marct hun uit Smirna, hoe men hoopte, dat zij „contentement zouden nemen" met de wijze, waarop het benoodigde geld gevonden was. De consul, thesorier, assessoren en eenige goede vrienden hadden alles ten beste geregeld; er werd nu alles en alles meer dan 5 % betaald. Het nog ongedekte deel der avanie, ten bedrage van 12.000 L. D., zou à 1 % 's maands opgenomen worden. Teekenend was de mededeeling aan het slot; „alles is tot nader order en bij provisie gedaen". Ook deelde van der Marct nog mede, hoe er geruchten liepen, dat de avanie geen 33 duizend L. D. bedroeg, wat hij volstrekt niet onwaarschijnlijk vond, daar er oorspronkelijk slechts sprake was van 15 à 16 duizend L. D. Het overige zou besteed zijn voor het vernieuwen van de Capitulatie, wellicht ook voor verandering van den titel van den resident. [3]) De Groot-Vizier moest den ambassadeur erkennen en dit ging niet zonder presenten. Van der Marct liet het hierbij en besloot met de tirade: „daer geen klare bewysen van syn ,daer moet men van stil swygen". Voorwaar een vreemde manier van zwijgen!

D. L. H. gingen niet in op deze insinuatie, doch wel keurden zij de regeling der betaling van de avanie af. Den 8sten Augustus 1681 schreven zij naar Smirna, dat zij zich konden vereenigen met het betalen van geld aan den Primo-Vizier, doch dat de be-

---

[1]) Deze rente schijnt abnormaal hoog. De z.g. „Turksche rente" bedroeg echter destijds in de Levant 18 % 's jaars. Meermalen trachtten onze kooplieden ook op dezen voet geld aan de kas te leenen!

[2]) Zie hunne missiven d.d. 7 en 15 November 1680; voorts nog den brief uit Smirna d.d. 15 October 1680 en van Dam's verbaal d.d. 25 November d. a. v.

[3]) De Staten-Generaal hadden, om naijver te voorkomen, Colyer's titel veranderd in dien van ambassadeur, zooals de ministers van Frankrijk, Engeland en Italië heetten, echter onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat uit die verandering geenerlei kosten zouden voortvloeien.

taling der avanie ten deele uit de kas, d. i. uit de gewone ambassaat- en consulaatrechten, in strijd was met art. 20 van het Reglement. Krachtens dit artikel diende de kas uitsluitend tot betaling van de lasten der Directie. De avaniën moesten alle betaald worden uit den handel; daarom behoorde men al het geld, uit de kas der Directie genomen, weer daarin te storten met bijbetaling van 4 % rente. Ook het voorschieten der nog niet uit den handel gevonden sommen à 1 % 's maands, vond afkeuring; de resolutie van Ha. Ho. Mo. dd. 14 December 1679 stond slechts ½ % per maand toe. Voorts meenden D. L. H., dat de avanie ook over de schepen zou zijn omgeslagen en niet uitsluitend over de goederen. Opdat Smirna zijn quotum in de avanie behoorlijk betalen kon, werd van Dam gemachtigd de gevorderde extra rechten à 1½ % van de goederen en ½ % van de contanten ook nog te vorderen van de 2 eerstkomende convooien. D. L. H. dachten, dat daarmee alles zou kunnen betaald worden. [1]) Ten slotte schreven zij nog over de nieuwe Capitulatie, die door een van Colyer's zonen in persoon naar het vaderland gebracht was. D. L. H. misten daarin 2 voorname punten, en wel de bepalingen: 1°, dat de tol van de goederen met courant geld betaald zou mogen worden en 2°, dat geen tweede maal tol betaald behoefde te worden van goederen, die over land van Smirna naar Constantinopel of omgekeerd gingen. Men hoopte zeer, dat die beide bepalingen, welke mondeling bedongen waren, nog in een nadere aanvulling der nieuwe Capitulatie zouden opgenomen worden; immers overigens verschilde de nieuwe weinig van de oude en zou al het geld der avanie voor niets betaald zijn.

D. L. H. achtten deze beide punten van zulk een gewicht, dat zij den 28sten Augustus d. a. v. aan de Staten-Generaal schreven met verzoek den ambassadeur Colyer te gelasten met alle gepaste middelen bij den Primo-Vizier op het vorenstaande aan te dringen. De eerste bepaling was volgens Colyer alleen voor Smirna wel 10 duizend L. D. per jaar waard. Voorts schreef men den Staat over de groote avanie, die geheel onrechtmatig was en over de verdeeling tusschen Smirna (7), Constantinopel (1) en Aleppo (2). D. L. H. zetten de maatregelen uiteen, door hen getroffen om het

---

[1]) **Later werd nog bepaald, dat, indien niet alles uit die 3 convooien gevonden worden kon, men het overige gelijkmatig over het 4e en 5e moest verdeelen.**

geld bijeen te krijgen, en verzochten den consul te Smirna c. s. te doen aanschrijven de bevelen van Directeuren streng in acht te nemen.

Te Smirna kon men zich met de boven aangegeven zienswijze van D. L. H. niet vereenigen. Den 29sten December 1681 voerden van Dam, thesorier, assessoren en natie aan, dat het voor den bloei van den handel noodzakelijk was dien zoo min mogelijk te belasten en dat dus de gemeene kas, nadat hieruit de tractementen en de gewone presenten betaald waren, in de eerste plaats bestemd was om alle avaniën af te weren. Voor het afbetalen van voorgaande avaniën was het geld zelfs wel eens van costi (d. i. uit het vaderland) gekomen. Ook verwees men naar het formulier van den eed voor de natie, waarin de bestemming der gemeene kas omschreven werd. [1]) Daaruit bleek duidelijk, zeide men, dat, indien de kas de aandeelen van Smirna en Constantinopel à 27 duizend L. D. had kunnen dragen, die som daaruit betaald had moeten worden. Nu hadden de kooplieden het ontbrekende aan de kas geleend krachtens de res. van Ha. Ho. Mo. dd. 4 Februari 1677. Op het vorige convooi was het vastgestelde bedrag gekort, op het laatstaangekomen slechts ½ % van de goederen en niets van de contanten, daar het overige uit de kas kwam. Het zou de natie „seer lief en aengenaem" [2]) zijn van D. L. H. eén nog goedkooper en beter middel te hooren om avaniën te betalen, doch het geld moest er zijn en daarom was het door de natie voorgeschoten tegen een niet te hooge rente. Ook over deze laatste waren D. L. H. gevallen; zij hadden daartoe verwezen naar een artikel van de res. van Ha. Ho. Mo. dd. 14 December 1679, doch dit sprak slechts van de gelden, geleend voor het betalen van de tractementen der ministers. Waar de natie door het voorschieten zulk een belangrijken dienst aan den handel bewezen had, vond men 1 % per maand niet te hoog. Indien D. L. H. dit niet goedkeurden, zou men zich genoodzaakt zien in de toe-

[1]) De aanhef van het „Formulier van den Eedt voor de Nederlants. Cooplieden inde Levant Residerende" luidde als volgt: „Nadien tot onderhout vande Importante Negotie op de Levant, *het afhouden vande avanias* (wij cursiveeren), en andre voorvallende swarichheden, het doen van de noodige presenten, alsook tot maintenu, en onderhout, van de publicque ministers hier te lande (= in de Levant) nootwendich een fons moet werden gevonden, waer uyt het selve can werden betaelt," enz. (Remonstrantieboeken D. L. H. d.d. 5 Dec. 1675.)

[2]) Een destijds veelvuldig gebezigde uitdrukking.

komst volgens de res. van Ha. Ho. Mo. dd. 4 Februari 1677 het geld à 18 tot 20 % 'sjaars op te nemen naar den stijl van het land en alles verder te laten loopen. Na het vaststellen der Capitulatie waren de 2 bewuste punten nog bedòngen; vooral het betalen van den tol in courant geld achtte men een groot voordeel; de L. D. hadden daardoor te Smirna een veel grootere reputatie gekregen.

Ten slotte bleek uit dit schrijven, dat de natie te Aleppo geklaagd had over het te zware aandeel, dat zij in deze avanie betalen moest, nl. 6000 L. D. Te Smirna was men het daarmede in het geheel niet eens; dit aandeel bedroeg slechts $^{2}/_{11}$, terwijl het vroeger altijd $^{2}/_{10}$ bedragen had. Men verzocht daarom D. L. H. er order op te stellen, dat de natie te Aleppo haar aandeel met de verloopen rente betalen zou.

De thesorier van der Marct was insgelijks van meening, dat de kas een deel der groote avanie behoorde te dragen. Den 10^en^ December 1681 schreef hij, dat de natie er nooit toe te krijgen zou zijn de geheele 24 duizend L. D. uit den handel te vinden en dat men het ver gebracht zou hebben, indien zij de helft der avanie betaalde. Hij had er al met verschillende vrienden over gesproken en raadde D. L. H. in dezen zachtheid aan. Den 9^den^ Januari 1682 meldde hij, hoe de avanie voor $^{3}/_{5}$ uit de kas betaald was en voor $^{2}/_{5}$ door de „messieurs" van de natie; zij wilden dit aandeel terugeischen, zoodra de kas weer in avans zou gekomen zijn. Van der Marct merkte op, dat de kas op den duur groot voordeel van de verandering van den tol zou ondervinden en dat het dus gewenscht was, dat zij in de avanie bijdroeg. Hij gaf daarom in overweging het er verder bij te laten, Ten slotte roerde hij nog een groote avanie aan, die kort te voren de Engelschen getroffen had en die niet minder dan 350 duizend L. D. bedroeg. Uit een schrijven van Smirna, dd. 8 Januari 1682 blijkt, dat de Primo-Vizier door inblazingen van „dat kwaad instrument" Huysain Aga (de opperste tollenaar te Constantinopel) een ouden eisch op de Engelschen van het genoemde bedrag had opgerakeld. Een Turk was naar Smirna gereisd op een Engelsch schip; dit schip was door Christenslaven overvallen, die den Turk met het zijne daaruit genomen hadden. Die man zou 350 duizend L. D. bij zich gehad hebben! Als onderpand voor die som was men voornemens de Engelsche schepen te arresteeren, die ter reede

lagen. Eenige dagen voordat het desbetreffend commandement kwam, waren zij hiervan onderricht en „hol over bol" buiten het waterkasteel gaan liggen.

D. L. H. bleven aanvankelijk op hun stuk staan. Den 4den Juni 1682 antwoordden zij, dat men de buitenleden, resideerende in het Noorder- en het Zuiderkwartier, die tot het vaststellen van de regeling der betaling van de 33 duizend L. D. bijgedragen hadden, bijeengeroepen had. Algemeen kon men geen genoegen nemen met het besluit van de natie te Smirna. Daarom moest de avanie, zooals gelast was, over 3 convooien worden omgeslagen; van het convooi onder de commandeurs Elsevier en Tyloos, waarvan voor de goederen slechts ½ % geëischt was, moest het ontbrekende nog aangevuld worden. Directeuren wezen nogmaals op art. 20 van het formulier en gelastten de kas voor het betalen der tractementen, enz. gescheiden te houden van die tot het afmaken der avanie; wel mocht er over en weer geleend worden. Omtrent de bezwaren, door Aleppo aangevoerd tegen het betalen van zijn quotum in de avanie, merktten D. L. H. op, dat de handel er „erg in fleur" was, doch er waren weinig Hollandsche huizen. Te Smirna had men het aandeel van Aleppo à 6000 L. D. nu tegen 15 % 's jaars opgenomen. Daar men in die kolonie weigerachtig bleef om te betalen, de schuld à 15 % 's jaars snel toenemen zou en er uit het niet betalen ernstige moeilijkheden voor den handel te voorzien waren, wendden D. L. H. zich tot de Staten-Generaal met verzoek om van de goederen, die uit Aleppo hier te lande kwamen, 1½ % te mogen heffen op gelijke wijze als dit te Smirna en te Constantinopel geschied was om het geld voor het betalen der avanie te vinden. Ha. Ho. Mo. verleenden de gevraagde machtiging bij hare res. dd. 11 September 1682; de heffing bracht binnen een half jaar 2000 L. D. op, die uit Nederland via Constantinopel naar Smirna overgemaakt werden en daar tot vermindering van Aleppo's quotum strekten.

In afwachting van de betaling door Aleppo had men ingevolge order van D. L. H. dat aandeel met de rente te Smirna uit de kas moeten voorschieten. Meermalen moest van der Marct echter schrijven, dat de kas te Smirna ten gevolge van de avaniën niet toeliet dat bedrag te betalen. Eerst 31 Augustus 1683 kon hij melden, hoe hij den 22en t. v. de 6000 L. D. met de rente uit de kas had voorgeschoten. Het geld was à 1¼ % 's maands opgeno-

men en liep sedert 17 November 1680, zoodat de schuld al tot 8475 L. D. aangegroeid was. Inmiddels vreesde hij, dat van de aflossing nimmer iets komen zou; Aleppo zelf had nog niets betaald en evenmin waren de 2000 uit het vaderland toegezegde L. D. ontvangen.[1]) Den 21sten November d. a. v. schreef hij, dat die kolonie de hoofdsom thans voldaan had; men was nu alleen de rente nog schuldig. In dit stadium bleef de zaak nog geruimen tijd verkeeren. D. L. H. hielden echter vol, want nog 23 Maart 1685 schreven zij aan van der Marct, dat zij niet zouden rusten, eer de bewuste rente à 15 % 's jaars betaald was. Die schadepost was ontstaan door malversatiën van de natie te Aleppo. De rente was echter den 18den Juli 1685 te Smirna nog niet voldaan.

Alvorens de regeling der betaling dezer avanie verder na te gaan, moeten wij thans gewag maken van eenige belangrijke avaniën, welke kort na de voorgaande volgden. Daardoor liepen de geschillen omtrent de betaling weldra niet meer over het aandeel van Smirna à 24 duizend L. D., doch over de som dier verschillende avaniën.

Nadat men met den grooten tollenaar vele moeilijkheden gehad had ter zake van het betalen van den tol volgens de nieuwe Capitulatie, had Colyer dienaangaande een commandement van den Grooten Heer weten te krijgen, gericht aan den Cadí te Smirna. Den 10den September 1681 zond men daarvan aan Smirna een „translaet". De Nederlandsche natie zou slechts 3 % tol betalen, terwijl hare goederen niet boven de waarde mochten worden geschat. Om dit laatste te ontgaan, was in het commandement nog bepaald, dat de tol desgewenscht ook in goederen mocht gegeven worden en dat geen geld kon geëischt worden. Alleen moesten per half stuk laken 4 L. D. betaald worden. Ten slotte werd bevolen, dat de tollenaar te Smirna de natie en den handel niet mocht bemoeilijken door alle goederen te laten losmaken.

Zoodra de natie te Smirna dit commandement ontving, liet zij den aga in den tol komen en las hem daar het stuk voor, in de

---

[1]) Uit een missive van D. L. H. d.d. 10 September 1683 aan thesorier en assessoren te Smirna blijkt, dat dit geld op listige wijze in de wacht gesleept was door een Turk, die de teruggave steeds op de lange baan schoof.

hoop indruk op hem te maken en de goederen, die reeds 2 maanden in den tol lagen, te doen expediëeren. Doch in plaats van het commandement na te komen, liet hij de goederen baal voor baal in zijn tegenwoordigheid openen. Nadat aldus 30 balen behandeld waren, had hij gezegd verder geen garens te willen verzenden. Ook had hij moeite gemaakt bij de verzending van goederen, waarvoor reeds tol betaald was. Hem was aangeboden zijn intrek te nemen bij den consul — hij was kennelijk kort te voren uit Constantinopel gekomen — doch hij had dit gedaan bij „creaturen van den tollenaar." Ook eischte de aga nog 4½ % van den tol er boven op voor zich zelf, waardoor de tol van de lakenen zeer duur werd, nl. 4, 18 L. D. per half stuk. De natie voegde aan haar beschouwingen toe, hoe, indien er per 2 à 3 dagen slechts 30 balen behandeld werden, het convooi wel 6 maanden zou moeten blijven liggen om de 2000 balen te laden, die zij nog onder zich had; men zou dan meer onkosten verteren dan het geheele beloop der vrachten. Daarom verzocht men Colyer aan het hof bekend te maken, hoe de aga zich te Smirna gedroeg.

Deze laatste vertrok den 28sten September 1681 weer naar Constantinopel; de natie had alles met den grooten tollenaar geschikt, wat vrij veel geld gekost had, doch het convooi kon nu 15 dagen later vertrekken. De tol van de lakenen was betaald, zooals boven aangegeven werd; voor iedere 20 ocken Turksch garen werd 1 L. D. tol betaald; bovendien had de aga ook een tol van de zijde geëischt, die volgens zeer oud gebruik niet door de verzenders werd betaald; om speditie [1]) voor onze schepen te krijgen, had men hem, om laatstgenoemden tol af te koopen, een present moeten geven van 47 à 4800 L. D. Ten slotte had men hem 1800 L. D. betaald voor den tol van lakenen, die van Constantinopel gezonden waren en waarvoor ginds reeds betaald was. De tollenaar aldaar hield de bewijsstukken daarvan achter, zoodat „bij provisie"(!) in afwachting van de komst dier stukken nog eens betaald moest worden. Men had een en ander wel moeten doen om onze koopvaarders, die meer dan 5 maanden te Smirna gelegen hadden, van den wal af te helpen. Natuurlijk hadden onze kooplieden meermalen tegen deze ongehoorde eischen geprotesteerd, ook bij den Cadi, doch tevergeefs. Deze toonde zich altijd zeer

[1]) Toestemming tot vertrek.

bevreesd voor den grooten tollenaar van Constantinopel, Huysain Aga, omdat deze laatste ten hove „al te groot" was. Ook zeide men, dat de aga vóór zijn komst te Smirna door dien tollenaar met geld „vergiftigd" was. van der Marct, die als thesorier afzonderlijke brieven aan D. L. H. zond, klaagde ook zeer over de buitensporigheden der hooge Turken. „Het is hier tegenwoordig onder dezen Vizier een groote tiranieke geldregeering," schreef hij. De handen der onverzadiglijke ministers moest men voortdurend stoppen. Vooral den oppertollenaar te Constantinopel, Huysain Aga, noemde hij een goddeloos man. Hij stelde voor, dat D. L. H. alle schippers zouden aanzeggen, voortaan te Smirna buiten het waterkasteel te blijven liggen, totdat men van consul en natie vernemen zou, dat er geen avaniën op til waren. Bij het eerstvolgend convooi werd dit op voorloopigen last van den consul reeds in toepassing gebracht. [1])

In het voorgaande werd met een enkel woord gewag gemaakt van een eisch van den grooten tollenaar te Constantinopel om een tol van de zijde te ontvangen. Aanvankelijk liet hij zijn eisch vallen, wat de natie niettemin een groot present kostte, doch korten tijd later kwam hij er op terug en werd die eisch ten slotte de oorzaak eener nieuwe groote avanie. Den 18den December 1681 den 3den en den 26sten Januari 1682 schreef Colyer geheime missiven aan de natie te Smirna, waaruit bleek, dat de Engelschen met den grooten tollenaar vóór den Groot-Vizier ontboden waren. De ambassadeur had hierop laten zeggen, dat hij door zijn Koning als „hoofd en protecteur" boven de Engelsche onderdanen in de Levant geplaatst was, reden waarom hij verzocht in persoon te mogen komen en de natie mede te brengen. Nadat zulks eerst geweigerd was, had men ten slotte gezegd, dat hij, dit wenschende, wel mocht meekomen. Toen hij zich bij den Groot-Vizier liet aandienen, werd hem geantwoord, dat deze niets met den ambassadeur te verhandelen had, doch de groote tollenaar wel met de kooplieden. De ambassadeur liet hierop antwoorden, dat de groote tollenaar van de Engelsche onderdanen den tol van de zijde eischte over de laatste 5 jaren, dat die tol in minstens

[1]) Zie den brief van Colyer c.s. d.d. 10 September 1681 aan Smirna; die van van Dam c.s. d.d. 26 September en 20 October 1681. Voorts die van van der Marct d.d. 21 October en 10 December 1681.

40 jaar niet geëischt was, omdat volgens een oud gebruik de verkoopers van de zijde dien op zich namen, dat bij de komst van den gezant ook duidelijk met den Groot-Vizier vastgesteld was, dat de Engelschen, niettegenstaande de Capitulatie een tol van 3 % toestond, geen tol van de zijde betalen zouden en dat de gezant zijn onderdanen daarom verboden had dien tol te betalen. Indien iemand de verantwoordelijkheid droeg, was het derhalve de ambassadeur en niet de natie. Toen werden 2 willekeurige personen uit de Engelsche natie weggevoerd, z. g. als zijnde de hoofd-handelaren in zijde, en dit niettegenstaande het protest van den Engelschen ambassadeur, verklarende, hoe zij nooit in zijde gehandeld hadden. De ambassadeur, die persoonlijk bij den Groot-Vizier wilde protesteeren, werd niet toegelaten; men smeet de deur voor hem dicht! Men zei hem, dat de Groot-Vizier zeer „in colère" was en dat men hem raadde om over 2 à 3 dagen terug te komen. Thuiskomende en nergens gehoor vindende, had de Engelsche ambassadeur door zijn secretaris al de magazijnen zijner kooplieden doen verzegelen. De Engelschen hadden hierop aanvankelijk besloten geen zijde meer te laden om zóó den tollenaar te straffen, doch in het onderhanden zijnde convooi was reeds veel zijde geladen. Daarom had de Engelsche gezant den Vizier, om dat convooi van den wal te helpen, steeds meer geld geboden, ten slotte 125 beurzen (à 500 L. D. elk!), doch zelfs dit bod was afgeslagen.

Colyer, die dit alles aan Smirna berichtte, sprak al dadelijk de vrees uit, dat een gelijke avanie ook ons zou treffen en dat de tollenaar de schepen van het toen te Smirna liggende Hollandsch convooi niet zou willen laten vertrekken, vóór hij zijn kwaad voornemen ten uitvoer had gebracht; hij had zich reeds in dien zin uitgelaten. Daarom had Colyer besloten met de Engelschen samen te gaan in het afmaken dier avanie; hij wilde, evenals de Engelsche gezant, die al met gevangenneming bedreigd was, zich „tot het uiterste toe sterk houden en volharden." Smirna moest hierin nu medewerken.

De natie te Smirna antwoordde hierop 13 en 28 Januari, alsmede 12 Februari 1682. Aanvankelijk was men eensgezind en vol moed. Allen hadden zich verbonden voorloopig geen zijde te koopen en dus niet meer te laden. Een boete van 500 L. D., te betalen aan de armenbus, was ingesteld voor wie het toch deed. Ieder, die van het koopen van zijde verdacht werd, zou zich voor den

consul onder eede moeten zuiveren. Die van Constantinopel moesten dan echter met Smirna een soortgelijke overeenkomst aangaan als men onderling in laatstgenoemde plaats gesloten had; de zaak kon dan niet door „particulier interesse" van den een of ander vernietigd worden. Gaarne zou men, om dit alles nader te regelen, 2 à 3 kooplieden naar Constantinopel afvaardigen, doch in het onder handen zijnd convooi was nog veel te laden en het was derhalve in het belang van den handel, dat allen te Smirna bleven. Ook vreesde men voor soortgelijke „extravagances" als tégen de 2 Engelsche kooplieden hadden plaats gevonden en daar door heen- en weerschrijven dikwijls goede „occasiën" verloren gingen, gaf men Colyer geheele volmacht. Mocht de avanie ook op de Hollandsche natie neerkomen, dan was men voornemens alle quitantiën of teskarets te toonen, steeds door den tollenaar voor de speditie van elk Hollandsch schip afgegeven ten bewijze, dat hij den tol van alle geladen goederen ontvangen had. Al die teskarets van speditie berustten bij den consul en vormden een machtig wapen, indien de Groot-Vizier den ouden tol van de zijde mocht opeischen. Bovendien had men van de lakens steeds te veel tol betaald; de Capitulatie stond slechts 3 % toe en er was wel 4½ betaald. Dit surplus bedroeg meer dan de geheele tol van de zijde. In de laatste 5 jaar waren door onze natie omstreeks 22 duizend balen zijde verzonden. Gerekend tegen 3 % zou daarvan 13.200 L. D. betaald moeten worden. De tollenaar eischte nu den tol van de laatste 5 jaar, doch zou dien wel kunnen vragen van den geheelen tijd, dat de Nederlandsche natie te Smirna was. „Zoo'n werk zou ons allen hier vandaan jagen!"

Hield de natie dus aanvankelijk goeden moed, omtrent den steun, dien men van de Engelschen genieten zou, was zij al dadelijk sceptisch gestemd, want reeds in den eersten der genoemde brieven „voerde men Colyer met respect tegemoet, dat, om met de Engelschen een positieve verbintenis in deze zaak te maken, het te beduchten was, dat die natie volgens hare gewoonte slechts op haar particulier belang zal zien." Hoewel degenen, die hier dit oordeel uitspraken, nu niet de tot oordeelen meest bevoegden waren, is het niettemin kenschetsend voor de wijze, waarop Hollanders zich in de 2de helft der 17de eeuw over hun grootste antagonisten uitlieten. Weldra bleek de diagnose der Hollandsche kooplieden over hunne Engelsche collega's juist, want reeds den 12^{den} Maart

1682 schreef Colyer naar Smirna, hoe de Engelschen ons ontvallen waren. Zij hadden de zaak met de Poort afgemaakt. De Groot-Vizier ontving 110 beurzen; de andere ministers zouden ook wat krijgen, zoodat de geheele avanie den Engelschen op 65 à 70 duizend L. D. te staan kwam. Voor die som, zoo schreef van der Marct den 5den Mei d. a. v. aan D. L. H., verkreeg men slechts een „simpel commandement", dat de zaken van de zijde op den ouden voet zouden blijven. Er was nu te Constantinopel tegen de Franschen weer een avanie gaande van 750 beurzen voor schade, door de Fransche vloot te Scio aangericht.

Door de Engelschen in den steek gelaten, was onze beurt weldra gekomen. Den 17den Augustus schreef Colyer naar Smirna, dat het hof met grooten drang aanhield, dat ook onzerzijds de zaak van de zijde op de een of andere wijze zou worden afgemaakt Het was met de Engelschen zoo smakelijk verloopen en nu wilde men blijkbaar zien, wat er van de onzen te halen viel. De Groot-Vizier eischte 50 beurzen; Colyer had er 30 geboden. De tollenaar, die uit Constantinopel te Smirna geweest was, had toen het bedrag van 40 genoemd, belovende daarvoor alles even goed in orde te maken als hij dit voor de Engelschen gedaan had! Colyer, merkende, dat het voor geen asper minder af te koopen was en dat men, door te weigeren, het hof nog meer ontstemmen zou, was geneigd in dat bedrag toe te stemmen; vooral den Groot-Vizier moest men ontzien, daar hij zeer wraakgierig was. Hij wilde echter niet beslissen zonder het gevoelen van Smirna in te winnen en vroeg ook, hoe men dit bedrag vinden zou. Men antwoordde per omgaande, dat men met Colyer van meening was, „het werk te moeten eindigen", d. i. te betalen. Hiermede handelde men, hoewel onbewust, in den geest der D. L. H., want deze schreven den 20sten October 1682 aan Colyer, na veel drukte gemaakt te hebben over het onrechtmatige der avanie, dat de resident trachten moest alles zoo voordeelig mogelijk voor den handel te regelen. De Directeuren schatten den bewusten tol in zijn geheel op hoogstens 12 à 14 duizend L.D. Over de wijze, waarop het geld gevonden moest worden, lieten die van Smirna zich echter niet uit. Daarom schreef Colyer den 30sten September 1682 met verzoek de betrokken wisselbrieven wel te willen accepteeren op 15 dagen zicht; hij trok het geld dus voorloopig op de kas van Smirna. Omtrent de verdeeling van den buit waren de ministers het eindelijk eens ge-

worden. De Groot-Vizier kreeg 30 beurzen of 15 duizend L. D.; de 10 overige beurzen waren voor Huysain Aga en anderen. De Franschen kwamen ook slecht van hun avanie af, terwijl de Fransche gezant zeer hondsch behandeld werd. Nog 11 Juli 1682 ontlokte dit aan van der Marct de ontboezeming: „Het zijn hier miserabele tijden; geen van al de representanten wordt estime getoond. Men speelt rechtevoort als de kat met de muis; het is alles om geld te doen," doch korten tijd later braken er betere tijden aan. Den 1sten Mei 1683 kon hij aan D. L. H. melden, hoe „voor eenige dagen, den 8 à 9 April, den huysain haga, dat quaet „instrument, en verdriet aendoender van de christenen, door een „streeck van den visier van syn tollenaersplaets afgeraeckt is, tot „groot contentement van een ider; hem is gegeven een bedieninge „aent hof van de coninginne, daer minder te segge sal hebben, „als doen hij tollenaer was";[1]) daar de Vizier te velde was, hoopte men voorloopig geen avaniën te hebben. Weldra kwamen berichten in, dat de Keizerlijken groote overwinningen op de Turken behaald hadden; deze laatsten bekenden in verschillende gevechten wel 150 duizend man verloren te hebben; vele hooge officieren van den Groot-Vizier waren gekwetst. Ook verloor men alle bagage, „thresores", 300 veld- en 150 zware stukken, enz. De schade werd op wel 50 millioen rijksdaalders geraamd. van der Marct hoopte, dat dit den Groot-Vizier wat nederiger maken zou.[2]) Deze wensch werd op zonderlinge wijze vervuld, want de Groot-Vizier moest zijn nederlagen met den dood bekoopen. Den laatsten Februari 1684 meldde van der Marct, hoe er door het onthoofden van den Groot-Vizier, wiens hoofd den Grooten Heer te Adrianopel aangeboden was, en door de benoeming van een nieuwen weer presenten gegeven moesten worden. Hij hoopte, dat de nieuwe Vizier niet de voetstappen van zijn voorganger drukken zou; daarop bestond wel kans, want door den laatsten veldtocht begon men de Christenen wat meer te ontzien.

Wij moeten thans den draad weder opvatten van het overzicht

---

[1]) Den 8en October t. v. had van der Marct omtrent hem nog aan D. L. H. medegedeeld, „dat hij groote sommen hanteerde, doch zal nog schulden nalaten; is in de 60 jaren, kan lezen noch schrijven; evenwel regeert hij groote zaken van beslommeringe".

[2]) Zie zijn brieven aan D. L. H. d.d. 31 Augustus en 21 November 1683.

der wijze, waarop de bovenstaande avaniën werden afbetaald. [1]) Weldra werd de strijd tusschen D. L. H. en de natie te Smirna niet langer gevoerd over de 24 duizend L. D., het aandeel dier kolonie in de avanie betreffende de vernieuwing van de Capitulatie, doch ook de 20 duizend L. D., noodig voor het betalen van den tol der zijde, werden er in betrokken en hiermede verkreeg die strijd een nog principiëeler aanzien.

Den 22sten Mei 1682 schreef van der Marct aan D. L. H., hoe er voor de afmaking der hangende avaniën, behalve de 33 duizend L. D., nog 3173 L. D. betaald was moeten worden aan presenten. Men had besloten dit geld „bij provisie" uit de kas der Directie te betalen. De thesorier was daar zeer tegen geweest en had op den steun van den consul gerekend, doch ook deze was vóór betalen uit de kas geweest. Daar het ditmaal niet een gedwongen zaak gold, zooals met de 33 duizend L. D., doch het geld gegeven was ten bate van den handel (o. a. om betaling met courant geld te verkrijgen), was van der Marct van oordeel, dat het bedrag van bijna 3200 L. D. geheel door den handel moest betaald worden. Ook werden de goederen nu lager geschat, wat per laken wel 1 L. D. scheelde. Ten slotte raadde hij D. L. H. aan naar Smirna te schrijven, dat de handel groot voordeel van bedoelde uitgave had en dat de kooplieden derhalve minstens ½ van dat bedrag moesten betalen, evenals van den eisch inzake den tol der zijde, die toen nog hangende was. In ieder geval moest de natie een deel der uitgaven dragen, opdat zij zou toezien, dat er niet „onnoodig of liberaal" gegeven werd. Kwam alles uit de kas der Directie, „so word in occasie te lichter daer over gestapt".

De natie te Smirna ging echter veel verder; evenals bij de vorige avanie wilde zij de kas alles laten betalen. Den 24sten Augustus 1682 aan Colyer schrijvende, verklaarde men zich bereid met toestemming van den ambassadeur de noodige gelden à 1 % 's maands aan de gemeene kas te leenen, mits het geld zou teruggegeven worden uit de consulaatrechten, van het eerstvolgend convooi te trekken; de gemeene kas was immers ingesteld om ons voor avaniën te bewaren. Inmiddels kwamen consul, thesorier, assessoren en natie te Smirna den 26sten October d. a. v. op nieuw bijeen om te beraadslagen over de betaling der 20 dui-

[1]) Zie blz. 556.

zend L. D., door Colyer getrokken, doch niet geaccepteerd.[1]) Men had toen 2 stroomingen : consul en thesorier waren van oordeel, dat het geld door den handel gegeven moest worden ; ingevolge missive van D. L. H. dd. 4 Juni t. v. [2]) mocht men wel tijdelijk van de kas leenen, mits het geld bij de eerste gelegenheid met 4 % rente teruggegeven werd ; de natie (de assessoren waren gewone kooplieden en behoorden dus hieronder) daarentegen was van gevoelen, dat alles uit de kas moest betaald worden, aangezien deze volgens het reglement daartoe uitdrukkelijk diende. Om de kas in avans te brengen wilde men wel de consulaten reeds betalen èn van het binnengekomen èn van het weldra uitgaande convooi. Daar van Colyer nog geen antwoord ingekomen was op de bovenvermelde vraag, besloot men de beslissing nog te verschuiven.

Inmiddels trachtte van der Marct, doch tevergeefs, den zin van D. L. H. tegenover de kooplieden van Smirna door te drijven. Den 3[den] October 1682 schreef hij aan Joannes van Grol, secretaris der Directie van den Levantschen handel te Amsterdam, hoe de natie daarover woedend was en hem haast te lijf had gewild. Hierop had hij maar gezwegen. Indien D. L. H. op hun stuk stonden, vreesde van der Marct de grootste wanorde en zou de natie geen geld meer willen geven voor het betalen der avaniën. Wie zou het dan moeten doen ? Den 8sten October en den 22sten November 1682 schreef hij aan D. L. H. ; er was nu 22 duizend L. D. uit de kas gegeven en de „messieurs" van de natie bleven onverzettelijk weigeren te betalen. Daarom stelde hij nogmaals voor, dat de handel slechts voor ½ à ⅓ in alles deelen zou. Hij vroeg om een resolutie van Ha. Ho. Mo. in bondige termen ; anders zou de natie niets betalen. Met het oog op de toekomst wenschte hij wel, dat die resolutie een algemeene regeling van de afbetaling der avaniën in dien zin mocht inhouden. Zoozeer stond de natie echter op haar stuk, dat zij besloot te 's Hage een advocaat aan het hof te gaan houden om „tegen D. L. H. in te gaan." van der Marct, die dit den 9[den] December aan van Grol schreef, vroeg of de Smirnasche heeren in het vaderland bereid waren om daarin mee te gaan. Hij knoopte er de opmerking aan vast, dat — indien

---

[1]) **Zie het extract uit het notulenboek van de kanselarij te Smirna van den genoemden datum. Het ligt in de briefwisseling uit Smirna van 1683.**

[2]) **Zie blz. 555.**

de natie een deel der avaniën betaalde, wat hij had voorgesteld — men niet zoo licht over sommige zaken heenstappen zou als thans wel geschiedde. Hij was dus van oordeel, dat vele avaniën te snel met geld werden afgemaakt.

Van Dam, die wel in den geest van D. L. H. handelen wilde, koesterde nog een oogenblik de illusie, dat men de betaling der avaniën in hun geest regelen kon. Den 13den Januari 1683 schreven hij en van der Marct aan D. L. H., dat de avanie tot afmaking van den tol der zijde met bijkomende presenten ruim 20 duizend L. D. bedroeg.[1]) Men zou het geld nemen uit de kas, doch het met 4 % rente teruggeven. Hieruit zou men afleiden, dat de natie geneigd was tot toegeven, doch den 31sten d. a. v. schreven thesorier en assessoren, „dat de natie zich excuseerde van de 33 duizend L. D. verder geen geld te kunnen uitschieten" ; zij zou daarover zelf aan D. L. H. schrijven. Den dag daarna moest van der Marct melden, hoe hij het geld tot afmaking van de avanie der zijde maar uit de kas gegeven had. Was zulks niet geschied, dan had de natie eenvoudig de consulaatrechten van het jongste convooi niet in de kas gestort, doch bestemd tot het afdoen der avanie. Den 20sten Juni 1683 zette de natie haar standpunt nader uiteen ; eerst thans beantwoordde zij de missiven van 4 en 12 Juni van het vorige jaar, waarin D. L. H. gelast hadden van bepaalde convooien 1½ % extra te heffen om de avanie van het vernieuwen der Capitulatie af te maken ! Men deelde mede, dat het meerendeel der 33 duizend L. D. al uit de consulaatsrechten gevonden was ; de rest bleef zonder interest doorloopen, totdat de kas genoeg geld zou hebben om die schuld af te doen. Men verwees hierbij naar art. 15 van het reglement. Het was de natie onmogelijk die zaak thans anders te regelen ; zij had de rekeningen van de goederen, die met bedoelde convooien gekomen en verzonden waren, al opgemaakt, verzonden en geliquideerd. (Ook reeds, toen men van D. L. H. de order ontving, om 1½ % extra te heffen ?) Men schreef nu ook over de avanie van 20 duizend L. D., die Colyer zal.[2]) zich voor een „valsche pretentie" had laten afpersen. Colyer had bij schrijven van den 24sten October 1682 de voorstellen der natie omtrent de afbetaling goedgekeurd. De natie had bij het verschaffen van gelden aan de kas „groote faciliteit gebruikt."

[1]) Later bleek zij ruim 21 duizend L. D. te bedragen.
[2]) Hij was den 28en December 1682 te Constantinopel overleden.

Daar D. L. H. geschreven hadden, dat hunne kas à costi zeer bezwaard was en men van daar geen geld kon zenden, had men de zaak der avaniën maar geheel te Smirna geregeld. Hoewel de laatste 2 jaren meer dan 50 duizend L. D. aan avaniën betaald was, had men al die gelden in de Levant gevonden, zonder dat Directeuren geld hadden behoeven te zenden, zooals tot het afmaken der avanie van het schip „de keizer Octavianus” noodig was geweest. [1]) Het formulier van den eed, jaarlijks door de natie af te leggen, drukte duidelijk uit, dat de kas mede bestemd was om de natie vrij te houden van avaniën. [2])

D. L. H. stonden nog een tijdlang op hun stuk. Den 5den Maart 1683 schreven zij naar Smirna, van terzijde vernomen te hebben, dat de natie de 20 duizend L. D. uit de kas betaald had; deze diende echter niet om avaniën te betalen. Daar men hieromtrent uit Smirna nog geen bericht had, geloofde men het vooralsnog niet. Voorts moest met 4 % rente aan de kas teruggegeven worden een bedrag van 3100 L. D., daaruit genomen voor presenten, die aan den Groot-Vizier en andere ministers gegeven waren nog boven de avanie van ruim 33 duizend L. D. voor het vernieuwen der Capitulatie. [3])

Den 10den September 1683 waren D. L. H. beter ingelicht. Dien dag schreven zij naar Smirna, hoe er voor de laatste 2 groote avaniën ruim 42 duizend L. D. uit de kas betaald was. Daar men dit geld uitsluitend besteed had ten bate van den handel, die groote voordeelen trok van de gegeven schenkingen, konden de Directeuren niet in die betaling treden. Daarom gelastten zij, dat de kooplieden alsnog de bewuste 1½ % van 3 convooien betalen moesten. D. L. H., daartoe met de buitenleden bijeengekomen, wilden echter voor de toekomst wel een schikking maken. Daarom zou voortaan te Smirna de kas iedere 6 maanden worden opgemaakt; de eene helft van het batig slot was voor de directie, de andere helft voor afmaking van onverhoopt opkomende avaniën, althans indien D. L. H. hun toestemming gaven die helft daarvoor te bezigen. Deze regeling was vermoedelijk tevens gedacht als een prikkel voor de natie om te zorgen, dat er steeds

[1]) Avanie, ontstaan nog vóór van Dam's komst te Smirna. Ook over de afbetaling dier avanie was men jarenlang doende geweest.

[2]) Vergelijk noot [1]) op blz. 553.

[3]) Zie ook de missive D. L. H. d.d. 20 October 1682. Vergelijk blz. 563 voor de genoemde 3100 L. D.

een batig slot in kas was; te voren had men met chronische tekorten te strijden gehad.

Uit het voorgaande blijkt, dat D. L. H. thans begonnen te wankelen en hun aanvankelijk ingenomen standpunt op den duur niet wel houdbaar achtten. Dit prikkelde de natie te Smirna natuurlijk om te volharden bij haar verzet. Zelfs ging men nu nog verder en eischte de reeds gegeven gelden terug. Den 25sten Mei 1684 schreven consul, thesorier en assessoren van Smirna aan D. L. H., hoe de beide groote avaniën te zamen met onkosten en interest ongeveer 60 duizend L. D. gekost hadden; op het eerste convooi was toen 1½ % gekort, op het tweede ½ %. De huizen te Smirna beweerden dit geld slechts voorgeschoten te hebben, natuurlijk op rente; uit de kas was maar(!) ruim 42 duizend L. D. betaald en de natie vond, dat zij derhalve zeer behulpzaam geweest was in het afmaken der avaniën. Zij zou nu de rest der geleende gelden terugeischen, zoodra de toestand van de kas dit gedoogde. Het dagelijksch bestuur te Smirna voegde aan deze zakelijke mededeelingen geen beschouwingen omtrent hare zienswijze toe; alleen schreven van Dam en van der Marct dien zelfden dag nog een afzonderlijken brief aan D. L. H., waarin zij meldden, hoe het hun wenschelijk voorgekomen was in bovenbedoeld schrijven de noodzakelijkheid te betoogen van een resolutie van Ha. Ho. Mo., waarin de betaling van avaniën uit de kas en door de natie in het algemeen geregeld werd. De assessoren waren tegen deze opname, omdat zij tevens kooplieden waren en zij een dergelijke resolutie strijdig met hunne belangen achtten. Daarom schreven consul en thesorier afzonderlijk. In hun antwoord dd. 12 October 1684 lieten D. L. H. dit laatste punt onbesproken. Omtrent het eerste merkten zij op, dat zij geenszins op den eisch der natie konden ingaan. Zij vermoedden, dat het de natie alleen te doen was om de bevolen terugbetaling aan de kas met de 4 % rente op de lange baan te schuiven. Daar natuurlijk te Smirna een ieder zijn principalen in het vaderland de voor de avaniën betaalde gelden in rekening had gebracht, was het duidelijk, dat ook de kooplieden meenden, het geld niet provisioneel, doch definitief gegeven te hebben.

Het schijnt, dat D. L. H. later naar Smirna schreven, dat zij met de terugbetaling van de natie aan de kas wel wilden „temporiseeren" en dat zij nog geen remonstrantie aan Ha. Ho. Mo.

gedaan hadden om de afdoening van avaniën in het algemeen te regelen. [1]) Dit stijfde de natie in haar verzet. Den 5den October 1685 schreef van der Marct, dat zij nog steeds 29 duizend L. D. consulaatsrechten aan de kas schuldig was. Het werd nu tijd, dat de consul hen tot betalen „constringeerde"; anders zou alles in het wilde beginnen te loopen en ieder maar alleen betalen, als 't hem gelegen kwam. Nog in 1686 was men doende over de terugbetaling van den achterstand door de kooplieden. [2]) De thesorier had hen den 5den December 1685 doen aanmanen hun schulden aan de kas af te doen; daarop antwoordden zij, dat zij niet in staat waren de verschuldigde ambassaats- en consulaatsrechten [3]) aan de kas terug te betalen in wit geld (zilver), zooals geëischt werd; men kreeg den laatsten tijd uit de winkels slechts goud. Dit alles in „effective" L. D. of ander wit geld om te zetten, zou bij den bestaanden koers van het goud 10 % verlies voor de kooplieden beduiden. Alles geschiedde destijds te Smirna in goud op de aangegeven valuta; naar die basis wilde men ook dadelijk het verschuldigde promptelijk in goud aan de kas betalen, doch er was onder de geheele natie geen 1000 L. D. aan zilver. De Ed. consul van Dam schonk voorheen ook altijd goedgunstig 10 % van de betaling om deze schade te voorkomen en men verzocht nu gedienstig, dat, als de thesorier bleef aanhouden, men ook thans die „courtoisie" mocht genieten. In het formulier van D. L. H. werd alleen aan de natie gelast $1\frac{1}{2}$ % van hare goederen en $\frac{3}{4}$ % van de gelden als ambassaats- en consulaatsrechten op te brengen, doch daarin stond niet, dat het verschuldigde in wit metaal moest worden opgebracht.

De consul, thesorier en assessoren antwoordden den 12den Februari 1686 op dit verzoek, dat de achterstand naar door hen gestelde regelen aan de kas moest worden voldaan. Voor ieder convooi, waarvan de natie nog rechten schuldig was, werd het deel daarvan vastgesteld, meestal $^1/_3$ à $^1/_2$, dat door de natie in goud mocht worden betaald; hierbij moest een bepaalde koers in acht genomen worden, waarvoor het goud ook altijd door de natie

[1]) Zie den brief d.d. 27 Mei 1685 van van der Marct aan D. L. H.

[2]) Zie den brief der natie te Smirna d.d. 29 Januari 1686 aan den consul, thesorier en assessoren.

[3]) Daar hier alleen sprake is van „verschuldigde a. en c. rechten", blijkt, dat D. L. H. en ook de consul te Smirna den eisch van de terugbetaling der 42 duizend door de kas voor afmaking der 2 avaniën betaalde L. D. reeds lang hadden laten vallen.

moest worden aanvaard. De eisch der 10 % korting kwam hiermede te vervallen. Voor volgende convooien wilde men dien wel overwegen, mits de natie haar verzoek opnieuw indiende en ditmaal alles in zilver betaalde. Men zou daarover dan aan D. L. H. schrijven.

Blijkbaar stelde de natie de questie van de betaling in zilver al te somber voor, natuurlijk met het doel, daar zelf voordeel uit te slaan. van der Marct schreef den 26sten November 1685 aan D. L. H., hoe eenigen van de natie hem aangeboden hadden hun achterstand aan de kas in goud te betalen, doch daarbij zulk een vreemden koers voor het goud opgaven, dat de kas er wel 500 L. D. bij verliezen zou. Zij probeerden het maar eens, wat den thesorier de ontboezeming ontlokte: „Sy weten haare intresten wel voor te staen." Bij verschillende gelegenheden kwam hij er op terug, dat de natie voor de betaling in goud een koers had voorgeslagen, die zeer in haar voordeel was. [1]) Ook met de schaarschte van het zilver was het niet zoo erg gesteld. „Het „onvermogen, dat de natie voorgeeft om in silvergelt te betaelen, „kan bij my niet gesien worden, dat so groot is — principael als „sy op haer tyt betaelen, en maer in achtinge willen neemen, „dat als wanneer ons convoy komt te ariveren maer so veel wit „gelt gelieven te bewaeren, dat haer dan niet mankeert, om haer „rechten daeruyt te konnen voldoen." Onder de natie waren er, die deden, alsof het betalen der rechten van hunne goedwilligheid afhing in plaats van plicht te zijn. Weer anderen wilden geheel in goud betalen of weigerden het goud van den thesorier terug te nemen voor den koers, waarvoor zij het gegeven hadden. Hij vroeg daarom een order van Ha. Ho. Mo. tot stipte betaling en het vaststellen van een bepaalden koers tusschen goud en zilver. Omtrent de regeling der betaling verwees van der Marct naar de Engelschen [2]); deze betaalden altijd in zilver en steeds vóór het vertrek van het convooi; daardoor werd alle moeite voorkomen. Zoolang de rechten niet betaald waren, kregen zij hunne „speditie" (toestemming tot vertrek) niet en konden daardoor het waterkasteel niet passeeren. Uit de wijze, waarop het betalen der rechten

---

[1]) Zie zijne brieven aan D. L. H. d.d. 28 Februari, 1 April en 11 Mei 1686.

[2]) Meermalen vindt men in de correspondentie uit Smirna, hoe de Engelsche toestanden ten voorbeeld werden gesteld. Het schijnt, dat het bewind dier kolonie op veel betere grondslagen berustte dan dat der Hollandsche nederzetting.

ten onzent geregeld was, kon niets dan moeite voortkomen en schade voor de kas.

In Maart 1686 begon de natie te betalen, vermoedelijk naar aanleiding van de missive dd. 10 Januari 1686 van D. L. H. aan van Dam, waarbij het achterhouden der ambassaats- en consulaatsrechten strijdig met art. 12 van het formulier genoemd en van Dam aangeschreven werd, de natie dadelijk na ontvangst der missive tot betalen te „constringeeren". Den 1sten April was ruim de helft van het verschuldigde in de kas gestort en werden alle ontvangen rechten „ten huize van den Heer Consul in de iseren kist gelegd", terwijl men den 11den Mei 1686 alles op een kleinigheid na aan de kas betaald had. Toch verzocht van der Marct nogmaals een res. van Ha. Ho. Mo., opdat alles in zilver mocht worden betaald: „waerlyck myn heeren het gaet te verre, ider wil meester syn."

Schijnbaar hadden consul en thesorier hiermede het pleit gewonnen: de natie had de aanvankelijk ingehouden ambassaats- en consulaatsrechten aan de kas voldaan. Doch deze overwinning was slechts schijn. Ongetwijfeld had de natie die gelden aanvankelijk achtergehouden en ook de moeilijkheden over het betalen in zilver opgeworpen enkel en alleen om de aandacht af te leiden van de hoofdzaak, d. i. van het teruggeven der 42 duizend L. D., die voor het afbetalen der 2 groote avaniën uit de kas waren genomen. In zooverre had zij haar doel volkomen bereikt. Korten tijd later ontstonden zelfs opnieuw moeilijkheden over het betalen van zilver; velen der natie gaven $^4/_5$ in goud, niettegenstaande $^2/_3$ in zilver geëischt werd.

Over het terugbetalen der 42 duizend L. D. aan de kas werd niet meer gerept. Later doelden D. L. H. nog slechts éénmaal daarop en wel in het laatst van 1688, na de groote aardbeving, die Smirna in Juli van dat jaar bijna geheel verwoestte. Onze kooplieden waren toen op Engelsche en Fransche koopvaardijschepen gevlucht en hadden D. L. H. gevraagd om de huur dier schepen, 4 à 5 duizend L. D., uit de kas te mogen betalen; zij zouden dan al hunne oude aanspraken op de kas als „gemortificeerd" beschouwen. D. L. H. wezen dit verzoek bij een missive dd. 30 November 1688 af en merkten op, dat, als men alle oude papieren betreffende de avanie der 33 duizend L. D. eens nauwkeurig naging, het blijken zou, hoe de destijds gegeven orders

om 1½ % extra te heffen van 3 achtereenvolgende convooien, niet nagekomen waren en de kooplieden dus feitelijk nog veel aan de kas schuldig waren. Directeuren hielden er echter niet van om oude koeien uit de sloot te halen.

Terwijl al deze zaken zich te Smirna afspeelden, bleven intusschen kleinere avaniën ook niet uit. In Januari 1683 werden van ons aldaar liggend convooi door de Porte 4 schepen opgeëischt om troepen, die naar den oorlog moesten, uit Alexandrië te vervoeren naar Salonika. Daar ons convooi reeds geladen was, had men eerst geprotesteerd, doch de Turken hielden voet bij stuk en zoo kostte het den onzen 1600 L. D. om die avanie af te maken. Had men de schepen weer moeten lossen, zooals met 3 geladen Venetiaansche vaartuigen te Constantinopel gebeurd was, dan zou de schade veel grooter zijn geweest.

Een soortgelijk commandement ontkwam men in het laatst van 1684 nog juist. Toen kwam er te Smirna een expresse chiaus [1]) van het hof te Constantinopel met den last van den Grooten Heer om alle Engelsche en Hollandsche schepen in de haven op te eischen om zijn troepen uit Caïro naar Constantinopel te vervoeren. Ons convooi was echter juist afgevaren en men was blij dien dans ontsprongen te zijn; het ware een groote schade geweest. Een klein Hollandsch scheepje, dat in de haven lag, was door den Cadi „geëxcuseerd", omdat het te klein en zeer kwalijk gemonteerd was. Naar aanleiding van dit gunstbetoon had de procureur sterk gemaand om een present van 110 L. D., doch men had dit geweigerd. [2])

Merkwaardig is ook de avanie, waarvan van der Marct het slachtoffer werd en waarover hij den 26sten November 1685 aan D. L. H. schreef. Dominé Francken, eenige kooplieden en de thesorier hadden besloten een reis naar de Zeven Kerken te doen. Daartoe was men den 8sten October van Smirna vertrokken, voorzien van een reiscommandement-barath van den consul en van verschillende aanbevelingsbrieven op de plaatsen, die men voorbijkwam. Gekomen aan de stad Juseljsar werd men daar

[1]) Wordt ook wel sciaus geschreven. Het waren deurwaarders of boden.

[2]) Zie de brieven uit Smirna van 1 Februari 1683 (v. d. Marct) en 16 December 1684 (van Dam), alsmede de missive van Colyer Jr. uit Constantinopel, d.d 1 Januari 1683.

door den Cadi uit geldgierigheid met kettingen om den hals in de gevangenis gezet, onder voorwendsel, dat men spionnen was. Men had daar de waarheid ondervonden van het spreekwoord, dat, waar de geldgod regeert, alle recht uit is. Wat men den Cadi ook voorhield en welke bewijzen men hem toonde, hij wilde nergens naar luisteren. Zelfs had de consul op verzoek een dragoman gezonden met een deurwaarder van den Cadi te Smirna en brieven van verlossing, doch niets baatte. Na aldus 8 dagen gezeten te hebben, had men eindelijk geld gegeven om weer los te komen. Daar dit „stout bestaan" van zeer kwade gevolgen kon zijn, hadden resident, consul en natie besloten „tot reputatie" van Ha. Ho. Mo. en alle Hollanders in de Levant te trachten recht tegen dien Cadi te verkrijgen en te zorgen, dat den Christenen, overeenkomstig de Capitulatie, geen „molest" werd aangedaan. Men vreesde echter, dat die zaak weer veel geld kosten zou, „daar in dit land de uitvoering van alle zaken met geld geassisteerd moet worden." Te Juseljsar waren verscheidene kooplieden, die de Hollanders kenden en borg wilden zijn, dat zij Nederlandsche kooplieden waren, doch de Cadi „wilde zich nergens aan refereeren als aan het geld."

De komst van een nieuwen Groot-Vizier had weer vele presenten gekost; indachtig aan den geest van zijn voorganger vreesde men ook van eerstgenoemde vele avaniën. Zoo schreef van der Marct in den aanvang: „Deze Vizier heeft mede lange tanden, „zegt men, en soude geerne mede wel wat eeten willen, dat den „tijt hem noch niet toelaet, de luyden van het lant vreesen daer-„voor, wanneer syne handen ruym sal hebben." [1]) Blijkbaar viel dit echter nog al mede; wel moesten nog altijd vele presenten gegeven worden — zoo bv. te Constantinopel van 10 April 1685 tot 15 Februari 1686 ten gevolge van het veelvuldig veranderen van Turksche ministers voor een bedrag van 4445 L. D. [2]) — dit nam niet weg, dat de laatste jaren van van Dam's verblijf zich, wat de avaniën betreft, door een betrekkelijke rust kenmerkten. Zoo kon de consul den 9den Januari 1687 dan ook schrijven, dat het goed was steeds geld in kas te hebben om plotseling opkomende avaniën af te maken, al kwamen er „onder deze zachte regeering" weinig voor.

In Juli 1686 werden nog eens schepen opgeëischt. Den 27sten

[1]) D.d. 11 April 1685.
[2]) Brief uit Smirna d.d. 2 Juli 1685.

dier maand kwam te Smirna een der deurwaarders van het hof te Constantinopel met den last alle schepen van de „getrouwe vrienden" van den Grooten Heer, die ter reede lagen, op te eischen om eenige troepen te vervoeren; men zou daarvoor vracht genieten. Het commandement werd dadelijk door den Cadi bekend gemaakt aan een onzer dragomans. De schippers lieten zich bij den Cadi excuseeren, doch dit hielp niet. Hij liet onmiddellijk vragen, wat zij geven wilden om vrij te zijn van die reis. De schippers antwoordden in grove beantwoordingen, dat zij geen geld wilden geven en dat zij hun schepen liever in den grond zagen schieten, dan ze te geven. De consul berispte hen hierover in ernstige termen en wees hen er op, dat men in een Turksch land, waar men onderworpen was aan vele avaniën, zich steeds zóó gedragen moest, dat oorzaken tot ergere avaniën voorkomen werden. Den 28sten Juli na de predicatie vereenigde de consul de geheele natie met de schippers en werd goedgevonden tijd te winnen, door den Cadi te zeggen, dat men de meening van den resident moest inwinnen, doch intusschen te kennen te geven, dat men wel een kleinigheid „spendeeren" wilde! De Franschen en Engelschen waren ook bezig het werk op die wijze af te maken. De Engelschen hadden den Cadi een horloge van 40 tot 50 L. D. geboden, benevens 2 vesten, waarvan een van het fijnste Engelsche laken en een van satijn. [1]) De schippers vonden, dat de avanie uit de kas moest worden betaald. De natie besloot „aan den eenen kant de kas wel te defendeeren, doch aan den anderen kant te zorgen, dat die zaak snel uit den weg werd geruimd om erger te voorkomen." van Dam schreef dit op laatstgenoemden datum aan D. L. H. Vermoedelijk was het om hen zacht voor te bereiden, dat het geld toch weer uit de kas zou worden betaald. Ten slotte verzocht men met het oog op de groote avaniën, die uit weigeringen van allen konden voortvloeien, een res. van Ha. Ho. Mo., bepalende, hoe gehandeld moest worden, indien schepen geëischt werden. Die resolutie zou dan ook, voor het geval geen schepen gegeven werden, de betaling der avanie moeten regelen en hare verdeeling over de schepen, de goederen en de kas.

Korten tijd later dreigde een nieuwe avanie. Den 30sten Juli

[1]) Vesten vormden destijds een zeer gebruikelijk geschenk aan de Turksche hoogwaardigheidsbekleeders. Men vindt ze veel vermeld in de lijsten der „presenten". Vermoedelijk waren het lange tabbaarden.

1686 stierf te Smirna een der Hollandsche kooplieden, Christoffel Capoen. De Cadi liet dadelijk door 2 dragomans vragen, of hij van de nalatenschap niet zijn „aanpart of gerechtigheid” moest hebben, of althans een „regaal” zou genieten om te voorkomen, dat hij aan het Turksche hof moest schrijven, zooals anders zijn plicht was! Den Cadi was bekend, dat Capoen, die lange jaren in de Levant gewoond had, huizen, winkels en land in eigendom bezat; bovendien was hij 500 beurzen rijk. van Dam liet den Cadi antwoorden, dat deze zich volgens de Capitulatie met de erfenis niet mocht inlaten; die zaak was resident en consul aanbevolen. van Dam verzocht hem derhalve en raadde hem als een vriend, zich die zaak uit het hoofd te zetten. Desniettegenstaande liet de Cadi nog verscheidene malen bij van Dam aanhouden, dat de zaak, zonder dat inbreuk op de Capitulatie gemaakt werd, toch niet zoo afloopen zou. van Dam verklaarde niet te begrijpen, wat de Cadi daarmede bedoelde; wellicht zinspeelde hij op een praatje, dat te Smirna al lang liep, nl., dat Capoen, ergens een landhuis bouwende, in den grond 2 groote potten met chequinen [1]) zou gevonden en gehouden hebben. van Dam had Houset, den compagnon van Capoen, doen waarschuwen, dat er iets tegen den boedel te duchten was. Deze, „vol van neuswijze en ongevoegelijke concepten zijnde”, trok zich daarvan niet veel aan. Hij wilde den Cadi wel een vest of anderhalf geven. De Cadi had dit gezegde zeer kwalijk genomen en laten zeggen, dat hij zijn dragomans met die vesten kleeden zou en dat hij den consul uit vriendschap(!) had laten waarschuwen.

van Dam, die een en ander den 5^den^ Augustus aan den resident en den 9^den^ d. a. v. aan D. L. H. schreef, verklaarde daarbij, dat hij, zooveel in hem was, de Capitulatie „serieuselijk zou mainteneren.” Om te toonen, hoe onverstandig Houset handelde, bracht hij nog de bewuste avanie van 100 duizend L. D. in herinnering, in 1679 met de nalatenschap van een Engelschman voorgevallen.[2]) De procureurs hadden die avanie aanvankelijk ook voor 4 à 500 L. D. bij den Cadi kunnen afmaken.

Hoe deze zaak verder afgeloopen is, blijkt niet uit de Smirnasche briefwisseling. Er bestonden destijds tusschen den consul en 13 onzer kooplieden hevige twisten over het jaarlijks door

[1]) **Een in de Levant gangbare munt, waarvan de waarde mij niet bekend is.**
[2]) **Zie blz. 546 e. v.**

deze laatsten vernieuwen van den eed tegen de fraude, welke twisten alle aandacht in beslag namen en de brieven in die mate vulden, dat men aan andere zaken weinig aandacht schonk. Daar er verder niets over een avanie vermeld wordt, mag men aannemen, dat de Cadi ten slotte van zijn poging afzag.

De laatste avaniën, welke van Dam bijwoonde, vloeiden voort uit het veranderen van het tarief, naar hetwelk de Turksche tol betaald werd en uit de troonsbestijging van een nieuwen Sultan. Omtrent eerstgenoemde zaak schreef van der Marct den 25sten December 1686 aan D. L. H., dat de natie eindelijk na vele moeiten met den tollenaar tot een overeenkomst geraakt was omtrent een nieuw tarief. Dit zou zeer tot voordeel van den handel strekken doch om het zoover te brengen, had men den tollenaar een groote som moeten geven. Van het toen aanwezige en het eerstvolgende convooi zou weer op den ouden voet betaald moeten worden om het geld te kunnen vinden. De natie vlaste er op, dat zij hare uitschotten uit de kas betaald zou krijgen, doch zonder expresse order van D. L. H. zouden consul en thesorier hiertoe niet overgaan.

Omtrent de vervanging van den Sultan schreven consul, thesorier en assessoren den 18^{den} December 1687 uit Smirna, dat de Turksche troepen tengevolge van voortdurende verliezen en wanbetaling aan het muiten waren geslagen, den Sultan afgezet en zijn broeder op den troon geplaatst hadden. Nu moesten alle commissiën van den consul, de dragomans, enz. vernieuwd worden en moesten ook vele presenten aan de grooten gegeven worden. Dit alles zou vele kosten met zich sleepen en daar de nieuwe regeering nog „gansch niet stabiel" was, zouden binnen kort wellicht weer nieuwe presenten gegeven moeten worden.

Wij hebben hiermede een overzicht gegeven van de voornaamste avaniën, die onzen Smirnaschen handel troffen tijdens het bewind van den consul van Dam. Daaruit kan blijken, met welk recht wij in den aanvang van dit stuk de toenmalige Turksche hoogwaardigheidsbekleeders verklaarden van een zeldzaam inhalig slag te zijn. Het waren echte barbaarsche toestanden, die destijds in de Levant heerschten, toestanden, waarbij macht boven recht ging en waarbij willekeur en inhaligheid een eerste rol speelden. Toch kenmerkte het bewind van van Dam zich blijkbaar nog

door een *betrekkelijke* rust op het gebied der avaniën. In het vaderland weergekeerd, diende de ex-consul Jacob van Dam den 25sten Januari 1690 te Amsterdam een memorie aan D. L. H. in, waarin hij een *zeer beknopt* overzicht gaf van het voornaamste, gedurende zijn ruim 20-jarig consulschap te Smirna voorgevallen. Die memorie vermeldt slechts ééne avanie van beteekenis, nl. die omtrent de vernieuwing van de Capitulatie, terwijl wij aan haar nog een belangwekkende bijzonderheid ontleenen omtrent het ontstaan dier avanie. van Dam merkt daar op, hoe men tijdens zijn verblijf te Smirna weinig avaniën van de Turksche ministers ondervonden heeft, zooals vroeger veelal het geval was. Alleen had de fiere, overal gevreesde Groot-Vizier Kara Mustafa, die de bewuste belegering van Weenen ondernomen en eindelijk een schandelijken dood gevonden had [1]), onze natie, tegelijk met de Fransche en Engelsche, een zeer onrechtvaardige avanie „op den hals gesmeten". Na zich listig meester gemaakt te hebben van onze Capitulatie uit de handen van den resident, wilde hij die niet weergeven dan na daarvoor en voor eenige „opgeraapte pretentiën" 30 duizend L. D. ontvangen te hebben, welke som men echter gevonden had „zonder de koopmanschappen merkelijk te bezwaren."

Overigens moge uit deze schets blijken van welk een groote beteekenis de Levantsche handel destijds voor Nederland was en hoeveel geld daarin werd verdiend. Niet alleen het levendig verkeer met de Levant en de beteekenis, die men zoowel hier te lande als daarginds hechtte aan het in stand houden van dien handel, legt hiervan getuigenis af, doch ook de bereidwilligheid, waarmede alle avaniën vrijwel dadelijk met geld afgemaakt werden, over hoe aanzienlijke bedragen zij ook liepen. Zoowel te Constantinopel als te Smirna was men steeds dadelijk bereid om alle geschillen door middel van geld in der minne te schikken, waarbij men, zooals ook uit de briefwisseling van van der Marct blijkt, dikwijls al te voortvarend was. [2]) Wel waren D. L. H. soms heftig verontwaardigd over het onrechtmatige der avaniën, doch hun advies luidde toch immer : „geld geven" ; waar zij bezwaren maakten, golden deze slechts de wijze, waarop het benoodigde geld in de Levant werd verkregen.

---

[1]) Zooals op blz. 562 bleek, werd hij onthoofd en zijn hoofd den Sultan aangeboden.
[2]) Zie blzn. 563 en 565.

Deze ervaring omtrent de toenmalige beteekenis van den Levantschen handel is in volmaakte overeenstemming met wat de heer A. Hotz in de Gids van 1906 mededeelde in een artikel: „Onze handel met Perzië en de Levant." Daar leest men, hoe de Hollandsche handel op Smirna in de 2de helft der 17de eeuw grooter was dan die van eenige andere natie. De Fransche gezant te 's-Gravenhage, d'Estrades, schreef in December 1664 aan Colbert, dat de opbrengst van den Smirna-handel in het afgeloopen jaar voor het gemeenebest 16 millioen lires bedragen en daarmede die, uit Indië getrokken, met de helft overtroffen had.

Teteringen.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

Ongedrukte resolutiën van de Staten van Holland nà 1572. — In het eerstvolgende deel van de aan onze historici welbekende Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht, zal als bijlage bij het bestuursverslag een rapport over het bovengenoemde onderwerp opgenomen worden. Dit rapport behelst het resultaat van een omstandig onderzoek, op uitnoodiging van het bestuur door den schrijver dezer regelen in het Algemeen Rijksarchief en in de gemeente-archieven van de achttien eertijds stem hebbende steden van Holland ingesteld. Het was sedert lang niet onbekend, dat in de gedrukte serie van de Hollandsche resolutiën eenige hiaten voorkwamen; het nu opzettelijk ingestelde onderzoek heeft bewezen, dat het aantal hiaten veel grooter is dan gemeenlijk aangenomen werd. Niet alleen ontbreekt er heel wat in de ordinaris resolutiën tusschen 1572 en 1620, maar eveneens in de secrete resolutiën vóór 1653. Een vrij groot gedeelte van het ontbrekende is in handschrift in een of ander der onderzochte archieven voorhanden, maar deze bevatten lang niet alle resolutiën, die ongedrukt gebleven zijn. De mogelijkheid bestaat, dat deze bewaard zijn op andere plaatsen dan waar wij ze allereerst meenden te moeten zoeken; op plaatsen, waar het toeval, dat ook in de wereld der archieven zulk een groote rol gespeeld heeft, ze gebracht heeft. Wij nemen daarom de vrijheid ons met een beleefd verzoek te richten tot alle belangstellenden in onze geschiedenis en vooral tot de bezitters en beheerders van archieven en bibliotheken met handschriften-

verzameling: wanneer onder de aan uwe zorgen toevertrouwde documenten resolutiën van de Staten van Holland in handschrift voorkomen, weest dan zoo vriendelijk ze te vergelijken met de hierbij gevoegde opgave van de resolutiën, die niet gedrukt en tot nu toe niet teruggevonden zijn. Het bestuur van het Historisch Genootschap en ook de ondergeteekende (adres: Den Haag, Adelheidstraat 65), zullen zeer gaarne en in beleefden dank alle inlichtingen ontvangen, die hen de verloren stukken op het spoor kunnen brengen. Het voornemen bestaat te eeniger tijd alle ongedrukte resolutiën van de Hollandsche Staten-vergaderingen, waaronder voor de kennis van onze geschiedenis zeer belangrijke bescheiden uit te geven.

Van de ongedrukte ordinaris resolutiën tusschen 1672 en 1620 zijn niet gevonden:

1e. Het register van den secretaris over de jaren 1586 (6 Maart—26 Sept.), 1591 (4 Februari) 1592 (4 November), 1613 (1 Januari) 1616 (24 December). Dit register werd in elk geval gehouden van 25 Augustus 1574 af en bevat tot 1621 zoowel de resolutiën van de Gecommitteerde Raden (onze Gedeputeerde Staten) als die van de Staten zelf (deze tot 1586 en van 1619—1621 *alle*, maar van 1586—1619 slechts voor een gedeelte).

2e. De resolutiën van een zeker aantal Staten-vergaderingen, voorzoover deze sedert 1586 door den landsadvocaat geëxtendeerd werden. Deze moeten wel onderscheiden worden van de resolutiën in het register van den secretaris, al werden ze daarin meermalen ook opgenomen. Zij vormen het belangrijkste deel van de resolutiën, omdat zij de beslissingen op de punten van beschrijving en van andere belangrijke zaken behelzen. Het is niet mogelijk met volkomen zekerheid te zeggen, wat hiervan ontbreekt, omdat er geene volledige opgave van alle Staten-vergaderingen bestaat. Stellig ontbreken die van alle vergaderingen uit 1617 en 1618, van enkele uit 1608 en 1609 en misschien nog uit een paar andere jaren.

3e. Het register van den secretaris van 2 Sept. 1577—21 Aug. 1578, dat hier afzonderlijk vermeld wordt, omdat een paar toevallig ontdekte extracten er van (18 Sept.—18 Oct. 1577 en 14 Jan.—1 Maart 1578) reeds uitgegeven zijn (in: Bijdragen en Mededeelingen van het Hist. Gen., XIV, blz. 1 vlg.).

4e. De resolutiën van de Staten-vergaderingen van het begin

van den opstand tot 25 Augustus 1574, met welken datum het bovengenoemde register van den secretaris begint. Alleen van de eerste vergadering tijdens den opstand (die van 29 Juli 1571 te Dordrecht) zijn de resolutiën bekend en reeds vroeger uitgegeven door Bakhuizen van den Brink (in: Studiën en Schetsen, I, blz. 494 vlg.).

Van de ongedrukte secrete resolutiën zijn niet gevonden:

1e. Een register, waarin opgeteekend zijn de in 1644 en 1645 naar aanleiding van de met Zweden en Denemarken gevoerde onderhandelingen genomen besluiten. Slechts een klein gedeelte hiervan (12 Maart—23 Juni 1644 is in afschrift op het Algemeen Rijksarchief aanwezig.

2e. Een klein gedeelte van een dergelijk register, gehouden naar aanleiding van de van 1643—1648 te Munster gevoerde onderhandelingen. Het ontbrekende stuk moet de resolutiën na 12 December 1647 bevatten; twee deelen, loopende van 4 December 1643—12 December 1647, worden op het Algemeen Rijksarchief bewaard.

3e. Een dergelijk register, bevattende de resolutiën over de van 1629—1634 met Spanje gevoerde „trèves"-onderhandelingen, dat volgens een ouden inventaris van de charterkamer van Holland in 1792 nog aanwezig schijnt geweest te zijn, maar nu spoorloos verdwenen is.

DR. N. JAPIKSE.

Een grafschrift op? — In Knuttel's Beschrijving van de Pamfletverzameling der Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage komt onder no. 6917 in handschrift (niet van Vondel!) een Grafschrift op Cornelis Musch voor, dat sterke afwijkingen vertoont van het vermelde in de Vondel-uitgaven door Van Lennep, deel VI, Nalezing blz. 6; en gevolgd wordt door een Grafschrift op een ander politiek persoon dan Musch, van dezen inhoud:

Daer leyt noch eenen grooten dieff van Hollants gemeene settingh,
Wiens naem men wel spellen sou door schaekels van een kettingh.
Hingh hy opt galghevelt alwaert aen syn eyghen van,
Daer was voor Hollant noch voor sijn Hoogheyt geen verlies an.

De „dichter" doet dus wel alle moeite om 's mans naam be-

kend te maken. En toch verkeeren wij in 't duister ; wien kan hij bedoeld hebben ?

Amsterdam. CORN. J. GIMPEL.

Abraham Blankaart over De Ruyter. — In de „*Brieven van Abraham Blankaart*, uitgegeven door E. Bekker wed. Ds. Wolff en Agatha Deken. In 's Gravenhage, Bij Isaac van Cleeff 1787—1799." lees ik (deel I blz. 84) : „Heere God, hoe goed waart gy, „dat gy zo een Held liet geboren worden, in een tyd, dat het lieve „Vaderland zulke magtige vyanden had, en er zonder de Ruiter „geen redderen aan geweest waar. Hoor, Redelijk, als gy nu voor „Vlissingen binnen loopt, laet u dan voor al het huis wyzen, daar „die groote man gebooren wierd. Een Kind zal je te regt helpen. „Wel zie, ik ben nu, zo als gy weet, geen Zeeman ; maar ik ben „eens, dat ik door Vlaanderen en Braband uit Vrankrijk kwam. „wel expres naar Vlissingen overgestoken, om dat huis te zien ; „en ik nam mijn hoed af, zodra men mij dat aanwees, en ging „ook zo het heele huis door, van onder tot boven, van agter tot „voor ; en keek, en gaapte, en vroeg en hervroeg, ik weet zelf niet „meer wat al ; maar de lieden keeken my vreemd genoeg aan. „Zie eens aan, hoe het evenwel in de waareld gaat. Voor een Vol-„taire regt men een beeld op, en voor de Ruiter hebben zijne „medeburgers geen de minste eereteeken over. Neen, neen, dat „kan er niet door. Wel waarom wordt er niet op het een of ander „Plein, of aan de Haven, een marmer beeld ter eeuwiger gedag-„tenis van zo een man geplaatst ? Wat zou dat mooi zyn, als men „de jonge Vlissingers, dat toch Zeerobben in hun hart zijn, bij „dat beeld bragt, en er gelegenheid uit nam, om hun moed, leer-„zaamheid, liefde voor Vryheid en Vaderland, inteboezemen. „Want, niemand te na gesproken, een regt Vaderlandsch hart „was het hart van de Ruiter : Eenvoudig als een Kind, en groot „als een man, die voelt, dat hij gemaakt is, om Vrijheid en Volk „te beschermen."

In 1841 heeft — gelijk men weet — De Ruyter zijn standbeeld gekregen. Mr. C. BAKE.

GESCHIEDENIS.

EEN FRAGMENT-JOURNAAL UIT HET JAAR 1811.

MEDEGEDEELD DOOR J. W. DES TOMBE.

De schrijver van het hierna volgende journaal is Andreas Jan Jacob des Tombe, zoon van den in 1786 gepensioneerden Luit.-Kolonel der Carabiniers van Z. D. Hoogheid den Prins van Oranje, Arnoldus des Tombe en van Henriette Anna de Bons, dochter van den bekenden Generaal-Majoor Andreas de Bons, den heldhaftigen grijzen verdediger der vesting Grave in 1794.

Den 6den September 1787 te St. Michielsgestel geboren, trad Andreas Jan Jacob des Tombe 13 Januari 1803, dus op 15-jarigen leeftijd, als cadet-volontair in het Regiment Saxen-Gotha, doorliep gedeeltelijk in bataafschen dienst, gedeeltelijk in dienst van het koninkrijk Holland den rang van luitenant en maakte als zoodanig in 1805, 1806 en 1807 de veldtochten in Duitschland mede. Hij werd den 10den November 1808 bij den generalen staf van het leger, dat bestemd was voor de expeditie naar Spanje, geplaatst en verbonden aan de Duitsche divisie, die te Metz onder de bevelen van den Luit.-Generaal Baron de Leval werd samengetrokken. Hij streed in Spanje, hoofdzakelijk in Andalusië in het zoogenaamde „armée du centre", successivelijk onder de bevelen van de Maarschalken Victor, Hertog van Belluno en Soult, Hertog van Dalmatiën.

De divisie Leval onderscheidde zich bij de belegering van Saragossa, van welke plaats generaal Leval gouverneur werd. Later werd door deze divisie deelgenomen aan het gevecht bij Ciudad Réal, bij welke gelegenheid de hollandsche troepen der divisie een waren heldenmoed toonden. Chassé, die het bevel over dezen voerde, wierp 17 Maart 1809 zonder eenige hulp een dubbele overmacht van Spanjaarden uit de verschanste stelling van Mezza

d'Ibor [1]). Jammer genoeg dat de heldenmoed onzer troepen betoond werd tegenover een leger, dat gesteund werd door Wellington en den Prins van Oranje. Des Tombe kreeg bij het bezetten der brug d'Almaras een schot in de rechterknie. De verwonding schijnt bepaald ernstig te zijn geweest, alhoewel in een levensbeschrijving, in 1845 te Maastricht uitgegeven [2]), gezegd wordt dat de wond hem echter niet belette de brigade te paard te volgen en tegenwoordig te zijn bij den slag van Medelliin op den 28 Maart 1809. Hij zelf vertelt in het hierna volgende journaal dat hij omtrent dien tijd in het hospitaal te Burgos op den dood heeft gelegen en van een andere verwonding in zijn campagnes in Spanje spreekt zijn staat van dienst niet. Zijn erkende dapperheid werd 2 Aug. 1809 beloond door zijn bevordering tot kapitein in het 9e hollandsche linieregiment, maar eenige dagen later verkreeg hij het bevel eener compagnie in het tweede regiment grenadiers te voet der Keizerlijke garde, gecommandeerd door den Brigade-generaal graaf Roquet. En toen 10 Sept. 1810 deze generaal het bevel verkreeg over het 4de regiment tirailleurs der oude Keizerlijke garde volgde de kapitein des Tombe hem in zijn nieuwen bestemming. De generaal Roquet heeft des Tombe immer groote vriendschap betoond en hem als ordonnans en later als aide de camp aan zijn persoon verbonden gehouden. In deze functiën betoonde des Tombe een ijver en beleid zonder weerga; men mag van hem getuigen dat hij medegewerkt heeft om den generaal Roquet de aanhankelijkheid der Spanjaarden en het ontzag voor zijn autoriteit te verzekeren. Het openhartig karakter van des Tombe maakte hem dan ook vele vrienden en schoon is de lof door een tijdgenoot hem toegezwaaid: „des Tombe était, surtout dans sa jeunesse, d'une ardeur et d'une fougue extraordinaire: Soit à la chasse, soit au combat, pour lui il n'existait ni obstacles, ni impossibilités; son élan ne s'arrêtait que lorsque ses forces épuisées refusaient de servir son courage. D'une grande douceur de caractère, il était gai, spirituel, serviable, et savait s'attirer l'amitié et l'affection de tous ceux qui le connaissaient, ainsi que l'estime de ses chefs" [3]).

---

[1]) De Bas, „Prins Frederik en zijn tijd".

[2]) Beknopt levensbericht van wijlen Z.Exc. den Luit.-Generaal A. J. J. Bon des Tombe.

[3]) Notice nécrologique sur le Baron A. J. J. des Tombe — par M. E. Saint-Maurice Cabany. Paris 1845.

Einde Maart 1811 maakte des Tombe zich wederom op om zijn functie te hervatten, nu als kapitein der oude Keizerlijke garde bij het Noorderleger in Spanje, alwaar hij ook wederom den graaf Roquet ontmoeten zou. Des Tombe was toen ruim 23 jaar oud, gezond, sterk en opgewekt van geest en schijnt het plan te hebben opgevat zijn ervaringen dagelijks te noteeren. Later heeft hij deze aanteekeningen omgewerkt tot een journaal; dit uiterst slordig geschreven handschrift nam hij met zijn brevetten en andere belangrijke papieren overal mede waar zijn carrière hem noodzaakte heen te trekken. Zoo had hij deze ook in 1813 naar Gent meegenomen, waar hij commandant der stad was. Gedwongen door den oproerigen geest der bevolking om zich met zijn troepen terug te trekken op de citadel, werd zijn huis geplunderd, waardoor vele zijner papieren verloren zijn geraakt, waaronder ook het grootste deel van zijn journaal.

Onbelangrijk voor de krijgsgeschiedenis of voor de geschiedenis in 't algemeen zijn deze bladzijden niet, doch zij trekken allermeest aan door de eenvoudige en onopgesmukte wijze van vertellen en door de aardige goedgeteekende schetsjes van land en volk. Ik heb gemeend hier en daar kleine veranderingen in den zinbouw te mogen brengen waar de duidelijkheid te wenschen overliet en wijzigingen in de schrijfwijze van plaatsnamen te maken, voor zoover ik deze terecht kon brengen. Enkele noten heb ik er aan toegevoegd.

De schrijver van het journaal stierf den 18 Februari 1845 als Luitenant-Generaal, adjudant i. b. d. van Z. M. den Koning, oppercommandant der vesting Maastricht, van de troepen in het Hertogdom Limburg en van de 1e divisie infanterie, Commandeur in de orde van den Nederlandschen Leeuw, Ridder 3de klasse Militaire Willemsorde, Officier van het legioen van Eer, Ridder van de Réunie, ingelijfd in den franschen adel door Lodewijk XVIII en in den Nederlandschen adel door Z. M. koning Willem I met den titel van Baron.

Het was den 1sten April 1811 dat ik voor de tweede maal de brug [1]) van *Irun*, welke Spanje van Frankrijk scheidde, overging zijnde het 18 maanden geleden dat ik dat land verlaten had, Wat ik gevoelde, kan een ieder begrijpen, die weet welke ongemakken en ellenden ik er de eerste maal uitgestaan heb. Te *Irun* komen

[1]) Over de Bidassoa.

de (wat de eerste plaats en een half uur van bovengemelde brug afligt), kwam ik bij ongeluk in quartier bij een francaise, die daar een *Posada* had opgerigt. De kamer, die ik kreeg, was zoo smeerig dat men de morsigheid met schoppen zoude uitgedaan hebben. Niet best van humeur zijnde begon ik braaf op mijn poot te spelen en liet vuur aanleggen om de soep door mijn knecht te laten koken, hetgeen de Madame van den huize hoogst kwalijk nam, zeggende dat ik in een hotel was gelogeerd, waar men voor zijn geld alles konde krijgen en indien ik niet met koken wilde uitscheiden, dat zij mij dan een ander biljet zoude halen, waar ik mij niet aan stoorde. Des nachts ook ondervond ik een bezoek van eenige wandluizen, die van het grootste soort waren.

Na er twee dagen doorgebracht te hebben, begaf ik mij op reis met den Courier de la Malle, die door vijftig man geescorteerd werd [1]). Men begon reeds in die buurt van „Brigands" [2]) te spreken, ofschoon ik geloof dat men aldaar nog niets risqueerde. Mijn reis zette ik voort zonder iets bijzonders te hebben ontmoet tot *Tolosa*, dat 10 *legeua's* (uren) van *Irun* af ligt. Dit is een zeer mooi stadje. Denzelfden avond dat wij daar aankwamen hadden de *brigands* de paarden van den Commissaire de guerre, omtrent op honderd passen van de stad weggenomen. De bende, die daar in dien tijd was, was omtrent honderd en vijftig man sterk en werd gecommandeerd door *El Pastor* (herder) oud 18 jaar; hij had dit ambacht vroeger te *Villareal* gedreven, waar hij ook geboren was en waar hij herder op een kasteel, daar dicht bij gelegen, geweest was. Indien men in zijn handen viel, werd men niet vermoord, zooals dit bij andere benden het geval was; [3]) eenige weken te voren waren twee geëmploijeerden van de Armée buiten

[1]) De général Bn. de Marbot zegt in zijn Mémoires: „J'arrivai à Irun, premier relais espagnol, là cessait toute securité; les officiers porteurs de dépêches disaient, ainsique les courriers de poste se faire escorter par un piquet de la gendarmerie. Ces piquets étaient spécialement chargés d'assurer les communications et avaient à cet effet, à tous les relais de poste un détachement retranché dans un blockhaus ou maison fortifiée. Ces gendarmes firent pendant cinq années un service très-pénible et éprouvèrent de grandes pertes." Mèmoires II, p. 323.

[2]) Des Tombe noemt „*Brigands*" de ongeregelde guerillatroepen, die in den oorlog met Spanje zoo berucht zijn geweest.

[3]) Puis après nos détachements venaient les bandes, qui pendaient à des arbres nos soldats ramassés sur les routes, et souvent à côté d'eux pendaient de pauvres Espagnols accusés d'avoir favorisés les Français. On avait fréquemment trouvé, à côté des victimes, des écriteaux explicant par d'atroces raisons, d'atroces assassinats. — Les bandes dans ces contrées étaient innombrables. *El Pastor* dans le Guipuscoa, *Porlier* dans les Asturies....etc. Thiers III, p. 36, Hist. du Consulat et de l'Empire.

Tolosa gaan wandelen. El Pastor, die zich daar met eenige van de zijnen bevond, beval hen hem te volgen, zonder hun eenig ander leed te doen en bracht hen in het gebergte. Na hen acht dagen gehouden te hebben, schreef El Pastor een brief aan den Commandant van *Villa-franca*, die ongeveer aldus luidde zooals ik zelf gezien heb: „*Campo del honora*, dat is *Champs d'honneur* enz." dat indien men hem zijne moeder, vrouw en zuster wilde wedergeven, hij dan de beide fransche geemploijeerden zou terugzenden, hetgeen men ook direct deed, zonder hem hier verder schriftelijk op te antwoorden, dewijl men met hem in geen onderhandelingen wilde treden. Ook arresteerde men altijd de naaste familieleden van hen, van wie men wist dat zij bij de brigands dienden.

Ten vier ure 's nagts (4 April) begaf ik mij weder met een zwaar escorte op reis en arriveerde om één uur 's middags te *Villafranca*, waar ik luitenant *van Stirum*[1]) vond, die met mij de eerste maal ook in Spanje geweest was en nu bij het 25ste Regiment ligte Infanterie stond. Men kan zich niet begrijpen hoe aangenaam het is in een vreemd land landgenooten aan te treffen. Ik begaf mij nog dienzelfden dag op reis, geëscorteerd door Luitenant van Stirum en nog vijftig jagers en arriveerde 's avonds gelukkig en wel om zes uur te *Villareal*. Wij moesten aldaar tot den volgenden dag blijven, omdat wij geen zwaar genoeg escorte bekomen konden. De troepen, die overal hier op de route liggen, zijn allen in één huis ondergebracht, zoo ook de officieren, deze huizen zijn omringd door grachten en stevige palissaden en de vensters met steenen toegemetseld[2]), alles tegen de aanvallen der *brigands*. Eenige dagen van te vooren was er een soort van kermis in dat stadje geweest, de kapitein van de compagnie, welke daar lag, willende naar de plaats gaan om te zien wat er alzoo voorviel, werd door een boer aangesproken, die hem verwittigde dat de *brigands* in de herberg bezig waren met drinken en dat *El Pastor* over de markt wandelde. Onmiddellijk begaf de kapitein zich naar de kazerne, riep zijn compagnie onder de wapenen, maar kwam te laat, de *brigands* waren op den loop gegaan en eer men ze achterhalen kon, hadden zij het gebergte gewonnen; dit gebeurde nog wel om elf uur op helder lichten dag.

---

[1]) Van Stirum of van Styrum. Zie Biogr. Woordenb. v. d. Aa, op Styrum.
[2]) Voorzeker de blokhuizen reeds eerder vermeld.

Den zesden April des morgens, verlieten wij *Villareal* en nadat wij de étappe gedoubleerd hadden, kwamen wij 's avonds laat te *Vitoria*. Wij vonden daar luitenant *Bronckhorst* [1]), die daar geblesseerd lag door twee kogels in zijn rechter been. Hij had zes uren van daar op commandement gelegen, hij en de luitenant *Van Tonningen* [2]), (ook een Hollander), die daar twee uren van daan lag, hadden samen bij den Generaal *Caffarelli* te *Vitoria* gegeten, aan wien zij vertelden dat er zich in den omtrek van hun commandement verscheidene *brigands* vertoonden, zelfs zeide Luitenant *Van Tonningen* dat eens zijn dorp door zeshonderd *brigands* omsingeld was en dit vervolgens door hun chef *Mina* [3]), die in dien streek zijn corps had, opgeeischt was geworden, deze had hem — *van Tonningen* — verzekerd dat men hem in het minst geen kwaad zoude doen, maar voor het geval dat hij het minste of geringste zoude beginnen; hij hem en de anderen over de kling zou laten jagen. De luitenant antwoordde hem met eenige geweersehoten, alhoewel hij maar zestig man sterk was. *Mina* liet hem toen berichten dat hij weg trok, wijl hij er geen honderd man aan wilde wagen. De generaal scheen omtrent het gedrag van den luitenant tevreden te zijn en gaf den wensch te kennen deze *brigands* eens te zien. De luitenants *Bronckhorst* en *van Tonningen* besloten hierop om eens jacht op hen te maken. De dag werd bepaald; *Bronckhorst* begaf zich met 25 man op weg naar van *Tonningen*, die 40 man medenam, twintig manschappen in zijn commandement latende. Na twee uren marcheerens kwamen zij aan een dorp en omsingelden het; na alles doorsnuffeld te hebben, vonden zij er maar één, die zij aanstonds fusilleerden; na nog een uur verder gemarcheerd te zijn, kwamen zij aan een dorp

---

[1]) *Jan Maarten van Bronkhorst* of *Abraham Gerard van Bronkhorst*? Zie Nav. LVI p. 15 en 16.

[2]) *Nicolaas Albert Rost van Tonningen*, Nav. LVI p. 16.

[3]) *Mina* was de zoon van een rijken boer uit de omstreken van *Mondragon* en was opgeleid tot priester. In 1808 volgde hij met andere jonge geestelijken de beweging, die hun vaderland aan de inquisitie wilden onttrekken. Hij kreeg plezier in het vak van rebel en vormde toen een corps van bijna 10000 man tegen de fransche overheersching, waarmede hij vooral in *Biscaye* en in *Navarre* den Franschen veel kwaad deed.

Mém. Gen. Bn. Marbot II 327.

Generaal Caffarelli maakte later ook nog nader kennis met Mina en ondervond dat hij geen te verwerpen tegenstander in den Spaanschen guerilla-aanvoerder had. Zie Thiers Hist. du Cons. et de l'Empire IV p. 76. Zijn eigenlijke naam is Don Francisco Espoz y Mina; hij werd in 1781 geboren en overleed te Barcelona in 1836.

waar zij niets vonden. Van intentie om niet verder te gaan, zoo besloten zij om de manschappen zich aldaar te laten versterken en vervolgens terug te keeren. Toen zij daar een uur geweest waren, werden de luitenants gewaarschuwd dat omtrent vierhonderd man, allen wel gemonteerd, op het dorp aanmarcheerden. En alvorens luitenant *Bronckhorst* het detachement, dat hij commandeerde, buiten het dorp had gebracht, waren de *brigands* reeds allen in hetzelve, hebbende den uitweg door een peloton cavallerie bezet. Luitenant *Bronckhorst* marcheerde aanstonds in stormpas op hen aan en naderde hen tot op honderd schreden, liet vervolgens halt maken en zijn geheele peloton vuren, waarop vijftien paarden ook vielen. De *brigands* verlieten dadelijk de positie en formeerden zich buiten het dorp, waar zij de eene helft cavallerie lieten afzitten en tirailleurs-exercitiën doen. *Bronckhorst* was de eerste, die in het dik van het been een schot kreeg, dat hem echter niet buiten gevecht stelde. Er was nu niets anders op dan al retireerende te zien hun post te winnen, die daar drie uur van daan was; ondertusschen verloren zij zeer veel volk, evenals de *brigands* en eindelijk moesten zij, door de overmacht der *brigands* vluchten. De achterblijvende geblesseerden werden in hun gezicht, deels verbrand en deels aan riemen gesneden, waarom dan ook de geblesseerden baden dat zij door hun eigen volk van kant mochten gemaakt worden. Luitenant *Bronckhorst* kreeg vervolgens een tweede blessure, tusschen de Achillespees en zijn been, welke hem buiten staat stelde om te loopen. Hij verzocht nu den luitenant *van Tonningen* om hem maar dood te schieten. Deze kon daartoe niet resolveeren en na het commandement overgenomen te hebben, liet hij *Bronckhorst* door twee niet zwaar geblesseerde manschappen voortsleepen, totdat zij aan het cantonnement arriveerden, altijd vervolgd door de *brigands*. Vijf en dertig man verloren zij bij deze schermutseling, dus brachten zij van de 65 er slechts 30 tehuis, die allen door een kogel in de beenen, armen of kleederen geraakt waren. Dit geval maakte zeer veel opspraak en eer in *Vitoria*. De Generaal *Caffarelli* heeft voor beide officieren het Legioen van Eer gevraagd. Het verlies der *brigands* was bij de honderd man; men kan hieruit zien hoe weinig moed de *brigands* hebben, daar, als zij hadden willen chargeeren, niemand van deze expeditie zou zijn overgebleven.

Den 7den verlieten wij *Vitoria* en maakten dien dag tien *legua's*

tot *Miranda* zonder iets remarquabels te ontmoeten. Wij bleven dien dag daar stil, uit hoofde wij geen escorte konden krijgen en vertrokken van daar 's avonds ten 5 ure. Wij kwamen eerst laat in den nacht te *Bribriesca* aan, waar wij in het posthuis logeerden, hetgeen het zindelijkste kwartier was, dat ik nog gehad had, ook zeer vriendelijke menschen en twee zeer mooie *Senoritas*. In 't generaal vindt men aan deze zijde van *Burgos* veel meer mooie vrouwen dan aan den kant van *Madrid*. Nooit heb ik in een land mooiere vrouwen gezien dan in *Biscaye ;* zij weten zich ook fraai aan te kleeden; de haren dragen zij zoo lang mogelijk in drie vlechten gebonden en achterover gestreken ; als het een getrouwde vrouw is, zoo heeft zij haar vlechten met een zwart lint opgebonden en indien het een jonge maagd is, zoo zijn deze met een lint van differente couleuren opgenomen. Zij hebben zeer kleine voetjes, waar zij zeer koket op zijn. Van een Spaansche vrouw kan men alles gedaan krijgen, indien men er zich maar met verstand op toelegt en men het niet in het openbaar doet. Haar te embrasseeren in presentie van een andere, al is hij nog zoo goed met haar bekend, is een zeer groot affront. De mannen hebben veel voor de vrouwen over, maar zijn zeer afgunstig, vooral van een militair zijn zij jaloersch. Een priester mag bij de vrouwen alles doen, daar weten zij ook fraai gebruik van te maken.

De commandant van *Bribriesca* deed ons de eer aan van een glas heeten wijn bij ons te komen drinken. Hij verhaalde ons dat eenigen tijd geleden de generaal Foy, aide de camp van Z. M. met dépèches uit *Portugal* daar was aangekomen en een detachement had aangevraagd, hetgeen hem gegeven werd. Nadat de generaal omtrent één uur weg was, waarschuwde de schildwacht, dat hij den rook en slag van een pelotonsvuur gezien had. De commandant verzamelde al zijn troepen en vond ook werkelijk den generaal op een berg ingesloten, met het overschot zijner manschappen, die reeds niet meer vuren konden, omdat zij de onvoorzichtigheid gehad hadden van een beek te doorwaden en hierdoor eenige hunner geweren nat waren geworden. Op aannadering onzer troepen gingen de aanvallers aan den haal, maar hadden de koets van den generaal reeds ledig geplunderd, omtrent voor een waarde van 40000 francs. Bij de eerste décharge was de generaal uit zijn koets gesprongen en te paard gaan zitten, dat echter onder hem werd dood geschoten ; bijna zou bij die

gelegenheid Z. E. gevangen genomen zijn, indien niet twee grenadiers hem ontzet hadden. De dépêches hadden zij gelukkig achtergelaten. Onder de zes gekwetsten, die men van de *brigands* vond, waren vier fransche deserteurs; twee, die uit *Metz* geboortig waren, werden op de plaats zelve geëxpedieerd Men vertelde mij terzelfder tijd dat voornoemde generaal gezegd zou hebben aan Z. M. dat men de *brigands* wel van de grenzen van *Portugal* tot *Bayonne* „à coups de force" [1]) konde wegjagen. Geen acht dagen daarna of men had *Mina*, den chef der *brigands* in het uniform van een general de division gezien en schatte men zijn corps op 1400 man.

Den 10den April begaven wij ons 's morgens om vijf ure op marsch — na den geheelen nacht niet te hebben geslapen — in een weder, zooals de inwoners zelf nooit beleefd hebben. De geheele grond was bedekt met sneeuw, zoodat vogels, die hier reeds eyeren en jongen hadden, allen dood gingen. Ik bemerkte hier ontzaglijk veel vossen, die met heele troepen op de jacht gingen en toen veel naar hun gading vinden konden.

Wij kwamen 's middags om 12 uur te *Monasterio* aan, waar wij ons diner namen, bestaande uit brood, vleesch en wijn. Deze laatste smaakte zeer naar den bok, omdat men over de bergen deze gewoonlijk in bokkenzakken transporteert; twee uur daarna begaven wij ons weer op marsch en kwamen nog dien zelfden avond te *Burgos* aan, waar men ons ontzaglijk veel liet loopen, eer wij onder dak konden komen, aangezien men niet wist of het biljet, dat de regeering gaf, bezet of niet bezet was.

Den volgenden dag ging ik naar mijn hospitaal, waar ik 1½ jaar geleden op den dood gelegen had [2]). Dezelfde directeur was er nog in, doch het was nu beter in orde dan toen; de zieken (officieren) lagen op matrassen. Ik kon mij niet verbeelden, dat het al zoo lang geleden was toen ik den hoek beschouwde, waar ik zoo lang op stroo gelegen had; het minste in die kerk was mij bekend, ook vond ik mijn naam nog op den muur geschreven. Ik ging ook de menschen eens zien, die mij in het hospitaal hadden laten brengen, oogenblikkelijk herkenden zij mij, ofschoon zij mij de helft dikker vonden, zij hadden niet gedacht dat ik

---

[1]) Onleesbaar in het hs.

[2]) Zie de inleiding tot dit journaal, omtrent het gevecht bij Mezza d'Ibor; zie ook Thiers, Hist. du Cons. et de l'Emp. III p. 178.

ooit zou zijn terug gekomen. *Burgos* begon zich volkomen wederom te herstellen, uitgenomen het klooster, waarvan de verbrande muren bleven staan. De Kathedraal is een der fraaiste van de gansche wereld — zoo pretendeeren de Spanjaarden —. Er had hier juist ter gelegenheid van de paschen een zeer groote plechtigheid plaats; de bisschop deed een processie en de kerken waren opgepropt met menschen, geen doorkomen was er aan. In de groote kerk waren twaalf der armsten van de stad geheel in het wit gekleed, zij werden de twaalf apostelen genoemd en zaten op een zeer hooge bank. Dien dag hadden zij de eer om bij den bisschop te eten. De levensmiddelen waren hier zeer in overvloed reeds zes weken te voren had men al doperwtjes en groene boonen, maar deze hadden door de sneeuw veel geleden. Ik vond hier den kapitein *Tengnagell* [1]), die zeer met de schoone sexe bekend was. Hij bracht mij bij allen rond, maar om met de dames te wandelen, of ze, zelfs al was men nog zoo goed met hen bekend, aan te spreken, zou een groote schande zijn geweest. De reden hiervan was dat zij ons voor Franschen aanzagen. Er werden hier verscheidene regimenten opgericht, o. a. de „*Lanciers de Burgos*", daar de *brigands* bang voor waren, maar indien zij er ook maar één van in handen kregen, werd deze wreed behandeld. Eenige weken van te voren raakte een trompetter van voornoemd regiment verdwaald en viel in handen van de *brigands*; dadelijk werd hij gebraden boven een groot vuur, zoodat, toen het uitgezonden detachement verscheen, dit slechts een uitgebraden cadaver vond; men kreeg eenige van die vrienden, die zworen dat zij hetzelfde met de rest zouden doen.

Den 14den verlieten wij *Burgos* na er vier dagen te hebben moeten blijven, omdat er geen escort was. Wij marcheerden in één dag tot *Torquemada*, waar wij laat aankwamen. Deze stad hadden wij drie jaren van te voren geheel en al verbrand, omdat men al de officieren, die van Z. M. kwamen, altijd op hield en zelfs vermoordde. Zij was nu een weinig herbouwd en telde wederom eenige inwoners. Ik rappeleerde mij dat, toen wij voor de eerste maal de stad introkken, de kelders opgepropt waren met de beste wijnsoorten. Ik vond hier ook een colonne van 7000 gevangenen afkomstig van het beleg van *Badajoz* [2]). Die gevangenen waren

[1]) Zeno Guillaume Anne Louis van Tengnagell; zie Nav. LVI p. 16.
[2]) *Badajoz*, hoofdplaats van Spaansch *Estramadura* had het in 1811 zwaar te

op een eiland gebracht, dat hier midden in de rivier (Guadiana) ligt. Ik ging ook de officieren zien, die in een kerk opgesloten waren, verscheiden hunner spraken fransch. Ook vond ik aldaar een zeekapitein, die zeventig jaar oud was en hollandsch sprak; ik occupeerde mij langen tijd met den achtingswaardigen grijsaard, die mij vertelde dat men hem te *Badajoz* krijgsgevangene had gemaakt, waar hij sedert twee jaren woonde. Ik heb mij nog veel moeite gegeven om van den generaal, die daar was, gedaan te krijgen om hem los te laten; weinig tijd daarna werd hij dan ook in vrijheid gesteld. Dat men strenge maatregelen tegen de Spaansche officieren nam, was hun eigen schuld, zij hadden hun woord van eer gegeven van niet te zullen deserteeren en desniettegenstaande echappeerde hun luitenant kolonel.

Wij vertrokken des morgens om 10 uur weer van *Torquemada*, na er volstrekt niet te hebben kunnen slapen van wege de menigte troepen. Ik vond op mijn weg verscheiden gefusilleerde Spanjaarden, ter oorzake dezelve niet mede vooruit konden, of zich wilden verbergen om te deserteeren. Indien men voornoemde maatregelen eerder genomen had, zouden er zich thans niet zooveel *brigands* bevinden. Wij kwamen om 4 uur 's middags te *Ducnas* aan, waar ik het geluk had bij goede menschen in kwartier te komen; ik ging 's avonds op de p'aats wandelen, waar ik de inwoners verzameld vond, die zich amuseerden met dansen. Deze dames hadden veel rapport met de *balleros*; één der dames had een tambourin waar zij op sloeg en tevens danste en zong. Dien avond at ik bij een fransche cantinière, die mij een zeer goed souper maakte, dat mij echter 20 livres of francs kostte. Het was het eerste lekker diner, dat ik in Spanje genoot. Overal bij de fransche restaurateurs moest men 8 livres betalen en dan was het nog heel naar. Bij genoemde cantinière vond ik een hert, dat zoo tam was, dat het overal zijn meesteres volgde en zelfs alleen uitging en weer thuis kwam.

Ducnas is een zeer oud stadje, men verzekerde mij dat er geen nacht voorbij ging of de *brigands* kwamen hier een visite geven, hetgeen mij in mijn nieuw kwartier niet gerust deed slapen, dewijl

---

verantwoorden. Eerst door *Masséna* belegerd en ten slotte veroverd, viel het weer in handen der Engelschen, ten slotte werd het door *Soult* heroverd.
Zie Thiers Hist. du Cons. etc. III p. 471 v.v.

ik buiten het fort logeerde; alle commandanten hebben hunne kazernen gefortifieerd.

'sMorgens om vijf uur verlieten wij wederom dat stadje en kwamen om 7 uur te *Valladolid.* Deze stad kan men meer dan twee uur ver zien van wege de hooge torens. Na een biljet gehaald te hebben, kwam ik samen te liggen met een inspecteur aux vivres du 71ième Regiment (*St. Hubert*), met wien ik de eerste keer gereisd had van *Bordeaux* tot hier en die mij een geschikt en beleefd jongmensch scheen te zijn. Ik had het ongeluk van wel meer dan een half uur van de stad mijn biljet met voornoemden inspecteur te krijgen en nog wel een slecht biljet. Dit maakte dat ik braaf leven schopte, hetgeen den Spanjaard ook niet zeer aanstond; ik veranderde evenwel van toon, wel kennende het character der Spanjaarden, van wie men eerder door goedheid, dan door kwaadheid iets verkrijgen kan. Dien middag ging ik eten bij den franschen restaurateur, die hier schatten heeft verdiend, men kan er niet minder dan 10 francs eten, maar het was er zeer proper en men werd met zilver bediend, alles met den uitersten smaak.

Valladolid is een zeer ouderwetsche stad met mooie groote straten; vóór de revolutie waren er zeer veel kloosters, die nu in kazernes en magazijnen veranderd zijn. Ook zijn hier twee zeer mooie wandelingen de *Campo grando* en de *Caspalon;* op de eerste ontmoet men de geheele beau monde van *Valladolid.* Ook vind men alhier een koningsslot [1]), waar de *Hertog van Istrie* [2]) logeert, een redelijk fraai gebouw. Ik gaf mij dadeiijk, na wat uitgerust te zijn, naar den Hertog, doch moest zes dagen achtereen terugkomen alvorens hem te kunnen spreken, wat mij in geen al te best humeur bracht. Eindelijk werd ik dan vriendelijk bij hem ontvangen, hij zeide mij dat ik op mijn orders zoude moeten blijven wachten. Ten tijde dat ik hier was, zag ik een chef van de *brigands* worgen, hetgeen zeer plechtig in zijn werk ging; dezelve werd op een ezel van de gevangenis naar de executieplaats geleid; aan weerskanten van hem gingen twee priesters,

[1]) Van dit slot, door Karel V gebouwd, zegt de Gen. Bn. Marbot: Ce bâtiment, malgré son antiquité se trouvait dans un état de parfaite conservation et le mobilier en était fort convenable.

[2]) Maarschalk Bessières, Hertog van Istrie was sinds Maart 1811 commandant van de provinciën Biscaye, Burgos, Valladolid, Zamora en Leon; deze functiën werden hem opgedragen omdat hij reeds in het noorden van Spanje gediend er de schitterende overwinning van Rioseco (waarover later) behaald had en chef der Keizerlijke garde was. Zie ook Thiers als voren IV p. 491.

die allen houten crucifixen droegen. Toen hij het schavot naderde, werd voor hem een kort gebed gedaan, vervolgens ging hij op een bankje zitten, waar een pilaar aan vast was met een zwaren ijzeren halsband. In dien band schroefde men het hoofd vast, de schroef werd dicht gewrongen en...... weg was de *brigand*. Deze manier van sterven moet zeer goed zijn, want alles was in een oogenblik geschied. De chef van de *brigands* scheen mij nog een jong mensch toe, men had hem in een violente attaque gevangen genomen.

Nadat ik hier eenige dagen leeg had geloopen werd ik als *adjoint* bij den *État major* van den *Duc d'Istrie* geplaatst, dat geen van de gemakkelijkste posten is, omdat men altoos en course moet zijn voor dépêches te expedieeren, ook werd voornoemde Staf nog al eens vernieuwd.

Den 28sten (April) passeerde hier *Koning Joseph*; denzelve gingen wij twee uren te gemoet; Z. M. had bij zich een bataljon gardes en een regiment dragonders. Voor de poorten van *Valladolid* werden hem de sleutels der stad ter hand gesteld. Men trok de stad binnen, vergezeld van fraaie muziek; alle balcons waren omhangen met dekens, hetgeen hier de gewoonte is, als er een vorst of een processie passeert. De straten waren opgepropt met menschen, maar niet een was er, die den hoed van het hoofd afnam, waar men wederom de Spaansche natie uit kan leeren kennen. Nadat Z. M. afgestapt was aan het paleis, werden wij allen binnen gelaten om ons compliment af te leggen; wij moesten twee uren wachten alvorens Z. M. verscheen, die er zeer wel en gezond uitzag. *Koning Joseph* gelijkt het meest van alle overige familieleden op den Keizer der Franschen. Hij was gedecoreerd met de Spaansche en met de hollandsche orde, hetgeen mij zeer verwonderde. Z. M. zette den anderen morgen zijn reis naar Frankrijk voort — wij vergezelden hem nog twee uren. [1])

Met den eersten Mei had hier een zeer groote plechtigheid plaats, hetgeen men noemt de *Processio de Majo*; 's morgens om vijf uur begon dezelve en bestond uit meer dan vijfhonderd mans-

---

[1]) **Joseph, livré à un sombre désespoir, songeait quelque fois à abdiquer comme son frère Louis, il avait demandé à se rendre à Paris, sous le prétexte des couches de l'impératrice ......**

Joseph était parti en Avril, presque aussi affligé que si l'ennemi l'eût pour toujours chassé de sa capitale.

Thiers als voren III p. 515.

personen, ieder voorzien met een zeer groote waskaars en een groenen tak. Deze 500 lieden waren de voornaamste boeren van de omliggende streek, zij gingen door de gansche stad en overal waar zij passeerden, waren de balcons met spreien of dekens behangen. Deze plechtigheid duurde drie dagen, gedurende dewelke men niet kon passeeren of men kwam menschen met lichten tegen, of ook moest men wat geven voor de *Majo*, welk geld de priesters opzamelden en daar missen voor deden voor den goeden oogst.

Er zijn hier veel visschen, die de Spanjaarden met hengels of klossen vangen. De Spaanschen noemen een zeker soort van grooten visch „*barbos*", deze smaakt zeer goed; ook vindt men veel rivierkreeft en forellen. In geen deel van Spanje is een stad te vinden, waar de geest der inwoners zoo opgewonden is als te *Valladolid*; dit heeft tot oorzaak dat hier zulk een menigte geestelijken zijn. Er is hier ook een comedie, die dagelijks speelt, maar fatsoenlijke lieden komen er niet, zelfs den avond toen Z. M. er in was, waren er geen tien Spaansche adelijken.

Den 12den Mei verlieten wij *Valadolid* met den generaal Roquet [1]), die mij beloofde mij als eersten aide de camp aan zich te vereenigen. De oorzaak van zulk een schielijk vertrek was dat men gehoord had dat de Engelschen met 6000 man te *Santander* wilden debarqueeren en dat de insurgenten ook met al hun macht en geschut deze landing wilden behulpzaam zijn.

Een uur ver van *Valadolid* zijnde, zeide de generaal *Roquet* dat hij zijn verrekijker op zijn tafel had laten liggen en vroeg wie den moed had dezen te gaan halen. Haantje de voorste willende spelen, zette ik mijn paard in vollen galop en eindigde niet voor en aleer ik in het gewezen hotel kwam en den kijker vond. Ik steeg wederom te paard en zette het wederom op een rennen, zoodat ik binnen een half uur al bij den generaal terug was, die niet geloven kon, dat ik het in zulk een korten tijd had kunnen afleggen. Ook zoude ik niet zulk een haast gemaakt hebben, als ik niet zeker van mijn paard was geweest, want gewoonlijk volgen de brigands de beweging van zulk een colonne.

Om vijf uur 's middags arriveerden wij in *Valencia*, dat een klein stadje is. Het was een Zondag toen wij er in trokken, dus

---

[1]) Baron Roquet, later graaf, pair de France en divisie-generaal, commandeerde een deel der keizerlijke garde; hij onderscheidde zich in den slag bij Hanau, door de Franschen op de Beijeren en Oostenrijkers gewonnen, en later (1814) in België waar hij den alouden roem der garde loflijk ophield.

vonden wij de *Senoritas* op zijn mooist; in mijn kwartier waren er twee zeer mooie. Ik had dien nacht de aangenaamheid wegens de wandluizen niet te kunnen slapen.

's Morgens om 4 uur begaven wij ons op reis, zijnde den 13den; bij de eerste halte, die wij maakten, ging ik met mijn kolonel in een stuk korenland, waar wij veel wachtels vonden; binnen een uur schoten wij er meer dan twintig. Zij waren buitengewoon tam, dit kwam veelal omdat ze eieren hadden. Wij kwamen om 12 uur 's middags te *Possa* aan en na aldaar twee uren gerust te hebben, gingen wij op marsch naar *Tromista*. Ik was zeer afgemat, wij hadden dien dag 12 *legua's* (meer dan 16 uren holl.) geloopen met omwegen te doen; ik had het ongeluk van mijn paard ziek te hebben, zeker het gevolg van de course van den vorigen dag om den verrekijker te halen. Wij vernamen aldaar dat de tijding die de generaal *Roquet* ontvangen had omtrent *Santander* zeer voorbarig was en dat er eigenlijk bijna niets van waar was, hetgeen den generaal *Roquet*, bij wien ik mij bevond, niet weinig deed risqueeren en er met mij zeer over plaisanteerde, zeggende dat hij zich iets op de mouw had laten spelden en zeker nog dacht gouverneur van *Amsterdam* te zijn (welke betrekking hij vroeger had waargenomen). Dit alles als Hollander te moeten aanhooren, maakte mij ook in geen goed humeur en ik redde mij er nog al uit zeggende: 't was een Franschman en deed voorheen altijd die diensten.

Den 14den Mei begaven wij ons weder om 6 uur op reis; het land, dat wij doorkruisten, was zeer bergachtig, men vond er vele hooge bergen. Niettegenstaande wij Mei hadden, zoo was het er koud; vele bergen waren nog met sneeuw bedekt en de lucht meestal met wolken beneveld. Ik bemerkte er zeer vele arenden van een groot soort, die op de toppen der rotsen zaten. Wij kwamen op een plaats waar eenige dagen geleden een detachement van de Parijsche gardes, groot 25 man, door 10 man cavalerie was geattaqueerd geworden. De officier had de onvoorzichtigheid gehad van de geweren niet te hebben doen laden en met dat al hebben de *brigands* hun niets kunnen doen, zelfs hadden zij geen doode gehad. Dit is nu weer een staaltje hunner bravoure.

Om twee uur 's middags bereikten wij *Reinosa*, waar ik mijn regiment en kolonel, waar ik bij geplaatst was, vond. *Reinosa* is een klein stadje, meestal uit nieuwe huizen bestaande. Het is

er zeer zindelijk en de straten zijn zeer gelijk geplaveid, hetgeen men niet veel vindt. De lucht is hier zeer koud en hoe ver wij ook in het saison waren, zoo zijn wij genoodzaakt geweest den ganschen tijd bij het vuur te blijven zitten.

Den anderen dag, zijnde den 15den, ging ik met mijn generaal naar de source van den *Ebro*, een half uur van het stadje. Deze is zeer remarquable; de rivier ontspringt met drie armen uit den voet van den berg. In deze contrijen bevinden zich zeer veel *brigands* door de sterke ligging der bergen. Wij passeerden een dicht bosch, omtrent een kwartier van de stad, waar zich *brigands* in ophielden en die ons uitjouwden voor *brigands francais*. Gelukkig voor hen dat de rivier tusschen ons in liep, anders hadden wij hen eens op gaan zoeken, want wij hadden de voorzichtigheid gehad van 50 man met een officier mede te nemen.

Den 16den ging ik met den kolonel van het 3de regiment tirailleurs alhier op de jacht en namen wij voor precautie twintig gendarmes mede, maar die ons duivelsch in ons jagen hinderden. Wij schoten ook niets als wachtels en op onzen retour om ons te wreken, schoten wij zwaluwen, waarvan de kolonel er twintig achtereen zonder te manqueeren schoot. Een uur van daar bevond zich veel grof wild, herten en reeën, doch voor de *brigands* waren wij genoodzaakt het er bij te laten. Mijn kwartier had ik bij een apotheker, die, gelijk de meesten, niet voor de Franschen geporteerd scheen te zijn. Mijn eerste biljet was bij een gewezen Spaanschen luitenant-kolonel, die een zeer mooie jonge vrouw had. Bij mijn entrée bij den luitenant-kolonel vond ik reeds mijn generaal in het kwartier, die mij verzocht dat ik een ander biljet zou nemen, aangezien hij reeds lang deze menschen gekend had en daarom gaarne had dat zij van inkwartiering zouden vrij blijven. Ondertusschen bemerkte ik dat er andere redenen achter zaten, gelijk mij de *Senora* ook zelf naderhand vertelde. Dit was wel het eenigste huis waar wij bemind waren; de *brigands* hadden dan ook dit huis geheel en al ten onderste boven gehaald.

Den 17den kreeg de generaal *Roquet* kennis dat er zich troepen verzamelden in de provincie *Liebana* en dat de boeren er de wapenen opgenomen hadden onder het commandement van een *marquis*, de *marquesito* [1]) (familienaam *Portier*) voorheen een

[1]) **Zie noot 3 pag. 584. Thiers zegt van hem „le Marquesito avait surpris Santander et exerça de grands ravages dans cette province. Thiers als vor. IV. p. 1.**

luitenant ter zee in Spaanschen dienst, hebbende het hoofdkwartier in *Potes*, capitale der provincie. Men maakte er ons een afgrijselijke voorstelling van ; de Franschen die aldaar waren geweest, hadden er niets kunnen uitvoeren. Men zeide dat de inwoners ons wachtten met steenen van boven van de rotsen en zij 17 stukken geschut hadden. Naar aanleiding van al deze geruchten besloot de generaal een expeditie tegen die provincie uit te rusten. Z. E. begon met een proclamatie uit te vaardigen, waarin alle inwoners gewaarschuwd werden van in hunne huizen te blijven en dat als men in de straten der dorpen ingezetenen vond, deze verbrand zouden worden en wanneer men eenigen inwoner met de wapenen in de hand mocht vinden, deze terstond met den dood zoude worden gestraft.

Den 18den liet voornoemde generaal een brief aan *Marquesito* schrijven door een Spanjaard, waarin hij hem liet weten dat de Franschen in de provincie *Liebana* een expeditie zouden doen van 6000 man ; men moest deze krijgslist te baat nemen om den vijand van het punt waar wij ons wilden indringen, af te trekken. Men kreeg ook tijding dat er 800 man in *Cervera* waren binnen gekomen. Den 21sten 's avonds gaf mij de generaal *Roquet* kennis van zijn plan van expeditie, zeggende dat ik de eenigste sterveling was aan wien hij dit plan wilde toevertrouwen ; hij zou den vijand in *Cervera*, 8 uur van hier, overvallen.

Dien avond om 10 uur begaven wij ons vol vuur op marsch met een bataljon van het 4de tirailleurregiment. Om 1 uur 's nachts arriveerden wij te *Aguilar*, dat drie uur van *Cervera* afligt. De commandant van het fort meldde ons dat de vijand reeds den vorigen avond *Cervera* verlaten had, hetgeen den generaal woedend maakte, aangezien zijn plan geheel in duigen viel. 's Morgens om zes uur arriveerden wij te *Cervera*, waar men ons hetzelfde mededeelde ; ik had de eer op een matras te slapen, waar de kolonel der *brigands* dien nacht op doorgebracht had. Het 3de regiment tirailleurs, dat aldaar had moeten zijn, kwam eerst des middags aan, omdat een boer, dienende als gids, het regiment drie uren in de bergen had omgeleid, vreezende dat men de Spaansche troepen zoude inhalen ; ook moest zijn kop er aan gelooven. Men verzekerde ons dat de troepen der *brigands* de striktste orde in hun regiment handhaafden en als linietroepen gebruikt werden. Wij sloegen den 23sten Mei den weg naar *Potas* in en marcheerden

op *St. Salvador* aan, waar wij reeds vroeg aankwamen. Dit dorp was zeer voor den generaal ingenomen, wijl hij zes maanden geleden, al het zilver uit hun kerk gespaard had. Den 24sten 's nachts ten twee ure marcheerden wij op *Potes*, dat nog zes uren van *St. Salvador* ligt; na vier uren gemarcheerd te hebben en maar steeds geklommen te zijn, hadden wij nog maar één uur distantie afgelegd en kwamen aan den sleutel der provincie *Liebana*. Op den top komende, was ik eenige schreden vooruitgereden en vond mij eensklaps tête à tête met een officier, dien ik in het eerst voor een Franschman aanzag, zoo niet zijn Spaansche kokarde hem verraden had; ik trok daarop mijn sabel en aangezien de berg te steil was, zoodat hij onmogelijk met zijn paard rechtsomkeert kon maken, trok ook hij van leer, maar ziende dat onze voorhoede hem op het lijf zat, bood hij geen verderen tegenstand. Na hem goed doorzocht te hebben, bemerkten wij dat hij een aide de camp was van den generaal *Marquesito*. Hij bracht een order over aan 400 man om binnen te komen en een oproeping aan de inwoners om den grootst mogelijken tegenstand te bieden bij het naderen der fransche troepen. De generaal *Roquet* zeide hem dat hij zeker wel wist dat men geen gevangenen maakte, maar dat voor het geval hij hem wilde aanwijzen waar de *brigands* zich ophielden, hij hem dan pardon zou schenken. De ander antwoordde hierop dat men hem dan maar dadelijk voor den kop moest schieten, wijl hij toch niets zoude bekennen. Aangezien ik hem gevangen had genomen en ik medelijden met hem had, verzocht ik den generaal om den 17-jarigen jongeling aan mij te laten, hetgeen hij mij toestond. Nadat deze nu weer zoowat op zich zelven was gekomen, nam ik hem à part en liet hem wat brandewijn drinken. Ik vertelde hem dat het leven hem gespaard was, waarvoor hij zeer erkentelijk was; hij zeide mij dat hij vele goederen in de wereld had om mij te kunnen beloonen. Ik verzocht hem om zijn goudbeurs en horloge, aangezien ik wel vreesde dat hij deze zou verliezen, ik gaf hem deze voorwerpen na veertien dagen terug. Hij vertelde mij drie uren van af *Taleorsia*(?) te wonen en te *Malaga* bij zijn oom, den Aartsbisschop, gestudeerd te hebben. Toen de Franschen aldaar kwamen, was hij met vele anderen gevlucht en had de wapenen opgenomen om zijn vaderland te helpen verdedigen. Hij vertelde mij dat 3500 man ons aan de andere zijde wachtten, dat 600 boeren gewapend achter de rotsen

verscholen zaten en dat deze alleen zouden schieten op officieren, of op hen, die op groote witte paarden zouden gezeten zijn. Wij zouden noch in *Potes*, noch in eenig ander dorp eenig sterveling vinden, ja zelfs geen vivres in de huizen. Dit alles liet ik den generaal weten, die blijde was eenige inlichtingen te verkrijgen.

Wij bleven één uur op den top en namen toen de reis naar de vallei; het gezicht was afgrijselijk, een pad waar slechts twee man naast elkander konden gaan, aan weerszijden geflanqueert door rotsen, waarover dorre beukeboomen, met sneeuw bedekt, heen reikten. Na een half uur gemarcheerd te hebben, hoorden wij eenige schoten vallen van een der rotsen; dit bleek een alarmkreet voor de vallei te zijn. Wij marcheerden omtrent nog wel twee uren, alvorens wij iets ontdekten. Vier dorpen waren wij gepasseerd zonder eenig levende ziel er in te hebben gevonden, maar daar op eens, bij den ingang van een verbrand dorp, vielen er verscheidene schoten, die een paar onzer manschappen doodden. Ik zag dat het allemaal boeren waren, die in hun hemdsmouwen waren. De generaal liet direct een kompagnie voltigeurs aan weerszijden de rotsen beklimmen, waarop de boeren al defendeerende de vlucht namen. Aan hun hoofd zagen wij een priester, in zijn volle gewaad, de troepen commandeeren. Bij de boeren, die wij neerschoten, vonden wij allemaal engelsche geweren en amunitie. Wij vervolgden onzen weg altoos onder het aangenaam geleide van eenige schoten, die ons echter minder kwaad deden dan ik wel gedacht had, omdat de bergen al te steil waren, evenwel droegen hun geweren onnoemelijk ver. Na vijftien uren gemarcheerd te hebben (om zes uren te maken van wege de moeilijkheden van den weg,) bereikten wij dan *Potes*, dat een zeer fraaie ligging heeft in een vallei, bedekt met vruchtboomen en wijnbergen. Bij den ingang der stad vonden wij ongeveer 100 man geregelde troepen, die wij, na tweemaal gevuurd te hebben de vlucht deden nemen. In de stad vonden wij eenige proclamaties aangeplakt van *Marquesito*, die dreigde dat indien wij één huis van deze provincie verbranden zouden, hij 64 Franschen, die in zijn macht waren, over de kling zou doen springen. Dit zag op de proclamatie, die de generaal hem had toegestuurd. Op deze dreigementen wilde de generaal in het eerst de gantsche stad op den volgenden dag in de asch doen leggen en *Marquesito* dan doen weten dat als hij het minste of geringste aan de 64 Franschen deed, het

zelfde aan 3000 gevangenen te *Burgos* uitgevoerd zou worden.

Onze troepen, ten getale van 1500 man, werden allen gebivakeerd in vier deelen om de stad; bij het overbrengen van het 4de regiment tirailleurs was er een boer, die op twintig treden op mij losbrandde, doch gelukkig schoot hij mis, door de dikte van het hout had ik hem zoo spoedig niet ontdekt. Toen alle troepen geplaatst waren, gingen wij in *Potes* zelve logeeren, onze spaansche gevangene officier wees ons het huis aan, waar *Marquesito* den vorigen nacht gelogeerd had, een huis, dat aan zijn vader toekwam. Men vond noch stoelen noch banken in hetzelve en in de stad stonden alle deuren en vensters open. Indien wij den dag te voren geen vivres hadden medegenomen, zouden wij van honger hebben moeten omkomen.

Des avonds vroeg de generaal waarom de Spanjaarden toch zoo rebellig waren, waarop een der Spanjaarden antwoordde dat dit de derde maal was, dat de fransche troepen in deze provincie kwamen, de eerste maal werd er geplunderd, de tweede maal bijna al de dorpen in den omtrek verbrand en nu de derde maal hoopten zij dat de Franschen geen man of goed vindende, er niets zouden uitrichten ten nadeele der menschen. Ook raadde hij den generaal aan om de stad zooveel mogelijk zonder schade te laten rusten. Dit antwoord gaf aanleiding dat de generaal de stad van moleste verschoonde. De generaal schreef aan de justitie een brief dat hij voor ditmaal de stad zonder brand zou laten varen, omdat men haar in den beginne zooveel moleste had aangedaan, doch dat de proclamatie van den generaal *Marquesito* om 64 Franschen over de kling te doen springen de oorzaak zou kunnen worden om alles in brand te steken. Deze brief werd aan de poorten geplaatst.

Om 9 uur 's avonds werden onze voorposten door eenige Spanjaarden geattaqueerd, maar door ons piquet te laten uitvallen, verlieten zij haastig hun positie. De generaal *Roquet* communiceerde mij dat hij van plan was dit land spoedig te ruimen, omdat er gebrek aan vivres en aan geschikte transportgelegenheid voor de geblesseerden was. Hij was van plan den weg in te slaan naar *Leon*, om de troepenmacht der *brigands* daarheen te lokken, daar komende wilde hij rechtsomkeer maken en den weg naar *Reinosa* nemen. Ten twee ure zetten wij ons weer in beweging en den 25sten sloegen wij den weg naar *Leon* in, na een kwartier

gemarcheerd te hebben, werd er halt gemaakt en terwijl wij den dag afwachtten, die hier in den zomer het vroegst om 4 uur begint, gingen wij eten. Na twee uren rust zetten wij ons weer in beweging en waren genoodzaakt denzelfden weg, dien wij afgekomen waren, wederom in te slaan. De gidsen, die wij acht dagen van te voren opgevangen hadden, zeiden ons dat zij den weg van *Reinosa* weinig of niet kenden, maar dat zij ons wel konden verzekeren dat die weg nog ongemakkelijker was, dan die waarlangs wij gekomen waren. Na een half uur marcheerens troffen wij de eerste boeren aan, die voornemens waren om de passage hardnekkig te stremmen. De generaal beval mij met een kompagnie hun positie eens te gaan opnemen en hem er rapport over uit te brengen. Toen ik ongeveer tweehonderd schreden van hen af was, verdeelde ik de kompagnie in twee deelen en liet deze aan weerszijden de rotsen opklimmen. Aan deze manoeuvre stoorden zich de boeren heel weinig, maar toen wij vooruittrokken, werd ons de volle laag gegeven, waardoor slechts vier mijner mannen gedood werden. Dit kwam naar het schijnt dat zij hun schot te hoog genomen hadden. Ik maakte van het oogenblik gebruik dat zij wederom moesten laden om er met de bajonet op aan te vallen ; intusschen had de andere helft mijner kompagnie hen al ingesloten. Hetgeen mij zeer verwonderde was, dat ofschoon zij wel wisten dat wij geen gevangenen maakten, zij zich in het minst niet verdedigden. Onder de dooden vonden wij twee vrouwen en nog eene, die aan haar hiel gekwetst was, zij maakte haar sexe bekend, waarop ik haar door den chirurgien-major van het 31ste [1]) regiment tirailleurs liet verbinden. In het eerst sprak zij bijna geen woord en scheen zinneloos; na haar water te hebben laten drinken, kwam zij volkomen bij. Zij vroeg mij of zij sterven moest, waarop ik haar antwoordde dat zij niets te vreezen had, daar wij niet gewoon waren tegen vrouwen te oorlogen, en indien wij haar eerder ontdekt hadden dat haar dan ook geen last geschied zou zijn. Ook vroeg zij mij naar de andere twee vrouwen, waarschijnlijk meende zij de beiden, die gedood waren. Mij niet langer kunnende ophouden, verliet ik haar en vervoegde mij bij mijn generaal ; Z. E. gaf mij een schrobbeering dat ik zoo lang gewacht had alvorens hem rapport uit te brengen; hij scheen tevreden te zijn over het innemen der defilée.

[1]) Waarschijnlijk een schrijffout voor het 3de regt.

Wij vervolgden onzen weg, die hoe langer hoe moeilijker werd er werden altoos geaccompagneerd door eenige geweerschoten Na zes uren marcheerens, hadden wij maar één uur distantie afgelegd, de generaal liet de colonne nu halt maken. Ik beklaagde voornamelijk onze geblesseerden, die men zoo goed als het maar ging meesleepte, doch dikwijls waren er vier op één muildier gepakt. Tijdens wij aldaar rust hielden, hield het schieten der boeren ook op, maar nauwelijks had de generaal order gegeven van op te marcheeren of meer dan 20 schoten vlogen er op Z. E. af, hij zelf werd niet geblesseerd, maar wel vier zijner officieren. Men kon niet anders dan den rook uit de struiken zien komen, de schutters bleven onzichtbaar. Uit dit feit kan men zien dat men het op het leven van den generaal had gemunt.

Des middags om 12 uur kwamen wij op den top van den berg, die de sleutel is der provincie van de kant van *Reinosa*, men rekende dat het van hier tot *Potes* 2½ uur afstand is, schoon wij er 8 uren over gemarcheerd hadden. Zoodra wij in de vlakte kwamen, verlieten ons de *brigands*, wijl zij zich daar niet durfden vertoonen. De dag nog vroeg zijnde, besloot de generaal, aangezien ons verzekerd werd, dat wij maar 5 uren van *Reinosa* verwijderd waren, om daarheen te marcheeren. Na twee uren lang gestadig bergaf te zijn gemarcheerd, bereikten wij het eerste dorp buiten de provincie *Liebana* en welk dorp wederom bewoond was. De *alcalde* of burgemeester kwam ons met een langen rieten stok tegemoet, dat een teeken des vredes is. Wij namen van daar weer guides mede om ons den weg zoo goed mogelijk aan te wijzen. Deze lieden verzekerden ons dat de weg nog slechter was dan die, welken wij gepasseerd waren, doch niemand wilde zulks gelooven, denkende dat het schelmerij van de inwoners was.

Wij hadden ongeveer twee uur gemarcheerd in een rotsachtige streek toen wij door een allerhevigst onweer, zooals ik nooit had bijgewoond, overvallen werden. Wij moesten halt maken, aangezien menschen noch paarden verder konden. Er vielen hagelsteenen als grauwerten zoo groot, die onze handen blesseerden en het ongelukkigste van alles was, dat er boom noch struik in den omtrek te zien was, waar wij onder konden kruipen. Toen het weder wat bedaarde, togen wij wederom op marsch, altijd klimmende totdat wij eindelijk in de sneeuw arriveerden, daar wij een half uur doorheen moesten baggeren. Hierna kwamen

wij aan het dalen, maar toen overviel ons de nacht, hetgeen eveneens zeer bemoeilijkte en eindelijk ten 1 uur kwam het hoofd der colonne te *Toto*, één uur verwijderd van *Reinosa* aan. De generaal besloot aldaar te blijven en de overige troepen af te wachten. De achterhoede kwam eerst om 8 uur 's morgens aan en deze hadden dus 32 uur over den afstand van 6 uur gedaan, dit kwam door niets anders dan door de slechte wegen.

Den 26sten Mei kwamen wij om één uur te *Reinosa*, zonder iets merkwaardigs uitgevoerd te hebben.[1]) De inwoners wisten reeds acht uren van te voren wat wij gedaan hadden, hoeveel dooden en gekwetsten wij hadden en dat wij een aide de camp van *Marquesito* gevangen medebrachten. Men kan hieruit duidelijk zien hoeveel spionnen wij altoos rondom ons hadden. In mijn oud kwartier komende bij mijn apotheker, toonde deze zich verwonderd mij weer te zien, hij had gemeend dat ik nooit meer terug zou zijn gekomen, aangezien hij de ligging van het land zeer wel kende daar hij uit die streken afkomstig was. Ik antwoordde hem dat men een Spanjaard moest zijn om zijn land zoo miserabel te verdedigen en dat als ik zeshonderd man had gehad, geen vijand door die passen zoude zijn gekomen.

Ik nam den Spaanschen officier mede in mijn kwartier, hoe langer ik hem kende, hoe meer ik bemerkte dat hij iemand was van karakter en een zeer goede opvoeding had genoten. Dien eersten morgen vond ik op mijn kamer eenige jonge dames, zeker kwam dit door mijn jeugdigen Spanjaard en ik ben er zeker van, dat al was ik alleen in deze stad moeten achterblijven, ik van de zijde der populatie niets gerisqueerd had.

Nadat ik dienzelfden avond twee uren te bed had gelegen, werd ik bij den generaal *Roquet* geroepen, die mij verzocht om direct naar *Valladolid* te vertrekken met de gevangene officieren en met dépêches aan den *Hertog van Istrie* en ofschoon ik zeer moede was, daar het reeds de derde nacht was dat ik niet geslapen had, zoo kon ik dit verzoek niet weigeren. Ik was evenwel genoodzaakt om paarden te requireeren, daar van mijn beesten het eene

[1]) Dat generaal Roquet niet alleen met moeilijkheden te kampen had, blijkt wel uit hetgeen Thiers verhaald „L'armée du nord n'avait cessé d'être tourmenté par les guérillas des deux Castilles. Le général *Bonnet* avait combattu avec une infatigable activité, avec une rare énergie les montagnards des *Asturiez* et avait souvent toutes ses communications interrompues. Le général *Reille* perdait son temps et ses forces à courir après *Mina* dans la Navarre et ne parvenait pas même à protéger les convois. Thiers. Als voren III p. 515.

aan den hals geblesseerd was en het andere van vermoeidheid niet verder kon.

Ik kreeg twee bonken van paarden, waarmede ik mij 's nachts om 1 uur den 27sten op reis begaf, onder escorte van 200 man, die ik order had tot *Palencia* mede te nemen. Wij kwamen 's morgens vroeg te *Aguilar*, waar ik eenige uren op een matras ging liggen, doch daar ik voor mijn gevangenen moest respondeeren, zoo had ik hen gedurende de geheele reis op mijn kamer met een wacht, hetgeen ten gevolge had dat ik geen half uur achtereen gerust durfde slapen, omdat ik bang was dat de wacht, door de zware marschen, die wij deden, in slaap zou vallen. 's Middags om 1 uur vertrokken wij en kwamen des avonds om 11 uur te *Herrera*. Den 28sten ten 5 ure vertrok ik weder en kwam 's middags om 4 uur te *Fromista*, waar ik mij zeer verwonderde dat de meeste kleine jongens dien dag hun klein uniform aan hadden, de reden hiervan was, dat het de feestdag van Ferdinand VII was. De pastoor van het stadje liet mij 's avonds vragen of hij den Spaanschen officier eens zoude mogen spreken, hetwelk ik toeliet, maar slechts in mijne tegenwoordigheid. Hij zeide mij dat hij diens vader zeer goed kende en vroeg den spaanschen officier of hij ook geld noodig had. Nadat de geestelijke omtrent een uur bij mij geweest was en ik hem zeer goed ontvangen had, verzocht hij mij alleen te mogen spreken en toen ik hem dit toestond, vertelde hij mij dat hij order had om te trachten een schikking met mij te treffen, hij proponeerde mij den officier vrij te laten, waarop hij dan aan mijn familie zou ter hand doen stellen een som van duizend *quadrupels*, ongeveer 40000 guldens tot recompensie. Ik beantwoordde hem met eenige stokslagen en liet hem in arrest nemen, terwijl ik het voornemen had hem mede te nemen naar *Valladolid*. Door het bidden en smeeken der inwoners liet ik mij vermurwen en ontbood hem nogmaals bij mij. Op mijn vraag wien hij wel dacht voor zich te hebben, antwoordde hij, meenende mij een compliment te maken, dat hij dacht dat ik een Franschman was. Ik zeide dat ik een Hollander was, gaf hem nog eenige lessen en liet hem toen vrij.

Den 29sten Mei ten 4 ure gingen wij wederom op marsch en reeds om 10 uur 's morgens waren wij te *Palencia*, waar wij dien nacht moesten overblijven, omdat wij geen escorte konden verkrijgen, ook waren mijn gevangenen zoo vermoeid, dat zij niet

verder konden gaan. Ik werd bij zeer voorname personen ingekwartierd, die mij — of liever gezegd mijne gevangenen — zeer wel ontvingen. Zij waren echter gebelgd dat ik mijn gevangenen door zulk een sterke wacht liet bewaken, ik liet het er echter niet om. Ik vertrok dien nacht om 1 uur uit *Palencia*, dit deed ik omdat over dag de hitte ondragelijk was, ten 10 ure kwam ik dan ook reeds te *Valladolid* aan. De *Hertog van Istrie* scheen over mijn expeditie tevreden te zijn ; Z. E. deed den jongen spaanschen officier eenige vragen en zeidde hem dat hij hem om zijn jonge jaren als gevangene (en niet als insurgent) zou behandelen en hem den volgenden dag met een transport gevangenen naar Frankrijk zou expedieeren. Dien middag had ik de eer om bij den Hertog te eten, hij deed mij verscheidene vragen over de Spanjaarden en eindigde altijd met te zeggen „c'est de la canaille, jeune homme", waarop ik altijd maar antwoordde „oui monseigneur".

Na tafel gelastte mij Z. E. om direct naar bed te gaan, ten einde 's avonds om 11 uur weer bij hem te kunnen zijn om dépeches voor den generaal *Roquet* te halen, die Z. E. binnen twee maal 24 uren hebben moest. Alhoewel ik mij op het aangegeven uur aldaar bevond, werd ik eerst 's morgens om 3 uur geëxpedieerd en zoo ging ik den eersten Juni des morgens om 4 uur uit *Valladolid* en kwam den tweeden 's middags te *Reinosa* aan.

De generaal had mij eerst den 4den om 1 uur verwacht, ook was ik zoo vermoeid dat ik niet in staat zou zijn geweest om nog 4 uur verder te kunnen gaan, ik ging daarom direct naar bed en bleef er 24 uren in, zonder iets te gebruiken. Toen ik weer op de been kwam, kon ik haast geen voet verzetten, zoo stijf was ik. Deze stijfheid werd weggenomen door de baden, die ik nam.

Wij bleven tot den zesden te *Reinosa*, toen wij order kregen om naar *Burgos* te marcheeren ; te *Herrera* kregen wij echter contraorder ,zoodat wij aldaar bleven. Den 8sten verlieten wij *Herrera* en marcheerden op *Fromista*. Het mouvement, dat wij maakten, gaf een zeer zachte impressie op de inwoners, wijl deze zeker van denkbeeld waren, dat wij niet weder in die streken zouden terugkomen, zij gaven mij zulks zelfs in woorden te kennen. Wij kwamen reeds vroeg te *Fromista* aan, waar de pastoor, toen wij er eenige oogenblikken waren, in allerijl wegliep, denkende dat ik hem om het geval met den Spaanschen officier aan den generaal zou overleveren. Den 9den 's morgens om 3 uur begaven

wij ons op reis en arriveerden om 7 uur 's morgens te *Monzon* aan, waar wij buiten de stad halt hielden om te dejeuneeren. Dit stadje was in zeer vervallen toestand, de meeste straten waren er ongeplaveid. Wij vonden er echter een soort rooden wijn, die de beste was, dien ik in Spanje nog gedronken had; hij heeft veel van rijnwijn, hetgeen hier zeldzaam is. Men betaalde voor de 44 flesschen twee en twintig *peseta's*, omtrent zes gulden. Ten 9 ure begaven wij ons weer op marsch en kwamen om 11 uur 's morgens te *Palencia* aan, waar wij onze kwartieren gingen occupeeren. De generaal verzocht mij om onze aankomst aan den maarschalk te gaan communiceeren; ik vertrok dan ook den 10den 's nachts om 1 uur uit *Palencia* en was ten 4 ure te *Duenas*, aldaar moest ik een uur stilhouden, uit oorzaak dat ik geen detachement verkrijgen kon. Om 5 uur begaf ik mij weer op weg en arriveerde om 7 uur aan de brug van *Cabezon*, die nog 1½ uur van *Valladolid* verwijderd is. Zoodra ik de brug over was, ontdekte ik omtrent 80 man cavalerie, die ik in 't eerst voor fransche troepen aanzag, maar weldra bemerkte ik dat het Spanjaarden waren. Wijl mijn escorte maar uit 30 man bestond en daarbij infanterie was, wilde ik mij niet met dezelven in laten, doch ziende dat zij mij nu den weg betwistten, marcheerde ik op hen aan; zoodra zij zulks bemerkten, verlieten zij hun positie onder een vervaarlijk geschreeuw en losten hunne geweren op meer dan duizend schreden. Ziende dat ik mij zeer weinig aan hen stoorde, hadden zij de stoutmoedigheid om mij tot aan de poorten van *Valladolid* te begeleiden, zonder nu echter eenig kwaad te doen. Ik vertelde het geval aan den *Hertog van Istrie*, die bijna niet gelooven kon, dat zij de stoutheid gehad hadden om zoo dicht bij de stad te komen. Ik vertrok in den nacht van den 11den weder uit *Valladolid* onder escorte van zes gendarmen, hetgeen mij toch een weinig ongezind maakte, doch ik steunde meer op mijn paard dan op hen. Van mijn paard wist ik wel dat er weinig waren, die harder loopen konden, ook zou het mijn eenige toevlucht in gevaar geweest zijn. Ik kwam dan ook zonder tegenspoed gelukkig 's middags om 12 uur te *Palencia*; mijn generaal was bizonder tevreden dat ik mijn reis zoo voorspoedig had afgelegd.

Wij bleven in deze stad tot den 16den toen wij van den *Hertog van Istrie* order kregen om met de geheele divisie naar *Rioseco* (*Medina de Rioseco*) te marcheeren; den 17den 's nachts begaven

wij ons op weg met een escadron van de grenadiers te paard van het 3de en 4de regiment tirailleurs en kwamen om 3 uur te *Rioseco* aan, welke plaats ongeveer 8 *legua's* van *Palencia* ligt. Eer wij aan de stad kwamen, passeerden wij het slagveld van de „*bataille de Rioseco*" [1]) die drie jaren geleden door den maarschalk *Bessières* (*Hertog van Istrie*) op de Spanjaarden gewonnen was en waar naar berekening omtrent 11000 Spanjaarden gesneuveld waren, schoon wij er maar 200 dooden hadden. Nog was het slagveld met geraamten bedekt. Bij onze aankomst te *Rioseco* vonden wij er den maarschalk *Bessières* met nog 2 regimenten infanterie van de garde, het 18de regiment artillerie, 2 eskadrons poolsche lanciers, een escadron jagers te paard en ongeveer honderd Mamelukken, welke legermacht te samen omtrent 12000 man groot was. Het gerucht liep alhier dat de vijand op *Leon* en *Benavento* zich had gedirigeerd.

Wij verlieten den 18den *Rioseco* en kwamen dienzelfden dag te *Villaparia* (?) aan, van waar wij den anderen dag ten 3 ure weer afmarcheerden om 's middags ten 2 ure te *Villaret* (?) aan te komen en vonden aldaar de divisie van den generaal *Serras*, die ons meldde dat de geheele sterkte van den vijand ongeveer in 10000 man bestond en dat het garnizoen van *Leon* ingesloten was. Wij verlieten den anderen dag *Benavento* en na omtrent 3 uren gemarcheerd te hebben, trokken wij op den vijand aan die zich in bataille gesteld had. Van weerskanten werden er eenige kanonschoten gelost, doch toen de vijand zag dat wij aan het manoeuvreeren gingen, verliet hij zijn positie in zulk een overhaasting, dat het niet mogelijk was om hem na te jagen en te achterhalen. Wij vervolgden toen onzen weg tot *Valencia de Don Juan*, waar wij vernamen dat de generaal *Bonnet* reeds te *Leon* was aangekomen en de vijand de vlucht genomen had. [2])

Leon is een zeer ouderwetsch stadje, niet zeer groot, er is een bisschop en het heeft mooie wandelwegen om de stad, hetgeen

---

[1]) 14 Juli 1808; Tiers zegt: Medina de Rio-Seco est sur un plateau, à gauche se trouve la route de Burgos et Palencia, par la quelle arrivaient les Français sous le maréchel Bessières, à droite celle de Valladolid.... en verder: cette sanglante victoire, qui nous sousmettait tout le nord de l'Espagne et devait décourager pour quelque temps les insurgés de cette région de descendre dans la plaine y porta pour le moment du moins un notable changement dans le langage et les dispositions des Espagnols. Thiers. Als voren II p. 659 v. v.

[2]) Les insurgés de Léon avaient tracassé le général Serras; le maréchal Bessières, courant à eux avec quelques régiments de la jeune garde, les avait dispersés. Thiers, als voren IV p. 91.

in Spanje iets bizonders is. De reden waarom men in Spanje geen bosschen of boomen vindt, is dat deze de vogels tot zich trekken. Vreemdelingen, die alhier boomen wilden planten, werden lastig gevallen; men rukte de boomen uit, zeggende dat zij geen recht hadden om deze te planten.

Wij verlieten den 23sten *Leon*, marcheerden op *Valencia de don Juan*, den 24sten op *Villaparia* (?) en den 25sten op *Rioseco*, waar wij den *Hertog van Istrie* (Maarschalk *Bessières*) lieten en ons weder van zijn corps d'armee afscheidden. Den 26sten marcheerden wij op *Ampondio* (*Ampudia ?*), waar wij een zeer oud kasteel der Mooren vonden, zooals men er in deze streek bijna om de twee uren een tegenkomt. De muren van het kasteel waren van onnoemelijk groote steenen opgetrokken en wel zes voet dik. Den 27sten waren wij wederom te *Palencia*, alwaar de *brigands* zich in onze absentie verscheidene malen hadden laten zien, zonder echter de stad eenigen overlast te hebben gegeven. Ik kwam weer in mijn oud logement, waar de menschen mij even vriendelijk als altijd ontvingen en ofschoon zij reeds een officier in kwartier hadden gekregen, wilden zij volstrekt niet dat ik een ander biljet zou gaan halen. In het algemeen wordt men, als men eenige egards voor de inwoners toont en vooral, als men zegt een Hollander of Duitscher te zijn, overal goed ontvangen en dat wel wijl de Spanjaarden weten dat wij gedwongen zijn om te dienen. Ik kwam alhier in kennis met den intendant der provincie, ten wiens huize ik zeer vriendelijk ontvangen werd; ik ontmoette er twee jonge dames die er niet onaardig uitzagen. Iederen avond was er aldaar groote verzameling van jongelieden en zulke bijeenkomsten werden *Tourtillia* genaamd, er werd veel gebabbeld en nu en dan werden er „jeux d'innocenee" gespeeld. Deze spelletjes stonden mij nog al goed aan, daar ik de eenigste militair zijnde, die in die gezelschappen werd toegelaten, aldaar met recht „coq en pâte" was.

Tot den 4den Juli vernamen wij niets, dien dag echter kregen wij 's middags bericht dat *Duenas* door de *brigands* was aangevallen en wel door een leger van 400 man cavalerie. Wij marcheerden direct naar deze plaats, die 3 uren van hier ligt, trokken een berg om, ten einde den vijand in den rug te kunnen attaqueeren en kwamen tegen het vallen van den avond voor de stad. Wij vonden er de gezochte *brigands ;* zij namen echter bij onze nadering aan-

stonds de vlucht. Ik was met de avantgarde vooruitgegaan en ontdekte het eerst twee hunner schildwachten, die ik met mijn paard wilde chargeeren, doch de distantie was te groot om ze te achterhalen, bovendien waren zij te goed gemonteerd. Toen wij de stad binnenkwamen was er geen *brigand* meer te zien: het garnizoen had zich in de kazerne geretireerd, waar de vijand geen attaques op had gedaan. De *brigands* hadden dezen strooptocht alleen gedaan om de contributies van de stad, die ongeveer 24000 realen bedroegen, op te lichten. Denzelfden nacht keerden wij naar *Palencia* terug, waar de inwoners verheugd waren ons weder te zien, daar zij bang waren om door de brigands uitgeplunderd te worden.

Den anderen dag ging ik de manier van graandorschen eens zien, die alhier gevolgd wordt. Deze bestaat in een groote vierkantige plank, die van onder met een soort van vuursteenen bezet is. Aan deze plank spant men twee muildieren, die altijd in het rond moeten loopen en aldus het graan vertrappen moeten. Deze manier duurt langer dan het dorschen, maar heeft het voordeel van direct stroo tot kaf te hebben. Dit kaf voedert men den beesten, omdat men door de groote hitte geen voldoend hooi kan winnen. Ook voor de paarden is het een goed voedsel, maar zij moeten er aan gewend zijn en het moet hun verstandig worden toebedeeld, anders sterven zij er aan. Alvorens hun dit kaf te voeren, moet een paard gedronken hebben en een maal garst — haver heeft men hier blijkbaar niet — gegeten hebben.

Den 9den Juli kregen wij tijding dat zijne Koninklijke Majesteit den anderen dag hier zou komen. Ik kan echter niet zeggen dat dit bericht op de inwoners groote sensatie maakte, ofschoon zij, die ons toegedaan waren, zeer verblijd waren, aangezien niemand gedacht had, dat hij alhier ooit zou wederkomen. [1]) Ten 11 uur 's avonds kregen wij order van Z. E. den *Hertog van Istrie* om weer op *Medina de Rioseco* te marcheeren, waar de generaal *Roquet* het commandement op zich moest nemen. Den 10den 's morgens ten 6 ure verlieten wij *Palencia* en kwamen 's middags om 2 uur te *Montellegro* (?) aan, alwaar wij bleven omdat wij wegens

[1]) En traversant Vittoria, Burgos, Valladolid Joseph trouva les habitants plus malheureux encore qu'il ne les avait laissés, il ne put leur rien dire de rassurant tant sur les provinces de l'Ebre que sur les autres objets de leurs préoccupations habituelles et leur donna des promesses insignifiantes.

Thiers, als voren IV p. 85.

de groote hitte niet verder konden gaan. Den 11den 's morgens ten twee ure gingen wij weer op reis en waren reeds ten 6 ure 's morgens te *Rioseco*, waar de generaal het commandement over de poolsche lanciers van de garde, over de Mamelukken en over de garde-artillerie op zich nam. Wij bleven hier tot den 14den Juli, toen de generaal tijding kreeg van den generaal *Bonnet*, dat de vijand zich samentrok om aanvallenderwijs te werk te gaan en dat hij 20000 man sterk was en, aangezien generaal *Bonnet* maar over 10000 man beschikte, vroeg hij om assistentie. De generaal *Roquet* wist niet wat te doen, of hij direct zou opmarcheeren of eerst de orders daaromtrent zou afwachten van den *Hertog van Istrie*. Ik was van het laatste gevoelen, aangezien *Vallaldolid* maar zes uur van *Rioseco* lag en dus het zenden van een estafette den marsch slechts 12 uur zou vertragen. De generaal echter was van gevoelen om te marcheeren, zonder orders van den *Hertog* af te wachten, hetgeen wij dan ook deden en zoo zetten wij ons 's morgens om 3 uur met het geheele garnizoen, dat omtrent uit 4000 man bestond, in beweging. Wij marcheerden tot *Villapando*, dat 4 uur van *Rioseco* afligt en wachtten aldaar de groote hitte af. Ik zag aldaar eenige gevangenen met 2 officieren hun aanblik was pitoyable, in het bizonder van de officieren, die geen hemd aan hadden. 's Avonds om 6 uur gingen wij nu weer op marsch en kwamen om 9 uur te *Samestava* (?) aan, alwaar wij overnachtten.

Den 15den Juli marcheerden wij naar *Benavento* en kwamen aldaar om 10 uur 's morgens aan, wij vonden er een bataljon van de Vistule (Weichsel). Men meldde ons dat de rechtervleugel van den vijand ongeveer tot hier stond en 4000 man sterk was, maar dat het vijandelijk leger al in aftocht was. De generaal *Iane* had eenige dagen te voren een affaire gehad met den vijand en schoon deze 5000 man sterk was, had hij hem met 2000 man volkomen terug gedrukt; het 15de bataljon dragonders had z66 onder de Spanjaarden geslagen, dat zij letterlijk niet verder in staat waren er meer neer te sabelen, ook hielden de Spanjaarden zich vast aan de staarten hunner paarden om zich maar gevangen te laten nemen. In genoemde charge, sneuvelde de generaal *Walto*, door een kogel getroffen in de borst, hij ging door voor een der beste generaals van divisie. Wij kregen dien zelfden dag order van den *Hertog van Istric* om niet verder te gaan; het bleek dat deze het den generaal *Roquet* kwalijk nam om zonder zijn orders af te wach-

ten te marcheeren. Dit nu had ik wel gedacht, de generaal erkende ook dat, indien hij onzen raad gevolgd had, hem deze onaangenaamheid gespaard zou zijn geworden. Ik ging alhier het paleis zien dat eenige maanden van te voren door de troepen verbrand was, hetzelve moet een zeer groot en tevens bizonder fraai gebouw geweest zijn. Zoover men nu nog zien kon, waren de groote zalen allen voorzien geweest van vergulde plafonds, ook was er een fraai park aan verbonden, waarin mooie boomen stonden, maar dat ook de eenige wandeling was, die men hier vond.

Den 16den kregen wij order om op *Villamanan* te marcheeren, waar wij den *Hertog van Istrie* met 6000 man zouden treffen. Den 17den 's morgens ten één ure begaven wij ons op weg en marcheerden tot *Toral*(?), waar wij de groote hitte afwachtten en kwamen ten zes ure te *Villamanan*. De generaal verzocht mij om onze aankomst aldaar aan den maarschalk, die zich te *Valencia de don Juan* bevond — een uur van daar gelegen — te melden. Tevens moest ik vernemen hoe deze dacht over het mouvement, dat Z. E. zonder diens orders had gedaan. Te *Valencia de don Juan* komende, vond ik den maarschalk in geen al te best humeur, hij ging geweldig te keer tegen generaal *Roquet*, die buiten zijn orders opgemarcheerd was. Z. E. zeidde mij dat hij den generaal persoonlijk wachtte, aangezien hij hem had doen roepen om hem mondeling te kunnen mededeelen, dat hij tot divisie-generaal bevorderd was. [1]) Zoodra als ik dit vernomen had, trachtte ik in stilte weg te komen, besteeg mijn paard en reed binnen 15 minuten, zonder escorte, naar *Villamanan*, waar ik den generaal zijn avancement het eerst mocht melden. De generaal vond het echter in het geheel niet goed dat ik zonder escorte gekomen was, aangezien er veel spaansche cavalerie in de omstreken patrouilleerde. De *Hertog van Istrie* kwam den volgenden dag te *Villamanan*, waar Z. E. de tijding kreeg van generaal *Bonnet* dat de vijand zich in overhaasting geretireerd had; ik had dit reeds als mijn vermoeden den vorigen dag aan den maarschalk medegedeeld, toen deze mij vroeg of naar onze bevinding de vijand zich zou kunnen staande houden. De tactiek van den vijand schijnt te zijn om, zoodra hij ziet dat hem een gelijke macht tegen over

---

[1]) **Volgens M. E. Saint Maurice Cabany werd generaal Roquet den 24en Juni 1811 reeds tot divisie-generaal benoemd; volgens dit journaal zou hij dus eerst den 17den Juli hiervan in kennis zijn gesteld.**

wordt gesteld, zich alsdan te retireeren, heeft hij echter de overhand, dan wil hij wel bataille geven; op deze wijze moet hij zich handhaven. Hij doet intusschen genoeg nadeel aan onze troepen, door deze met heen en weer te trekken te vermoeien. Den 19den Juli 's morgens kregen wij order om op te marcheeren en ons hoofdkwartier te *Valderas* te vestigen, deze plaats ligt 8 uren van hier, wij kwamen er ook eerst des avonds aan. Het is een lief stadje, dat zeer aangenaam aan de rivier ligt en waar men overblijfsels vindt van een moorsch kasteel. Den 20sten ging ik hier op jacht en vond hier zooveel wild, als ik in mijn leven nog niet bij elkander had aangetroffen. Dit was nu ook geen wonder, wijl de inwoners in geen drie jaren hadden mogen jagen en men alles wat op een geweer geleek had weggenomen. Ik ging 's morgens om 4 uur, vergezeld van een detachement van 50 man uit en joeg tot 's morgens 9 uur, toen ik 7 hazen, 18 roode patrijzen en 9 wachtels geschoten had en ik zou nog veel meer geschoten kunnen hebben, indien ik geen amunitiekruit had moeten gebruiken en de hitte mij niet belet had om verder te jagen. Men vindt hier ook *hoetades*, of wilde kalkoenen, die grooter zijn dan de tammen, ze zijn echter moeilijk te benaderen. Onze hollandsche grijze patrijzen vindt men in Spanje in het geheel niet; de hazen zijn er klein en rood van kleur en daarenboven droog van smaak. De atmospheer is hier ontzaggelijk heet en toch is de hitte hier veel dragelijker dan in Polen of in het noorden van Spanje [1]). Dat komt dat er een aangename wind waait en de nachten hier in den zomer relatief lang zijn. De zon daalt op zijn laatst ten 9 ure achter de kimmen en komt niet voor 4 uur 's morgens op, waardoor men koele nachten heeft, daarbij gaat men 's middags van 12 tot 3 uur een weinig liggen, hetgeen de Spanjaarden *siesta* noemen. Verder gaat men laat naar bed en staat men vroeg op. De meeste huizen zijn hier gebouwd met overwelfsels, zooals de kelders en hebben zeer dikke muren. Aan alle kamers zijn balcons aangebracht, men heeft de gewoonte om zorgvuidig alle ramen en deuren op het heetst van den dag toe te houden om te beletten dat de hitte in de kamers dringt. Ook hebben de Spanjaarden de gewoonte, om rijk of arm, nooit uit te gaan als met

[1]) „Les mois de Juillet, d'Août et quelque fois de Septembre ne pouvaient être en Espagne que des mois d'inaction, il n'y avait pas jusqu'aux Espagnols qui ne sentissent dans cette saison d'affaiblir leur penchant à courir la campagne" — zegt Thiers als voren IV p. 100.

hun mantel, hetgeen naar het schijnt zeer goed tegen de hitte bewaart, daar zij er bijna niets onder dragen. In den beginne toen de franschen hier voor het eerst kwamen, hebben zij den Spanjaarden die gewoonte willen afleeren, maar dit was te vergeefs, de bevolking was te veel aan die dracht gewend en daarenboven kwam zij met hunne luiheid goed overeen, daar zij zich niet behoefden te kleeden.

Den 24sten woonde ik hier een van de grootste feestdagen bij, die in Spanje gevierd worden, namelijk St. Jacques, herinnering aan den dag dat de Mooren geheel verslagen werden.

Wij dachten dat de vijand, die hier slechts 3 uur vandaan gelegerd was, een beweging zou gemaakt hebben, maar alles liep stil af. Des avonds hadden wij een zwaar onweder, gedurende al den tijd dat het duurde, werden de klokken geluid, hetgeen dienen moest om het onheil te bezeeren.

Wij kregen dien dag de tijding van het rappel van den *Hertog van Istrie* [1]) en dat in zijn plaats de generaal *Dorsenne* het commandement van de noorder armée op zich had genomen. Den 25sten 's avonds kreeg ik order van den generaal *Roquet* om met dépeches naar den generaal *Dorsenne* te *Valladolid* te vertrekken. Ik begaf mij 's morgens ten 3 ure op reis met een escorte van 150 man. Te *Aguilar* dat 4 uur van *Valderas* ligt, liet ik wijn en brood aan het volk geven en bleef aldaar 1½ uur stil. De inwoners van dat plaatsje schenen nog al rustig van aard te zijn. Ik vond hier een oud kasteel, welks kamers nog in wezen waren; zij werden echter allen, evenals de kelders gebruikt voor berging van wijn; zij waren er ook mede geboureerd. Het kastee' had muren van vijf voet dikte.

Ten 9 ure begaf ik mij wederom op weg en kwam om 1 uur te *Rioseco* aan, waar ik genoodzaakt was dien dag te blijven, omdat men mij geen sterker escorte wilde geven dan van honderd man en ik zonder 200 niet wilde vertrekken, daar ik wist dat er zich een sterke troepenafdeeling tusschen *Rioseco* en *Valladolid* ophield. Den 27sten ging ik 's morgens om 3 uur weder weg met een escorte van 200 man en na omtrent 2 uur gemarcheerd te hebben, kwam ik aan een bosch, dat zeer dicht met groene eikenboomen beplant was, ik liet onmiddellijk door eenige éclaireurs

[1]) **Maarschalk Bessières werd naar Parijs teruggeroepen.**
Zie Thiers, als voren IV p. 100.

het bosch doorzoeken, maar deze kwamen terug zonder iets gezien te hebben. Ik vervolgde toen mijn weg en na het bosch, dat omtrent een half uur lang was, doorgemarcheerd te zijn, kwam ik in een vlakte, waar ik een bende *brigands* ontdekte, die, naar mij voorkwam, ongeveer 400 man sterk moesten zijn en allen goed gemonteerd waren. Daar ik zag dat zij niet van plan schenen te zijn om het pad te ruimen, zoo verdeelde ik mijn detachement in twee deelen en marcheerde zelf met 100 man op hen af. Zij schenen zich hier weinig aan te storen en veranderden volstrekt niet van positie. Op ongeveer 200 pas genaderd liet ik halt maken, de *brigands* dit ziende, zetten hun paarden in galop om mij en mijne manschappen te chargeeren, ik liet daarop het eerste gelid onmiddellijk vuur geven en dit was genoeg om de geheele bende uit elkaar te jagen, wijl zij niet in staat waren om hun paarden te regeeren. Er waren op de plaats zeven paarden en elf *brigands* blijven liggen, van wie ik mij direct meester maakte. Onder die elf, die mij in handen vielen, trof ik vijf niet geblesseerden aan; zij hadden zich gevangen gegeven omdat hun paarden gewond waren; ik liet hen echter onmiddellijk expedieeren. Tot zulk een maatregel moest ik wel komen omdat zij, als niet behoorende tot de geregelde troepen, door het fransche gouvernement niet erkend werden en de *brigands* van hun kant ook nooit gevangenen maakten. Ondertusschen ging mij zulk een maatregel zeer aan het hart; toch kon ik ze niet laten ontvluchten, dit was te gevaarlijk. De overige zes waren allen zwaar geblesseerd, deze liet ik aan hun lot over. Toen ik mij wederom naar de overige honderd man begaf, hadden zich de *brigands* alweer op omtrent 2000 pas achter mij geformeerd, daar ik echter geen orders had om ze verder te vervolgen, zoo liet ik ze rustig in hun positie en vervolgde mijnen weg.

Eerst 's middags te 1 ure kwam ik bij den generaal en chef *Dorsenne* aan, aan wien ik mijne dépêches overhandigde. Z. E. zeide mij dat ik aldaar zes uren stil zoude blijven en dat ik dan wederom met hetzelfde detachement vertrekken moest, maar dat ik mijn generaal niet meer te *Valderas* zou vinden, daar dat deze reeds opgemarcheerd was. Deze tijding was mij niet zeer aangenaam omdat ik geen notie had, waar ik dan mijn troepen zou vinden.

Om 7 ure 's avonds ontving ik de nieuwe dépêches en dadelijk

ging ik daarop op weg ; tot 12 uur 's nachts ging alles zeer goed, maar bij hetzelfde bosch, waar ik 's morgens de affaire met de *brigands* gehad had, ontving ik nu wederom onderscheidene schoten. Door de duisternis kon ik het getal mijner aanvallers niet onderscheiden ; zij deden ons echter weinig kwaad, zoodat ik mijn weg rustig vervolgde, zonder mij aan hen te storen. Zoo kwam ik 's morgens om 3 uur te *Rioseco,* waar ik tot mijn groote verwondering ontdekte dat het garnizoen was afgetrokken, hetgeen mij noodzaakte om met dezelfde manschappen mijn weg voort te zetten, die reeds 16 uren gemarcheerd hadden. Ook waren mijne paarden niet meer in staat om verder te gaan; ik liet deze daarom aan den magistraat en requireerde twee ezels, waar ik mijn reis op vervolgde ; ik gaf echter mijne manschappen eerst een rust van vier uren. Na vier uren marcheerens kwamen wij te *Aguilar,* waar ik mijn troep brood en wijn wilde geven, maar de goede wil die de bevolking mij den vorigen dag had betoond, bestond niet meer, zoodat ik genoodzaakt werd eenige van de voornaamste inwoners met den pastoor gevangen te nemen en hen te dwingen mij binnen twee uren het verlangde rantsoen van brood en wijn te verstrekken, zullende ik hen, bij gebreke van dien, op vijftig stokslagen onthalen. Het gevolg van mijn dreigement was dat binnen een half uur aan mijn wenschen was voldaan. Ik moest zulke maatregelen wel nemen, eerstens omdat mijne soldaten niet verder marcheeren konden en ten tweede omdat, als ik mijn manschappen toegestaan had voor zich zelf te zorgen, het geheele dorp geplunderd zou geworden zijn ; op zulk een wijze was ik dikwijls genoodzaakt om levensmiddelen te verkrijgen.

Ten 4 ure kwam ik te *Valderas* aan, alwaar ik, zooals mij was gemeld, den generaal *Roquet* niet meer vond ; ik kon hier echter gelukkig van detachement verwisselen, de helft mijner manschappen waren door uitputting achtergebleven. Ik moest toen nog 4 uren verder tot *Valencia de don Juan,* maar was van vermoeidheid niet meer instaat om te paard te stijgen. Het was dan ook niet te verwonderen dat ik zoo vermoeid was, daar ik acht en twintig uren achtereen had doorgereisd. Ik liet mij dus een muildier geven, waar ik een matras op liet binden en waar ik op ging liggen, zoo kwam ik 's nachts om twee uur te *Palencia* aan. De generaal *Roquet* was zeer verheugd mij terug te zien, aangezien

aan Z. E. verzekerd was dat ik door de *brigands* vermoord zou zijn geworden. De orders, die ik medebracht, waren daarenboven van groot gewicht, zij behelsden dat men den vijand niet zou aanvallen, waartoe reeds voor den volgenden dag besloten was. Ik trok onmiddellijk naar mijn bed, maar was zoo vermoeid, dat ik er koortsig van werd; gelukkig had dit geen gevolgen en kwam ik den volgenden dag weer op de beenen, ik was echter toen stijf en pijnlijk in al mijn ledematen.

Den 31sten Juli 's nachts ten 2 ure kregen wij de tijding dat de vijand met 12 duizend man op *Benavento* was getrokken en dat de vijandelijke bevelhebber zich tot aan de brug, die een half uur van daar ligt, geretireerd had. Wij begaven ons direct op weg met het 3de regiment tirailleurs, 2 escadrons van de garde en 2 stukken geschut en kwamen 's morgens 10 om uur aan de brug van *Benavento*, waar wij echter geen vijand aantroffen. De commandant had zich alleen op het gerucht van onze nadering weer teruggetrokken. De generaal *Roquet* was hierover verstoord; wij vernamen dat hij reeds een man op leeftijd was [1]) en niet veel ondervinding van den oorlog had. Wij gingen nu bivakkeeren te *Castrocontrigo*, een klein dorpje in de buurt van de brug. Den 1sten Augustus kregen wij nu bericht dat de vijand werkelijk de intentie scheen te hebben op *Benavento* aan te rukken en 20000 man sterk was. Ofschoon wij maar 4000 man sterk waren op dat punt, zoo hadden wij toch troepen genoeg om het te defendeeren. Wij wachtten den vijand dan ook met genoegen af, blij dat het nu eindelijk eens tot een treffen zou komen. Hij kwam tot op drie uur afstands van ons en sloeg daar eveneens een bivak op. Aangezien wij numeriek zwak waren, zoo werd een krijgslist bedacht; ik kreeg last om zooveel hout te laten verzamelen als noodig was voor 8 regimenten; deze houtstapels liet ik op de distanties van elkander leggen, waarop regimenten van elkander af zouden zijn gebivakkeerd en liet deze 's nachts aansteken, zoodoende was het voor den vijand moeilijk onze sterkte te bepalen.

Dien nacht werd ik met 30 dragonders uitgezonden om 's vijands positie en voorposten te ontdekken, na 2 uur gereden te hebben, stootte ik op een patrouille cavalerie, die ik eerst voor een fransche aanzag, maar toen deze ons verwelkomde met eenige karabijnschoten, begreep ik spoedig hoe laat het was. Ik liet

[1]) De vijandelijke bevelhebber wordt hier klaarblijkelijk bedoeld.

mijn patrouille halt maken en ging zelf vooruit om te zien hoe sterk de vijand was, maar door de duisternis kon ik dat niet voldoende bepalen en kwam ten slotte tot de ontdekking dat mijne tegenstanders het hazenpad gekozen hadden. Een kwartier verder zagen wij de vuren der vijandelijke bivakken; duidelijk kon ik zien dat de geheele armée in beweging was en dat men de onvoorzichtigheid had om zich achter de vuren in legerorde te stellen. Na een half uur stil geweest te zijn, bemerkte ik dat de vijand aftrok, ofschoon zij hun vuren door eenige manschappen cavalerie onderhouden lieten. De gids, dien ik mede had genomen, raadde mij aan om nu weder te keeren, aangezien er een binnenweg bestond, die ligt door eenige cavaleriepatrouilles bezet zou kunnen worden, wij zouden hierdoor bij het aanbreken van den dag van onze hoofdmacht kunnen afgesneden worden. Bij het aanbreken van den dag was ik in ons bivak terug en rapporteerde den generaal hetgeen ik gezien had, hem verzekerende dat de vijand aftrok. Dit bericht werd 's morgens om 8 uur bevestigd door andere patrouilles.

's Avonds om zes uur kreeg ik order om met 200 man cavalerie te gaan ontdekken hoe ver de vijand zich had teruggetrokken. Na 7 uren marcheeren ontmoette ik 's morgens om 3 uur zijn achterhoede, maar kon wederom door de duisternis haar sterkte niet begrooten. Ik nam positie op een berg, vanwaar ik de vuren der bivakken duidelijk kon bespeuren, toen na één uur rustens de dag aanbrak, zag ik tot mijn verbazing, dat de geheele armée verdwenen was. Des namiddags om 1 uur was ik weer terug in mijn cantonnement. Wij bleven in onze bivakken tot den zesden Augustus en ziende dat de vijand volstrekt geen beweging maakte, zoo keerden wij weder tot onze vorige garnizoenen en arriveerden den 7den 's morgens om 8 uur wederom te *Valderas*. Van 8 tot 15 Augustus hadden wij hier volstrekt geen nieuws, ik ging bijna alle dagen op de jacht, maar moest ten slotte aan die passie renonceeren, aangezien noch mijne manschappen, noch ik bestand waren tegen de groote hitte.

Wij vierden den 15den den verjaardag van Z. M. den Keizer; om 11 uur voormiddags moest het geheele garnizoen naar de kerk, waar de mis gecelebreerd werd; deze plechtigheid had echter meer van een comedie, dan van een godsdienstoefening. Daarna hadden wij een diner bij den generaal *Roquet*, waar wij met meer dan 150 aan tafel zaten en 's avonds werd er vuurwerk afgestoken,

hetgeen de Spanjaarden bizonder mooi vonden, daar zij nooit zoo iets gezien hadden.

Den 16den en 17den was er geen nieuws; den 18den kreeg de generaal bericht, dat te *Sahagun* cavalerie en infanterie van den vijand werd samengetrokken ; wij verlieten hierop *Valderas* 's morgens om 1 uur en kwamen 's avonds om 6 uur te *Mayorga*, dat 5 uren van de eerste plaats afligt. Daar vonden wij het regiment lanciers van Berg, gecommandeerd door den *graaf van Golsteijn*, [1]) dat voor een zeer goed regiment passeerde. Wij verlieten *Mayorga* 's nachts om 12 uur, vergezeld door genoemd lancierregiment en sloegen den weg naar *Sahagun* in, dat nog zes uren verwijderd was. Wij marcheerden den geheelen nacht door vlakten en door onbebouwde landen. Den 19den 's morgens om half vijf, bij het aanbreken van den dag zagen wij de stad liggen en tevens ontdekten wij de voorposten van den vijand. Op ongeveer een half kwartuur van de stad werd er door ons halt gemaakt. De generaal zond mij met 25 lanciers vooruit om de sterkte van den vijand op te nemen ; in de stad komende, ontdekte ik volstrekt niemand, maar zoodra ik aan de andere zijde van de stad kwam, werd ik ontvangen door een peloton cavalerie, dat van plan scheen te zijn om mij te chargeeren. Uit informaties, die ik nog haastig kon nemen, bleek de sterkte van dit peloton uit 500 man te bestaan en vertelde men mij dat de hoofdmacht der spaansche armée wilde retireeren. Ik maakte daarop keert en rapporteerde mijn bevinding aan den generaal, die onmiddellijk orders gaf aan den kolonel *van Golsteijn* om de vijandelijke patrouille met 200 man te chargeeren. Deze laatste had echter zulk een grooten voorsprong dat *van Golsteijn* haar eerst 3 uren ver achterhaalde en toen eenige Spanjaarden neersabelde.

Wij keerden 's morgens om 10 uur terug naar *Sahagun*, waar wij het 1ste en 3de regiment tirailleurs aantroffen, die langs een anderen weg gekomen waren en niets vernomen hadden, hetgeen mij sterk verwonderde, aangezien de meeste inwoners in de stad gebleven waren en slechts weinig voortvluchtig waren ; zelfs vonden wij aldaar een heel klooster vol nonnen. De generaal nam

[1]) Waarschijnlijk J. H. W. E. W. Th. Baron v. Goltstein v. Hoekenburg, page van koning Lodewijk Napoleon en van keizer Napoleor, daarna in militairen dienst, eerst onder Napoleon, daarna in Nederlandschen dienst. Zie Jaarboek Ned. Adel 1889. Hij wordt hierin ritmeester bij de afd. kurasiers n⁰. 1 genoemd, terwijl hij volgens dit journaal in franschen dienst den rang van kolonel bekleedde.

zijn intrek in een huis, waaruit de bewoners gevlucht waren in dat zeer goed gemeubileerd was, zelfs vonden wij er een billard en een bibliotheek. De generaal gelastte aan de twee dienstboden, die in het huis waren achtergebleven, te zorgen dat hunne meesters binnen 2 maal 24 uren in huis moesten terug zijn, daar hij anders het geheele gebouw tot den laatsten steen zou doen afbreken. Deze maatregel was noodig omdat anders alle overige inwoners het hazenpad zouden gekozen hebben. Den volgenden morgen kwam de vrouw des huizes opdagen, zij vertelde dat zij gevlucht was uit angst voor plundering. Zij was omtrent 30 jaren oud, zag er zeer goed uit en scheen niet ontbloot van verstand. In den loop van het gesprek kwam uit dat zij niet uit angst voor ons dreigement was terug gekomen, maar alleen terwille der inwoners, aangezien haar echtgenoot markies van *Sahagun* was en dus de interesten van de bewoners moest voorstaan. Deze interesten moest zij nu echter behartigen, omdat de markies niet eerder dan na drie dagen terug kon wezen, hebbende de bergen van *Galiciën* gepasseerd. Wij verzochten H. Ed. ten eten (N.B. in haar eigen huis); zij was onder ons drie à vier en twintig officieren de eenige vrouw, hetgeen een wonderlijk figuur maakte, maar zij wist er zich zeer goed in te schikken.

Den volgenden dag, den 20sten ging ik hier de abdij zien, welke voor een der fraaisten en rijksten van geheel Spanje doorging, maar nu door de Engelschen verbrand was geworden. Wat hiervan de reden was geweest, wist men mij niet te zeggen, men vermoedde dat de Engelschen bang waren dat wij er een fabriek van zouden maken, aangezien er een sterk stroomend riviertje door de abdij liep. Ik was verbaasd, toen ik in het gebouw kwam, van den omvang ; nooit in mijn leven had ik grooter gezien. Drie kerken waren er in met marmeren pilaren en over de zestig kamers waarvan er eenige door de vlammen niet beschadigd waren. Over het algemeen was de schade niet zóó groot, dat zij niet met geringe kosten weer goed te maken was ; de muren stonden allen nog intact. Ook de tuinen der abdij waren zeer groot en bezet met de beste vruchtboomen. Over het algemeen was de streek aldaar zeer vruchtbaar en vond men er veel koren en gerst.

Den 22sten kregen wij order van den generaal en chef *Dorsenne* om ons met den meesten spoed naar *Valderas* te begeven, aangezien er weder een expeditie zou plaats hebben. Ik verliet *Sa-*

hagun niet gaarne, daar ik mij er goed amuseerde. Wij gingen 's avonds om 8 uur op reis met de geheele colonne en kwamen den 23sten om 3 uur te *Mayorga* aan, waar wij een dag bleven, en arriveerden den 24sten te *Valderas* om 7 uur 's morgens. Wij vonden in deze laatste plaats den generaal en chef met de geheele cavalerie en infanterie van de garde, welk corps d'armée ongeveer uit 20000 man bestond.

De vivres begonnen reeds zeer schaars te worden, aangezien men het samentrekken van zooveel troepen niet verwacht had. Den 25sten 's morgens om 2 uur verlieten wij wederom *Valderas* en namen den weg naar *Valencia de don Juan*, waar wij om 7 uur aankwamen. Hier passeerden wij met de geheele corps d'armée de rivier op een plaats, waar omtrent 2½ voet water stond en moesten aan de andere zijde 4 uren stil blijven om de kleederen der infanterie te doen droogen. Om 12 uur gingen wij weer op weg en ten 4 ure bereikte ons een aide de camp van den generaal en chef met orders om onze marschen te forceeren, want dat de vijand één uur van daar een sterke positie had ingenomen. Aanstonds liet de generaal *Roquet* de cavalerie vooruitgaan, hij stuurde mij met haar mede om te zien wat er van dat bericht waar was. Te *Sahagun* aankomende, vond ik den generaal en chef reeds met het overige deel der armée vertrokken om den vijand te vervolgen. Geen nadere orders hebbende om verder te gaan, wachtte ik hier mijn generaal en de colonne af. Ik vernam dat zich hier 's morgens omtrent 3000 man bevonden hadden, die gevochten hadden met de jagers en de lanciers van de garde en dat er 50 huzaren van *Galiciën* gevangen genomen waren, welke laatsten voor goede Spaansche cavalerie passeerden; de huzaren die ik er van gezien heb, waren goed gekleed en meestal oud gedienden. Een colonne van 6000 man had zich rechts in het gebergte geworpen. Bij aankomst van den generaal *Roquet* gaf ik hem verslag van hetgeen er gebeurd was; hij gaf aan de divisie bevel om aldaar te bivakkeeren. De troepen echter hadden reeds in twee dagen geen brood gehad, wij dachten alhier genoegzame vivres te vinden, maar dit bleek niet zoo te zijn. Dit was dan ook de oorzaak dat er groote ongeregeldheden plaats hadden. Zoodra het namelijk donker werd, trokken de manschappen naar de omliggende dorpen, die ze plunderden, en waarvan zij er eenige in brand staken. Zelfs in het dorp, waar wij overnachtten, ontstond

brand. Om één uur 's nachts werden wij gewekt doordien ook het huis, waar de generaal vertoefde, in brand stond en zoodra ik naar buiten gesneld was, zag ik het geheele dorp branden. Ik riep den generaal, die zich ter nauwernood redden kon. In het huis waar wij geweest waren, hadden zich ook de meeste vrouwen uit het dorp teruggetrokken. Het verbaasde mij dat zij met de grootste onverschilligheid hun eigen woningen in de vlammen zagen opgaan. Ik kon mij maar niet begrijpen dat zij door dat gezicht niet meer waren aangedaan en er zelf geen traan om storten. De inwoners waren grootendeels buiten het dorp op de velden gevlucht, om niet in de vlammen om te komen. Ik zag daar een vrouw met haar kind op den schoot, dat van tijd tot tijd lachte, ik vroeg haar of het haar dan geen leed deed dat alles zoo afbrandde. Zij antwoordde mij: „*sirvasa Dios contodo*" (het is de wil van God) „wij hebben het buitendien dubbel verdiend en gij Franschen zijt de roede, waar God ons mede kastijdt". Zij zeide dit in presentie van den generaal van divisie, die er om lachte en verklaarde dat die vrouw zinneloos was. Maar het was een feit dat alle inwoners er over dachten als deze vrouw en dit was de reden dat zij zoo onverschillig waren. Men kan hieruit zich een denkbeeld maken wat men met zulk een volk kan uitvoeren.

Den 26sten 's morgens ten 3 ure verlieten wij ons bivak en namen den weg naar *Zarza miesa* [1]), waar wij om 7 uur 's morgens aankwamen. Dit is een klein stadje dat grootendeels leeft van contrabande en daardoor is het tamelijk florissant, het ligt aan een kleine rivier ....

....

Hier wordt plotseling het journaal van A. J. J. des Tombe afgebroken; de reden hiervan heb ik reeds vroeger vermeld. Volgens Thiers trok de generaal Dorsenne in September naar *Astorga* met 15000 man uitnemende troepen, waaronder de jonge garde en een reservedivisie, onlangs naar Spanje gezonden. Den 20sten September vereenigden zich het noorderleger met het leger van Portugal. [2]) Het is echter overbodig hier verder de geschiedenis van den oorlog in Spanje na te gaan, men weet dat Napoleon

---

[1]) Onleesbaar, misschien *Puebla de Sanabria*, op de grenzen van Portugal gelegen.

[2]) Thiers, als voren IV p. 103.

weldra zijn troepen van daar grootendeels terugtrok, om ze naar Rusland te voeren. Ook generaal Roquet vertrok naar de Niemen en nam des Tombe met zich mede. Deze laatste ontkwam aan dien moorddadigen veldtocht door een ernstige ziekte, die hem zoolang aan het ziekbed kluisterde, dat hij eerst zijn dienst hervatten kon, toen de fransche legers de Berezina waren gepasseerd.

Ik meen geen indiscretie tegenover zijn nakomelingen te hebben gepleegd, door het journaal van mijn oudoom te hebben gepubliceerd. Integendeel men leert uit deze bladzijden den schrijver hoogachten en liefhebben; zijn goed hart toont hij er in menigen kleinen trek; zijn plichtbesef bewijst hij in zijn handeling tegenover den pastoor, die hem *f* 40000 wilde geven om een gevangen officier vrij te laten, en door zijn toewijding aan *zijn* generaal toont hij zijn trouw aan het eens gegeven woord. Maar niettegenstaande dien ijver en die trouw was toch zijn grootste eerzucht als Hollander erkend en gewaardeerd te worden. Hollander is hij ook gebleven, dit bewijst ons de schitterende carrière, die hij in Nederlandschen dienst heeft gemaakt, en dat het vaderland zijn diensten heeft op prijs gesteld, toonen ons de woorden bij het graf van den generaal gesproken : „Toute sa carrière fut honorable ; tout ce qui la renommée dit de lui est à sa gloire.”

DE VERWOESTING VAN BERGEN OP ZOOM 1747.

DOOR MEVR. ANDRIESSEN-VAN GORKUM.

In overoude tijden waren er onder mijn voorouders Bergenaars. Zij hadden het stedeke lief, bewaarden wat daarop betrekking had en lieten het aan hun kinderen na. Zoo zijn in mijn bezit gekomen vele documenten en papieren betreffende Bergen ; sommige onleesbaar, uit de 15de eeuw, wegens al te sierlijke letter, andere vervelend daar zij handelen over het verkoopen van grond of van huizen en daarbij verschrikkelijk langdradig. Misschien zijn de onleesbaren dit ook wel ; deze overweging weerhoudt mij om bij de ontcijfering hulp te vragen. Wellicht bevatten ze niets dan kibbelarij over een gemeenschappelijke pomp of een verstopt riool, zoo heb ik er meer. Is ’t dan maar niet beter om ze onopgeloste raadsels te laten ?

Uit het jaar 1747 heb ik een brief, geschreven door een dame, die erbij is geweest toen de stad verwoest werd door de Franschen.

In 1743 geraakte Nederland in oorlog met Frankrijk door het zenden van hulptroepen aan Frankrijks vijandin Maria Theresia. Aan den wensch naar vrede, door dit land geuit, gaven niet alle Nederlandsche gewesten gehoor, vooral door Zeeland en Overijsel werd tegengewerkt. Nu trokken de Franschen onze grenzen over, niet, zeiden ze, als vijand doch om de voorstanders van den vrede te versterken (1747). Sluis werd genomen, Zeeland bedreigd. Toen herinnerde het beangstigde volk zich het jaar 1672, waarin Oranje uitredding had gebracht en evenals toen gaf Vere het sein tot herstel van Oranje. Vele steden dwongen de vroedschappen den prins tot stadhouder te verkiezen, en in April 1747 werd hij door de Staten van Zeeland als zoodanig aangesteld. In Mei volgden Holland en Utrecht en Overijsel het voorbeeld zoodat er toen één stadhouder was over alle 8 gewesten. De Staten-Generaal droegen aan prins Willem IV het kapitein-generaal-admiraalschap op.

In de „'s-Gravenhaegse Woensdagse Courant van A° 1747 no. 53, volgt na een opsomming van binnen gekomen schepen, dit:

P. S. Zo aenstonds, op het vertrek van de post, is een groote meenigte volks voor 't Stadhuijs bijeenvergadert roepende ieder om een prins en Vivat Oranje. Meest alle de voornaeme Heeren en Burgers dragen Oranje Cocarden op de hoeden en dito strikken en linten aan de deegens. Ook zegt men dat morgen Sijn Hoogheijd als Stadhouder, Admiraal en Kapiteijn-Generael zal worden uijtgeroepen 't geen men hoopt, dat in goede ordre mag geschieden.

Uit Dordrecht, Haarlem, Alkmaar, Gorinchem, Gouda en Brielle komen in dit blaadje dezelfde berichten voor; overal is „ter puije van 't Stadhuijs den Hoogstgem. Heere Prince uytgeroepen als Stadhouder, Admiraal en Kapitein-Generael, onder het geroep van Houzée en Vivat de Prins van Oranje. Voorts heeft men van alle de Kerk- en andere Torens de Oranje-Vlaggen laeten afwaeyen, de klokken geluyd en onbeschrijffelijke vreugde bedreeven. Een ieder brilleerd met Oranje Cocardes, strikken, linten, etc. zelfs mag niemand op straat zonder een zodanige cocarde verschijnen, op de boete van vijf guldens."

Het heeft echter het arme Bergen niet kunnen redden, hoewel de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland „met de uyterste

aendoeninge en ontroeringe vernomen hebben van den Vijandelijken aanval, door de Troupen van den Koning van Vrankrijk tegens het territoir van den Staet ondernomen en begonnen op den eygen dag dat zodanigen aanval geannonceerd werd; dat Haer Edel Groot Mog. des te meer daer over gesurpreneerd en sensibel zijn, omdat dit den Staet overkomt, zonder dat zij met de Kroon van Vrankrijk direct in oorlog is." Niettegenstaande dat alles gaan de Franschen voort en naderen Bergen op den Zoom tot welks bevelhebber de prins baron Cronstrom (tusschen de 80 en 90 jaar oud en bovendien doof) had benoemd. Bij het begin van het beleg schijnen velen hun post verlaten te hebben, zooals blijkt uit een oud geel papier van 22 Juli. Op dien zelfden dag hebben echter ook, onder een kladderig en haastig geschreven stuk, de getrouwen: de burgemeester van der Hulst, Carel van Bommel C. Rijcken, Drabbe, Baudoux en de Cortris hun naam gezet, beloovende bij deesen op hun woordt van eer alhier ter plaetse in haar departement te sullen blijven". Zij sliepen in den kelder van het Leenhoff om de bommen te ontgaan.

Al de verschrikkingen van den oorlog worden ons voorgehouden in den bedoelden brief van Mevrouw Le Jeune, die hier in zijn geheel volgt:

Mejuffrouw en veelgeachte vriendin!

Wanneer men seker omstandigheden ontmoet, daar men reeds lang na verlangt heeft, is het des te aangenamer, wanneer het op 't onverwagts komt. Soo is het mij gegaan ten Uwen opsigte, want hebbende wel gehoort na daarna vernomen te hebben, dat UEd. tot Delft was dog UEd's adres niet wetende, soo vond ik mij verstoken van het onderhoud, dat ik van harte met UEd. wel eens wenschte te hebben, in onse bittere omstandigheden wanneer ik mij eijndelijk op het aangenaamst met UEd. geëerde van den 22en deser op den 23en vereert vond.

Segge dan vooreerst dank voor de genegene vrintschap daar UEd. sig mede na ons gelieft tinformeeren en sal UEd. een kort relaas doen van mijn ontmoetinge.

Na dan Donderdags na UEd. vertrek scheep gegaan sijnde, hebbe tot Saterdag aant hooft door storm blijven leggen daar

wij niet een kopje warm water konden krijgen en nauwelijks broot genoeg om de rijs te doen in welke eerste droevige omstandighijt mijn waarde man ons alle dagen nog een droevige visite aan thooft quam doen, dankende God dat wij maar uijt de beginselen van benauthijt waren. Eijndelijk voeren wij Saterdags met storm af, niet sonder gevaar en al wat scheep was dootsieck behalven de schipper en knegt en ik. Sie daar al de ondersteunende hand gods ondervonden en quamen tot sinkens toe geladen sijnde 's avonds tot Middelburgh aan. Mijn rijsgenoten waren : vrouw Tak, juffrouw Camp en haar vader en moeder de juffre de Bij en Mosman en verder een heel deel andere bekende en onbekende. Van daar ben ik na Vlissingen gegaan, daar ik een huijs gevonden heb, daar we ons provisioneel plaatste, blijvende in een geduerige pers van benauthijt hoe het van dag tot dag met de droevige stad en mijn man sijn gesonthijt mogt afloopen, tot dat eijndelijk mijn wens vervult wiert en ik wegens mijn mans sware siekte ontboden wiert en ik op den 8en na Bergen vertrok latende hier een familie van twaalf en gaande na een half vernielde stad, niet wetende of mijn waarde man in leven of doot soude vinden. Door 's Heeren goethijt vond ik mijn man de siekte opt hoogst geweest sijnde, die in een onuijtsprekelijke vergenoeging was, mij bij sig te sien.

UEd. sult door UEd's soon verstaan hebben hoe sij in hunne eensaamhijt al gesukkelt hebben. Sie daar, waarde vrinden, vond ik mij in een erbarmenswaardige stad van mijn geboorte van ouwers tot ouwers ; in een vreemd huijs daar men geen voet uijt dorst setten, uijt vrees van door bommen of kogels te verongelukke, gelijk sulks dagelijks gebeurde, in een kamer, die ons voor alles moest dienen, de meubels op sijn campanges soo ook de menage, het huijs van boven met kogels doorschoten. Enfijn, ik sag in die wijnige dagen al de smert en hoordense van een swaar belegerde stad, sijnde het snags, insonderhijt de twee laatste nagten niet anders als een continueele aardbeving van onderen en boven in de lugt een gedruijs van donderend geschut of al de afgronden open gebroken waren. Men kan sig niets soo ijselijks verbeelden ; egter waren alle officieren die mijn man quamen spreken, eenparig van gedagten dat wij de stad nog een maand konden diffenderen en mogelijk nog behouden. Noijt hadden wij geruster en met soo wijnig geschut gaan slapen als Vrijdags avonds

en mijn man begon dien nagt voor t eerst ook eenige rust van herstel te genieten, wanneer ik 's morgens door 't schieten wakker wierd, hoorden ik een groote verandering int geschut en bommen en houwitsers overt huijs vliegen en slaan; terwijl ik hier reflecsies op maakte, bevelende ons ondertusschen in Gods hand wierd aan onse kamer geklopt en geroepen: sta je niet op, de fransen sijn op de wal! Eer wij in de kleeren waren vermeenigvuldigde de bodens met roepen: de franschen sijn in de stad. Te gelijk hoorden wij het schreeuwen van de vijand door de stad: avance, avance, tue, tue en hoorden se meteen handgemeen aan elkander met klijn geweer tusschen het prinsenhof en uwe straat.

Mijn man, hoe swak nog, quam in de kleeren en bragt mij agterom langs de wal aan de poort, die wij van ons volk beset vonden soo van infanterij als cavalerij. Egter drongen wij door de paarden ent volk heen en dofficiers ons kennende lieten mij per gratie nog door een spleetje van de poort uijt. Daar stond ik alleen op de brug en moest mijn waarde man in soo een swakke toestand in soo een ongeluckige stad laten, sonder een woort afscheijt te konnen nemen, soo kort was de tijt. Eijndelijk sag ik Bergsma nog uijtkomen. Die sijde: laat ons in gods naam gaan, dat wij uijt het geschut vant kanon sijn, dat aan deene sij nog speelde terwijl aan danderkant de stad gesurpreneert was. Wanneer dan door gods hand gelijd wierd, want soo moet ik het aanmerken en tot de plaats van de bleeke dood, vond ik daar al staan de generaal Cronstrom en eenige officieren die wij nabij passeerden en wanneer ik omsag liet ik een brandend sodom agter mij, siende verschijde huijsen in vlam opgaan, hoorde het geschut door de straten en sag aan d'anderkant van de stad daar de storm was op de wal ons volk met de vijand nog handgemeen. Wel een noijt vergetend gesigt en gedagten voor mij, dog 't schijnt ik moest nu een behoudend waar henen (zoeken) en na een wandeling van een uur of vier, moetende door d'inondatie van de polder altemaal over de dijken gaan tot aant boshooft over de schipbrug die daar gemaakt was en quam alsoo tot Tholen, vindende alle goede bekenden al op weg soodat ik almee van de laaste moet geweest sijn, als ook een meenigte van soldatenvrouwen die de handen wrongen en lamenteerden over het verlies van hunne mans, en gequeste aan hooft, aan arm, aan been ja sag selfs op weg de geest geven van elendige gequeste.

In dat stadje komende vond ik daar soo groote consternatie als te Bergen over dat onverwagte overgaan en elk was daar al besig met packen en sakken om de vrouwen ook maar in vijlighijt te brengen. Egter raakte ik door de Voorsienighijt, want ik het anders niet noemen kan, wetende niemand woonen, bij de Borgemeester Vrijberge, daar mevrouw mij met een kopje koffie op mijn marsch verquikte, van daar raakte ik al weer casueel bij domeni Selevins die gereet stond om sijn vrouw en suster na Middelburg te brengen, soodat wij een wagen namen om over de veeren te gaan, het weer dien eijgen dag ons loonde, soo waren wij doornat van regen en doorwaijt als wij op 't land van ter Goes quamen, daar wij weer een wagen namen en savonds binnen ter Goes raakte, daar wij snags sliepen, lieten onse kleeren bij de backers op den oven droogen. Sanderendaags het weer onstuijmiger wordende, konde mijn rijsgenoten niet resolveren om verder te gaan en mij alweer een wonderlijk occasie voorkomende om over Straatskerke weg te konnen raken soo verliet ik mijn geselschap en de deur uijttrappende om na de wagen te gaan overviel mij weer een plasregen dat eer ik bij de wage was tot ondertoe weer nat was. Hier wil ik wel bekennen dat mijn hart in een overwonnen droefhijt weg sonk, komende mij alles teffens in gedagten, dog god die mij voor nog al meer ontmoetingen geschikt heeft, beurde mij gelijk als meer op door het medelijdend vrindelijk geselschap van twee burgerdogters die ik hier weer aantrof. De regen hieuw weer op en wij quamen te Straatskerke dat het uijterste dorp vant eijland van ter Goes is. Daar ontmoete ik bij de schipper de jonge Blaskes van Bergen die daags te vooren ook ontvlugt was, die mij kennende en de schipper hoorende wie ik was, wierd ik daar weer met alle beleefthijt behandelt en wanneer wij scheep gingen meende ik in een gemeene poors te gaan, maar wanneer ik agter int schip gebragt wierd sag ik mij in het paviljoen van een jagt, daar ik alleen geplaatst wierd. Hier had ik weer stof tot overdenking van gods wonderlijke handeling en bestier met sijne schepselen. Meenende nu haast tot Middelburgh te wesen gingen wij onder zijl, dog aanstonds verhefte sig een vliegende storm dat het water agter int paviljoen sloeg en de schipper werk had dat hij Ter Veer inliep, vanwaar ik om te verkorten tot Middelburgh raakte daar ik twee nagten uijtruste, eensdeels om of ik eenig narigt van mijn man konde bekomen ten anderen

dat ik mij in geen staat vond om mijn kinderen taanschouwen sonder te beswijken, niet wetende of ik ze niet als vaderloos soude sien. Ik vertrok Dingsdags na Vlissingen, wagtende in een opbeurend kristelijk gedult wat uijtkomst god mij geven soude. Mijn vertrouwen was in desen ook niet te vergeefs want op Woensdag kreeg ik door dri regels van mijn man sijn hand tijding dat hij leefde. Eijndelijk is gods bijstand soo groot geweest dat mijn man op saterdag den 23 uijt ons rampsalig Bergen is geraakt met de generaal Lewe en heeft door die ocasie ook de twee predikanten de Heeren Volkers en Jansen daar uijt geholpen en heb dus mijn waardste pand op gisteren den 29 van God wederom gekregen.

Maar waarde vrindin, hier moet mond en pen verstomd staan over het uijteijnde van die rampsaligen dag van overgaan. Geen half uur na mijn vertrek uijt de stad of de vijand was meester van deselve en eer het middag was, waren al de ingesetene soo mans als vrouwen tot opt naakte lichaam gefoeljeert en van alles geplundert selfs geen hemd aanhoudende en liepen dus als spectakels langs de straat. Hetgeen mijn man dog sijn hemd en rok heeft doen behouden, is het geluk geweest dat franse officiers rankontreerde, die hem sulks met het leven sauveerden en dat is het. Al papieren en al verwoest, de plundering heeft 24 uuren geduert, soodat in kelders of nergens iets verborgen is gebleven, ja selfs de generaals en de prinspapieren en alles quijt, soodat men wel mag seggen dat onse inwoonderen sijn gesteld als tot een spreekwoord en tot een aansluijten, dat al wie het hoort sal sig verwonderen en seggen : ach, wee wee de stad datse soo naakt is geworden en al hare inwoonderen verstroijd dat het met hen soo geheel uijt is, want hetgeen gedurende het beleg niet door de bommen geruwineert was, is dien eijgen dag nog doort vuur vernielt en van de wijnige die sijn overgebleven sijn de uwe nog de beste. Den ouden vader Pieper is zijn mijt ontvlugt met het gelt en hij is naakt in de rampsalige stad gebleven.

Wat had ik nog stof om uijt te brijden maar ik moet eijndigen en alleen nog seggen dat ik hoop dat God, die ons regtveerdig geslagen heeft, ook de sijne die hij hunne ziel als een buijt uijt den viere gered heeft ook door sijn ondersteunende genade sal doen dragen hetgeen hij se heeft opgelegt en ook eens met sijne vaderlijke liefde wederom sal doen ondervinden dat

sijn hand slaat maar ook heelt, dat hij wel verbrijselt maar ook geneest.

Wel op dan vrindin hert en ziel en geloof in vertrouwen na boven en voor al niet wanhopen aan sijne barmhertighijt die dog oneijndig is en die ons op sijn tijt ook sal doen sien, dat hij magtig is alles uijt te werken wat tot ons behoud en beste diend. God wil vertrouw ik alleen de eere hebben en al het schepsel moet in onse oogen en vertrouwen onmagtig sijn waartoe ik hoop dat dien grooten Schepper UEd. en ons allen bekwaam sal maken tot eere van sijn heerlijkhijt, amen.

Mijn man is nog swak ent hart nog vol droefheijt. Egter voegt hij sijn opregte vrindschapsbetuigingen bij de mijne soo aan UEd. en waarde famili als aan onsen lieven oversten nevens tante en nigt. Groet alle onse verstroijde ingesetene van herten die UEd. ontmoeten en weest versekert dat ik onophoudelijk altoos ben ge'ijk ook mijn man

Mejuffrouw en veel geagte vrindin

UEd. Dw. Dienares en vrindin

M. Lejeune.

Bergen, den 30 September 1747.

P. S. Desen morgen ontfangen wij tot onse groote aandoening de tijding van de doot van Plaatman. Hoop dat God de moeder sal sterken.

Mevrouw Le Jeune schrijft duidelijk en is vaardig met de pen. Zij moet een zeer lieve, kloeke en ontwikkelde vrouw zijn geweest. [1])

De vrede van Aken in 1748 maakte een einde aan den oorlog. Hoe het verder met Bergen op Zoom ging?

In de Ho'landsche Historische Courant van Donderdag den 26 December A°. 1748 staat:

Bergen op Zoom den 23 December.

Gisteren is hier een plechtige dankzegging gedaan over de gezegende verlossing dezer stad uit het geweld der Franschen; wordende die dankzegging verricht door onze ordinaire predi-

[1]) Haar man was later ontvanger der gemeene middelen in de provincie Zuid-Holland. RED.

kanten, die hunne gemeenten vijftien maanden hebben moeten verlaten zijnde met geweld verdreven geweest door de overmacht der vijanden, die nooit uitdrukkelijk vrijheid van godsdienst hebben willen geven ofschoon gemelde predikanten dikwijls daarom hebben verzocht. De dienst wierd verricht in de Fransche kerk die hoewel zeer beschadigt, echter is blijven staan en tot den Godsdienst doch verder zal worden bequaam gemaakt.

Ds. Kornelis Gentman Leidecker, nu oudste predikant, predikte voor den middag over 1 Thess. II : 17, 18, 19, 20. „Maar wij, broeders, van u berooft geweest zijnde voor een kleijne wijle tijts na het aangesicht, niet na het herte, hebben ons te overvloediger beneerstigt om uwe aangesicht te sien met groote begeerte. Daarom hebben wij willen tot u komen (immers ik Paulus) eenmaal ende andermaal, maar de satanas heeft ons be'et : want welke is onse hope ofte blijdschap ofte kroone des roems ? En zijt gij die ook niet voor onsen Heer Jesu Christi in sijne toekomst ? Want gij zijt onse heerlijkheid ende blijdschap."

De Fransche predikant Ds. Coquelin had 's namiddags tot zijn text Jer. XXII : 8, 9. „Dan zullen vele Heidenen voorbij deze stad gaan en zullen zeggen een yder tot zijnen naasten : Waarom heeft de Heere alsoo gedaan, aan dese groote stadt ? Ende sij sullen seggen : Omdat sij het verbont des Heeren hares Godts hebben verlaten, ende hebben sich voor andere goden nedergebogen, ende die gedient." Predikende beide deze leeraars met groote beweging en aandoening der gemeente, die nu al omtrent 500 ledematen sterk, noch dagelijks aangroeit en groter word !

Voor het overige is deze stad met geen droge oogen aan te zien ten opzichte van hare schone kerk en gebouwen, die meerendeels geruineerd zijn en onmogelijk alle zonder de milddadigheid van vrome menschen zullen konnen herbouwt worden. De blijdschap der burgeren over het vertrek der Franschen is onbeschrijfelijk en men is nacht en dag bezig de huizen te reinigen en te herstellen.

IETS OVER HET LONDENSCHE BANKIERSHUIS BOLWERK,

DOOR DR. JOH. C. BREEN.

In de op blz. 510 van dezen jaargang medegedeelde genealogie van het geslacht Bolwerk komt voor Gerard Bolwerk, geb. te Beusichem in 1684 en overleden te Londen in 1760. Deze naar Engeland verhuisde Nederlander is aldaar de stichter geworden van een bankiershuis, waarover ik in het archief der Amsterdamsche Weeskamer eenige bijzonderheden vond. In dit archief berust namelijk eene verzameling van ongeveer 160 brieven, door de firma Bolwerk gericht aan de Secretarissen der kamer Jan van Loon de Jonge, en Jan van Loon Jansz. (die dit ambt respectievelijk hebben bekleed van 1741—1775 en van 1775—1795), en aan de suppoosten Johannes Blaauw, Johannes Bincken, Henricus ter Hagrijs en Thomas Groeneweg van Oudshoorn. De eerste brief is van 10 April 1753, de laatste van 31 Januari 1790. De hier volgende mededeelingen zijn er aan ontleend.

Een der oudste stukken is eene gedrukte circulaire van den volgenden inhoud:

„In April 1753 had d'Eer Uweled. te Communiceren dat ik een assosiatie met mijn oudste Dogter Mary Bolwerk had aangegaan, om mijn Affaires en Correspondentie Zoo veel mogelijk naer mijn Overlijden ter benefitie van mijn Familie te preserveren, en om Sulks nog vaster te maken, dewijl ik veel met het Podegra geincommodeerd ben, en daar door dickwils niet in Staat om de Affaires buyten 's huys waar te nemen, hebben wij goed gedagt, en best geoordeeld, met advys van ons naastbestaande en goede Vrienden, Eenen Timothy Nucella, die 9 Jaren onder ons Directie, en ruym 7 Jaren zeer getrouw & eerlijk op ons Comptoir gediend en Sig met alle Oplettendheid en Naarstigheid gedragen, en ons reeds tot groot Assistentie in de Affaires geweest heeft, met ons in de Affaires te Assosieren en zoo onse handtekening

voortaen onder de Naem van Gerard Bolwerk Nucella & Comp. te laten rouleren,waer aan wij Uweled. verzoeken Crediet gelieven te geven, hopende dese Alliantie Uweled. niet onaangenaam Sal Sijn, als hebbende geen ander Reden als 't voorz.".

Vervolgens bevat de circulaire het verzoek om, met het oog op de veranderde firma, nieuwe procuratiën voor de door haar geadministreerde effecten te willen verstrekken, waarvoor „schetsen of copyen" waren te verkrijgen bij de heeren Jacob Larwood en Soon en Comp. te Amsterdam. De datum is helaas van het stuk afgescheurd, doch op den rug is aangeteekend dat de bedoelde procuratiën zijn verzonden 21 Nov. 1755, zoodat de vennootschap waarschijnlijk kort voor dien datum is opgericht.

Timothy Nucella trad in het huwelijk niet met zijne compagnon Mary, doch met hare zuster Isabella. Dit huwelijk moet plaats gehad hebben voor 1760, het jaar van den dood van Gerard Bolwerk. Immers in de gedrukte kennisgeving van dit overlijden is sprake van „onze Zeer Waarde en Geagte Schoonvader en Compagnon". Bij het stellen dezer aankondiging had Timothy er blijkbaar niet eens aan gedacht dat zijne schoonzuster ook lid der firma was: achter het woord „Geagte" is „Vader" later schriftelijk bijgevoegd, en in het vervolg van de circulaire heet het ook: „dewijl wij al eenige Jaren door d'Incapaciteyt van voorz. onze *Schoonvader* de Affaires ten Eenemaal hebben waargenomen ....zoo flatteren ons met de Continuatie van Uwed. Gunst en Vriendschap". Gerard Bolwerk was alzoo reeds lang lijdende geweest: de kennisgeving schrijft zijn dood toe aan „van Tijd tot Tijd afnemende kragten, en Uyteeringe van de Natuur".

Na het overlijden van den stichter bleef de firma eerst onveranderd, doch den 20sten Maart 1761 berichtten Timothy Nucella, Mary Bolwerk en Catharina Bolwerk, dat zij na den 25sten dier maand, de zaak voor hunne rekening zouden voortzetten onder de firma Bolwerks en Nucella. De meervoudsvorm in het eerste lid zou echter slechts negen maanden duren! Bij circulaire toch van den 22sten December 1761 gaven A. King en Catharina Bolwerk kennis dat zij „binnen kort van voornemen (waren) onder Inwagting van des Heeren zegen, een wettelijk Huwelijk met elkander aan te gaan". „En dewijl" — zoo heet het verder — „de laatst getekende de affaires aan haar Ed. Zwager de Heer Nucella en Zuster Juffrouw Mary Bolwerk heeft overgegeven, hebben

wij het van ons Pligt geagt UWED. hier van kennis te geven en UWED. ons hertelijk dank te betuygen voor alle genotene Gunste, zullende het Ragion naer 25 dees op *Bolwerk en Nucella* voortgaan; en also wij nu uyt de affaires zijn, en om UWED. niet lastig te vallen, als ook om het briefport te menageren, zullen wij geen expresse replique hier op verwagten, maar ons in UWED. gunste Aanbevelende blijven met de Uyterste Agting en IJver UWED. onderdanigste Dienaar en Dienaresse".

Van het uittreden of overlijden van Mary Bolwerk is geene kennisgeving aanwezig. Wel daarentegen van het optreden als lid der firma van Nucella'zoon, Timothy Nucella Junior, die den 20sten Junij 1788, nadat hij „zeedert Seven Jaaren in (de) Affaires (had) geassisteerd", door zijn vader als deelgenoot in de zaak werd opgenomen. De oude Timothy had toen reeds, behalve zijne echtgenoote, zes kinderen ten grave gebracht[1]). De handel werd nu voortgezet onder de firma Bolwerk, Nucella en Zoon.

Het huis Bolwerk administreerde voor de Amsterdamsche Weeskamer verschillende kapitalen, die in Engelsche effecten waren belegd, en wel voornamelijk in Engelsche O. I. Compagnie- en Zuidzee-actiën. Deze administratie is natuurlijk het hoofdonderwerp der boven vermelde brieven. Voor de geschiedenis van den geldhandel zijn ze niet zonder belang, vooral door de opgaven, die er voortdurend in voorkomen, over de koersen der bedoelde fondsen. Sporadisch vindt men voorts mededeelingen over den algemeenen toestand der Londensche geldmarkt. Zoo wordt bijvoorbeeld op 22 Januari 1754 bericht: „Met onse fondsen ist wat flauwer; wij hebben hier sedert eenige dagen een gerugt alsof sig een besmettelijcke siekte tot Rouan in Vrankrijk had geopenbaart en dat mag men wel als een voorname reden van voorz. flauwte in de fondsen aanmerken". In een brief van den 24sten November 1769 wordt eveneens melding gemaakt van „eene considerable daling in onse fondsen", „veroorsaakt zoo men uytgeeft door een misverstand Tusschen ons Hoff en dat van Vrankrijk, waaruyt men vreesd een Rupture zoude konnen ontstaan". De gevreesde „rupture" kwam echter eerst negen jaar later.

Naar aanleiding van de ernstige crisis op de Amsterdamsche

[1]) Moens, Reg. Dutch Ref. Church London, p. 155.

Beurs omstreeks nieuwjaar 1773, die een aantal groote firma's deed vallen, wordt in de correspondentie melding gemaakt (5 Jan. 1773) van het faillissement van de Londensche huizen George Clifford Jansz. en Maurice en John Daniel Dreyer. De firma Bolwerk had er gelukkig „geen penning belang bij", en beval zich aan om de klanten der gefailleerden over te nemen!

Amsterdam.

AANTEEKENINGEN OVER HET GESLACHT DE BIJE.

MEDEDEELD DOOR MR. ROB. C. ERMERINS.

Aan den Heer Samuel Thierry de Bye, Procureur in 's-Gravenhage.

Mijnheer,

„Ik hebbe onlangs gekregen een Brieff uit Brussel geschreven „door den Heer J. J. Harrewijn, den 27 xber 1752.

„Den 9den xber 1752 is mij wel geworden UE altijd aengenaemen „van den 25 9ber 1752 dewelken mij veele satisfactie gegeven „heeft aangaende onse waepenen etc. Hebbe d'Eer van UE. door „deesen oock te laeten weeten als dat den Heere Ridder de Grez „over ses maenden dese weerelt gepasseert is, laetende achter „twee Soonen, bijde Waepen-koning sijnde, den oudsten hebbende „de plaetse van sijn vader: te weeten Wapen-koningh van 't Her-„togdom van Lotthringen ende van Brabant. Ende den tweeden „soone van 't Graefschap van Namen dewelke seer hervaeren „sijn in de waepen-konste, aen dewelcke ik hebbe voorgehouden „UE. instructie ofte genealogie van de Bie en van ander Adelijke „Familiën. — Ende sij hebben hunne Andwoord geset in Margine „van den voorsz. Register, gelijck UE. sult bevinden: beginnende „van de Adelijke Familie van de Bie, dat zij de waepens gevonden „hebben met seven Biën, ende met drije Biën, sijnde van de self-„ste Familie, van welcke familie als hier nog woonen, onder ander „eenen de Bie, die Schepenen geweest is alhier, den welcken mijnen „vriendt is. Ende zoo voorts van waepen tot waepen, sal UE. „antwoort vinden; voorders als UE. noch begeert eenigh ondersoek

te doen doen, door den voorsz. Heeren de Grez gelieft mij maer „te schrijven, dan sal ick UE. missive voorhouden met soo veel „vlijt als ofte het mij selfs aengonck.

Brussel 27 xber (was geteijkent) J. J. Harrewijn 1752.

De superscriptie was Aen Monsieur
Monsieur Gijsbert van Rijckhuijzen,
Bode met de Bussche tot Leijden.

Volgt alhier een kort verhaal uit de Memorie dewelke ik den 25 Nov. 1752 had gesonden aan J. J. Harrewijn te Brussel en op welke memorie de Heeren de Grez, waepenkoningen (als boven zijn genoemd) hebben gelieven te bijteekenen in margine.

Memorie voor den Heer J. J. Harrewijn te Brussel, of zijn Ed. de goedheid eens zoude gelieven te hebben, om te gaan bij den Heere Ridder .... de Grez (indien zijn Ed. nog leeft) of bij den tegenwoordigen in Leven zijnden Wapen-koning, met vriendelijk versoek of zijn Ed. eens zoude gelieven te zien in de Geslacht-Registers of waepen-Boeken of de volgende Personen daer niet in zijn aengeteekent, met derzelve waepens ?

„Andwoord wegens den Hre „de Grez, op dese memorie.

„De Adelijke Familie van de „Bie heeft het waepen als hier uijtgedruckt staet, gevoerd, „ende daer naer bijgevoegt de „Biën, van welker familie alhier „noch sijn.

geteekend Wapenschild { 4 geele (?) Bijen Zwarte Baer 3 dito Bijen op geel veld.

Jacob joostensz de Bije, trout Grietje Paedts Pietersdr.
laeten na
joost jacobsz de Bije, Burgemeester te Leyden A° 1552, getr. .... met Diewertje IJsbrands, dit waepen weet men niet.

Geteekend Wapenschild { 2 dito Bijen / Zwarte Baer / 1 dito Bije.

Mr. Aert de Bije, secretaris in Zalt-Boemel A°. 1562 trouwde ....

„item wort deze waepen van de „Bie also bevonden, in de Registers, ut ante

in de Hollandsche waepenkaert is de swarte Baer maer alleen, sonder de Bijen.

Ik heb in een oud boek gevonden dat op den 27sten April 1534 Symon Florisz. van Toll als acte tegen mr. Gerrijt Florisz de Bije, Eijscher en ik meen wel *ni fallor* dat deze de Bije Procureur of advocaat is geweest in 's Graeven-Haege uit den welken ik gelove dat de Haegse Familie de Bije is uit voortgekomen. En uit Jacob Joostensz de Bije (hier voorgenoemt) de Leijdsche, maer een Extract uit uw Register van uw persoon af, tot den alleroutsten (bij uw bekenden) stamvader toe, zoude de zijd-linien, of dan de Heer Schepen de Bije te Brussel tot UE. nog wat ouder kon bezorgen versoeke dan hetzelven binnen veertien dagen te mogen hebben, omdat na Brussel schrijven moet. Mijnheer. Blijv. UE. D. W. Dienaar 's Graeven-Haeg den 23sten Maert 1750.

(geteekend) G. van Rijkhuisen.

Mijnheer en neev,

Ingevolge UEd. verzoek gaat hiernevens een conceptie, zoodanig als (mijns bedunkens) door neev UwEdl. Heer vader zou kunnen worden gevolgd, om eenig verdere elucidatie nopens 't geslagt der de Bije te bekomen ; ik weet niet dat iets verder daartoe nodig zijn kan, niettemin laate ik alles ten dezen aan UwEdl. Heer vader of UwEdles beter oordeel over, en blijve aen Gijsbert van Rijckhuijzen te Leyden

H. de Vries 14

D. Hr. J. T. de Bije. 17—53

4

Ten eijnde de heer Schepen de Bije te Brussel in staat moge gesteld worden (des goedvindende) nog eenige naderer elucidatie omtrent de voorouders der de Bijen te geven, zo gelieve zijn W. E. D. G. te zijn geinformeerd dat van mij af in de opgaande linie

niet verder mijn voorouders bekend zijn als hieronder staat gespecificeert tot in den 5den graad.

1. Sebastiaan Thierry de Bije, Pietersz, geb. 7 novb. 1691.
2. Pieter de Bije, Gijsbertsz, getroud met Elisabeth Thierry a°. 1721.
3. Gijsbert de Bije Jacobsz. geb. 17 maart 1635, getroud 5 febr. 1662 met Martina Nobels.
4. Jacob de Bije, michielsz geb. 29 Septb. 1693, getroud met Maria Ruysch.
5. Michiel de Bije Anthonisz. geb. 29 Septb. 1570 te Lier in braband omtrent a°. 1598 getroud met Geertruyd Govertsd. Dutry van Nivelle in braband.

Indien nu de Schepen de Bije voornt mogt bevinden de bovengeml personen van deszelfs familie te zijn en voorts nog eenige verdere voorvaderen op deszelfs genealogisch register vond aangeteekend, zo zoude zijn W. E. DG. mij verobligeeren, met mij dezelve te communiceeren nevens de wapens der vrouwen daar deselve mede zijn getroud geweest of anders, door mij sijn weledelegestr. geheele geslagtlijst zo van adscendenten, descendenten als Collateralen nevens de wapens daartoe relatif per Copie te willen mededeelen, om daar mede het genealogisch register dat hier hebbe, te kunnen suppleren. En teffens de parentage met de brabandsche, Leijdsche en verdere de Bijen na te mogen gaan.

Aen den Heer Sebastiaan
Thierry de Bije, Procureur
voor de Edle Hoven in
's-Graven-Hage.

Mijnheer,

zende UEd. hier een kort Extract uit de Missive van Joncker Harrewijn geschreven te Brussel den 26sten May 1753 aan Gijsbert v. Ryckhuysen, Bode met de Bussche te Leijden.

„Ik hebbe den 25sten dezer maendt maer eerstgesproken den Heer Scheepenen de Bie denwelcken eenigen tijd uijt er stadt geweest hadde, ende ick hebben hem gegeven de Memorie van heere Sebastiaan Thierry de Bie uyt den 's Graeven-'s Hage, ende heeft mij geandwoord, dat hij ten mijnen respecte UE zal communiceeren niet alleenlijk de vrouwe waepens, maar ook de geheele Genealogie van 't begin tot het eynde ; hij heeft de voorsz Genea-

logie te mijnen huyze gesonden om connen te doen dat mij goet dunkt. Sij heeft haer begin van 't jaer 1215. Ick ben van intentie van de voorseyde Genealogie geheel uit te Schrijven om UE. te doen zien, ofte deselve kan dienstigh sijn, ende ingevalle van jae so sal ick volgens UE. andwoord als dan doen schilderen. Mijnheer. Blijve UEDW dienaar.

Leijden den 20sten Juny 1753.

(geteekend) G. van Rijckhuysen.

Aen den Heer Jacob Thierry de Bye Sebastiaensz in 's Graeven-Hage.

Mijnheer,

Mijne medevuldige bezigheden hebben mij belet, UEd. uwer (volgens belofte) t'andwoorden. Ik vinde in mijne aentekeningen dat ik zoo aen mijn vriend Harrewijn te Brussel en door hem door een ander tot Lier heb laten vernemen, na uwe Familie edog niet bij den Wapen-koning de Grez te Brussel. Het adres aen den wapen-koning te Parijs is à Monsieur d'Hosier Consellier de l'Ordre du Roy et Conseiller juge Général d'Armes à Paris.

Hier kan UEd. aen schrijven, aen den Ambassadeur Berkenrode onder het couvert van Haer Hoogmogende, of zijn Excellentie die briev eens zou gelieve te laten besorgen door zijn kamerdienaar Mathijs de Mol.

Ik heb den 8en November 1753 geweest aen 't Huys van den Priester ...... de Bye, wonende in de Spuystraet in 's Graeven-Haege, wiens vader Advocaet is geweest, en met XVI quartieren aldaar is begraven. En zeijde mij dat zijn vader en den Heer IJsbrand de Bye te Leijden Elkanderen hadden gesproken over het geslacht-Register van de Bije. Zende UEd. hier inne XXXII quartieren van den Priester.

Leijden den 11 Decemb. 1764.

Memorie voor de Bode Rijckhuijzen tot Leijden om te vernemen bij den Wapenkoning te Parijs, enwel bij den geenen die voor 't quartier is resideerende alwaar Lier in gelegen is, mijne nieuwsgierigheid was te weten, of mijne voorouders niet uyt Frankrijk zijn aldaar komen woonen, omdat in Parijs in de wapen- of ridder-

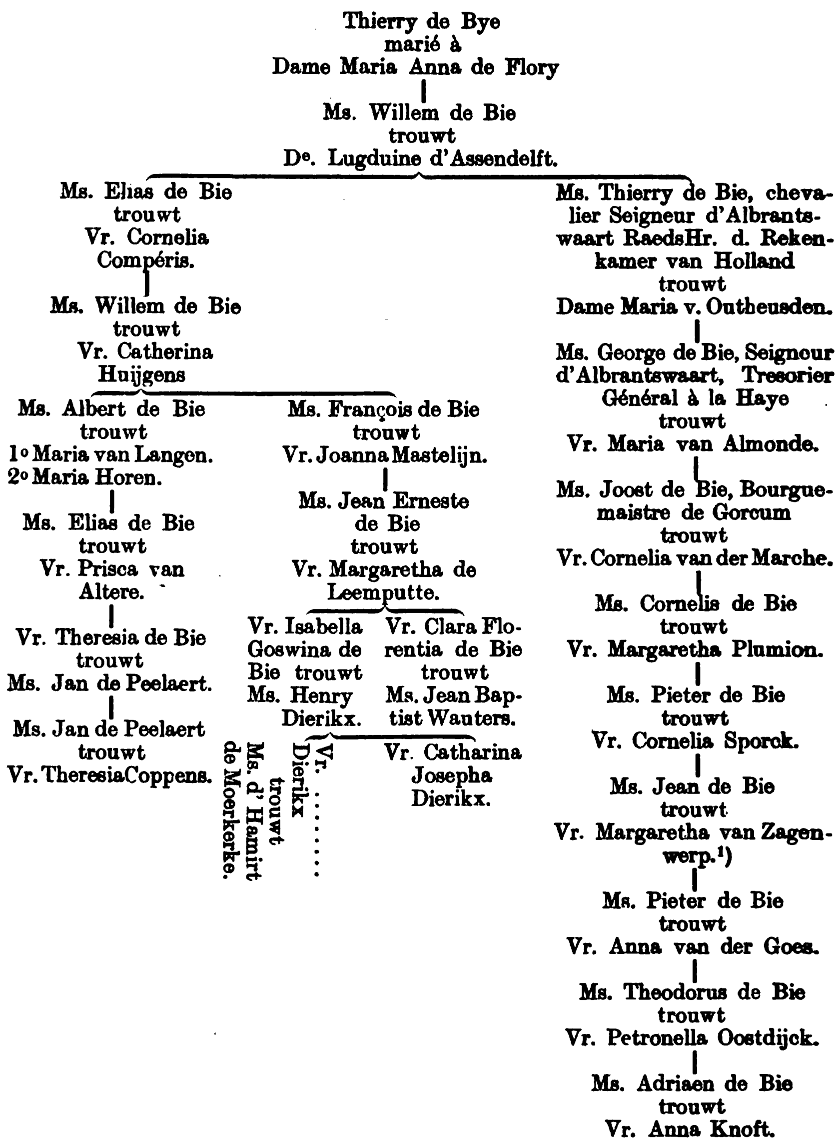
boeken van Adelijke familien daar niet zoude zijn aangeteekent en wel zo, dat daarin mogt gevonden worden.

Michiel Antoniszoon de Bije geboren 29 Septr 1570 tot Lier in Brabant; Anno 1598 getrouwd met Geertruijd Govertsdogter Dutrij geboren te Nivelle in Brabant.

Deze zijn de alleroudste van mijne voorouders, die ik in mijn aanteekening vinden kan, en zoude zeer gaarne willen weeten of deeze Antoni, de vader van Michiel de Bije, niet mogt 't een of andere Employ in Frankrijk of Brabant beseeten hebben, en alwaar dan 't zelve zeekerlijk zal zijn aangeteekent en mogelijk dat deese Antoni zich naderhant tot Lier zal hebben needergeset, omdat zijn Soon Michiel aldaar geboren is, mogelijk dat deze Antoni in dienst is geweest van 't Hof van Frankrijk en 't zelve dus in de boeken der militairen zal zijn aangeteekent; Daerom was mijn verzoek of UEds de Heere Baron van Nispen eens gelieft te verzoeken of zijn WEdGeb. bij een van de Heeren Wapenkoningen tot Parijs zoude gelieven te laaten zien of de familie van de Bije niet staat geregistreerd, so ja of dezelve sig zo ver uijtstrekt als tot deese voornoemde Antoni de Bije wiens kinderen aldaar niet zullen geboekt staan. omdat hij te Lier in Brabant is gaan woonen, en in gevalle er meer als een wapenkoning mogt zijn om van den eene tot den anderen zig te informeeren want dat bij d'een niet is, zoude men bij den andere kunnen vinden; voor de moeite zullen de Heeren Wapenkoningen beloond worden en bij dengene daar deese Antoni mogt gevonden worden, versoeken dan daar kennis van te mogen hebben en hoeverre zijne voorouders aldaar te vinden zijn of men daar somtijds een Copie authentijck van zoude kunnen ligten met de wapens daarbij; en hoeveel zulks zoude komen te bedragen.

't adres aan Gijsbert van Rijckhuysen, Bode met de Busse tot Leijden.

* * *

---

[1]) Deze naam komt ons apocrief voor. Moet men niet lezen van Lagerwerff? Red.

Histoire généalogique de Cambray et du Cambresis par Jean le Carpentier A 1664. 2 v.

p. 575. *Philippes de la Fontaine wicart* choisit pour compagne Marie Flamen, de la quelle il eut 9 enfants qui suivent :

1 *Philippe de la Fontaine* allié en 1n *avec Susanne de Bie*, d'òu sortit, *Abraham*, en 2n avec Corneille Hartman etc. ;

2. Jean conjoint en 1n avec Corneille de Bie de la quelle il procréa 8 fils (dont l'aîné nommé Jean espousa : *Jeanne Muyssart* et le puisné nommé Philippes est Docteur es arts) et 4 filles : (de cette famille *de la Fontaine wicart* v. ibidem p. 567—576.

p. 1041. *Jean de Hertoghe*, chevalier Sr. de Hogenhuysen de Valkenburg, Baron de Chateau Renard en Provence, fut allié à la Haye l'an 1608 avec *Josine de Bije*, fille de *George* chevalier Sr. d'Albrantswaert, d'Altena, de Hogewoert etc. President et maitre de la Chambre des comptes du domaine de Hollande, Thésorier général des Provinces Unies etc. qui esp. en 1n. *Jeanne d'Outshoorn de Sonnevelt*, en 2n Marie d'Almonde, dame d'Altena :

Georges était fils de *Thierry de Bije* et de N. de Haeften ; celui fils d'un autre Thierry (et de Baillane de Florij) fils d'Isebrand qui était fils de Jean (issu d'une noble famille Brabançonne) qui à cause de l'alliance qu'il fit avec *M. de Roovere* vint se domicilier en Hollande.

La susnommée Josine de Bye eut encore pour frères et soeurs *Guillaume de Bije*, *Thierry de Bije*, colonel d'infanterie mort sans lignée, *Abraham de Bije* (qui perdit la vie près de Sas de Gand 1644, ayant laissé de *Mathilde Zuyle de Nievelt* sa femme, *Abra de Bije* morte en jeunesse, *Jacob de Bye*, héritier de ses frères Sr. d'Albrantswaert, Stoutenbourg, Altena, Hogewoert etc. à présent vivant ;

Marie de Bije, femme de *Theophile Sr. de Cats*, Heylo, Colster, Oostdum etc., père de Georges &c. *Dorothée de Bye*, femme de *Frederik de Liere*, Gouverneur du Briel, d'où vinrent Frederik Marie etc. Quant à notre *Jean de Hertoghe*, il fut quartier maître-général des Provinces-Unies, Gouverneur, Lieutenant et Capitaine général des Chasteaux villes et Principautés d'Oranges sous les incomparables Princes Maurice et Frédéric Henry de Nassau etc. de Lui est issu Georges Sr. de Valkenbourg, Hogenhuijsen etc. Chevalier, capne des gardes des états de Hollande qui continua

la postérité de sa glorieuse maison par l'alliance qu'il a fait l'an 1656 avec *Susanne Studler de Turk* (fille d'Antoine Chevalier, sieur de Bergues lès Alcmaer, et Zuijebourg en Allemagne) qui le fit père de *Jean Anthoine* et de *Susanne Leonor de Hartoghe :* le dit JEAN DE HARTOGHE procréa encore de Josine de Bye, sa femme *Jean Antoine*, *Susanne*, *Dorothée*, *Anne* qui suit, *Marie*, *Hester* et *Jeanne de Hertoghe :* quant à Anne, elle fut conjointe avec *Guillaume de Blois dit Treslong* Sr. de Pergem et Greysoord, d'où vinrent Jean capn. d'une compagnie des gardes des Etats de Hollande et *Othon* capn. sur mer pour les mêmes Etats, etc.

J'ai trouvé, mon cher de Bie, Dans ma généalogie, La personne de Marie van Outheusden, marié à Jean de Bie, mais je ne descends pas d'elle. Les personnes qui peut être ont le plus de droit à la succession sont les van der Duyn, si tant est, que leurs ancêtres ont été seigneurs de Rijswijck, ils descendent alors directement de Dame Anne de Bye, fille de Jean de Bye et Marie van Outheusden.

L'évènement prouve que le badinage que nous avons fait, au diné de Madame d'Oultremont, commence un peu à se réaliser et que nous sommes tous un peu parens.

ce 25 Mai 1808. J. van Outheusden.

à Monsieur Thierry de Bye chez Lui, au Parc.

Eeckhout. (Eeckhold, Eeckholt). — In mijne genealogie komt het volgende voor :

Beno Uden, Predikant te Holwyrda, geb. 27 Mei 1637 te Emdden ; st. 1 Nov. 1718 te Holwerd ; trout 4 Jan. 1680 te Oldebert (Gron.) met *Geertruydt Eeckhold*, geb. 8 Oct. 1654 te Hemsvoort ; st. 16 Apr. 1723 te Groningen ; in de A. kerk begraven omtrent de Noorder deuren.

Hierbij is aangeteekend :

Mijn liefste Geertruyd haar vader is geweest *Albertus Eeckhout*, een konstig schilder bij *Prins Maurits* en daarna bij den kuyrvorst van Saxen ; een seer godsalig man. Sijn huysvrou Annigjen Anno 1684 d. 13 May een seer vrome en godsalige vrouwe, christelyk te Groningen in den Heere gerust, is begraven op het Sant Maartens kerkhof bij haar sal. Ekeman *Albertus Eeckholt*.

Kan iemand iets naders omtrent dezen „konstigen schilder" mededeelen ? J. C. STEENKAMP.

Everard van Someren. — In deel LI. bl. 563 heb ik gezegd niet te weten of deze na het verlaten van zijn rectoraat in 1707 te Alkmaar nog een rol gespeeld heeft. Sedert bleek mij, dat hij tegen het jaar 1710 tot kerkmeester benoemd en in hetzelfde jaar overleden is, zijnde den 26 November begraven in het noorderkruis der Groote kerk, nr. 22, in 1694 door hem gekocht na het overlijden zijner eerste vrouw Hendrikje de Visser, die daarin den 18 Januari was te ruste gelegd. Eene Catharina van Someren werd den 28 Februari 1715, maar in een ander graf, begraven.

C. W. B.

T. de Kempenaer. — Waar en wanneer is overleden mr. Ludovicus Timon de Kempenaer, patriotsgezind lid der vroedschap te Alkmaar van 21 November 1779 tot 11 October 1787, later lid der Nationale Vergadering ? Volgens het leidsche studentenalbum zou hij in 1742 te 's Gravenhage geboren zijn. Hij huwde den 20 Augustus 1775 te Alkmaar met Anna Elisabeth Blankert, en, nadat deze in November van het volgende jaar overleden was, den 22 April 1781 Maria Eva van Foreest.

C. W. B.

Heiden. (LVI, 519). — Frederik Otto van Dörnberg Heiden, beschreven in de Ridderschap van Drenthe, is de zoon van Jan Casper von Dörnberg, geb. Haussen 17 Mei 1689, † Thomary (Zweden) 6 Febr. 1734, „Hess. Cass. Geh. Rath, Gesandter und Regierungspräsident", × te Wesel 22 Aug. 1714 met Charlotta Sophia Maria van Heiden, geb. Wesel 13 Nov. 1696, † Lichtenvoorde, waarmede zij in 1725 beleend werd, op 1 Dec. 1758, dochter van Johan Sigismund Willem van Heiden, Vrijheer, heer to Broek etc., Lichtenvoorde en Wildenborch, generaal der Pruisische ruiterij, gouverneur van Lippstadt, drost van Watters, en van Louisa Charlotta von Schwerin-Altenwischhagen.

Ik vermoed dat F. O. von Dörnberg-Heiden, † Loosduinen in Aug. 1906, kleinzoon was van zijn bovengenoemden naamgenoot, die in de Drentsche Ridderschap beschreven en gehuwd was met Margaretha Mackay, dochter van Donald Mackay of Thedingswaard te Avezaath en van Arnolda Margaretha van der Steen.

Kan iemand mij opgeven waar en wanneer F. O. v. Dörnberg

Heiden en M. Mackay huwden, geboren werden en stierven, alsmede wie hunne kinderen waren?

Assen. J. A. R. KYMMELL.

Wapens (LVI, 520). — Vraag 1. Gedeeld 2. boom waarboven een (vliegende?) vogel.

Vermoedelijk is dit het wapen van Berkel(l): in zilver een groene, bebladerde, geplante boom, waar*op* een zwarte vogel met uitgespreide vleugelen.

„Maria, Hr. Adriaans Dogter van Berkell trouwde Dirck van „der Does Simonszn., geb. 19 December 1550, overleden 1 November 1615, was commis van de Generaliteits Finantie in „Holland".

Elders wordt als geboortemaand: „*November*", geb. plaats: Harlingen, als sterfdatum 1 Nov. aangegeven.

Adriaan van Berkell was, naar men zegt, gehuwd met Maria Elemans.

Tiel. JONKH. VAN KINSCHOT.

OUDHEIDKUNDE.

Opschrift van het Hofje van Nieuwkoop in den Haag. — In het „Haagsch Jaarboekje" voor 1893 komt een artikel voor van Mr. Ridder de van der Schueren, getiteld: *Een steen teruggevonden* (blz. 401).

De schrijver geeft daarin de Nederlandsche vertolking van het op dien steen voorkomende opschrift zooals die staat in de in 1730 door de Riemer uitgegeven beschrijving van 's Gravenhage, en zegt dat die „door hem aldus vertaald" is.

Het blijkt echter dat de Riemer de maker van de vertaling niet is, want deze komt reeds voor in de vroegere beschrijving van 's Gravenhage door G. de Cretser uit 1711.

Zooals de Riemer opmerkt, is het Latijnsche opschrift ontleend aan Horatius' Oden (II, 16). Hoe men er echter toe gekomen is de in den tekst voorkomende woorden „cui paternum" in het opschrift te veranderen in „ubi gratuitum" zou ik gaarne opgehelderd zien. Vondel, die Horatius' Oden vertaalde in 1654, heeft nog den aangenomen tekst gevolgd, door hem vertaald in „geërfde". Is er soms een variant van den aangenomen tekst, of zou de verandering van „cui paternum" in „ubi gratuitum" aan de bouwheeren van het hofje van Nieuwkoop zijn toe te schrijven ? Is dat soms uit oude oorkonden op te helderen ?

Ook zou ik nog wel eens willen weten hoe de opschriften luidden, welke vroeger ook boven den hoofdingang van het hofje aan de zijde van de Prinsengracht te lezen waren.

Den Haag. A. J. ROTTEVEEL.

In de uitgave van Horatius, welke ik raadpleegde, heb ik de bewuste woorden niet kunnen ontdekken. RED.

Fluytestijn. — Een onzer lezers is in 't bezit van een mooi zandsteentje met inscriptie, dat hij liet inmetselen in den gevel zijner woning. De inscriptie luidt aldus:

„Die mijnen naem wilt
„weten Fluyten Stijn
„ben ik geheten 1645.

Het huis, waarvan de steen afkomstig is, stond op den hoek van de Haverstraat en den Springweg (Gorsteeg) te Utrecht, bij of over het oude Hospitaal. Kan over dit huis en zijn naam iets naders worden medegedeeld? RED.

Haarlemsche Leprozenbrief. — Blijkens eene in 1413 door schout, schepenen en rade van Haarlem gegeven verklaring, had de Landheer aan bestuurders der aldaar in 1319 gestichte St. Jacobskapel het recht toegekend van beslissing, ter zake van melaatschheid, van alle daarvan in Holland en Zeeland verdachte personen, en het vergunnen van omgang met een Lazarusklep om zich bij het publiek aan te kondigen en daarop giften te ontvangen, vermits men meende, dat het eten van gebedeld brood bevorderlijk was aan de genezing der aangetasten. Men leze daarover *de Koning, Tafereel der stad Haarlem* I, 72-75, en *Allan, Geschiedenis en beschrijving van Haarlem*, IV, 189, 190. Bij geen van beide schrijvers komt een van dergelijk onderzoek gegeven certificaat voor; een van 1755 luidt aldus:

Kennelijkzij allen Luyden, hoe dat wij gemeen gesworene van St. Jacobs Capelle buyten Haerlem geproeft ende met alle neerstigheyt bezien hebben een Jonge Dogter, oudt omtrent 25 Jaren, genaemt Antje Jans Swart, welcke wij nu ter tijds Meleats uytgeven besmet te wesen met Lazarije, weeromme Zij gaen sal met vliegers, een klap hebbende op de borst, een swarte hoedt op 't Hooft, bekleet met een witte Bandt sonder ander Bandt; ende deze Brief oudt zijnde vier jaren is doodt en te niet. In kennisse der waerheyt soo hebben wij gemeen gesworene voorsz. deze Brief bezegelt met ons gemeene Zegel, in 't Jaer onses Heeren duysent seven hondert en 55, den 11 Novembr.

B. C. V. Reverhorst Bartholomeus Franken.

Aan een dubbele staart van het perkament hangt een ovaal zegel, voorstellende S. Jacob met den pelgrimsstaf; onder hem staat het stadswapen en het omschrift luidt: S. lepressorum, capelli. Si. Iacobi extra. Haarlem. Het contrazegel is een schildje waarop een beker.

C. W. B.

Een dergelijke leprozenbrief van 1738 is nu te zien op de tentoonstelling van het Natuur- en Geneesk. Congres te Leiden. Ook een leprozenklep van 1572 is daar aanwezig. RED.

Frederik de Krijger (LVI, 406). — Van bevoegde zijde werd mij het volgende medegedeeld:

„v. Meteren (Goethe's Quelle) nennt als die Fürsten, welche die

grosze Macht und die Vörrechte der niederländischen Provinzen verdrossen : Philipp den Guten, Karl den Kühnen, Maximilian und Karl den Fünften. Goethe setzt an die Stelle Maximilians dessen Vater Friedrich den Dritten, Kaiser van Deutschland, und nennt ihn gegen alle Geschichte kriegerisch. Ob dies mit Absicht geschehen ist um Vansen Falsches sagen zu lassen, oder warum sonst, lässt sich nicht erweisen."

De Keizer had trouwens den bijnaam van „de vreedzame," en nam slechts zijn toevlucht tot de wapenen, wanneer de omstandigheden er hem als het ware toe noodzaakten. De door Goethe in den mond van Vansen gelegden bijnaam zoude dus alleen in spottenden zin kunnen worden opgevat.

Sp. o. O. VAN HOEVELL.

Oude prenten. — „Tot welke boeken of plaatwerken behooren de prenten met de volgende op- of onderschriften :

„Het Debiteeren en Verkoopen van de Haringh. The Selling of the Herring. 14"

Het monument Alcmaria Victricx. Lithografie in kleuren van Amand. fol. (Een christelijk nationaal tijdschrift 1876 ?)

„Overblyfzel van 't Kasteel Nieuburg by de Stad Alkmaar 1726. 9"

„'t Huis te Aagtdorp by Schorel ook wel Poelenburg genoemd 1727."

„'t Landhuis Hazendaal by Schorel, 1727, nu afgebroken."

„Overblyfselen van het Kasteel te Egmond. 1727. 6."

Kerk en kerkruïne te Bergen. Houtgrav. door E. V(ermorken). (*Lectuur voor de Huiskamer* of *Kennis en Kunst ?*)

C. W. B.

Een ontgroenpartij op het oorlogsveld. — Gelijk bekend, was de Leidsche studenten-maatschappij, vóor de oprichting van het studentencorps op 1 Maart 1839, in vier organisaties verdeeld, die ieder door een senaat, respectievelijk Intro ubique, Duce Minerva, Amicitia en Minervae Sacrum genaamd, bestuurd werden, tot de laatste waarvan uitsluitend studenten in de godgeleerdheid behoorden.

Niemand, hoe lang hij ook reeds bij den Rector Magnificus ingeschreven mocht zijn, werd als student beschouwd, zoolang hij zich niet onder bescherming van een dezer lichamen had gesteld, d. w. z. zich had laten ontgroenen.

Onder de studenten, die in den vroegen morgen van den 16 Junij 1815 zich op de Ruïne verzamelden, om met het 18e bataillon Jagers naar Mons te marcheeren, behoorde ook de heer N. G. Blauw, die nog niet was ontgroend en het dientengevolge onder zijne makkers niet erg aangenaam had.

Daar bij de compagnie ook de rector van den senaat Minervae Sacrum zich bevond, wendde hij zich gedurig tot dezen, zich beklagend dat hij als groen had „moeten medetrekken en „dus verstoken was van die genoegens, welke hij tot de waardig-„heid van student verheven zijnde, in het gezelschap zijner strijd-„genooten zou kunnen genieten." Deze raadpleegde zijne medeleden, van welke vijf mede uitgetrokken waren, tot men 12 Augustus 1815 in het cantonnement te Wallers, departement du Nord, aangekomen was, en men besloot in een buitengewone vergadering, ten kwartiere van den heer Nierstrass, oud-lid van den senaat, wiens oordeel men ook wenschte te vernemen, den heer Blauw tegemoet te komen door hem „op de minst kostbare „wijze te verlichten en tot de waardigheid van student te verheffen".

Die plechtigheid had twee dagen later plaats in het kwartier van den kapitein Trip, terwijl op het daarop, volgens gewoonte, volgende maal, behalve de ontgroende en de leden van den Senaat Minervae Sacrum, ook de studenten de Rook, Brouwer, Tak, Brown en Vitringa aanzaten.

Het bovenstaande is door mij ontleend aan de Notulen der Extraordinaire vergadering van den senaat Minervae Sacrum van 12 Augustus 1815, welk notulenboek, begonnen den 26 November 1810, in het archief van het Leidsche studentencorps berust en mij dezen zomer door het Collegium welwillend ter inzage werd gegeven.

De leden en de senaat, die den heer Blauw ontgroenden, waren M. S. de Wal, rector; F. E. Camphuis, assessor II; G. Engberts, Questor; B. Vels, examinator I; L. Brederode, examinator II en H. Hulstein, officiorum magister, wiens namen ook op de door Siegenbeek (II, pag. 395) vermelde lijst voorkomen. Deze geeft echter N. A. en niet, zooals de notulen, N. G. Blauw op.

Utrecht. DE S. L.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

HET GESLACHT SCHOOCK

EN AANVERWANTE FAMILIES.

MEDEGED. DOOR J. W. DES TOMBE.

Het onderstaande heb ik gecopieerd uit een notitieboekje van het jaar 1653, in mijn bezit. Voor zooverre ik eenige der gegevens controleeren kon, zijn de notities tamelijk betrouwbaar te noemen.

Copie:

D'origineele deses geslagts heeft myn vader zalr., de professor Martinus Schoock, met zijn Eigen hand geschreven en berust bij mij.

(was geteekent) A. Schoock.

Notitie van ons geslagt:

Ik Aelbrecht Schoock ben gebooren van Gijsbrecht Schoock en Johanna van Voorst. De ouders van mijn vader Gijsbrecht Schoock zijn geweest Aerent Schoock en Hendrixke Lottem. Aernt Schoock mijn Bestevader is geboren van Hendrick Schoock en Ida van der Heijden, Jacob Roelofs en van der Heijden Dochter. Hendrixke Lottem mijn Bestemoeder is geboren van Aelbert Lottem en Anna de Raadt. De ouders van mijn moeder Johanna van Voorst zijn geweest Anthonie van Voorst en Aeltge Schipperius. Antonie van Voorst mijn bestevader is geboren van Gijsbrecht ....Voorst ende Marie Jans van Doorn. Aeltge Schipperius is gebooren van meester Marten Schipperius en Gerrichie Nobels.

Van het geslacht der Schoocken.

Het geslacht Schoock of als men leest in verscheiden glasen, kerkenboeken en grafschriften Schoeck, heeft zijnen oorsprong uit den Dortschen waert, alwaer eertijds voor den droevigen onderganck der Dorpen een huisken, zijnde als het Stamhuis, gelegen heeft, de naam voerende van Schoockshuis, uit dit huis is gesproten eenen Gerrit Schoock, dewelke gehadt heeft drie sonen: Aernt Schoock, Peter Schoock en Johan Schoock.

Hiervan komen wij.

Aernt Schoock heeft zich met der woon uit Dordrecht begeven nae Weerdenburgh, getrouwt aen een vrouw........waervan gegenereert is een Dirck Schoock getrouwt aen de Moilarden [1]). Dirck Schoock heeft gehad een soon met name Hendrick Schoock onse over beste vader en een dochter met name Catharina [2]). Hendrick Schoock onse overbestevader heeft gehad twee vrouwen, de eerste heete Ida van der Heijden, een dochter van Jacob Roelofsen van der Heijden, een zeer machtig en vermogend man, zijn tweede vrouw was genaemt Eelcke van Buiren. Hendrick Schoock heeft bij Ida van der Heijden gegenereerd twee sonen, te weten Aert Schoock onse bestevaer en Dirck Schoock. Dirck Schoock is geweest de vader van Aernt Schoock, brouwer binnen Bommel en zijn broeders en zusters. Uit Eelke van Buren heeft deze Hendrick Schoock gegenereerd Elbert Schoock, de halve broeder van onse bestevader Aernt Schoock. Deeze is geweest majoor van Bommel, heeft ook twee vrouwen gehadt, dan alleen uit de eerste verscheyde sonen en dogteren geprocreëert. Als Peter Schoock, gestorven in Bohemen, dewelke uit Grietje van Doorn nagelaten heeft een sekeren Aernt Schoock, Jacob Schoock, Lieutenant, Hendrick Schoock, een silversmidt, Hillegond Schoock getrouwt aan Lenart van Meurs, en Hendrick Schoock is dier tijd een ryck en magtigh man geweest, levende van zijn renten.

De kinderen van onse beste vader Aernt Schoock.

Aernt Schoock onse bestevader en lange jaaren burgemeester en convoymeester binnen Bommel heeft drie vrouwen gehadt, de de eerste heete Hendrixke Lottem, de tweede was genaemdt Jieliske van Spanroy, de derde Lijske Ceris.

De kinderen gebooren uit Aernt Schoock en Hendrixke Lottem.

1. Ida Schoock is geboren op St. Annadach anno 1572 en binnen Utrecht, alwaar doen beste vader woonde. Ionk gestorven en begraven. 2°. Albrecht Schoock geboren anno 1573 binnen Bommel en testond overleeden. 3°. Hendrick Schoock ook jonk gestorven, is geboren 6 Augusty 1675, 4°. Anna Schoock is geboren op St. Jacobsdag des jaars 1577, gestorven al ettelijke jaren oud zijnde. 5°. Ida, jonk gestorven is geboren A°. 1578. 6°. Albert, is

---

[1]) **Moliaert, een bekend Bommelsch geslacht.**

[2]) **Zie over haar later, zij huwt Hendrik de Raet.**

geboren op St. Barbarendag des jaars 1579, deese vier off vijff en twintig jaren oud zijnde en voerende de naam van zijn beste vader Albert Lottem is zeer haestig overleden. 7°. A°. 1581 soo is een kindt geboren twelk eer het gedoopt konde worden overleden is. 8°. Elias, geboren op St. Victorisdag des jaars 1583, deese is getrouwt met een vrouw van Dordrecht genaamdt Geertruit Ver Hagen, bij de welke als hij verscheyde kinderen heeft gegenereert, zoo zijn dese tot haare volkomen ouderdom gekomen en uitgetrouwt. Deze kinderen zijn: *a.* Johan Schoock ontfanger van eenige geestelijke goederen in de meyerey van 's-Hertogenbosch. *b.* Hendrixke Schoock, getrouwt met een Lieutenant, genaemt Johan Filjou, dese een dogter nalatende is overleden. *c.* Aernt Schoock na zijns vaders overlijden convoymeester van Bommel en voor een tijd gecommitteerde tot de vergaderinge van Haere Hoog Mogende is getrouwt met Sophie van der Leck. *d.* David Schoock, gewesene ontfanger in het Sas van Gend, is getrouwt met een vrouw van Bommel. 9°. Jacob, vroeg gestorven, is geboren A°. 1584. 10°. Arnoldus, ook vroeg gestorven, is gebooren A°. 1585. 11°. Ida, is geboren den 28 December des jaars 1588 en is getrouwt met een advocaat van Rotterdam, genaemt Mr. Cornelis van Crimpen, dewelke in het 45e jaar synes ouderdoms binnen Rotterdam, A°. 1636 is overleeden. 12°. Margariet, is geboren in den jare 1590 en is getrouwt met Roeloff van Stralen, Borgermr. tot Bommel, dewelke sy gebaert heeft twee sonen te weten Aernt Schoock(?) overleden omtrent 20 jaaren oud zijnde ende Peter Schoock(?). 13. Gijsbrecht Schoock, onse vader, is geboren daags na drie koningen in den jare 1591 van welkers kinderen hier namaals zal worden gesproken. 14°. Elisabeth, vroeg gestorven, is geboren den 22 Jann. des jaers 1592. 15°. Hendrik, ook vroegh gestorven, is geboren op St. Victorisdag in den jaare 1593. Onse beste moeder Hendrikje Lottem is overleden den 21 Jann. des jaars 1598.

Het tweede huwelijk van onse beste vader Aernt Schoock.

De tweede huisvrouw van onse beste vader Aernt Schoock is geweest Jieliske van Spanroy, dewelke als geboortig was van Venlo, zoo heeft hij bij haar twee kinderen geprocreërt, dewelke heel jongh zijn overleden.

Het derde houwelijk van onse beste vader Aernt Schoock.

De derde huisvrouw van onse beste vader Aernt Schoock is geweest Elisabeth off Lyske Ceris. Bij deze heeft hij gegenereert

twee sonen. De eerste genaemt Hendrik Schoock welkers eerste huisvrouw is geweest Dingena Alewyns, sonder kinderen overleden, daerna heeft hij getrouwt een weduwe genaemt Hillegonda van Bommel, bij dewelke hij een dogter heeft, de soon jammerlijk verongelukt zijnde. De andere zoon uit dit huwelijk geprocreërt heet Ceris of Alexander Schoock en als hij is rentmeester der geestelijke goederen, dewelke onder Bommel behooren, zoo is hij getrouwt met Eelcke Jans van 's-Gravenweert, bij dewelke hij ook kinderen heeft. Aernt Schoock onse beste vader van welkers kinderen tot noch toe wij gesproken hebben is overleden binnen Bommel den 12 September des jaars 1623.

De kinderen onses Vaders Gysbrecht Schoock.

Gijsbrecht Schoock onse Vader is getrouwt met onse moeder Johanna van Voorst binnen Utrecht den 21 Juni des jaars 1613 en hebben t'samen dese kinderen gegenereert: 1°. A°. 1614 den 1 April is geboren Martinus, professor in de academie van Groningen en Ommelanden, is getrouwt met Angelica van Merck, bij dewelke hij in het leven heeft dese agt navolgende kinderen[1]: *a.* Abraham, *b.* Aletta, *c.* Isaac, *d.* Jacobus, *e.* Carel, *f.* Johannes, *g.* Elias en *h.* Gijsbrecht. 2°. Aelbrecht Schoock nog ongetrouwt en commissaris van de convoyen binnen Amsterdam is geboren den 24 December des jaars 1616; 3°. Hendrixke, vroeg gestorven, is geboren den 6 Martis 1619; 4°. Anthonie der beiden Regten Doct. en advt. voor den Hove van Utrecht is geboren 4 April des jaars 1620; 5°. Aernout, juwelier en Coopman binnen Amsterdam, is geboren den 4 October des jaars 1623, dese is getrout geweest met Petronella Ramers, de welke gestorven is binnen Amsterdam den 18 October 1652, nalatende twee jonge dochters; 6°. Johan, tegenwoordig in Oost-Indiën, is geboren den 4 Jann. des jaars 1627; 7°. Hendrick, is geboren den 19 April des jaars 1630 en 8°. Jacobus, is geboren 20 Jann. in den jaere 1633.

Van de Schoocken te Dorth.

Gelijk wij komen van eenen Aernt Schoock van Weerdenburgh, soone van eenen Gerrit Schoock, zoo staet te noteeren dat Peter Schoock, soone van gemelte Gerrit Schoock, de over beste vader van mijn grootvader Aernt Schoock A°. 1537 en eenige naestvol-

[1]) Uit één dezer kinderen sproot waarschijnlijk Elisabeth Schoock, die als wed. van der Donk (bij wien zij een zoon had Baltus v. d. Donk) haar neef Lucas v. Voorst, canonicq v. Oud Munster, te Groningen huwde.

Zie Nav. XXXVII, p. 449.

gende jaeren, als blijkt uit de Historie van Holland is geweest Hooch Ballieu van Zuydhollandt, 't welk officie altoos van Edelluiden of andere aensienlyke mannen is bedient geweest [1]). Deze Peter Schoock heeft gehadt twee sonen, des eersten naam is geweest Tileman Schoock, der Regten Doctr. en na zijn Vaders dood ettelijke jaren schepen van Dordrecht [2]), welk ampt ook zijn vader Peter Schoock nadat hij van 't Ballieuschap van Dordrecht afgong bedient hadde. De andere soon van Peter Schoock heeft geheten Oom Schoock ende is geweest van den pauselijke ordre een mispriester.

Van Gijsbrecht Schoock te Leeuven.

De derde soon van Gerrit Schoock als voren gemelt is genaemt geweest Johan Schoock ende heeft nagelaten een soon met name Gijsbrecht Schoock, dewelke niet alleen der beiden Regten Doctr. een seergeleerd man en professor in de Rechten binnen Leuven is geweest, maar ook in den jaare 1577 Rector van der selver universiteit, 't welk een seer aensienlijke bedieninge t'allen tijden is geweest.

Van der Observatie van 't geslacht der Schoocken.

Staet vervolgens van het geslagt der Schoocken waer te neemen dat het selve al over hond[t] en vijftig jaren in Gelderland, Brabant en Holland seer aensienlijk geweest is, zoodat de principaelste van dieselve haer generet hebben van haare landgoederen, sonder of een handwerk te doen, of coopmanschap te drijven. En gelijk het voornamelijk te Bommel sigh heeft verspreyt, zoo is het verwant .meermaels met de Cellerkaten, Moillarden, Neijen, Forstermannen, Lottems en de Raedt, welke geslagten in die contreij boven anderen over vele jaeren hebben uitgesteeken. Onder d'archiven van de kerk van Bommel berust een oudt Francijnenboek in 't welk als opgeteekent staet wat tot zielmissen voor een ieder verstorvene is gegeven, zoo word gewagh gemaakt van verscheyde vrouwen uit het geslact der Schoocken, dewelke al voor honderd jaaren den titel gegeven word van Domicella, dat is joffrouw, welke in die eeuwe alleen vrouwen van adelick geslagte worden toegeeijgent [3]).

---

[1]) Balen, Beschr. v. Dordrecht noemt Pieter Schoock, *Willemszoon*, Baljuw v. Z. Holl. in 1510 en 1516. Schepen v. Dord[t]. in 1512, 1513, 1520, 1521 en 1538.

[2]) Id. id. noemt Mr. Thieleman Pietersz. Schoock, Schepen in 1553, 1554, 1557, 1558, 1561 en 1562.

[3]) Schoock voert in zilver drie zwarte linker schuinbalken en een rooden schuingeplaatsten dubbelen adelaar tusschen den eersten en tweeden balk.

Van de *Lottems.*

Het geslagt van de Lottems is een geheel oudt geslagt, over de drie hondt jaren al bekendt, dan uitgestorven in onze overbestevader Aelbrecht Lottem, dewelke maar twee dochters als hierna aangewesen sal worden heeft nagelaten. Bij de vrinden te Bommel berust een memorietafel van de Lottems, dewelke veel ligts zoude konnen toebrengen bij aldien de namen distinctelijk waaren uitgedrukt; dat is seeker dat de oud oom van Aelbrecht Lottem is geweest Heer Hendrick Lottem, dewelke als in sijnen (leven) is geweest een zeer geschickt en geleert man, zoo is hij ook geweest Deecken van het Capittel van St. Johan binnen Utrecht. Hij is gestorven in den jare 1494 en is met de wapenen van de Lottems seer statich begraven in St. Johanskerk tot Utrecht. Verders onse over beste vader Aelbrecht Lottem heeft bij Anna de Raadt geprocreërt twee dochters. De oudste genaamdt Hendrixke is getrouwt geweest aan onse beste vader, Aernt Schoock, alsvoren is aangewesen. De andere met name Salome is eerst getrout geweest aan eenen Johan Trip, wijnkooper binnen Bommel en oudoom van de Trippen binnen Amsterdam, dewelke doorsteken zijnde van een capitein, is zijn huisvrouw getrout aan eenen Johan de Groot waarvan gegenereert zijn verscheijde Sonen en Dochters.

Van het geslagt van *de Raeden.*

Voor eerst staat te noteeren dat in Gelderlandt en Brabant twee geslagten worden gevonden de naem dragende van de Raedt, dewelke als uitwijsende de gemeene wapenen, uit eenen boom schijnen gesproten te zijn, zoo zijn sij nogtans zoo ver van den anderen verscheijden, dat zij geheel vreemt schijnen, en geenszins hare convenientie in een gemeen stamhooft konnen berekenen, alhoewel zij malkanderen omtrent personen, die over veele jaren aansienlijk sijn geweest en de naam van de Raedt hebben gedragen, over vele jaren getracht hebben een verdeel [1]), en dat sonder fondament ofte sich hier bij komende; dat te Heerenthals eertijds schildknapen geweest zijn de naem van de Raedt voerende, welk geslagt als over veele jaren is uitgestorven, zoo heeft het gansch geen gemeenschap met de tweederleij de Raeten alvorens aengetogen, gelijk blijkt uit de verscheidenheid van wapenen. Eerstelijk zoo zijn wij, die daar zijn van het geslagt van

[1]) **Hier is waarschijnlijk een woord weggelaten, wellicht „te maken".**

de Schoocken met de Raeten vermaechtschapt door Catharina, suster van onse overbeste vader Hendrik Schoock en dochter van Dirck Schoock, als alvorens is aangewezen. Deze Catharijn is getrouwt aan eenen Hendrik de Raedt, is die tijd geweest een rijcken man en lange jaren Borgemr. van Bommel [1]). Hij heeft nagelaten een eenigen soon genaemt Arent de Raedt, niet alleen woonachtig te Nimwegen, maar ook vele jaren gedeputeerde van het Nimwegische quartier, alhoewel hij paepsgesint was. Arent de Raet heeft twee vrouwen gehadt, uit de eerste is geboren Thomas de Raet, getrouwt te Emmerich en Mayke, een Clop. Uit de tweede dewelke was Meisters zijn geboren: Diemer de Raedt, tweemaal seer rijkelijk getrouwt; Jorden een Monnick, Johan, een Jesuit en nog een dogter, dewelke geestelijk als men seijt, geweest is [2]).

Vorder Arent de Raet de oude, nog de Schoocken, nog de andere de Raeten rakende als door zijn zoon Hendrik de Raedt heeft meer sonen en dogters gehad en is uit een van sijn soonen geboren seeckeren de Raedt, door zijn geleertheid eerst beroemt Rechtsgeleerde in d'academie van Ingelstadt. En daerna Raetsheer bij de CeurVorst van Beyeren, welkers soon niet alleen getreden heeft in sijn vaders voetstappen, maar ook als nog denselven in weerdigheit bij den Beyervorst is gelijk gestelt [3]).

Van de tweede alliantie met de Raeden.

Ten anderen zoo zijn wij verwant aan de Raaden t'Amsterdam en te Antwerpen door onse Beste moeder Hendrikje Lottem, welkers moeder geweest is Anna de Raedt. 't Welk, opdat wel

[1]) Hendrik de Raet, Schepen tot Bommel Ao 1562, tr. Catharina Schoock *Arentsdr.*, hy sterft Ao 1572, Borgermeester synde den 8 October, ligt in St. Janskercke (te 's Hertogenbosch) in den omgang van 't Coor met syn 4 quartieren en twee griffioenen tot tenanten van syn wapen. Hij is zoon van: Jacob d. R., Borgem^r tot Bommel 1540, tr. Maria Feij Arentsd^r, haer moeder was Heusden; hij sterft 1563 ende sij 1559. Uit een M.S. Gen. de Raet in mijn bezit en Nav. XXXIII, p. 238.

[2]) Volgens voornoemd M.S. was Arent of Arnold de Raet 14 jaren lang gedeputeerde ter Staten van Gelderland, hij tr. 1o. Heijlwich Trist, † 1598; 2o. Margaretha Meisters. Hij † 7 Dec. 1632. Diemer, zijn zoon uit het 2e huwelijk, was heer van Stelt, raad en rentmeester van graaf Albert van Berg; hij huwde 1o. Theodora van de Elft, 2o. Henrica Abels, Rutgersd^r. Uit het eerste huwelijk is Dirck, H^r van Stelt, die Maria Tromper huwt.

[3]) Hier wordt waarschijnlijk bedoeld Arnolt de Raet, Heer v. Gerolfingh, Raad v. d. Keurvorst v. Beijeren. Uit zijn huwelijk met Maria Catharina Smidingh kwam voort Ignatius Arnoldt d. R., H^r v. Gerolfingh, eveneens Raad van dien Hertog. In 1624 leefde ook Hieronimus Arnoldus de Raet, bastaard, geheim Raad en Thesaurier generaal v. d. Hertog v. Beijeren. Deze doceerde het college v. Quirinus Leoninus te Ingolstadt. Hij † echter ongeh.

verstaan worde, dient deeze deductie. Anno 1521 is binnen 's-Hertogenbosch getrouwt Elias de Raadt, soone van Nicolaas de Raet met Geertruit van Delft [1]). Deeze werde daarna in de wandeling om haere meenigvuldige posteriteijt Raetmoeder geheeten en hebben zooveel goederen t'zamen gebragt en daarnaa door spaarsaemheit versamelt, dat zij voor de Rijkste in die contreij worden gehouden, zoodat zij A° 1547 met haar dochter Anna, die trouwde met onse over beste vader Aalbrecht Lottem, ten huwelijk heeft gegeven ses duysend gl., niettegenstaande daar ses kinderen waren, 't welk doen heel veel was, alsoo wel namaals de meeste goederen, onder praetext van die te conserveeren voor confiscatie verspilt zijn van Heeroom Claas de Raadt, een liefhebber van vrouwkens.

Hiervan zijn geboren : 1° Nicolaas de Raadt, Canonik te Hilversum, zoo terstont vermelt : 2° Anne de Raadt onze overbeste moeder ; 3° Elisabeth de Raadt eerst getrouwt met eenen de Groot [2]) daarna met Johan van Eck ; 4° Aert de Raet, deze heeft veel kinders achtergelaten voornamentlijk het geslacht vermeerdert door twee soonen, den eenen genaemt Elias heeft sig te Amsterdam ter nedergeslagen en uit twee vrouwen verscheidene sonen en dogteren door huwelijk met veel goederen begaeft gegenereerd en die later worden vermeld. 5° Hendrik de Raedt getrout met een vrouw van Dort [3]) en de vader van Johan de Raet te Bommel ; 6° Petertge de Raet tegen dank van ouders getrout met eenen Marcus van Gorkum [4]).

Elias zoo aanstonds vermelt had uit het eerste bed : 1° Hans de Raadt getrout aan Nuys [5]) en een dogter getrouwt aan Spranger [6]).

---

[1]) Elias de R. is volgens mijn M.S. zoon v. Roeloff d. R., hij was wed[r] v. Anna Houtschilt, Willemsd[r], waarbij hij twee kinderen had; Elias was burgem[r] v. Bommel en overleed 1559, zijn 2e vrouw heet Gerardina v. Henthum gen. v. Delft. Nav. XXXI, p. 517.

[2]) Hillebrandt de Groot.

[3]) Hillegonda van Driel. Zie ook Nav. XXXI, p. 517.

[4]) In het M.S. heet hij Adriaan van Looven, daar achter staat „et ideo a matre erat exhereditatae", Ao 1571.

[5]) Hier wijkt het M.S. eenigszins van deze opgaven af. Uit het 1e huwelijk wordt genoemd Joan en Elisabeth van Schoonhoven. Uit het 2e: 1o. Arnolt, ongeh.; 2o Adriaan en Lucretia Coenjet; 3o Wolterus (Gualterus), Baronet in 1660, tr. te Utr. 17 Juni 1648 Elisabeth Maes, vrouw van Dubbeldam en Kijfhoek, weduwe Merten van Sijpestein; 4o Joanna, ongeh.: 5o Jacob, Heer van Zuytdorp, Raad van Middelburg, tr. Sara van Hoorn; 6o Maria, tr. Joan Raije en 7o Sara, tr. Christoffel Tijssen. De eerste vrouw van Elias de Raet was Catharina Pelgrims van Norenburgh, gesproten uit 's Hertogenbosch, de tweede vrouw, de moeder der laatstvermelde zeven kinderen, Johanna de Vloots. Zie ook Nav. XXVIII, p. 579.

[6]) Catharina de Raet, getr. met Gommer Spranger, koopman te Antwerpen. Elias, Vroedsch. v. A'dam II, 761.

Uit het tweede bed: 1° Elias getrouwt aan Visschers; 2° Maria getrouwt aan Johan Raye; 3° Aernout; 4° Adriaen getrout aen de Coignet, 5° Jacob getrout te Middelburgh aan de dochter van eenen van Hoorn; 6° Johanna; 7° Wouter, Raetsheer in het Hoff van Hollandt getrout aan een weduwe, welkers vader Maas was genaemt; 8° Pieter; 9° En nog een jonge dochter.

Vorders is de tweede soon van Aert de Raet geweest François en is niet minder te Antwerpen gezegend, achterlatende verscheidene kinderen, zoo sonen als dogteren, dewelke als met tijdelijke goederen seer gebeneficeert zijn, zoo is zijn dochter getrout aen Philips le Roy een kloek man en bij de spaanse regeeringe seer wel gezien [1]). Vorders de dogter van Aert de Raedt is geweest Johanna getrout met eenen Eduard Pels, dewelke als bij sijn eerste vrouw veel sonen en dochteren heeft gehadt, zoo is hij geweest een aansienlijk coopman in Duitslandt, wonende te Hanau. Nog een dogter, waarvan overig is gebleven de moeder van getrout aan Gijsbrecht van de Wel. Een ander dogter getrout aen eene van Hulten, waarvan wij gekent hebben een Johanneke, getrout tegen dank van vrinden met eenen Becker van Hamburgh. Noch een dochter, waarvan gekomen is een dogter, zeer rijkelijk getrouwt te Leypsich aen een anderen Becker. Staet ook waar te nemen, dat de huisvrouw van desen Aert de Raet getrout is aen eenen Leebergen, waarvan twee sonen, wederom verscheiden kinderen gegenereert hebbende zijn gekomen.

Dusverre van Vaders geslagt, volget het geslagt van Moeder. Het geslagt van de *van Voorsten.*

Eerstelijk staat wel waar te nemen dat daar driederlij Voorsten zijn; de eerste zijn goede oude edellieden in Overijsel en leeft daarvan heden, in den Jare 1653 Hiddo van Voorst drost van Sallandt. De tweede zijn de paapsche van Voorsten binnen Utrecht, met dewelke wij gansch geen gemeenschap hebben; de derde ons raekende deduceeren aldus.

Anthonis Evertse van Voorst heeft gehad een huisvrouw genaemt Geertruyt Cornelis van Swanenborgh, de oudtmoeye van Cornelis Peterse van Swanenborgh, vroedschap binnen Utrecht.

[1]) **François de Raet trouwde Margaretha Maes; uit hem komen voort de Zuid-Nederlandsche takken der familie de Raet. Zijn dochter Maria huwde Philip le Roy Ridder, Heer van Broeckhem. Nav. XXXII, p. 589.**

Uit deze eerste luiden zijn gebooren ses soonen en eene dogter, als uitweist de memorietafel, berustende bij Oom Lucas van Voorst en geschildert in 1556 in deeze ordre: I Evert Tonisse van Voorst, dese heeft uit Hendrikie Willems [1]) geproceëert agt sonen en dogters, als: *a* Willem geboren anno 1561, dese is uit zijn huisvrouw Aefke Lucas de Swart gebooren oom Lucas van Voorst den 9 Sept. 1598 [2]) *b* Grietje Evers, dewelke getrout zijnde met Gerrit Eersten van Meerwijk [3]) heeft gebaart elff kinderen, onder anderen Elisabeth den laatsten Juny 1542, de huisvrouw van Carel Pauwelsen van Mack; *c* Tonis Evertse de grootvader van Hendrikie nigt; *d* Aefgen Evers *e* Tonis Everse jonk gestorven; *f* Jacob getrout met Alser moeye en gestorven [5]) *g* Ieronimus, vroeg gestorven en *h* Evert, naa zijn vaders doot geboren[6]). II Cornelis, vader van Moey te Colen ende haer susters [7]). III Gijsbecht vanVoorst, dit is onse overbeste vader [8]) en vader van Anthonie van Voorst, onse beste vader, waarvan hier nae, heeft maar een soon gehad A° 1567, geprocreërt bij Maria Jans van Doorn, dewelke haar geslagt van moederswege kost reekenen tot de Paus Adriaan de sesde, gebooren van Utrecht. IV Willem, deese is Canonicus geweest en regent van 't College de Valk, 't welk hij te Leuven weder opgericht heeft [9]) V Johan is een vleeshouwer geweest. VI Ieronimus in zijn jonkheit gestorven. VII Cornelie getrout aen Lumen Vos heeft een soon gehadt met namen Antonie, dewelke eerst zijn Oom Willem te Leven gesucce-deert heeft in het regentschap en is daarnae priester gestorven te Utrecht. Johan Vos. Een dochter getrout met Johan van de Cloes,

---

1) Hendrikje van Royen, dr. v. Willem Egbertsz. en Aeltje v. Resandt.
2) Haar kwartieren: de Zwart × Koevoet, v. Compostel × Verhaer.
3) Borgerhopman en in 1586/87 Raad v. Utrecht, woonde Groenesteeg.
4) Aafje, tr. 1o een huisman uit Baambrugge, 2o Peter van Bloemenweerde.
5) Jacob woonde i. d. Lijnmarkt te Utr. Zijn vrouw was Alfertje, dr. v. Tyman Hendriksz.
6) Stierf 1603 i. h. dolhuis te Utr., 31 j. oud. Hij huwde N. N. de Ridder, die later Arie van Breukelen Jansz. trouwde. Zijn zoon, eveneens Evert, was bottelier bij den Heer van Brederode.
7) Cornelis tr. 1o Elysabeth v. Royen, zuster van Hendrikje voornoemd en 2o Jannigje Bruyn Frederiksdr. Testamenten bij Not. v. Herwaerden 23 Juni 1591.
8) Koopman, Schepen 1585, Kameraar 1587, 1588, Huismr v. h. Dolhuis, alles te Utrecht, komt voor in acten bij not. J. v. Herwaerden te Utr. 16 Mrt. 1588 en 23 Juni 1591, is † 1610.
9) Zielenpriester v. St. Marie te Utr., Kanunnik v. St. Omer, laatst rector te Leuven, waar hij 3 beurzen stichtte, hij leeft nog in 1600, als zijn erfgenamen worden bij not. J. v. Herwaerden te Utr. 23 Juni 1609 genoemd Ghijsbert Anthonisz. v. Voorst, Jacob Evertsz. v. V. en Elysabeth Cornelis v. V.

noch een dogter getrout met Wintershoven en haar dochter Aelke als klop gestorven.

De kinderen van onse beste Vader Anthonie van Voorst en Aelit Schipperius.

A° 1586 [1]) soo is Anthonie van Voorst [2]) ons beste vader, getrout met onse beste moeder Aelit Schipperius. A° 1589 is geboren Adriana en gestorven den 13e Augustus 1611. A° 1592 op Vrouw Lichtmisse is geboren mijn moeder Johanna van Voorst; A° 1595 soo is geboren Catharina van Voorst, en A° 1618 den 13 November getrout met onse Oom Lucas van Voorst [3]) hieruit zijn geboren tien kinderen, waarvan nog seven in levendige lijve zijn: *a* Gijsbrecht getrout met Margriet van Ede [4]), *b* Aeltge; *c* Wilhem; *d* Anthonie [5]) *e* Marten *f* Gerrit en *g* Eduard [6])

A° 1597 den 1° Martii soo is gebooren Geertruyt van Voorst; A° 1601 op St. Martensdag is geboren Martina van Voorst en A° 1642 getrout met Ceris van Straten. A° 1636 den 4 Janry soo is overleeden onse beste vader Anthonie van Voorst, A° 1637 den 9 December soo is overleden onse beste moeder Alit Schipperius.

Het Geslagt van Meester Marten Schipperius.

Meester Marten Schipperius van Romerswael, onse overbeste vader en vermaert medicus binnen Utrecht heeft eerst een vrouw gehad van Delft en daarnaa getrout met Gerrichie Nobels, onse over beste moeder [7]) A° 1563 den 4 december soo is gebooren onse beste moeder Alit Schipperius; A° 1568 in October is geboren Joannes Baptista Schipperius en daarna getrout sonder kinderen agter te laten met Geertruyt van Voorst, behoorend tot de paepse van

---

[1]) Zie Bijlage I.

[2]) Mr. Anthony in 1596 huism^r^ v. h. Dolhuis te Utr., hij stierf in 1630, na vele jaren blind te zijn geweest.

[3]) Goudsmid, raad v. Utr. in 1656, genoemd in actes not. Verduyn te Utr. 25 en 28 Aug. 1622 en 18 Nov. 1626, testament not. v. Galen 10 Febr. 1650.

[4]) De vader van Lucas, geh. met Elisabeth Schoock, die wederom de grootvader was van Jan van Voorst, directeur-generaal v. Ned.-Afrika en te Utrecht woonde; de fraaie heerenhuizen op het Janskerkhof te Utrecht, nu bewoond door Mr. W. H. J. Royaards en door de firma Allan, herinneren nog aan de groote rijkdommen der van Voorsten.

[5]) Schepen en raad van Utr., geh. met Catharina Raap.

[6]) Mr. Eduard, advocaat, raad 1677, schepen 1679 te Utr., tr. 1o Wijnanda Raap; 2o 15 Sept. 1674 Sara van der Nijpoort, d^r^ v. Gerard en Maria v. d. Hoeven.

[7]) Joff. Gerarda Nobels, wed. za. Mr. Marten Schipperius, medicus der stad Utr. verclaert aan Johan Splinter verhuurd te hebben een huis aan de westzijde v. d. Nieuwe graft tusschen de Pauwels en Brigittenbrugge, daar Splinter nu inwoont, voor 3 jaar ad f 62 per jaar, ingaande Victoris a° 1603.
Buchell (Hardenbroek) E fo. 265.

Voorsten, deese Schipperius zijnde medicinae Doctor is overleden 25 febr. 1593 ; zijn weduwe is daarnae getrout met Celius (of Aelius) Everardus Vorstius, medicinae professor in d'academie van Leyden. Vorders Meester Marten in Zeelant, van weegen zijn Moeder aen de beste geslagten verwant, heeft gehad een broeder genaemt Lazarus waarvan gekomen is Maije, de moeder van Jacomina. En een suster Adriaentie, getrout met eenen Wilsten te Zierikzee en sonder kinderen gestorven. Meester Marten is gestorven A° 1603 out zijnde 78 jaren, Gerrichie Nobels zijn huisvrouw, onse overbeste moeder is gestorven den 19 November A° 1610, out zijnde 76 jaren [1]).

Het geslagt van de *Nobels*.

Het geslagt van de Nobels is een van de oudste geslagten binnen Utrecht, waarvan ik deze kenisse hebbe. Gerrit Nobel, de vader van Jacob Nobel onse over-overbestevader is getrout geweest met Geertruyt van Luttickhuysen, wiens vader Cornelis van Luttickehuysen, nae die doot syns huisvrouws geworden is Mispriester. Gerrit Nobel is gestorven den 18 Maart 1541 en syn huisvrouw Geertruyt den 10 April 1540. Heeft gehad een soon, dewelken was Proost van Kessel, overleeden A° 1538 den 30 November. Zijn ander zoon Jacob Nobel, waartoe wij behooren is geweest een schilder, cameraar van Utrecht, en tot zijn dood kerkmeester van St. Geertruitskerk binnen Utrecht. Is getrout geweest met een Catharina van der Moede, uit een adelik geslagt, geboren te Brussel, daar van hem vervoert en daarom van haar ouders onterfd. Zij hebben te zamen gehad dartien kinderen, waarvan deeze kennisse tot mij is gekomen : 1°. Cornelis Nobel, zeer kwalijk getrout ; 2°. Haesje Nobel, jonge dochter, doch seer oudt gestorven ; 3°. Ieronymus Nobel in het 32 jaar zijns ouderdoms gestorven a°. 1551 ; 4°. Elisabeth Nobel, jong gestorven ; 5°. Aert Nobel, deze was crael bij de Joanniten t'Utrecht in de Catharinaekerk ; 6°. Anne Nobel, getrout met Jan Terleech van Boekholt, hiervan is gekomen Elizabeth ter Leech, jonge dochter gestorven, en Jan Jansen ter Leech, is getrout geweest met Metge Stevens van Doorn en heeft al zijn kinderen overleeft ; 7°. Lauthie Nobel is getrout geweest met Cors Cornelisse, en is al overleeden a°. 1561 ; 8°. Gerrichie Nobel is getrout geweest met meester Marten Schipperius, als voren is aangemerkt ; 9°. Merrichie Nobel, getrout aan Melchior Weijsman, hiervan zijn gekomen 4 dochters, *a* Stijn-

[1]) Zie Bijlage II.

tje getrout met Oth van Snellenbergh heeft gehadt vier sonen, Antonie, Jacob, Cornelis en Jan ; *b* May, na haar eerste mans doot hertrout aan Ellert Lubertse van Oldenburg en heeft geen kinderen nagelaten ; *c* Jobje getrout aen Berent van Oldenzeel, heeft mede geen kinderen nagelaten ; *d* Griet, getrout met een weduwnaar, genaamt Werner Dirxsen Versteegh, heeft een soon achtergelaten. 10°. Geertruit Nobel is tegen dank en wil van haere ouders eerst getrout met eene Jan Noijen, en daerna met Jan Verburgh, kunstigh tekenaar en glaesschrijver binnen Utrecht.

De namen van de andere drie kinderen van Jacob Nobel zijn mij onbekend ; dan staat te noteeren, dat gelijk alle wereltse dingen ijdel en vergankelijk zijn, ook dit geslagt van de Nobels geheel is uitgestorven.

Bijlage I.

HUWELIJKSCHE VOORWAARDEN TUSSCHEN

ANTHONIS GYSBERTSZ. VAN VOORST EN ALIJT SCHIPPERIUS.

Wij Gijsbert Antonisz. van Voorst, Lumen Gerritz. Vosch, Jan Cornelisz. van Bloclant ende Gerrit Eerstz. van Meerwijk, van wegen Antoni van Voorst Gijsbertsz. ter eenre, Mr. Marten Schipperius, der Medicinen dr., Mrs. Jasper van den Bergh ende Herman van de Poll, in den name ende van wegen Joff. Alyt, Mr. Marten Schipperij dr. ter andere zijden, doen weten, dat wij daer aen ende over geweest syn, als ouderen, vrunden en huwelicxluden daertoe respectieve versocht, daer Anth. van Voorst ende Joff. Alyt Schippèrius bij haer ouderen en vrunden raet in den naam des Heeren in wettich huwelicke versamelt syn, op conditie hiernae verclaert. Te weten dat Gijsb. Antonisz. belooft heeft tot subsidie ende onderstant deses huwelicx metten voorsz. synen sone, eerst de somme van 1000 kar. gl. aen gerede penningen, noch daerbij een hont landt gelegen aen de Vaert, wesende heerlick goet, te leen gehouden van de Ed. Hren. Deken ende Caple van St. Marie t'Utrecht, begroot op 2000 gl. oft 2000 gl. in gelde daer voore binnen 2 jaeren tot huere de toekomende echteluyden. Noch een halve hont lands, wesende vrij eygen goet op Bolgerije in den lande van Vyanen, gewerdeert op gelijcke 1000 gld. Ende daer benevens noch 700 gld. in gerede penn. binnen 's jaers te betalen, mitsgae-

ders 4 jaeren voor beijde toecomende echteluyden die cost en woning. Ende hier en tegens belooft Mr. Marten Schipperius met Joff. Alidt syne dre. in rechten huwelicke ende medegave aen losrenten, bedragende de somme van 1300 gld; die gevesticht staen op sekere huysinge op de hooch coornmerct, van outs gen. Raephorst; noch aen gerede penn. oft aen goede rentebrieven de somme van 700 kar. gl. binnen twee jaeren te betalen ofte te versekeren, ende daer benevens 1000 gl. aen gerede penn., met sulcke voorwarden, dat soverre Anth. van Voorst quame te overlijden binnen 's jaers voor 7 Alijt syne huisfr., sonder geboorte van haer bijder lijve gecomen, nae te laten, dat zij in sulcken gevalle vrij sonder schult te gelden uijtgaen sal met haer medegave, trouwelschat, morgengave ende douarie, die begroot is ter summe van 50 gl. jaerlicx, haer leven gedurende, bovencledereren ende cleijnodien tot haren lijve behorende, welcke duwarie van 50 gl. jaerlicx de toekomende bruyt ook genieten ende behouden sal, indien Ant. v. Voorst, haren toecomenden man naer 't eerste jaer quam te overlijden, 't sy ofte Ant. v. Voorst geboorte achter liete ofte gene, alse sij oock in sulcke gevalle genieten sal haer trouwelschat, cleder ende cleijnoigens ende morgengave als vooren; mit vorwarden dat soverre die contrahenten quamen te overlijden sonder geboorte in desen huwelick gecregen achter te laten, dat in sulcken gevalle de goederen van d' eerst overleden sullen keren aen de sijde daer van die her gekomen syn, ook met 't geene staende huwelick aengeerft ende bestorven soude mogen sijn; ende soverre daer kinderen achter gelaten worden van desen huwelicke, ende een van den contrahenten alsdan comt te sterven, in sulcken gevallen sullen de goederen van de eerstoverleden comen op de selve kijnt of kijnderen; ende sooverre alle d'selve kijnderen comen te sterven, sonder van haere goederen gedisponeert te hebben, sullen alsdan de achtergelaten goederen mette besterffenisse van vrinden ende magen alsvooren wederom comen ende succedeeren aen de sijde, daer van die gecomen syn, well verstaende, dat winst ende verlies staende huwelick gevallen, deylbaer ende gemeen sal syn. Alle welcke vorwarden te verstaen syn sonder arch ofte list, die partyen contrahenten d'een den anderen beloven t'achtervolgen, nae te gaen ende te voldoen bij goeder trouw, eer ende vromichheijt ende voorts onder allen verbanden ende renuntiatien na rechten daer toe nodich ende

behoeff. Des t'eenen oirconde sijn deser brieven, twee alle eens sprekende, beyde bij de ouderen vrunden ende hylicxluden onderteyckent. Ende tot meerder kennisse hebben wij Gysb. Antonisz. van Voorst ende Jan Cornelisz. van Bloclant over ons selven ende mede over Luman Gerritsz. Vosch ende Gerrit Eerstz. van Meerwyk om harer beider gebreck harer segelen ter eenre, ende Mrs. Marten Schipperius Jaspar van den Berch ende Herman van de Poll ter andere syde, onse segelen uythangende aen desen brief gedaen. Gegeven in 't jaer o. h. 1588 den 24 Martij naer d'oude styl.

Bijlage II.

DE TOREN VAN LUNENBURG.

In aansluiting met mijne bijdrage over het geslacht Schoock en meer bepaaldelijk met den daarin voorkomenden Mr. Marten Schipperius, diene het volgende.

Op huyden date van desen compareerde voor mij openbaar Not. ende getuygen nabeschr. Johan de Ridder van Lunenburch eyscher, ter eenre ende Mr. Marten Schipperius der Medecinen Dr. gedaagde ter andere seyde, ende verclaerde dat sekere proces voor den hove van Utr. tusschen hen beyden verresen ende noch ongedecideert hangende was, ter oirsake van eenen morgen lands ende den toorn van Lunenburch met heuren rechten ende toebehooren, also die gelegen is in den gerechte van Nederlangbroek, ende noch 3 morgen ende een acker lants, metten bomgard ende vuijtganck, gelegen in 't Karspel van Nederlangbroek, to Rynwaert streckende metten eenen eynde in de broeckweteringe, ende anderen eijnde aen de landen competeerende Corn. de Ridders erfgenamen, daer de Heeren van St. Jans beneden naest gelant sijn. ende te leen gehouden worden van de Domproostie t'Utr. Alle welcke toorn ende landen den voors. Mr. Marten Schipperius in den jaere 1577, op ten 2 Oct. openbaerlicke bij decrete van den Hove van Utr. gecoft hadde, nadat d'selve bij Willem de Ridder des voors. Johans de Ridders oudste Broeder voor hem selven alleen beseten, beswaert ende op sijnen name opgeslagen waeren. Aen welken toorn ende landen d'voorsz. Jan de Ridder gepretendeert heeft dat hem soude competeeren het derde deel, vermits den testamente sijns za. vaders, bij het welke alle

de goederen, soo leen als eygen bij denselven sijnen vader nagelaten, deylbaer gemaect, ende voor gelijcke portien aen sijne drie sonen gelaten waren. Ten welcken sijnde de voors. de Ridder geconcludeert heeft gehad tot rescissie van voors. decreet, voor soo veel 't voors. derden deel was aengaende : ten minsten dat hij daer tegens gerestitueert, ende voors. Mr. Marten gecondemneert soude werden 't selve derdendeel met alle de opgehevene van dien aen hem te restitueeren : ende dat all niet jegens sfaende het testamente daer mede de voorn. Ridder hem was behelpende noyt aengebrocht, maer dus lange achtergehouden hadde geweest : dat ook van den Heere Domproost geen octroye was versogt om van de voors. goederen bij testament te mogen disponeeren, veel min omme d'selve te splitsen, ende daermede dat tegens 't voors. decreete noyt eenige oppositie en was gecomen, daer duer de voors. Mr. Marten eenich navragen hadde mogen doen. Vuyt welcken consideratien d'voorn. Ridder bij sententie deffinitive onlancs leden verclaert is geworden niet ontfancklick noch gefundeert in gelijcke processe, 'twelck hij voor den selven hove hangende gehad hadde tegens d'erfgenamen van za. Cornelia de Man belangende 8 morgen lands gelegen in Schalckwijck, wesende leengoet van d'abdije van St. Pauwels t'Utr. Twelck mede op de naem van de voornoemde Willem sijnen broeder beseten ende bij decreet opgeslagen en vercoft, ende bij Johan de Ridder vuyt macht van 't voors. testament voor een derden deel gevindiceert was bij gelijcke conclusie als hij tegen Mr. Marten voors. genomen hadde. Soo is't dat de voorn. partijen om alle vorder moeyte ende vexe van den voors. processe off te wesen eijntelicken geaccordeert ende overcomen sijn in manieren navolgende, te weten dat de voorn. Mr. Marten aen den voors. Ridder tellen sall gelijck hij bij 't passeeren van desen getelt heeft de somme van 40 Car. gl. eens .Waerentegens sael de voorn. Ridder t'allen tijden tot vermaninge ten regard van de voors.processe renuntieeren, gelijck hij renuntieert bij desen, constitueerende Mr. Peter Jansz., borger t'Utr. omme d'selve renunciatie voor den voors. hove ende elders tot vermaminge te vernieuwen. Ende sal mede deselve Ridder, is 't noot, alle sijne stucken van den selven processe leveren in handen van den voorn. Maerten, dragende een ygelijck sijne costen. Waer mede sullen partijen voornt. nopende 't voors. proces ende alle tgeene daer uyt ende ter oor-

sake van de voors. goederen ende alle hare appendentien eenichsints hadde connen verreijsen, niet daar van vuytgesondert, voor haer ende haren erven geaccordeert ende getransigeert sijn ende ten eeuwigen dagen blijven, sonder d'een den ander daer voor, ofte ter oorsake van den voors. processe ofte goederen boven gementioneert enige vordere moeyte aen te doen ofte doen doen m'enigerwijse. Alle twelcke voors. is, hebben partijen voornt. voor haer ende haren erfg. belooft ende beloven mits desen onverbrekeliken t'onderhouden na te volgen ende voldoen, onder 't verbant van alle haere goederen, submitteerende deselven onder den voors. hove van Utr. etc., renuntieerende van alle exceptien, privilegien ende beneficien van rechten, inzonderheit van den rechten seggende generale renunciatie van geender weerde te sijn, daer ende waer speciael voorgegaen. Van alle 'twelcke voors. is versocht d'voorn. partijen bij mij onderschr. Nots. een ofte meerder instrum. ofte acte gemaect etc. Aldus gedaen etc. den 28 April 1598 ter presentie van Mr. Evert van de Polle advt. ende Melchior Fransz. van Bel getuygen, ende was ondert. Jo. de Wiel.

Een paar aanteekeningen op het voorgaande kunnen niet ondienstig zijn. De hierin bedoelde gebroeders de Ridder waren zonen van Albert de Ridder, Heer van Lunenburg en van Johanna van der Meer. Bij den dood van Albert liet deze 3 zonen na ; Willem, Cornelis en Jan. Willem was op dat tijdstip (18 Aug. 1563) nog onmundig en overleed, waarschijnlijk ongehuwd, in 1579.

Maarten Schipperius werd 22 Sept. 1578 beleend met Lunenburg ((Leenreg. Dompr.), maar verkocht den toren met op- en dependentiën wederom den 4 Mrt. 1580 aan Guert Boll voor 2000 gl. „waeraen den coper ofslach sullen verstrecken 800 gl., competeerende Walraven Pieck van wegen sijnder huysfr. op den selven toorn ende lande gevesticht." Schipperius was dus tijdens het bovengenoemd proces feitelijk geen eigenaar van Lunenburg meer. Geurt Boll liet uit zijn huwelijk met een dochter van Henrick van Speulde een dochter na. Juff. Henricka Boll gehuwd met Daniel van den Berch, die zich Heer van Lunenburgh noemt (Nav. L p. 531).

VAN BOVEN-ELIAS.

In een 8° uitgave van het Nieuwe testament te Dordrecht bij Hendrik en Jacob Keur anno 1679 verschenen, komen onderstaande familiaanteekeningen voor — de eerste aanteekening van 1657 is met een andere hand geschreven.

1657 Den 22 Desember is mijn Huysvrou Crystyen Vermaesen verloost van onse dochter Maergryet Elyas, de Heer wylt haer gesonthyt spaere en geven dat haer saalych is.

1685 Den 8 Junyus ben ick Margryt Elyas getrouyt met myne man Hendryck van Weel, tot Breugen. De Heer verley ons dat ons saelycht is.

1687 Den 7 Januarys op dynsdacht tussen 10 en 11 uren ys myn vaeder saeleger Pyter Elyas yn den Heer gestorven en leyt begraeven tot Kaldekercken yn de kerck.

1688 Den 18 October is myn maen Hendryck van Weel op dynsdacht smorgens tussen 4 ad 5 uren yn den Heer gestorven en leyt begraeven tot Kaldekercken yn de kerck bey myn vaeder saeleger Pyeter Elyas.

1690 Den 10 April ben ick Margryt Elyas getrouyt men myne 2 maen Goevert van Boeven tot Kaldekercken by doemene Jockop Hoensbouk(?) de heer wyl ons geve dat ons salycht is.

1690 Den 22 Desember ben ick Margryt Elyas yn de kram gekoemen van een jonge dochter genamt Peternel van Boeven, godt de Heer wyl haer yn deugden en yn eeren op laeten wassen, is haer salycht.

1691 Den 21 November is myn suster altyn Elyas yn den Heer ontslapen tot Lent en de Heer wylt haer een blyde opstandige geve, is haer salycht.

1692 Den 20 September is geboere onse soen Jan van Boeven de Heer wyelt hem eyn deu[g]de op laete wassen, is hem saelycht.

1695 Den 18 October op dynsdacht smorgens tussen 1 en 2 uren ben ick yn de kraem gekomen van een jonge soen Pyeter van Boeven. De Heer laet hem yn deu[g]den en yn eeren op waessen, is hem saelycht. Syn peter is Oem Peter Moeres en syn geevt is suster Lyesbet Elyas en is tot dort gedoep yn den ouenstyne kerck van domene de byes.

1697 den 25 desember ben ick Margryt Elyas yn de kraem gekomen op kersdacht teussen 4 en 5 uren snaemedacht van een jonge dochter genaemt crystyen van Boeven, haer peter ys Hendryckys Swynkels en haer gevert ys seuster maryken Elyas, godt de Heer laet het kynt yn syen vresen op wassen.

1700 den 2 febryary smorgens om 7 uren is geboren ons sooen Govert van Boven, syn Peter is swaer [Swager ?] crystyan yn de beyto en syn gevt is suster crystyn Elyas, godt de Heer laet hem yn syn vrese op wassen is hem salycht.

's-Gravenhage. W. SNOUCKAERT V. S.

Gebr. de Witt. — Toen de raadpensionaris de Witt op den noodlottigen 20 Augustus zijn broeder den ruwaard bezocht in de gevangenpoort, dronken zij daar, zoo wordt verteld althee. Nadat het volk hen naar buiten had gesleept greep een vereerder een gedeelte van het theeservies om het als herinnering te bewaren, het waren twee theekannetjes en een suikerpotje (oud blauw). Deze stukken kwamen in het bezit der familie *Mumpero* (ik schrijf dien naam volgens den klank, geschreven zag ik hem nooit) te Amsterdam, die tot armoede gekomen deze stukken verkocht. Zij missen thans elk bewijs van herkomst. Kan iemand ook zeggen of de familie Mumpero in eenige relatie stond tot de gebroeders de Witt ? J. H. F. V.

Uit de Trouwboeken der Willibrodus Kerk te Wezel 1598—1637. — Ik noteerde de volgende bekende namen :

Keuchenius. Gehuwd 4 Febr. 1665 in de Willibrodus Kerk te Wezel : Der Ehrwürdige Herr Robertus Keuchenius itzo Prediger in der Christengemeinde zu Gröningen und Juffr. Elisabet Hartmann.

13 April 1631. Petrus Keuchenius Diener J. Christi in der.... .... Groningen und Margerita aux Brebis.

23 März 1665 wordt genoemd Gerdrut Kuchenia Herrn Predigers Kuchenii eheliche Tochter.

2 Dec. 1635 Jan Francois van *Himbysen*, Capitän, Jungfr. Maria von Wyburg van Wijck te Durestede. De naam Hymbyse, Hembysen komt meermalen voor (1634, 35 enz.)

5 Martii 1606 Johannes *Utenbogardt*, Maria ....
17 Sept. 1606 Jan *de la Tour*, Margarita *Lanoij*.

von Baack. Aangeteekend 20 October 1619, gehuwd 26 November 1619, Hendrick von Baack, Trin Timmermann.

Aangeteekend 19 Jan 1620, gehuwd 4 Februari 1620, Henrich von Baack, Eefken Turkings. Daar het huwelijk plaats had in de Matenakerk, vinden wij hem ook in de boeken van die kerk, de voornaam wordt hier gespeld Hendrick. 't Is wel eigenaardig dat twee van gelijken naam zoo kort na elkaar trouwen. (Er staat zeer duidelijk von en niet van Baack.)

10 Mei 1620 Wessel Jacobs Schwinnemann Ruurtgen von Baack.

Janssen van Raij. 10 Dec. 1634 aangeteekend, 30 Januari 1635 gehuwd, Lammert Janssen van Raij Wilmken Arrissen von Tiel.

Eerst van af 1629 worden in deze half hollandsch half duitsch geschreven kerkboeken titels of betrekking genoemd en ook dan nog als uitzondering. Het schijnt dat er in 1629 nederlandsche troepen gelegerd werden en onder deze heerschte ook in volgende jaren een ware trouwepidemie. Alle die gehuwde soldaten (officieren) maken wel een eigenaardigen indruk. Men vindt er vele bekende namen onder.

Utrecht. J. H. F. W.

BLADWIJZER.

A.

B.

C.

D.

E.

H.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

ERRATA.

Blz.	36	reg.	3	v. o.	*staat:*	Hesse; *lees:* Hessen.
„	43	„	19	v. b.	„	daarom; *lees:* daarvoor.
„	43	„	22	v. b.	„	(pr(op); *lees:* pr(op).
„	43	„	8	v. o.	„	v. Rhee; *lees:* v. Rhee, van 16 Okt. 1675.
„	75	„	8	v. o.	„	Weibrin; *lees:* Weibrand.
„	83	„	18	v. b.	„	Rulutara; *lees:* Kalutara.
„	83	„	19	v. b;	„	Kolutaea; *lees:* Kalutura.
„	95	„	7, 10, 12, 13, 14		*staat:*	Toykin; *lees* overal: Foykin.
„	95	„	11	v. b.	*staat:*	Nortivike; *lees:* Nortwike.
„	103	„	13	v. b.	„	Curaroren; *lees:* Curatoren.
„	196	„	6	v. o.	„	Wesel; *lees:* Wesop.
„	237	„	16	v. b.	„	Hericksen; *lees:* Henrickssen.
„	242	„	18	v. o.	„	mij; *lees:* mei.
„	249	„	2	v. b.	„	Derssens; *lees:* Dercksens.
„	249	„	7	v. o.	„	Georgieus; *lees:* Georgiens.
„	257	„	15	v. o.	„	Schassers; *lees:* Schrassers.
„	274	„	10, 13 en 17		„	Floerkcenius; *lees:* Floerkenius.
„	281	„	5	v. o.	„	onderlingen; *lees:* ouderlingen.
„	316	„	5	v. b.	„	Haessolte; *lees:* Haersolte.
„	318	„	1	v. b.	„	Hogeman; *lees:* Hegeman.
„	336	„	12	v. b.	„	d'Enirè; *lees:* d'Enviè.
„	336	„	14	v. o	„	Garve; *lees:* Grave.
„	366	„	12	v. b.	„	(Daersolte); *lees:* (Haersolte).
„	396	„	3	v. b.	„	Carpersz; *lees:* Caspersz.
„	406	„	3	v. o.	„	Archaologi; *lees:* Archaeologi.
„	420	„	12	v. b.	„	Marria; *lees:* Maria.
„	428	„	27	v. b.	„	Eyntdhoven; *lees:* Eyndthoven.
„	584	„	18	v. b.	„	legeua's; *lees:* legua's.

